

Bibliothèque numérique

medic@

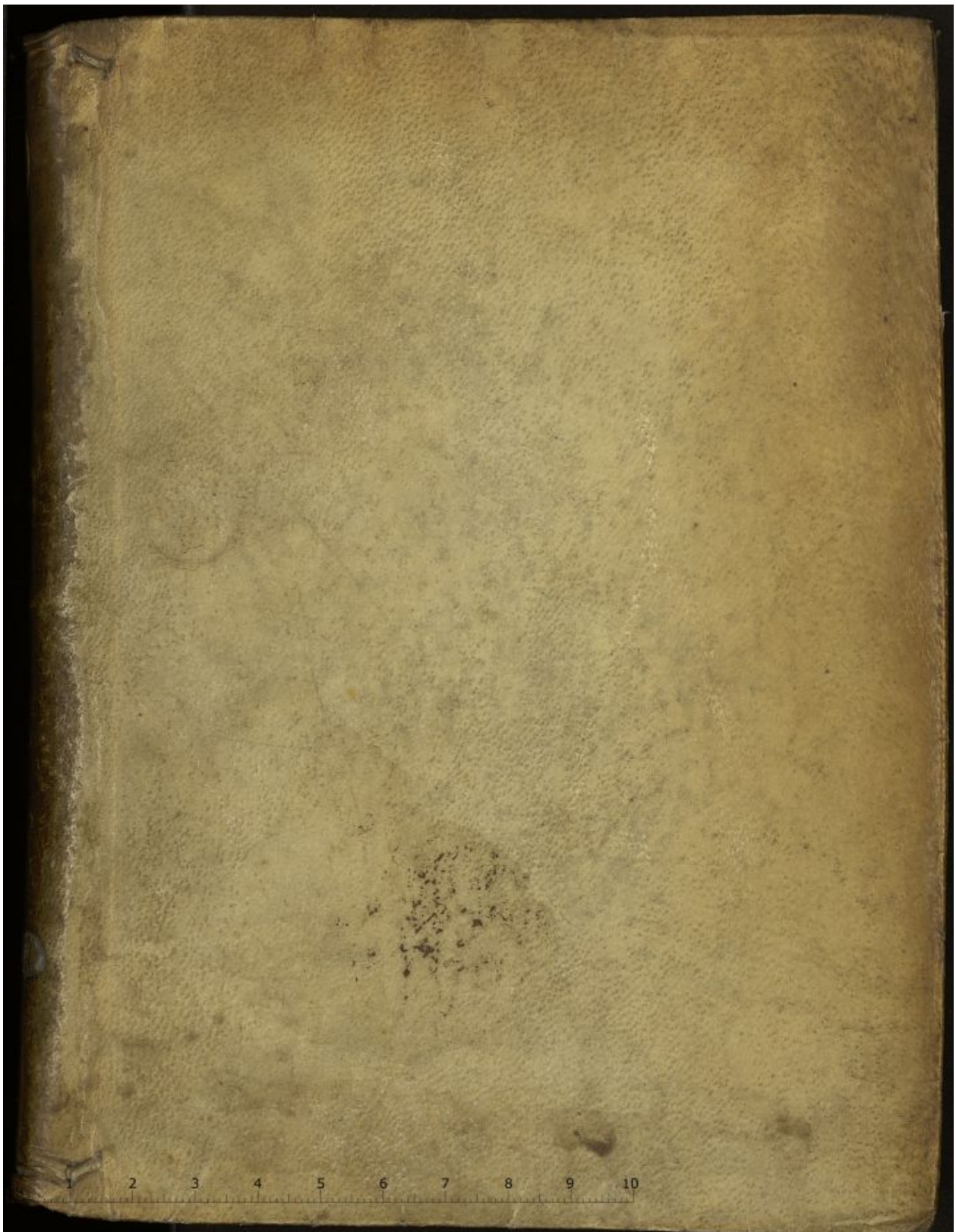
**Bootius, Gerard / Bootius, Arnoldus.
Philosophia naturalis reformata. Id
est, philosophiae aristotelicae
accurata examinatio ac solida
confutatio et novae ac verioris
introducio**

*Dublinii : ex Officina Typographica Societatis
Bibliopolarum. , 1641.
Cote : 8003*

Licence ouverte. - Exemplaire numérisé: BIU Santé
(Paris)

Adresse permanente : <http://www.biusante.parisdescartes.fr/histmed/medica/cote?08003>

Linea Una et Incurva recta est.

Linea Una aqua est.

Linea recta curva est Incontinabilis
Sic non potest esse Una et eadem.

Linea Una et non-recta curva est.

Linea Curva, aqua est quia Una est
quod non magis aequum et aquabile quam est
Unum est.

- In natura nihil In-naturaliter, ^{tolle} ^{nat. hoc nat. est qui} ^{negat solon to ens unum}
- nihil Nonnaturaliter ^{nat.}
- nihil Insipienter.
- nihil Improvidenter.
- nihil sine ratione-nat.ij.
- nihil non in ratione.

Uel. la loy du plus fort est une loy sans Raison.

Primum Comprehendit qui finit in eo cum spectat
generat omnia in qua sunt. Radicit in Relatione.

Nat. Comprehendit qui sic.

In diuina comprehendit.

In naturalis Comprehendit

Regula.
Sub-precantia.

de tout d'uy boy nyoit, et de tout d'uy fermet sui son ides.

de irregulare resolubile est in
regularitatem causarum suarum
nihil credit regulari.

non est ^{Reductio} aequatio Inter honestum et non honestum
Sed Ratio nqm abire pt In nam non rationis

17.819 Scientia non pt deici ad opinionem, nec ad errorem
nec Iure potest opinio quodere privilegij Scientia.

17.818 Virtus non pt deici ad Vitium
vera fallit sed non est falsa o non
in la sed abiciens et malo et tunc fallit.

8003

Philosophia Naturalis

REFORMATA.

Mus-C. ID EST, Tab-38^a n^o23

PHILOSOPHIAE ARISTOTELICAE

ACCURATA EXAMINATIO

AC

SOLIDA CONFUTATIO

ET

NOVAE AC VERIORIS INTRODUCTIO

Per Gerardum ac Arnoldum Boetios

Fratres, Hollandos,

MEDICINAE DOCTORES.

Studeo Veritati Non Opinioni non Utilitati

Nolim Martyr esse Opinioni sed fidei et Scientiae

sed Veritati.

1410 Boetios, Uelut nō nobis in disceptatione vna magistrarij, acut

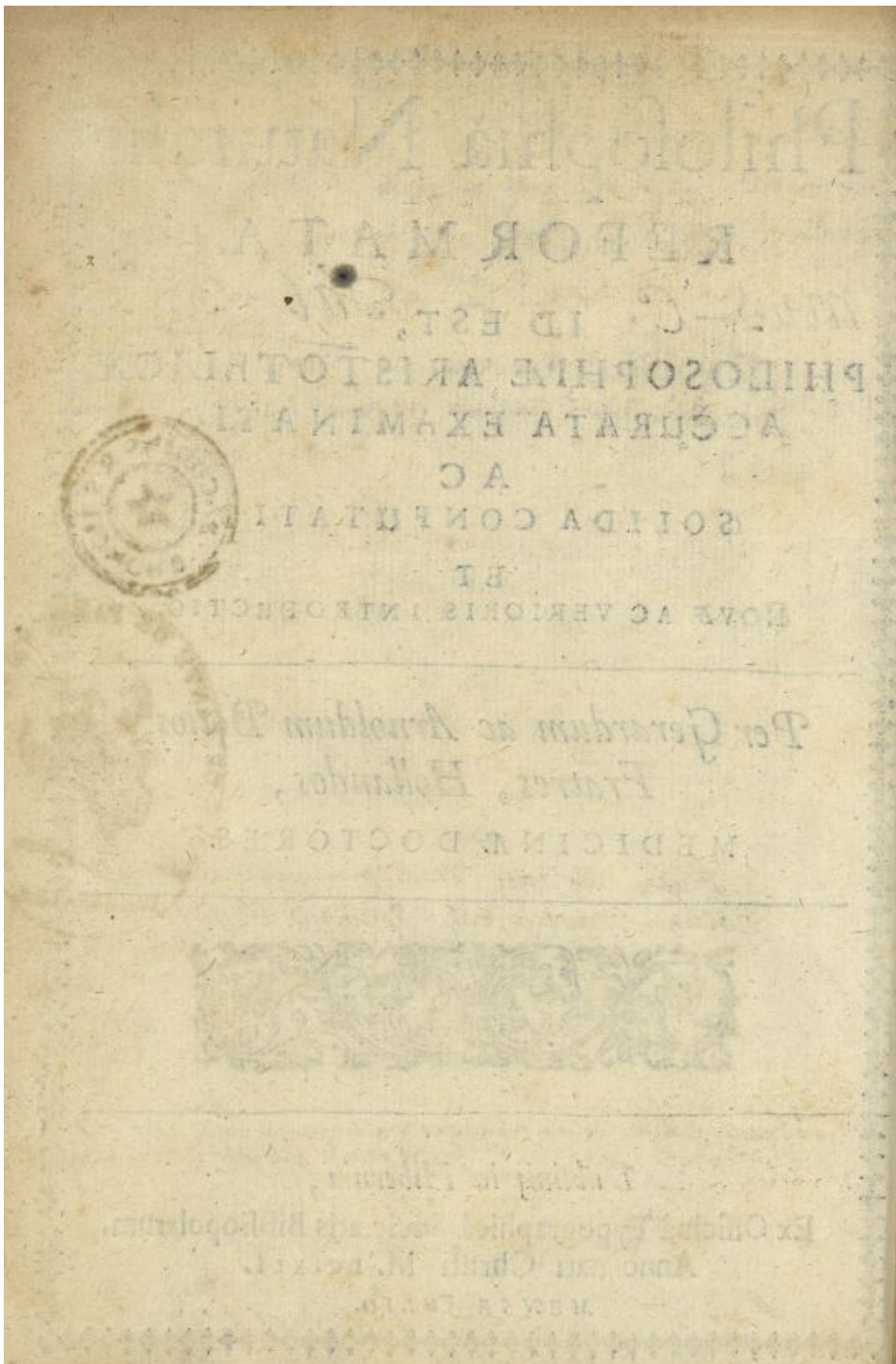
Historia professorum canonice, aristotelicae societatis Collegij de. bononia dit. con. misertus

Dublinij in Hibernia,

Ex Officinâ Typographicâ Societatis Bibliopolarum.

Anno nati Christi M. DC. XLI.

MENSE JULIO.

REVERENDISSIMO
IN CHRISTO PATRI,
JACOBO USSERIO,
ARCHIEPISCOPO ARMACHANO,
TOTIUS HIBERNIÆ
PRIMATI,
GERARDUS & ARNOLDUS BOTII, S.P.D.

Equè rem insolentem facimus, *Amplissime Prasul*, qui librum hunc, jam alterius Illustrissimi Herois nomini à nobis inscriptum, tuo quoq; dicamus; siquidem in promptu sunt exempla multorum ac sapientum virorum, qui idem factitarunt: & justissimam habuimus causam, quare ita nobis faciendum existimaremus. Quum enim plurima maximaq; in nos beneficia contuleris, & quidem alterum quoq; nostrum ante aliquot annos honorificis conditionibus in Hiberniam evocatum (longè aliud iter tunc, atq; in Patriam reditum meditantem) prolixè admodum habueris, atq; propensissimo animo, omnibusq; veræ ac summæ benevolentiaë indicijs exinde jugiter profecutus sis: committere non potuimus, quin hoc saltem gratitudinis nostræ monumentum extare vellemus, atq; publicè, quantum tibi deberemus, testatum facere. Neq; verò alienum à te videri potest hoc opus, qui tantus es in Philosophia quoque

quoque, atq; in omni humaniorum literarum parte, ac si
totâ vitâ hoc tantum egisses, atq; ijs studijs totum te de-
didisses: quum tamen is sis Theologus ac Episcopus,
qui non gradu ac dignatione magis, quàm operibus ac
meritis, principem in isto ordine locum obtineas.
Namq; ut nihil dicamus de rara admodum, & hostibus
quoq; deprædicata vitæ morumq; sanctimonia; ac de
egregijs & nervosissimis scriptis, propugnandæ contra
adversarios divinæ Veritati publicatis: quis satis cele-
braverit sedulam tuam ac laboriosissimam in docendo
Christi populo, inq; annunciando Dei verbo assiduita-
tem? cui muneri ita semper (nullis honoribus mutatus,
contra quàm in alijs plerisq; videmus) incubuisti, ut nul-
lo unquam prætextu, ne adversæ quidem valetudinis,
quamdiu ea non prorsus prostrata esset, & ubicunq; lo-
corum agens, vacationem ab eo tibi esse volueris, neq;
committere, quominus singulis diebus Dominicis sa-
crum suggestum conscendens, Fidelium Gregem cum
cum cura de rebus ad salutem æternam pertinentibus in-
strueres, atq; efficacissime cohortareris. ad quod exem-
plum si se composuissent peraulti de isto ordine, qui
nunc haud contenti neglexisse penitus ista ad functio-
nem suam præcipue pertinentia, omnem insuper operam
suam in adulteranda atq; destruenda vera Religione col-
locarunt; haud tantum odij atq; invidiæ tum sibimet-
ipsis, tum & universo Episcoporum ordini in Anglia
conflavissent, neq; tanta unquam in eum tempestas ibi
coorta fuisset: quæ nunc nisi eo de medio sublato, atq;
penitus extincto, videtur finem non habitura. Nos Do-
minum Iesum comprecamur, ut & ista, quâ optimum,
componat; & tibi, qui adeo fideliter ipsi inseruis,
omnia vera bona abunde largiatur. Londini 30. Iulij;
Dublin 120. Iulij: Anno Christi c10 c10 xli.

NOBILISSIMO

ATQUE

ILLVSTRI HEROI

ROBERTO SIDNEY,

COMITI LEICESTRIÆ,

VICECOMITI LISLE,

Baroni de Penshurst,

HIBERNIÆ PROREGL

GERARDUS & ARNOLDUS BOTII, S. P. D.

*O*fferimus tibi, Excellentissime Domine, Philosophia Reformatæ opus, eo ipso tempore publici juris factum in Hibernia Regno, quo tu a Serenissimo nostro Rege Carolo ei regundo destinatus es, atq; ex omni Procerum agmine delectus, qui Insulam istam, prioris temporis iniquitate varijsq; miserijs summo opere afflictam atq; languentem, sapientibus ac justis consilijs tuis reficias recreesque; atque omnibus, qua in eâ vitiosa aut labefaeta, reformatis atq; in melius restitutis,

restituti, pristinam felicitatem, imò pristinam majorem,
atq; adeò planè novam, ipsi instaures atq; stabilias. Quod
ingens beneficium sicuti certa cum spe à te, cum bono Deo
expectant omnes probi, atq; ab eximia ista pietate, inte-
gritate, prudentia, alijsq; raris ac maximis dotibus, quibus
summam tibi domi forisq; celebritatem comparasti: ita
avidissimis animis eum exoptant diem, atq; admovent anxie
desiderant, in quo presentem te intueri liceat, atq; pedem
ponere in possessionem beatae istius conditionis, quam à te
atq; sub tua gubernatione sibi pollicentur. Quanquam
autem Viro Principi, & tot tantisq; negotijs districto,
minus aptum videri possit scholasticum hoc munus: sum-
ma tamen tua humanitas, & eruditio quoq; haud vulga-
ris, ac qua vel inter homines nihil aliud quàm literatos
emineret, quam ore plurimorum in te predicari audivi-
mus, animum nobis addiderunt, ut auderemus hoc qua-
lecunq; scriptum, sed Veritati tamen (quacunq; in re
haud contemnenda, & tibi unice chara) eruenda atq;
illustranda dicatum, tuo amplissimo nomini inscribere, atq;
sub tanti tituli umbra in hominum manus emittere: in
quo siquid temeritate peccatum est, ejus rei culpam se-
dulo deprecamur, ac nos nostraq; omnia tuo benigno fa-
vori suppliciter commendamus. Londini, 3°. Julij: Du-
blini, 12°. Julij: Anno Christi 1641.

P R Æ F A T I O,
Operis originem ac rationem exponens.

ALMÆ ACADEMIÆ
LVGDVNO-BATAVÆ

GERARDVS ET ARNOLDVS BOTII,
FRATRES,
IPSIUS QUONDAM ALUMNI,
S. P. D.

Uum in illustri Gymnasio Ultrajectino, ubi non tantum utriusq; Lingua, sed & Artium Liberalium cognitio diligenter traditur, & in quo nos studiorum tyrocinium posuimus; post perceptam Linguam Latinam atq; Græcam, & Rhetorico quoq; ac Logico studio decurso, ordine ad Rerum Naturalium disciplinam pervenissemus: unâ cum eâ magna quoq; Aristotelis admiratio nobis instillata fuit, tanquã Natura summi adeoq; unici Mystæ, nihilq; prelectum aut expositum, quàm quod ex ipso haustum esset; neq; quicquam æque inculcatum, quàm despicere quicumq; ob eo in Natura investigatione discordarent: quorum propterea vix nomina nobis tunc cognoscenda putavimus, nedum ut scripta eorum nobis tractanda aut vel inspicienda existimaremus. Hoc in Aristotelem studium, atq; reliquorum, qui ab eo dissentirent, aversatio, duravit nobis etiam; postquam in tuam, Alma Mater, sinum nos recepimus, atq; ibi Hippocrati ac Galeno nos in Medicinæ disciplinam tradidimus. Quippe & inter initia, dum Physiologia (à qua Medicinam omnes, qui methodice eam tra-

A

stant,

P R Æ F A T I O.

Etant, auſpicantur) operam damus, & poſtea quoq̄, quando jam ad ulteriora in ſtudio Iatrico provelti, ſic quoq̄, Phyiſicis multum diligentia multumq̄, ſucceſſivi temporis impendebamus; nihil vel publice ex cathedris, vel in privatis praelectionibus, audivimus, unde priſtina nobis opinio minueretur: niſi quòd mirati interdum ſumus, tam altum eſſe apud Galenum de Forma ſubſtantiali ſilentiũ, qui tamen ſcrupulus haud magno-
pere nos vexabat, neq̄ ut altius ea de re cogitaremus permove-
bat, cum videremus Galenicis omnes tanto conſenſu pro con-
feſſa ſumere Ariſtotelicam de Formis doctrinam.

Sicuti autem omni iſto tempore nihil ex Praceptoribus audivimus, quo de priſtina ſuper Ariſtotele atq̄, Ariſtote-
licis dogmatis ſententia deduceremur: ita neq̄, in iſis Autori-
bus, quos ipſi per noſmet evoluebamus, quicquam offendimus,
quod eam labefactaret. Namq̄ ut reliquos, Ariſtotele penitus
mancipatos, omittamus; Ferneliuſ & Sennertuſ (quorum
ſcriptis inter Recentiores, ſicuti Galeno inter Priſcos, unice
delectabamur, diurnà nocturnaq̄ manu eaderent, & legentes
ac relegentes; ſicuti hodieq̄, ea merito plurimi facimus) ex-
hibebant quidem nonnulla, imò poſterior ſatis multa, ab Ari-
ſtotele nunquam prodita, & ipſius philoſophia ſuperaddita; ſto-
tamen ut fundamenta ipſius relinquerent inconcuſſa, nullumq̄,
ex præcipuis ejus decretis ſubverterent aut convellerent, ſed ea
paſſim pro veris ac certis uſurparent, eaq̄, velut talia ſermoni-
bus ſuis, etiam quando longius progrediebantur, & res ipſi in-
tentatas incognitaſq̄, explicare adoriebantur, ſubſternerent.

Interea quoq̄, cum ipſa Ariſtotele interiorem, ut ſic
dicamus, notitiam contraximus; neq̄, contenti amplius, uti in
gymnaſio prius, ac poſtea inter Medicina initia quoq̄, fecera-
mus, per Interpretes cum intelligere, ac placita ipſius cogno-
ſcere: ipſum loquentem audire volumus, ipſuſq̄, ſcripta pe-
nitus atq̄, accuratiſſime perlustrare, & in pleriſq̄, ne ſimplici
quidem aut iterata lectione defungi, unde, atq̄, ex aſſidua le-
ctione Scaligeri, quem ſummum Ariſtotelis admiratorem, atq̄,
acerrimum propugnatorem, præ ceteris omnibus Peripateticis
unice charum ac tantum non in delicijs habebamus, atq̄, jugiter
verſabamur; tantopere nobis crevit ille in Ariſtotelem inq̄;
ipſius.

P R Æ F A T I O.

ipsius physiologiam affectus, ut aōsq; ulla hesitatione omnia ab ipso tradita (nisi quæ directe cum Religione nostra ac Divina Veritate pugnarent) pro verissimis amplecteremur atq; adama-remus; ideoq; operam duntaxat nos lufuros arbitramur, si ad lectitandos ipsius adversarios diverteremus, ullumve ipsorum scriptis tempus insumeremus. Itaq; toto eo aliquot annorum spa-rio, quos apud te, Charissima Mater, morati sumus, ne unum quidem eorum, qui contra Aristotelem in Physicis sentirent, evolvimus, aut vel leviter delibavimus, aliter ve quàm solo nomine omnes istos cognitos habuimus.

Ita educati atq; instituti, si miraris quomodo quare ve postea adeo mutaverimus, atq; ab Aristotele, in quem tanto af-fectu tantaq; veneratione nos imbueras, tantopere diversi abi-erimus, ac liber iste, quem tuo sapienti justoq; iudicio debita cum observantia sistimus, manifestum facit: audi nunc aquis, quasumus, auribus, omnem rem breviter, quantum ipsius magnitudo permittit, narrames, idq; eadem cum simplici-tate, qua alteram partem prius, & quas colendi potius atque defendendi Aristotelis quàm insectandi aut laceffendi causas habeamus, ingenue exposuimus.

Quum peracto Medicina studio, ejus factitanda ac docenda autoritatem & insignia, post debitum examen, ac so-lennia in isto casu specimina exhibita, è manibus tuis accepissemus; & relictà patrià in Angliam, ac Regiam ibi urbem Londinum, nos contulissemus, ibiq; exercenda Arti statim nos applicuissemus: per unum alterumq; annum, dum Praxeos in-stituta totos nos occupatos tenent, omnemq; animi nostri intentio-nem in se vocant; atq; à studijs istis merè theoreticis penitus ab-ducti, Physicas disputationes pererrò, nec fere nisi oblectandi animi gratia, in congressibus atq; inter deambulandum, tracta-mus: deserbuit sensim ardor ille, Juvenum animis in medio stu-diorum cursu adeo familiaris in Praeceptores suos, quo Aristo-teli atq; Aristotelicia placitis prius nos addixeramus. & tem-poris decursu Chymicis quoque, à quibus prius instar pestis ab-horreramus; oquiores nos præbere, ac commentarios ipsorum
12
intro-

P R A E F A T I O.

introspicere cepimus. Ab istorum nonnullis cum Aristotelis dogmata mire exagitari videremus; et quotidianâ experientia, dum exorientes subinde difficultates haudquaquam liquido ex Aristotelis Principijs expedire quimus, illos haud prorsus vana afferre deprehenderemus: primo quidem hoc tantum à nobis impetravimus, ut crederemus non omnia adeo sana certaque esse in Peripato, ac hactenus senseramus. Paulatim autem ulterius progressi, & veras rerum causas indies sollicitius rimantes, quum magis ac magis nullum in Aristotelica Physiologia difficultatum exitum inveniremus; omnesq; solutiones, principijs ipsius superstructas, labare, & vix ad tenuissimam probabilitatem, siquis penitus excuteret, procedere animadvertiremus: oculos tandem attollere ausi sumus contra istam tantopere nobis prius dilectam, ac tot seculorum consensu approbatam Philosophiam, & in qua tantum studij ac laboris sumseramus, & discussâ veluti caliginem, quam longa consuetudo, & imbibita ævê sēsēcos per tot annorum seriem doctrina, aciei nostrâ obduxerat; omniq; affectu, quo antea cacati fueramus, seposito: non modo probationes ac collectiones ex Aristotelicis principijs ductas, sed ipsa quoq; illa principia in dubium revocare, & tot de causis suspectam jam ipsorum soliditatem propius explorare, atq; severo Veritatis examini subicere aggressi sumus: id quod non paucorum dierum aut mensium, sed longi plane temporis opus fuit; nobis omnes vacuas horas, & quidam quid otij nancisci potuimus, in eam rem conferentibus.

Quamquam autem ita hic nos gessimus, ut Aristoteli quantum pote faveremus, atq; in omni disquisitione decreta ipsius pro virili tueri conaremur; ab usq; nunquam nos nisi invitati, atq; aperta Veritate convicti, divelli pateremur: ita tamen usu venit, ut pleraq; omnia pro infirmis, omniq; Veritatis atq; idoneorum argumentorum fulcimento destitutis, condemnare atq; deserere coacti fuerimus.

Et quum apud Chymicos quoque, qui primi Aristotelem nobis suspectum reddiderant, & a quibus propterea omnia meliora expectanda jure videbantur, pleraq; nihilo prastantiora aut firmiora, cunctaq; valde incerta, & multa summè futilia aut monstrosa comperissemus, & vix quicquam in ipsorum libris occurreret, quod animum expleret:

desperatio

P R Æ F A T I O.

Desperatio nos cepit Veri hac Philosophia in parte unquam in-
veniendi; adeo quidem ut omni de manibus physiologiæ studio
deposito, diu de eo ne cogitarem quidem, aut inter nos loque-
remur. Sed quum veterum Amorum, & quidem in negotio tan-
tam tamq; arctam cum Medicina cognationem habente, non pos-
semus penitus oblivisci; animusq; recurrentibus ac subinde
ultra ingerentibus se de eo imaginationibus inquietatus ali-
quoties, cœpisset seipsum languoris coarguere atq; ignavia, si
rerum naturalium originem atq; causas adeo in obscuro demer-
sas putarem, ut nulla ingenij indagine, nullog; animi nisu ve-
stigari possent: spem nonnullam tandem cepimus, aliquid effici-
endi, si toto pectore in hanc curam incumberemus. Itaq;
quantum succisivi à Medicina praxi temporis nancisci potui-
mus, huic negotio impendentes, quum intra tempus haud ita
multum, & post primas statim dissertationes, veluti per nebu-
lam nonnihil tamen lucis conspicati essemus; hoc successu ani-
mati, ad alia, & inde rursus ad alia perreximus; donec tandem
 toto hoc veluti saltu Naturalis scientia peragrato, justum ac
 magnum doctrina physica corpus efficeremus. id quod sane ali-
 quot annorum labore nobis constitit: quippe quibus statutum
 erat, non rudem ac informem særum, & qui postea in multis re-
 tractandus nobis veniret, foras precipitare; sed omnia prius,
 quantum ejus fieri poterat, limare atq; expolire. Hoc
 autem ut consequeremur, istam fere consuetudinem observaba-
 mus. Singulis congressibus (qui post peracta Artis opera ple-
 rumq; quotidiani, interdum duos pluresve dies habebant interje-
 ctos) unum aliquod caput, unam-ve questionem pertrahere
 solebamus, omnibusq; diligenter pensitatis, tum que ab Aristote-
 le & Aristotelicorum præstantissimis (è quibus excepta
 proprio labore omnia fere, que alicujus momenti essent, atq; in
 certas classes distributa, ut unumquidq; querentibus præsta-
 esset, in promptu semper habebamus) affirmarentur, tum que
 Veritas ipsa dictare videbatur, id seligere ac arripere, quod ma-
 xime nobis probabile appareret. Quod autem prima velitatione
 sic constitueramus, non id ita linguendum existimabamus; sed
 proximis colloquijs quidcunq; contra objici posset excogitaba-
 mus, atq; in medium afferebamus: que omnia si solide, atq; ita
 ut nobismetipsis (qui minime favorabiles proprijs conceptibus,

PRÆFATIO.

valde difficiles ac pro veritate quodammodo morosos nos praebe-
 bamus) plene satisfaceremus, diluere valebamus; rem ita, uti
 primitus eam decreveramus, sinebamus. Sin verò, & siquid
 non solubile se offerret: mutabamus, aliudq; magis probabile
 circumspiciebamus. neq; unquam dogmata nostra, & contra-
 riorum dogmatum confutationem, fingere ac refingere cessaba-
 mus, donec invenissemus id, in quo animus tuto acquiesceret; &
 contra quod nulla occurreret difficultas, quae non repelli ac re-
 dargui posse nobis videretur. Hoc pacto, & labore ac
 tædio incredibili, concinnavimus tandem, atq; ad umbilicum,
 priusquam invicem discederemus, perduximus hoc Philosophiæ
 Naturalis Reformatae opus; cuius tituli atq; appellationis cau-
 sam non est ut verbose exponamus, quum ipsa sese satis clare
 manifestet. Est primo quidem libro, quem nunc publico damus,
 ea tractantur, in quorum nonnullis jam ante nos quidam gla-
 ciam fregerunt, eandemq; nobiscum sententiam tutati sunt: à
 quibus tamen haud ita multum nos adjuvos, nihilq; prorsus ex
 his huc esse transcriptum, comperiet quisquis nostra cum ipsorum
 scriptis contulerit. & sane nulli ipsorum ante inchoatum hoc
 opus, primiq; haud prius quam magna ipsius parte jam perfecta,
 reliqui non nisi in fine, aut eo jam prorsus consummato, in ma-
 nus nostras venerunt, aut à nobis inspecti fuerunt. In reliquis
 autem libris (quos isti submittemus, prout opportunitas dabi-
 tur) soli fere incedimus; & non modo diversum ab Aristote-
 lico, sed & plane novum Philosophiæ genus introducimus: tam
 in secundo ac tertio, ubi de Materia Elementisque, & de Na-
 tura ac Proprietatibus Rerum; quam in quarto, ubi de Gene-
 ratione ac Causis Generantibus, omniq; Efficientium varie-
 tate; & in quinto quoq; ubi de Anima ejusq; Facultatibus
 agitur.

Quid nos moverit, Charissima Mater, ut ab Aristotele
 discessionem facientes, Novam hanc Physicam conderemus,
 quemq; ea in re modum ac ordinem custodierimus, succinctè
 simul ac verè narravimus: cui orationi nostra, ab omni furo ac
 falsitate aliena, fidem te adhibituram speramus; ac proinde
 etiam a quo animo laturam, quod relicta eà, ad quam nos in-
 stiteras, Physicæ disciplinæ, Novam ac propriam excogita-
 verit.

P R A E F A T I O.

verimus: quum planum fiat ex supradictis, quam non leviter
 ac temere, & quam deliberato consilio viam hanc institerimus.
 Quod si quis credere malit, ambitione aut novitatis pruritu nos
 ad hoc scribendi genus accessisse, is nihil aliud nisi propriam
 scævitatē ac nocuōndi prodet; qui postulet homines,
 toto vita ac morum genere à cunctis fallacijs procul remo-
 tos, mendacij reos agere in eo, quod sincere à se dictum pro-
 fitentur, haud alijs ductus argumentis, quam qua prava
 suspicacitas ipsi suggererit. Namq̃ etiam si omnia nostra,
 & qua contra Peripateticam Philosophiam afferimus, &
 qua pro proprijs invehimus, everti atq̃ expugnari possent; non
 plus tamen inde sequeretur, nisi deceptos nos fuisse, ac dum alios
 erroris arguimus, ipsos in errore versari: quare quum nihil sit
 inter homines vulgatius, veniam id sane apud omnes equos Iu-
 dices meretur, neq̃ aliud in omni hoc disputationum atq; dis-
 quirenda Veritatis studio culpandum venit, quam si qui aut
 sponte ac libenter errant (si modò tales ulli inveniuntur) aut
 stultissimis nugis adhaerentes, Veritati inepto vel malitiose ad-
 versantur; eiq̃ etiam, ubi planissime convicti sunt, neq̃ solidi
 quicquam habent quod reponant, pertinaciter tamen reclamant:
 à quibus vitijs mores nostri quam longissima abhorrent. quippe
 sicuti ingens hoc opus, immensumq̃ laborem, optima animo, so-
 loq̃ Veritatis propaganda studio suscepimus: ita promissime,
 quandocunq; meliora edocti fuerimus, manus dabimus; omnesq;
 errores, quorum coargui potuerimus, relinquemus ac ejurabi-
 mus: neq; unquam inhonesto noxiq; pudore à corrigendis nobis
 ac nostris absterrebimur.

Qui autem primo statim aspe-
 ctu, & ob id ipsi quod Nova sunt, hac condemnabunt; & ne
 audienda quidem, quia à Vetusis & tanto aeo receptis placitis
 desiscunt, pronuntiabunt (quales non defuturos certi sumus)
 eos nos commiseratione potius quam responso dignos existima-
 mus: quum omnium ingeniorum infelicissima sint, qua Verum à
 Falso haud aliā quam longevitatis aut novitatis notā secernere
 valent; ullam-ve Vetusitatem Veritati praescribere posse autu-
 mant, aut opinionem quamcunq; ob id tantum, quia recens est,
 repudiandam. Quippe nihil in rebus humanis est valde vetustū:
 & qua inijs sunt vetustissima, aliquando recentia fuerunt.

S U M M U S

SUMMA LIBRI.

Divisus est primus hic liber in duo Capita, ac utrumq; Caput in quinas Sectiones; quarum Sectionum quæq; in plures Paragraphos est distincta. Ut autem compendio noscatur, quid hoc libro tractetur, inspiciantur Breviaria Paragraphorum, singulis Sectionibus præmissa: quod ut promptius fieri possit, indicamus hic loca, ubi quæq; incipit; appositis quoq; uniuscujusq; Titulis, unde statim ipsarum argumentum æstimari possit.

CAPITIS PRIMI

- SECTIO I. De *subjecto Physica, aliq; quadam generalia:* pag. 1.
SECTIO II. De *Materia prima:* pag. 11.
SECTIO III. De *Forma Substantiali:* pag. 27.
SECTIO IV. De *Privatione:* pag. 99.
SECTIO V. *Super Aristotelis tractatione de Causis:* pag. 215.

CAPITIS SECUNDI

- SECTIO I. De *Principij appellatione; ejusq; definitio:* pag. 239.
SECTIO II. De *numero Principiorum:* pag. 259.
SECTIO III. *Platonis, Stoicorum, Priscorumque de Principijs sententia cum nostra comparatur:* pag. 310.
SECTIO IV. De *Conditionibus Principiorum:* p. 332.
SECTIO V. De *Causis.* pag. 351.

Perlegi hunc librum *De Philosophiâ naturali reformatâ* à doctissimis *Gerardo & Arnaldo Botis* fratribus magno judicio, & libertate verè philosophicâ conscriptum; In quo nihil reperio quo minus summâ cum utilitate imprimatur.

ED. PARRY S. T. D.
Reverendis, in Christa Patri ac Domino D.
Archiepiscop. Dublin. Sacellanus.

Jan. 18. 1640.
1641.

PHILOSOPHIA NATURALIS REFORMATA.

CAP. I.

De Principijs & Causis ARISTOTELIS

SECTIO PRIMA.

I. Substantia Naturalis, subjectum Physicæ. II. A Prin-
cipiorum tractatione, Physica erudienda. III. Confusa
Aristotelis tractatio de Principijs ac Causis. IV. Ab-
ricta ad frigidissimæ excusationes ab Aristotelicis alia e-
ad hunc Magistri errorem defendendum. N. Alij non
excusant, sed calidè dissimulant hunc errorem. Nl. fan-
ante nos quidam nota verum istum Aristotelis errorem;
quorum iuste censura nequiquam se oppo-
minis.

Physicam disciplinam esse scientiam, quippe
quæ in contemplatione tota occupatur,
cum & per se manifestum sit, & a multis
fusa disputatur, non est ut nos huic di-
sputationi inuicemur, quippe quibus nihil
minis propositum est, quam aliorum dicta
otiose repetere. Cuiusmodi in omni scientia, nihil prius
cognosci debet, præquam proprium cuiusque subiectum, quod
nam

Cap. I.

nam sit Physicæ subjectum ante omnia constituendum est : quâ quidem de re multum superioribus temporibus digladiati inter se sunt Peripatetici. nunc autem omnes in illam fere convenerunt sententiam, corpus naturale esse hujus scientiæ subjectum : Id quod & nobis non improbat, dummodo ritè sumatur corporis vocabulum, neque ita angustè, quomodo à Peripateticis sumi solet. Reverà enim & Angeli sub eo comprehendi debent, & Mentès quoque humanæ, quæ proinde duplici jure ^{noct} cadunt sub considerationem Philosophi naturalis, quum & partes sint ac principia corporum naturalium, quatenus hominem integrum unâ cum corpore peculiariter dicto constituunt ; & ipsæ quoque sunt corpora naturalia, in quantum suam seorsim habent consistentiam ac per sese considerantur. Certè & Angelos naturam habere, & Mentès (ac tanto magis Cælum & sidera, de quibus multi inter Aristotelicos id negant) ex ijs, quæ de natura dicturi postea sumus, manifestum fiet. Corpora autem dicimus & Angelos & Mentès, quia nullam extra solum Deum credimus esse substantiam, quæ non suo modo sit corporea, suamq; habeat quantitatem, sive, quod idem est, dimensiones. Quodsi igitur ita ampla tribuatur corpori acceptio, tunc & ipsi assentimur, Corpus naturale esse hujus scientiæ subjectum. Sin verò ex more Peripati corporis vocabulum ad solas substantias sensibiles astringatur ; tunc non possimus ijs accedere, qui corpus naturale assignant pro Physicæ subjecto ; sed aliud generalius pro eo substituendum est, dicendumq; Scientiam hanc non Corpus naturale, sed Substantiam naturalem pro subjecto habere.

Avocabili.
Sensibili.
Vocabili.
Vocabili.
Vocabili.

II. Quia autem, Naturale quid sit, nosci nequit, nisi cognoverimus, quid sit Natura ; inde fit, ut Aristotelici pleriq; statim à Naturæ explicatione ordiendam esse Physicam tractationem censuerint. Contra autem Aristoteles à principiorum explanatione eam inchoavit, idq; ob eam rationem, quam in ipso operis principio proposuit, Quod ut in alijs scientijs contemplativis, ita in Physiologia etiam ab omnium primis & maximè communibus incipiendum sit. Et hoc nobis

nobis probatur magis. quàm principia sint universaliora & communiora quàm natura, quippè quæ sub principiorum ambitu comprehenditur, atq; ad illa se habet, uti species ad genus. Namq; & Naturâ est principium ejus rei, cujus natura est, sicuti postea monstrabimus; ac proinde Principium est Naturæ genus. Planè igitur perversum, ac contra omnem bonæ methodi ordinem foret, à speciei alicujus, ac non ab ipsius generis tractatione ordiri. Quod autem ad vulgatam illorum rationem pertinet, qui à Natura auspicandum esse contendunt, ea certè nulla est. Quanquam enim concedamus, cognosci perfectè non posse quid sit Naturale, nisi cognito prius, quid sit Natura: sufficit tamen Physicæ studioso, rudis illa sui subjecti cognitio omnium animis insita, quæ Naturale artificioso opponitur, quæq; omnia creata vel generata, quatenus talia, Naturalia dicuntur. Longè sanè alia hîc est contemplatarum disciplinarum, quàm factivarum ratio. Hæ enim in ipso statim limine pernoscere suum subjectum debent, quod nisi fecerint, postea ubi id faciant, opportunitatem non habebunt: veluti in medicina nisi ante omnia doceatur corporis humani structura, postea neq; in progressu Physiologiæ tradi illa opportunè poterit, nec in pathologia, neq; in methodo medendi. At disciplina speculativæ cum non alium habeant scopum, quàm cognitionem sui subjecti (quod factivæ propterea tantum cognoscunt, ut illo uti, vel in ipsum agere rectè noverint) non opus est ut in ipso statim vestibulo tradatur accurata de ipso doctrina, quod procedente institutione fieri commodius potest. Nos igitur à Principiis incipimus, idq; eo ordine, ut prius Aristotelis super ijs opinionem examinemus, postea quid nobis ipsis videatur, proponamus; quem ordinem ipse etiam secutus est Aristoteles, quippè qui prius veterum super hoc negotio sententias expenderit, quam propriam aperiret; quos tamen nimis calumniosè tractasse, non sine causa plerisq; videtur; quod suo loco plenius à nobis considerabitur: nunc ad ipsum veniamus.

III. Prius autem de ipso Principij vocabulo videndum, quod

Cap. I.

quod cum valde sit ambiguum, & ad plurimas satis diversas adhibeatur significationes, quas & in exordio quinti Metaphysicorum iex professo, sed non omnes, enumerat, & in suis scriptis passim ac promiscue usurpat longe plures; (qua de re dicetur à nobis inferius) oportuerat ante omnia positam hanc distinctionem, quo potissimum modo in Physiologia illud intelligendum sit, & quid à causa ac elemento differat: quod minime fecit. Si tamen mens ipsius colenda est è libris physicae acroasos, dicendum, quod causa illi fuerit generalior quam principium, ita ut hoc sub illa contineretur. Principia enim illa duo ^{incipiunt} ^{mensura} Materiam & Formam, Causarum species facit; reliquas autem causas ab arctiore illa principij notione amovet; qua de re nemo dubitabit, qui primum Physicorum legerit, in cuius epilogo cum posuerit hæc verba, *Ὅλε ἀπὸ οὐκ ἔστιν ἀρχὴν, καὶ τὴν, καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν, ἀρχὴν ὄντων ἡμῶν οὐκ ἔστιν.* Quod igitur sint principia, & quæ, ac quot numero, ad hunc modum à nobis definitum esto, satis declaravit, Efficientem & Finem, de quibus in sequenti libro agit, in isto ^{enim illa} ^{causas} autem verbum facit nullum, à principij notione se amovere, & ijs tantum, quæ illo libro posita ac pertractata sunt, Materiz, Formæ & Privationi, appellationem hanc donare, quod & in clausula capitis septimi aperte proficitur, ubi hætenas disputata in summam contrahens, concludit tria numero esse principia ^{enim illa} ^{causas} ^{notanda} *ἀπὸ οὐκ ἔστιν ἀρχὴν, καὶ τὴν, καὶ τὴν ὄντων* *ἀρχὴν.* Sed quod principia sint tria, ac quomodo tria, & quis modus ipsorum, &c. Itaq; suus cum destituit conatus, qui cum proposuisset à maxime universalibus incipiens, ad minus universalia progredi, id nequaquam præstitit: quippe exorsus Physiologiam à Principijs, quam à Causis ordiri debuerat, cum in Causarum complexu etiam Principia contineantur, ex ipsius doctrina. Non enim obest quod Privationem, quam facit unam è Principijs, inter Causas nunquam reponeret; cum sub Materia eam quodammodo comprehendant cum Aristotele omnes Peripatetici, itaq; in illud incidit vitium, quod fugiendum esse ubi ipse monuit, ut nisi maxime universalia prius dicantur,

tur, sæpius idem dicendum sit. nam qui primo hoc libro tot tantaq; de Materia & Forma dixisset; de ijs in secundo libro inter Causas agere de novo coactus fuit, cum illas faciat ubiq; Causarum species; in quam repetitionem otiosam, & pleriq; interpretibus magna perplexitatis autorem, nequaquam incidisset, si a Causis incepisset, easq; ita divisisset, ut alijs principij ratio competeret, alijs minimè: quo facto integrum illi fuisset de utra vellet Causarum specie prius tractare, vel de illa, cui genericam tantum Causæ appellationem relinqueret, vel de ea, cui specificum Principiorum nomen imponeret.

IV. Hoc cum non fecerit, maximam astuationis occasionem sectatoribus suis objecit, qui animo non capiunt, cur quæ fecerat prius principia, ac sub isto nomine pertractaverat, postea inter Causas repetiverit; è qua difficultate ut se explicarent, geminum iter ingressi sunt, alij compendiosum & expeditum, ex toto illam dissimulando: alij longius & salebrosius, excusationes ac rationes investigando, cur ita sibi faciendum putaverit Aristoteles.

De posterioribus est Zabarella, qui scribit, *Materiam & Formam ab Aristotele in primo Physicorum considerari, ut principia generationis corporis naturalis, in secundo ut principia motus & quietis, secundum quam considerationem competit eis nomen nature.* Non enim omnibus corporibus naturalibus competere considerationem istorum principiorum, quatenus corpus naturale ex ijs generetur & constet, quia cælum Aristoteli ex his principijs genitum non sit, neq; ex ijs constet: ipsi tamen aptari illa posse, quatenus in secundo libro considerantur; quia in isto sit aliquod motus principium, forme inferiorum analogum. itaq; totius naturalis philosophia verum initium sumendum esse à secundo libro physicorum: primum vero fuisse antepositum propter nostram faciliorem cognitionem, non quod re vera ad eos libros pertinuerit: & similia repetit capite nono. Sed hæc excusatio, præterquam quod alia multa continet non parum absurda, in eo etiam vana deprehenditur, quod præ-

Cap. I.

supponit Aristotelem id de Cælo sensisse, quod de eo sensit Averroes, nimirum illud non ut nostratia hæc compositum esse ex Materia & Forma, sed esse corpus simplex, in quo nulla talis compositio reperiatur. Hoc autem Aristoteles nusquam in scriptis suis dixit, neq; hoc inter cælestia ac nostratia corpora discrimen, quod hæc composita sint è Materia & Forma, illa vero secus, ullibi proposuit; sed multis in locis planè contrarium dixit. Namq; primi de Cælo, cap. 8. ex professo hac de re agens, demonstrare conatur, cælum esse individuum, ac proinde ex materia & forma compositum, Ἐπεὶ οὖν ἐστὶν ὁ οὐρανὸς αἰσθητός, τῶν κατέκαστον ἀνείη τὸ ἄδαισθητὸν ἅπαν, ἐν τῇ ὑλῇ ὑπῆρχεν ἕτερον ἀρχὴ ὁ δὲ ὁ οὐρανὸς, καὶ οὐρανὸς ἀπλῶς. καὶ τὸ μὲν, ὡς εἶδος καὶ μορφή, ἢ δὲ ὡς τῇ ὑλῇ μεμυγμένον. *Quandoquidem igitur cælum est sensibile, sequitur ut sit de numero individuorum. omnia enim sensibilia in materia existunt. aliud igitur est hoc cælum, quam cælum simpliciter: & hoc quidem [est] tanquam Species & forma; illud autem tanquam Materia mixtum.* Verum quidem est, hic voce Οὐρανοῦ, non Cælum tantum, sed totum mundum intelligi (quod pleriq; interpretes non animadvertunt) Attamen hæc ratio si ullum de toto mundo momentum habet; ejusdem quoq; roboris esse respectu ipsius cæli, apertum est. Quodsi Aristoteles aliter censuisset, alio quovis vocabulo potius, quam οὐρανοῦ, usus hic ad significandum mundum fuisset. Quod sicuti hæc non satisfaciunt, is inspiciat secundi de Generatione & Corruptione nonum, ubi de solo cælo agens, multo adhuc expressius eandem hanc ex materia & forma compositionem, quæ in nostratibus inveniatur, in ipso statuit, λεκτέον περὶ πάσης γενέσεως ὁμοίως, πόθεν τε, καὶ τίνας αἰτίαι ἀρχαί. εἰσὶν οὖν καὶ τὸ ἀριθμὸν ἴσαι, καὶ τῶ γενεῖ αἰ αὐταὶ ἄνωγε ἐν τοῖς αἰσθητοῖς καὶ πρῶτοις ἢ μὲν ἄδαισθητὸν ὡς ὑλῆ, ἢ δὲ ὡς μορφή. *Dicendum pariter de omni generatione, quot ac quæ sint ipsius principia. sunt igitur & numero æquales, & genere eadem, ac ea quæ sunt in æternis & primis. una enim est,*

est, ut Materia; altera autem, ut Forma. Qui locus adeo clarè continet Aristotelis super hac re sententiam, ut rectè Toletus in Commentarijs dicat, *Insigniter hunc locum facere contra Averroem, atq; Aristotelem hinc adeo manifestè materiam & formam eodem modo ponere in corporibus inferioribus & caelestibus, ut nullam aliam expositionem patiatur, neq; nullo modo effugere possint Averroista, quin Aristoteles hoc loco ponat in caelo intrinsicam compositionem ex materia & forma.* Quum autem hisce in locis ex professo rem hanc tractet, magis inde mens ipsius petenda est, quam ex octavo Metaphysicorum, capite quarto, ubi aliud agens, & perfunctorie rem hanc attingens, non tamen asserit, caelum carere materia, sed leviter de eo dubitat. *Ἐπὶ δὲ τῶν φυσικῶν μὲν, αἰθερῶν δὲ οὐσιῶν, ἄλλος λόγος ἴσως γὰρ ἓνα ἔχει ὕλην, ἢ ἔ-τοιούτην, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὸ πρῶτον κινήτην.* *Substantiarum autem quæ Naturales quidem sunt, sed aeternæ, alia est ratio. fortassis enim quedam non habent materiam, aut non talem, sed duntaxat loco mobilem.* quibus verbis non tam materiam aufert à caelo, quam ab ejus materia corruptibilitatem. neq; cum aliud sibi voluisse istis verbis, apertum est ex ejusdem libri capite primo, ubi cum dixisset, omnes sensibiles substantias habere materiam, quæ materia sit subjectum omnium mutationum; & quæcunq; patiuntur substantialem illam mutationem generationis & corruptionis, etiam reliquas mutationes pati, nimirum accretionem & imminutionem, alterationem & motum localem: subjungit, non tamen sequi, ut quæcunq; una duabusve istarum mutationum afficiuntur, obnoxia etiam sicut mutationi substantiali. *καὶ ἀκολουθεῖσι δὴ ταύτῃ αἱ ἄλλαι μεταβολαί. τῶν δ' ἄλλων ἢ μιᾶ ἢ δυοῖν αὐτῇ ἔκ ἀκολουθεῖ. ἔ- γὰρ ἀνάγκη, εἴτε ἔχει ὕλην τοπινην, τοῦτο καὶ γεννητὴν, καὶ φθορτὴν ἔχειν.* *Et hanc quidem comitantur cetera mutationes. ast ceterarum vel unam vel duas hac non [semper] comitatur. non enim necesse est, ut quod materiam habet localem, idem habeat etiam generabilem & corruptibilem.* quibus similia iterum scribit

12. Meta-

* προσηγοριῶν ἢ
καὶ φθορτῶν, ἢ
γεννητῶν

Cap. I.

12. Metaphys. 2. πάντα α' ἔλκν' ἔχει, ὅσα μεταβάλλει, ἀλλ' ἔσιγεν, καὶ τῶν αἰδ' ἰσῶν ἕσ' μὴ γεννῆται; καὶ ἴσ' αὖ φερεῖ, ἀλλ' ἔγεννησιν, ἀλλ' αὖ πῶθεν ποῖ. *Materiam omnia habent; quacumq; mutantur, licet diversam, etiam aeterna illa, qua non sunt generabilia, sed loco mobilia; non tamen generabilem, sed [mutabilem] de loco in locum.* planè igitur Aristoteli compositum esse cælum ex Materia & forma isti quoq; loci, æquè ac illi priores, convincunt, cum illi disertè materiam attribuat; materia autem absq; forma subsistens, maximum sit in ipsius schola monstrum. Scimus quidem quomodo hæc Aristotelis testimonia eludant Averroes ac Averroists; dicentes ipsum cæli corpus vocari materiam, respectu Intelligentiæ motricis; aliaq; ad eundem modum. Sed hæc & planè fatua sunt, & ab Aristotelis mente prorsus aliena; sicuti unusquisque, sine prejudicio istos aliosq; similes locos legens, fateri cogetur. ac proinde stare nullo modo potest excusatio illa à Zabarella allata, quippè quæ Aristoteli affingit ejusmodi sententiam, à qua ipse, quantum ex ipsius scriptis apparet, fuit alienissimus. Multa autem adhuc alia ab alijs dicuntur, ad excusandum hunc Aristotelis errorem; cur de eadem re bis in duobus diversis unius operis libris docuerit, semel sub Principiorum, & rursus sub Causarum appellatione: ejus rei cum veram originem, antea à nobis traditam, ignoraverint, aut non perpenderit, mirum non est, si futillia admodum omnes pariter protulerunt: quod sanè fecerunt alij non minus quam Zabarella, quamvis alio atq; alio modo. Etenim Thomas dicit, agi in primo libro de principijs rerum naturalium, quæ essendi principia vocari solent; in secundo autem agi de principijs scientiæ naturalis, hoc est, de principijs cognoscendi, ut ex eo refert Zabarella capite II. ejusdem libri, ubi admodum verbose etiam tractat, cur tractatio de causis in secundum Physicorum librum collata sit. Alia est ratio eorum, qui & Materiam & Formam aliam esse dicunt primam, aliam secundam; de illis agi ut de principijs, de hisce ut de causis;

sis ; ut latius videre est apud Velcurionem, qui istam opinionem amplectitur, & prolixius exequitur. Portius, referente Vicomercato, in priori rerum Principia, ut sunt, in secundo, ut sunt, considerari existimat. Simplicius in secundo tradi propria substantialis mutationis ; in primo de universali mutatione, tam substantia quam accidentis, dictum esse. Philoponus, in primo præcipue de Materia, parum de Forma ; in secundo præcipue de Forma, parcius de Materia agi.

Cap. I.

1. Phys. ca. 14.
& 15.
1 Princ. nat. 3.

V. Plura, afferri poterant, sed nos tædet infructuosa operæ ; itaq; ad alios nos convertimus, qui difficultatem hanc profus dissimularunt, inter quos sufficiat nominasse Conimbricenses & Vicomercatum. Illi enim proponentes Synopsim librorum Physicorum, dicunt in primo agi de tribus rerum Physicorum Principijs, Materia, Forma, & Privatione ; in secundo de Natura, & naturalium rerum Causis : ac postea deprædicant continuatam in Aristotelis Physiologia seriem, atq; omnium partium sese mutuò ac decenter excipientium, quasi in structuram unius corporis, conspirationem. Vicomercatus autem ait illum duobus istis libris totam de Principijs & Causis naturalibus tractationem esse persecutum, ita ut in priore de ijs egerit, quæ in re insunt, in altero etiam amplexus sit, quæ extra sunt posita, alia quædam de priore genere adjiciens, quæ libro primo fuerant præterita : & hunc sequitur Magirus, qui Principia dividens in intrinseca & extrinseca, postquam ad Causas pervenit, quas extrinsecorum Principiorum nomine designat, aliam agit de Materia & Forma silentium.

In fine pro-
amij.In proemio,
lib. I.

1 Princ. nat. 3.

VI. Nihil igitur hi omnes viderunt ; quod eo magis mirum, cum non defuerint ante nos, qui commissum ab Aristotele errorem detegentes, assererent Aristotelem pervertisse ordinem, quia communiora prius sunt declaranda, Causæ autem declaratæ in secundo Physicorum, sint communiores Principijs declaratis in primo ; sicuti refertur à

C

Picco-

Cap. I.

In Introd. c. 17

Piccolomineo : qui iustissimæ huic censuræ putat se occurrere posse levissimis ratiunculis, quia in primo libro declarantur rerum Principia, ut fiunt ; in secundo, ut sunt & cognoscuntur : prætereaq; Causam non esse simpliciter communius Principio, sed solum de pluribus dici. hæc autem nihili sunt, cum vana sit utraq; illa distinctio, absurdum enim dictu est, eadem principia aliter debere tradi, quatenus per ea fit res, quam quatenus per ea est ac cognoscitur, cum hæc tria cohæreant indivulsè. Et Causam non esse priorem Principio, quomodo animal est prius homine (hoc enim exemplum ponit Piccolomineus) nimis confidenter asseritur, cum æquè ac animal est genus hominis, ita Causa sit genus Principij, ex doctrina Aristotelis : quanquam revera aliter se res habet, ut postea dicitur. Cæterum non alium in finem de Principijs, alium de Causis institutam esse ab Aristotele tractationem, manifestò apparet ex ipsius verbis ; quippè quam in primo libro, acturus de Principijs, consilij sui rationem reddiderat, naturalem scientiam à Principijs inchoandam esse, quia τὸ εἰδέναι καὶ τὸ ἐπίσταντα συμβαίνει περὶ πάσας τὰς μεθόδους, ἐν εἰσὶν ἀρχαί, ἢ αἰτία, ἢ σοιχεία, ἐν τοῦ ταῦτα γνωρίζειν. Τότε ἢ οἰόμεθα γινώσκων ἕκαστον, ὅταν τὰ αἰτία γνωρίσωμεν τὰ πρῶτα, καὶ τὰς ἀρχὰς τὰς πρῶτας, μέχρι τῶν σοιχείων. *Cognitio & Scientia in omnibus Doctrinis, qua habent Principia aut Causas, aut Elementa, provenit ex horum notitia. tunc enim nos unum quoddam posse putamus, ubi noverimus primas causas, & prima principia, & usq; ad elementa : eandem consimilibus verbis repetit in secundo, atq; tractationi de Causis præfationis vice præmittit : Επισκεπτέον περὶ τῶν αἰτίων, ποῖα τε καὶ πόσῃ ὄντι τον ἀριθμόν, ἐπεὶ ἢ τοῦ εἰδέναι χάριν τὰ φυσικὰ ἢ πραγμᾶτεια, εἰδέναι δὲ ἔστι πρῶτον οἰόμεθα ἕκαστον, πρὶν ἂν λάβωμεν τὸ εἰδέναι περὶ ἕκαστον, τοῦτο δὲ ὄντι ἔστι λαβεῖν τὴν πρῶτην αἰτίαν, ἀιλόνοσι καὶ ἡμῖν τοῦτο πιστέον, καὶ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς, καὶ περὶ πάσης τῆς φυσικῆς μεταβολῆς, ὅπως εἰδότες αὐτῶν τὰς ἀρχὰς, ἀνάγειν*

γῆμ

γενεῖς εἰς αὐτὰς περιέλαμεθα τῶν ζητούμενων ἕκαστον. *Consi-*
derandum de Causis, quales ac quot numero sint. quum
enim hac tractatio [instituta sit] gratia noscendi naturalia,
ac non prius nos aliquid novisse arbitremur, quam perce-
perimus propter quid illud sit, hoc autem est percipere pri-
mam Causam; videlicet nobis quoque hoc faciendum est, tum
circa Generationem & Corruptionem, tum circa omnem na-
turalem Mutationem: ut noscentes ipsarum Principia, u-
namquamque, questionem ad ea reducere conemur. in quibus
verbis fatali inconstantia vocabulum ἀρχὴς æquè generale
facit ac ἔλα, & pro eodem sumit, quod & in primis il-
lis primi libri verbis fecit, consensu plerorumque; interpre-
tum; parvo errore, aut fortè nullo, nisi ipse magnum fe-
cisset, duabus illis Causarum speciebus, Materiæ & Formæ,
Principij nomen peculiariter ut proprium attribuendo. sed
hoc passim in ipso animadvertere licet, quod de Platone
observavit Laërtius, Ὅτι πολλὰ καὶ διαφέρουσι ὀνόμασιν ἐπὶ
τοῦ αὐτοῦ σημαίνοντες χεῖνται. quod sæpè diversis vocabu-
lis ad eandem rem significandam utatur: pro exemplo af-
ferens Idæam, quam & εἶδος appellat, & γένος & πῶρὰ
δειγµα, & ἀρχὴν & αἰτίον. Hoc morbo, elegantiz fer-
monis majorem curam gerendi, quam exactæ rerum tra-
ditionis, nihil concessit præceptori suo Aristoteles: quippè
qui variare sermonem malit, ac copiam ostentare, varia in
eandem notionem vocabula usurpando, quàm idem sæpius
repetendo, accuratius quidem sed incomptius res docere:
quod interpretibus, minus hoc perpendentibus, miros certè
lulus creat, dum nescio quæ non mysteria inde sibi ex-
sculpunt. sed hoc mittentes, ipsa ab Aristotele tradita
Principia cujusmodi sint, sigillatim videamus.

SECTIO SECUNDA.

DE MATERIA PRIMA.

Materiam præexistentem requiri in omni generatione, cum
Aristotele dixerunt veteres cuncti, quorum ipse super
hoc

C 2

proparatio.

pra- paravit.

sive provision
de boit, de puri,
y. bastu.
provisione.

Cap. I.

hac re sententiam nimis calumniosè detorquet. II. De Materia prima Aristotelis opinio breviter exponitur. III. Materiam primam nullo argumento probat Aristoteles; Aristotelici tantum uno, petito à mutatione substantiali; quod nullius est roboris, nisi ^{posita} Formis substantialibus. IV. Idem argumentum amplius refellitur: contra eos, qui Formas in uno composito ponunt. V. Contra eos, qui duntaxat unam; quia hoc posito, Nulla erit ^{vix a se ipsa} mixta: & proinde, Non opus erit quatuor Elementis ad generationes, & consequenter, Perperam ab Aristotele reprehensi veteres, qui unum modo Elementum ponebant: ac, Vana omnia, qua de Materia ^{secunda} dicuntur: & verum, Quidvis fieri à quovis. VI. Quidvis fieri è quovis, posita Materia prima, & singularitate Formarum; amplius adhuc probatur. VII. Repetitur, & concluditur, Materiam primam non demonstrari per substantialem mutationem; si Forma Elementorum in mixto maneat. VIII. ^{μεταστοιχειώσεως} nequicquam probatur Materia, cum illa non fiat: qua si fieret, omnino Materiam primam astrueret: contra Dalecium. IX. Rami duo argumenta contra Materiam primam. X. Commentitiam esse Materiam primam, clamant innumerabiles de ea celeberrimorum Peripateticorum dissentientes, atq; ex diametro sibi opposita, opiniones.

*materia prima
incipiunt
ex hoc qd
in formam
in finitum
in figuram
in certum
generatio est
ad quod fit
ad hoc fit
ad illud fit
est materia
est positio
est additio
est subtractio*

MAteriam aliquam præexistentem requiri in omni generatione; quæ apud nos fit (de Creatione enim alia res est, neq; de ea quicquam Aristoteles) quod ipse opipidò quam laboriosè astruit in primo physicorum, libenter concedimus, & nemo sanus negaverit, ut non fuerit ipsi tantum operæ ponendum in re omnium rerum certissima, ac quam nemo unquam in controversiam vocavit. certè Veteres ad unum omnes pro indubitato supposuerunt Physiologi, nihil ex nihilo fieri, aut in nihilum perire, neq; aliud sibi voluerunt, dicendo *ὅτι γίνεσθαι τῶν ὄντων ἂν ἔν, ὅτι φέρεσθαι, nihil eorum, quæ sunt, generari, aut insc-*
rire,

Physic. 8.

Cap. I.

genus sui familiae ad scripturam non

rire, quod nimis malignè in alium sensum detorquet Aristoteles, ac si simpliciter nihil nec oriri nec occidere putassent, omnemque generationem sustulissent; quod nemo tam amens ut asserat, nedum ut id fecerint illi viri, oĩ πρώτοι ζητήσαντες κατὰ φιλοσοφίαν τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὴν φύσιν τῶν ὄντων. qui primi in philosophia quaesiverint veritatem & naturam entium, quo encomio ipse eos afficit. Imò vel ex ipsius scriptis apparet, quid isto axiomate sibi voluerint. ita enim de eadem re scribit, 1 Metaphysic. 3. Ἐξ οὗ ὅδ' ἐστὶν ἅπαντα τὰ ὄντα, καὶ ἐξ οὗ γίνεται πρῶτος, καὶ εἰς ὃ φθίβεται τελευταῖον, ἢ μὲν οὐσίας ὑπομενέσσης, τοῖς δὲ πάθει μεταβάλλεσσης, τούτο στοιχείον καὶ ταύτην τὴν ἀρχὴν φασὶν εἶναι τῶν ὄντων. καὶ δεῖ τούτο οὔτε γενέσθαι ἐδέξιν ὄντων, οὔτε ἀπόλλυσθαι, ὡς ἢ τοιαύτης φύσεως αἰεὶ σωζομένους. Ex quo omnia entia sunt, & ex quo primo fiunt, ac in quod ultimum intereunt, ita ut substantia quidem permaneat, sed affectionum mutationem subeat; hoc dicunt esse Elementum atq; Principium entium. ac proinde neq; generari quicquam arbitrantur, neq; corrumpi, quum ista natura semper servetur. Et quomodo illi negarent absolute, quicquam aut fieri aut interire, quorum constat omnem disquisitionem de ortu rerum ac interitu fuisse, deque eorum modis ac causis investigandis; (περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς ὁ λόγος πᾶσιν αὐτοῖς, omnium ipsorum pertractatio de generatione & interitu, inquit ipse, in principio octavi physicorum) quod ipsum fecerunt non sine erroribus, sed non ita puerilibus, ac ijs affingit Aristoteles, & plerumq; minus magnis, quam quos ipse commisit.

στοιχ. πρώτου.

II. Certè de Materia plerosq; ipsorum sequaris minori cum periculo, quam Aristotelem cum sua illa Materia prima (quam tamen non ipse primus excogitavit, sed à Platone accepit, qui eadem fere omnia de ipsa opinatus est, ut è Timæo apparet) sentit autem, Esse unam quandam atq; eandem omnium rerum Materiam, e qua primà omnia fiunt.

εἰς τὴν ἀρχὴν τὴν πρώτην

Cap. I.

fiant, & in quam ultimam omnia resolvantur, ^{et aequantur} cum ipsa sit ^{summa & ultimata} ortus, expertus & interitus; nullâ aliâ prædita differentiâ, nisi quam à Formis habet: per se enim esse omnis Formæ expertem, sed omnibus Formis recipiendis pariter habilem, earumq; appetentem; nunquam autem in ulla sui parte vel ad temporis momentum per se solam subsistere, sed necessario semper sub aliqua Forma manere: esse enim ens potentia tantum, non actu: imò esse puram potentiam, ita ut non possit à Deo produci (verba sunt Conimbricensium) aliqua substantia despiciatur, quam ipsa; proptereaq; cognita difficillimam esse, ut que tota fugiat mentis nostræ captum: ipsam pati tantum posse, omni agendi vi destitutam. Hæc breviter est apud omnes Peripateticos recepta Aristotelis de Materia prima sententia, quam totidem ferè verbis ex ipsius scriptis excipias, præcipuè ex octavo Metaphysicorum, & primo Physicorum.

III. Talem nos ^{rem} ^{annullamus} Materiam nullam agnoscimus; eamque esse inane commentum, facile probare possumus; quamquam poteramus simplici negatione defungi, contra Aristotelem certè; qui esse aliquam in omni generatione ac mutatione Materiam præexistentem, in primo Physicorum probavit, rem nullius probationis indigentem, utpotè omnibus confessam: sed eam ^{rem} ^{annullamus} Materiam esse in omnibus eandem, per se omnis Formæ expertem, atq; omnibus Formis suscipiendis idoneam, neque ibi probavit, aut probare aggressus est, neque alibi usquam. Interpretes autem ejus probare illam satagunt, sed unico tantum argumento, ducto à mutatione substantiali, quam solam esse ^{mediam} medium, quo prima Materia ignota ^{probetur} existere, ex Averroè scribit Zabarella; idq; exemplo declarat Magirus: Cibum converti in chylum, chylum in sanguinem, sanguinem in carnem, ossa, arterias, venas; eas rursus partes, intereunte homine, redire in sua principia, è quibus rursus herba orientur, quibus bos pascatur; carne bovis vesci hominem, in cujus substantiam illa rursus mutetur. in hisce tot mutationibus cum semper eadem maneat materia, ^{certa} subjectum illa-

De Materia
prima. 5.

rum vicissitudinum; necessario illam careere Forma propria
 substanciali, quia impossibile sit, duas Formas substanciali-
 ales in una re concurrere. Sed hac argumentatio statim
 corruet, nulliusq; esse momenti deprehendetur, si negave-
 rimus id, quod in ea sibi sumunt, dari Formam substanciali-
 alem. Hanc enim Hypothesin esse basin ac fundamentum
 istius ratiocinationis, præterquam quod per se apparet, fa-
 tetur Suarez, qui præ ceteris Peripateticis diligenter hanc
 pro Materiali primæ probationem, à substanciali mutatione
 petitam, excolere aggressus est. totum autem super ista re
 sermonem ita claudit: In his inferioribus substantijs, quo-
 niam mutuo transmutabilia sint, rectè concluditur aliquod
 commune & primum subjectum. ^{Variationem} Ut autem concludatur
 hoc subjectum esse vere materialem causam ipsiusmet sub-
 stantie talium rerum, necesse est addere, illam mutuam trans-
 mutationem earum inter sese esse secundum substantiam, &
 non tantum secundum accidentia; quia si in solis acciden-
 tibus transmutarentur, satis esset in eis dari primum sub-
 jectum talium accidentium, sive illud esset substantia sim-
 plex, sive composita, & sive esset unius rationis in omni-
 bus, sive diverse. additq; ad concludendum, quod datur ma-
 teria prima, qualem Aristoteles posuit, probandum esse,
 quod corporum transmutatio substancialis sit, non acciden-
 talis; qua probatio in eo consistat, ut demonstretur dari
 Formas substanciales. ^{causam} Ha enim si dantur, necessario datur
 materiam primam, qua sit subjectum earum, & cum eis com-
 ponat unam substantiam integram, quod est esse causam
 materialem substantiae. idemque repetit & in sequenti Se-
 ctione, §. 3. inquit, Si corpora generabilia non trans-
 mutantur substancialiter, nec differunt per substanciales
 Formas, sed per accidentia, aut diversos modos se habendi;
 reverà nulla datur materialis causa substantiæ, sed da-
 tur tantum substantia simplex, qua non est alia & alia
 essentialiter, sed una aliter & aliter se habens sub diversis
 accidentibus. Nequaquam igitur, confitente Suarezio, Ma-
 teriam primam inferre licet ex mutationibus illis, quas
 scripsimus in generationibus & corruptionibus rerum, nisi si
 dantur

dari formam in
 natura. Et
 formam naturalem
 seu à natura.

Metaph. disp.
 13. Sect. 1. §.
 11.

* transmutatio
 transmutatio
 substancialis, seu
 transmutatio
 essentialem de
 natura. Chaur
 quod de natura.
 * natura, et sub-
 stantia local
 substantia local
 substancialis, quod
 in substantia
 materialis, et
 forma dici per
 substantia
 forma et
 natura.
 * Non ingreditur
 materialem causa
 substantiam
 simpliciter, et sunt
 in substantia. et datur
 substantiam ex duobus
 substantiam. lo. d. 11. 14
 et per se nulli.

Cap. I.

dentur Formae substantiales: quod etiam Fonseca non obscure innuit, aiens, ^{inventionem primae} *Materia sine inventione Forma substantialis nequaquam posse absolvi.* Quam autem nullas dari Formas nos in proxima lectione ostensuri simus, poteramus hac sola responsione esse contenti, ad diluendum hoc argumentum, quod unicum habent Aristotelici ad probandam Materiam primam.

1. Metaph. 7. material. quest. 1. sect. 2. notissimae & formae materiali. *Ita notissimae & formae materiali.*
 A = a facimus forma
 sic Ratio formalis. In quibus
 vobis & hoc aliam
 sic Ratio materialis. *Ita Ratio materialis.*
 hoc Nouina. *Ita Nouina.*
 ratio & positionis, non
 citantur. *Ita amulla.*
 mutatio pro vobis formae. *Ita mutatio pro vobis formae.*
 formae vult apud nos. *Ita formae vult apud nos.*
 vult non solum sed & tollitur
 & citatur. *Ita vult non solum sed & tollitur & citatur.*
 variationis, transmuta-
 tionis, sicut
 transmutatio
 in vobis sed & in loco
 ut cum fuerit sub-
 stratum in loco. *Ita in vobis sed & in loco ut cum fuerit substratum in loco.*
 transmutatio quae
 substratum dicitur
 loco ad substantiam & di-
 mouitur. *Ita transmutatio quae substratum dicitur loco ad substantiam & dimouitur.*
 aliquo substratum, aliqua
 substratum actu, formae,
 aliquo naturaliter
 & Ratio in substantia.

IV. Verum futilitas istius probationis tanta est, ut manente etiam illa de Formis substantialibus Hypothesi, everti tamen facillime possit, & liquido confici, aliarum quidem rerum mutationes nequaquam id inferre quod ipsi volunt, & omnia tandem eo recidere, ut probetur Elementa inter se transmutari: quo non probato, reliquae mutationes nihil plane eos iuvent. Id ita se habere, quomodo nos dicimus, frustra; aliarum substantiarum mutationes allegari, ad probandam ipsas Materiam primam, patet ex ipsis Peripateticis, quorum magna pars & Elementorum Formas in similibus, & ipsorum similiarium Formas in magis compositis corporibus, ut stirpibus & animalibus, retinent. Et haec planissime est sententia Averrois, tradita tum alijs in locis, tum 3. Phys. 31. quam non Fernelius modo approbat, sed & Aristotelici multi sequuntur. Imo haec fuit ipsius Aristotelis sententia, partibus similibus esse suas peculiare quibusque Formas, a totius Forma diversas; quod tum aliunde excipere licet, tum e 1. Metaph. in fine, *ἡ δὲ ἐν λόγον καὶ σάρκα εἶναι, καὶ ὄσόν, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, ἀλλ' ἔστι δὲ τὴν ὕλην.* propter *Rationem sive Formam & carnem esse, & os, & reliquorum unumquodque, non autem propter Materiam.* Itaque mutatio substantialis non probat Materiam primam, si licet in uno subjecto plures simul esse Formas; sicut isti volunt, namque partes similes praeter peculiare Formas, (ut tantisper ponamus Formas, & cum Peripateticis loquamur) quibus sibi est unaquaeque; quod est, alteram insuper Formam habent, ipsam nimirum Animam, per quam sunt partes viventes, & unum totum constituent; & quomodo similia

Xapthllemel
Whopomus

quia vult sicut
 non aia. vult illius
 et quod aia sicut
 aia in 7. dca & ratione formae
 sicut non vult formae quae vult. In qua significatio.

milaria in toto, ita Elementa in similaribus suas Formas retinent. Dicunt quidem illas Formas inferiores, quæ superiori aliqua Forma continentur, esse in potentia, non actu. sed hæc distinctio vana est; quia si dantur ullæ Formæ substantiales, non possunt illæ esse in subjecto aliter quam actu, sicuti infra hoc ipso in capite ostensuri sumus. namq; illud, esse in potentia, re vera nihil est aliud quam non esse. quare cum dicant elementorum Formas in similaribus, & similarium in toto, manere; omnino dicunt, plures Formas esse in uno subjecto. Cap. I.

V. Et nè reliqui excipiant Peripatetici, sibi non eandem esse mentem, proptereaque apud se non valere illud argumentum à pluralitate formarum in uno subjecto; dabimus rationes, ob quas & illis ita sentiendum sit, quomodo priores illi sentiunt. namq; nisi id statuatur, nihil erunt Mixta, nisi ipsa Materia prima cum peculiari istius Mixti Forma; & sic nè Mixta quidem appellare illa licebit, non magis quam Elementa. nihil enim refert plura Elementa ^{adducta} fuisse ad tale aliquod corpus constituendum. desierunt enim esse plura, postquam exiit proprijs Formis, unam communem subierunt; proptereaq; vanissima erunt, quæcunq; de mixtione & temperamento à Peripateticis non minus quam à Medicis disputantur. si enim propterea dicendum est corpus esse mixtum, quia ex diversis ^{productum} conflatum est, & respiciendum est non ad unionem ipsius, licet vel maximè unum sit unâ Materiâ sub una Forma, sed ad multitudinem partium ejus, quæ olim, antequam ad ipsum constituendum concurrerent, inter sese differebant, & in communi Materia diversas Formas obtinebant; nihil obest, quin ipsa quoque Elementa dicantur composita: quod exemplo Aëris facile declarari potest. Dicit Aristoteles, & cum eo omnes dicunt Peripatetici, Elementa invicem transmutari, non tamen proximè omnia. terram enim non abire in ignem, nisi priùs in aquam mutata fuerit, ex aqua in aërem, ut sic ex aëre demum transcat in ignem. proximè enim inter sese immutari ultro citroq;

D

troq;

* Elementatum

* wandnatuvari
donatuvari.
changis de natu
N. H. H. pleu. G. omni
H. H. H. H. H. H. H.
Lyoy, H. H. H. H. H.

Cap. I.

troq; ter ram & aquam, aquam & aërem, aërem & ignem. jam ponatur pars aliqua aëris, cujus tertia pars facta sit ex aqua, tertia ex igne, tertia præexistiterit. Hunc aërem oportebit appellare corpus mixtum, cum ex diversis Elementis conflatus sit; aut si hoc falsum (quale profecto illud esse dicent omnes Peripatetici) falsum etiam corpora illa, quæ vulgo Mixta dicuntur, esse revera talia, cum æquè atq; Elementa sint simplicia, & in una Materia unicum tantum Formam obtineant, quam omnia pariter Elementa susceperint, suis pristinis Formis depositis; æquè ac aqua & ignis in aërem mutata, suam Formam cum aëris Forma commutarunt. nihil enim refert, Forma totius, in aliqua parte præexistiterit, an omnibus simul partibus de novo ingeneretur. Ex his porro sequitur, nihil necesse esse, ut ponantur quatuor Elementa, ob reum generationes, cum illa, ex consequentia hujus opinionis, quæ unicum tantum in uno subjecto Formam ponit, peragi æquè feliciter possint, si unum tantum sit Elementum, quam si quatuor; & fortasse feliciter non apparet enim, cur Principio generanti putemus esse difficilius, Formam illam, quam rei generandæ impertiri debet, introducere in massam ex unico Elemento desumptam, quam ex quatuor Elementis corrogatam: & si aliquid difficultatis habet veteris Formæ expulsiō, promptius sit unicum, quam quatuor diversas eodem tempore expellere, propterea quæ causam nullam habuit Aristoteles, cur quaternarium Elementorum numerum tanto conatu assereret. Imò nullum omnino poni Elementum, saltem ob generationes, necesse esset, si Materia illa prima aut Formam aliquam propriam haberet, aut sine Formâ subsistere posset. melius enim ac facilius esset ipsam immediate assumi, quam per Elementorum ambages quæri. sed quia negant alterutrum ipsorum fieri posse, ac contendunt Materiam tum ex se esse carere omni Formâ, tum non nisi sub aliqua Formâ subsistere posse; hoc quidem non urgebimus. Nihil tamen impedit, quominus vera esse possit Veterum Physicorum, Thaletis, Anaximenis, Heracliti opinio, quorum quisque unum tantum Elementum, sed alius aliud, pro universa rerum Materia

x nōtio mixta
 peripatetica sum
 ut hujus Imaginatio
 minimum hujus Naturæ,
 hujus essentia, hujus
 hujus virtus, hujus
 hujus dignitas hujus Nulli.

nōtio vnde dicitur
 peripatetica.

x peripatetica

x quadavilla

^{non} materia statuebant; non quod negarent plura uno esse Ele-
^{noiam}menta, sed quod & reliqua tria, & omnia illa, quae vulgo
 composita vocantur, ex uno illo, quod pro Basi habebat
 quisque, fieri existimarent. quos infectari, aut erroris in-
 simulare non debuit Aristoteles (si vera est eadem hæc de
 Formam in uno subjecto singularitate opinio) cum re-
 vera idem dicant atq; ipse, & illorum Elementum, sit ipsius
 Materia prima, non interest enim, habeat rerum Materia
 aliquam Formam propriam necne, si ^{novas} Formas semper asci-
 scere Formas potest; quod utriusque de sua Materia pariter
 affirmant. neque enim Thales dixisset, terram & aërem
 idem esse quod aquam, sed Materiam illorum esse ab aqua
 sumtam, quæ pristinam ^{conditionem} faciem nova specie commutasset,
 quomodo & Aristoteles diceret terram, aquam, aërem esse
 Materiam primam sub terræ, aquæ, aëris Formam. Et sic
 disertè testatur de Anaximene Cicero, quod cum Aërem
 statueret Universalem rerum materiam, ex eo gigni dixerit
 Terram, Aquam, Ignem, è quibus porro omnia orirentur.
 talia que de ijs & ipse Aristoteles testatur: de qua re alibi
 agetur. non pertinet autem ad rem, quod Veteres illi For-
 mam nullam agnoverunt nisi accidentalem, quæ Aristoteli
 est substantialis. Hoc enim an illud statuas, nihilo secius
 procedit quod hic volebamus, cum unico Elemento aquæ
 facit expediri posse generationes rerum, quam cum
 quatuor, si illa suas in mixtis Formas amittunt, atque sub
 nova Formam in unum coalescunt. Inutile quoq; erit hoc
 pacto effugium, quo eludere solent eos, qui contra Ma-
 teriam primam ita argumentantur, ut dicant, ea posita
 quidvis fieri è quovis. Hoc enim ita solvunt, ut dicant,
 res non fieri immediate ex Materia prima, sed ex Mate-
 ria secunda, quæ rei certæ ac determinatæ est accommoda-
 data, quapropter nequeat quodvis è quovis produci. Hæc
 responsio ex ipso petita est Aristotele, cujus hæc sint ver-
 ba, Περὶ δὲ τῆς ὑλικῆς καὶ τῆς ἀνευκαίας δὲ μὴ λανθάνειν, ὅτι ἐν καὶ
 ἐν τῷ αὐτῷ πάντα πρῶτον ἢ τῶν αὐτῶν ὡς πρῶτον, ἢ ἢ
 αὐτῆ ὑλὴ ὡς ἀεὶ τοῖς γιγνομένοις, ὅμως ἔστι τις οὐκεία
 αἰτία. De Materiali causa sciendum est, quod etiamsi
 ab his

De Basi
 quod dicitur
 pro Basi?

4. Academ.

x superfluitatem
 d. substantia, ad
 nam q. p. d. d. d.
 d. d. d. d. d. d.
 pro materia, d.
 d. d. d. d. d. d.

Magirus l. 1.
 ca. 2.

8. Metaph. 4.

D 2

omnia

cunda velut specificam differentiam tradit Scaliger. cum enim totum negotium dependeat à Forma, & unumquodque tale ^{est} non à Materia, quod omnibus eadem & communis, sed quia talem Formam in communi Materia natum est; nihil refert qualiscunq; Materia secunda assumatur, cum novam Formam suscipere non possit, nisi pristina ^{abolita} aboleatur; qua abolita, nihil manet nisi Materia prima. & sic non apparet, cur pituita nequeat ex amaro aequè ac ex dulci procreari, tum amaritudo enim, tum dulcedo, ut omnes alie ^{qualitates} Formam sequuntur (ut ipsi volunt) individuo nexu, proptereaque illa expulsa, ^{manere ipsa non valent.} quod si ex dulci fit aliqua substantia nova itidem dulcis, non hoc fit, quia prior dulcedo remansit, sed quia nova Forma illam secum qualitates adduxit, ex ipsorum doctrina. Itaq; nulla est necessaria Materia secunda in ullius rei generatione, cum Agenti Causæ, Formæ datori, aequè facile esse debeat, opus suum facere, quæcunq; illi Materia detur. Ενδέχεται γὰρ (inquit ipse 8. Metaphysic. 4.) μὲν ἢ ὕλης ὄσης, ἕτερον γίνεσθαι εἴς τὴν κινῆσαν αἰτίαν, οἷον ἐν ξύλῳ καὶ κισσῶδες καὶ κλίβη. *Fieri potest, ut ex eadem materia fiant res diversa, propter Causam moventem: uti ex ligno & arca, & lectus.* nam factum est quod velut in contrarium ibidem subjungit. Ενίων δ' ἕτερον ἢ ὕλη ἐξ ἀνάγκης, ἕτερον ὄντων, οἷον πρίων ἐκ ἄν γενέσθαι ἐν ξύλῳ, ἐὰν ἐπὶ τῆ κινῆσει αἰτία τοῦτο ἔσθαι πρὸς κινῆσει ἐξ εἰς ἢ ξύλῳ. *Quorundam, qua inter se diversa sunt, necessario diversa est Materia, exempli gratia, è ligno serra fieri nequit, neq; hoc est in Causa Efficientis potestate. nemo enim ferram è lana aut ligno facere potest: nimis, inquam, facta est hæc comparatio, ut alie in istis Divinæ Philosophiæ libris innumeræ. artifex enim ferram facere nequit è ligno aut lana (mirum cur non lutum quoque & nivem apposuerit) quia naturales ipsorum qualitates immutare non potest, sed quales in materia accepit, talibus contentus esse debet, cum nihil ipse afferat novi, nisi accidentalem duntaxat figuram, quæ essentiam rei nequaquam immutat. aff*

Cap. I.

Exerc. 61.

oblivione prohil
ignita.

D 3

si ad

Cap. I.

si ad figuræ illius introductionem, necessariò sequerentur omnes conditiones ferræ requisitæ, posset artifex vel ex ligno ferram fabricari, & ex lana quoque, modo prius compacta esset in unum corpus, sive textura ut in pannis, sive multa subactione, ut in pileis fieri solet. (ad has ineptias nos pertrahit ^{introductionem} illa Princeps Philosophia) & ita demùm aptè cum ^{generante} Generante Artifex compararetur. Causa enim Generans (ut tritissimo inter ipsos axiomate vulgatum est) Formam conferens, omnia confert simul, quæ Formam consequuntur; quod decretum suum si perpendisset Aristoteles, non inficiatus esset, Quidvis posse generari ex Materia prima, exemplo à lanæa ferræ petito. Manet igitur objectio, Posita Materia prima cum singularitate Formæ in uno composito, quidvis fieri è quovis; & nihili est illa responsio de Materia secunda: quod amplius adhuc probamus.

VI. Néque enim negant Materix adversarij, ^{fientes} res fieri ex alijs ^{rebus} jam sua Forma præditis, hoc est ex Materia secunda; sed hoc dicunt, cum Materia omnibus Formis admittendis ex æquo ^{apta} sit, néque ulla Materia adherereat inseparabiliter, generatio autem nihil sit aliud, nisi novæ Formæ ^{introductionem} introductio; necessariò sequitur quidvis fieri posse è quovis. nam illa Materix secundæ aptitudo, merum est figmentum. si enim ulla est, illa est à Forma. Materiam enim dicunt ad omnes pariter Formas propensionem habere, néque magis ad unam, quam ad aliam. erit igitur illa ^{aptitudo} à Forma; quod sanè fatetur Zabarella, qui ex vulgata opinione cum Materix geminam potentiam assignasset, alteram universalem, eamq; inseparabilem, quæ sit propensio Materix ad omnes Formas indistinctè; alteram particularem, qua magis hanc Formam respiciat quam illas; addit, eam fieri partim ab agente ita Materiam præparante ad hanc Formam recipiendam, ut non sit ^{apta} recipere alias (quod omninò vanum est) partim à Forma præfente, seu à qualitatibus eam insequentibus; idque confirmat (valdè quidem futiliter) exemplo

I De Mat. 10.

X. Sicut talis est
gasi equalis

Cap. I.

emplo humani seminis, cum cujus Forma conjunctæ sint
 quadam qualitates, quæ Materiam reddunt magis aptam re-
 cipere Formam hominis, quam Formam lapidis. at hoc
 stare non potest cum ipsorum decretis, qui statuunt omnia
 appetere sui conservationem. illæ enim Formæ appetent
 sui interitum, liquidem substantiam, cui insunt, facerent
 aptam ad holtem suum, novam Formam, intromitten-
 dum; qua suscepta, ipsam aboleri sit necesse. & hæc ab-
 surditas, prolixè etiam & nervosè à magno viro Bassono
 disputata, major est quàm ut diluì à Peripateticis possit:
 Præterea cum in omni mutatione substantiali aboleatur
 prior Formæ, in cujus locum nova succedat; necesse est
 illam prioris Formæ abolitionem aut cum aliqua ipsius re-
 sistentia conjunctam esse, aut cum nulla. si hoc dicant,
 omninò manet quod dicebamus; quodvis fieri è quovis.
 sin illud, necesse esset contrarium evenire, ac nunc eve-
 nire videmus. vix enim ullum est animal, cui ipsa ele-
 menta sint pro cibo, sed herbis, frugibus, fructibus, lacte,
 melle, atq; aliorum animantium carnibus vescuntur, &
 magnam inde utilitatem percipiunt, ea nimirum conco-
 quendo, & in corporis sui substantiam convertendo; quod
 de elementis non fecerint. at debebant hæc citius & mi-
 nore negotio posse concoquere, & in chylum ac sangui-
 nem vertere; cum par sit, vilissimas illas Formas, neque
 Materiam firmius hære, neque majori resistendi vi præ-
 ditas esse, quam alias nobilissimas, quas Materiam ægrius ac
 valdè invita è complexu suo amittit, de priorum amissi-
 one non multum curans, ut consentaneum est trito inter
 illos ac cato axiomati, *Appetitum Materia respectu For-
 mæ, quam nondum possidet, Appetitum desiderij; respectu
 ejus, qua fruatur, Appetitum complacentia nuncupari.* pro-
 babile enim est, majorem esse illam complacentiam (ut
 barbaræ ac ridiculæ phrasi nos tantisper accomodemus)
 quam percipit ex dignioris ac patriciæ Formæ præsentia,
 ac illa, quæ proveniat ex humilis atq; plebeiæ Formæ
 fruitione; nisi si, ut dicunt alibi, prorsus barda ac stupida
 res est illa Materia.

x *Waisthuissel a*
qui c'paiguolet

x *Wri circa 50.*
finitur suo fonte, suo
hinc.

Lib. de Mat.

art. 1. Int. 2.

x *ily W'ffaubon*
Imaig' d'la.

gugua

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

concoquendo

Conimbr. l. 1.
 c. 9. quest. 4.

VII. Sin

Cap. I.

VII. Sin verò & hanc difficultatem devitantes, & priores, suam cuiq; elemento in mixtis Formam relinquere malunt, cadit illud pro Materia prima Argumentum, à substantiali rerum mutatione petitum; etiamsi verum esset, quod in ipso supponitur, dari Formas substantiales. utut enim novas subindè Formas acquirunt illa atq; amittunt, nunquam tamen ad Materiam primam deveniunt, cum sub novis illis Formis, eadem semper elementa permaneant, suasq; proprias Formas retineant. nullum igitur ex mixtis, & substantiali ipsorum mutatione, potest pro Materia Aristotelica argumentum desumi.

transmutationis
at Eleutheria N. Scio.
annullo Eleutheria.
N. Scio. Eleutheria.
V. Scio. Nullo.

De sacra Phil.
c. 69.

cera

VIII. Omnis igitur ipsorum spes in eo sita est, si decantatam illam inter ipsos $\lambda\epsilon\tau\alpha\sigma\iota\chi\epsilon\iota\omega\sigma\iota\upsilon$ demonstrare valeant. illà enim posità, ultrò fateamur sequi, ut detur Materia prima Aristotelica. néque enim probare possumus Valesium, qui cum statuat & elementa non manere in mixtis actu, sed potentia, & ipsa quoque inter se Elementa transmutari, Materiam tamen primam rejicit, utpotè qua nihil omnino sit, nisi Hypothesis ob rudiores conficta. namq; verè & exactè simplicium nullam esse Materiam, sed factum esse illorum quodcumq; ex Materia, ut ignem ex aère, non in Materia, ut sigillum in cera. itaq; fieri res singulas, etiam simplicissimas, ex Materia aliqua, unam verò eandemq; omnium nullam esse; néque necesse esse, ut quod ex alio fit, immanentem habeat Materiam. artificialibus quidem proprium esse, ut nihil nisi in quadam Materia fiat, ut lectus ex immanente ligno, sigillum ex cera; naturalibus non item. has enim ex se mutuo fieri, non ut immanentibus, velut lectulus è Nuce, sed ut desinentibus, velut mensa ex arca. propterea non opus esse, ponere primam Materiam rerum naturalium, sed fieri alias ex alijs. & plurima adhuc addit in eandem sententiam, quæ nimis tædiosum foret huc omnia transcribere. est autem hæc opinio admodum mirabilis, & adeò subtilis, ut animo comprehendi non possit, nedum refutari, quomodo aliqua res fiat ex alia, néque tamen habeat in se illam Materiam,

teriam, quæ erat in priore, ex qua ipsa facta est. Valefio igitur omisso, dicimus, posita elementorum transmutati-
one, necessario etiam poni Materiam primam.

IX. Sed cum nugatoria tota sit & ad libitum conficta Elementorum mutua transmutatio (quod hic supponentes, postea, in loco magis proprio, probatum dabimus) relinquitur ut explodenda sit, quæ hoc solo argumento probari poterat, Materia prima: ut nihil necesse sit nos contra illam uti argumentis Rami, qui illam impugnat ex eo, quod Aristoteles dixerat, ^{in fine} *finem Physicæ esse, ἢ φαινόμενον αἰεὶ κινεῖται κατὰ τὴν αἰσθησίν, id quod semper sensibus evidenter percipitur.* & physico propositum esse *σῶμα αἰσθητόν, corpus tactibile*, quæ conditiones Materię primæ, cujuscumodi ab ipso describitur, haudquaquam competunt. Hæc quidem ratio firmâ est adversus eos, qui mordicus tenent ac tuentur, quidquid semel dixit Aristoteles; sed non urget eos, qui hisce ^{primæ} *autoritatibus* insuper habitis, velint de ipsa Materię Natura disputationem instituere. firmitus est illud alterum, allatum è primo Phys. 4. Elementa corporum sensibilibus esse corpora; unde sequeretur Materiam primam, utpotè sensibilibus corporum Elementum, esse sensibilem & corpoream, quorum tamen prius ab omnibus, alterum à plerisque Aristotelicis ipsi denegatur.

X. Sed etiamsi nulla essent contra Materiam primam argumenta, poterat tamen ad detegendam istius commentû futilitatem abundè sufficere, illas maximarum & inutilissimarum rixarum, quæ inde pullularunt, & circa ejus essentiam atq; naturam agitata inter Peripateticos semper fuerunt, ac hodièq; agitantur; quas omnes comportare, Hercules labor esset. satis erit, velut in gustum & specimen, paucas de plurimis in medium asserre; & oppositas sibi ex diametro assertions exhibere. Aiunt enim alij, alij negant, Materiam primam corpus esse, & corpoream Formam de substantiæ genere sibi congenitam obtinere; Absolutè eam corpus non esse, nec esse posse, nisi generatio

E

ratio

* Notum.

* Sensibilem.

* Sic Obta p'sya
 .i. sic p'p'at Obta p'sya
 .i. corporeâ naturâ
 .i. totius composi-
 tionis.

Cap. I.

ratio prorsus tollatur. Materiam, tamen si corpus non est, nec corporis Formam obtinet, secundum se tamen, & ante receptionem Formae, esse quantam; & habere tres dimensiones, longitudinem, latitudinem, & profunditatem, sed nullis certis terminis, nisi quos a Forma accipiat; Nullam esse in ea quantitatem coævam, sed omnes naturalium corporum quantitates insequi Formas, & a Formis tribui. Materiam esse secundum se puram potentiam non actum, neque aliquid ex actu & potentia compositum; Esse rem actu existentem, neque existentiam suam a Forma mutuari, sed per essentiam sibi propriam esse id quod est, & ab alijs differre. Ingentium esse Materiam appetitum Formae: Hunc appetitum nequaquam illi competere. Materiam semper moliri maleficium, atque novas Formas appetere; Eam praesentibus Formis jucundè perfrui atq; acquiescere. Materiam posse per se intelligi; Nequaquam aptam esse per se intelligi. Materiam ad compositi naturalis essentiam pertinere: Non esse partem quidditatis seu essentiae compositi naturalis. Posse Materiam divinitus absq; omni Forma existere: Non posse absq; Forma existere. Potentiam Materiam esse absolutam, ab ejus essentia non distinctam, & de genere substantiae; Esse relativam & de genere qualitatis, ac proinde accidens. Haec aliaque ejusdem Farinae circa Materiam primam quaestiones quamplurimae Peripateticos exercent nullo fine, neq; vulgum modo, sed eminentissimos quosq; inter ipsos qui & cum alijs & inter sese quam acerrimè de ijs digladiantur, ut nescias misereri malis an ridere, tantum fluctuum in Simpulo excitari videns, tantumq; turbarum ac bellorum cieri pro re nihili ac commentitia; cum hi tanti animorum motus, ac tanta praecia, possint comprimi jactu exigui pulveris, Nullam esse Materiam primam; quod si quis nobis, & nostris argumentis, credere non vult, censemus certamina ista prius componat, quam ad ipsius defensionem se accingat. ijs enim manentibus, valdè erit difficile, cuiquam sani cerebri persuadere, existere reverà illam rem, in cujus natura tantoperè excutierunt atq; hallucinati sint consul-

Ad. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

* Nulle. Nulle.
 In beau Nulle.
 Zero. In die de la
 maturo In beau Nulle.
 x Re. Vera

consultissimi quiq; Peripateticæ disciplinæ interpretes. Cap. I.
 Quippè qua in re tam pugnancia statuerunt, necesse est
 alteram saltem partem à Veritate toto cælo aberrasse; probabile utramq; pari, quanquam dissimili, erroris indagine
 implicatam fuisse.

S E C T I O T E R T I A.

D E F O R M A.

- I. *Aristotelis Sententia de Forma; ^{non comparata sed dicta seu cogitata} cujus ignoracionem Veteribus exprobrat.* II. *Nullò argumento eam probat, sed similitudinibus tantùm, petitis à Formis accidentalibus.* III. *Error hic est magnus, ipsiq; multorum errorum Causa.* IV. *Imprudens passim sequitur Democriti à se damnatam opinionem, Formam esse accidens.* V. *Inde natum, quod Formam dicit esse extremitatem rei.* VI. *Locus Aristotelis è secundo de Generatione & Corruptione, ubi nonnulli interpretes aiunt cum probare Formam, excutitur.* VII. *Primum Peripateticorum argumentum, ad probandam Formam, ex ipsa rerum naturalium constitutione petitum. Materia prima inepte adhibetur ad probandam Formam.* VIII. *Ex eo, quod in rebus detur aliquid plus quam Materia (in quo ipso probando, nonnulla falsa admiscet Peripatus) non sequitur dari Formam substantialem.* IX. *Forma nequicquam asseritur ex specificis rerum proprietatibus. Formam inesse rebus, nec sensu nec intellectu deprehenditur.* X. *Nullum officium assignari potest, ob quod Forme in rebus requirantur. specifica differentia non opus habent Formam, nullius ponderis illa obiectio, Sic fore ut omnia accidentaliter tantùm differrent.* XI. *Formam non requiri ad constituendam aut continendam rerum unitatem.* XII. *Sublatà Formam non tollitur generatio substantiarum.* XIII. *Facultates & operationes non probant Formam; præsertim cum ipsi Peripatetici fateantur, omnem actionem ab accidentibus*
E 2 peragi.

Cap. I.

peragi. XIV. *Figmentum illud*, Qualitates activas esse Formarum instrumenta, excutitur. XV. *Idem amplius impugnat*. XVI. *Multi actiones*, in quibus ne fingi quidem potest (etiamsi darentur Forma) Formam cum qualitatibus concurrere ad agendum. Peripateticorum vani conatus, in solvenda hac difficultate, introducendo Instrumenta separata. XVII. *Multi de ipsis Peripateticis fatentur*, Accidentia principaliter operari. Pererij levitas hac in re. XVIII. *Argumentum pro Forma*, ab essentiali rerum unitate petitum, excutitur. quatenus verum sit, ex pluribus entibus completis non posse ens verè unum constitui. XIX. *Peripateticorum argumenta ad probandum*, quod substantie naturales nequeant ex sola Materia & accidentibus constitui. XX. *Ipsorum inanitas ostenditur*: ac monstratur, unde fiat, ut cuius substantia sua certa accidentia insint. XXI. *Falsum, ex subjecto*, & accidentibus separabilibus, non posse fieri unum per se. Essentie variabilitas incassum hic obicitur. XXII. *Vanitas istius objectionis*, Quod supposita, ex Materia & accidentibus constat, neque substantia sint, neque accidens. XXIII. *Argumentum pro Forma*, ductum à temperamenti conservatione, inane. XXIV. *Ejusdem momenti illud*, à statu rerum secundum aut præter naturam. XXV. *Argumentum pro Forma ex eo*, quod per intensiorem unius facultatis operationem, alterius facultatis operatio imminuitur aut impeditur. XXVI. *Responditur illi*. XXVII. *Argumentum petitum à reductione rerum ad naturalem statum*, perpenditur. *Suarezij objectiones contra Qualitates Virtuales*, profligantur. XXVIII. *Aliud pro Forma argumentum*, ab alterationibus desumptum, evertitur. unde nonnullorum accidentium inseparabilitas pendeat. XXIX. *Ratiocinatio Aristotelicorum*, Omnes res naturales esse ex Materia & Forma compositas, quia homo ex anima & corpore constat, brutorum & stirpium exemplum magis hic quadraret, quam hominis. Consequens hac nulla est, quum dissimilima sic
animarum

animarum conditio, quam qua ^{titulo} Formis assignatur: quare anima perperam Formarum nomine donatur. XXX. Corpora viventium non ita se habent ad animas, quomodo Materia se habere ad Formas dicitur, ac proinde Materia nomine perperam censentur. XXXI. Falsa assertio, Partes cadaveris non esse id, quod erant in corpore vivente, nisi equivocè. XXXII. Rationes pro ea allata redarguuntur. XXXIII. Et precedentibus concluditur, futiliter inferri Formam substantialem ex eo, quod viventia ex anima ^{notate} & corpore ^{notate} constant. Suarezij super hoc negotio dicta sigillatim examinantur. XXXIV. Rationes contra Formam ^{nam} prima, sumta à Formarum inhaione; quum doceant Formam esse in subjecto, & tamen negent substantia convenire, ut subjecto ^{inst.} XXXV. Futilitas subterfugiorum, quibus utuntur Peripatetici, ut ex hac difficultate evadant. XXXVI. Aliud contra Formas argumentum ex eo, quod unam tantum in quibuscumq; substantiis Formam ^{naturalem} specificam posse inesse statuitur; quam sententiam multa premunt absurda, unde non pauci Peripatetici plures uni rei Formas attribuerunt, quanquam cum hac evasione, quod una tantum Forma inest actu, reliqua verò in potentia. XXXVII. Absurditas istius evasione. XXXVIII. Altera ratio contra illam. XXXIX. Eadem evasio amplius premitur ex generali ipsius Peripati de Formis doctrina. XL. Tertia contra Formas difficultas, inde emergens, quod eas statuunt simplices, indivisibiles & quantitatis expertes. contra primum pugnat experientia de pluribus seminibus in unam stirpem coalescentibus. XLI. Quantitatem Formis absurde adimunt Peripatetici, cum statuunt, singulis Materia partibus singulas materialium Formarum partes respondere, inepta strophæ, Formas esse quantas per accidens. XLII. Formas cunctas materiales esse divisibiles, fatetur universa Peripatus, sed cum hac cavillatione, quod dividantur per accidens: cujus cavillationis vanitas ostenditur. XLIII. Simplicitas essentialis, quam Formis attribuitur

buunt Peripatetici, redarguitur ex eo, quod tùm in stirpibus, tùm in animalibus, species miscentur. Nonnulli de ipsis Peripateticis concedunt in Formis compositionem è partibus heterogeneis. XLIV. Aliud de Formis axioma, Eas non intendi nec remitti; convellitur, per multiplicem in multis speciebus varietatem. XLV. De stirpium degeneratione, atq; in aliam speciem mutatione. XLVI. Inextricabiles difficultates ex Peripateticorum de Formarum ortu doctrinâ orientes. XLVII. Formas ^{naturales} ex nihilo fieri, necessario dicendum Peripateticis, ut sibi ipsis consentanea loquantur. hinc autem porro sequitur, eas non esse substantias. XLVIII. Difficultas ista, quomodo Forme & sint substantia, & tamen è nihilo fiant, solvitur, si dicantur à Deo creari; quod & dixerunt nonnulli. sed & veritas illis repugnat, & à maxima Peripateticorum parte rejiciuntur. XLIX. Alij Peripatetici hunc nodum, quod Forme sint substantia, quanquam è nihilo fiant, mirabiliter solvunt, sibi ipsis apertissimè contradicendo, atq; aiendo, quod Forme non fiant è nihilo, quia è Materia potentia educantur. L. Absurditas earum phrasium, qua Forma dicitur fieri è subjecto, & è Materia potentia educi. LI. Ipse Scaliger hanc phrasin condemnat, quanquam non universim ad omnes generationes hoc extendit, sed ad equivocas tantum. LII. Impossibile ut aliquid & fiat ex nihilo, & tamen non ex nihilo fiat; quod de Forma hîc impudentissimè asserunt Peripatetici. Vanitas subterfugiorum, quod creatio non sit nisi per se subsistentium, eorumq; qua independentem fiunt. LIII. Forme cœlestes eandem Peripateticis habent à Materia dependentiam, ac aliæ Forme; & tamen fatentur eas creatas, non è Materia potentia educatas. LIV. Immanis absurditas istius assertionis, qua simul Formas & fieri è nihilo, & non è nihilo fieri asseritur. LV. Alia monstruosior istius nodi, Quomodo Forme substantiales ex nihilo fiant ab Agentibus naturalibus; solutio: quod non fiant omninò, aut

aut non proprie fiant, sed confiant composito. LVI. **Cap. I.**
 aristotelis axioma, Solum compositum generari; super
 quo extructa est precedens solutio. LVII. Falsum hoc
 est in compositis accidentalibus (ut vocant) & si vel
 maximè verum in is esset, ad Formas tamen ^{naturales} substanti-
 ales transferri nullo modo posset. LVIII. Mirifica Ari-
 stotelis in hoc negotio vertigo. LIX. Amplius exagi-
 zatur stultitia istius effati, quo sola composita fieri, ac
 propterea Formas non fieri, dicitur. Aristotelis incogi-
 tantia in usurpando aliena dogmata pro suis. LX. Qua-
 le sit, quod dicunt, Composita proprie fieri, & conse-
 quenter Formas improprie fieri. LXI. Veritati magis
 consentaneum est, ut composita confieri, sive non primo
 fieri dicantur. LXII. Respondetur rationibus, quibus
 probare conantur, quod Composita primario generentur.
 LXIII. Conclusio eorum, qua de difficultatibus, For-
 marum ortum comitantibus, disputata haltenus sunt.
 LXIV. Alexandri & Cardani opiniones de Forma.
 LXV. Forme in nihilum intereunt: quod ipsum est
 aliud contra eas argumentum. LXVI. Ineptissima
 tergiversatio, Composita primario interire, ac proinde
 Formas non interire nisi per accidens. LXVII. Ridi-
 cula Pererij assertio, Formas penitus interire, & ta-
 men in nihilum non redigi. LXVIII. Galenus For-
 mam substantialem plane repudiavit. ^{quid sit Galeno} ^{medico} ⁱⁿ ^{medico} ⁱⁿ ^{medico}
 tota rei Substantia. LXIX. Veritatis, non carpenti
 studio, ab Aristotele in multis Galenus dissensit. LXX.
 Aristoteles ipse sua de Formis placita evertit, statuens
 eas extrinsecus advenire: quam rem & Scaliger inter-
 dum fatetur. LXXI. Forme separabiles multò pro-
 babilius potuissent defendi, quam quales Aristoteles con-
 finxit.

in alio mundo
 in dicatione.
 alio modo
 philosopho.

Sed nos jam missa Materia prima, ad Formam, alte-
 rum Aristotelis Principium, progrediamur. De ea
 quid dicatur ab Aristotele & Aristotelicis, non potest cui-
 quam esse ignotum, Illam esse digniorem compositi sub-
 stantialis

stantialis partem, quæ naturam rei sive ipsam rem principi-
 paliter constituit, per quam unumquodq; est id quod est,
 & à qua omnis ^{actio} fluit. separari à Materia & per se
 subsistere nequaquam posse: nec generari, nec corrumpi
 ipsam, sed compositum: esse simplicissimam, propterea que
 non paulatim nec per partes, sed in momento simul to-
 tam introduci. Hæc aliaq; plura de Forma Aristoteles,
 qui non uno in loco gloriatur, illam à se præcipue in
 Philosophiam naturalem fuisse ^{introducendam}, cum præsci
 illam, ut & ^{finalis} causam, attigissent nunquam, præter
 solum Empedoclem & Democritum, qui duo tamen non
 nisi parcissime illam delibassent. ejus itaq; ignorantem
 Veteribus illis multorum magnorumque ^{errorum} causam fu-
 isse, qui non alia rerum Principia nisi materiale & effe-
 ctivum ^{considerabant}. Locus, ubi hæc dicat, præ cæteris
 insignis est I. de Part. anim. cap. 1. ubi cum multa dixisset
 de duobus Cause generibus, τῶν οὐ ἐνεχῶν, καὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης,
 illo ^{cujus} gratia, & necessario, hæc subjungit: Ὅτι μὲν
 οὐκ οὐδὲν ἄλλο τῶν αἰτιῶν, καὶ δεῖ λέγοντας τυγχάνειν
 μάλιστα μὲν ἀμφοῖν, εἰ δὲ μὴ, δῆλον γὰρ περᾶσαι ποι-
 εῖν (lege περᾶσαι γὰρ ποιεῖν, δῆλον) καὶ οὐ πάντες τοῦτο
 μὴ λέγοντες, εἰδέν ὡς εἰπεῖν περὶ φύσεως λέγουσι ἀρχὴν
 ἢ φύσιν μᾶλλον ἢ ὕλην. ἐνιαχὲ δὲ αὐτῇ καὶ ἐμπε-
 δοκλῆς περιπίπτει, ἀγόμενος ὑπὸ αὐτῆς ἢ ἀληθείας, καὶ
 τὴν φύσιν καὶ τὴν οὐσίαν ἀναγκάζεται φάναι τὸν λόγον
 εἶναι. & paulo post, αἰεὶ δὲ τοῦ μὴ εἶναι εἶναι προγενε-
 σέρως ἐπὶ τὸν πρόπον τοῦτον, οὐ γὰρ ἔστιν εἶναι καὶ οὐ
 εἶναι τὴν οὐσίαν εἶναι ἢ οὐκ εἶναι. ἀλλ' ἠφατο μὲν διμορίως πρῶ-
 τος, ὡς εἰ ἀναγκαῖς δὲ τῆ φυσικῆ θεωρίας. ^{Quod igitur}
 duo sint causarum modi, & quod in differendo oporteat
 utramq; assequi, aut saltem conari id facere; manifestum
 est: uti &, quod omnes hoc non exponentes, nihil, ut sic
 dicamus, de Natura ^{faciunt} exponunt. Natura enim magis est
Principium quam Materia. Alicubi autem & Empedocles in
 ipsam incurrit, ductus ab ipsa veritate, cogiturq; dicere,
 quod Ratio sit Natura & Essentia. Causa autem cur An-
 tiquiores

sanct. My appyas.
 sunt fairo fous
 o. Sud.

x à l'usage abstinere
 cetera o memineram
 cetera a n. nullabam
 sed nequid qd sit,
 Inquidam illi,
 autemque v. u. u.
 p. somnium suspicari
 summi.

Ratio
 x Ratio qua cetera
 nata facit, quæ
 cetera est præscriptio
 qua cetera utitur
 in ad Ratio adducit
 demonstratly solum meminerat
 ut ergo Ratio sicut Ratio, sed: utatly sicut sicut Ratio

riquiores non venerint ad hunc modum, ea est, quod ^{hoc non} Quid-
 ditates & Definitiones substantiarum non erant ^{in usu} [in usu]
 Sed Democritus quidem primus hoc attigit, ita tamen ac si
 non esset necessarium ad physicam contemplationem. consi-
 milia etiam legere est in principio quinti de Generatione
 Animalium, & 2. Physic. 2. quoque ait, 'Επι μικρόν &
 μέγος ἐμπειροκλήν καὶ δημόκριτον τοῦ εἶδους καὶ τοῦ-
 ἴν εἶναι ἀφαιροῦ. Empedoclem & Democritum ex parva
 quadam parte ^{notasse} attigisse Formam & Quidditatem.

x limitu assignatio

II. Cum igitur ipse si non inventor, primus tamen
 excultor fuerit Formæ, oportuerat rem tanti momenti
 quæ utramque faceret paginam in Naturali scientia, non
 positam simpliciter, sicut ipse posuit, sed demonstratam,
 quod neque fecit, neque facere usquam aggressus est;
 quod & de Materia prima ab ipso commissum esse, supra
 notabamus. Certè & in primo Physicor. qui sub Princi-
 piorum nomine de Materia, Forma & Privatione totus
 agit, & in secundo, ubi inter ^{causas} causas Forma repetitur, &
 in Metaphysicis, quorum magna pars in speculationibus
 ad Formam pertinentibus occupata est, nè unicum qui-
 dem extat argumentum, quo Forma ista, qualis ab ipso
 introducta est, demonstraretur, imò adeò confusè versatur
 in hoc negotio, ut passim, ubi de Forma agit substanti-
 ali, delabatur in mentionem illius Formæ, quæ est quarta
 species qualitatis, ac Formæ artificialis (quæ & ipsa ad
 figuram plerumq; pertinet, interdum aliò, ut Forma do-
 mus, & Forma syllabæ) & quidem ita perverso modo,
 ut de his duabus Formis ^{accidentalibus} accidentalibus agat tanquam de
 proprio disputationis suæ ^{subjecto} subjecto, de altera verò illa,
 qua de præcipue, imò unice ^{agendum} agendum illi erat, vix pau-
 cula verba hic illic cursim inferat. itaque passim deludit
 lectorem suum, ea afferens exempla, quæ ad propositum
 nequaquam faciunt. Neque modo Formas illas acciden-
 tales, sed qualvis etiam qualitates affert loco ^{veræ} Formæ
 ut demonstrat nimirum, Substantias ex Materia & Forma
 compositas esse. sic 1. Physic. cum dixisset, ἐκασοῦ δ' ἀ-
^{comprehensaj} F γεται

x qui mot. in vlog. in vogue.

de ne. Substanti- agiv. de statu agiv. il. agit de l'etat. etant. Jamus l'etat.

γεται κατὰ τὴν οὐσίαν, γίγνεται ἅπασιν ἐκτε τοῦ υποκειμένου
 καὶ τῆ μορφῆς, *Id quod singula dicuntur secundum essen-*
tiam, sunt omnia è subjecto atq; Formâ, id porro decla-
 rat bello hoc exemplo. Συγκρίται ὅ οἱ μουσικὸς ἀνθρώπος
 ἐξ ἀνθρώπου καὶ μουσικῆς τέχνης ἕνα. namq; homo musicus
~~compositus~~ ^{quodammodo} est ex homine & musico. & plura
 ibidem ejusdem farinae. Metaphysica autem talibus scateret.
 Scimus quidem quomodo Peripatetici excusent præcepto-
 rem suum, Ista exempla eo tantum sine adduci, ut simi-
 litudine quadam declaretur, quomodo se habeat Forma
 ad Materiam; quo animo illa à se poni, ipse indicet Ari-
 stoteles 1. Phys. 7. ὡς ὅτι πρὸς ἀνδριάντα χαλκός, ἢ πρὸς
 κλίβανον ξύλον, ἢ πρὸς ἄλλο ἢ τῶν ἐχόντων μορφὴν ἢ ὕλην,
 οὕτως αὐτὴ πρὸς οὐσίαν ἔχει καὶ ὁ δὲ ἕ. ^{quodammodo enim ad}
 ad statuam, ^{quo titulo} aut lignum ad lectum, aut ^{quo nomine} [quavis] Materia
 ad aliud quid eorum, qua Formâ prædita sunt, se habet, ita
 hac se habet ad essentiam, & ad esse hoc aliquid. & in ean-
 dem ferè sententiam 8. Metaph. 2. Οὐσία μὲν ἔν ὅδεν τοῦ-
 τῶν, ὁ δὲ συνδυαζόμενον, ὁμοίως δὲ ἔ' ἀνάλογον ἐν ἐκεί-
 νῳ καὶ ὡς ἐν τοῖς οὐσίαις, ἔ' τῆ ὕλης κατηγορούμενον, αὐ-
 τὴ ἢ ἐνέργεια, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ὁμοίως μάλιστ' α. Nihil
 quidem horum, nec id quod ex ijs componitur, essentia est.
 proportio tamen in υποκειμένῳ [elucet.] & quomodo in sub-
 stantijs Materia prædicatum est ipse Actus, ita ferè &
 in alijs definitionibus. Sed absurdum est, in docenda
 ulla re, præsertim nova ac tanti momenti, præter nudas
 positiones afferre nihil pro omni demonstratione, nisi
 sola exempla ^{vere, & proponere.}

ut qd h' aut hoc
 κλίβανον ἢ ξύλον
 ut qd h' ὑποκει-
 μένον κλίβανον ἢ ξύ-
 λον ἢ ἄλλο
 hoc ἢ ὑποκει-
 μένον ἢ ἄλλο
 hoc ἢ ὑποκει-
 μένον ἢ ἄλλο
 ut qd h' ὑποκει-
 μένον ἢ ἄλλο
 hoc ἢ ὑποκει-
 μένον ἢ ἄλλο
 ut qd h' ὑποκει-
 μένον ἢ ἄλλο
 hoc ἢ ὑποκει-
 μένον ἢ ἄλλο

III. Néque tamen hoc omne peccatum est hac in re
 Aristotelis. Aliud est longè gravius, quod similitudines
 usurpaverit adeò dissimiles, ut nihil ab ijs ad ipsam rem,
 cui illustrandæ adhibentur, transferri possit. nam néque
 quomodo illæ sunt in Materia, nec quomodo unum cum
 Materia constituunt, ita substantialem Formam inesse Ma-
 teria, aut unum cum illa efficere, unquam admisit Ari-
 stoteles, aut Aristotelicorum quæpiam, ut postea latius
 differetur.

X quo in Naturae
dici per similitudi-
nariis sc. in eandem
autem.

quod sunt Accidentia, utrumq; hoc in eas cadit; cum re-
vera solis substantijs proprium sit, nec generari absolute, (in
hisc quidem ordinarijs generationibus) nec corrumpi. &
falsa igitur ex parte est illa similitudo, & si vera esset cum
maximè, haudquaquam tamen quadrat, cum ex ipsius pla-
citis longè alia sit substantiarum quam ^{non-naturalium} accidentium ratio.
Itaq; magnus error, quidcunq; accidentali Formæ com-
petit, id statim, absq; ulla alia demonstratione, substantiali
accommodare: quem errorem suum alicubi, velut è pro-
fundo somno evigilans, ipse quoque agnovit. sic enim
scribit 8. Metaph. 3. εἰ δ' εἰσὶ τῶν φθαρτῶν αἱ εἴδη χωρι-
στοί, ἔθεντο ἄλλον πλὴν ὅτι γε εἴδη ἐν ἐνδέχεσθαι, δήλον,
ὅτι μὴ οἶον τε περὶ τὰ ζῷα εἶναι, οἶον οἰκίαν ἢ σκευὴν. ἴσως
μὲν οὖν εἴδη εἰσὶν ἔστιν αὐτὰ ταῦτα, ὅτι τι τῶν ἄλλων,
ὅτι μὴ φύσει σωέςινε. τὴν δὲ φύσιν μόνην ἂν τις θεῖν, τὴν
ἐν τοῖς φθαρτοῖς, εἴδη. An corruptibilium ^{essentia} separ-
rabiles sint, nondum liquet. ast quod nonnullorum [essentia]
nequeant [esse separabiles] manifestum est, videlicet eorum,
que non possunt esse prater ipsa individua, ut vas aut edi-
ficium. fortassis autem neq; hac ipsa sunt essentia, neq;
quisquam aliorum, que non effecta sunt per naturam. for-
sitam enim sola natura, qua est in corruptibilibus, essentia
censenda est.

* farinam
massam
in 100 figura 2^a sc.
naturam, in quo
est figura, in eandem
in natura, in materia, in
substantia. pro materia
figurae substantiarum
in ultima figura
quidam.

IV. Sed Aristoteli hic usu venit, quod & de modo vi-
sionis, & de alijs plerisque, ut alienis & à se damnatis
opinionibus sermonem magis accommodet quam suis. pas-
sim enim de Forma disserens, videtur non id spectasse,
quod ipse de ea statuisset, sed quod Democritus, qui non
aliam agnovit quam ^{naturalem} accidentalem; quippè qui omnium
eandem esse Materiam dicebat, sola figura aut situ differen-
tem, quod de eo testatur ipse 1. Phys. 2. καὶ ἐν ἀπειροῦς
[τὰς ἀρχὰς τῶν εἶδων] ἢ οὕτως, ὡς ἀμφοτέρως, ἢ γένος ἐν,
σχίματι δὲ ἢ εἶδει διαφερόμεν, ἢ ἐναντίως. Quod si Prin-
cipia infinita ponenda sunt, id vel ita faciendum est, quo-
modo Democritus fecit, qui ea ponebat genera una, figura
vero aut specie differentia vel contraria, &c. & 8. Me-
taph. 2.

taph. 2. λοιπόν τὴν ὡς ἐνέργειαν εἶναι τῶν αἰδητῶν εἶπεῖν, τίς ἐστὶ. Δημόκριτος μὲν οὖν τρεῖς διαφορὰς εἰσενεῖ διομένας εἶναι. τὸ μὲν ἄν ὑποκείμενον σῶμα, τὴν ὕλην, ἐν καὶ τὸ αὐτὸ, ἀσφάρετον δὲ ἢ ρυσμῶν, ὃ ἐστὶ σχῆμα, ἢ τροπῆ, ὃ ἐστὶ θέσις, ἢ διαδιγῆ, ὃ ἐστὶ τάξις. Reliquum est, eam sensibiliūm essentiā, quæ est tanquam Actus, exponere, quanā sit. Democritus certè videtur opinari tres [ipsius] differentiū esse. namq; [censet] subiectum corpus, hoc est Materiam, unum atq; idem esse; differre autem vel Rysmo, hoc est figurā, aut Trope, hoc est situ, aut Diathige, hoc est ordine. Neque de alijs modo rebus, sed de ipsis quoque animalibus illum ita sensisse, ut non aliam in ijs Formā agnosceret, nisi figurā, ipse objicit 1. Part. anim. 1. Ἐἰ μὲν οὖν τῶν σχῆματι καὶ τῶν χεῶματι ἐκαστὸν ἐστὶ τῶν τε ζώων καὶ τῶν μορίων, ὁρθῶς ἀνὸν Δημόκριτος λέγοι. Φάσκει γὰρ οὕτως ὑπολαβεῖν, φυσὶ ἄν παντὶ ἀλλοῦ ἐἶναι οἶον [f. οἶος] τὴν μόρφην ἐστὶν ὁ ἀνθρώπος, ὡς οἶος αὐτοῦ τῶν τε σχῆματι καὶ τῶν χεῶματι. Si igitur nunquamquodā animal atq; membrum est [id quod est] figurā atq; colore; Democritus rectè dicit. Apparet enim, eum sic existimare. quippè inquit, cuius manifestum esse, qualis Formā sit homo; tanquam [homo] sit [homo] figurā atq; colore. idq; reprehendit ibidem, quia cadaver habet eandem figurā, quā homo vivus, neq; tamen est homo, non magis quā manus lignea est manus, aut pictura medici est medicus. hanc tamen Democriteam ab ipso repudiatam opinionem multo magis sapit tota illa in Physicis ac Metaphysicis de Formā tractatio, quā ipsius propriam. alioqui non ita promptè ad Formas substantiarum transferret illa, quæ Formis artificialibus ac figuris propria sunt.

x diffiniri,
distingui,
distari,
differenciari,
dis-communari.
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Stare sicut
simia dif-figurata
in statu diffin-
tionis figurata,
quod figuratum
ut in avo figurata
in natura naturata

animal
natural
natural
500
70 figurata, in natura
70 natura, 500 homo.
x extrinsecus etc.

V. Quale etiam illud, Formam esse extremitatem rei. de figura enim hoc dicere liceat quodammodo, quanquam proprie loquendo nè illa quidem est extremitas rei, sed duntaxat (quod ipsum tamen non nimis accuratum dictu est) in extremitate, quo respectu dicebat Themistius, Ar-

Apud Averr.
12. Metaph.
tem com. 18.

tem nihil agere in corpore, nisi in extremitatibus tantum; nimirum non de cunctis loquens artibus (falsum enim sic foret hoc ejus dictum) sed de ijs tantum, quorum opus est, certo modo subjectum suum figurare. At de Forma substantiali dicere, quod sit rei extremitas, absurdissimum certè est, ab ijs prolatum, qui toti Materix totam immistam esse prædicant. & tamen hoc non semel dixit Aristoteles. Insignis præ cæteris est hic locus è 4. Phys. 2. Ἐἰ δὲ ἔστιν ὁ τόπος ἢ πρῶτον περιέχον ἕκαστον τῶν σωμάτων, πέρας ἂν εἴη ὡςε δόξειεν ἂν ἢ εἶδος, καὶ ἢ μορφή ἕκαστος, ὁ τόπος εἶναι, ὃ ὀρίζεται ὁ μέγεθος, καὶ ἢ ὕλη τὸ μέγεθος. τοῦτο δὲ ἕκαστος πέρας. *Quod si locus est id, quod primum continet quavis corpora; extremitas est, itaq; videri potest, quod cujusq; species atq; forma sit locus, quo terminatur magnitudo, & Materia magnitudinis, hac enim est cujusq; extremitas.* Hæc non de figura dici, sed de Forma Aristotelica, docet consimilis locus 3. Phys. 7. περιέχεται δὲ ὡς ἢ ὕλη ἐντός, καὶ ὁ ἀπειρον. περιέχει δὲ ἢ εἶδος. *Namq; infinitum, itidem atq; Materia, intus continetur. Forma autem continet.* & consentiunt interpretes; quorum tamen nonnulli concoquere hoc non possunt, inter quos est Themistius, qui commentario ad hunc locum, velut succensens præceptoris, notat Formam, propriè loquendo, non esse terminum rei, nec superficiem, sed ejusdem rationem, & τὸ τί ἦν εἶναι; & excusat tamen, id aliquatenus posse dici, in quantum Forma Materiam fusam diffluentemq; quasi coercet finibus, & intra certos limites revocat: quæ excusatio satis frigida est, etsi meliorem illâ dari nullam posse libenter concedimus.

lens

quant

VI. Et comparationes igitur ac similitudines, quibus pro Forma sua utitur Aristoteles, ejusmodi sunt, ut Substantialem esse Formam, nullo pacto ex ijs sequatur, sed potius contrarium omnino; & aliam tamen præter hæc demonstrationem nullam pro ea attulit. Nam quod Commentatores

mentatores nonnulli 2. de Generatione & Corruptione ad textus 39. 40. & 41. scribunt, Aristotelem ibi demonstrare Formam à Generatione Naturali; in eo falluntur. Ver-
 fatur enim illic duntaxat in reprehendendo Empedocle³ qui quum omnem Substantiarum compositarum varietatem ex certa Elementorum inter se mixtione consurgere assereret, neque aliud præterea, quam Elementa sub certâ proportione commista, in compositis poneret; ait, ex ejus doctrina rationem generationis naturalis, & cur unumquodq; generet sibi simile, reddi non posse: quandoquidem neque ipsa elementa, neque hæc ipsorum mixtio atq; proportio, causa esse possint talis generationis: imò neq; Philia ac Neicos (Empedoclea principia effectiva) quippè quæ generalem duntaxat congregandi ac segregandi vim habeant. Interim suam hac in re doctrinam Empedocleæ obiter opponens, innuit, se isto incommodo non teneri, meliusq; causam generationis naturalis assignare posse; quoniam non, ut ille, in certâ Elementorum proportione, sed in Forma substantiali collocaret uniuscujusq; compositi essentiam atq; naturam; quæ Forma habeat etiam vim effectivam, seseq; propagare, atq; aliam sibi similem producere valeat: quo supposito, locum non habeat illa objectio, qua ipse hic utitur contra Empedoclem, quæ fiat nimirum, ut frumentam gignat frumentum, non oleam aut ossa. Quum igitur hic nada utatur assertionem Aristoteles, ac simpliciter affirmet, à Forma substantiali pendere Generationem naturalem; nimis perfunctoriè hunc locum impexerunt, qui argumentum demonstrativum, à generatione naturali desumptum, pro Forma afferri hic putant. Et quomodo verum est, Aristotelem hic non adhibuisse Generationem Naturalem ad demonstrandam Formam; ita certum quoque est, cum, si id fecisset, operam lusurum fuisse, non modo ex rei veritate, sed vel ex confessione ipsorum Peripateticorum; quorum multi quum strenuè laboraverint in conquirendis pro Forma argumentis, vix tamen invenias, qui hoc argumentum attingat, aut Formam ex eo probari dicat, quod res naturales sibi similia gignant.

*gignat sibi similem
 sicut à Naturali
 vult simili
 navium a pro foal
 autit, sicut pro foal
 Nat, qd statuat
 It gignat sibi similem
 sicut a naturalis
 gignat sibi similem qui
 ex vha de statuat
 dicit qd sibi similem
 statuat.*

Cap. I.

x Metaph. 7. quest. 3. sect. 5.

gnant : & ipse Fonseca, diligentissimus Formarum propugnator, dicit eos, qui ex ^{caduco} generatione Substantiarum probant Formas, quia scilicet accidentia non possint substantiam ^{ex incipere} generare, nisi ut instrumenta substantia; sumere id, quod probandum erat, nempe equum, ignem & cetera, quae ab agentibus naturalibus gignuntur, habere aliquid substantia praeter Materiam. Nisi enim hoc ponatur (inquit) nihil concluditur.

x Metaph. 7. quest. 3. sect. 2.

VII. Aristotelici autem hac in parte diligentiores praecceptore suo fuerunt, & quod ab eo omissum viderunt, ipsi supplere conati sunt, non affirmando tantum, dari Formas substantiales, sed & conquirendo argumenta, quibus ea astruerentur. quanquam sane operam luserunt, uti in processu apparebit. Et quum multi in hoc laboraverint, reliquos diligentia facile superant Fonseca & Suarez, quorum ille omnia pro Forma argumenta ad quatuor summa capita redigit. Primum caput continere dicit rationes ex ipsa rerum naturalium ^{substantione} constitutione ductas. Res naturales (inquit) non sunt ipsa ^{substantione} Materia prima duntaxat, sed aliquid aliud includunt: alioquin omnes essent ejusdem rationis & ^{pro substantia} essentia, nullumq; ^{pro substantia} esset earum internum Principium, nulla ^{pro} generatio & corruptio, nulla proprietatum distinctio, qua ^{pro} essentialem distinctionem sequitur: proinde quelibet aut omnes omnino ^{pro} proprietates haberet, aut nullam. at illud, quod praetera ^{pro} includunt, nobilius est quam Materia prima, quum ab eo proveniat non modo ipsarum distinctio, & Generationis absolutio, sed etiam omnis agendi facultas, proprietatum, varietas, & perfectionis ordo. ergo si Materia prima est substantia, quod omnes tanquam notissimum supponunt; multo magis id quod additur ad complendam rerum naturalium ^{pro} constitutionem, substantia erit. completur autem per Formam. datur ergo Forma substantialis. Hisce verbis duo agit Fonseca. partim enim probare nititur, esse aliquid in substantijs, praeter Materiam primam, partim, id quod Materiae primae superadditur, quoque ipsa completur, substantiam esse, non accidens. Sed multo paucio-

x ruy qd proprie
auctu dicitur
x id dicitur
Sax in aalitat
na ma alital
ni quomodo aum
aut qy qd m
ma alitas pro
accidit. ut sic. pro
foa statuasias. o ro
pro naa qd gylw
Et sua naay.

paucioribus verbis hæc probatio poterat absolvi. Si enim datur Materia prima, qualis in Peripato statuitur, quæ videlicet nuda sit potentia, ac substantia partialis, adeo imperfecta, ut per sese ipsa subsistere nullo modo possit, ac proinde alterius substantiæ partialis societate indigeat, qua actuetur, atq; existentiam accipiat; omnino perspicuum est, dari Formam substantialem: quum hæc inter sese convertantur. Quum igitur ejusmodi Materia prima, qualis supponitur, adeo sufficiat ad Formæ substantialis probationem, ut vel solo ejus nomine audito, necessario Forma substantialis unà concipiatur; supervacua hîc est mentio differentiarum specificarum, proprietatum, functionum, generationis & corruptionis, quippè satis est dictu, Quandoquidem Materia existere non potest, nisi per alteram substantiam partialem compleatur & actuetur; inevitabiliter sequi, quod detur Forma substantialis. namq; & nos libenter concedemus hanc consequentiam; & nemo, qui sanus sit ratiocinator, ipsi refragabitur. Verum quidem est, & Priscorum Philosophorum non paucos, & Galenum quoque, posuisse Materiam primam, seu unam omnibus rebus communem Materiam, neq; tamen Formas substantiales agnovisse: sed alia ipsorum erat ratio, quippè quorum Materia erat vera ac suoapte marte subsistens substantia, non ejusmodi potentia (ut loquuntur Aristotelici) quæ nullam ex sese existentiam habeat, adeoque paulo plus sit quam nihil. Quum autem Materia communis, de qua hic Fonseca alijq; Peripatetici loquuntur, non sit talis, ac illa Galeni & Priscorum, sed genuina ac pura pura ipsorum Materia prima; omnino, ipsâ positâ, etiam poni Formam substantialem, ut diximus, necesse est, ac proinde Suarez, hoc argumentum tractans, consequenter loquitur, dicens, *Quum Materia sit potentia, id quod ei additur ad complendam essentiam rei, fore actum, quia potentia dicat essentialem ordinem ad actum. non posse autem illum actum, qui ad complendam rei essentiam Materia adjungitur, esse accidentalem, quia cum Materia sit substantialis potentia, non expleatur per actum accidentalem.* Sed enimverò Materia

... natura } in actu
} in natura, ut
} pro se
} naturalis

Disp. 15. sect. 1. §. 18. & 19.

Disp. 15. sect. 1. §. 18. & 19.
Quum Materia sit potentia, id quod ei additur ad complendam essentiam rei, fore actum, quia potentia dicat essentialem ordinem ad actum. non posse autem illum actum, qui ad complendam rei essentiam Materia adjungitur, esse accidentalem, quia cum Materia sit substantialis potentia, non expleatur per actum accidentalem.

Cap. I.

Materia prima ejusmodi, est hypothesis, & quidem talis, cujus probatio à Forma præcipue, imò in totum pendeat. quum enim dixerunt, quicquid dicere possunt Peripatetici, ad demonstrandam Materiam primam; tandem ultro fateri coguntur, omnia alia argumenta ^{nominatim} pro Materia prima esse invalida, nisi constet prius, dari Formas substantiales, neque aliunde quam per Formas substantiales eam idoneè ^{probari} posse: sicuti ipforum super hac re confessionem supra exposuimus. Quæ igitur hæc est argumentandi ratio, rei incertæ atq; ignotæ fidem ex æquè incerta atq; ignota querere? & Formas substantiales probare ex eo, quod ipsum probari haud aliter queat, nisi Formis ejusmodi præsuppositis? Sanè ludere hoc est potius, quam serio agere; meraq; ac nimis absurda est principij petitio, Formas extruere super Materia prima, quum ipsa Materia prima stare haud aliter possit, nisi ut à Formis sustentetur. Quum nos igitur nullam agnoscamus Materiam primam, ac multo minus talem, quæ nuda sit potentia ^{natura} substantialis (quod ipsi de sua Materia prima somniant) merito pro inani ac frivola repudiamus hanc pro Forma ^{natura} probationem, à Materia prima petitam: nihilq; minus admittimus, quam illud Suarezij, qui cum dixisset, *Præcipuam rationem probanda Forma substantialis sumendam esse, ex ipsius fine, qui sit, constituere ac complere ^{natura} essentiam entis naturalis*, subjungit, *hunc finem seu effectum esse absolute necessarium in rerum natura, quia alioqui in rebus corporeis nihil esset in sua ^{natura} substantiali natura completum & perfectum*. Hæc enim necessitas non urget, nisi eos, quibus *Materia est valde imperfectum ens* (uti ipse loquitur ibidem) & qui pro vero recipiunt, quicquid de Materia prima Peripatus sibi somniavit, apud eos autem, qui aliter statuunt, fumo evanidius est, quicquid in hanc sententiam dicitur. & hæc argumentatio, à rerum naturalium constitutione ducta, ad probandam Formam, prout ab ipsis instituitur, haud aliam vim habet aut sensum, quam si simpliciter dicerent, Res naturales constant ex Materia prima & Forma substanti-
ali;

ali; ergo datur Forma substantialis: qui argumentandi modus ridiculus est, ac planè nullus. & tamen totidem ferè verbis hoc loquitur Pererius, inquiring Formam sic ostendi ex Compositione: *Res naturales substantia sunt composita: oportet igitur præter Materiam esse aliam partem componentem, quæ sit Substantia: hæc autem est Forma.* 6. Phys. 2.

Cap. I.

VIII. Quod si verò omisâ Materiâ primâ, solum Materiam nomen adhibeatur, nihil planè pro Forma facit, quicquid hic à Fonseca congeritur de ijs, quæ Rebus naturalibus includantur præter Materiam. ad summum enim nihil aliud probat, nisi dari in rebus non tantum seu substantiam, sed & Accidentia Materie inharrentia; quod nullius probationis eget, utpote per se clarum, ac proinde à nemine sæo inficiandum. Sed ex eo, quod dantur in rebus accidentia, argumentari, quod dentur Formæ substantiales; nulla est consequentia: de quo mox plura. Interim observandum, in ostendendo hoc ipso, quod in rebus naturalibus detur aliquid aliud quam Materiam hæud pauca parum solida, aut etiam falsa à Fonseca admisceri, dum videlicet dicit, *Alioquin omnes futuras ejusdem rationis & essentia, nullumq; fore earum internum Principium, nullam proprietatum distinctionem, & proinde quamlibet aut omnes omnino proprietates habituram, aut nullas.* Etenim Elementa omnia non tam accidentibus inter se differunt, quam ipso substantiæ modo, etiamsi igitur accidentia diversa sortita sint, ac proinde accidentibus quoque inter se differunt; non tamen, si cunctis accidentibus nudari possent, ac nudarentur, propterea omnia ejusdem rationis & essentia futura essent; cum suus cuiq; Elemento sit peculiaris substantiæ modus, ab omni alia substantia diversus. & composita quoque, licet in eorum constitutione multò plus sibi vendicent accidentia, quam in Elementis; non tamen solis accidentibus invicem distinguuntur, quum Materialiter quoque inter se differant, utpote ex diversa Materie seu Elementorum proportione constata. Ac quum proprietates aliæ sint substantiales, sive ipsi

ipsi substantiarum ^{essentiales} modi, alia ^{vero} accidentales :
 etiamsi nihil in rebus esset, prater ipsam ^{seu} Materiam seu
 Substantiam, non tamen tolleretur omnis proprietatum
 distinctio, neque quavis res aut omnes omnino proprie-
 tates haberet, aut nullam; sed nihilo secius essentialibus
 proprietatibus substantia inter se differrent. quare errat
 iterum, quum mox dicit, *Ab eo, quod res includunt prae-
 ter Materiam, provenire ipsarum distinctionem, & pro-
 prietatum varietatem*: quum id nequaquam universim, sed
 ex parte tantum verum sit. Quod vero ait, in isto casu
 nullum fore rerum internam Principium; mirabilis admo-
 dum est sententia, etenim Principia interna ipsis Peripatetis
 sunt, e quibus res constant, sicuti ipse Fonseca in
 comm. ad 1. Metaph. 7. Principium internum rei naturalis
 idem facit cum Elemento. quum itaque ipsa Materia sit
 internum Principium, quo pacto dici potest, Nullum fore
 rerum naturalium Principium internum, si e sola Materia
 consistit?

quibus res?
 quibus notandis
 quibus casibus
 Notandis constant?

* Solitudinis principii
 Nullitas ipsi.
 Neque quod solitudinis
 principii dici potest
 quod solitudinis
 principii ipsi
 quo quod absurdum
 simplicitate est
 ipsi internum
 principii internum
 principii omnino.

IX. Sed ut huc, aliaque in hac sententiam inconsultius
 a Fonseca prolata omittamus, atque rem ipsam videamus;
 neque proprietates rerum, atque specifica ipsarum distinctio,
 neque generatio atque corruptio, neque facultates agendi
 (quae tria capita hic a Fonseca adhibentur ad probandam
 Formam substantialem) quicquam omnino conducunt ad
 Formae assertionem. Quantum ad primum; Pererius qui-
 dem id tanti facit, ut tria inde extruat argumenta. Forma
 enim ostenditur, inquit, ex existentia rerum naturalium:
 quia res naturales existunt per se determinatae ad aliquam
 speciem, quae quidem existentia a substantia proficiscitur:
 at non a Materia, quippe quae aut nullam ex se habet exi-
 stentiam, aut ea certe est indefinita: proficiscitur ergo a
 Forma. Deinde ex distinctione: si enim non esset Forma
 substantialis, quum Materia prima sit una & communis
 omnium rerum, omnes res naturales eadem essent secundum
 substantiam & quidditatem, nec differrent aut genere aut
 specie. Praeterea ex propria cuiusque rei natura, si omnino
 nulla

constat esse & dici uno. Et ostenditur
 constant esse & dici unico, sola.
 quod constat ex aliquibus constat. Et ego consto...

6. Phys. 2.

* Distinctio

XII. Haec est Ratio
 agendi & est Haec
 Naturae accidentis
 committitur ad acci-
 dentibus atque
 accidentis Naturae
 & determinatur
 a Substantia, quod est vit
 Haec substantia. Substantia naturalis est vit
 accidentis ipsa, tollitur
 a Substantia, et accidentis est
 Naturae ipsa, Haec Naturae est vit
 ipsa substantia.

^{peculiaritas}
^{capitulum}
 nulla est Forma substantialis, quæro, unde spectanda sit
 natura atq; esse cuiusq; rei, &c. Sanè apparet magna ar-
 gumentorum inopia Pererium laborasse, qui unam can-
 demq; rem in tres diversas rationes diducat. esse enim
 determinatum ad unam aliquam speciem, revera idem est,
 quod genere & specie ab alijs rebus differre: & eo ipso,
 quod aliquid determinatum est ad certam quandam spe-
 ciem, ab omnibus aliarum specierum rebus, specie; ab ijs
 verò, quæ etiam diversi sunt generis, genere quoq; dif-
 fert. Est porrò quævis res certæ speciei, & ab alijs re-
 bus specificè distincta, non per aliud, quam per naturam
 suam atq; essentiam. quare, ut diximus, non tres sunt hæc
 rationes, sed unica duntaxat. Sed specifica rerum pro-
 prietates frustra allegantur ad probandam Formam, quan-
 doquidem sola Materia cum accidentibus sufficit ad speci-
 ficæ rerum differentias constituendas. & Elementa qui-
 dem ipso substantiæ modo præcipuè inter se differunt, (uti
 paulò ante quoq; diximus) ac diversarum inter se speci-
 erum sunt, non tam ob qualitates (quam & paucissimæ
 ijs insint, & nonnullæ earum sint diversis Elementis com-
 munes; ac ijs quoque amissis, ut quum aër aut aqua ex-
 unto nativo frigore calefacta sunt, nihilominus in specie
 sua perseverent) quam essentiali ipsarum substantiarum dif-
 ferentiâ. Eorum verò quæ ex Elementis fiunt, alia solâ
 certorum accidentium in Materia introductione consti-
 tuuntur (uti illa substantiæ, quæ ex unico tantum Elemen-
 to fiunt) alia verò partim certâ diversorum Elemento-
 rum, debitâ proportionè inter se conjunctorum, Mixtione,
 partim certarum qualitatum in materia illam, ex diversis
 substantijs constitam, impositione. & præterea in alijs
 etiam certa Materia dispositio ac figuratio, non tantum
 committitur, requiritur; & diversarum quoq; substantiarum
 conjunctio atq; unio, non qualis illa est diversorum Ele-
 mentorum, ad unius corporis constitutionem conflatorum,
 sed alterius generis, quomodo, verbi gratia, anima & cor-
 pus ad constituendam unam stirpem aut animantem con-
 sociantur: de quibus omnibus accuratius & latius alibi
 dicitur.

^{peculiaritatis}^{modo substantiæ}^{quod dicitur Naturam?}

à quo Naturam? Sunt

à Natura et Naturam

est, à proprietas et

Naturam est, non à

coitans de ab eo quod

est, à modo peculiaris

substantiæ, ab Naturam

tan, à ipso rei consti-

tutione, Naturam

nominatio, à partem

rei ipsa, à coit.

Cap. I.

dicetur. Hæc sunt vera rerum Elementa seu Principia interna, omnem Specierum varietatem ^{constituunt} constituenta, quæ tum in ipsos sensus incurrunt, tum per firmissimas rationes, ex sensibus atq; manifestis experimentis ductas, ^{manifestantur} demonstrantur: & ipsorum usus ac necessitas, & quid quæque in rerum constitutione faciant, indaganti perquam clarè apparet. Forma autem substantialis (exceptis animabus, quas in Formarum classem referunt, quum nihil habeant cum illis ^{commune} commune, ut postea conficiemus) néque alterutrò istorum ^{καθηκόν} inesse rebus deprehenditur; neq; ullum ipsi officium assignari potest, ob quod ad rerum constitutionem requiratur. Sensibus non percipi certum est, & Peripatetici fatentur; ut Averröes. comm. ad 12. Metap. s. 14. Thomas tractatu de sens. & sensib. alijq; passim. Et quum neq; ipsa, neq; ullus ejus effectus in sensus cadat, intellectui nihil de ea constare potest; quandoquidem de nulla re (extra ea, quæ Fidei sunt, & divinâ nituntur autoritate) affirmare quippiam Ratiocinatio debet, nisi in quantum rebus sensu perceptis subnititur. In sensibus enim (uti rectè alicubi Scaliger dixit) *omne est omnium artium atq; scientiarum fundamentum.* Quanquam igitur largiamur Peripateticis, verum esse illud tantoperè apud ipsos tritum, ^{quædam} *Formas comprehendendi intellectu* (intellectu enim comprehendendi valent non vera tantum entia, sed monstruosissima etiam figmenta, ut poetarum Chimæræ & Harpyæ; & sic non difficile est assequi, quales sibi Formas ^{in substantiis} substantiales finxerit Aristoteles, quomodo item Platonicas ideas, rem æquè fictitiam, nullo negotio imaginamur) non tamen largimur, intellectum ulla evidente ratione ^{capere} *duci*, ad Formas ejusmodi in rebus agnoscendas. Et sanè non aliter ab Aristotelicis intelligi Formas, quam à nobis intelligantur, hoc est, eos duntaxat imaginari sibi illud, quod de Formis acceperunt ab Aristotele, planum est ex ipsorum doctrina, qui passim tradant, ignotas sibi esse Formarum ^{essentias} essentias, ac proinde vix posse à se assignari essentialem ullius rei definitionem, *quum omnis talis definitio debeat consistere nominibus proprijs Materia ac For-*

*Formæ hæc s. in educe-
antur ad substantiam,
Ratiocinatio s. in
plantanda substantia.
non s. in substantia
ficcandam*

*Si conitit quæ
quædam, præter quædam
Comm. in 1.2.
de caus. plant.
de caus. plant.
de caus. plant.*

*X quomodo dicitur
X de combinationibus s. de
Fons. s. Dial. s.
de præterit. Minutissim.
hæc s. de subdivisionibus
de de compositionibus s. de
simplificationibus s. de
de explicitationibus s. de præterit.*

no sceminibus ipsi ipsi

m. g.

ma rei, ^{perfecte reprobatur} qua definitur. Apertam habemus super hac re **Cap. I.**
 Scaligeri confessionem, qui disputans contra Alexandrum,
 assignantem gravitatem pro Forma terra, Tuto gravita- Exerc. 101.
 tem, inquit, esse terra ^{peculiaris} propriam accidens: Forma autem ^{lect. 14.}
 essentiam ^{fundam.} latere nos, quemadmodum & alias multas, ac
 fortasse omnes, in magno enim periculo versamur ne ullam
 veram teneamus definitionem: ne nostra scientia repat humi
 per tenebras, circa sola ^{intelligenda} accidentia. quibus etiam concor-
 dat illud Exerc. 307. §. 12. Nulla est Forma nobis nota ^{aperta, nuda}
 plenè & planè. Formarum enim cognitio est rudis, confu-
 sa, nec nisi per ^{effectus} effectus. Et in eundem sensum Tho- Comm. ad 1.
 mas, Forma ^{non - nuda} substantiales sunt incognita nobis, quia insen- de Gener. &
 siles, idè per ^{nomina} qualitates, qua sunt principia immediata trans- Corr. text. 6.
 mutationis, exprimuntur. Itaque Albertus, dicens, Formam ^{capitulum} 1 Caeli, tract.
 omnem esse intelligibilem per se, & principium intelligendi 3. cap. 4.
 aliud, quod est formatum per ipsam, (quod non abludivit ab
 illo Simplicij, Eum, qui cognoverit ^{nuda} Formam naturalem, ^{x a d. comit}
^{finire} cognoscere quoq; Materiam tali Forme subjectam, com. ad
 2. Phys. 26.) non ad res ipsas respexit, sed ad conceptus
 illos imaginarios, ex Aristotelis de Materia prima ac For-
 ma traditionibus ortos; quarum hæc quoq; una est, Formam
 esse Principium non ^{in actu in se} essendi tantum, sed & cognoscenda. ^{in actu in se}
 quod si verum est, fateantur Peripatetici, se nihil cognos-
 scere, quum ipsas ^{Formarum} Formarum essentias non cognoscant
 (uti fatentur ipsi, quando verum loqui audent), ac per res
 sibi ignotas ad aliarum rerum ignotarum intellectionem
 pervenire non possint.

X. Sed neq; ullum apparet ^{ulla} Formarum officium, ob ^{necessitate}
 quod requirantur ad res constituendas; si inanissimum
 illud somnium de Materia prima, ejusq; potentialitate (ut
 sic dicamus) seponatur. Nam quod Suarez ait, nisi ^{natura} datus ^{Disp. 15. lect.}
 Formas, non futuram ^{multitudinem} multitudine & varietatem speci- 1. §. 18.
 erum substantialium (in qua maximè consistit hujus uni-
 versi corporei mirabilis dispositio & pulchritudo) quis
 omnia essent unius ^{essentia} essentia, solumq; ^{im - pertinenter} accidentaliter differ-
 rent: vanissimum est, subtracto illo de Materia prima
 com-

Cap. I.

x pro sua forme habent.

commento, cui soli hæc verba innituntur. Sed etiam si omnia ex una eademq; constarent Materia^{travina}, non tamen propterea tolleretur specierum varietas; quum alia atq; alia accidentia in Materia^{travina} imposita, possint alias atq; alias species ~~constituere~~^{constituere}; sicuti nunc quoq; videmus multa, quæ eandem habent Materiam, plurimum inter se differre, ac diversissimarum esse specierum (exempli gratia, animas leonis & quercus) ob diversa, quæ in eadem Materia sortita sunt, accidentia. Sanè illa objectio, *Sic fore, ut substantia non essentialiter, sed accidentaliter inter se differant*, præterquam quod in se inanis est, quum illa membra non sint ita inter se opposita, ut invicem excludant, quandoquidem ipsa quoque accidentia, etiam si non omnia, ad rerum essentiam^{substantia} pertinent; non efficit illud quod intenditur. Etiam si enim daretur postulatum illud, *Sic fore ut res non essentialiter, sed tantum accidentaliter differant*: non plus hinc sequitur, nisi omnem specierum distinctionem fore accidentalem; quod longè aliud est, quàm omnem specierum varietatem tolli. substantia enim non definit esse substantia, etsi accidentibus tantum ab alia substantia differat: ac propterea species substantiales non desinent esse substantiales, etiam si accidentibus duntaxat inter se distinguatur. itaq; prava utitur ratiocinatione Suarez, qui non contentus dicere, quod sublatis Formis substantialibus, tollatur essentielle substantiarum discrimen (quod tamen ipsum non uno modo falsum est, uti vel ex ijs, quæ paulò ante diximus, apparet) præterea infert, omnem hoc pacto tolli specierum varietatem; id quod nullis machinamentis effici potest, ut inde consequatur. Quare hoc quidem officium, quod Formas Substantiales propterea requirit, ut detur varietas ac multitudo specierum substantialium, utq; illæ non accidentaliter tantum, sed & essentialiter distinguantur; inane est.

XI. Aliud præterea in rerum constitutione officium Formarum commenti sunt nonnulli Peripatetici, ipsam scilicet Substantiarum unitatem, quæ à Forma pendeat.

Omne

Cap. I.

Omne quod est (inquit Scaliger) ^{in unum} unum est non solum propter continuationem, ac privationem pura contiguitatis, sed propter actum quoque, cuius vi fit, ut illa partes unum fiant. Actum voco Formam, per quam fit, ut partes, quae natura sua atque aptitudine coire poterant ad unionem, unum actu sint. & similiter alibi, Sunt invenustissimi studiosorum, qui putant, ex multiplici Materia (hoc enim sunt Elementa) & ejus Formis coagmentatis, posse per se fieri Formam unam, quae totius molis autor sit existendi, sine adventu externae Formae unius, quae totum illud in fide atque officio continuitatis atque unitatis contineatur. homo enim nihil aliud quam ^{in unum} mixtum esset, unumque fortuitum, quod per accidens vocant philosophi. Itidem & Fernelius, Necessesse est, totius ^{in unum} compositi unam esse Formam simplicem, quae a simplicium partium Formis diversa, illas in toto contineat. Et putaverit aliquis, Aristotelem quoque hoc dixisse 8. Metaph. cap. ultimo, ubi haec habentur: πάντων ὅλα πλήρω μίση ἔχει, καὶ μὴ ἔστιν οἷον σωρὸς τῶ πάντων, ἀλλ' ἔστι τὸ ὅλον πρὸς τὰ μέρη, ἔστι τὸ ἅπλοῦν. Omnium, quae plures partes habent, ita ut universum non sit tanquam accersum, sed ut totum sit aliquid praeter partes; est aliqua ^{causa} causa. Revera tamen de Formis suis ibi non agit Aristoteles, neque hoc ijs officium ascribit, ut res in unitate contineant; sed duntaxat quaerit (quaestionem sane admodum otiosam) de Definitionibus, quid nimirum efficiat, ut illae sint unum, quum ex diversis partibus constent; id quod liquet tum ex universo sermone, tum ex ejus exordio, quod ita se habet. περὶ δὲ τῆς ἀπορίας τῆς ἐπισημάνους περὶ τῆς ἐστὸς οὐσίας, καὶ περὶ τῆς ἀπλοῦς, τί ἔστι τὸ ἅπλοῦν τῶ ἐν εἶναι: de quaestione autem dicta, circa definitiones ac numeros, quae sit causa ut unum sint, &c. neque aliorum haec in commentarijs accepit Averroes. Sed neque in ullo eorum locorum, quos pro se allegat Fernelius, quicquam tale ab Aristotele expressè dicitur, ac cum dicentem ipse facit: quanquam sane primi de Anima quinto ejusmodi quid innuere videtur, aiens animam non habere partes, quia si haberet, necesse foret aliquid esse τὸ συνεχὲς καὶ μίση.

Exerc. 101. Sect. 1.

Exerc. 307. Sect. 20.

De Abd. c. 3.

distinctione.

distinctione? R. H. per se ratio. Hanc. 2. 4. Hanc. 2. 4. Hanc. 2. 4.

Ratio commensurandi, ratio continuationis. Non. Hanc. 2. 4.

Hanc. 2. 4. Hanc. 2. 4. Hanc. 2. 4.

camp

H

μίσση

Cap. I.

^{μικρον ποιειν την ψυχην}, quod animam contineret, ac unam
 faceret. Verum hoc quidem parum refert (nostri saltem
 respectu, & omnium eorum, qui similiter affecti sunt)
 dixerit hoc idem, quod Scaliger & Fernelius dicunt, an
 non dixerit Aristoteles. Quantum vero ad rem ipsam at-
 tinet; probatio hæc neque ^{no sensu suo} generalis est, quippe quæ ad
 Elementa non attinet (uti per se manifestum est) & præ-
 terea infirmitatem suam eo prodit, quod nihil valeat, nisi
 prius supponatur, dari ^{formas substantiales} Formas illas partiales, quæ Formæ superioris moderamine in
 officio ^{nonantur} contineantur. Et tamen ne illis quidem, qui po-
 nunt Formas illas partiales, & unicuiq; parti similari in
 animalibus ac plantis suam assignant peculiarem Formam,
 necesse est Formam illis superinducere superiorem, quæ
 illas velut invicem colliget. possunt enim dicere, quod di-
 cit Suarez, ^{esse} *Esse Formas illas partiales, & aptas ut inter*
^{se uniantur ac continuentur, & ideo componere unam inte-}
^{gram Formam totius, scilicet animam, quæ constet ex par-}
^{tibus heterogeneis, & ex earum inseparabili unione tota}
^{conferat.} quo posito, sequitur id, quod ipse porro in-
 fert, *Absurdum esse, fingere aliam Formam totalem, super-*
additam his Formis partialibus, & omnes illas partes iter-
um informantem. Afferunt quidem & aliam ratio-
 nem, quare compositis hoc vinculo opus sit, *Quia nimi-*
rum non possint simplicia, maximè autem contraria, in unum
coire & contineri, nisi arcto velut vinculo, fortius quid
atq; valentius ipsa stringat & coerceat, ne divulsa dispa-
ra, mox distrahantur, & eò redeant, unde singula pro-
fecta sunt. Nisi enim quatuor illa (inquit Scaliger) recto-
rem habeant, temere ac sine modo metâq; ullâ jactabunt, &
jactabuntur. Sed cum hæc innitantur vulgato illo som-
 nio, quo Elementa finguntur æternum inter se bellum ge-
 rere, semperq; mutuo agere & pati (cujus fictionis vani-
 tatem in tractatu de Generatione & Corruptione, ubi de
 mixtione ac temperamentis prolixè agendum, evidenter
 confutabimus) non est ut verbosè ijs contradicamus. si-
 cuti enim illi ultrò sibi sumunt illam hypothesin, quan-
 quam

Disp. 15. sect.
 10. §. 31.

Fernel. ibid.

Exerc. 307.
 §. 20.

quàm nullis argumentis unquam confirmatam; ita nos eandem pari facilitate negamus, asserentes (id quod res est) nullas tales Elementis inter sese inimicitias ac discordias intercedere; neq; ita malè ijs inter se convenire, ut pacem omnem oderint, ac omni conatu, ubi ad corporis alicujus constitutionem in unum conducta sunt, iterum nitantur seungi, nisi alicujus superioris imperio ac præsentia in officio contineantur. Nequaquam enim ita formam habere, satis clarè apparet ex multarum stirpium cadaveribus, quæ egressâ animâ (quam ipsi volunt esse Formam) minimè vel statim, vel mox dilabuntur, sed per aliquot annos, imò per aliquot secula, eandem servant unitatem, quam habebant, dum vita fruerentur: id quod fieri non posset, si tam infida est Elementorum societas, ut nisi vi coacta durare unâ non queant.

XII. Secundum hujus loci argumentum, quo ad probandum Formam ^{Substantialem} ~~Substantialem~~ ^{annullant} Fonseca utitur, est Generatio atq; Corruptio, quas nullas futuras ait, nisi dentur Formæ substantiales. Conimbricenses autem hoc explicatius sic proponunt: *Si Formâ esset accidens, nulla esset generatio substantialis; siquidem Materia gigni non potest, inductio autem accidentium, non ^{Substantialis} substantialis, sed accidentaria generatio est. & totidem ferè verbis Pererius: Si nulla est Formâ ^{Substantialis} substantialis, nulla item est ^{naturatio} generatio: etenim nec generatur Materia, nec productio accidentium est generatio, sed alteratio.* Ad quod nos respondemus, nullam (ordinariâ viâ, creatione sepositâ) dari Substantialem Mutationem seu Generationem, ita accipiendâ hanc vocem, quomodo ipsi accipiunt, ut nimirum Substantialis Mutatio seu Generatio sit illa, qua ipsius substantiæ, que generatur, aliqua pars substantialis de novo fit, quum non existeret prius. in quo sanè nulla est absurditas; neq; afferri quicquam potest, cur ad substantiæ generationem magis necessarium sit, ut aliqua ipsius pars, quam ut tota ex nihilo fiat. Hoc autem posterius, fatentibus Peripateticis, adeo non est necessarium, ut ne fieri quidem pos-

1. Phys. c. 9.
quæst. 9. art. 2.

6. Phys. 2.
Hæc generatio
est naturatio.

fit nisi divina virtute, ac propterea in generationibus ordinarijs locum habere non queat. Et quum ipsi Peripatetici sint monstri instar exhibaturi, si quis affirmet substantiales generationes ordinario modo fieri ita, ut Materia ipsarum non assumatur præexistens, sed tum demum de novo fiat; nimis certè audaces sunt, qui ut substantiarum, generatio non accidentalis sit, sed substantialis, necessarium esse dicunt, ut altera ipsarum pars, longè illa ac longè nobilior quam Materia (ut quidem ipsi prædicant) tunc demum fiat, atq; initium sui accipiat. Quamquam autem substantialis generatio, hoc quidem sentu, nulla datur, omnèque substantiæ, ordinariâ viâ, novorum accidentium introductione fiant, propterea tamen non sequitur (id quod temere inde conantur inferre Peripatetici) substantiarum generationem tolli. Aliud enim est, substantias generari; aliud, generari ita, ut aliqua ipsarum pars substantialis non præxtiterit. Sanè ejusmodi substantia, quæ maximè essentialiter & sui ipsius ratione ab omni alia substantia differat (quomodo nimirum Elementa, seu corpora simplicia, differunt inter sese) ex alia substantia fieri nequit; ac proinde aliter generari non potest, rîi generatione substantiali, qua videlicet substantiæ e nihilo producuntur. Ad generationem autem earum substantiarum, quæ solis accidentibus differunt ab alijs substantijs, sufficit, ut ea accidentia, in quibus ipsorum natura consistit, in Materiam præexistentem introducantur: quæ accidentium introductio sicuti est accidentalis mutatio, respectu substantiæ, in qua fit; ita est Generatio, respectu substantiæ, quæ ex præexistente substantiâ sic immutatâ consurgit. Quod igitur illi aiunt, Sublatis Formis substantialibus, generationem nullam fore, quia accidentium introductio non sit Generatio, sed accidentalis mutatio; in eo nihil aliud quam suam ipsorum inscitiam produnt: quum ipsa Mutatio accidentaria, sit substantiæ generatio, quia nova substantia, seu novum individuum substantiale, per eam constituitur.

XIII. Tertium hujus loci argumentum ab operationibus

* Initiatio
Influviu, Informu,
mutatio y focus,
mutatio y stat,
yoseu de principijs
yoseu y constant

* u. g. cum generi
aiatoum adscibi,
de fieri aiatur.

bus & facultatibus agendi Fonseca depromit. & à Con-
 imbricentibus idem hoc sic proponitur: *Singulis rebus*
naturalibus aliqua propria & peculiares functiones conve-
niunt, ut homini ratiocinari, equo hinnire, igni calefacere:
atq; ita ceteris. sed ejusmodi functiones oriri nequeunt à
esse Materia, que nullam effectricem vim habet: oriuntur ergo
à substantiali Forma. & ita Averroes quoque multis in
 locis scribit, *Forma indiciū ab operationibus desumi.*
 Animadvertendum autem hic est, receptum illud axioma,
 quod Materia omnem denegat activitatem (haustum ab
 ipso Aristotele, qui 1. de Gener. & Corr. 7. ait, ἡ δὲ ὕλη ἡ
 ὕλη, παρ' ἑαυτῶν: *Materia, quatenus Materia, passibilis est,*
 & 2. de Gener. & Corr. 9. τῆς ὕλης τὸ πάσχειν ἐστὶ καὶ
 τὸ κινεῖσθαι: *Materia est, pati, & moveri:* qualia etiam
 alibi habet) non esse universum verum; quum ipsa etiam
 Materia quaedam per se operationes ^{faciat} ^{faciat}: qua de re alias
 dicitur. Ut verò nunc hoc omittamus, & quod illi de
 omni actione dicunt, de ijs tantum actionibus, quæ non
 à Materia fiunt (quarum sanè numerus est longè maxi-
 mus) intelligamus: gratis asseritur, quia operationes non
 proficiscuntur ab ipsa Materia, propterea dandam esse For-
 mam substantialem. non enim istuc inde sequitur, sed hoc
 duntaxat, Dari igitur in rebus aliquid præter ipsam Mate-
 riam, quod sit Principium effectivum istarum operationum.
 Hæc sanè consequentia evidens est, sed quod illud agendi
 Principium debeat esse substantia, non accidens; haudqua-
 quam apparet. Et sanè mirum est, quomodo per opera-
 tiones Formam demonstrare instituant Peripatetici, quum
 ipsi omnes actiones acceptas referant Qualitatibus, vide-
 licet facultatibus agendi; quod acceperunt à præceptore
 suo, cujus sententia est, monente Julio Scaligero, *Nullam*
esse actionem Substantiarum sine qualitatibus: id quod
 apertè ipse tradidit in tractatu de sensu & sensilibus, aicens,
 Nec aquam, nec ignem, nec ullam aliam rem agere quic-
 quam, nisi quatenus certas obtinent qualitates. *ἡ μὲν οὖν*
πῦρ, καὶ ἡ γῆ, ἔσθ' ἐν πέφυκε ποιεῖν, ἢ πάσχειν, ἔσθ' ἄλ-
λο ἔσθ' ἐν ἡ δ' ὑπάρχει ἐν αὐτοῖς ἐναρτήσθαι, ταῦτ' πάντα
ποιεῖ

Cap. I.

Ibid. ut supr.

Disp. 6. in so-
lut. 6. dubij.
12. Metaph. §.
14. &c.

Exerc. 111.

Cap. 4.

Cap. I.

2 Phyl. 7. quæ.
18. art. 2.
x. ad activitatem
activam

5. Metaph. 2.
quæst. 6. sect.
3.

transmutatoribus
ut cum dicitur sit
animatus.

ἰσότης καὶ ἰσότης : Ignis quatenus est ignis, & terra
quatenus est terra, nihil valet efficere, aut pati; nec neq;
alia res ulla. quatenus autem inest ijs contrarietas [id est,
quatenus ijs insunt contrariae qualitates] eatenus omnia
agunt & patiuntur. Et in eandem sententiam Conimbrici-
censes aiunt, Nullam Substantiam creatam esse immedia-
tum agendi Principium, aut sine instrumentaria accidenti-
um ope operari. ac Fonseca quoque, Nullam substantiam
esse activam, nisi per aliquam potentiam activam; quæ
potentia active in creaturis sint qualitates accidentaria.
& rursus ibidem, Omnem substantiam creatam, & acti-
vam, per qualitatem accidentariam agere, quicquid agit.
Estque recepta hæc inter Peripateticos opinio, cui
nemo ipsorum contradicit, nisi quantum ad ipsam For-
marum productionem, in qua Scotus, cum suis sectato-
ribus, nullum Accidentibus locum relinquit, volens eam
ab ipsis Formis peragi: in qua tamen re dissentit ab ipso
maxima pars Peripateticorum, qui hic quoque Accidenti-
um operam adhibent. Sed hoc quidem ipsis inter se de-
cidendum relinquimus, neque de hoc actionum genere
quicquam præterea dicere volumus, quum nullas censea-
mus dari Formas, ac propterea neque Formarum produ-
ctionem. Quum autem in ijs actionibus, quæ non ficti-
tiæ (ut ista productio Formarum) sed veræ sunt actiones,
omnes in universum consentiant Peripatetici, eas ab acci-
dentibus seu qualitatibus fieri; mirari profecto licet, ut
dicebamus, quomodo quæ operationibus petant Formarum
substantialium confirmationem. Fateri enim, operationem
omnem ab Accidentibus edi, ac qualitates activas esse
omnium functionum effectrices; & tamen arguere, quod
actiones indicent esse in compositis Formam quandam
substantialem, a qua ipsæ edantur; hominum est valde futi-
liter ratiocinantium. nullo enim modo hæc coherent, Actio-
nes fiunt à qualitatibus; ergo propter actiones opus est in
compositis ponere Formam substantialem. imò prior positio
potius destruit secundam, ut quoniam operationes ab acti-
vis qualitatibus, peraguntur, superfluum sit, aliud effectivum
non naturarum carum

carum Principium in substantijs querere, aut ponere: quare etiam Alexander ad illa Aristotelis verba, paulo ante allata, disertè notat, eo, quod actio tribuitur Qualitatibus, Formam ab agendo excludi, dicens, *ignem non edere actionem, quatenus ignis, sed quatenus calidus est, id est, non per Formam ignis, sed per calorem.*

XIV. Non ignoramus quidem, quo hic effugio utantur, dicentes nimirum, quanquam actiones nant à qualitatibus, qualitates tamen in operando non esse agentia primaria, sed instrumenta Formarum, quæ Formæ ipsæ sint Principales Actrices, quum *Accidentia in ipsarum virtute* (ita loqui solent) operentur. Sed hoc figmentum est inane, uti planissimè apparebit, siue rationes spectes, quibus illud confirmare tendunt, siue rem ipsam consideres. Rationes à Fonseca duæ afferuntur. prima est, *Accidentia habent esse suum à substantijs, ergo & agendi vim, qua eorum entitatem sequitur. non sunt igitur prima activa, sed ipsa Formæ substantiales.* altera, *Actiones sunt singularium subsistentium: singularia autem subsistentia sunt substantia: proficiscuntur ergo actiones effectivè à substantijs: at non* *ratione* *Materia, qua nullo modo activa, sed receptiva est: igitur ratione Formæ: est igitur Forma substantialis Principium, quo res naturales agunt. Eadem rationes verbis paulo alijs sic à Conimbricensibus proponuntur: Agere, una de præcipuis est rerum naturalium affectionibus, adeo ut communi Philosophorum assensu dixerit Aristoteles, Unum quodq; sua operationis causam esse. Par est igitur, ac nature ordini consentaneum, ut actio in ipsa rerum substantia causam habeat, à qua dimanet: hec autem substantia non potest esse Materia, qua nullam effectricem vim possidet: est igitur Formam. Actio sequitur esse: ergo idem erit primum essendi & agendi Principium, sed Forma substantialis est primum ac principale Principium essendi, unde ab Aristotele dicitur ratio ipsa quidditatis. erit igitur prima origo, & quasi fons, è quo rei naturalis actio proficiscatur. His utriq; adjungunt testimo-*

quo Tenet frigida
est aqua. quo Tenet
frigida habentem
aquit dicit?
quid stabilit &
regit sane natura
lectam, quid
attulit frigid
ad aquam?

5. Metaph. 2.
quest. 6. sect. 2.

Impetretur M.

2. Phys. 7. quæ.
18. art. 2.

nia

Cap. I.

x ut quomodo hoc
 substantia sui ipse
 substantia est aut aliquid
 sui ipse o substantia
 et quomodo eorum
 substantia debet
 ipsa substantia
 nulla sui ipse
 et ut dicitur

nia Aristotelis, qui varijs in locis Formæ substantiali dif-
 fertis verbis efficientiam attribuerit. Sed quid ille dixe-
 rit, nos quidem non moramur; neque in ulla re contro-
 versa curamus ipsius auctoritatem. Ipsæ autem rationes sunt
 perquam futiles. quod enim dicitur, actiones debere esse
 à Formâ, quia actiones sint singularium subsistentium; co-
 nihil vanius cogitari potest. quippe ex eo, quod unaquæq;
 substantia est causa suarum actionum (quod sanè verum
 est, & apertissimum) non sequitur, quod aut se totâ, aut
 substantiali sui parte debeat eam causalitatem (ut sic dica-
 mus) exercere. namq; etiam illa est substantiæ, seu singula-
 ris subsistentis actio, quam per aliquod accidens sibi na-
 turaliter inhaerens exercet: & quum omnis substantia sit
 ex Materia & accidentibus composita, accidentia non mi-
 nus ad ipsius integritatem pertinent (praesertim in copori-
 bus non primis, sed quæ ex primis sive Elementis con-
 flata sunt) quam ipsa pars Materialis. & etiamsi non per-
 tinerent, nihilominus tamen rectè dicatur efficere, quod à
 qualicunque ipsius accidente efficitur; quanquam non eo
 modo, quo ipsum accidens. Etenim actionum, quæ ab
 accidentibus eduntur, ipsa Accidentia sunt Causa per se:
 substantiæ autem, quibus ipsa inhaerent, sunt earundem
 Causa secundum quid. quod & in actionibus, quæ à Ma-
 teria fiunt, locum obtinet. namq; & harum actionum ipsa
 Materia est Causa per se; totum verò compositum, non
 aliter quam secundum quid: sicuti hæc libro quarto, ubi
 de Divisionibus Efficientium, latius explicabuntur. Ita
 igitur patet, quomodo Substantiæ sint Causa earum actio-
 num, quæ per qualitates ipsis inhaerentes eduntur. quod
 si quis his non contentus, pertendat substantias debere esse
 suarum actionum Causas ea ipsa sui parte, quæ est sub-
 stantialis; rationes dicti sui afferat prius, quam expectet,
 ut fidem ipsi adhibeamus. Altera verò ratio, mera est
 Principij petitio, adversus eos, qui ipsas Formas negant,
 uti nos facimus, ac propterea nullius prorsus momenti,
 aut pluribus verbis impugnanda. eo ipso enim, quod For-
 mam negamus, negamus etiam, quidquid de Forma præ-
 dicant

dicant aut fingunt Peripatetici. Sed præterea hæc ratio, **Cap. I.**
 quomodo à Fonseca proponitur, adeo est ficulnea, ut nul-
 lam omnino vim habeat, etiamsi supponatur dari For-
 mas. Etenim nemo Peripateticus unquam dixit, Formam
 esse accidentium ipsam comitantium efficientem aliter, nisi
 per emanationem; quam nequaquam esse veram ac pro-
 priam efficientiam, sed remotam ac radicalem, (uti loqui
 amant) confitentur. & hoc ipsum multo adhuc clarius ex-
 plicat ipse Fonseca. Iis enim, qui ad confirmationem
 certæ opinionis, inter Peripateticos controversæ, propo-
 nunt ut rem notam ac confessam, Formam substantialem
 cuiusvis rei, esse Principium immediate productivum illi-
 us passionum: respondet, Passionem propriam non effici à
 subjecto, sed ab eo agente, à quo subjectum efficitur; &
 qua actione ponitur subjectum in rerum natura, eadem con-
 secutivè poni propriam ejus passionem. quare sibi ipsi con-
 tradicit Fonseca, asserens accidentia habere esse suum à
 substantijs sive Formis. ab eo enim res habet esse suum,
 à quo effecta est. accidentia autem à suorum supposito-
 rum Formis effecta esse, Fonseca inficiatur. Imò si hoc
 quoque supponeretur, non modo dari Formas, sed & esse
 eas accidentium ipsas comitantium effectrices, & quidem
 veras & proprias; ne sic quidem sequeretur, Formas esse
 principalia agentia earum actionum, quæ per qualitates ab
 ipsis productas efficiantur: nisi si omnes efficientes sunt
 Causæ principales operationum, quas edunt res ab ipsis
 effectæ; aut nisi (quod idem est) omnes res in omnibus
 suis actionibus non sunt aliud quam instrumenta earum
 rerum, à quibus ipsæ productæ fuerunt: id quod nemo
 dixerit, neq; ipse Fonseca concesserit: qua de re mox
 iterum dicetur.

XV. Et ita quidem apparet, nihili esse eas rationes,
 quæ adhibentur ad probandum, quod Formæ debeant esse
 Principalia agentia earum actionum, quæ à qualitatibus
 activis eduntur. Sed rem quoque ipsam, per se confide-
 ratam, esse valde absurdam, adeo quidem, ut repudianda
 sit.

Suar. disp. 18.
sect. 2. §. 22.

2. Metaph. 2.
quæst. 6. sect. 5.

Quæ qui dat et
dat ridet con-
sequitur ad de.
rationibus sua

Cap. I.

Substantia ut potissimum
Virtus. Substantia
Virtus. Substantia
exclusio est sum. sunt
authoritative. In
emanativa

Instrumentum est servit
Nisi causa efficiens
est de instrumentis
sit in manu aliorum
Instrumentum est servit
Causa efficiens

sit, etiamsi darentur Formæ substantiales; facile monstrari potest. Notandum verò prius est, phrasin illam, qua accidentia dicunt operari ^{in virtute} in virtute substantiæ, duplicem habere apud ipsos explicationem; vel quod à substantijs sive Formis ad accidentia ^{derivatur} derivetur virtus quadam, per quam ipsa operentur: vel duntaxat, quod accidentia sint virtus instrumentaria ^{authoritative} Formarum principaliter operantium. Prius quidem, licet à multis Thomistis dicatur, non tamen ab ijs dicitur respectu omnium actionum, sed tantummodo respectu generationis substantiæ, seu productionis Formæ; in qua tamen productione multi de ipsis Thomistis hunc agendi modum rejiciunt; & hic quoque, accidentia operari in virtute substantiæ, non aliud esse dicunt, nisi quod substantijs inserviant pro instrumentis. Quum igitur prior modus neq; pertineat, ad eas actiones, de quibus nos hic agimus, scilicet productiones accidentium, & non modo ab alijs Peripateticis, sed à plurimis ipsorum Thomistarum (in qua tamen secta, natum ac educatum est hoc figmentum) pro improbo ac ridiculo explodatur: isto omisso, de altero tantum modo tractabimus, quo per illa verba, quod nimirum Accidentia agant in virtute substantiæ, intelligitur, quod sint Formarum principaliter operantium instrumenta. Nolumus nunc verbosè explicare, quid sit Agens Principale, aut Instrumentarium; aut in quo ipsorum ratio consistat: quia alius & oportunior dabitur prolixius de hoc agendi locus. Breviter tantum dicimus; nullum Agens subire instrumenti rationem, nisi quatenus ab alio ad agendum ^{in esse} cietur: id quod tribus modis fieri potest, imperio vel hortatu, tacito instinctu, applicatione. primus modus locum non habet, nisi respectu agentium prozreticorum, idq; inter diversa supposita. quod enim aliquem imperare sibi ipsi, & cohortari seipsum dicimus, in eo vulgari magis loquendi usui, quam philosophicæ accuratiōni nos accommodamus. & si vel maxime concederemus, unam animæ facultatem in alteram habere aliquod imperandi aut hortandi jus; nemo tamen ausit asserere, ipsam animæ substantiam in facultates suas exercere aliquam

quam ^{Regulationis} iussionis aut exhortationis speciem. In ijs autem Agentibus, quæ non sunt Agentia libera, sed Necessaria (ut vocari solent) nullus locus est huic modo, uti per se liquet; neque eorum qualitates activæ possunt dici Formarum instrumenta ea ratione, quod ipsarum iussu aut hortatu operentur. Sed neque secundus modus, nimirum instinctus, horum respectu admitti potest: quandoquidem instinctus, ille saltem, de quo nos loquimur (qui est latens quædam impulsio ad agendum) spectat solummodo ad viventia, neque viventia omnia, sed animalia duntaxat, in ijs autem, sicuti intellectu facile est, quomodo & ipsa ab aliqua vi superiore, ut Deo vel Angelis; & nonnulla ipsorum facultates animales una ab altera hoc modo ciantur; ita imaginari difficile est, quomodo ipsa animæ substantia facultates suas ad istum modum impellere possit. De tertio autem modo, qui est applicatio, quiq; fit duobus modis (vel ad movendo agens ad patiens, vel patiens ad agens) evidentissimum est, quod per eum Formæ nequeant esse Agens primum respectu qualitatum activarum; quippe quæ neque patiens qualitatum, neque qualitates patienti ad movere valent. Quum igitur neque Anima (quam illi pro Formâ habent) neque alia Formæ (si darentur) fingi queant ullo istorum trium modorum facultates suas ciere ad agendum, neque ullus alius ciendi modus detur, & omnino sit de Ratione Causæ primariæ, ut Causam eam, quæ ipsius instrumentum dicitur, ad agendum cieat; apparet vanum esse illud commentum (etiam suppositis Formis substantialibus) quod Qualitates activas dicit esse Formarum instrumenta in actionibus suis obcundis.

XVI. Et hoc ipsum amplius etiamnum demonstratur ijs exemplis, in quibus ita agunt Qualitates, ut fingi non possit, Formam cum ijs ad agendum concurrere. Etenim ipsi illi, qui dicunt Qualitates esse instrumenta Formarum, fatentur, non omnia accidentia à Formâ subjecti, cui insunt, ^{aut dicitur} dirigi ad agendum, sed naturalia tantum, seu quæ rei secundum naturam suam habenti insunt. ast calor in aqua ^{seu ad} fervida.

Cap. I.

fervida, ferro candenti, & similibus, non calefacit tantum, sed & urit, nequaquam à Forma ferri aut aquæ adjutus. Formæ enim illæ sunt quam maximè alienæ à calore, istarum actionum ^{naa} auctore, utpote contrariæ qualitatis, nimirum frigoris, conciliatrices subjectis suis, ex recepto inter omnes Peripateticos axioma, quo propria cujusq; rei accidentia Formam sequi, atq; ab ea fluere dicuntur. Non possunt igitur Formæ, quæ naturaliter frigus trahunt comitem, & proinde calori sunt inimicæ, concurrere cum calore, ad actionem ullam edendam. Et cum in hujusmodi subjectis calor suo ^{Jure} Marte ac proprijs viribus agat quodcunq; agit; non est cur dubitetur, quin & in proprio ^{Jure} subjecto existens, totus ^{Jure} suæ spontis sit in agendo, neq; Formæ concursu ^{Jure} indigeat. merito autem ad alias quoque omnes Qualitates activas id transferatur, quod de calore est manifestum. Reluctantur quidem illi, qui hanc de instrumentaria Qualitatum operatione sententiam fovent: & quanquam negare non audent, quod illa Accidentia, quæ insunt in tali subjecto, cujus Forma ^{Jure} ips. penitus advesetur, nequaquam dici possint per ^{aut operationem} concursum istius Formæ operari; aliquid tamen comminiscuntur, quo sese extricent ex hisce angustijs. Sed incassum sese fatigant, magnisq; sese induunt absurditatibus, dum nituntur istam objectionem solvere. Mirabili enim audacia, quam opem invenire non possunt in Forma ejus subjecti, cui calor inest, eum petunt à Forma istius suppositi, à quo calor ille in aquam est introductus, quippe aiunt Conimbricenses, ^{principium} calorem aqua calida ita calefacere, ut non propria, sed ignis virtute agat. Formam enim ^{principium} substantialem ignis esse principale Principium activum, à quo in aquam calor defluxit, quodq; in eo calore, ut in sua virtute operatur. deniq; ipsam ignem esse principium agens, qui mediante ^{principium} mediatione suppositi, sed ^{aut operationem} immediatione virtutis, eam calefactionem exhibet. Et non Conimbricenses tantum, sed multi quoque alij Peripatetici hanc fovent absurditatem, unde etiam nata inter illos est illa instrumenti divisio in con-junctum & separatum, quam ita inter alios explicat Toletus,

x quid facit isti
proprietat subiectum
qd appropriat sibi
sunt subiectum
si totum libel, a
totum sui Jure
quod o minor
per o maior

Phyl. 7. quæ.
18. art. 4.

Toletus, ut dicat, ^{Instrumentum} Instrumentum conjunctum esse, quod moveri non potest, nisi aliu moveatur à principali agente, ut calamus ad scribendum, calor ignis ad calefaciendum. Separatum verò, quod quamvis alterius operatur ^{nomine} virtute, tamen potest absq; illius presentia operari, ut virtus seminis productiva, ut calor in aqua ab igne productus, qui & ab igne separatus calefacit, & hujusmodi alia. Ad hunc autem de instrumento separato errorem (uti ad alios plerosque) prævit ijs ipse Aristoteles, cujus hoc est commentum, semen animalium & plantarum, esse ^{parentum} instrumentum, uti apparet è secundi de Generatione animalium primo; idq; adeò receptum est in Peripato, ut vix invenias in ea, qui dubitet, quin semen sit ac rite dicatur ^{Instrumentum} instrumentum generantis. Si autem hoc verum est, omnino statuenda sunt instrumenta separata, quomodo ipsi ea statuunt; neq; pejori jure calor in aqua productus dicatur instrumentum ignis, qui eum produxit, quam virtus seminis, instrumentum genitoris. Sed nos totum hoc de instrumento separato negotium, quomodo ab ipsis explicatur, pro figmento mero habemus. Nolumus de nomine ipso pugnare, neq; cum eo litigabimus, qui voluerit instrumenta quædam appellare separata. Quam enim instrumentorum alia sint proæretica, alia alterius naturæ; proæretica, quæ jussu, aliove consimili modo diriguntur, possunt separatorum appellatione donari, ad distinctionem eorum, quæ per appellationem diriguntur, quanquam sane neq; omnia non proæretica instrumenta ita applicantur à primario agente, ut ipsa moveantur; sed sæpe contingit, ut ipsis manentibus quicquid, ipsa res, in quam agere debent, ipsis applicetur ab agente principali; quæ res infra accuratius explicabitur. Quando autem aliqua istorum instrumentorum ita operantur, ut non ipsa ad patiens, sed patiens ad ipsa moveatur; tunc & ipsa poterunt quodammodo instrumentorum separatorum nomen sustinere, quippe quæ ab agente principali abjecta sunt, neq; ullam habent cum eo connexionem. Hoc igitur modo explicata ista Instrumentorum divisio in conjuncta & separata, poterit

semper in diat
Tunc nos videntur
et videntur et
Trio ad vitam.

x un agent
vn ambassador
vn procurator.

Cap. I.

tolerari; quanquam sanè ^{fructum} utilitatem sic quoque aut perexiguam habet, aut nullam. Quæ vero ipsi invehunt instrumenta separata, omnino sunt repudianda. Instrumento enim (quod nemo negaverit, nisi qui omnem ^{nomine} loquendi legem velit ^{contundere} pervertere) aliquid saltem debet cum eo, cuius instrumentum dicitur, intercedere commercium. At hisce instrumentis separatis, quæ vocant, adeo nihil est negotij cum Causis illis primarijs, quas indigentant; ut nihil ipsorum intersit, etiamsi plane abolitæ sint, ac de rerum ^{memorie} natura sublata; neque propterea quicquam in suo agendi modo sint mutaturæ: uti in exemplis supra allatis manifestum est. aqua enim fervens & ferrum candens nihilo secius calefacient, etiamsi ignis, à quo ipsa calorem acceperunt, sit extinctus. Quodsi igitur aliquid dicere volunt, nihil ijs in promptu est, ob quod instrumenta separata à se vocata afficiant ^{fructum} instrumentorum nomine, nisi quia ab ijs Causis, quibus ea dicant ^{fructum} intervire pro instrumentis, producta sunt. Sed hoc dicendo, in aliam rursus non parvam absurditatem devolvuntur. Namque si calor aquæ, verbi gratia, dicendus est instrumentum ignis, qui eum produxit, ob hoc ipsum quod eum produxit; nihil obstat, quin eodem jure omnes qualitates activæ dicantur instrumenta eorum Efficientium, à quibus ipsæ productæ sunt. & sic ipsius quoque ignis calor non erit instrumentum istius ignis, à quo aqua calefacta est, sed alterius ignis, ejus nimirum, qui hunc ignem generavit. Par est enim utrobique ratio. Namq; ^{fructum} etiamsi verum foret, calorem esse ^{fructum} naturalem illi substantiæ, quæ cum accensa est, ignis dicitur; aquæ autem præter aut contra naturam (quod tamen dubitatione non caret, sicuti ex ijs, quæ de igne disputantur libro sequenti, apparebit) attamen ne sic quidem possent cum ulla probabilitate invehere hoc discrimen, ut alias qualitates dicerent esse virtutes ipsarum substantiarum, in quibus insunt, alias verò substantiarum, à quibus productæ sunt: sed ad minimum eo redigentur, ut fateantur, in illis substantijs, ubi qualitates sunt præter naturam, illas esse instrumentum Efficientium duntaxat; in ijs ^{fructum} vero

4° movet Exinca
(caloris.
hymia ego mors
torpor est,

X^o quid minus
quid vultu
dicit, quid dimittit
quid est
hæc, procurator

fructum
Effectum
fructum

verò, ubi naturaliter insunt, eas quidem suarum Formarum, quas comitantur, instrumentum esse; sed tamen & illarum, à quibus procreate sunt. Si enim adversaria aquæ Forma, non potest arcere Formam ignis, quominus imperium exerceat in calorem ipsi introductum, multo minus id faciet illa Forma, quæ sociabiliter atq; amice cum Forma productrice conspirat. ^{Virtus} Ast hoc, quod omnes Qualitates activæ sint Instrumentum eorum Efficientium, à quibus in sua subjecta introductæ sunt, adeo est absurdum, ut neminem inter Peripateticos inventurus sis, qui id asserere audeat; etiamsi nonnulli eorum de Gravitate & Levitate (quæ non sunt quidem Qualitates Activæ, sed ab ijs pro talibus habentur) permiserunt sibi in tantum delirare, ut auderent statuere, gravitatem & levitatem, qua corpora naturaliter ferri dicunt in sua loca, esse quidem ^{aut non, tunc} Efficientes proximum illius motus; principaliter tamen hunc motum generanti, qui Formam, & mediante illa gravitatem, à qua motus resultat, indidit, tribuendum esse; ita ut non moveant nisi ut ^{aut non, tunc} instrumentum generantis, & ^{concessionem} vice ejus: sicuti hac de re scribit Suarezius, qui & ipse fovet hanc sententiam: sicuti neq; alienus est ab eo figmento, quod calor aquæ calefactæ sit instrumentum ignis qui eam calefecit, ut è sequente Paragrapho constat. Quod ipsi ac socijs ipsius tunc credemus, cum nobis ostenderint, qua ratione potius hæc qualitas activa debeat dici Instrumentum generantis, quam alia pleræq; quarum actionem ipse negat, in eodem Paragrapho 27. posse generanti asseribi.

XVII. Atq; ex his omnibus satis apparet, positis etiam Formis, nihili esse ea, quæ dicuntur ad ostendendum, quod Qualitates non sint Primaria seu Principalia Agentia suarum operationum, sed instrumentaria. Et hoc adeo clarum est, ut propterea multi de ipsis Peripateticis figmentum illud de instrumentaria Qualitatum actione repudiarint, namq; ut vetustiores (quorum multi hoc fecerunt) omittam, Suarezius existimat, Multa accidentia sine concursu Formarum

x r o pau maciunt
il no Ba q; pau
maciunt, il no
ca yoin d' luy
m'isunt.

Disp. 18. lect.
7. §. 26.

quaestionem, an accidentia sint ^{primas tenentia} primaria agentia, vel instrumentaria, ex professo tractat, negativam partem amplectatur, formasq; prorsus ab agendo ^{instrumetaria} excludat; alibi vero ita loquatur, ac si certum esset ac ^{consequendo} confessum, Formas principales in agendo partes tenere, atq; accidentibus uti pro ^{instrumetaria} instrumentis; & argumentum quoq; hinc petat, ad Formarum confirmationem. Quin enim hæc inter se directo pugnent; tuendo utrumq; simul, apertissima seipsam involvit contradictione: id quod sicuti in se est absurdissimum, & viris doctis planè indignum, ita sæpius ijs evenire cernimus, qui Peripati somnijs sese addixerunt; quippe quibus ita male cum veritate convenit, ut melior ac firma ipsorum defendendorum ratio iniri vix possit.

XVIII. Secundum pro Formarum assertionem locum derivat Fonseca ab unitate rerum naturalium, alio nimirum modo, quam de qua supra paragrapho undecimo egimus. Ait enim, Quam unaquaq; res naturalis sit unius ^{essentia} essentia, & unum ^{ens} ens simpliciter; non posse eas constare ex Materia & accidentibus: quia & Materia, si non perficitur in genere substantia per Formam Substantialem, sit ens ^{completum} completum; & accidentia ^{idem entia completa} eidem entia completa, cum proprio & directo ad certa ^{pradicamenta} pradicamenta pertineant, ast ex pluribus ^{entibus completis} entibus completis non constituitur ullam veram ^{essentiam} essentiam & naturam, quantumcumq; illa in ordinem redigantur & coaptentur. Ad quæ nos respondemus: sicuti verum est, unamquamq; rem naturalem esse simpliciter unam, atq; unius ^{essentia} essentia: ita falsum esse, quod ejusmodi entia non possint ex pluribus ^{entibus completis} entibus completis constitui: nisi si vocem Completi in arcta admodum significatione accipias, intelligendo nimirum per Entia completa ejusmodi Individua, quæ ad nullam ulteriorem compositionem destinata, sibi ipsis sunt hoc quicquid sunt, ac superioris substantia partes fieri respiciunt: cujusmodi Individua sunt Animalia, & stirpes. etiamsi enim multarum stirpium partes in unum corpus cum alia stirpe coalescere apta nata sunt; non putamus tamen dari ullam stirpem, quæ integra cum

1. Metaph. 7. 1.
 quaest. 3. sect. 3.
 et totum
 X alioqui sit
 Contradictio.
 et quomodo per accidentia
 et quæ unius cum
 Substantia ad substantiam
 substantiam?

K
 alia

alia integra coagmentari possit ad tertiam stirpem, ^{ad tertiam stirpem} cuius ipsæ non nisi partes sint, constituendam. certe Viscum & Polypodium arboribus, quibus innascuntur, pro solo tantum utuntur, neque magis unum cum ijs faciunt, quam Hedera cum ijs arboribus, ac muris, quos scandit, quibusq; se per immixtas subinde novas radices illigat. & si qua ex pluribus feminibus unica planta nascitur (quod multi asserunt) non illic integræ stirpes uniantur, sed stirpium duntaxat rudimenta. De hisce igitur Entibus Completis, animalium scilicet ac stirpium individuis, verum est, ex pluribus eorum non constitui unam essentiam. Quodsi autem in latiori significatione sumatur vox Completi (quomodo nimirum a Fonseca hic sumitur) omnino fallum est, ^{in quatuor significationibus} e pluribus entibus completis non posse constitui ens verè unum. namq; & essentiales animalium aliorumq; animatorum partes, corpus, & anima, sunt sibi quæq; ens completum (quippe quæ suam sibi habent ^{functionem respectivam} essentiam, neq; eam inter sese in totum, vel ex parte commodant, aut mutantur) ac tamen individua verissimè una constituunt: & ipsa rursus animatorum corpora, uti & alia substantiæ inanimæ, quamquam eorum unumquodq; sint ens verè unum, constituuntur e ^{concurru} variorum Elementorum; quæ Elementa per sese considerata, omnino sunt entia completa. Quodsi jam ex diversis substantijs ^{completis} una atq; unius ^{essentia} substantia constitui potest: multo magis id fieri poterit ex ^{diversis} subjecto & accidentibus, quum præsertim accidentia subsistere per se nullo modo queant, sed in hoc ordinata sint, ut subjectis inhæreant, & vel ijs insint, vel ne sint quidem omnino: ut mirum non sit, si cum substantijs ^{concentrantur} ad unam rem constituendam, cum quibus tam arcto nexu hærent, ut pereundum ijs sit, si quando earum consortium relinquere coguntur. & si cuti hæc ratio valida est pro ijs Accidentibus, quæ vera sunt entia per se, (cujusmodi sunt solæ Qualitates) ita multo magis obtinet pro ijs, quæ nullam separatam habent essentiam, sed totum hoc, quod sunt, sunt substantiarum, utpote quarum non sunt nisi modi. Si autem

in pluribus
Essentia
note
partes
habet
unam
essentiam
completam
quæ
suam
sibi
habent
essentiam
neq;
eam
inter
sese
in
totum
vel
ex
parte
commodant
aut
mutantur
ac
tamen
individua
verissimè
una
constituunt
&
ipsa
rursus
animatorum
corpora
uti
&
alia
substantiæ
inanimæ
quamquam
eorum
unumquodq;
sint
ens
verè
unum
constituuntur
e
variorum
Elementorum
quæ
Elementa
per
sese
considerata
omnino
sunt
entia
completa
Quodsi
jam
ex
diversis
substantijs
una
atq;
unius
substantia
constitui
potest
multo
magis
id
fieri
poterit
ex
subjecto
&
accidentibus
quum
præsertim
accidentia
subsistere
per
se
nullo
modo
queant
sed
in
hoc
ordinata
sint
ut
subjectis
inhæreant
&
vel
ijs
insint
vel
ne
sint
quidem
omnino
ut
mirum
non
sit
si
cum
substantijs
ad
unam
rem
constituendam
cum
quibus
tam
arcto
nexu
hærent
ut
pereundum
ijs
sit
si
quando
earum
consortium
relinquere
coguntur
&
si
cuti
hæc
ratio
valida
est
pro
ijs
Accidentibus
quæ
vera
sunt
entia
per
se
(cujusmodi
sunt
solæ
Qualitates)
ita
multo
magis
obtinere
pro
ijs
quæ
nullam
separatam
habent
essentiam
sed
totum
hoc
quod
sunt
sunt
substantiarum
utpote
quarum
non
sunt
nisi
modi
Si
autem

vel

vel maxime verum esset, id quod hic urget Fonseca, ex ^{Cap. I.} subjecto & Accidentibus non constitui essentiam unam, non nos magis, qui Formam tollimus, ^{annullamus} premeret hoc incommodum, quam ipsum aliosque, qui eam ponunt: quandoquidem ex hac doctrina neque calor ignis unum ens per se ^{vadet ex quo} constituitur cum suo subjecto, neque facultates animae cum ipsa anima. Quodsi vero ipsi absurdum non putant, ut unum per accidens constituatur ex subjecto, & ijs accidentibus, quae adeo sunt ^{essentia} essentialia, ut substantiae, ad quas pertinent, non modo consistere sine ijs ac nomen suum sustinere non possint, sed ne animo quidem aut imaginatione concipi: non est cur nobis vitio vertant, quod ea tradimus, è quibus sequatur, quod res naturales non sint unum per se, sed unum per accidens. ipsi enim aequè huic criminationi sunt obnoxij cum suis Formis, à quibus non plus lucrantur, nisi ut res naturales faciant unas per se ex altera duntaxat ^{parte}, nimirum substantiali (quod & nobis aequè contingit, tum in Elementis, tum in ijs substantijs, quae ex unico duntaxat Elemento, introductione certarum qualitatum ^{constant} factae sunt) non verò totas, quippe qui ab illa unitate excludunt omnia accidentia, quorum tamen plurima ad ipsam rerum integritatem atque ^{essentiam} essentiam pertinent. quomodo enim, ad rei essentiam non pertineat ea pars, sine qua ^{existere} ipsa nequaquam potest? Sane ipsis velint nolint fatendum hoc est, ac proinde vel inviti condemnare coguntur tritum illud inter ipsos axioma, qua totam rei essentiam atque naturam ita soli Formae transcribunt, ut nullam plane ^{accidentium} accidentium videantur rationem habere: qua re insulsius nihil fieri potest, etiamsi verum foret, dari Formas substantiales; nisi fortè dicere audeant, ignem posse esse ignem ^{absq;} absq; calore, & mentem humanam posse esse rationalem absq; intellectu & ratione. Ut autem hæc concludamus, sciendum errorem ejus effati, quod ex pluribus entibus completis negat posse conslari unam veram ^{essentiam} essentiam, atque unum ens per se, in eo consistere, quod unitas atque essentia vera sumatur pro unitate & essentia simplici, ac cum

ipsum vadit ad unum per se et resolvat ad unum per accidens in ens per se sub regulam, et sub Regulam.

quoque

x Noj. Sumit pro unitate generabilis qua sunt diversis generibus.

K 2

ca

Cap. I.

Xigit sic potest
 Ve rca 5 sim
 Dicitur quod dicitur
 Dicitur quod dicitur
 Dicitur quod dicitur
 Dicitur quod dicitur
 Dicitur quod dicitur
 Dicitur quod dicitur
 Dicitur quod dicitur

X. x. plurimorum

X. constitutum non
 Man sic mansiam
 ut aia 5 h' non
 n officium maniam

X quo Ordine quo
 Nominato Ordine

ea confundatur, ac si hæc plane eadem essent, neq; quicquam inter se differrent; quum tamen plurimum inter ea interfit. Sane istius axiomatis fabricatores decepti unitas numeralis, non in rebus considerata, sed in sese, ut est numerus duntaxat, atq; ens intentionale, ut vocant. talis enim unitas omnem respuit compositionem, ac ne esse quidem potest, nisi ut sit simplex. ast unitatis naturalis longe alia est ratio. quippe hac unitate esse aliquid unum potest, quod ex partibus diversis, & ijs quidem valde inter se differentibus, coagmentatum est. quanquam autem talis res non sit simpliciter una, ac proinde neque simplicis essentia, suam tamen habet veram essentiam, estq; verissime una, non minus quam illæ res, quæ cum omnis sint compositionis expertes, unitatem atque essentiam habent simpliciter unam; cuiusmodi non modo sunt qualitates pleraq;, sed & Elementa absq; qualitatibus suis considerata. & sicuti de unitate atq; essentia simplici certum est, eam non posse inveniri in rebus, quæ ex diversis entibus completis sint conflata, ita alteri unitati atq; essentia adeo non officit, ex pluribus entibus constitui, ut potius necessarium ipsi sit, atq; ad eam efficiendam planissime requiratur. neq; ulterius verum est, ex diversis entibus non posse unam veram essentiam constitui, nisi ubi illa ita inter se coniunguntur, ut nulla reali ac physica unione inter se devinciantur: id quod nequaquam locum habet in illa copulatione, qua animâ & corpus ad constituendam animantem vel stirpem, aut diversa Elementa, ad constituendam corpus aliquod naturale, inter se ac tum suis accidentibus concocantur. Et sic cadit illa Fontecæ argumentatio, Si semel admittatur constitutio verarum essentialium ex entibus completis, fore ut cuiq; liceat nullo negotio quamplurimas rerum essentias conficere, multis eorum conjunctis, & ordine collocatis: non enim quævis variorum entium collocatio & conjunctio sufficit, ut novum inde ens naturale exurgat; sed conjunctionem eam esse physicam ac realem, ut diximus, necesse est. qualis conjunctio quum non contineat milites in exercitu, multoq;

multoq; minus omnia quæ sunt in mundo (quæ exempla illic à Fonseca afferuntur) propterea non sunt partes unius physicæ entitatis, neq; unam veram essentiam constituunt. Cap. I.

XIX. Porro multa adhuc alia in hujus loci tractatione congerit Fonseca, quibus putat probari, quod res naturales nequeant ex Materia tantum & accidentibus, absque Forma substantiali, constare. Si essentia rerum naturalium (inquit) constant Materia & accidentibus, aut qualibet accidentia sunt satis ad earum constitutionem, aut requiruntur certa & determinata. Quod qualibet sint satis, nemo unquam ita deliravit qui diceret: quare vanum sumit laborum Fonseca, contra hoc disputando. Alteram autem & veriorum sententiam, quæ Res naturales conficit ex Materia & determinatis accidentibus, ita impugnat, ut arguetur, accidentia illa aut inseparabilia statuenda, aut separabilia non posse statui inseparabilia, inde arguit, quia Materia sit indifferens ad omnia, excepta duntaxat quantitate interminata, ex qua cum Materia non possit ulla rerum naturalium varietas confici. Sed neq; licere accidentia illa facere separabilia, concludit ob duo incommoda. prius est; quia essentia, quæ ex eis cum Materia constabit, non erit una, nisi per accidens, & ratione subjecti, quæ unitas non sit satis, ut ex ea colligas unam essentiam, ex subjecto & Formis conflata. alterum est; quia cum hæc conjunctio variabilis sit, variabilis quoq; futura sit essentia, quæ ex ea constituetur, neq; habitura ullum fixum perfectionis gradum, verbi causa, si ignis constet ex Materia & calore actuali, aut siccitate, aut deniq; raritate; quum hæc magis & minus accipiant, fore quoque ignem modo magis ignem, modo minus: quod dici non possit. Hisce demum adjungit, quod si ex Materia & accidentibus, sive uno sive pluribus, constet aliqua vera essentia; quum omnis vera essentia sit vel substantia, vel accidens; ejusmodi quoq; essentiam fore substantiam, vel accidens. atqui non fore accidens, quippe quæ & in subjecto non inerit, & ex substantia constabit; neque item

K 3

substan-

* in accidentibus

* consuetudine

* accidentibus unum
est constitutum
hæc hæc hæc, hæc
hæc hæc hæc, hæc
est post hæc, hæc
est, post hæc, hæc
est hæc, hæc
hæc hæc hæc hæc

Cap. I.

substantiam, ut quæ constabit ex accidente, atq; ab eo speciem accipiet, tanquam à propria Forma. nullam igitur essentiam ex Materia & accidente, aut accidentibus constare posse; quia alioquin oporteret, contra communem omnium sententiam, & ipsam quoque rationem, ponere medium quoddam genus inter substantiam & accidens, quod nec substantia sit, nec accidens, sed quippiam ex utroq; ^{ex æquo} constitutum. id quod si verum sit; hoc solum genus rerum naturalium poni debere, quippe ad quod Materiam & accidentia ^{in substantia} reducere oporteat, tanquam partes ad totum, nullamq; jam materialem substantiam, aut accidens, fore ens completum: quæ omnia sint absurdissima.

Præter hæc aliam adhuc rationem huc spectantem habent Conimbricenses, à Fonseca omissam, vel non satis declaratam. *Quæro, aiunt, cur isthæc potius accidentia in hac Materia, quam illa conspiciantur? cur ignis potius calor quam frigus competat? cur aerem levitas, non gravitas sequatur? Cum igitur hujus rei Causa ad Materiam referri non possit, plane sequitur talium accidentium originem ad Formam substantialem, uti ad ipsorum fontem, referendam esse. & similiter Pererius, Si tollas Formam substantialem, nulla potest reddi Causa, cur aliqua accidentia sint reliquorum propria, neq; cur certa accidentia in certis rebus uniantur & copulentur. nam Materia ipsa una est atq; indifferens ad omnia accidentia. horum quodlibet per se non requirit talem unionem. quid ergo est, quod eam hoc vel alio modo & gradu requirat, si tollatur Forma substantialis? Etiam Suarez proponit hanc rationem, sed ita ut eam permisceat cum illa Fonseca, qua dicit, substantias non posse constare ex Materia & accidentibus separabilibus. quia essentia talis non esset una, nisi per accidens, & ratione subjecti. sic enim scribit: *Quum in uno ente naturali multa proprietates conjungantur, hæc multitudo & varietas proprietatum requirit unam Formam, in qua omnes uniantur: alioquin essent mere accidentaliter congregata in eodem subjecto, & unâ omnino sublatâ, non propterea recederet alia, at oppositum constat experientia.**

x Sed Disparat
Inæqua
Disp. 15. sect.
1. §. 14.

x Ha minime ex
Re, minime ex
Nâ, minime
Ex debito, sed casu
et sunt Ratio, sans raison
long sicut raisonnable.

ergo

ergo signum est, talia ^{nomina} accidentia in tali numero, pondere, & mensura, in tali ^{casu} subjecto & ente requisita, non habere illam connexionem respectu solius primi subjecti, seu Materie primæ, sed respectu alicujus compositi, quod ratione Formæ illum accidentium inter se ordinem requirit.

XX. Hæ objectiones quam nullius sunt momenti, planum fiet ex veræ sententiæ declaratione, quam postea in libro de Natura ampliter executuri, hic paucis breviter comprehendemus. Principio rerum, quum Univerſum hoc Deus fabricaret, ac decreviſſet apud ſe, quot ac quales Rerum species aut ipſe tunc facere, aut ab alijs poſtea fieri vellet, unicuiq; ſpeciei ſuas certas attribuit conditiones, in quibus ipſius integritas ac perfectio conſiſteret. & quum aliæ quidem ſpecies manſuræ ſemper eſſent, abſq; ulla individuorum viciffitudine, aliæ verò perpetuas oriendi atq; intereundi vices in ſuis individuis experturæ; utriuſq; quidem generis ſubſtantias omnibus conditionibus, à ſe ipſo pro unaquaq; ſpecie deſtinatis, ornavit; pro alteris verò curam quoq; geſſit, ut Agentia illa, quæ novas ejuſmodi ſubſtantias poſtea generatura eſſent, cunctos eorundem characteres (niſi alicunde impedi- rentur) ijs imprimerent: ſicuti & pro illis ſpeciebus, quarum nulla individua iſtis ſex dierum operibus ipſe molitus eſt, ita providit, ut Effectores illi, à quibus ſuo tempore eſſent producendæ, omnibus eas debitis notis, à ſeſe unicuiq; ipſarum assignatis, inſignirent. Hæc igitur ſpecifica perfectio, ab ipſo Deo conſtituta, in Cauſa eſt, cur talia atq; talia Accidentia in quaque ſpecie reperiantur; ut proinde ſupervacuum ſit, fingere Formas ſubſtantiales, ad quas eorum origo tanquam ad fontem referenda ſit, & quarum ratione composita illam accidentium congregati- onem atq; connexionem requirant. Imò ſi vel maxime darentur Formæ, nihilofecius tamen maneret illa Conim- bricentium quaſtio, Cur iſthæc potius accidentia quam illa in hac Materia conſpiciantur? cur igni calor potius quam frigus competat? namq; ſi respondeant, tales Formas ta-

descriptio dei.

Secundum doctrinam
conſtituitur, i. certum
fuit, certitudinem
in fixitate
graduum conſtitui

minime ut à Nat
Roi.

XII. Sic loquitur
utq; i. hinc dicitur
q. vultu m. d. a
o. o. q. d. q. d. q. d.
at manet q. d. q. d.
De Deo ad q. d. illud
q. d. d. m. v. q. p. q. d.
Cogitatur q. d. d. q. d.
p. d. d. d. d. d. d.

Cap. I.

R^o q^o est hac q^o ut
 hoc q^o ut non illa
 postulat.
 X ita placitum
 superis.
 X par obissance
 X Imperatum
 X Imperatum
 X quo Iur^o dicitur
 quo titulo dicitur
 an Iure Naturali
 an Iure arbitrario
 et positio h^o
 arbitrationis Volun-
 taria. — h^o
 quo Iure an Iure
 Intellectus an
 Iure Voluntatis
 h^o lubentia?
 Ius Atteris et
 Ius Idear^o Ius Veri,
 Ius essentia^o Ius Nat^o.
 Ius Voluntatis et
 Ius arbitraria^o et po-
 sitionis quod potest
 aliter et aliter et q^o
 Veritate salua, et Ius Nat^o salua et
 essentia^o Inviolabili.
 h^o q^o 5 h^o Voluntatis et arbitrio figuntur h^o Intellectu et Veritate.

lium accidentium comitatum sibi deposcere; quæremus
 porro, qui fiat, ut hæc aut illa Forma huiusmodi sibi ac-
 cidentia postulet, & non alia. neq; aliquid habebunt quod
 respondeant (si modo non velint insanire) nisi quia Deus
 hæc ita ^{voluit} ordinavit, ac certis Formis certa ^{consequenda sunt} accidentia ^{attribuit} attri-
 buit: quo pacto in idem nobiscum recident, atq; certum
 in qua; specie accidentium numerum haud alij rei, quam
 Divinæ ^{arbitrationi} institutioni primitus ferent acceptum; cui institu-
 tioni ^{obtemperantes} obtemperantes genitores (in hisce nimirum rebus,
 quæ generari solent) tali ^{Formæ} Formæ à se productæ talia acci-
 dentia adjungant. Ita sane, quæquam somniare solent,
^{attribuuntur} proprietates rerum à ^{Formis} Formis emanare, non tamen docent,
 ipsam primam accidentium productionem à ^{Forma} Forma fieri,
 sed ab eodem Effectore, à quo Forma producatur; unde
 pervulgatum illud, ^{omnes} Formam, ^{generat} omnia quæ ^{Formam} Formam consequuntur. Sicuti igitur illi dicunt, unicuiq; ge-
 neranti præfinitum esse, ut cum tali Forma producat talia
 accidentia; ita nos simpliciter dicimus, præstitutum esse
 generantibus, quibus accidentibus foetus suos debeant ad-
 ornare: in quo nulla absurditas ostendi potest, neq; ver-
 bum dici, cur Generanti difficilius esse debeat, præscriptas
 sibi à Deo leges servare, in subjecto suo debitis notis ex-
 colendo, si hoc tantum agat, quam si Formam quoque
 substantialem præterea producat. à Forma enim (etiamsi
 darentur Formæ) potius gravaretur ipsius pensum, quam
 ut ullum ipsi effectiois suæ adjumentum inde accederet,
 quum neq; parentem suum admonere Forma posset officij
 sui in productione fratrum suorum seu pedissequorum, vi-
 delicet accidentium sibi (ut loquuntur) ^{consequenda sunt} connaturalium;
 neq; laborem ipsi suum commodare, atq; operas cum ipso
 partiri. quippe ipsi docent, ^{Formas} Formas accidentibus esse nata
 posteriores, & priusquam ^{Forma} Forma introducatur, apparari
 Materiam ad ipsius susceptionem, introductione scilicet
 accidentium secutura Formæ congruentium: quam præ-
 viam alterationem interdum quoq; Generationis nomine
 afficiunt (quum proprie per generationem non soleant in-
 telligere nisi ipsam ^{Formæ} Formæ introductionem, quæ momen-
 to

to fiat) eaq; à Scaligero Generatio ^{minor} preparatoria nuncupa-
 tur, in comment. ad Theophrasti secundum de Causis, *Est*
in generatione (non illa momentanea, qua est introductio
Forma, sed preparatoria) nihil aliud quam conflictus pu-
gnantium Qualitatum, quoad unum fiant. & quanquam
 nonnulli ipsorum ita delirant, ut dicant omnes illas quali-
 tates, quibus Materia ad Formæ susceptionem fuerit di-
 sposita, ipso momento, quo Formæ ^{hæc} accedit, vanescere,
 aliasq; novas, prioribus confimiles, subito oriri; tamen hi
 absurditatis à multis suorum sociorum damnantur, & rece-
 ptissimo inter ipsos Aristotelis scito manifeste repugnant,
 quo statuitur, nullam alterationem fieri in momento, sive
 in instanti (ut vocant) sed aliquod temporis spatium re-
 quiri ad eam perficiendam: quo posito, fieri non po-
 test ut eodem momento, quo Formæ ^{hæc} producitur, acciden-
 tia Formæ ^{hæc} consecutaria producantur; sicuti neq; post For-
 mæ introductionem locum esse ulli tali alterationi ipsi fa-
 tentur, utpote qui doceant, quod *sicuti ante generationem,*
id est momentum illud, quo introductâ Formâ res est id
quod est, multi sunt motus; ita Formâ introductâ fiat
quies sive status. Formæ itaq; (ut ad rem redeamus) nihil
 conferrent Causæ generanti, ad productionem accidentium
 specificorum, etiamsi essent aliqua Formæ: neq; Causa,
 cur in hoc vel illo subjecto hæc vel illa accidentia natu-
 raliter reperiantur, ad ipsas Formas, sed ad Genitores, con-
 venienter Divina ^{substantionem} injunctioni, ac ^{procreantibus} facultatibus ab ipso ac-
 ceptis, operantes, esset referenda; æquæ ac nunc à nobis,
 qui Formam tollimus, refertur.

Scal. comm. ad
 1. Cap. 12.

*x generare est
 id genus ducere
 in genus concitare
 Genitor, generis
 dator.*

XXI. Quod verò Fonseca ait, Si accidentia statuuntur
 separabilia (ut revera sunt, & statui debent) non posse
 ex ijs & subjecto fieri unam essentiam per se; in eo de-
 cipitur. Partium enim inseparabilitas nequaquam requiri-
 tur ad rei veram unitatem, sed duntaxat ad ipsius perpe-
 tuitatem atq; aternitatem. homo enim, cujus anima ac
 corpus essent inseparabiles, seu qui à morte esset immunis
 (quomodo Elias & Enochus ab ea fuerunt immunes) non
 esset

L

esset

Cap. I.

effet magis unus ac verus homo quam nos qui morti succumbimus. & ipsi Peripatetici statuunt ex ^{per se} Materia & Forma ^{essentia} fieri essentiam verissime unam, quum tamen ista esse separabilia fateantur. Quantum verò attinet ad essentiae variabilitatem (quod alterum à separabilitate accidentium derivat incommodum Fonseca) eam nos ultro fateamur, quippe qui pro inani condemnemus illud Peripateticorum axioma, *Substantiam non recipere magis & minus*, nimirum ita late sumtum, quomodo ab ipsis sumi solet, quippe eodem redit, ac si dicerent, omnes substantias in summo perfectionis gradu temper esse constitutas, nec posse unquam aut seipsis, aut alijs ejusdem ^{essentiae} generis esse imperfectiores: id quod aperte falsum est. Pleraq; enim aut omnes substantiae ^{partibus} constant, alijs quidem adeo essentialibus, ut aliquà ipsarum sublata, & ipsas perire sit necesse; alijs vero ad integritatem quidem ipsarum & specificæ naturæ perfectionem requisitis, non tamen adeo necessarijs, quin ipsis sublatis ipsæ ^{esse} manere nihilominus queant. Iam sicuti priorum partium respectu Substantiæ non possunt esse magis aut minus substantiæ, hoc est perfectiores aut imperfectiores (quum earum partium nullum dispendium patiantur, atq; aut habere illas debeant, aut esse quidem omnino) ita quoad posteriores certissimo patiuntur illam majoris aut minoris perfectionis vicissitudinem: & si quis ignis est alio igne calidior, est etiam magis ignis, sive perfectior ignis, quam ille minus calidus. Quod si negare hæc velint Aristotelici, atq; axioma suum, quo substantias non suscipere ^{in substantia} magis & minus statuunt, tueri; necesse est omnes de mundo morbos, mutilationes, atque debilitates tollant. Neq; tamen ex hoc, quod substantiæ obnoxia sunt imperfectioni, essentiamq; habere possunt magis aut minus integram, sequitur, (quod inde infert Fonseca) nullum futurum fixum gradum perfectionis essentialium. certus enim ac fixus est ^{per se} quæq; species gradus perfectionis, isq; semper idem manet ac invariabilis, etiamsi vel aliqua vel omnia individua, alia quidem magis, alia verò minus, ab ea declinent, illa enim in individuis, perfectionis atq; im-
^{personis particularibus}
^{ciuitate}

X. *Deesse, deefficiantia, sit tolli, annullari.*

X. *magis homo, magis cum i. perfectione suo, magis cum magis auro. i. y. petrus auro.*

X. *fixus est. ligo tabulam, & conuulsi regis, Constitutionis, si sic ut taxi a tam de laud. Cui a tant.*

perfectiōnis variabilitas non tollit certitudinem perfectiōnis ipsi speciei praestitutæ. Et hic latet origo erroris Aristotelicorum atq; Aristotelis, qui id, quod ipsi speciei debetur, ab eo, quod in ipsis speciei individuis invenitur, nescierunt distinguere; & quia illic nihil aut addi aut detrahi potest, hic quoque nihil posse addi detractive existimant: in quo non minus imperite faciunt, quam si quis in quovis Oratore inesse diceret omnes illas conditiones, quas in perfectō oratore vel Cicero vel Quintilianus desideravit. Multæ sane Causæ dantur, quæ Causas generantes, impedire valent ac solent, quominus in effor-
obediunt
doctores
tabulam
 mando partu suo omnia ad specificæ perfectiōnis normam exigere ac perficere queant: & si vel maxime genitores suum officium fecerint, omniaq; fœtui suo, quæ conferri poterant ac debebant, contulerint; incurrentes tamen postmodum injuriæ de nativâ perfectiōne non parum detrudere, eamq; multum imminuere solent: quibus rebus fit, ut, quæ speciei debetur perfectiō, non semper in ipsis individuis deprehendatur; quæ individua proinde dicenda sunt minus perfecta, quam illa, quæ omnia ad specificam perfectiōnem pertinentia plene sortita sunt.

*bonum ex Integritate
 Causâ, malum
 ex quocunq; minimo
 defectu.*

*X. i. Ty. i. anaphoræ
 fundatione fixa.*

XXII. Porro illud, quod postremo loco addit Fonseca. Supposita illa, ex Materia & accidentibus constata, neque substantiam meram futuram, neq; accidens, sed aliquid inter utrumq; medium, & ex utroq; constitutum: hoc totum ipsi concedimus, neq; ullum inde absurdum (uti ipse putat, ac declamat) sequitur: & si sequeretur, non nobis magis hareret, quam Peripateticis, inter quos nemo adhuc inventus fuit, qui substantiam meram (hoc est, quæ ex sola Materia & Forma constaret, omnium accidentium expers) inveniri diceret. & præterea fateri coguntur, pleraq; accidentia adeo esse ad constitutionem substantiarum necessaria, ut sine ijs consistere substantiæ nullo modo queant (sicuti paulo ante quoq; dicebamus) quare effugere non possunt, quin concedant (nisi in animum induxerunt plane fatuari) tales res esse ex substantia & accidentibus

*x ley accidens videtur
 primæ. ex se
 videtur esse magis,
 videtur autem
 communiter de
 la natura.*

substantiam

Cap. I.

x et entis per se
Vnigenesis et
Vnigenensis
Compositura

bus compositas, non compositione per accidens (uti ca-
villari solent) sed verâ ac per se: & sic locum contra eos
habebunt omnia illa, quæ ipsi, apud quos ex Materia & ac-
cidentibus, absq; Forma substantiali, componuntur res na-
turales, hic à Fonseca objiciuntur. Et quanquam adeo
stomachetur adversus eos, qui Materiam & accidentia re-
ducant ad res naturales, tanquam partes ad totum, idq;
pro absurdissimo rejiciat: nihil tamen dicit, unde tam se-
veræ ipsius censuræ fides ac autoritas concilietur, ac pro-
inde non videmus, quidni nobis liceat contrariam ipsius
opinionem, ac totam hanc declamationem, æque severiter
repudiare, ac pro absurda condemnare. Namq; quod vi-
detur vereri, ne hoc pacto tollatur recepta illa divisio,
qua Entia in Substantiam & Accidentia distinguuntur;
itemq; ne Substantia & Accidens sint entia completa: in
eo fallitur. Etenim & divisio illa nihilofecius manet, recte
intelligendo vocem Entis, non pro re scorsim ac per se
existente (quippe sic nullum ens creatum vel substantia
& accidentibus ^{comprehensa} ~~composita~~ fed quæ existentiam suam ha-
beat in natura rerum, etiamsi nunquam sola, sed alteri sem-
per conjuncta reperiat. Et quanquam substantia nuspi-
am sine accidente, neq; accidentia extra substantiam in-
veniantur; hoc tamen non impedit, quominus & substan-
tia, & accidentia (quæ quidem accidentia sint absoluta)
possint entia completa suo modo appellari; quandoqui-
dem non dubitant Peripatetici, quin compositum ex po-
tentia & actu substantiali, sive ex Materia & Forma con-
stitutum, sit ens completum, etiamsi fateantur tale ens nu-
dum ac per se, & nullis accidentibus conjugatum, nullibi
reperi. Quod si per Entia completa intelligantur non
ea, quæ sint aliquid reale, suamque veram essentiam ha-
beant; sed quæ per se subsistant, neq; alterius rei partes,
sed sibimet tota sint: tunc ultro fatemur, neq; substanti-
am Materialem (ut ipse vocat) neq; Accidentia entiam
completorum nomine donanda. Quanquam autem res
naturales, ex substantia materiali & accidentibus compo-
sitas,

Substantia et accidentia
o sum aqua, o se
de aquo, o sum
civica ens ex aquo
Noy, o mutuo in
aquo grada, in
aquo, o valou, o spi-
cium Ne sibi
Oppositum ut patet
Naturalis aliam
Enti que o distinetur
accidentia subdit
a substantia, o
o. Quotidie ad substantia
o est sociu substantia
o in substantia
In prioribus a substantia
intraenda a substantia
fuerit accidentis o nisi
ta casu a substantia
Dava ut alterius rei
dicit o se habet o
ya dicit o se si hui
se dici o se alterius

fitas, soleamus simpliciter Substantias indigetare; hoc non facimus, quia illarum rerum ^{essentiam} in sola substantia putemus constare; sed quia & substantia pars rei est praecipua, quantum quidem ad existentiam; & quia alio commodo nomine, ad designandam rem ex substantia materiali & accidentibus compositam, caremus; nequidquam, ex tali hujus nominis usurpatione, erroris periculum provenire potest, nisi apud eos, qui ultro decipi desiderent.

Xij. qualitas
is pure
Nominis
De Nominis
Confusionem

Nominare

Substantia ad sort
partia & dicitur
r appuratur
suo accidenti,
legi dicitur
ordini, ut dicitur
r Nominis suo
dicitur, Nam sicut
Nō dicitur, Nō
accidentia ad rationem
Substantia r dicitur
i. Metaph. 7. 1a r
quest. 3. sect. 4. 1a
r dicitur dicitur
ita turbant r
confundunt.
r dicitur dicitur
r dicitur r
accidentia r
r dicitur r
r dicitur r
at sicut dicitur
r dicitur r
quomodo dicitur
r dicitur r
r dicitur r
dicitur dicitur aliud
pro Substantia, r
aliud pro accidenti
sicut aliud dicitur
Nominis r aliud
accidentia Nominis
r dicitur r
ipsi sunt si dicitur
dicitur Nam Nominis
sua r turbant.

XXIII. Tertius Fonseca locus, ad demonstrandam Formam, fundatur in rerum naturalium conservatione. Cernimus (inquit) qualitates ^{in contrariis} ad certam quandam ^{in contrariis} temperiem redactas, naturaliter in Mixtis conservari. ejus autem stabilitatis ac naturalitatis ^{Ratio} Causa non sunt ipse ^{in se} Qualitates, quippe quum natura sua repugnent mutuo; non item Materia prima, quum sit indifferens, ad quemlibet earum statum; nec denique Causa externa duntaxat, quia is status non esset à natura rei. igitur aliqua Causa interna danda est, cujus ^{ratione} illa naturaliter unita sint, & stabili consensione ^{in se} connexa, quod aliud esse nequit, quam Forma ^{in se} substantialis, aut natura aliqua ex ea constans. & hoc multo magis evinci putat ex ijs Mixtis, in quibus una aliqua Qualitas, aut duae Qualitates, reliquas magno intensiois excessu superent, quae inaequalitas quum brevioris durationis Causa esse debuerit, plurimae tamen harum rerum multo diutius conserventur, quam in quibus major temperies cernitur. Ab una igitur aliqua natura id provenire, quae primis ^{in se} qualitatibus prior sit, & consequenter ab aliqua ^{in se} substantiali Forma, cui ejusmodi qualitatatum status congruat. Haec argumentatio quantum polleat (etiam supposita vulgari de Temperamentis doctrina) monstrabit pro nobis Suarez, qui eo in loco, ubi Formae defensionem tractat, omnesque rationes eo facientes diligentissime conquirat, fatetur hanc confirmationem (quae nimirum Formam asserit ex eo, quod accidentia contraria in mixtis ad certos gradus redacta, ita conserventur) nul-

Cap. I.

Disp. 15. sect. 1. §. 14.

lam omnino vim habere : quia quatuor prima qualitates ad eam ^{in eodem subjecto} temperiem redabunt, in qua possint simul esse, in eodem subjecto, non indigeant alia interna ^{Causa} vel Principio, ut in eo perpetuo conserventur in eodem statu, sed sola remotione extrinseci agentis corrumpentis ; quia illae qualitates in eodem gradu constituta, nec sint propria contraria, neque possint habere inter se actionem : & si habere eam possent, non posset Forma substantialis eam impedire, aut conciliare. Itaque concludit, Ex hac conservatione temperamenti, ex contrariis qualitatibus constantis, precise sumpta, non inferri Formam substantialem ; sed ceterus tantum id valere, quatenus aliqua qualitas, quae extrinsecus vel aucta vel imminuta fuerat, fedit ad priorem proportionem, remoto externo agente : quod tamen nullum novum fit argumentum, sed coincidat cum illo de reductione FCI ad naturalem statum : quod argumentum ab ipso Fonseca teorsum proponitur, & a nobis mox examinabitur. Præter autem hanc Suarezij responsionem, aliam meliorem nobis suppeditat ipsa veritas quae plane abdicat, ac pro inani figmento condemnat, quicquid Hippocrates prius & Aristoteles, ac deinde Galenus (longe hac in re magistros suos supergressus) de temperamenti, ex quatuor Primarum, ut vocant, Qualitatum certa proportionem exurgentibus, imaginati fuerunt : sicuti alio magis opportuno hujus operis loco prolixè, favente Divinâ gratia, docebimus.

x primarum
 Hujus annulo
 si vultat spectari
 vultat, si vult
 medicinalis.

XXIV. Prædictis de Temperamento subjungit Fonseca, Quod quum morbus adversetur ^{adversatur} naturali statui animalium, sanitas vero eidem conveniens sit, (quibus affectionibus alie quoque in ceteris rebus, quae gignuntur & intereunt, proportionem respondeant) & hæc contraria affectiones ex varietate primarum quatuor qualitatum nascantur ; igitur natura aliqua lateat sub primis quatuor qualitatibus, cui affectio altera consentaneus sit, altera dissentanea, præsertim quum sint admodum varie in diversis rebus, & quae uni congruit, alteri adversa sit. Cum igitur ea natura nec n-congrua sola

x sit vult optimo
 consentaneitas
 dissentantia
 sit vult optimo
 vultudo r Obliquitas
 regularitas, Irregularitas
 congruitas, Incongruitas
 congruitas, Incongruitas
 r bene r non bene
 r recte r non recte

sola Materia sit, nec Materia cum quantitate, aut qualitate aliqua priori primis quatuor, non dubium esse quin constet ex Materia & Forma substantiali. Sed protecto ne tenuissimum quidem consequentiae vestigium est in hac argumentatione, neq; ullo modo ex eo, quod morbus ad-
 versatur naturali statui, & sanitas eidem congruit, inferri potest Forma substantialis, neq; eam fingere opus est, ut sit cui status ille naturalis, aut prater naturam, congruat aut adversetur. Hoc enim est ipsa res, seu totum illud, quod ex Materia & accidentibus constat, quae accidentia si debito modo se habeant, tunc illa res recte valere dicitur, atq; naturaliter se habere, quippe constituta in eo statu, qui isti speciei, ac proinde singulis speciei individuis, debetur. sin vero accidentia abeant a praescripto, necesse est illam rem male habere, quippe quae non fruitur eo statu, qui ipsa naturaliter competit, quomodo etiam in substantijs artificialibus, quae ex Materia certis accidentibus affecta constant, non querendum est aliquid aliud, cui conveniat aut adversetur recte vel ^{non recte} se habere, prater rem ipsam, quae ex subjecto ejusq; accidentibus confurgat. Et hoc quidem planius est, quam ut plura verba de eo fieri debeant: quare etiam Suarez silentio plane praterijt hoc argumentum, utpote in quo non modo vim ullam probationis, sed neq; speciem quidem videret.

dic potius
 Instructio-
 naturaliter
 in re
 tabulis sunt
 Instructio-

x qua regula
 debiti. sic
 videtur quod
 modus de debitis
 modus.
 Unde nascitur illud
 debiti, quo sunt
 debiti.

xo sophistam!

XXV. Quartus & ultimus probationum locus Fonseca defumitur ab Actionibus, non quidem omnibus simpliciter (quippe id jam prius in primo capite fecerat, & nos ibi id excusimus) sed peculiaribus quibusdam, ijsq; duorum tantum generum. Prioris generis facit actiones Pontentiarum sive Facultatum, de quibus sic insit, *Experimur res naturales ita saepe occupatas esse in operatione unius facultatis, ut simul exercere nequeant operationes aliarum, praesentibus etiam objectis, veluti quum quis ita intentus est in rem, quam oculis cernit, aut animo voluit, ut alta etiam voce clamantem non audiat, interdumq; ita sit totus in ea re occupatus, ut neq; calor ipse stomachi quicquam*
 pane

Cap. I.

pane operis faciat. In actione etiam & passione corporum inanimatorum saepe fit, ut agens in superando externo contrario ita occupetur, ut interim non possit eam sui partem, quae à contrario vincitur, simul tueri, donec externum contrarium ita superet, ut suis jam partibus in pristinum statum reducendis operam dare possit. Hoc autem quid aliud est, quam dari in unaqueque re naturali Materiam, atque Formam aliquam omnibus facultatibus priorem, usque omnibus mirae quadam ratione praesidentem, perque eas operantem, cujus vires & applicatio cum finite sint, si per unam facultatem alicui operi valde se applicet, saepe nequeat per eandem, aut etiam per alias, in aliud opus incumbere. Deinde addit, Id quod in viventibus fieri dixit, non posse concursui spirituum principaliter tribui; quia etiam si necesse est, ut quum illi frequentes confluant ad unum membrum, alia deferant, tamen, nisi una Forma detur omnibus facultatibus natura prior, & quae in suo ordine prima concurrat ad omnes rei actiones, ratio saepe reddi non queat, cur ejusmodi spiritus, & quasi actionum ministri, non aequae subserviant omnibus potentijs, sed alia membra deferant, ut alijs accutrant. Hoc argumentum magni facit

Disp. 15. sect.
I. §. 14.

Insuperando partem ipsi.

*Ita utque res
a se invicem
separantur*

etiam Suarez. *Experimur, inquit, rem aliquam habentem plures operandi facultates, dum intense per unam operatur, impediri ne per aliam operari possit, aut ne cum tanto conatu. ergo signum est, illas facultates esse subordinatas eidem Formae, qua per eas principaliter operetur. nam si nullam subordinationem inter se haberent, neque cum aliquo communi Principio, qualibet earum haberet suam operationem independentem ab alia, neque esset ulla ratio, cur conatus unius impediret conatum alterius, magis quam si essent in diversis subjectis. At vero ex subordinatione ad eandem Formam redditur optima ratio, quia illa cum sit finita virtutis, dum intense applicatur ad unam operationem, distrahitur ab altera, & tanto conatu potest uni incumbere, ut ibi exhauriatur ejus virtus. Attamen quod Fonseca non in potentijs tantum animae, sed & in inanimatis querit hujus rei probationem, in eo ab ipso dissentit, ac ostendit,*

dit, istam ab inanimatis confirmationem nullius esse roboris, ac proinde rejiciendam. Antecedens, inquit, ab ali-
 quibus declaratur in rebus seu Agentibus naturalibus, que
 dum intense agunt ad vincendum contrarium, sese non pos-
 sunt omnino tueri, quin aliqua ex parte ^{vincantur}, vel pa-
 tiantur à contrario. Veruntamen hac experientia de repas-
 sione agentium naturalium non provenit ex subordinatione
 plurium facultatum ad unam Formam, sed ex eo quod res
 non est semper aequè potens ad resistendum, ac est ad agen-
 dum. Unde etiam ferrum calidissimum; dum ^{cautescit} ^{cautescit}
 aquam, ab ea ^{repatitur} ^{repatitur}, quamvis Forma ferri nihil pror-
 sus ad illam ^{actionem} conferat: imo ibi non intercedunt
 operationes diversarum facultatum, sed actio unius quali-
 tatis, scilicet caloris, & actio eidem aliqua ex parte con-
 traria, quæ ex eo provenit, quòd calor non est tam potens
 ad resistendum, quam ad agendum. Quocirca in rebus in-
 animatis vix credo inveniri posse experimentum aliquod,
 quo illud antecedens probetur; quia in actionibus acciden-
 talibus, quæ à vitâ non procedunt, non videtur proxime
 intercedere aliquis concursus Formæ substantialis, ratione
 cujus remittatur actio unius facultatis ex conatu alterius.
 Ita Suarez contra alteram hujus à Fonseca allati argu-
 menti partem; quæ cum sufficienter hisce profligetur, nos
 aliud ad eam responsum non quæremus aut dabimus, hoc
 Suareziano contenti. Porro quod ad facultates animæ per-
 tinet, in ijs rem esse planissimam putat Suarez, non minus
 quam ipse Fonseca. itaq; sic pergit: In viventibus autem,
 præsertim in nobis, experimur manifeste hujusmodi effectum,
 interdum enim interior cogitatio attentata impedit, ne res
 etiam præsentès videamus, imò & actionem nutritiva par-
 tis impedire solet diuturna meditatio, & hisce subjungit de
 concursu spirituum similia fere ac Fonseca, interq; aliâ
 dicit, Ipsam concursum spirituum ad unam facultatem
magis quam ad aliam, esse signum unius Formæ utentis
ipsis spiritibus & facultatibus ad duas actiones: quia aliâs
nulla esset ratio, cur spiritus magis ad unam facultatem
conferret quam ad aliam. Et eandem hanc quætionem

M

etiam

Cap. I.

X: si est ausu son fait
a part.

etiam alibi, nimirum disp. 18. sect. 5. (quanquam alium in finem) tractat Suarez. summa autem eorum, quæ ibi ad ab ipso dicuntur, hæc est: *Quod actiones vitales tam intimo modo fiant, ut ab ipso primo Principio vita, quod est Anima, procedere videantur, hinc probari, quia ex nimia intentione ad opus unius facultatis, impeatur opus alterius (sicuti si nimis attente homo aliquid inspiciat, non audit loquentem) & attentio intellectus impedit operationem sensus (sicuti oculus, licet presentem habeat imaginem, non videt, si anima ad illam non attendat) imo etiam opera nutritiva partis impedit, vel suspendit: cuius rei nulla foret ratio, si unaquæq; facultas sola per se ipsam haberet suam operationem. namq; multiplicatis virtutibus, si una ab altera non pendet, neq; amba ab uno tertio (cujus virtus, dum utriq; applicatur, minuat in singulis) nihil esse cur earum operationes non possint simul exerceri æque perfecte. Possent etiam desumi argumentum à connexionione operationum: nam dum intellectus intelligit, voluntatem exercitari ad amandum. hoc autem ideo esse, quia eadem anima per utramq; potentiam actu operetur: nam solam veluti habitualemente radicationem, sive remotam dimanationem ab eadem anima, non satis futuram ad hanc actualem causalitatem, seu motionem & exercitationem, si unaquæq; operatio à sua sola potentia actualiter prodiret, sine connexionione in aliquo communi Principio.*

XXVI. Hæ Fonseca & Suarezij rationes, allatæ ad probandum, quod ipsa animæ substantia facultatibus suis ^{cooperetur} quàm non sint validæ, apparebit ex nostra responsione, quam præcipue dirigemus ad posteriorem Suarezij locum è Disputatione decima octava, quandoquidem ibi rem hanc plenius tractat quam Fonseca, vel ipse in altero loco. Principio autem libenter concedimus, quod de spiritibus contendunt. tantum enim ab eo absumus, ut eorum discursum faciamus principalem præsentis negotij Causam, ut ipsi nullum plane hic locum relinquamus. quippe vulgatam Aristotelicorum ac Galenicorum

rum

rum doctrinam de spiritibus, qui velut animæ vehiculum sint, eamq; suo interventu corpori connectant, omnino repudiamus, neq; ullos tales spiritus agnoscimus: cujus nostræ sententiæ suo loco idoneas rationes reddemus. De cætero autem sic respondemus. si *substantia anima, dum intense applicatur ad unam facultatem atq; operationem, distrahitur ab altera*, hoc aliter fieri non potest, nisi ut plus de substantia animæ præsto sit illi potentiæ, cujus attentior operatio alterius potentiæ operationem obscurat. Ast istius assertionis absurditas tanta est, ut seipsam, vel nobis tacentibus, abunde refutet. Non enim potentiæ sunt res *per se se subsistentes*, atq; aliquo loci spatio invicem disparatæ, ad quas anima modo accedat, modo ab ijs recedat, ita ut quanto magis uni appropinquat, tantò longinquius ab altero abeat. Sed neq; concesserint Peripatetici, ita distincte in anima inherere potentias, ut suam cuiq; certum spatium sit attributum, quod ordinariè occupent, sed ita ut idem vel dilatetur, vel contrahatur, siquando vel hujus potentiæ, vel illius operationem anima attentius exercet; ita ut tot animæ partes, quot alicui potentiæ, cujus actio contentius editur, accedunt, totidem alteri subtrahantur ac decrescant. Ast præter hos duos modos ne fingi quidem alius potest, quo anima modo plus, modo minus de sua substantia huic aut illi potentiæ accommodet. Quodsi non hoc voluerunt, neq; hujusmodi animæ applicationem intelligunt, sed Metaphoricam; necesse est alterum duorum dicant, aut virtutem aliquam ab anima emanare in facultates, cujus virtutis ratione facultates ad agendum cieantur, atq; in agendo juventur; aut ipsam per se animam edere peculiarem actionem, quæ actio jungatur actioni facultatis, eiq; cooperetur, ita ut omnes actiones vitales è duabus quasi partibus constent; èq; duabus actionibus sint conflata, quarum altera sit actio facultatis, altera verò ipsius substantiæ animæ. Ast utrumvis horum dicant, summa seipsos absurditate involvent. Namq; & illa virtus emanans ab ipsis Peripateticis rejicitur pro ridiculo commento; & ne Thomistæ quidem

manus

M 2

(quorum

Cap. I.

(quorum nonnulli eam soli fovent) alibi locum ipsi faciunt, quam in substantiæ generatione, sive Formæ productione: uti supra quoque dicebamus. & actiones facultatum per se mancas esse ac mutilas, quare supplemento indigeant, quo hic earum defectus expleatur, nimirum ipsius animæ cooperatione, non minus manifestariæ est futilitatis. Sin verò per animæ applicationem ad facultates & influxum ac cooperationem, intelligunt tantummodo, Facultates ab animæ substantia moveri & excitari ad agendum (quod potius sensisse videtur Suarez, ut colligi potest ex his ejus verbis, Disp. 18. sect. 7. §. 3. *Potentie animæ ad actiones vitales, merito dici possunt instrumenta conjuncta Animæ, quatenus illi subordinantur sicut principali Formæ, ut sine actuali influxu, & quasi motione illius, suas operationes efficere non possint*) monstrandum illis superest, quo pacto animæ substantia facultates sibi inhærentes ciere ad agendum valeat. Id quod si facere nequeunt, veniam nobis dabunt, ut quomodo ipsi opinantur, facultates ab anima instingui ad agendum, indeq; fieri, ut plures operationes simul exerceri attente non possint, quia anima nequeat plures eodem tempore facultates æque potenter ad munera sua obeunda concitare; ita nos opinemur, potius proficisci à tacita quadam inter ipsas facultates conspiratione atq; conjunctione, quod unius facultatis intentior operatio alterius operationem præpediat; quia nimirum Deus ita istas facultates instituerit, atq; inter se coordinaverit, ut non possint plures simul summa cum attentione exerceri, à quo etiam naturali consensu, vel connexione, aut quomodocunq; appellare libet, pendeat, quod una facultas ab alia excitetur ad agendum. solam enim habitualement in eadem anima radicationem (ut Suarez loquitur) non esse satis ut una facultas ab altera excitetur ad agendum, ultro concedimus. Et quanquam exemplum à Suarezio positum non probamus (intellectum enim & voluntatem non putamus esse duas distinctas facultates, sed unam sub diversis respectibus consideratam; quæ de re alibi plura) pro certo tamen habemus, dari illam facultatum

que sunt
 { nati.
 { vol. natio.
 ut non possint iure
 X debeant
 ut non liceat

cultatum connexionem, qua una ab altera ad agendum impellatur. Sane tacita hæc impulsio miro quodam fit & inenarrabili modo, cujus tamen vestigia sparsa sunt per totam rerum naturam; in qua cum videamus plurimas actiones, quæ in eo consistunt, ut virtutes dissitorum corporum inter se agant (quarum actionum, etiamsi ipsæ sint certissima, ^{rationem} tamen nemo satis explicaverit) quid mirum est, si unius ejusdemq; corporis virtutes eam sortita sunt conditionem, ut invicem cedere queant? Quamquam autem explicare non possumus, ^{quomodo} facultas altera alteram impellat, & quare duæ simul facultates inente operari non valeant; non tamen propterea potior est adversariorum opinio, quandoquidem neq; ipsi declarare valent, quomodo animæ substantia facultates moveat ad agendum, & quare duæ simul facultates æque perfecte movere nequeat; quomobrem hoc quidem respectu nihilo probabiliora illi dicunt, quam nos dicimus. Aliunde tamen potiorem esse nostram sententiam, ex ijs apparebit, quæ postea de Anima docebimus, videlicet duas distinctas esse in homine animas, unam mortalem, corpori addictam, ejusq; commodis inservientem, & sensuum ac motuum autorem; alteram verò immortalem, intellectu ac ratione præditam. aut hoc posito (quod ponendum esse, firmis argumentis evincemus) omnino necessarium est, rem ita se habere, ac nos dicimus. Non modo enim animæ mortalis facultates inter sese, sed & Mentis facultates cum nonnullis alterius animæ facultatibus habent hanc, quam dicebamus, connexionem, easq; ad agendum cedere valent: ubi non potest ille instinctus, quo facultas ad operandum excitatur, ad animæ substantiam referri (quum ne imaginari quidem possimus, quomodo substantia unius animæ in alterius animæ potentias hoc jus exercereat) sed omnino inter ipsas facultates est collocandus. Porro etiamsi totum hoc, quod hic intendunt Fonseca ac Suarez de animæ cooperatione cum suis potentijs, ipsis concederetur, nihil tamen inde lucrarentur ad Formæ demonstrationem. Siquid enim utilitatis ijs hic ab animabus pro-

Cap. I.

*Incomperto i.
nescio quomodo**x
Sorte habuerunt
qua loquuntur &
In arbitrio meo
Sortes meæ.*

Cap. I.

venire potest, id non ab ipsarum cum facultatibus suis cooperatione, sed ab ipsis directo sumere debebant; ut quandoquidem animas in Formarum numerum redigere solent, & nos fatemur animas (ac proinde aliquas Formas, ex eorum loquendi ^{more}) dari, inde porro inferant, reliquas quoque dari Formas substantiales. Quodsi autem hæc argumentatio nihil ipsos juvat, atque inanis deprehenditur (uti sane facit: quod infra contra Suarezium demonstrabimus) multo minus ipsos juvabit, quicquid de animæ operationibus atque cooperationibus dicere valent. Namque si vel maxime verum esset, ^{facultates} animæ non esse sui ⁱⁿ martis in agendo, sed indigere ^{consecutio} ipsius substantiæ animæ ad operationes suas obeundas, non tamen inde sequeretur, dari Formas substantiales (quæ enim hæc est ratiocinationis species, Anima cooperatur facultatibus suis; ergo dantur Formæ substantiales) sed hoc duntaxat, Quod cum aliæ qualitates activæ verissime sint Principia ^{finalia} principalia suarum actionum, quia ex vi illius perfectionis solius, quam habent ex sua specie vel entitate, eliciunt tales actiones. (sicuti hac de re loquitur Suarez) potentie animæ non sint nisi Principia instrumentaria suarum operationum, quum ab ipsa animæ substantia, tanquam à primario agente, ad operandum ciantur: id quod nihil plane facit ad propositum, atque ad probandas Formas substantiales.

x emancipatas s. d. obnoxias

x Ultima non ultima tendentia, non ultio servii Disp. 18. sect. 4. s. 4. Non alibi famulantiæ in alio instrumentaria sed sui Juris

Disp. 15. sect. 1. inde à §. 8.

XXVII. Aliud Actionum genus, quibus ad asserendam Formam substantialem hic utitur Fonseca, est reductio rerum ad naturalem statum, ut cum aqua calefacta recuperat nativum frigus, remoto calefaciente: id quod non nisi à Forma substantiali fieri posse asseverat. Et hoc argumentum Suarez quoque multis prosequitur. Quod autem Formæ hoc debeat ascribi, inde inferunt, quia neque Principium externum ejus rei causa esse potest, neque aliud Principium internum. Non defuerunt quidem, qui Principio externo hoc referrent acceptum; sed eos errare & ipsi monstrare conantur, & nos libenter concedimus. Quod autem haud aliud Principium internum, quam Formam

mam, hujus rei. Causam statui posse dicunt; in eo haud
 quaquam ipsis accedimus. Sane reliquas omnes de Prin-
 cipijs internis opiniones. (varij enim varia hic dixerunt,
 uti apud ipsos videre est, & nos infra alia occasione paulo
 latius exponemus) unanimiter cum ipsis rejicimus: sed
Qualitatem Virtualem irrito conatu ab ipsis impugnari
 dicimus, proptereaq; nihil impedire, quominus ipsi hujus
 reductionis Causa attribuatur. Per Qualitatem autem Vir-
 tualem (ut recepto hic, quanquam minus probo, voca-
 bulo utamur) intelligitur Qualitas ejusmodi, quæ alteram
^{proprietatis} diversi ordinis Qualitatem in suo subiecto producere va-
 leat. Contra hanc Qualitatem quatuor à Suarezio argu-
 menta proferuntur. Primum est, Quia repugnet, dari in
 Elementis Qualitates aliquas priores primis; quum teste
 Aristotele prima Elementorum Qualitates, sint formalis
 calor, frigiditas, &c. Alterum, Quia illa Qualitas im-
 mediate & per se non sentitur, sed ex hoc effectu natu-
 ralis emanationis dignoscitur; quare nullo fundamento di-
 catur, illud internum Principium esse Qualitatem acciden-
talem, & non Formam substantialem. Tertium, Illud Prin-
 cipium esse primum actum Materie, ^{et substantiam} complementem cum illa
 hoc ens naturale, quod aquam appellamus: ergo esse actum
 substantialem, & non accidentalem. Quartum, Quodsi
 frigori in aqua respondeat Qualitas virtualis, seu frigus
virtuale; debere etiam humiditati, densitati, & alijs pro-
 prietatibus, respondere totidem Qualitates Virtuales (quia
 etiam in hisce aqua immutata à naturali statu, statim ad
 eum redit, simul ac contrarium agens recesserit) quod na-
 tura abhorreat, ac omnino superfluum sit: ac proinde po-
 nendam esse unam ^{formam} Formam substantialem, in qua omnes
 illæ proprietates radicentur ac colligentur. His objectio-
 nibus satisfacere, perquam est proclive. sane adeo sunt
 infirmæ, ut duas aut tres primas indignas duxerit Fon-
 seca, quarum mentionem faceret: Quantum enim ad pri-
 mum, id nuda innititur Aristotelis aliorumque, qui in hac
 re cum ipso senserunt, autoritate, quæ contra veritatem
 valere nihil quicquam debet. Non enim ex eo, quod Ari-
 stoteles

Cap. I.

stoteles alijq; Calorem, Frigus, Humiditatem, & Siccitatem, appellaverunt ^{in quibus concurrunt} Qualitates Primas, sequitur, alias qualitates hisce priores non dari, sed ab ijs agnitas non fuisse, id quod duntaxat ipforum ignorantiam arguit: quam ne nimium miremur, faciunt alia multa ac gravissima peccata, in negotio Qualitatum ab ijs commissa, inter quæ haud postremum est, quod in decantatissimo illo Quaternario duo reposuerunt, quæ neq; Qualitates Primæ sint dicendæ, neq; secundæ, neq; Qualitates omnino; humiditatem inquit & siccitatem, quas in Qualitatum censum perperam referri, alibi ostendemus. & ipsum quoque illud *Primarum* nomen hisce qualitatibus (etiam ijs, quæ re vera sunt Qualitates, Calori & Frigori) temere admodum impositum fuisse, suo loco planum faciemus. Quamobrem frivola prorsus hæc est ratio, quæ Qualitates virtuales ideo rejicit, quia Aristoteles alijq; Calorem, Frigus, &c. dixerunt Qualitates primas. Secundum argumentum aque contra Formam retorqueri potest, ac contra Qualitatem Virtualementem intenditur. Namq; & illa immediate ac per se non sentitur (uti clarum est, atq; omnes Peripatetici unanimiter fatentur) & ex hoc tantum effectu conjectura ejus capitur. namq; cætera omnia, unde ea astruitur, plane nihili sunt, uti ex supra dictis apparuit, & ex postea dicendis amplius apparebit. quare nobis liceat, contrario modo, quàm ipse facit, concludere, Quod nullo fundamento dicatur, illud internum Principium esse Formam substantialem, & non Qualitatem accidentalem. Tertium verò argumentum respicit Peripateticum somnium de potentialitate (ut vocant) Materie, quæ nullam à se existentiam habeat, neq; subsistere omnino valeat, nisi aliunde actuetur. quod si quis hoc de Materia somnium fovens, dicit Virtuale frigus esse id, quo Materia prima actuetur ad hoc substantiæ genus, quod aquam vocamus, constituendum; contra eam fortasse valeat hæc argumentatio, negans ejusmodi Materiam posse ab accidente actuari. Sed nos & totum hoc de Materia prima ejusq; actuacione commentam rejiciamus, & nullo modo dicimus, aquam ab ista quali-

qualitate habere ut aqua sit; quum essentialis Elemento-
rum differentia, qua & ipsa in certo substantia genere
collocantur, & ab omnibus alijs Elementis atq; substan-
tijs distinguntur, non tam in ullis accidentibus, quam in
substantiali ipsorum parte sita sit: uti supra quoque monu-
imus. quare nullam plane vim habet hoc quoque argumen-
tum. Sed neq; majoris ponderis est quartum. quippe &
absurdum magnopere non foret, plures qualitates Virtu-
ales in uno Elemento statuere, si res id ita requireret;
neq; tamen id facere necessarium est. vix enim plures quam
duæ aut tres in universon sunt Qualitates, quæ in suis sub-
jectis respondentes sibi habeant Qualitates Virtuales; & ha-
rum non nisi una in ullo Elemento reperitur, videlicet
frigus. calor enim nulli Elemento naturaliter competit,
sicuti alias docebimus. Multa autem eorum, quæ vulgo
pro Qualitatibus Elementorum habentur, non sunt Quali-
tates, aut accidentia omnino, sed modi substantiales, unde
neque amitti possunt, ac proinde non indigent Princi-
pio, à quo restituantur. Siqua autem alia accidentia Ele-
mentis naturaliter insunt, aut ne recuperare quidem ea
sua sponte possunt semel amissa; aut si queunt, nullo
ad id peculiari Principio indigent: quæ omnia ex par-
ticulari Elementorum historiâ, suis locis in hoc opere
pertractandâ, fient manifesta. Et sic quartum quoq; Sua-
rezij argumentum enervavimus, quum virtualium qualita-
tum ea in uno subjecto multitudo (quam ipse criminatur)
nulla sit metuenda, etiamsi aquæ reductionem ad naturale
frigus, aliasq; consimiles reductiones, Qualitatibus Virtu-
alibus referamus acceptas. Quum itaq; appareat, ea quæ
contra Qualitates Virtuales dicuntur, ne minimi quidem
esse momenti, concidit hoc quoq; pro Forma argumen-
tum, à reductione rerum ad naturalem statum peti-
tum, quippe quum liceat illam reductionem alteri Cause referre
acceptam, ut proinde nulla necessitas urgeat, aut probabi-
litas suadeat, ob eam ponere Formas substantiales.

x substantia proprie,
substantia prædic-
substantificis.
at accidentia diffusi-
ant in substantia
se, et qd diffusi-
in substantia, et substan-
tia g. h. i. k. l. m.

x sic x prædicto.

x quo dicitur 2° & 3° Res
hæc sed arbitrio à
dico.

XXVIII. Huic de Reductione argumento aliud velut
N ipsius

Ipsius confectionarium subjungit Suarez, unde itidem probet Formam substantialem: quia nimirum alteratio in rebus inanimatis (ac multo evidentius in animatis) alias fit pura, ac maneat intra latitudinem mutationis substantialis, ita ut res alteratae maneat integrae, vel fere integrae in substantia sua, & facile ad priorem statum revertantur, si actio contrarij cesset; sicuti videmus in aqua & ferro calefactis: interdum vero ita procedat, ut omnimoda transmutatio rei fiat, ac passum illud, quamvis removeatur agens, nunquam possit ad pristinum statum redire. Hanc autem majorem mutationem non posse esse aliam, nisi quia ipsum substantiale compositum dissolvitur, recedente Forma substantiali. Ultimam subfunctionem (ut vocat) ita probare instituit: Quia si tota substantia rei semper aequae maneret integra, quantumcunq; procederet alteratio, ipsa de se semper haberet eandem habitudinem ad accidentia, ergo vel semper post quamcunq; alterationem maneret quiescens sub quibuscunq; accidentibus, quantum esset ex se, & remoto contrario agente; vel certe remotis iisdem agentibus semper rediret ad eadem accidentia. Hisce porro aliud adtextit, de inseparabilitate nonnullorum accidentium. Quaedam enim accidentia a quibusdam subjectis adeo esse inseparabilia, ut si illa auferantur, vel nimium diminuantur, omnimoda transmutatio fiat in subjectis, ita ut non possint per intrinsicam vim ad pristinum statum redire, ergo illam inseparabilitatem provenire ex connectione talium accidentium cum aliquo Principio interno talium rerum, quod cum nequeat esse Materia prima (quia respectu illius nullum accidens est inseparabile, ex his quae per alterationem possunt acquiri vel amitti) neq; aliquid accidens; sistendum necessario esse in aliqua Forma, quae sit prima respectu accidentium inseparabilium, illam ergo esse Formam substantialem, non accidentalem, cum constituat propriam essentiam, cui proprietates accidentales connaturaliter & inseparabiliter insunt. Quantum ad posteriorem hujus argumentationis partem, illi de novo respondere non est necesse, quum sufficiat huc accommodare

x sic supra accidentia
sic sit primans neg
no positivand
tuo ois (inaturalitatis)

dare ea, quae supra paragrapho vigesimo disputavimus, ostendendo, ^{ad proprietates} proprietates rerum non arguere aliquod internum Principium substantiale, quod eas hoc vel alio modo & gradu requirat, sed sufficere specificam naturam & perfectionem ab ipso Deo institutam, ^{instituta} cuius ratione sua certa accidentia in certis subjectis requirantur. Sane ab eadem Causa, à qua proficiscitur, ut sua certa naturaliter cuique rei sint accidentia, fit etiam, ut alia Accidentia sint separabilia, alia vero secus. Quamquam enim omnia accidentia, quae alteratione acquiri vel amitti possunt, ^{instituta} sint separabilia ratione Materiae; ipsa tamen specifica rei natura facit, ut nonnulla ipsorum sint inseparabilia; non ut omnino à subjecto suo separari non possint, sed ut nequeant separari à re, ipsa salva manente. Quod enim ^{ordinatum} praecipuum est ad essentiam rei constituendam, illud tolli absque rei perniciem non potest. Quum igitur res manere nequeat, ^{non potest} natura sua amissa; & natura ipsa subsistere nequeat, ac nomen suum tueri, si id, quod in ea praecipuum est, perierit; hinc fit, ut accidentia quaedam sint inseparabilia, id est, ejusmodi, quae auferri, nisi ut res ipsa, cuius pars sunt, pereat, non possunt: quum alia accidentia minus principalia abesse citra rei exitium queant. quod declarari quodammodo potest exemplo corporum organicorum, quae nonnullarum quidem partium jacturam sustinent, iisque mutilata subsistere tamen valent; nonnullae vero partes si auferantur, ipsius corporis ratio destruitur, neque subsistere id amplius potest, aut officium suum implere: quod latius à nobis exponitur sequentis capituli sectione secunda, paragrapho decimo octavo. Quod igitur Accidentia nonnulla sunt inseparabilia, id non indicat, latere sub ijs Formam aliquam substantialem, cum qua connexionem habeant, sed ipsa esse praecipua in essentia talis naturae constituenda, quae natura proinde ijs ablatis subsistere nequeat; quare ipsorum amissione rem ipsam, cuius erant, destrui necesse fit. Et doceri hoc amplius potest exemplis animarum mortalium (quales sunt illae brutorum & stirpium, & inferior hominum anima) quarum unaquaeque suis certis facultatibus est instructa,

N₂

&c.

quomodo pacto
 xil ut y a am auct
 qd ut quoy y mlt
 non potest
 x accidentia rei ay
 parta sunt rei hie
 ay sunt rei ipse
 partia hie ay sunt
 principium. ut sunt
 minus principium
 quae vocari accidentia
 ut ad aliqd ex
 accidentia, o dicit
 pnt illud, red
 non agnoscat ut
 hinc hie illud
 qd agnoscat ut
 accidentia hie
 x praecipua o est
 accidentia non
 constitutiva

& ijs amissis, pro anima censei nequaquam potest. neq;
tamen hic fingere licet Formam aliquam ^{naturalem} substantialem,
cujus ratione illa facultates suis subjectis insint (quum
ipsas has animas pleriq; Peripatetici, & duas saltem ipsa-
rum species, brutorum, ac stirpium, omnes unanimiter ha-
beant pro Formis, in quibus proinde alia Formae inesse
minime queant) sed ipsa species ratio ^{substantialis} sufficit, quae nimi-
rum requirit, ad animae alicujus constitutionem, ut haec vel
illa accidentia in proprio subjecto concurrant; sicuti ipsius
animalis vel stirpis ^{substantialis} specifica ratio postulat, ut talis ani-
ma (nimirum e tali subjecto ac talibus accidentibus con-
fiata) tali corpori jungatur. Sicuti autem in animabus
res clara est, accidentia ipsarum, quanquam ratione sub-
jecti sint separabilia, esse tamen inseparabilia, non rati-
one alicujus interni Principij ^{substantialis} substantialis, cui proxime
connectantur, ac cujus ratione ipsi subjecto, cui inhaerent,
& cum quo juncta animam constituunt, committantur &
colligentur, sed quia ipsa specifica ratio illud exigit; (sicuti
ipsi Peripatetici hoc, velint nolint, fateri coguntur) ita de
alijs quoq; rebus, accidentia inseparabilia fortitis, res sese
habet; ut nimirum accidentium illa inseparabilitas prove-
niat non ab ipsorum ^{con-naturalitate} connectione cum aliqua Forma sub-
stantiali, sed a specifica ratione ipsius rei, quae ex illis ac-
cidentibus suo subjecto unitis confurgit. Quantum
vero ad alteram hujus argumenti partem, quae Formas ^{ratione}
substantiales arguit ex eo, quod nonnullis alterationibus
conjugitur ipsius rei corruptio; & ipsa nihilo melior est
aut validior. Namq; quod nonnullae Alterationes con-
junctam habeant majorem rei ^{mutationem} mutationem, adeo ut ipsum
substantiale compositum dissolvatur, facile probatu est,
atq; adeo superfluum, quum id per se sit manifestum. Quod
vero illa compositi dissolutio fiat recedente Forma sub-
stantiali, sive quod illa dissolutio nihil sit aliud quam ipsa
Formae recessio, neque hinc sequitur, neq; ab ipso Suarezio
probatur. Quippe probatio subsumtionis non plus infert,
nisi totam rei ^{substantiam} substantiam in hujusmodi mutationibus non
manere integram, id quod libenter concedimus: sed hoc
Formas

x quo hinc sequitur
quo hinc hinc illa
quo hinc pro?

x non ratione naturae
et naturae Rei.

x. si quae ista placem
supra illa...

x sortitione et
repartitione accepit.

x Ipsitatis et
accidentalitatis

Formæ substantiali nihil prorsus suffragatur. Namque si certum esset, dari Formam substantialem, eamq; esse reductionis autorem; tunc recte concluderetur, in majoribus hisce mutationibus recedere Formam, idque non aliunde modo, sed & ex reductionis defectu probaretur. ast apud eos, qui negant Formam, & proinde negant quoq; reductionem ab ea fieri, nullo modo procedit hæc argumentatio, quæ in majoribus hisce mutationibus vult recedere Formam, idq; probat ex eo, quod post eas reductio non fiat. Namq; positis etiam ijs, quæ nos ponimus, tum de Substantiarum generatione & corruptione, tum de Reductionis Causis, abunde explicari potest, quomodo per ejusmodi mutationes & intereat compositum, & pristina accidentia, per alterationem corruptivam amissa, recuperare non possit. Quod enim non est amplius, alterari certe non potest vel ab alio, vel à semet ipso: estq; futilitati proximum, quærere Causam, quare res, quæ interiit, restituere sibi ipsi pristinum aliquod accidens non possit, quum clarum sit rem, quæ dissoluta est, atq; esse desijt, non modo non agere amplius, sed neq; pati posse, ac consequenter non tantum à seipsâ, sed ab alio quoq; non posse alterari, & vel amissa accidentia, vel alia ulla adipisci; nisi ut de novo prius ipsa generetur. Totam igitur rei substantiam in majoribus istis mutationibus non manere integram, Suarezio assentimur. quod verò illa substantiæ dissolutio fiat per Formæ Substantialis ablationem, neq; nos credimus, & Suarezius haudquaquam probat, imò nec probare aggreditur, quum tamen hoc solum ipsi hic fuerit probandum; quandoquidem alterum illud non est controversum, proptereaq; haud indiget probationis.

Cap I
Ridicula ratio
Rationibus

Ne ratione naturalis
fieri, in VI Na.

Ne Soc Aristoteli
#4

XXIX. Enumeratis hætenus atq; examinatis argumentis unum adhuc auctarij loco superaddit Fonseca, quod agmen claudat, ex ipsa fidei doctrina, ut ait, petitur. Confirmat, inquit, assertionem hanc (scilicet, dari Formas substantiales) orthodoxa fides, cum docet; primum, humanam esse immortalem, existentemq; post separationem à corpore, unde sequitur esse substantiam: deinde, esse veram ac essentialem.

Rationes ab ipsa rei substantia petitas, et ipsi non implentur, infixas, ipsum rei naturam appellantes, Rationes hinc Na. Rationibus hinc Visibilibus
Sodomo Roy violata hinc Majoritate Na. Pro Combuio ac si hinc hinc attestat.

Disp. 15. sect.
1. §. 6.

ac essentialem hominis Formam. Quum igitur homo animal
ceteris animalibus, & animalia cum viventibus, & viven-
tia cum non viventibus genere convenient; efficitur, ut
quemadmodum species humana completur per Formam sub-
stantialem, ita compleantur cetera entia naturalia. Hoc
argumentum apud Suarezium obtinet primum locum inter
omnia, quae pro Forma substantiati assert, & multo verbo-

pro Nat, h
substantia, fundanda
q; la Natur, q; t
fondis, q; substantia
q; t uba commen-
tuos utabile
In h. al. s. d. e
quid somnium
ambo h. totum
sibi apta sunt
tibi quodant
et sibi adequans
sibi minus plura
sum a. a. q. v. o.
re quod a. i. q.
obed. a. i. t. a.
n. q. t. e. p. u. d.
man, z. n. o. f. o. r.
e. n. o. m. a. n. s. i. b. i.
v. n. u. o. p. l. u. r. a.
n. i. q. t. o. t. u. m.
t. o. t. u. m.
i. b. i. g. l. o. r. i. t. u. s.
m. a. t. r. i. a.
at quo tunc sibi
mutuo nam sum
at quo tunc sibi
plurimodo o. d. p. r. e. s.
e. i. t. h. u. p. o. s. i. t. i. o. n. e.

sus ab ipso explicatur. Ratiocinatio ipsius in summam
contracta haec est. ^{naa} Anima humana (inquit) ^{hominis} substantia est,
quia per se manet separata a corpore: & est vera For-
ma corporis, non enim potest esse substantia assistens, aut
extrinsece movens corpus, alias non vivificaret illud, neq;
ex praesentia & conjunctione ejus penderent opera vite;
neq; deniq; esset ipse homo qui intelligeret, sed quadam alia
substantia illi assistens. Constat ergo homo corpore ut Ma-
teria & animi rationali ut Forma. Hominis autem com-
positio ex ^{naa} Materia & ^{naa} Forma substantiali, ostendit esse in
rebus naturalibus subiectum quoddam substantiale, natura
sua aptum ut informetur actu aliquo substantiali. Prete-
rea, ex eadem hominis compositione colligitur, aggregationem
plurium Formarum accidentalium in simplici subiecto sub-
stantiali non satis esse ad constitutionem rei naturalis, nam
in homine sunt illae facultates & Formae accidentales, plures
fortasse ac perfectiores quam in alys naturalibus rebus, &
tamen non sufficiunt ad constitutionem alicujus naturalis
entis completi, sed praeterea requiritur Forma, quae velut
praesit omnibus illis facultatibus & accidentibus, & in qua
illa velut radicem & unitatem habeant: quare eadem ra-
tione in alys quoq; entibus naturalibus Forma est neces-
saria. Tertio, quum idem modus generationis & corrupti-
onis fit in alys rebus, qui est in homine (excepta differen-
tia in perfectione & subsistentia Formae humanae) sequitur,
ut quomodo generatio & corruptio hominis non consistit in
acquisitione vel amissione aliquorum accidentium, sed in
unionem vel disjunctionem animae rationalis, substantialiter
informantis corpus humanum; eodem modo fiat generatio
& corruptio aliorum quoq; entium naturalium. Deniq;

x a q; Rationantis
In Ratificantis
In finientis de
continentis omnes
rationes Illas in
qua existat Ratio dominans
omni ratione in fundum
operabilium quorum in Operabilium organorum.

videt qua Ratio Dominativa a Ordinativ
lupidum adificando: qua ratio
Dominativa lignorum in Navificando
qua ratio Dominativa in Navigando
materia h. Vivificando, Somnificando.

Cap. I.

omnia ^{superiorum} ~~indicia~~ & signa ^{reprehensa} substantialis compositionis, que in ^{ita} ~~homine~~ cogitari possunt, sunt in alijs entibus naturalibus, & ⁱⁿ ~~presertim~~ in animantibus. Hoc argumentum & falsa nititur hypothesi; & si ea vel maxime vera esset, nihilominus tamen ipsam haudquaquam procederet. Sane præter Mentem seu Intellectum ^{maliter} ~~aliam~~ quoque in homine animam reperiri, & sic hominem non ex anima & corpore, sed ex corpore & duabus animabus constare, firmis rationibus suo loco demonstrabimus. Sed ut concederetur unicam ^{non est animam} ~~animam~~ esse, cumque ex ^{super addita} ~~Mente~~ tantum & corpore constare; non tamen inde recte inferretur, similem quoque esse brutorum animantium è duabus diversis substantijs compositionem, earumque animam itidem esse ^{atque mentalem} ~~substantialem~~; quum longe diversa sit conditio ~~Mentis~~, & reliquarum animarum, & præcipua ratio, qua probatur animam humanam esse substantiam, nimirum ipsius immortalitas atque separabilitas à corpore, in reliquis animabus desit, ex ipsorum Peripateticorum confessione. Verum hoc quidem urgere nolumus, neque hanc inconsequentiam pluribus coarguere, quandoquidem rem ipsam, quæ hic intenditur, quantum ad animalia bruta, fatemur; nimirum & constare ea ^{non corpore} ~~ex anima~~ & corpore, & animam ipsorum esse substantiam: neque de brutis solummodo, sed & de stirpibus, atque omnibus in universum viventibus tantundem concedimus. ac proinde, siquid pro Formarum assertionem valet hominis ex anima & corpore compositio, multo magis valebit illa brutorum & stirpium, quum per vulgata illa de Formis somnia multo magis quadrent in hæc animas, quam in Mentem: quamobrem longe probabilius ex brutorum & stirpium compositioe ex anima & corpore, quam ex illa hominis, inferretur, reliquis quoque substantias vite expertes simili quodam modo duabus ^{non formis} ~~diversis~~ substantijs constare, atque ex ^{non materia} ~~Materia~~ & Forma compositas esse. Verum enimvero illam ex anima & corpore compositionem dissimillimam esse illi, qua Materia potentialis informetur actu substantiali, & ex ^{non materia} ~~duabus~~ substantijs incompletis (ut loqui solent) fiat substantia non una tantum ^{est, o stat in se} ~~est~~.

seu non

Non est bonus
 Multorum princip
 natus. Vnus Res
 esto. princeps
 habet socium
 non est princeps.
 non est in multis
 bonitas sed in
 unitate.

Non est pot
 substantia
 o actu sub
 stantialis in
 actu sub
 stantiali o pot
 substantia

xi. n. qd. ex duobus
 est, o stat in se
 duobus Incompleta
 Incompleta officialis de
 phibet hanc in omni

Cap. I.

*¶ Ergo dum quædam
in materia illa anima*

*¶ Quæ sit à for, à
ratione abstracta
quæ sit ratio
in materia
in ratione
quæ sit ratio
in materia
in ratione*

tum, sed & simplex, seu quibuscunq; alijs verbis illam pro-
 tritam ex potentia & actu substantiali compositionem ex-
 primere placet: facile ostendi potest. Etenim animæ,
 etiamsi vim suam in totum corpus spargunt, non tamen
 substantiâ suâ illud totum penetrant, ac quaquaversus per-
 vadunt, sed certis in corpore spacijs circumscribuntur, cer-
 tisq; receptaculis continentur. præterea crescente corpore
 & ipsæ crescunt; & corpore jam perfectam molem ade-
 pto, ipsæ tamen continuas incrementi ac decrementi vices
 experiuntur, quippe quibus & quotidie aliqua, & nonnul-
 lis occasionibus permagna pars decedit, & factum dam-
 num convenienti alimento rursus refarcitur. Super hisce
 compositæ ita sunt è subjecto & accidentibus, ut Materiam
 omnes sortitæ sint communem, nullâq; alia re nisi solis
 qualitibus inter se distinguantur: quare etiam ablati per
 mortem aliove casu qualitibus specificis, substantia tamen
 ipsa manet, aptaq; est è qua aliæ rursus animæ generen-
 tur, congruis accidentibus in ipsam introductis. Hæc omnia
 ita se habere, ut dicimus, planum faciemus, quando ad
 Animæ tractationem deventum erit. At cum Formarum
 naturâ (qualem sibi fingunt Peripatetici) hæc è directo pu-
 gnant: quandoquidem statuunt Formas penitus Materie
 se infundere, nullamq; vel minimam ejus particulam inve-
 niri, cui Forma non insideat, ac sese circumfundat, vel
 potius infundat, non enim ita hæc duo coagmentant, ut
 contigua tantum sint ac cohareant, sed ut plane indiscreta,
 uno eodemq; spatio includantur, ac penitus in unum co-
 aluerint. Sed & Formas neq; augeri dicunt, neq; immi-
 nuï, sed ab ortu rei usq; ad ejus interitum eadem sine ulla
 variatione perdurare: simplicissimasq; esse ipsas prædicant,
 omnifq; compositionis expertes; quare etiam intereunte
 composito Formas penitus, deleri neq; quicquam ipsarum
 manere asserunt, & accidentia Formæ coniectaria non in
 ipsis Formis, sed in Materia informata aut in composito
 ratione Materie collocant. At hoc postremum Animabus
 non quadrat, non modo secundum nos & Veritatem, sed
 & secundum ipsos, qui fatentur animæ facultates ipsi ani-
 mæ

*functiones
activitates*

ma inharere; quare etiam fateantur necesse est, animam esse aliquid ex substantia & accidentibus compositum. Namq; Scotus, qui tum ad vitandum hoc incommodum, tum ob alias quasdam febriculosas ratiunculas, statuit, ^{potentias non esse qualitates, neq; quid reale, distinctum essentialiter ab ipsa anima substantia, sed esse idem cum illa, seu ipsamet anima substantiam, qua cum varias operationes respiciat, varijs etiam nominibus appellari solent, quae dicantur potentiae anima, quum idem re sint, quod ipsa anima substantia:} nugari iudicatur a maxima ipsorum Peripateticorum parte. & non minus nova est in illa schola Zabarella opinio, perquam sane monstrosa, asserentis, ^{Ratione originis,} potentias anima provenire quidem ab anima, ut a Principio & non tamen in ea recipi ut in subiecto, sed in corpore animato: quum pleriq; omnes Aristotelici statuunt, id quod res est, facultates animae in ipsa anima inharere. ^{De facult. anima, cap. 4.}

Quandoquidem igitur animabus tanta intercedit dissimilitudo cum Formis (quales quidem eas sibi effingunt Peripatetici) frustra omnino viventium ex anima & corpore compositio adhibetur ad probandum, quod reliqua quoque res naturales debeant ex Materia & Forma constare: quum animabus perperam indatur Formarum nomen, ideoque etiam non recte dicatur, viventia ex Materia & Forma constare.

XXX. Sicuti autem hoc jam declaravimus quantum ad animam, ita proclive est, idem quoq; respectu Materiae planum facere: atque ostendere, quod sicuti anima prave in Formarum ^{conditionem} redigitur, quum Formae conditiones ipsi haudquaquam competant; ita etiam corpora viventium futiliter comparantur cum Materia, siquidem haec corpora nequaquam ita se habent ad animas suas, quomodo Materiam se habere ad Formam peripatus pronuntiat. Etenim ut alia omittamus, Materiam non habere ullam per se existentiam, temperq; necessario esse sub aliqua Forma, ac propterea ^{habet quod} prior Forma excedit, alteram eodem momento ^{debet ipsam} succedere: itidemq; Materiam

x habitum illum prorsus annullo.

Ratione, et for. a. h. a.

O

per

Cap. I.

per se indefinitam, à Forma ad certam speciem astringi, ab eaq; accipere omnia sua accidentia, quippe quæ Formæ confectionem sunt, atq; ab ea emanant, & idcirco cum adveniente illa adveniant, ac cum discedente discedant aut omnia, aut pleraq; saltem (an enim aliqua affectiones, quæ erant in re corrupta, possint manere in genita, inter ipsos disputatur) constans est Lycei doctrina. Ast hæc omnia in corporibus viventium falsa deprehenduntur. Hæc enim ab animabus hoc tantum habent, ut à cujusvis generis injurijs melius defendantur, atq; diutius conserventur, ut verò sint & existant, nequaquam animarum præsentia habent, sed à seipsis; quare etiam sunt & existunt, postquam anima ab ijs emigravit: quum tamen nulla alia anima & Forma in ipsius locum successerit. Nam quod nonnulli commenti sunt Formam cadaveris, quæ in viventis interitu statim generetur, atq; in animæ defunctæ locum surrogatur, ejusq; defectum suppleat ad corpus informandum; est delirium merum quum istius Formæ nullum ne tenuissimum quidem indicium afferri queat, sed solummodo extracta sit super hoc ipso commento, quod ut animam Formam, ita corpus Materiæ nomine indiget; quo posito sequatur, ut quomodo alijs Formis exeuntibus, novæ intrent in Materiam, quæ non nisi sub aliqua Formæ ratione esse possit; ita excessum animæ ex corpore, excipiat alterius si non animæ, saltem Formæ introitus, ne corpus maneat omni Formæ destitutum. hæc sola ratio afferri potest, non quæ ista cadaverosa Forma probetur, sed ob quam commenti eam sunt ij, qui eam introduxerunt; & rem ita se habere ac dicimus, Suarez (unus ex ijs, qui Formam cadaveris ponunt) claris verbis fatetur, sic inquit: Nunquam manere Materiam sine substantiali Formæ dubito an satis demonstratum sit. nam substantialem Formam non experimur, nisi ex effectibus vel accidentibus. Sape autem nullus est effectus, qui evidenter ostendat introductionem novæ Formæ post recessum prioris, ut in morte hominis. & ideo Scotus & alij negant, ibi introducendam novam Formam; quæquam, ne contra hoc servatum gantur fateri, Materiam manere sine Formæ, ponant Formam

Xc n'est plus p.
 cette raison là
 ce n'est plus p.
 sans cette venue
 sans cette mesure
 la dans cette fin là

ut pro quod
 22 pro ad hunc finem
 Effectus

N. ut non, utique
 est generata. Venerit
 de corruptione
 aliquid. Totusq;
 corruptionis o. it.
 corruptionis, sed
 quædam generatio
 in primam de
 corruptionem o. it.
 sed generatio est
 contingit de corrup
 tionem.

Y nonne inflammationes
 et ratio ignis ligni
 affandi Disp. 15. sect.
 de mo. 8. §. 16.

nonne contusio generat
 et ratio ignis & viginti
 in cessandi & moriendi
 nota in omni extra
 loci debitu o. generat
 sed parit & parit
 Ita hoc servatum
 caput o. vivit. Ignis
 sanguis sero venarum
 subditus & non amplius
 fontem, siq; aliquid h.

Nulli nam ad
 Innaturam
 fundar
 rationari
 in forma

rationari s. rationari s.
 rationari s.
 rationari s.

rationari s.
 rationari s.
 rationari s.

ut a cujusvis generis injurijs melius defendantur, atq; diutius conserventur, ut verò sint & existant, nequaquam animarum præsentia habent, sed à seipsis; quare etiam sunt & existunt, postquam anima ab ijs emigravit: quum tamen nulla alia anima & Forma in ipsius locum successerit.

Nam quod nonnulli commenti sunt Formam cadaveris, quæ in viventis interitu statim generetur, atq; in animæ defunctæ locum surrogatur, ejusq; defectum suppleat ad corpus informandum; est delirium merum quum istius Formæ nullum ne tenuissimum quidem indicium afferri queat, sed solummodo extracta sit super hoc ipso commento, quod ut animam Formam, ita corpus Materiæ nomine indiget; quo posito sequatur, ut quomodo alijs Formis exeuntibus, novæ intrent in Materiam, quæ non nisi sub aliqua Formæ ratione esse possit; ita excessum animæ ex corpore, excipiat alterius si non animæ, saltem Formæ introitus, ne corpus maneat omni Formæ destitutum.

hæc sola ratio afferri potest, non quæ ista cadaverosa Forma probetur, sed ob quam commenti eam sunt ij, qui eam introduxerunt; & rem ita se habere ac dicimus, Suarez (unus ex ijs, qui Formam cadaveris ponunt) claris verbis fatetur, sic inquit: Nunquam manere Materiam sine substantiali Formæ dubito an satis demonstratum sit. nam substantialem Formam non experimur, nisi ex effectibus vel accidentibus. Sape autem nullus est effectus, qui evidenter ostendat introductionem novæ Formæ post recessum prioris, ut in morte hominis. & ideo Scotus & alij negant, ibi introducendam novam Formam; quæquam, ne contra hoc servatum gantur fateri, Materiam manere sine Formæ, ponant Formam

ut a cujusvis generis injurijs melius defendantur, atq; diutius conserventur, ut verò sint & existant, nequaquam animarum præsentia habent, sed à seipsis; quare etiam sunt & existunt, postquam anima ab ijs emigravit: quum tamen nulla alia anima & Forma in ipsius locum successerit.

Nam quod nonnulli commenti sunt Formam cadaveris, quæ in viventis interitu statim generetur, atq; in animæ defunctæ locum surrogatur, ejusq; defectum suppleat ad corpus informandum; est delirium merum quum istius Formæ nullum ne tenuissimum quidem indicium afferri queat, sed solummodo extracta sit super hoc ipso commento, quod ut animam Formam, ita corpus Materiæ nomine indiget; quo posito sequatur, ut quomodo alijs Formis exeuntibus, novæ intrent in Materiam, quæ non nisi sub aliqua Formæ ratione esse possit; ita excessum animæ ex corpore, excipiat alterius si non animæ, saltem Formæ introitus, ne corpus maneat omni Formæ destitutum.

hæc sola ratio afferri potest, non quæ ista cadaverosa Forma probetur, sed ob quam commenti eam sunt ij, qui eam introduxerunt; & rem ita se habere ac dicimus, Suarez (unus ex ijs, qui Formam cadaveris ponunt) claris verbis fatetur, sic inquit: Nunquam manere Materiam sine substantiali Formæ dubito an satis demonstratum sit. nam substantialem Formam non experimur, nisi ex effectibus vel accidentibus. Sape autem nullus est effectus, qui evidenter ostendat introductionem novæ Formæ post recessum prioris, ut in morte hominis. & ideo Scotus & alij negant, ibi introducendam novam Formam; quæquam, ne contra hoc servatum gantur fateri, Materiam manere sine Formæ, ponant Formam

ut a cujusvis generis injurijs melius defendantur, atq; diutius conserventur, ut verò sint & existant, nequaquam animarum præsentia habent, sed à seipsis; quare etiam sunt & existunt, postquam anima ab ijs emigravit: quum tamen nulla alia anima & Forma in ipsius locum successerit.

Nam quod nonnulli commenti sunt Formam cadaveris, quæ in viventis interitu statim generetur, atq; in animæ defunctæ locum surrogatur, ejusq; defectum suppleat ad corpus informandum; est delirium merum quum istius Formæ nullum ne tenuissimum quidem indicium afferri queat, sed solummodo extracta sit super hoc ipso commento, quod ut animam Formam, ita corpus Materiæ nomine indiget; quo posito sequatur, ut quomodo alijs Formis exeuntibus, novæ intrent in Materiam, quæ non nisi sub aliqua Formæ ratione esse possit; ita excessum animæ ex corpore, excipiat alterius si non animæ, saltem Formæ introitus, ne corpus maneat omni Formæ destitutum.

hæc sola ratio afferri potest, non quæ ista cadaverosa Forma probetur, sed ob quam commenti eam sunt ij, qui eam introduxerunt; & rem ita se habere ac dicimus, Suarez (unus ex ijs, qui Formam cadaveris ponunt) claris verbis fatetur, sic inquit: Nunquam manere Materiam sine substantiali Formæ dubito an satis demonstratum sit. nam substantialem Formam non experimur, nisi ex effectibus vel accidentibus. Sape autem nullus est effectus, qui evidenter ostendat introductionem novæ Formæ post recessum prioris, ut in morte hominis. & ideo Scotus & alij negant, ibi introducendam novam Formam; quæquam, ne contra hoc servatum gantur fateri, Materiam manere sine Formæ, ponant Formam

Cap. I.

cum eo, quod erant in corpore vivente, nisi homonymi-
 ce. hoc scribit primi de Part. Anim. primo, Απειράστους
 τὴν ψυχὴν, ἔστι δὲ τῶν μορίων τὸ αὐτὸ λείπεται, πλὴν τῆς
 σχήμασι μόνον, καὶ ὡς τὰ μὲν δεικνύμενα ληθίζονται. *Ubi
 anima discessit, nulla pars relinquitur eadem, nisi solâ figu-
 rā, sicuti ea quæ in fabulis memorantur lapidescere.* & pri-
 mo politicorum, Αναεργαίη τῆς οὐλῆς, ἐκεῖ ἐστὶ πῶς,
 ἔστι δὲ χεῖρ, εἰ μὴ ὁμοιότητος, ὡς τὸ εἶναι λέγει τὴν λιδίνην.
*Pereunte Toto, non amplius erit pes, neq; manus, nisi equi-
 voce, itidem ac lapidæa.* Item primi de Gener. Anim. 19.
 Οὐδὲ ἡ χεῖρ, ἢ ἄλλο τι τῶν μορίων οὐδὲν, ἀνευ ψυχῆς ἢ
 ἄλλης τινὸς δυνάμεως ἐστὶ χεῖρ, ἔστι δὲ μορίον οὐδὲν, ἀλλὰ
 μόνον ὁμώνυμον. *neq; manus, neq; aliarum partium ulla, absq;
 anima aut alia quadam facultate est manus, aut alia qua-
 vis pars, sed tantum æquivoce.* ac rursus secundi de gene-
 ratione animalium primo, Οὐδὲ δὲ πρόσωπον, μὴ ἔχον
 ψυχὴν, ἔστι δὲ σὰρξ. ἀλλὰ φασγάνη, ὁμοιότητος λεχθήσεθ',
 τὸ μὲν, εἶναι πρόσωπον, τὸ δὲ, σὰρξ. ὡς τὸ εἶναι εἰ ἐγίνετο
 ἐύλινα, ἢ λιδίνα. *non enim est facies, non habens animam,
 neq; caro, quippe ubi interierunt, æquivoce carnis & faciei
 appellatione afficiuntur, non minus quam si ligna aut la-
 pidæa essent facta.* Et hoc sequitur etiam Scaliger; neq;
 sequitur tantum, sed quod ipsi familiare de vanissimis qui-
 busq; ac maxime ridiculis commentis, de hoc etiam fa-
 cit, ut id pro maximo & plane impenetrabili secreto
 venditet. sic enim scribit Exerc. 366. *Hæc contra Sco-
 tum: quæ latent ingenia plebeia, sicut & illud, Membra
 cadaveris alia esse specie ab ijs, quæ fuerant viventis, soli
 sapientes hæc hauriunt ex penitioribus natura fontibus.* &
 similia etiam habet exercitationis sextæ sectione duode-
 cima, ubi Fernesium reprehendens, qui Aristoteli assenti-
 ens de partibus instrumentarijs, aliud sentit de similari-
 bus, aitq; *os cadaveris esse verum os*; tam mirifice sibi
 placet de hoc delirio, ut id numeret inter ea, quæ spino-
 siora cum sint, ac minime popularia, faciant sapientes, mi-
 nime populares, cælo propiores agitare. *Opera pretium
 est*

× ligno

est autem examinare hujus sententiae fundamenta, ut sic
 ejus infirmitas elucescat. Aristoteles quidem unam tantum,
 quod sciamus, hujus opinionis affert rationem, quia nimi-
 rum partes cadaveris non possint amplius esse eas actio-
 nes, quas edebant dum viverent. Πάντα ἔργα ἄριστοι,
 καὶ τῆ δυνάμει ὡσεὶ μιν ἐὰν ποιοῦντα ὄντα, ἔλεγον τὰ
 αὐτὰ, ἀλλὰ ὁμάνυμα. *omnia definita sunt opere, & poten-
 tia. itaq; ubi non amplius sunt talia [ut operari possint]
 non dicenda sunt eadem, sed equivoca. & latius primi de
 Part. animal. primo, Ἐὐ δὲ ἀδύνατον εἶναι χεῖρα ὁποῦσαν
 διακερμαίνουσαν, οἷον χαλκῆν ἢ ξυλίνην, πλὴν ὁμάνυμας, οἷον
 γεγραμμένον ἰατροῦ ἢ Ἰδ δυνήσεται ποιεῖν τὸ ἐαυτῆς ἔρ-
 γον, ὡπερ ἔσθ' αὐλοὶ λίθινοι τὸ ἐαυτῶν ἔργον, ἐπεὶ ὁ γε-
 γραμμένος ἰατροῦς. ὁμῶς δὲ τῶτοις, ἔσθ' τῶν τῶ τεθνε-
 ῶτος μορίων ἔσθ' ἐν τῶν ποιῶτων ἐστὶ. λέγω δ' οἷον ὁ-
 φθαλμὸς, χεῖρ. Præterea autem impossibile est, ut manus
 sit quomodocunq; affecta, veluti ænea aut lignea, nisi equi-
 voce, sicuti pictus medicus. non enim poterit opus suum
 facere, sicuti neq; tibia saxea opus suum [facere queunt]
 neq; pictus medicus. consimiliter autem neq; partium mor-
 tui ulla (ut oculus, manus) est id quod fuerat. Hoc quo-
 que Scaliger expressit, dicens, Cadaveris os carere sine
 nullum enim ejus officium esse, ut prius. non esse igitur idem.
 & aliam præterea addit rationem hanc. Una est in vivente
 Forma, qua unum est. Os Cesaris viventis vivens est. Ubi
 Cesar erit cadaver, abierit Forma; tunc corpus illud non
 erit id, quod nunc hoc est, numero. ergo neq; partes ejus,
 qua unum erant per id, per quod illud unum erat ens, &
 tale aliquid ens. Caret igitur cadaveris os ea ^{Ratione} Formâ, quâ
 erat vivens. *os vivens & os vivens idem. os cadaveris est os non os.
 500 mortuus est 500 o 500.**

Exerc. 6. §. 12.

XXXII. Quantum ad priorem harum rationum, si ea va-
 let in partibus cadaveris, valeat etiam oportet in partibus
 immedicabili paralyti obstitis; quæ cum officium suum ami-
 serint, eque ac partes cadaveris, sequetur ut & ipsæ non
 sint amplius quod fuerant, utq; pristina appellatio ijs non
 amplius

animam à corpore, quam corpus ab anima, hoc beneficium
accipere. etenim anima (bruta nimirum, aut vegetativa, de
qua toto hoc sermone loquimur) definit esse anima, simu-
latq; corporis consortium relinquit, omnibusq; illis notis
sive accidentibus exiit, quorum cum subjecto unione effi-
ciebatur ut & anima esset, & ad certam hanc animarum speci-
em pertineret. Quodsi anima, quæ ita à corpore pendet, ut
eodem momento, quo à corpore sejungitur, dissolvatur &
intereat, non tamen à corpore habet (sicuti revera non
habet ab ipso) ut sit hoc quod est; longe est dictu in-
eptius, corporis essentiam atque specificam naturam ab
anima derivare, quum ipsa maneat integra, qualis erat
prius (nisi siquid aliunde passa est) etiam post animæ dis-
cessum. Manere autem, adeo est manifestum, certissimoq;
sensuum indicio exploratum, ut eorum, qui ad tuendas de-
liras quaedam nanias, in suomet ipsorum ecrebro natas,
illud negare sustinent, impudentiam potius mirari debea-
mus ac stoliditatem, quam in ijs coarguendis laborem ul-
lum sumere; quum plane perversam ineant ratiocinandi
viam, ἐξ ἀδύλων ὑπὲρ τῶν φαινομένων συλλογίζομενοι,
*ex incertis concludentes super ijs qua evidentia sunt, ut Ga-
leni verbis utamur è 1. Simpl. 34. ὡς ἐν τῷ κατὰ ψεύθε-
σαι τὸ ἀισθησεως ἀυλοῖς τῆς νικᾶν ὑπάρχοντος, ἀλλ' ἐν αὐτῷ
δὴ τῷ τοῦ μέγιστον δείγμα τὸ τῶν λόγων αὐτῶν μοχθηρίας
ἐσόμενον, ac si victoria ipsis sita esset in mendacijs contra
sensus confingendis, ac non potius hoc ipsum foret maxi-
mum indicium futilitatis disputationum ipsorum, sicuti idem
paulo ante ait. Sed hoc sophistis est solenne: (ut ibidem
monemur) ἐν ὀλίγα κατὰ ψεύθεσαι τὸ ἀισθησεως, non
parca contra sensus mendacia effutire, quippe quibus cura
non est, quam consentanea veritati loquantur, dummodo
loquantur fictitijs suis dogmatis consentanea; quod ut faci-
ant, parati sunt seipos in rebus etiam clarissimis, ac vel cui-
vis idiotæ absq; ulla difficultate deprehendendis, excæcare,
ac proinde verissimam facere illam Aristotelis confessio-
nem in Principio secundi Metaphysicorum, ὡσαυτὲ τὰ τῶν
νυκτερι-*

Cap. I.

In fumos abeat
vaporificat.persequere, seu
demonstrare, inducere
sunt esse.

Cap. 32. in fine

Cap. I.

ὁμοειδῶν ὀμματα πρὸς τὸ φέγγος ἔχει τὸ μετ' ἡμέραν
 ἔστω καὶ τὸ ἡμετέρας ψυχῆς ὁ ὄψις πρὸς τὰ τῆ φύσιν φανε-
 ρώτατα πάντων : sicuti vesperilionum oculi se habent ad lu-
 cem dici, ita anima nostra intellectus ad ea, qua naturā sunt
 omnium manifestissima. Sane res hæc, de qua nunc agimus
 (nimirum unamquamq; partem in cadavere esse idem, ejus-
 demq; naturæ, ac erat durante vita) adeo est clara, ut multos
 ipsorum Peripateticorum, quibus saltem aliqua sensuum
 καὶ τῶν φαινόμενων cura, eam negare puduerit, quantum
 quidem ad partes similes; quare dixerunt etiam in cor-
 pore vivente os esse os, & carnem esse carnem, non rati-
 one animæ totum corpus informantis, sed peculiarium For-
 marum, quæ Formæ etiam post mortem manerent, quo fiat,
 ut etiam in cadavere hæc omnes partes integræ manerent, ac
 proprias singula naturas servent, ita ut os maneat os, &
 caro maneat caro, & sic reliqua omnes; sicuti hæc de re
 loquitur Zabarella. alij vero, ut Henricus & Scotus, quan-
 dam peculiarem Formam introduxerunt, quam appellave-
 runt Formam corporeitatis, quæ corpori det suum esse, ac
 anima excedente remaneat.

* καὶ τῶν φαινόμενων, In-
 Diversitatem (In-
 d. Isaacus)

* non ppter animam
 non beneficis aia
 non per animam
 non naturā aia

Lib. de Gener.
 & Corrupt.
 cap. 3.

XXXIII. Quum ergo partes corporis, & consequenter
 totum corpus, non sint hoc quod sunt, ratione animæ, un-
 de ut sit etiam post discessum idem manerent quod erant
 prius (sicuti & per se apertum est, & multi Peripatetici,
 rei evidentia convicti, fatentur) male omnino, ut For-
 mæ animam, ita corpus Materix locum obtinere dicunt
 Peripatetici; quum ex ipsorum doctrina absurdum sit,
 planèque impossibile, ut Materia aut subsistat sine ali-
 qua Formâ, aut Formâ aliquâ amissâ, retineat eadem
 omnia accidentia eandemque naturam, quam illâ presente
 obtinebat. Unde porro sequitur, ut cum illa brutorum &
 stirpium compositio ex anima & corpore (& multo ma-
 gis illa hominum ex corpore & mente) dissimillima sit
 isti compositioni quam sibi somniant Peripatetici, ex Ma-
 teria potenciali, & Forma substantiali ipsam actuante; nulla
 omnino sit hæc consequentia, quæ ex eo, quod homo re-
 liquaq;

liquaq; viventia ex anima & corpore constant, infert, dari Formam substantialem, & reliquas etiam res non animatas ex duabus diversis substantijs in unam conflatis, Materiâ videlicet & Forma substantiali, constare. Quoniam autem supervacuum est plura de hoc argumento dicere (quum res adeo sit evidens ex supradictis) placet tamen Suarezij verba superius posita magis adhuc minutatim examinare. *Animam humanam ait esse veram Formam corporis, quia non sit substantia assistens.* Quod anima corpori non assistat ita, quomodo nauta assistit navi, aut quomodo intelligentias fingunt assistere orbibus quos moveant (hoc enim intelligit per substantiam assistentem, sicuti liquet ex ijs, quæ cum alijs hac de re tradunt, tum Zabarella capite secundo libri de mente humana) concedimus. sed quod propterea debeat corpus informare eo informationis genere, quod peripatus somniat, nequaquam sequitur; quandoquidem alijs dantur veriores modi, quas pluresve diversas substantias ad unius rei constitutionem connectendi, cujus rei innumera habemus in artibus exempla, aut potius imitamenta, quum ipsarum operâ substantiæ diversæ, & quandoq; plurimum inter se differentes, soleant ad unius corporis constitutionem inter se coagmentari. naturalium autem agentium vis atq; industria omnem artificum industriam longe superat, atq; post se relinquit, in diversis substantijs inter se hæctendis, atq; ad unius rei constitutionem apte copulandis, non ut una alteram actuet aut informet, sed ut unaquæq; & sibi ac per se sit hoc quod est, & integram partis rationem toti exhibeat. Porro quum hominis corpus ab anima non informetur, & corpus hoc non sit tale subiectum imperfectum & incompletum, qualem faciunt Materiam primam Peripatetici (sicuti ex ijs, quæ supra disputavimus, apparet) ex hominis compositione non potest inferri Materia prima, ac proinde neq; Forma substantialis, ad actuandam ejusmodi Materiam necessaria. Quantum ad secundam Suarezij rationem; aggregationem plurimum accidentium in simpliciter subiecto substantiali non sufficere ad constituendas res naturales, concedimus quidem de plerisque;

noy jallay, noy
 natuwa sibi
 nomini tunc nat
 equivoque, o Musor
 sed utraque sunt que
 natuwa vna for die
 m.

x lenti Naati dare,
 Natuwa, Natuwa-
 tati dare.
 ut tibi quoad natu
 d. lenti, quoad nat
 Natuwa sibi juco
 quoad, et sua sibi
 ita habundat
 Natuwa juco!

x quo juco?

x quo juco?
 x qua agnoscimus?
 qua p. v. v. v. v. v.

10111

P

(non

Cap. I.

(non de omnibus, quam inveniuntur res, quae ex simplici tantum subjecto & accidentibus constant) non tamen propterea concedimus (quod inde inferre vult Suarez) res illas ex Materia ^{naturali} potenti, & Forma eam actuante, atq; accidentia Materiae colligante, consistere; neq; id docetur exemplo hominis, quippe in quo ipso nequaquam ita se res habet, quam neq; anima informat corpus, neq; accidentia corporis in anima ^{radicentur} atq; ^{unitatem} habeant (ut Suarez loquitur) Et quod axioma illud, quo Forma statuitur necessaria ad accidentia inter se ac cum subjecto suo colliganda, fit inane, ex ijs, quae supra paragrapho vigesimo disputavimus, clarum est.

Quod vero Suarez tertio loco ait, ex hominis generatione & corruptione ostendi Formam ^{nam} substantialem in ceteris quoque rebus; hoc innititur hypothese illi, qua anima ^{humana} statuitur corpus ^{informare}: quae cum falsa fit, consequentia quoque haec inde ^{educta} concidat necesse est. & praeterea imprudentiae aut ignorantiae plena sunt illa verba, quibus ait, *eundem esse modum generationis & corruptionis in alijs rebus, qui est in homine*: qua re nihil à vero alienus dici potest, sicuti ex ijs, quae de generatione alibi opportuniore loco dicemus, apparebit. sane ipsa viventium corpora consimili quodam modo generantur, ac reliquae res naturales; quantum & hic multa intercedunt, quae diversitatem faciant non parvam. Totius autem vel hominis, vel alterius viventis generatio, simul sumpta, immensum quantum differt ab aliarum rerum naturalium generatione. quod idem de corruptione quoque dictum esto, quum modus intereundi debeat modo oriundi respondere.

Ultimo loco ait, *Omnia indicia & signa substantialis compositionis, quae in homine cogitari possunt, in alijs quoq; rebus naturalibus reperiri.* quod planissime falsum est, quantum quidem ad res inanimas attinet. Alijs enim in rebus nulla est compositio substantialis, nisi illa diversarum ^{substantiarum} sive diversorum Elementorum ad unum ^{corpus} constituendum commistio. at in homine, reliquisq; viventibus, praeterquam quod haec quoq; invenitur compositio substantialis, ratione

X Jure
fodere Nat.
nihil Imprudentiae in
Nat. nihil Indiferentiae,
Nat. nihil si sine
ratione, nihil non
operatur, nihil nihil
quod Imprudentiae
nihil in dicitur, nihil
in vacuo for. in vacuo
ratione. At itaq;
qua tota quae
concludit, circum
scribit, Rationat,
talisat, Naturat, operatur
nihil ut in ipso qd
o sit in ratione dicitur
atq;. Nihil in ipso
qd o sit in ratione dicitur
atq;, nihil in ipso
nihil in ipso
o abscondit
substantiat ratione,
atq;.

ratione corporis videlicet, alia etiam datur, plurimum ab hac diversa, qua in reliquis quidem dicitur, in homine autem plures substantia, (quarum quaeque suam peculiarem naturam atque essentiam sortita est) data ad unius individui constitutionem concurrunt, ut non misceantur inter se (sicut fit in altera illa compositione substantiali) sed duntaxat debita conjunctione atque connexionem coalescant: cuius substantialis compositionis neque ullum in reliquis rebus naturalibus vestigium est deprehendere, ipsaque à commentitia illa ex Materia & Forma compositione quamplurimum abhorret, sicuti proxime ostendimus. Et sic huic quoque Fonseca atque Suaeque rationi, Formam substantialem ex eo, quod homo ex anima & corpore constat, asserenti, satisfecimus, eamque inane deprehendimus, uti reliquas omnes, in hunc finem allatas: de quibus in universum ingenue fatetur Pererius, *eadem non esse rationes omnino firmas & necessarias, evidenter concludentes, sed argumenta tantum verisimilia ac probabilia*: quanquam sane ne verisimilitudinis quidem aut probabilitatis quicquam in ijs compareret, nisi apud eos, qui meris hypothesebus, ex ipsa Peripateticorum circa Formas doctrinam ductis, ac proinde Principium petentibus, aut alijs aequae incertis, innituntur: sicuti hac nostra disputatione cuiuslibet libere iudicanti, neque partibus nimium pertinaciter addicto, apertum fecimus.

6. Phyl. 2.

XXXIV. Quum igitur non probent Formam substantialem ea, quae pro eius probatione à Peripateticis adducuntur, poteramus illam nostro jure rejicere, absque ulteriore disputatione. neque enim aequum est, ut quis novum aliquod atque inauditum dogma (quale illud de Forma est respectu omnium ante Aristotelem Philosophorum, solo forsitan Platone excepto, qui tamen ipse non videtur tales Formas, ac Aristoteles posuit, ^{posuisse}) introducens, illud sibi credi postulet, quamdiu argumentis & rationibus, saltem verisimilibus, id confirmare non valet: neque Formam est de genere illarum *κοινωνηέντων*, sive communium notionum, quae Principia demonstrationum cum sint

P 2

ipsa

Cap. I.

jectum, quandoquidem in ipsa ratione inhaerendi includitur ^{Rationi} subjectum (sicuti Suarez alicubi ait) & Aristoteles expresse asserit (ut diximus) Materiam esse Formam subjectum, ac Formam esse in subjecto : & sic pleriq; etiam Peripatetici loqui passim solent, inter quos Fonseca claris verbis dicit, Materiam primam esse subjectum Formae substantialis. At Formam esse in subjecto, repugnat conditionibus Substantiae ab Aristotele, in tractatu Categoriarum, assignatis; inter quas una est, Substantiam non esse in subjecto : quod cum in Principio capitis de prima tantum substantia pronuntiasset, postea universali enunciatione utens, omni facit Substantiae commune, κοινὸν δὲ καὶ τῶν πρώτων οὐσιῶν, ὅτι μὴ ἐν ὑποκειμένῳ εἶναι, commune autem est omni substantiae, non esse in subjecto. & postea rursus, ὅτι ἐστὶν ἂν ἐν οὐσίᾳ, τῶν ἐν ὑποκειμένῳ, itaq; substantia non est de numero eorum, quae sunt in subjecto. Nec est ut quis dicat, Aristotelem toto eo capite de duobus tantum substantiarum generibus agere, substantijs primis, & substantijs secundis, nulla facta substantiarum incompletarum mentione; quare etiam conditiones ibi propositae non ad has, sed ad illas duntaxat pertineant. Etiam si enim prior hujus assertionis pars vera est, alteram tamen excludit generalis Peripateticorum consensus. omnes enim statuunt, incompletas etiam substantias, ut vocant, nimirum Materiam & Formam, hac lege teneri, ut non insint in subjecto, Aperte hoc docet Mercernarius Dilucid. 12. Dicimus, de ratione substantiae in communi non esse, per se existere, quoniam omnibus substantiae speciebus, ut Materia & Forma, minime convenit, sed solum Substantiae completae proprietas est. neq; per eandem rationem, de ratione substantiae in communi est, subijci; siquidem non competit Forma. sed ratio substantiae in universum est, non esse in subjecto; penes quod ab accidente distinguitur, cujus ratio est, in subjecto esse. Haec igitur inter se pugnant, Formam esse in subjecto, & Substantiam in subjecto non inesse; neq; simul stare possunt.

Substantia
inhabere
inhabere
inhabere
inhabere
inhabere

Disp. 14. sect.
1. §. 1.
5. Metaph. 2. actus
quasi. I. sect. 1. aqua
in aquo tunc ad
sigillatim ac flos
X. N. de off. vi
o. e. r. d. y. p. l. a. y.
f. o. t. l. q. d. e. d. d. d.
u. s. v. l. p. r. o. p. t.
f. o. t. v. l. p. r. o. p. e. r. a. t.
m. e. t. r. o. s. o. f. a. r. u. m.
m. a. t. e. r. i. a. e. t. f. o. r. m. a.
e. t. c. o. n. d. i. t. i. o. n. e. s.
e. t. c. o. m. m. u. n. i. t. a. t. e. s.
e. t. a. q. u. o. q. u. i. d. a. m. i. n. s. u. a.
v. i. d. e. c. o. n. s. i. d. e. r. a. t. i. o.
e. t. c. o. m. m. u. n. i. t. a. t. e. s.
p. r. i. m. a. s. u. m. p. t. i. s.
i. n. s. u. o. g. e. n. e. r. e. s. t. i. b. i.
m. u. t. u. o. o. f. f. e. r. e. n. t.
p. r. a. s. t. r. a. m. a. d. s. u. b. s. t. a. n. t. i. a. m.
i. n. s. u. b. s. t. a. n. t. i. a. l. i. b.
p. r. a. s. t. r. a. t. o. f. f. e. c. t. u. s. h. e. l. l. i. s. t. a.
l. e. f. o. r. m. a. t. i. o. n. e. s. e. t.
m. a. t. e. r. i. a. f. o. r. m. a. d. a. t.
m. a. t. e. r. i. a. e. t. f. o. r. m. a. i. n. s. u. b. s. t. a. n. t. i. a. m.
a. n. d. u. s. a. t. f. o. r. m. a. e. t. i. n. s. u. b. s. t. a. n. t. i. a. m.
i. n. a. c. t. u. a. n. d. o. e. p. l. e. n. d. o.
m. a. t. e. r. i. a. e. t. i. n. s. u. b. s. t. a. n. t. i. a. m.
f. o. r. m. a. m. c. o. m. p. l. e. t. a. m.

X. f. o. r. m. a. d. o. m. i. n. e. t. o.
m. a. t. e. r. i. a. d. o. m. i. n. e. t. o.

Cap. I.

Comm. ad 1. phyl. text. 4.

Com. ad eundem textum.

2. De An. com. 4.

Lib. 2. de Prin. cip. c. 3.

Insuper ostenditur
non esse substantiam
constitutibilem, con-
stituentem substantiam
essentialem substantiam
(omnino non ad
deum).

* Nota solus proteritum
est per substantiam
quod est unum
et essentialem in omni
substantia, ipsa non
est.

XXXV. Huic incommodo ut mederentur Aristotelici, frigidam quandam distinctiunculam commenti sunt, dicentes, Formam non ita esse in subjecto, ^{quo modo, quo dicitur} quomodo accidentia insunt. *Forma* (inquit Toletus) ^{non sicut accidens} dicitur esse in subjecto, ^{non sicut} *Materia* dicitur ^{subjectum} subjectum, non sicut ^{accidentium} accidentium ^{subjectum} subjectum. & similiter Averroës, *Forma substantialis non est in subjecto per quod ipsa sustentetur sicut accidentia.* & in quo hæc differentia sita sit, ita alibi explicat, *Forma substantialis & accidentia equivoco dicuntur esse in subjecto, quia subjectum accidentis est ens in actu, sed subjectum Forma substantialis est ens in potentia: & quia Forma substantialis est pars essentialis substantia composita; accidens autem nullum est pars substantia.* & hoc ipsum pluribus verbis exponit Vicomercatus *Dicimus, si Materia, aut subjecto, qua accidentium natura est, Forma inheret, non idcirco à substantia genere excludi. In Materia enim non ut accidens inheret, sed ut actus inest in eo, quod potentia est; & quibus duobus unum per se potest existere, quod è subjecto & accidente non potest. Accidentis autem subjectum, antequam id accipiat, actus sit oportet, nec ut sit, ei acceptum refert. & paulo post, Non igitur, ut in subjecto accidens, in Materia Forma inest, sed ut perfectio in perfectibili, & ut actus in potentia. Sed hæc nodum non solvunt, neq; efficiunt (etiamsi omnia admitterentur) ut Formæ non insint in subjecto; sed duntaxat explicant, Materiam, in quantum subjecti vicem gerit, aliter se habere erga Formas substantiales, quam erga accidentia, aliterq; ac majoribus beneficijs ab illis affici, quam ab istis afficiatur. Hinc autem non tollitur difficultas, neq; docetur, quomodo Formarum in hæsis in subjecto stare possit cum illo Aristotelis decreto, quò negat Substantias in subjecto inesse. neq; enim ait, substantias non ita esse in subjecto, quomodo accidentia in subjecto insunt, sed simpliciter ijs convenire negat, ut in subjecto insint. Sunt quidem nonnulli, qui contrarium asserant, dicantque Aristotelem substantijs non omnem in subjecto in hæsiõnem ademisse in isto tractatu de categorijs, sed eam tantum, qua id, quod inheret, non est*

OMH. VXXX

69

est pars alterius. Ita Mercenarius, de praesente difficultate agens, quomodo Forma sit substantia, quum in subjecto sit, & sit de ratione substantiae, non esse in subjecto; respondet: Nodus iste dissolvitur ex Aristotele, libro categoriarum, capite de substantia, ubi describens esse in subjecto, inquit, illud proprie esse in subjecto, quod est in alio, parsq; alterius non est. licet ergo Forma substantialis in Materia sit, non tamen ut in subjecto est, quoniam pars est ipsius substantia. Verba Aristotelis, ad quaerendum intendit Mercenarius, haec sunt: Μη παρετήτεω δε ημῶς τὰ μέρη τῶν ὁσίων, ὡς ἐν ὑποκειμένοις ὄντα τοῖς ὅλοις, μήποτε ἀναγκασθῶμεν ἐν ὁσίᾳ αὐτὰ φάσκειν εἶναι. ὅν ᾗ οὕτω τὰ ἐν ὑποκειμένῳ ὄντα ἐλέγετο, ὡς τὰ μέρη ὑπάρχοντα ἐν τινι. porro ne nos conturbent partes substantiarum, quasi sint in totis ut in subjectu, unde cogamur fateri eas non esse substantias, non enim ea, qua in subjecto sunt, ita dicebantur inesse, ut partes in aliquo insunt. his verbis non aliud sibi vult Aristoteles, nisi hoc axiomate, quo substantiae negantur esse in toto, non effici, ut partes substantiarum non sint substantiae; quia aliud sit, esse in altero, ut in subjecto; aliud, ut partem in toto. ille autem sensus, quem hic invenit Mercenarius, haudquaquam hinc elici potest. Etiam si enim daretur, per partes substantiarum hic intelligi Materiam & Formam (quod tamen minus est verisimile) inde non plus sequeretur, nisi Materiam & Formam non esse in substantia composita tanquam in subjecto, sed tanquam partes in toto: quod longe diversum est ab eo sensu, quem Mercenarius hinc excudit. neq; duo diversa inhaesionis in subjecto genera hic ab Aristotele (ut ipse fingit) assignantur; sed monet tantum, ne omne inesse capiamus pro, esse in subjecto; quia aliquid potest esse in substantia, quod tamen non insit in ea ut in subjecto; quomodo nimirum partes insunt in toto, quum tamen totum nequaquam possit dici suarum partium subjectum. Quod si autem hoc quoque concederetur, Aristotelem, quando substantias negat esse in subjecto, non hoc de omni inhaesione intellexisse, sed de ea, qualis est accidentium;

Dilucid. 12.

τα' ολα

* pars ois nata est toti. qd nany suany habet ad totum sc. totum ens natural. scilicet ad totum nature nany totu e nature ad quod partit nany suany e sum scilicet ad quod natura e natura.

* Qui sc. sua p'hibet obnoxia.

x. l. c. 20-41-76

Cap.I.

x or dicitur diversi
constitubunt.

Disp. 14. sect.
1. §. 1.

ex natura rei
in Ipseitate rei.

x a quo hinc
a quo hinc
a quo hinc
nullo privilegio
nullo privilegio
nullo distinctione

Com. in 2. de
Plant.
In Princ. Epit.
de Anima.

Lib. 2. de Mat.
prim. c. 12.
2. Phys. 7. quæ.
3. art. 1.

tium; ne sic quidem proficerent quicquam Peripatetici. differentia enim paulo ante recitata, quas inter Formarum atq; Accidentium inhesionem constituunt, nequaquam sunt essentielles, sed diversam duntaxat subjecti erga res inhaerentes dispositionem, diversaq; rerum inhaerentium erga subjectum effecta attingunt. at hæc nihil obstant, quominus in ipsa maxime propria inhesionis ratione utraq; paria sint, atq; inter se conveniant; quod ipsa facere, sequitur ex ijs, quæ ipsi Peripatetici super hac re docent. Etenim Suarez exponens rationem inhesionis accidentium, mutuamque inter ipsa, & subjectum habitudinem, sic inquit: *Entitas accidentalis in se subsistere non potest, sed indiget subjecto, in quo sustentetur, & ideo indiget Causa materiali, tanquam necessariâ ex natura rei, ut esse possit.* quidquid autem hic de Accidentibus, quantum ad ipsorum in subjecto inhesionem, prædicatur, idem in Formas quoq; substantiales competit, si vera sunt quæ de ea prædicant. Aiunt enim, Formas (sola Mente exceptâ, quam tamen esse corporis ^{humani} ^{Formam} non omnes concedunt) ^{æque} ac accidentia, non posse ullo modo per se subsistere, neq; à Materia separari, nisi solo intellectu; namq; Formæ separationem à Materia, esse ejus corruptionem: sicut apud Themistium, Averroem, omnesq; alios Aristotelicos, qui aliquid de Forma scripserunt, passim legere est. unde etiam sequitur, ut Formæ, non minus quam accidentia, indigeant subjecto seu Causa materiali (ut Suarez vocat) tanquam necessariâ ex natura rei, ut esse possint; utq; hæc, non minus quam illa, insint ita, ut aliter esse non possint, nisi ut in subjecto insint. quare etiam Scaliger ait, *Materiam quoq; esse ἐντελέχεια, quæ ita se substernat Formæ, ut eam existere faciat.* quod etiam spectant illa Alexandri, *Formam minus posse per se subsistere, quam Materiam, licet Materia secundum se subsistere nequeat absq; Forma.* neq; alium sensum habet, quod asseritur à Piccolomineo, *Materias Formas pro suo esse pendere ex Materia, in genere Materia. & à Conimbricensibus, Formam pendere à Materia, ut à recipiente:* quomodo nimirum

rum de Accidentibus dicere solent, ea à subjecto pendere. Unde satis perspicitur, inhaesionem Formarum & Accidentium, ex ipsorum doctrina, in ipsa inhaerendi ratione convenire, quum utraq; pariter sint ἀχώριστα, neq; esse aliter aut subsistere quàm in subjecto possint. Et hoc magis adhuc confirmatur ex eo, quod sicuti accidentia subjectum suum undiq; ac penitus pervadunt, atq; ab eo, ut sic dicamus, tota perbibuntur; itidem circa Formas rem se habere docent. *Conditio necessaria ad causandum in Materia* (inquit Suarez) *est propinquitas intima, seu indistantia à Forma. itaq; sicut in Causa efficiente applicatio ad passum dicitur conditio necessaria ad agendum, ita in Materiali Causa applicatio ad Formam. Hac autem applicatio est per intimam propinquitatem & indistantiam: quia non possunt Materia & Forma uniri, nisi sint indistantes, & quasi penetrent intime per entitates suas.* Quomodo igitur Formæ sint in subjecto, & tamen sint substantiæ (quum substantijs non conveniat, esse in subjecto) nequaquam à Peripateticis explicatur. dum enim id facere conantur, à proposito scopo aberrant, afferendo differentiam inter inhaesionem Formæ & accidentium. in quo licet omnia ijs, quæ dicunt, concederentur, nihil tamen ad rem dicerent; quia etiamsi Formæ non ita insint in subjecto, uti insunt accidentia, insunt tamen; in quo omnis difficultas sita est. Et præterea tamen differentia, quas hic assignant, sunt minus principales; quum alioquin in ijs, quæ præcipua sunt in ipsâ inhaesionis ratione, eadem sit Formarum & accidentium conditio, ex ipsorum doctrina; sicuti ostendimus. Quandoquidem ergo hæc difficultas manet insoluta, non parva hinc ministratur Peripateticis occasio, suspectam habendi suam de Formis doctrinam; quum præsertim illud Aristotelis axioma, *Substantiam non esse in subjecto*, omnino sit rationi ac veritati consentaneum. Neq; est ut cum Scaligero causetur angustias intellectus humani, quem lateat exquisita illa cognitio, *quomodo ex duobus unum fiat; quomodo Forma sit in toto, & in quacunq; parte tota: quamlibet enim partem*

Cap. I.
 foa 2
 Et liquet
 o jossim
 subpro-fer mar
 10 que materia p
 vacant foa r
 ratione sunt q
 yavte Individual
 r Indivisibili
 Disp. 13. lect.
 8. §. 9.
 7 Conjunctione.

quod loi s. d. l. m. q
 v. d. m. d. v. n. m.
 totum n. a. l.
 Intimata. m. Intimata
 Entis a. p. l. m. q
 v. d. q. t. a. l. m. q.

in unum accidenti-
 tatem, et non
 accidentaritate
 In Inter posteriori-
 tatem et primitivam
 accidentis de q. accidit
 ad ens, non ad primitiv
 ad ens p. ut primitiv
 in primitiv ad ens p.
 in primitiv
 foa dat tot. q. l. m. q.
 nativ. r. sub. t. a. l.
 at foa p. r. o. c. t. p. l. m. q.
 accessoria dat foa l. m. q.
 d. m. q. r. p. r. o. c. t. p. l. m. q.
 accidentat.

Exerc. 307. 29.

x tota essentia C
 tota substantia N.

Q

Cap. I.

Ibid.

Ibid.

tem ignis ignem esse. facillimum enim intellectu est, fieri hoc nullo pacto posse, ac propterea esse somnia, quae de Forma substantiali dicuntur. & misera est manifestissimam absurditatem amolendi ratio, exclamare, Adeo divinam rem esse Formam, ut cum sit substantia, aliam totam sui impleat substantia ita, ut ex utraq. fiat unum: Neq. animos veritatis avidos a detegendis ac repudiandis ejusmodi commentis absterreant imperiosa verba, Ulterio^rem disquisitionem morosi atq. satagentis animi esse: cum humane sapientiae pars sit, quadam equo animo nescire. Certe nimiam curiositatem haud alius magis nobis damnaverit, & immodestum illa rimandi studium, quae humanae cognitioni Deus subtraxit: sed rursus illa, quae ita sunt manifesta, ut ultro sese ingerant, velle sponte nescire, ne ipsorum scientia cogaris vetusta quidem, sed fictitia, dogmata deserere, stoliditatis potius quam aquanimitatis nomen mereatur.

XXXVI. Absoluto primo capite, quod erat de Formarum invasione, transeamus ad secundum, de ipsarum unitate, quam necessario infert generalis Peripateticorum de Formis doctrina. Aiunt enim, quod unaquaq. Forma substantialis dat rei suam esse, constituitq. veram substantiam, atq. eam determinat ad certam aliquam speciem unde sequeretur, si plures darentur Formae in uno supposito, illud suppositum simul in pluribus speciebus constitui, esseq. plura individua substantialia diverstarum specierum: quod est absurdissimum. Propterea plurimi Peripatetici (de quibus est Suarez, qui & integrum textum eorum catalogum, qui idem senserint) absolute asseruerunt, unius substantiae compositae tantum esse unam Causam formalem, & in uno Composito naturali tantum unam esse Formam substantialem. Ast alij rursus permulti plures posuerunt in unica re Formas substantiales; quanquam non omnes eodem modo. Commune quidem illis est, ut Elementa in omni Mixto manere, suasq. Formas retinere dicant. sed alij dicunt, Mixtorum inanimatorum Formas non esse aliud, quam certam

*X Suid V. v. u. l.
Sua Nat. v. g.
Retinenti sua e
Sua V. v. u. l. sua Natura
Sua Ex. v. g. v. v. i. t
per formam.*

*Disp. 15. sect.
10. §. 62.*

*X Compositivum v. g.
Dicobus 1. a. p. r. f. o. r. m.
atque ex p. r. Maatratij*

certam ^{nam} Formarum elementarium harmoniam, seu Formas elementares sub certa proportione atq; harmonia inter se junctas, unamq; pariter Formam, ex illis quatuor compositam, constituentes. *Forma mixti est Forma ex congressu Formarum Elementorum oriens, ita ut quae erant quatuor Formae, in unam migraverint, quae est Forma mixti:* inquit Zabarella lib. 2. de motu gravium & levium cap. 5. qualia etiam habet libro de Ortu & Interitu, cap. 2. Alij vero (de quorum numero sunt Zimarra & Fernelius) aiunt, Formam mixti esse Formam quandam re a Formis Elementorum diversam, illisq; ^{superadditam} & consequenter in partibus viventium alteri quidem tres statuunt Formas, Elementorum, Mixti, & Totius; alteri vero duas, Mixti (quae nimirum e Formis Elementorum constet) & Totius. Praeter hosce autem modos, adhuc alios invexerunt nonnulli, quibus plures Formae substantiales dantur in uno supposito. quippe & Henricus in homine, & Scotus in omni vivente, statuunt Formam quandam substantialem, ^{intermediam} inter animam & Materiam; quam Formam corporeitatis appellant. & Philophonus, Iandunus, Paulus Venetus, statuerunt esse in homine tres animas ^{reales} distinctas. Sane quantum ad illos attinet, qui & Elementa ^{revera} manere in Mixtis, & viventium partes similes sua quamq; ^{peculiari} Formae, quae ab anima esset ^{diversa}, insigniri docuerunt, validis argumentis ad ita sentiendum moti fuerunt, sicuti videre est apud Zabarellam, libro de Gener. & Interitu, cap. 2. argum. secundo, quarto, & quinto (namq; primum & tertium parvi sunt momenti) & ex ijs, quae supra tum sectione secunda de Materia secunda, tum hac ipsa sectione de cadavere disputavimus, intelligi potest. Attamen hi quoque omnes, quotquot plures in uno composito ^{Formas} collocant, unanimiter fatentur, duas Formas specificas simul in eadem Materia inesse non posse. Absurditatem autem, Principio hujus paragraphi propositam; (quam omnis Forma, ex Aristotelica doctrina, conferat rei esse & speciem, ac proinde sit specifica) ita eludunt, ut dicant, eas tantum Formas esse

x Unificata sint.
 x In ypeisak, i. de veritate, i. de specialitate, & v. c. n. R. u. k. a.
 x In ypeisak, i. de veritate, i. de specialitate, & v. c. n. R. u. k. a.
 x In ypeisak, i. de veritate, i. de specialitate, & v. c. n. R. u. k. a.

x per hoc non videtur
 quod per se non
 non videtur per
 substitutionem

x In ypeisak, i. de veritate, i. de specialitate, & v. c. n. R. u. k. a.

Q 2

esse

Cap. I.

*in pluribus
pluribus
pluribus*

*uno. 1. uno. una. una
una. una. una. una
una. una. una. una
una. una. una. una*

*una. una. una. una
una. una. una. una
una. una. una. una
una. una. una. una*

esse specificas, quæ actu existant; & in illis substantijs, quibus plures Formæ insunt, unam tantum ac supremam actu existere; reliquas autem omnes esse ibi in potentia. & sic, quanquam cum alteris illis, qui unam tantum in quacunq; re Formam statuunt, fateantur, non posse plures unam Formam actu esse in uno subjecto, aut multas acta Formas sub una Forma contineri, nihil tamen impedire dicunt, quominus modo hoc per ipsos assignato plures Formas simul sint in uno subjecto, ita nimirum ut non sint simul actu, sed una tantum ipsarum, ac cæterarum potentia. Ita Fernellius primi Abditorum quarto, quum proposuisset hanc objectionem, Si partibus similaribus, quarum singula suis sint insignita Formis, alia ^{super} totius ^{simplex} induatur Forma, fore ut rei, qua actu quodam & sua Formam integre perficitur, alia (quod nullo modo fieri queat) accedat Forma, & uni eidemq; rei multa perfectiones insint; atq; simplicis unius ac similaris partis, ut ossis aut carnis, multa ac diversa habeantur species, per quas & è diversis constaret essentijs, & in dissidentia genera referretur: ad hunc modum ipsi respondet; Etiam si partibus similaribus, quæ jam suis Formis insignita sunt, nova totius accedat Forma, idcirco non confici, parti cuiq; duas actu inesse Formas. Formam enim non accedere ^{sed} ^{non} actu manenti, sed obscurari inferioris Forma illum actum & perfectionem, quoties clarior & nobilior immittitur. Quocirca, neq; quicquam unum diversorum generum fore, sed ab una posteriori nobiliori, Forma res omnes essentialiter, nomen, genus, mutaturas. Quanquam ergo eidem rei duas perfectiones simul inesse non possunt; neminem tamen negare, quin complures Formas in eadem re ^{potentia} simul possint esse, & præter has una actu. & consimilia quoq; tradit secundo Physiologia, capite octavo: taliaq; passim legere est apud alios, ejusdem sententiæ fautores.

XXXVII. Sed hæc evasio inepta est ob duas rationes. Primo enim incidunt in parem, sed contrariam absurditatem, atq; illi, qui cadaver partesq; cadaveris specificè

ifferred

differre aiunt à corpore vivente, partibusq; corporis viventis. sicuti enim illi dicere coguntur, ut sibi consent, carnem aut os cadaveris non esse carnem aut os, nisi homonymice, quum durante vitâ essent ^{verum} os, ac vera caro: ita his è diverso dicendum est (si consequentia loqui velint) in cadavere quidem esse ^{formalem} veram carnem, & verum os; in corpore autem vivente non nisi aequivoce. Ut enim res sit hoc aliquid, atq; ad certam speciem pertineat, non nisi à Formâ ^{actuante} actuante, atq; ad certam speciem determinante, habere potest, ut ipsi docent. At hæ partes non possunt actuari à suis Formis, quum ipsas Formas dicant non actu existere, sed potentia. Quomodo autem illud, quod ipsum actu non existit, alterum actu existere faciet? Sane si Forma carnis & ossis in corpore vivente sunt in potentia, caro quoq; & os non erunt caro & os actu sed in potentia. Cause enim in potentia, effectus actu esse non potest; sed ut hic actu sit, illum actu existere necesse est, tradente ipso Aristotele, 9. Metaph. cap. 8. Αἰ δὲ ἐκ τῆς οὐράνου οὐλὸς γίνεται τὸ ἐπεγεῖα ὅν ὑπὸ ἐπεγεῖα οὐλὸς. *semper ex eo quod potentia est, fit actu existens, ab eo quod actu existit.* Et cum illud, quod est in potentia, non existat (quippe existere, est esse actu, & desisse esse in potentia) caro & os non existent in corpore vivente; sed tum demum existere incipient, quando id cadaver factum est, atq; anima ex eo excessit. Et hoc, quod dicimus, sicuti per se clarum est, ita magis etiamnum inde confirmatur, quod iidem hi, qui hanc fovent opinionem, non tantum dicunt, Formas illas inferiores esse in potentia; sed & conceptis verbis pronuntiant, eas, quamdiu superior Forma adest, Formarum officio non fungi, atq; Materie instar ad illam se habere. Mercenarius, *Licet Elementorum Forma integra maneat in Mixto, non tamen dant esse simpliciter, sed hoc proficiscitur ab ultima Forma, quia priores Forma sunt quasi Materia posterioris.* Vicomercatus, *Dicendum, corporum, quorum plures sunt Forma, que successione quadam altera post alteram adveniunt, priorem quidem posterioris semper veluti potentiam*

in carnalibus.
o sicuti
equivalentia,
carnis-officium
carnis-præstitum.

De facie dicitur?

by aequivalenti, by
by aequivalenti, by
by aequivalenti,
by aequivalenti,
by aequivalenti,
by aequivalenti,

by aequivalentibus

Dilucid. 68.

Lib. 2. de Prin-
cip. rerum na-
tur. c. 4.

Cap. I.

Lib. de Gener.
& Inter. c. 2.

Diversi formitalem
 x Dis-naturam
 In naturam diviam
 In naturam diviam.
 x Subst. videtur
 ad unam naturam
 vincunt.

v. Abdit. 4.

esse: at dum id evenit, Materie cujusdam una cum sub-
 jecto, in quo insunt, obtinent rationem. nec absurdum est.
 rei minus perfecta Formam cum Materia, cujus Forma
 est, perfectiori Forme ut Materiam subijci. Zabarella, Per-
 dictam illud (Unius rei unum tantum est esse) excludun-
 tur ille Forme solum, qua non sunt ^{natur. y. h. v.} subordinata, nec una
 est ^{via} preparatio ^{natur.} ad aliam recipiendam. at non excluduntur
 Forme subordinata, quarum, sola ultima fungitur officio
 Forma, & perficit omnes alias ^{imperfectas n. naturalis}, que cum prima Materie
 constituunt Materiam proximam, & propriam ipsi ultime
 Forme. Ex his apertissime sequitur, quod dicebamus, Car-
 nem non esse carnem in corpore vivente, quia ut sit ca-
 ro, debet à Forma sua habere: ab ea autem habere ne-
 quit, quum ipsa actu non existat, & Formæ officio non
 fungatur. Imò hinc ulterius sequitur, nullam in vivente
 esse inter partes similes differentiam, omnesq; esse eju-
 dem inter se rationis & essentia, si esse rei pendet à For-
 ma actuante & realiter informante; omnes autem hæ par-
 tes una eademq; simplici Forma actuantur & informan-
 tur. Et sane Fernellius, apertâ rei consequentiâ inductus,
 Ipse tantundem asserit. *Partes illa, inquit, quas tu tum in
 stirpe tum in animali dissimillimas esse statuis, ejusdem ra-
 tionis ac Formæ sunt omnes, dum eorum utrumq; est in
 vivis. at mortem obeuntibus illis, totiusq; evanescente For-
 ma, que superant partes, neq; Forma neq; essentia sunt
 ejusdem, sed omnino diverse. nam singula partes ad suas queq;
 tum naturas ^{revertunt}, que presente totius Forma unum
 quid & simplex erant. itaq; totius interitu, similis cu-
 jusq; partis species in suum actum & in suam perfectionem
 erumpit, que, dum vivebat animal, solum inesse potentiâ
 dicebatur. actu enim fit, quod erat potentiâ. & illa qui-
 dem tum nobilioris Forma lumine obscurata, nec elucere ipsa
 poterat, nec parti suam essentiam aut nomen conferre. Cre-
 dibile quidem est, non omnes, qui hanc sequuntur opini-
 onem, ita plane, ac hic facit Fernellius, locuturos, cumq;
 reprehensuros, quasi nonnulla imprudenter ab eo prolata
 fuerint. sed certum tamen est, quideunq; ab eo hic dicitur,*

tur, necessario fluere ex ea hypothefi, quæ Formas inferiores statuit potentia tantum inesse, propterque ab omnibus, qui illam amplectuntur, tantundem esse dicendum (nisi velint suis ipsorum decretis repugnare) nimirum quod os non sit os, neq; caro caro, quamdiu animal vivit: quod profecto omnem superat absurditatem.

XXXVIII. Altera ratio, obfistens huic opinioni, quæ Formas nonnullas non actu, sed potentia, ac sub alterius potioris Formæ imperio, inesse asserit, petitur ex ipsa huius phræseos explicatione. Etenim substantia dicitur esse in potentia duobus modis, vel simpliciter, vel respective seu denominative. Hoc posterius rursus dupliciter fit; quum substantia dicatur esse in potentia vel ad aliquod accidens, quod nondum quidem habet, sed apta est habere, quomodo aqua frigida dicitur calida in potentia; vel ad aliam substantiam, in quam ipsa abire nata est, quomodo ovum dicitur gallina in potentia, & sanguis, in potentia caro. Hic modus respectiva potentia (de quo multa Galenus in Principio tertij de crasibus) ad præsens propositum non pertinet, quum Formæ illæ inferiores, de quibus nunc agimus, non ita dicantur esse in potentia, sed priori modo, sive simpliciter. Eorum autem, quæ ita dicuntur esse in potentia, duæ sunt classes. Partim enim nondum sunt in rerum natura, nondumq; existunt, sed existere possunt, quum dentur Causæ, quæ ipsa producere valeant, ac suo tempore, nisi quid impediatur, producturæ sint; quomodo media hyeme rosa dicitur esse in potentia. atque huic potentia opponitur ille actus, quo res jam existit extra Causas suas, sive jam producta est, atq; extat in rerum natura; quem actum videtur descripsisse Scaliger comm. in 6. de Caus. plant. cap. 17. inquit, *Est autem actu, quod per se est, atq; sejunctum à suis Causis, ita ut non opus habeat aliquo adjumento ut hoc sit, quod esse debet*: quamquam hæc descriptio laxior est, ita ut non ille tantum actus, qui potentia simplici sed & qui potentia denominativa opponitur, ea comprehendi videatur. Partim verò jam quidem

Cap. I.

Quinto Me-
taph. II.

quidem in mundum producta sunt, atq; existentiam suam habent; esse autem seu existere in potentia dicuntur, quia existentia ipsorum non est manifesta; quum aliarum rerum admixtione obscurata, veluti delitelcant & abscondantur. ita caseus & butyrum lacti insunt in potentia, non quia non sint ibi vere ac realiter, sed quia esse non deprehenduntur, quamdiu lac servat debitam consistentiam ac Mixtionis modum. itaq; huic potentiae opponitur ille actus, non quo res existere incipit, quum non existeret prius, sed quo ita existit per sese, ut ab alijs rebus, quarum admixtione abscondebatur, sit segregata. & ad hunc modum referendum est, quod Aristoteles omnes alicujus Compositi seu Totius partes dicit esse in potentia, quamdiu constituunt Compositum; quae tamen assertio minus accurata & valde dura est. Ad horum modorum alterutrum necessario redigi debet illa potentia, in qua dicunt esse Formas illas, quas superioris Formae praesentia actum amittere dicunt: ipsorumq; optioni relinquimus, utrum eorum eligere velint. Utrumvis autem elegerint, causam suam eos cadere necesse est, omnibusq; fieri manifestum, locutionem illam temere ab ipsis hic adhiberi, ac non nisi inane esse subterfugium, quum nullus commodus sensus ipsi assignari queat. Etenim si Formas dicant esse in potentia priori modo, quo ea esse in potentia dicuntur, quae nondum producta sunt; tunc idem dicunt, ac si dicerent, Formas illas nequaquam adhuc esse in partibus similaribus, sed postea in ijs futuras, & intereunte superiori Forma demum producendas: quod sane haudquaquam volunt, ac propterea non est ut contra hoc verba faciamus. Quod si vero ad secundum modum se conferant, tunc praeterquam quod hic ad Formas accommodari vix potest (praeterquam illo Aristotelico modo, qui huc nequaquam facit, quum eo omnes omnino Formae dici possint esse in potentia, dum Compositum constituunt) in illud incommodum incident, cuius vitandi Causa hujus phraseos ambagem quaesiverunt, ut nimirum cogantur fateri, unam eandemq; rem duabus Formis specificis simul informari. Forma enim vere ac realiter

realiter existens, non potest quin rei, cujus Forma est, omnia conferat, quæ Compositis conferri à Formis suis Peripatus docet, & consequenter eam specificè determinet, atq; specificæ Formæ provinciâ erga ipsam fungatur. Quæ enim dicuntur esse in potentia hoc posteriori modo, vere & realiter, ac quidquam aliud, existunt; sed duntaxat existere non videntur: ideoq; nostri solummodo respectu dicuntur esse in potentia, cum in sese ac sui ipsorum respectu nequaquam sint in potentia, sed verissimo actu existant: quam rem magnus vir Fracastorius sub exemplo quatuor humorum (è quibus concretum esse omnem sanguinem, vulgo medici ac philosophi, inde à temporibus Hippocratis, putant) perspicue declarat. *Eâ in massâ sanguinis (inquit) que intra venas continetur, confusi commixtiq; sunt & reliqui vocati humores, cholera, phlegma, & melancholia, sed ita ut quodammodo actu, quodammodo potentiâ in ea massâ sint, potentiâ quidem, quia ad minimas & indivisibiles particulas redacti sunt, nec monstrari possunt, hoc quidem phlegma, illud cholera, illud melancholia, nisi particula uniantur: at actu sunt, quoniam tametsi ad particulas minimas deducti sunt, proprii tamen generis rationem habent.*

Cap. I.

De dieb. criticis
cap. 7.

XXXIX. Hiscæ duabus rationibus nostris contra illam doctrinam, qua plures Formæ ita dicuntur esse simul in uno subjecto, ut una tantum ipsarum sit in actu, reliquæ verò in potentia, ad jungi potest alia Peripateticorum, contrariam opinionem sequentium, qui ex communibus Principijs docent, hoc fieri minime posse, quod alteri dicunt, ut Forma aliqua substantialis cum suo subjecto habeat rationem Materiæ ad superiorem Formam. Equidem ex generali de Formis Doctrina, apud omnes Peripateticos recepta, sequitur, fieri nullo modo posse, ut una Forma substantialis sit dispositio proxima ad aliam substantialem Formam, simul permanens cum illa; quia unaquæq; Forma substantialis dat esse simpliciter, & constituit essentiam completam in genere substantiæ. Hoc ipso autem, quod unaquæq;

R

sub-

Cap. I.

Substantialis Forma constituit substantialem naturam completam, ita de terminat sibi Materiam quam informat, & quasi trahit illam ad suum esse, ut non admittat in ea aliam Formam substantialem. Et quum Forma substantialis per se respiciat potentiam substantialem: substantia completa non est jam in potentia substantiali, sed ^{accidentali} tantum: sicuti hæc, aliaq; ad eandem rem, declarantur à Suarezio, Disputationis decimæ quintæ sectione decima, paragraphis 34. & 64. Quod si hanc consequentiam agnoscere nolint ij, qui plures simul Formas collocant, ac proinde persistunt in sua illa assertione, nihil impedire quominus ita se res habeat, ut quod ^{unius} sit ^{potentia}, alterum sit ^{actus}, ut q̄ prior Forma sit posterioris potentia, & potentia rationem subeat cum ea Materia, in qua inest; quia etiam si hujusmodi Formæ minus perfectarum Forma cum sua Materia, perfectiori Forma ut Materia subyciantur, tamen actus sint seu entelechia, quum alteri Forma non subyciantur, nisi ut ejus, quod subsequentem Formam excipit, pars sunt; sicuti hæc aliaq; in eundem sensum scribuntur à Vicomercato lib. 2. capite quarto (unde & paulo superius aliqua huc spectantia allegavimus) nihil tamen hoc ipso juvabit, quominus difficultatibus modo enumeratis teneantur irretiti. Non enim querimus, quomodo Formæ similarium se habeant ad Formam totius, sed ad ipsas partes similares, ubi sine ambagibus alterum duorum dicendum est, vel esse eas in potentia, vel in acta. utrumq; enim simul verum esse non potest, ipso sic scribente Vicomercato, in eodem loco: Unius autem & ejusdem rei potentiam & actum aliquid esse non licet, quomodo nec unius ratione habitâ, actum simul & potentiâ aliquid esse conceditur. eligant igitur alterutrum necesse est. sed neutrum eligere possunt, quin causam suam jugulent. si enim dicant Formas similarium, respectu ipsarum partium similarium, esse in potentia, incident in difficultates à nobis propositas, quum Formæ sit (ut ipsi aiunt) perficere id, cujus est Forma: perficere verò alterum non possit, quod ipsum non est perfecte, aut potius non est omnino. Actus, inquit Scaliger, non est tantum esse-

λέγει

ad tota' natura' nihil
 Materialis addi potest
 à toto naturali. Nulla
 pars naturalis ab
 Nulla ergo pars naturalis
 addi potest. Materialis tota
 est à quo nihil movetur
 Materialis abest ut quod
 est oia' sua natura.
 & quibus a quo sic
 Substantia, ibi potest in
 accidentali ut quod sic
 est, ibi potest in materia
 ut quod sic dominand
 ibi potest in accidentali

λέχεια, perfectio, sed & ἐντελεχίας, perfectionis. & in **Cap. I.**
 eundem sensum ibidem, *Actus vocat Formam seminis.* Comm. in 8.
Caus. 14.
 atq; ei dat actum informandi. nullus autem est actus in po-
 tentia: informat enim. semen non esset, nisi ejus Forma
 esset. Si verò dicant, Formas eas, licet dicantur esse in
 potentia, ratione superioris Formæ; actus tamen vicem
 implere erga ipsas partes similes: in illud incident in-
 commodum, ut cogantur fateri, unamquamq; partem ha-
 bere duas Formas actu, suam propriam, & illam totius;
 quod nequaquam fieri posse, ut una res duas actu Formas
 obtineat, omnes ad unum, nemine excepto, clamant Peri-
 patetici, atq; hi ipsi non minus, quam adversarij ipsorum
 (qui nullam, nisi eam totius, Formam agnoscunt) sese ab-
 horrere testantur. Quandoquidem ergo inter se consen-
 tiunt Peripatetici, non nisi unam Formam ^{specificam} in
 uno subjecto dari; validissimum hinc quoq; contra doctri-
 nam de Formis substantialibus argumentum depromere licet;
 quum ista unitas ⁱⁿ nullo modo defendi probabiliter queat. Nam secundum Unitas Natur.
 qui hoc ita explicant, ut uni Formæ actu existenti alias
 Formas in potentia adjungant, vel potius subjungant; in-
 volvuntur absurditatibus nunc commemoratis. Qui verò,
 ad hasce defugiendas, alteram sequuntur partem, ac stricte
 tenent, non nisi unam in quocunq; supposito Formam
 substantialem inesse posse, premuntur gravissimis rationi-
 bus, ob quas alteri plures in una substantia Formas statu-
 ere coacti fuerunt, quarumq; præcipuas nos superius, tum
 in hac ipsa sectione, tum in præcedenti, recitavimus.

XL. Tertium de Formis axioma, unde commode se-
 ipsos explicare nequeunt Peripatetici, est simplicitas ear-
 um: quam duplicem ipsis assignant. Non modo enim ijs
 adimunt omnem compositionem, quæ è partibus fiat dif-
 similis naturæ seu heterogænis, ^{distinctionis} sed & eam, quæ è parti-
 bus fit (ut sic dicamus) ⁱⁿ quantitativis; quare & negant duas
 Formas, etiam quæ ejusdem sint generis, in unam conflu-
 posse. *Ex duabus Formis, inquit Scaliger, tanquam par-* Exerc. 268.
tibus, non potest una Forma fieri. & rursus ibidem, Forma

Cap. I.

cum sit simplex & indivisibilis, ex duobus ^{duobus} componi non potest. Et quum id, quod omnino simplex, non habet partes è quibus constet, dividi nequeat (quippe nihil aliud est divisio, quam partium ^{separatio} junctio) etiam indivisibiles seu infecabiles facere Formas coguntur. Hoc ab Averöe scriptum multis in locis, à Scaligero etiam passim inculcatur, ut comment. 9. in lib. 4. de Caus. Plant. *Principium formale nec continuatum, est, neq; diffusum, sed unum indivisibile.* Et rursus Exerc. 80. sect. 3. *Forma est unum, non conjunctione, sed essentia maxime indivisibili.* & notat ibi locos, ubi idem ab Aristotele indicatum est: passimq; hoc resonant omnes Peripatetici. Huc quoq; pertinet, quod magnitudinem & parvitatem in Formas non cadere aiunt, idq; adeo certum putant, ut Scaliger pronuntiet, illum abuti patientia sapientum, qui *Formam majorem & minorem dicat.* Quod itaq; Aristoteles de Intelligentijs scribit, *ὅτι μέγεδος ὁλοῦ ἐχούσι, καὶ ἀμεγέτεσιν οὐκ ἀδυνατοῦν εἶναι, quod magnitudinem nullam habent, quodq; è partibus non constant, & indivisibiles sunt:* jam non est ijs peculiare, sed commune id habent cum omnibus Formis. Sane ista adeo inter se coherent, ut quibus unum tribuitur, ijs reliqua quoque tribui necesse sit. Sed tueri hæc Peripatetici nequaquam possunt, facileq; est ipsos eo adigere, ut vel inviti fateantur, & componi Formas è pluribus, & magnitudinem habere, ac divisibiles esse, & proinde imaginariam esse simplicissimam hanc simplicitatem, quam ijs tribuunt. Quantum ad primum; multorum viventium animas (quas ipsi pro Formis habent) è pluribus animis seu animabus posse componi, ac proinde habere partes (quum dux illæ, aut plures animæ, quæ in unam coaluerunt, necessario dicenda sint partes illius totius animæ, quæ ex ipsarum conjunctione exurgit) præterquam quod evidentiissime doceri potest exemplo animalium à diverſigenibus animalibus procreatorum (de quibus mox commodius agetur) clare etiam apparet ex eo, quod diverſi graves autores pro certo produunt, ex ejuldem generis feminibus simul satis unam plantam emergere, tenellis plantis (quarum

deffen dux, vna
non maneat in
dux. e. vore test
Rampuz Phyl. comm.
ouasse 68. & 6. Phyl.
in dux comm. 45.

foa fait vnum
e unitati a. v. bit
foa fait luy lai g. g. y
fait C. v. t. u. g. d. u. l.
vnum v. t. u. l. o. s. à
foa = Exerc. 101. 15.
it ni vnum, à ma
it multitas, à 2 foa. q.
multi 12. Metaph. 7.
tas foa it d. i. u. g. u. y
Enq. a. p. r. i. a. h. a. z.
a. n. o. u. i. n. i. t. a. g. u. y

X indivisibile de quod
In duo fieri se
ve. l. u. e. s. s. e. p. t.
quod g. g. d. u. t. m. u. l. t. i. t. u. s.
v. g. d. u. x.
X Jam forma o. f. o. r. m. a.
a. l. i. u. i. f. o. r. m. a. f. o. r. m. a.
i. l. i. u. i. f. o. r. m. a. v. i. v. i. t. a.
Tugonui dicitur
aguide
a. l. i. u. i. f. o. r. m. a. n. o. m. i. n. i. t.
h. u. i. l. a. d. m. i. l. l. a. e. b. i. l. i. y
qui foa est animalibus
In simul
In unum

sane suam quaq; sibi habet animam) in unam stirpem coalescentibus. Hoc in nonnullis oleribus fieri solere, tradit Theophrastus, ποιεῖ δὲ μεγάλας καὶ τὰς εἴδας καὶ τὰς βλασας, καὶ ἐὰν πλείω ἢ εἰς ταυτὸ σπέρματα ξωθήσῃς εἰς ἄθρονιον φυτεύσῃ. διὸ καὶ ἐπὶ ἄνων ζῦτο ποιεῖσι, καὶ δάπερ ἐπὶ πράσῃ, σέλινῃ, καὶ ἑτέρων ἰσχυεῖ. Ἐπὶ τῶν πλείων δὴλον ὅτι καὶ ἐξ ἀπὸρίτων γίνεταί τις ἢ ἕως φθῆσις. Magnas facit radices, uti & germina, si quis plura simul semina linteolo colligans serat. itaq; & in nonnullis hoc faciunt, ut porro, apio, alyssq;. videlicet plus virium est in pluribus, atq; ex omnibus fit una quedam natura. Theophrasto succinit Columella, sic de porro scribens: Incrementum ejus quo majas fiat, raris linteolis cum plura grana illigantur, atq; ita obruntur. itemq; de Apio, Quod si quis id velit lati folij facere, quantum seminis possint tres digiti comprehendere, raro linteolo illiget, & ita in areolas dispositum releget. Idem de Palmis memorat Plinius, Seritur autem prorum, & bina juxta composita semina, superq; toridem, quoniam infirma singulis planta est: quaterne coalescunt. Et ante Plinium hoc ipsum tradidit Theophrastus: Τῶν δὲ φενίκων ἰδίος ἢ φυτεῖα παρὰ τὰ ἄλλα φυτεύουσι. Ἐπὶ πλείους εἰς ταυτὸ τιθέντες, δύο ἄνω, καὶ δύο κατώ, ἐπιδέντες. διὰ τοῦτο δὲ εἰς τὸ αὐτὸ πλείους ἔθεσσιν, ὅτε ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἀθρονίῳ ἢ φυτεῖα. τούτων δὲ αἱ τε εἴδῃς πρὸς ἀλλήλας συμπλέκονται, καὶ ἐνθὺς αἱ πρῶται βλαστῶσι, ὡς ἐν γίνεσθαι τὸ εἰλεχος. Palmarum autem alia est, quam reliquorum, satio: serunt enim plures [nucleos] simul ponentes, duos supra, ac duos infra, colligantes. ob hoc autem plures in unum ponunt, quia ab uno infirma planta [provenit.] Horum autem & radices inter se complicantur, & statim prima germina, ita ut unus truncus fiat. Ait quidem Ioannes Porta, non posse semina in unum coire, ac quæ super hac re scripta sunt, falsa esse & impossibilia: sed quanquam ipsi periclitanti experientia non responderit, non statim sequitur, rem ipsam fieri non posse, aut nunquam fuisse factam; quum multa intervenire poterint,

Lib. 5. de Caul. Plant. cap. 7.

Non sunt duo sed unum commiscetur confunditur non distinguitur Lib. II. cap. 3.

Lib. 13. ca. 4.

plures semina plures alicubi semina unum alicubi futurum

2. Hist. Plant. 8.

Lib. 3. Magie natural. cap. 5.

Cap. I.

que successum impedirent. & præterea ex ipsius verbis excipere satis clare licet, cum non in congenerum, sed in differentium stirpium seminibus hoc tentasse. Imò ne in congeneribus quidem omnibus aut plerisq; hoc fieri, prædicti autores aiunt; sed arborem tantum unicam, herbam non nisi unam alteramq; nominant, in quibus hoc eveniat. quare in hisce præcipue aut solis tentatum oportuit, antequam res tam multis autoribus testata falsi condemnari posset. Sane Iulius Scaliger non dubitat, quin illud de Palmis verum sit. namq; Exercitatione centesima sexta pro certissimo id narrat. & quanquam Theophrastum autorem laudat, ita tamen narrat, ut ipse expertus videatur. quippe in nucleorum sive seminum numero à Theophrasto discrepat, atq; non è quaternis, ut ille, sed è ternis ^{unam} consurgere arborem memorat. Verba ejus hæc sunt:

Sect. 6.

Palmularum tria ossa serito: totidem inde orientur palma, ita demum distincta, ut erant ossa ipsa. & tres stipites, actu unum hoc, quod est, existens sibi quisq;, in unum actu coibunt: unica deniq;, unico contenta stipite, palma fient. atq; ex is ita, non alio sat, exit arbor illa, quemadmodum prodit Theophrastus. Unus, inquam, stipes numero, ex ternis truncis, ortu, Materia, quantitate, loco separatis. Quomodo autem hoc stare possit cum decantata illa Formarum simplicitate, & cum axiomate illo (quod non alij tantum, sed & ipse Scaliger toties inculcat) Unam Formam è duabus componi non posse: ipsi viderint. nobis quidem constat, hæc directo inter se pugnare, proptereaq; utrumq; simul haudquaquam verum esse posse.

*noy it) to unco
palma n. d. a. t. a.
n. s. y. t. a. n. i. e. n. d. i. o.
triplicavi h. v. n. o.
t. u. n. c. o. a. i. q. s. p. p. h. e.
triplicata s. i. m. i. n. a.*

*X totali d. o. s. s. i. m.
totali d. i. s. t. i. c. t. i. o. n. e.
v. i. d. e. a. n. t. u. r. s. e. t. o. t. a.
s. u. b. s. t. a. n. t. i. a.*

XLI. Quantum ad Magnitudinem, possent eam Aristotelici Formis adimere ita, ut nulla seipso contradictione involverent, si statuerent, quamvis Formam esse totam in toto, & totam in qualibet parte: quod tamen minime faciunt. Videtur quidem Scaliger contrarium asserere Exerc. 307. sect. 29. ubi cum dixisset, Formam esse totam in toto, & totam in qualibet parte; pro exemplo, ad axiomatis hujus confirmationem, subjungit, *Quamlibet ignis partem, esse*

esse ignem. Et similiter alij Peripatetici, tractantes de origine Formarum, atq; disputantes contra eos, qui aliquid Formæ præexistere dicunt in Materia, ante rei generationem; id negare solent eo argumento, quod in quacunq; parte Materiæ non possit esse aliquid Formæ, quin tota sit, quum Forma sit indivisibilis. Sed hæc totalitas (ut sic dicamus) de qua isti loquuntur, non est ea, de qua nunc agitur; non quantitativa inquitur, sed essentialis: ita ut per Formam totam non aliqd intelligant, nisi Formam essentialiter perfectam & completam: dicentesq; hoc pacto Formam esse totam in qualibet parte, dicant tantum, eam, ubicunq; est, esse totam seu integram secundum essentialitatem, non verò secundum quantitatem. qua de re plura legi possunt apud Zabarellam libro de Partitione Animæ, cap. 1. 2. & 6. Ubi verò de totalitate quantitativa sermo est; ipsi disertim magno consensu docent, Formas plerasq; non esse totas in tota Materia seu toto subjecto, sed singulis Materiæ partibus singulas Formæ partes respondere. ^a *Cuiq; parti Materia (inquit Scaliger) destinata est sua pars Formæ.* ^b Suarez, *Formæ materiales, quando ununtur Materia, coextenduntur illi, ita ut uniantur uni parti Materiæ per unam partem suam, & alteri per aliam.* ³ §. 48.

partes enim Formæ inseparabiliter adherent partibus Materiæ. & similia nemo non dicit. In hoc tantum est inter ipsos dissensio, quod Thomas cum suis inanimatorum quidem Formas, itemq; plantarum & imperfectiorum animalium animas, concessit esse extensas ad corporis extensionem, & ita esse totas in toto, sed partem in parte: omnium autem perfectiorum animalium animas negavit esse extensas & quantas; proinde in toto esse indivisibiliter, ita ut tota etiam sit in singulis partibus. Alij verò omnes omnino Formas atq; animas (sola Mente excepta) ejusdem faciunt hac in re conditionis, dicuntq; cum Zabarella, *Quod omnis Forma informans Materiam, & constituens Compositionem, est extensa ad extensionem Materiæ; quodq; proinde tota secundum extensionem suam in toto est, non tota autem in parte, sed pars in parte. partem enim, quæ informat unam corporis*

^a Commun. in 1. de Plant.

^b Disp. 14. sect. 3. §. 48.

Lib. de Partitione Animæ, cap. 1.

Cap. I.

corporis partem, non informare aliam. Iam ut omisso eo, de quo inter se contendunt, sumamus id, in quo consentiunt; sufficit hoc ad evertendum generale illud de Formarum simplicitate quantitativa, & magnitudinis carentia, axioma. Positis enim hisce, quæ ipsi hic docent, nequaquam id locum habere potest, nisi in ijs Formis, quæ Materiam non coextenduntur. Reliquæ autem omnes necessario & à partibus constant, sive compositæ sunt, si partes habent Materiam partibus respondentes, & consequenter magnitudinem quandam, quæ & imminui potest & augeri, demtis vel apposis Formæ partibus cum Materiam ademptione vel appositione. Itaq; qui Formas hæc majores & minores dicet, non abutetur patientiâ sapientum (uti Scaliger suos Peripateticos vocat) sed ea dicet, quæ ex ipsorum placitis inevitabiliter fluunt. Nam quod ad sanandam manifestissimam hanc contradictionem aiunt, Formas esse quantas per accidens, quia Materiam quantæ coextendantur: hoc omnino vanum est. Ipsi enim concedent (siquis ipsos interroget) Formas ab extensione sua, seu à Materia cui coextenduntur, non accipere partes suas, sed habere illas partes per se, & illarum partium ratione esse extensiles. quodsi autem Formæ per se habent suas partes quantitativas, etiam quantæ sunt per se: quum monstri simile sit, dicere quod aliquid constet à partibus quantitativis, & tamen quantum non sit. Suarez quidem (& ipse de eorum numero, qui Formas materiales dicunt esse quantas per accidens) ut hic se expediret, partes entitativas, è quibus Formæ materiales constant, commentus est. *Formæ materiales (inquit) naturâ suâ habent constare à partibus entitativis, quod non habent à quantitate; sed à sua specifica & essentiali ratione. ex hac verò naturâ in eis consequitur, ut quando ununtur Materie, coextendantur illi extensione entitativa, id est, quod ununtur uni parti Materie per unam partem suam, & alteri per aliam; quam extensionem non habent formaliter per quantitatem, sed per entitatem suam. Sed ut hæc ita essent, nihilominus maneret, & constare Formas à partibus. (uti apertum est)*

Xo accipere formaliter
 vbi dicitur sicut hic
 calou accipit sic
 ma. sicut ma
 in causa ut cum habet
 ad licet sicut p
 o sicut formaliter ipsa
 per Disp. 14. sect.
 3. §. 48.

& ha-

& habere suam per se magnitudinem, si non quantitativam, sed entitativam. sed revera ista partium entitativarum à quantitativis distinctio ridicula est (sicuti quisvis, sobrie ista considerans, fateri cogetur) & perpulsus ad eam commiscendam fuit Suarez ob id, quod cum maxima Peripateticorum parte crederet, ^{extensionem} quantitatem esse accidens, ac proinde, quæcunque quanta sunt, esse quanta ob huius accidentis, quod quantitas dicitur, inhesionem; quare Forma per se quanta esse nequeat, utpote quæ per se non sit capax istius accidentis. At quum revera quantitas non sit accidens, sed modus essentialis, resq; quanta sint tales non per aliquod accidens ipsis inharrens, sed essentialiter (quod non nobis tantum, sed & multis Peripateticis videtur) omnino superflua est atq; inepta, illa partium entitativarum à quantitativis distinctio; ac proinde Peripatetici, dum concedunt, Formas per se constare è partibus entitativis, reverà concedunt, eas constare è partibus quantitativis, ac consequenter esse per se quantas; eoq; effugio, quod dicunt Formas esse quantas per accidens, nihil juvantur (quum id planissime vanum sit) quo minus de quantitate formarum sibi ipsis apertissime contradicant, eamq; Formis & adimant simul, & attribuant.

Cap. I.

11. calori est partem
Entitativam, & huius
partem quæ quantitas
est extensio spatialis,
cum huiusmodi
ad extensivam
sibi est extensio
spatialis huius
modi huiusmodi.
X nota extensio est
h. extensio ut luxia
in extensio in casu
uam sibi extensio
huius huiusmodi.
Extensio ergo venit
ad huius huiusmodi
venit ad calorem
s. h. huiusmodi fit
ad extensio extensio
s. ubi, localis, foalis
quæ est huiusmodi
in minoritate caloris
h. h. in magno alibi
in extensio, in huiusmodi.
magnum in partem
est accidens ad
magnum huiusmodi, quod
magnum aliud huiusmodi
vel aliud magnum huius
caloris aliud magnum
aliud partem
magnum ergo oppositum
partem huiusmodi ut
in partem. huiusmodi
magnum cui accidit
partem huiusmodi sit
vel accidens. OKany
h. h. aliquatibus.
Notandum magnum
fit per magnum et in
materiali aut minus huius
magnum huiusmodi
a Dup. I. in huiusmodi
lut. dub. 8. in huiusmodi
b Comm. in I. huiusmodi
Plant. huiusmodi
c Comm. in 5. in huiusmodi
Caus. 2. huiusmodi

cultus fuerunt
h. h. h.
divisores
aut
h. h. h.

XLII. Idem fere faciunt etiam de Divisibilitate, licet enim pronuntient, Formas esse indivisibiles, passim tamen, eas dividi, fatentur. Unanimiter enim docent, omnes Formas Materiæ coextensas ^{condidit} dividi ad divisionem subiecti; ita ut aliqui quidem dicant, omnes præter Mentem seu Animam rationalem Formas ita secari; alij verò, cum Mente excipiant etiam animas omnium animalium perfectorum; prout nimirum hæc animas esse subiectis suis coextensas alij asserunt, alij negant: de qua ipsorum controversia paulo ante diximus. a Forma & anima (inquit Averroes) ^{non sui sui} dividuntur divisione subiectorum, & similiter b Scaliger, Cuius Materiam partem materialis Forma pars designata est, ita ut cum illius sectione secetur ipsa quoque. & alibi, c Planta anima est materialis, & dividitur ad sectionem

Cap. I.

Exerc. 101.

35.

X. l. et ratio q. l. et
o no pro ratio
de bono nra na
bonu nra o salua
ly quacumq. m. imina
q. l. et. Optatur
dot. Umimara q. l. et
ad cetera q. l. et
s. e. ad sub. l. et
quacumq. functi
onum.

tionem quantitatis. ac rursus, ^{et} Sane Forma quoq; suo modo infinitas in partes dividi potest. nulla enim Forma portiuacula quantulacumq; datur, que non sit ad quantitatis sectionem partibilis, si materialis Forma est, ut anima canis. taliaq; passim in nullo non Aristotelico occurrunt. Sed cum hæc duo inter se pugnent ex diametro, Esse indivisibilem, & divisionem tamen pati; jure aliquis mirabitur quid hic præsidij excogitent Peripatetici. ipsis autem res perquam facilis videtur, & familiari effugio utentes, verbo se expediunt, dicentes, Formas ^{aliquid} dividi non per se, sed per accidens; ut videre est apud Averroem 3. de Anima, com. 24. & Disp. I. in solutione dubij octavi. item in paraph.

6 Phys. 3.

Lib. I. Princ. nat. ca. 9.

Metaph. 2. tract. 2. ubi ita scriptum est, ^{part} Diviso accidit rei, ex eâ quod est materialis, non ex eâ quod habet Formam. Forma enim non est divisibilis nisi per accidens. & sequitur Pererius, Nulla Forma est per se divisibilis. nam divisibilitas & extensio sunt propria quantitatis affectiones, que non possunt ad ceteras res pertinere, nisi per accidens, & propter ipsam quantitatem. omnes autem Formæ materiales sunt extense atq; divisibiles per accidens, nempe ratione subjecti in quo sunt. itidemq; Vicomercatus, Formæ, quanquam materiales, ex se & sui naturâ individua sunt, omnemq; suam divisionem ex Materia accipiunt. Sed sicuti modo ostendimus, inane esse hoc subterfugium circa quantitatem Formarum; ita hic quoq; frustra adhiberi, facile monstrare possumus. Non exponemus nunc, quot modis aliquid per ^(on consequi) accidens vel Agere vel Pati dicatur. infra enim, libro hujus operis quarto, commodior dabitur istam rem pertractandi locus. Impresertiarum sufficet dixisse, quod neque divisio, neque alia passio quæcunque, cadere possit in ullam rem, que non habeat potentiam patiendi istam passionem. exempli gratiâ, aurum non potest ustione in cineres redigi, quomodo cineres proprie dicuntur. hanc passionem, que per se ipsi non competit, nullo ingenio effecerit, quispiam, ut per accidens ipsi inferat: sed etiamsi unicam auri unciam in tenuissimas bracteas deducti commisceat mille libris lignorum, eaq; ligna in cinerem tota redigat, nunquam ta-

o suo, q. l. et
o sua.

men

men efficiet, ut aurum, quod istis lignis admixtum erat, una in cineres versum esse recte dicatur, sive per accidens, sive alio quocunq; modo. Et ut exemplo propiore utamur; Mentis, quæ vere sunt indivisibiles, integræ manent & illæsæ, etiamsi corpora, in quibus insunt, in mille partes subito discerperentur. Itaq; etiam aliæ Formæ, si per se essent ^{facto} indivisibiles, privilegium illud contagione

corporum nequaquam amitterent, sed in quacunq; ipsius dissectione ac dilaceratione ipsæ incolumes persisterent.

Aut fateantur ergo, Formas nullas dividi ad divisionem subjectorum; aut si hoc fateri neq; volunt neq; possunt, fateantur Formas esse verè per se divisibiles, quia alioqui verè dividi nequaquam possent. si autem verè non dividuntur, ne dividuntur quidem omnino, quum nihil inter hæc sit intermedium. Quanquam igitur certo aliquo respectu possent Formæ dici, per accidens dividi; hoc tamen non impediret, quominus respectu ipsius divisionis, quam sustinent, per se dividerentur: quomodo, verbi causa, quod ab aqua calida calefit, dici quidem potest calefieri per accidens, respectu suppositi calefacientis; quantum tamen ad ipsam passionem seu calefactionem attinet, verè ac per se calefieri dicendum est.

Averroes similitudine à qualitatibus materialibus petita, quo hoc de Formarum indivisibilium divisione paradoxon confirmet, dicens Formas ita dividi per accidens; quomodo dividitur albedo. sed hoc nihil ipsum juvat, quum & hic æque errent, qui ita loquuntur. Uti enim de Formis, ita & de hisce accidentibus interrogamus, dividantur ea, quando subjectum earum dividitur, an non dividantur. Si dividuntur verè & realiter, vere etiam ac realiter sunt divisibilia; quia (ut dicebamus) nulla res potest per accidens pati eam passionem, quam per se pati inepta sit, ac proinde neq; dividi, nisi eam naturam sortita sit, ut dividi possit. si autem ^{ut modo} non dividuntur, non dividuntur omnino; quum tamen dividi apertum sit, & Peripatetici fateantur. Nequeunt quidem hæc per se dividi, hoc est seorsim, quia nimirum ita per se seorsim existere non valent. (quam esse

Utitur quidem ^{Disp. 1. in solut. dub. 8.}

Uti enim de Formis, ita & de hisce accidentibus interrogamus, dividantur ea, quando subjectum earum dividitur, an non dividantur. Si dividuntur verè & realiter, vere etiam ac realiter sunt divisibilia; quia (ut dicebamus) nulla res potest per accidens pati eam passionem, quam per se pati inepta sit, ac proinde neq; dividi, nisi eam naturam sortita sit, ut dividi possit. si autem ^{ut modo} non dividuntur, non dividuntur omnino; quum tamen dividi apertum sit, & Peripatetici fateantur. Nequeunt quidem hæc per se dividi, hoc est seorsim, quia nimirum ita per se seorsim existere non valent. (quam esse

Uti enim de Formis, ita & de hisce accidentibus interrogamus, dividantur ea, quando subjectum earum dividitur, an non dividantur. Si dividuntur verè & realiter, vere etiam ac realiter sunt divisibilia; quia (ut dicebamus) nulla res potest per accidens pati eam passionem, quam per se pati inepta sit, ac proinde neq; dividi, nisi eam naturam sortita sit, ut dividi possit. si autem ^{ut modo} non dividuntur, non dividuntur omnino; quum tamen dividi apertum sit, & Peripatetici fateantur. Nequeunt quidem hæc per se dividi, hoc est seorsim, quia nimirum ita per se seorsim existere non valent. (quam esse

Uti enim de Formis, ita & de hisce accidentibus interrogamus, dividantur ea, quando subjectum earum dividitur, an non dividantur. Si dividuntur verè & realiter, vere etiam ac realiter sunt divisibilia; quia (ut dicebamus) nulla res potest per accidens pati eam passionem, quam per se pati inepta sit, ac proinde neq; dividi, nisi eam naturam sortita sit, ut dividi possit. si autem ^{ut modo} non dividuntur, non dividuntur omnino; quum tamen dividi apertum sit, & Peripatetici fateantur. Nequeunt quidem hæc per se dividi, hoc est seorsim, quia nimirum ita per se seorsim existere non valent. (quam esse

For-

S 2

For-

x. alius dici dicitur
s. per quod sunt
divisibiles, non per
s. ut sed per accidens
g. o per se sunt
divisibiles, & sic
per se esse suo sunt
indivisibiles, & potest
tunc se abesse
quomodo autem & quomodo
sed dicitur.

quocunq; modo, quocunq; factu,
quocunq; pacto

Cap. I.

X Inadvisibilem
 Inindivisibilem
 Not. materialis ratio
 It in materialibus
 in existendo, in
 Occupando qm
 ratio. It in principiis
 anis, It in In
 prando, It in
 (omponendo, It
 in cavando, It in
 faciendo ad
 at in plus vel
 minus factis
 Soc. It devariety
 It ex accidenti,
 It in rebus et
 substantiis, It
 in rebus et
 offendo ad
 ad fieri, ad componendi
 It in rebus et
 quod It offendo ad
 It in rebus et
 quod It offendo ad
 It in rebus et
 quod nullum magno
 ut in rebus et

Formarum quoque materialium conditionem Peripatus ait)
 sed si hoc sufficit, ut per accidens dividi ac per se esse in-
 divisibilia dicantur, quia non nisi cum subiecto secari va-
 lent; tempus est Peripateticis, ut Materiam quoque per se
 indivisibilem, ac non nisi per accidens dividi dicant; quippe
 quam ipsam quoque per se ac seorsum subsistere posse negant,
 quare neque per se ac seorsum secari potest. Sane ut hæc con-
 cludamus; quum Formas materiales & è partibus constare
 aiant, & eas partes invicem posse separari concedant, non est
 cur negent, quando ejusmodi partium separatio fit, Formas
 proprie ac per se dividi, quum divisio nihil sit aliud, quam
 partium seunctio. uti rursus ex eo, quod Formas ad di-
 visionem subiectorum dividi concedunt, sequitur Formas
 è partibus constare, quia necesse est rem, quæ dividitur,
 verè ac relictè dividi, aut non dividi omnino, quod au-
 tem verè dividitur, necessario est è partibus concretum;
 quum id quod partes non habet, dividi nullo modo pos-
 sit. Tot igitur absurditatibus intricantur Peripatetici, dum
 illud suum axioma, quod Formas facit, simplices simplici-
 tate quantitativa, defendere conantur.

XLIII. Sed neque meliori cum successu tueri valent al-
 teram Formarum simplicitatem, eam nimirum, ut non
 constent Formæ ex heterogeneis seu diversæ naturæ par-
 tibus: quandoquidem contra hoc pugnant manifesta ex-
 perimenta, non in animalibus modo, sed & in Stirpibus.
 Theophrastus quinti Causarum quinto tradit modum, quo
 diversi diversarum arborum surculi in unum coalescant,
 τῆ σφύρα μαλάξαντες τὰς ῥάβδους, ἵνα συμφύσῃσι θὰ τὴν
 ἀφέλωσιν, σπυδιήσαντες, ἐφύτευθαι ἔϊτα γίνεται τὸ μὲν
 δένδρον ἐν τῆ συμφύσει. Malleo mollientes virgas, ut co-
 alescant propter excoriationem, colligant eas, atque ita in ter-
 ram deponunt: hinc arbor fit una per coalitionem. non fit
 quidem hic Specierum Mixtio, quum revera non una sit
 ista arbor, sed plures arbores arte junctæ, atque velut in unum
 corpus coagmentatæ, sua cuique specie servatæ, quod &
 testatur Theophrastus: Διατηρεῖ δὲ ἕκαστον τὸ γένος, ἕλκον
 καὶ θ'

καὶ αὐτὸ, καὶ πέτρῳ τὴν τροφὴν, ἔδεν δ' ἄλλο ἢ τὸ συμ-
 φύσειως κοινωμίδις, *servat autem quisq; furculus sum-*
genus, alimentum per se trahens atq; concoquens; ita ut
nullā re inter se communicent, nisi sola concretione. Lib. 13. ca. 9.
 lumella modum docet, quo revera ex diversis furculis ita
 concretis unica arbor efficiatur, non unius ipsorum, sed
 omnium mixtam naturam referens, si nimirum juxta me-
 dium crus, ubi maxime videntur furculi coisse, codex serra
 præcidatur, ac deinde rite curetur. emissurum enim ra-
 mos, in quibus variarum naturarum in unum confusarum
 fructus nascantur. Ipse quidem hoc de Vitibus tantum tra-
 dit. sed quin in alijs quoq; fieri hoc possit, dubitare non
 licet, quum Franciscus Porta hoc de propria narret experi-
 entia, aiatq; se praxi ac mali medica furculos hoc pacto Lib. 3. Mag.
 redegisse in unam arborem, quæ postea fructus tulerit ex Nat. cap. 5.
 utroq; pomo compositos. Sed & insitionibus hujusmodi
 specierum conmixtio fieri interdum solet. quanquam enim
 furculi insiti subjecta arbore ut plurimum pro terra tan-
 tum utuntur, naturamq; suam in ea integram servant; in-
 terdum tamen aliter fit, neq; modo fructus furculi insiti
 mutantur quoad odorem, saporem, magnitudinem, & simi-
 lia; sed interdum compositio fit ejusmodi, ut duos diver-
 sorum generum fructus, tum illum qui furculi, tum illum
 qui arboris subjectæ proprius erat, in unum coisse, atq;
tertium quendam fructum, ab utroq; diversum, hinc ena-
 tum, planissime appareat. Notum est quid Plinius tradat
 de Nuciprunis, & prunis amygdalinis. *Peculiaris impu-*
dentia est (inquit) prunorum nucibus insitorum, qua fa-
ciem parentis, succumq; adoptionis exhibent, appellata ab
utroq; nucipruna. & mox, Nuper in Batia malina coe-
perunt appellari malis insita, & alia amygdalina amygda-
lis. His intus in ligno nucleus amygdala est: nec aliud po-
rum ingeniosius geminatum est. Lib. 15. ca. 25.
 Alibi verò etiam ceraso-
 rum laureorum ineminit idem autor, quæ itidem ipsius
 ævo prodierint, insitæ ceraso in lauro. Ne autem putemus
 fabulas hæc esse (quod tamen ne suspicari quidem sine
 temeritate licet, quum Plinius hæc non, ut multa alia, fide

x. in qui neuter
 sit dicitur.

Lib. 15 cap. 13.
 prunorum
 nucibus insitorum
 prunorum insitorum
 prunorum insitorum
 prunorum insitorum
 prunorum insitorum

Cap. I.

Lib. 3. Mag. natur. c. 6. & 7.

Comm. in 2. Caus. 18.

Comm. in 1. de Plant.

Choux raud

V.g. lupa p[er] r[ati]o[n]em
Sova Multiforum
f[er]unt coitionibus
Angeli l[ic]et, l[ic]et
Cubali l[ic]et, unde fiat
Missa l[ic]et
X il y[er]e p[er]e
ou l[ic]et
by V[er]o l[ic]et
p[er]e V[er]o l[ic]et
M[er]o V[er]o l[ic]et

X confundi ut auu
a plumbi confundi
quod tamen postea non
negat discernente
M[er]o Comm. in 1.
Missa Plant.
X confundi plumbi
X l[ic]et t[er]m[in]ant
Vna V[er]o h[ic]et
dua h[ic]et in v[er]itate
Ite ego h[ic]et Mulo duo
V[er]o h[ic]et a duo
l[ic]et h[ic]et h[ic]et
h[ic]et l[ic]et h[ic]et aut alia

aliena, sed ut comperta sibi, ac suo tempore notissima, narret) facit idem Porta (quanquam ipse verbis suis Plinio fidem detrahare laborat) memorans suo avo procurata per insitionem nova ac inusitata pomorum genera, amygdalopersica, & nucipersica; ac eas quidem arbores, quae amygdalopersica ferrent, multis annis in pomarijs suis viruisse. Hæc negari non possunt; & Scaliger ingenue fatetur, *In insitione (inquit) actu Principia duo arte conjunguntur, & miscentur species, contra Peripateticorum vulgata placita*: qui etiam alibi narrat visum sibi esse caulorapum, ita ut brassicæ radix sub terra esset condita, rapum super terra in stipite turgesceret. In animalibus autem multo adhuc evidentior & frequentior est hæc specierum mixtura. nam ut omittamus coitum canis cum fele, hyana, lupo, vulpe, tigre; tauri cum asina, equa; cameli cum equa, aliosque rariore; notissimum omnibus est, asinos equas, & equos asinas inire, eque eo conceptu mulos nasci, neutri parentum ex toto similes, sed ab utroq; aliquid habentes. quare velint nolint fateri coguntur Peripatetici (nisi velint impudentissime obstinati esse) falsum esse illud suum axioma, quod misceri species negat, & hujusmodi animalium, a diverſigenis parentibus procreatorum, Formas sive animas esse ex partibus heterogenis compositas. Quare Scaliger Exercit. 101. multum fluctuatus, atq; sibi reluctatus, an Formas misceri decerneret, quanquam negare mallet, ne violaretur illud axioma, rei tamen evidentia victus id fatetur, aitq; certum esse, quod equi & asini Formas misceantur. & similiter alibi, *Non est verum illud Porphyrii, speciem non misceri cum specie. non enim esset mulus ab equo & asina tertia substantia.* Præterquam autem quod hisce illud de Formarum simplicitate decretum abunde proſtigatur, nonnulli etiam de ipsis Peripateticis tam parvi illud fecerunt, ut quo suum dogma (quo non nisi unicum in quocunq; Composito Formam admittunt) tuerentur, veriti non sint illud usque adeo violare, ut dicerent, partium simularium Formas totius Formæ partes esse. Hanc opinionem non obscure fovet Suarez, uti apparet

apparet è Disp. 15. in cuius sectione decima, §. 31. sic **Cap. I.**
 scribit: Facile concedi potest, in diversis partibus hetero-
 geneis esse diversas Formas partes heterogeneas, nam revera
 in arbore non est ^{adion} ^{idem} ^{rationis} illa pars Forma, qua est
 in fronde, & qua est in fructu. sunt tamen partiales ille
 Formae, & apte ut inter se uniantur & continentur: &
 ideo componunt unam integram Formam totius. & mox
 rursum, §. 32. Ipsamet anima constat ex partibus heteroge-
 neis, & ex earum inseparabili unione tota consurgit, ut
 supervacuum sit alias partiales Formas in singulis partibus
 consingere. Et Scaliger quoq; interdum similia profitetur,
 ut Exerc. 104. 2. Radix nulla est à suo stipite neq; genere
 neq; specie diversa. earum namq; Formae, totius Forma
 partes sunt, sicuti sua utriusvis Materia, Materia uni-
 versa pars est. & adhuc clarius alibi, Nasum habere For-
 mam peculiarem, aliam ab oculo, sua specie, ut partem
 à parte differentem. esse enim totius unius Formas partia-
 les; sub ea, unum inter se, multa; & esse sub eadem For-
 ma tanquam partes, non tanquam species. Sane vel hinc in-
 dicium haud parvum sumi potest, qualis sit illa de For-
 mis doctrina, qua non modo argumentorum pondere fa-
 cillime obruitur, sed & à proprijs sectatoribus aperte con-
 vellitur in præcipuis suis capitibus, cuiusmodi inter alia
 hoc, de ipsarum simplicitate, habetur à longe maxima
 Peripateticorum parte, quibus nihil magis aut firmiter de
 Formis asseverandum videtur, quam eas esse simplicissimas,
 atque è nullis partibus, præsertim heterogeneis, componi.

XLIV. Sequitur nunc ut dicamus de Intensione ac Re-
 missione, quam non cadere in Formas substantiales, uno
 ore omnes inculcant Peripatetici, quippe quibus neq; addi
 quicquam possit, nec detrahi, quin ipsarum essentia atque
 species mutetur; quare neq; dentur ulli Formarum gra-
 dus in eadem specie, quum omnes ejusdem sint essentia,
 ac proinde inter se simillimæ. Averroes quidem, cum suis,
 Elementorum Formas dixit instar Qualitatum esse inten-
 sibiles ac remissibiles. sed acerrime ei contradicunt reli-
 qui

Cap. I.

qui Peripatetici; & ipse de reliquis omnibus Formis eandem omnino cum ipsis fovet opinionem, ut eas intensio- nis ac remissionis capaces esse neget. Nihil autem nocet nonnulla super hac Formarum conditione testimonia à Peripateticis apponere. Thomas, *Esse substantiale cu- juscunq; rei in indivisibili consistit, & omnis additio vel subtractio variat speciem.* Mercenarius, *Nulla Forma substantialis intenditur & remittitur, sed qualibet in indivisibili consistit, & in hoc distinguitur à natura accidentali, qua habet latitudinem graduum, secundum quos à subiecto secundum esse intensius & remissius participatur.* Vicomercatus, *Est Forma una altera quidem minus perfecta, sed tamen in suo genere perfecta, qua quatenus talis, perfectior esse non potest.* Scaliger, *Ceterum & illud quod ais, per- ridiculum est; per gradus hasce animas distingui, essent enim qualitates accidentales, si intenduntur & remittuntur, nos Formarum gradus ponimus, ex duodecimo divina phi- losophia, sed non in una Forma.* Prævit autem suis ad hoc decretum ipse Aristoteles, qui expressis verbis illud tradi- dit octavi Metaphysicorum tertio: *Καὶ ὡσαύτε οὐδ' ἂν ἀριθμὸς ἀφαιρεθέντος ἑνὸς ἢ προσεθέντος, ἐξ ἧν ὁ ἀριθμὸς ᾖ, ἀλλ' ὁ αὐτὸς ἀριθμὸς ᾖ, ἀλλ' ἕτερος, κ' ἂν τ' εὐ- λάχιον ἀφαιρεθῆ, ἢ προσεθῆ, οὕτως ἔσδὲ ὁ ὄρισμός, ἔσδὲ ᾗ τὶ ἦν εἶν' ἕτερον ἔσδὲ, ἀφαιρεθέντος ἑνὸς ἢ προσεθέντος, & pauculis interpositis, καὶ ἡ ὅσια ἐν οὕτως, ἀλλ' ἔν ᾧ λέγουσι ἕνας, οἷον μονὰς ἕς ὅσον ἢ στιγμή, ἀλλ' ἐντελέχεια καὶ φύσις τις ἐκείνη καὶ ὡσαύτε ἔσδὲ ὁ ἀριθμὸς ἔχει τ' μᾶλλον καὶ τ' ἥϊον, ἔσδ' ἡ κατὰ τ' εἶδος ὅσια.* Et sicuti numerus, siquid eorum, è quibus ipse constat, ab ipso auferatur, aut siquid ipsi addatur, non amplius est idem numerus, sed alius, etiamsi vel minimum auferatur aut ad- datur; ita neq; definitio neq; Essentia amplius sunt idem, siquid ips auferatur aut addatur. Et essentia ita est unum, non uti dicant quidam, tanquam si esset unitas qua- dam aut punctum, sed actus & natura quadam est unaquaq;. & sicuti numerus non recipit magis & minus, ita neq; formalis

formalis Essentia. Sed hoc axioma plane subvertitur per **Cap. I.**
 maximam illam diversitatem, quæ in plurimis tum stirpi-
 um tum animalium speciebus deprehenditur. Malorum, py-
 rorum, prunorum innumera varietates omnibus quotidie ob
 oculos versantur. De vitibus æquè nota res est. *Universe*
regiones (inquit Columella) *regionumq; singula pane par-* Lib. 3. ca. 2.
tes, habent propria vitium genera. Et Plinius, *Genera vi-* Lib. 14. ca. 2.
tium numero comprehendi posse, unus existimavit Demo-
critus, cuncta sibi Græcia cognita professus. ceteri innu-
mera atq; infinita esse prodiderunt, quod verius apparebit
ex vinis, nec omnia dicentur, sed maxime insignia: quippe
quæ totidem pane sunt, quot agrî. Itidemq; ante hos Theo- Lib. 2. hist. ca. 7
 phrastus, *Ἐν πλείσιν δὲ, ὡς εἰπεῖν, διαφορὰ τὰ τῶν ἀμ-*
πέλων ἐσὶν ἕξ ἃ βῆσι ἀγρῶν εἶδν, τῶν δὲ ἄνδρῶν φασὶ
καὶ ἀμπέλων εἶναι. *maximam autem, ut sic dicamus, va-*
rietatem sortita sunt vites. quot enim agrorum sunt gene-
ra, tot esse & vitium, nonnulli prodiderunt. Et in multis
 quoque animalibus idem est. *certare, ne longius abeamus,*
 sola species humana amplissimum hujusce rei testimoniam
 præbet, quippe intra cujus ambitum innumerabiles non
 corporum tantummodo, sed & animorum discrepantiæ ac
 dissimilitudines reperiuntur. Idem de canina specie affir-
 mare liceat; de qua loquentem pro nobis audiamus Sca-
 ligerum. *In ipso canina speciei ambitu multa diversissime* Exerc. 202.
idea comprehenduntur; tam diverse inquam, ut plus distet
à catello melitæo britannicus canis, quam à ceraste vipera.
 Iam quum Materia nunquam mutet Formam (sicuti Sca-
 liger Exerc. 101. 18. ait) quumq; actio, & ea omnia, quæ
 insunt rebus naturalibus, Formæ tribuantur, atq; ab ea flu-
 ant (sicuti de communi Peripateticorum sententia scri-
 bit Toletus. 1. Phys. Quæst. 19.) quomodo ipsa diversifi-
 cationum specierum differentiæ Formis, secundum Peripateti-
 cos, sunt ascribendæ; ita necessario sequitur, ut hæc substan-
 tiarum ejusdem speciei varietates itidem Formis debeant
 referri acceptæ, aut hinc porro concluditur, omnino dari
 Formarum gradus in eadem specie, & nequaquam in indi-
 visibili constitui Formarum essentias, neq; eas omnes inter
 se si-

se simillimas esse posse; quia si hoc foret, oporteret omnia etiam cujuscunq; speciei individua esse inter se simillima, omnibusq; ad amissim ijsdem proprietatibus pradita; quod nunc quam longissim: abest.

nota in fine
solutio vis
id non fuit
natura
mutatio
vis
a simillima
diffusio
a foa
a foa
gausonde.

ad quibus
diffusio

plantis y
a v. v. v. v. v.

Exerc. 140.

XLV. Huic contra pradictum axioma objectioni ad-
jungi altera potest, desumpta a specifica unius rei in alteram
mutatione, quae fieri non possit, si illud ratum esset, uti
docet Scaliger in commentarijs ad secundi de Causis caput
vigesimalium secundum; ubi ad haec Theophrasti verba, ἀπλῶς
ἴσους ἢ φούσ, simplex est uniuscujusq; [planta] na-
tura, sic scribit (parum sane ad mentem authoris, quum
illa quidem verba longe alium sensum habeant: sed hoc
nunc non agitur) Sane optimum axioma: simplex omnium
entium natura; quare non possit alterari, ut paulatim de-
generet, donec mutetur in aliam. Ast passim authores pro-
cedunt, in multis plantis hoc accidere, ut una mutetur in
aliam specie differentem; idq; duobus modis, ita ut mu-
tatio fiat vel in ipso semine, aliâ herbâ ex eo prodeunte,
quàm quae prodire debebat; vel in adultis plantis. Quan-
tum ad prius; Theophrastus quarti de Causis capite primo
tradit, triticum ac hordeum degenerare in lolium; & ca-
pitate sexto, Triticum in lolium, loliumq; rursus in triticum,
ac Zeam in bromon transire affirmat. Et Plinius lib. 18.
cap. 17. hordeum in avenam degenerare scribit, ac lib.
19. cap. 10. E' semine brassicae veteris rapa fieri, atq; in-
vicem. Galenus item, in fine primi de facultat. aliment.
memorat patrem suum, quum se agriculturâ studio totum
dedidisset, magnamq; super hac re exploranda diligentiam
adhibuisset, saepius propriâ experientiâ deprehendisse
triticum in lolium, & hordeum in agilopa, & lentes in ara-
cos, securidacas atq; aparinen abire; & alia quoq; cere-
alia semina in alias zizantias degenerare. Et Scaliger quoq;
alicubi narrat, sibi ipsi accidisse, ut quum semen apij, seu
petroselini vulgaris, terrâ mandasset, non quae expectaba-
tur herba e' terra prodierit, sed planta longe diversissima,
scorodotis nimirum seu alliaria. Quantum ad posterius

msa.

mutationis genus; Theophrastus secundi historiarum quar-
 to varias commemorat arbores, in quibus hæc permutatio
 fiat. mutari enim punicam dulces fructus ferentem in eam
 quæ ferat acidos; ficum in caprificum, & caprificum in
 ficum, oleam in oleastrum, & oleastrum in oleam: eamq;
 mutationem fieri, ὅτε μὲν ἐπὶ τῶν καρπῶν, ὅτε δὲ ὅλως
 ἐπὶ αὐτῶν τῶν δένδρων, *aliquando circa fructus tantum, ali-*
quando autem circa totas penitus arbores. & quinti de Causis
 octavo hisce addit mutationem populi albæ in nigram. Prate-
 rea * diversis in locis testatur, sisymbrium degenerare in men-
 tham, & 5. Caus. 8. asserit, ocymum abire in mentham. At-
 tamen an ex hisce satis firmiter ^{probetur} dari specificā rerum
^{inveritatem} permutatiōem; jure quis dubitare possit. Etenim ut de ijs
 prius agamus, quæ jam adulta mutari dicuntur; fortasse quæ-
 dam istorum nunquam fiunt aut facta sunt. Non enim verita-
 tem habet, quicquid in litteras relatum est. & Theophra-
 stus ipse de nonnullis eorum parum affirmative loquitur:
 vel si fiant, forte fiunt ^{non naturaliter} non naturaliter, sed miraculose;
 quomodo sane ipse Theophrastus dicit, istum arborum
 permutatiōem, quando eveniat, pro monstro seu ostento
 haberi. Sed uti & fiant ista, & naturaliter fiant; non est
 illa permutatio rerum totā specie differentium, quum mu-
 tatio fiat in res propinquas atq; affines, atq; adeo ejus-
 dem speciei ^{subale} ambitu comprehensas; quod & Theophra-
 stus adnotavit 2. Caus. 22. Ἡ μεταβολὴ πᾶσιν εἰς ὁμοίον
 ἔστι, καὶ ἔστι πρόξενον τελείως. *mutatio omnibus hisce est in si-*
mile quid, ac non valde distitum. & 5. Caus. 8. τὸ δὲ ὅλον,
 ἔστι ἄγαν ἴσως τὸ συμβαῖνον θεωρίας, ὅτι εἰς τὸ σύνεργον
 καὶ εἰς τὸ ὁμοίον πῶς μεταβάλλειν. *in totum autem, forsitan*
non valde mirum est quod in hisce evenit, eò quod in pro-
pinqva ac quodammodo similia mutantur. Quod verò ad
 ea attinet, quorum mutatio in semine fieri dicitur: prater-
 quam quod posterior præcedentis responsionis pars, in non-
 nullis quoq; ipsorum locum habere videtur; in ijs multo
 vehementius suspectam habere licet harum narrationum
 fidem. Difficilis enim ad reseiscendum est illa mutatio,
 quippe quam oculis usurpare non licet, quum in terra
 T 2 gremio

* 2 Hist. 5. & 2.

Caus. 22. & 5.

Caus. 8.

2. Hist. 5.

gremio totum hoc negotium geratur. & quod sato certo semine, alia herba prodeat, hoc non est sufficiens signum istius mutationis; quum & semen penitus perijisse, & hanc herbam spontaneo ortu, aut semine è congenerere herba, quæ prius ibi nata fuerat, delapso, atq; intra terram aliquamdiu detento, productam, arbitrari liceat: quare nihil concludit argumentum Galeni, qui hanc mutationem ex eo probari putat, quod quum cerealia semina pura, atq; ab omni zizaniarum semine diligenter mundata, terræ essent commissa, nihilominus zizanix copiosæ provenerint. Nam quod ulterioris confirmationis causâ addit, cuiq; frumentis generi sua certa zizania innasce; ne hoc quidem pro mutatione seu degeneratione multum facit: quia certissimum est, quod sicuti zizania sponte, seu ^{ta Ciz, in synonyma} æquivoca generatione (ut vocant) provenire solent, ita non omnia ubiq; promiscue proveniunt, sed certa soli genera, certarumq; stirpium societatem amant; unde fit, ut alia in campis, alia in montibus, alia in pratis, dumetis, sylvis, segetibus frequentius conspiciantur; & alia quidem in uno segetum genere, alia in alio. & notissima sunt multa herbarum genera, quarum alia frequentius ac copiosius cum tritico, alia cum secale, alia cum hordeo solent provenire, quas nemo ex istorum permutatione aut degeneratione oriri unquam somniavit; quum tamen & ipsæ provenire soleant, etiamsi cerealia ista, quibuscum nascuntur, essent omnino pura, quum terræ mandarentur, nullumque alienum semen admixtum habentia. Ea igitur certa demum foret probanda hujusce mutationis ratio, si quum ager aliquis certo semine consitus esset, nihil plane ejus, quod expectabatur, proveniret, sed ejus loco succresceret par proportio herba, in quam alteram herbam solere degenerare dicitur; dummodo unâ constaret, nullum intervenisse tale aut ipsius seminis, aut soli tempestatumve vitium, unde suspicari daretur, semen plane interijisse; & herbam illam degenerem nulla habuisse in illo solo semina, neq; solere ibi sponte provenire. Hæc omnia si concurrerent, tunc sane liceret concludere, semen degenerasse, alienamq; stirpem

pem ex eo provenisse. Sed an tale experimentum extiterit unquam, valde dubitamus, quum nemo id prodat: propterea; licet receptam hanc de feminum herbarumq; degeneratione opinionem pro falsa condemnare non sustinemus, pro incerta tamen merito ipsam suspectamus, ac proinde eam advocare non libet ad presentis de Forma dogmatis impugnationem, quod priori objectione affatim confutatur.

XLVI. Quatuor capita hactenus examinata, futilitatem hujus de Formis doctrinae abunde ostendunt, ac sufficere valent ad omnem ipsi fidem adimendam. Sed super omnia est caput quintum, quod adhuc restat, de Formarum ortu & interitu; ubi ita implicati tenentur Peripatetici, ut quando ad illud explicandum accesserunt, ne minimam quidem probabilitatis speciem servent, sed absurdissima multa atq; ex diametro inter se pugnancia proferre, ac sibi ipsis apertissime contradicere cogantur. Quum enim doceant generationem rerum sola Forma introductione peragi, & quod novam substantiam generari, nihil aliud sit, quam novam Formam in Materiam praexistente induci, Formas autem non praexistere, sed tum demum incipere esse, quando ipsum Compositum esse incipit; sequitur, ut quando substantia aliqua generatur, Forma quoq; fiat seu generetur: & quum non fiat ex praexistente, ex nihilo eam fieri necesse est. Hae consequentiae quum sint evidentissimae, negari nullo modo possunt, nisi ut id, unde ipsae ducuntur, una negetur; & sane ipsi non negant. At tamen eo vertiginis abripiuntur (dum formas substantiales quo jure quave injuria defendere satagunt) ut ubi haec concesserunt, mox tamen audeant ea negare rursus, atq; asserere, quod Formae non fiant ex nihilo, sed ex subjecto, imo quod non fiant omnino; quae non modo cum praecedentibus, sed & inter se manifesto pugnant. Hac autem omnia, breviter hic comprehensa, nunc plenius exequi animus est, ut summa ipsorum absurditas tanto magis eluceat. Formas nequaquam esse composito vetustiores, seu ipsi praexistere, sed tum demum fieri vel generari, quando

Handwritten notes in the right margin:

praeexistens est per
 paratum est. et sic
 est in praeparatione
 est praeparativa
 est completa
 in actu
 in actu oppositum est
 quando forma in actu est
 et in actu

nullo, in nulla re.
 in non re omnino.
 sed est re nonnulla

fieri in materia
 ut figurari in actu
 figura est figurata, est facta
 quomodo autem fieri de se
 nullus fieri, et omni
 dicitur autem
 in re. in re. in re. in re.
 quomodo in re. in re.

Cap. I.

*Ex d. nomine, titulo
2. De Princ.
natur. 9.*

ipsum Compositum generatur, clavis verbis dicitur à Vi-
comercato, *Quum Forma non sit rerum naturalium Prin-*
cipium: eodem modo ut Materia, efficitur ut neq; aeterna sit,
quemadmodum illa, sed potius esse tum incipit, tum desinit,
quum res oriuntur, ac occidunt. Nec verò aliquo temporis
spatio ante rerum generationem existunt, sed eodem temporis
spatio & Forma, & res cujus Forma est, esse incipit, ge-
nitaq; dicitur. Quum enim tot sint Forma, quot res gene-
rabiles, nec absq; Materia esse queant, nec simul multa in
Materie una portione; esse incipiant, atq; oriantur, nec
aeterna sint, necesse est. Et mox, Perspicuum est Formas na-
turales, quum antea non fuissent, esse incipere. Et cum Vi-
comercato idem hic docent omnes Peripatetici, sicuti
cunctis, qui ipsorum scripta triverunt, notum est; ut su-
pervacuum sit, plura in hanc rem testimonia adducere.
Iam si non praefuerunt Formae, sed tum demum fiunt,
quando fiunt Composita; alterutrum dicendum est, aut ex
praesistente eas heri; aut ex nihilo, quum nulla alia via
datur, ac proinde alterum horum duorum sit eligendum.
Quantum ad prius; non defuerunt inter Peripateticos, qui
ita decernerent. Quippe cum reformidarent fateri (ob diffi-
cultates mox tangendas) quod Formae ex nihilo fiant;
consultius esse putaverunt, ut Formarum praesistentiam in
Materia statuerent. & quia absolutas statuere verecunda-
bantur (tum ob alias Causas respuentibus hoc Peripati de
Forma decretis; tum quia sic, ut Suarez ait, è medio tol-
leretur vera rerum generatio & corruptio) statuerunt in-
choatas, quae à proximo agente perficerentur. Sed hæc de
Formis inchoatis in Materia praesistentibus sententia à
longe maxima Peripateticorum parte pro commento una-
nimitè repudiatur, ac multis argumentis impugnatur à Vi-
comercato, b Picolomineo, c Conimbricentibus, d Toletò, ac
inprimis, e Suarezio, qui cæteris plenius hanc rem tractat.

*x q. ay sit Incipere
ay sit Incipere
Incipit quod nunc est
antea nullum erat,
Iam nihil erat ut sic
est, sic erat.
Incipit ut si sit
non fuit sic.*

*Inchoatione
Je. Bonitatis, ap-
tudinis, capacitatis
o no actualis, s. p. p.*

- Diap. 15. 2, 3.
- a 2. Princ natur. 9.
- b De Creat. ca. 5. & 2. de Mater. 14.
- c 1. Phys. cap. 9. quæst. 12. art. 6.
- d 1. Phys. quæst. 19.
- e Disp. 15. sect. 2.

XLVII. Ast si non *praesensit* quicquam in Materia, ex
quo Formae fiant, neque fiunt ex Materia ipsa, Materia
in Formam conversâ (quod qui dicere auderet, nemo ad-
huc

huc inter Aristotelicos inventus fuit) sequitur, ut è nihilo
 fiant; quum nihil inter hæc medium sit, ut diximus, de-
 beantq; Formæ vel ex nihilo fieri, vel ex præexistenti.
 Quod si è nihilo fiunt, substantiæ non erunt; quum nulla
 substantia (ab ordinaria quidem potestate, & in ordina-
 rijs generationibus.) fieri è nihilo queat: quod adeo est
 evidens, ut inter tot dissentientes philosophorum sectas
 nemo nuquam extiterit, qui non id asseveraret: quod vel
 ex Aristotele constat, qui id testatur multis in locis, ut 1.
 de Gener. & Corrupt. 3. Ο μάλιστα φοβούμενοι διελείεσθαι
 οἱ πρῶτοι φιλοσοφῶντες, ὅτι ἐκ μηδενὸς γίνεσθαι προῖπ ἀρ-
 χοντες. quod maxime semper reformidarant ij, qui primi
 philosophari aggressi sunt, ne aliquid fiat ex non præexisten-
 ti. ita & 1. Phys. 8. & 3. de Cælo, 1. idem dicit, sed cum
 calumnia manifesta: quippe hanc eorum sententiam, Ni-
 hil fieri aut interire, ita detorquet, ac si prorsus denegaf-
 sent, quicquam Generari aut Interire; quod non philo-
 sophorum esset, sed insanientium, si ista vocabula in vul-
 gata ac usitatioris significatione usurpentur. sin arctius astrin-
 gantur, ut Generari sit oriri ex nihilo; Interire, in nihilum
 redigi; verissimum est illud axioma, quodq; calumniam
 pati non debuit ab Aristotele, qui ipse idem sentiret, &
 passim diceret, in omni generatione requiri τὸ ἐξ οὐ. ut
 2. Gen. Anim. 1. Ανάγκη ὅτι ὃ γινόμενον καὶ ἐν ἑνὸς γί-
 γνεσθαι, καὶ ὑπὸ ἑνὸς καὶ ἑ. Necessè est ut id quod fit
 ex aliquo fiat, & ab aliquo, & aliquid. & 1. Cæli 3. Δὲ ὅτι
 γίνεσθαι ἅπαν ὃ γινόμενον ἐξ ἐναντίου τε καὶ ὑποκειμένου
 ἑνὸς, καὶ φθίβεσθαι ἁπάντας ὑποκειμένους τὸ ἑνὸς, καὶ ὑπὸ
 ἐναντίου, καὶ εἰς ἐναντίον. Quia omne id, quod fit, fit ex
 contrario atq; subiecto aliquo; & similiter corrumpitur è
 subiecto aliquo, & à contrario, atq; in contrarium. & si-
 milia quamplurima in ipsius scriptis occurrunt. Et 3. de
 Cælo, 2. ponit etiam rationem, Cur absolute ex nihilo
 fieri nihil possit, quia nimirum sic daretur κενὸν κενωσι-
 μένον. ἐν ᾧ ὅτι ἔσται τόπος ὃ γινόμενον, εἰ ἐγένετο, ἐν τού-
 τῳ πρότερον ὃ κενὸν ἀναγκαῖον εἶναι, σώματος μηδενὸς
 οὐτος.

nihil sui reliquum
facere.

poris (q. m. vacuum)

pro qd qd erat
quod aliquid, ut esse
erat dicitur sub con-
tradictione sc. cogit
Nullum esse silentium
q. d. qd qd, in c. 1. 1. 1.
et annullat qd qd qd

Cap. I.

^{pro eo enim quod esset}
 vides. vacuum separatum. in quo enim loco esset id quod
^{in eo enim quod esset}
 factum est, si fieret, in eo necesse esset prius fuisse vacuum,
^{in eo enim quod esset}
 quum corpus nullum ibi esset, sed hæc ratio nulla est.
 Possent enim multa in hunc mundum nova corpora intro-
 duci, aut quæ prius fuerant educi, ut tamen propterea ne-
 cesse non esset, aut prius fuisse vacuum, aut postea fieri: qua
 de re in libro sequente, inter Aeris ac Spiritus propri-
 etates, dicendum erit. Vera causa est, Quia substantiam ex
 nihilo facere, aut in nihilum redigere, infinita est pote-
 stas, ac proinde nemini concessa, nisi soli Deo, qui usur-
 pare quidem utramque, si velit, singulis potest momentis;
 facere tamen id nequaquam ipse cupit, sed alteram, si ulla
 unquam futura est (scire enim non possumus, cum ipse,
 qui solus notificare nobis poterat, id a nobis absconderit)
 reservavit novissimo tempore; alteram in principio ita usus
 est, ut postea nunquam uti rursus voluerit. Ethnici quidem
 philosophi pleriq; ac præcipue Aristoteles, adeo obstinate
 hoc tenuerunt, Nullam substantiam è nihilo fieri, ut ne
 ipsi quidem concederent potestatem aliquam ex nihilo
 faciendi, sed illos hac in re, turpiter erravisse constat. Cæ-
 teroqui Deus post mundi primordia, ac post primam
 illam septimanam, nihil amplius creare, seu nullam am-
 plius substantiam è nihilo facere (non quia non possit, sed
 quia non velit) unanimi consensu non Christiani tantum
 Theologi, sed & Iudæi ac Muhammedani (præter paucis-
 simos quosdam ex omni hoc numero; de quibus statim)
 docent, solis mentibus humanis exceptis, quas quotidie
 ad cuiuscunq; hominis generationem creari, pleriq; ipso-
 rum affirmant. Ab ordinarijs quidem agentibus nullam
 prorsus substantiam è nihilo posse produci, summo ac ge-
 nerali consensu inter omnes omnium ætatum ac sectarum
 philosophos constat, neq; ab ethnicis modo, sed & ab alijs
 proxime nominatis concorditer asseveratur.

X nihil sui reliquum
 faciendo.
 X nullum quod è vacuo
 fieri. Ita ex nihilo
 unquam. Id. Nullum
 quod è vacuo. Id.
 Insuper.
 X In eo aliquid a nihilo
 & societas, a quanti
 proportio, comparatio
 Id. tota Improportio
 tota Inæquatio,
 tota inæquimoda
 requiritur maxime
 in se. Sed In-
 proportio a
 Inæquatio.
 X In eo quando dicitur.
 R. Creator Omnis, Insuper
 Creator in se generis
 aut in se, Insuper
 in se generis.

XLVIII. Iam quum ob hæc rationem Formæ neque-
 ant esse substantiæ, si ab ordinarijs Agentibus producantur;
 nihil aliud requiritur (ut nimirum utrumq; simul tueri quis
 possit,

X quid sit illa Ordina-
 vital? quo Insuper
 quid Insuper sit
 Insuper qd Insuper Ordinaris?

possit, quod & è nihilo fiant Formæ, & substantiæ tamen
 (sint) nisi ut confugiatur ad superiorem potestatem, cui
 quum concessum sit substantias è nihilo facere, etiam For-
 mas è nihilo producat. Sane hoc adegit Avicennam, ut
 fingeret Numen quoddam sublunare, seu Intelligentiam
 sublunaris Mundi gubernatricem, quæ Formas crearet, atq;
 in Materiam prædispositam introduceret. hoc & alij quam-
 plurimi testantur & Scaliger commentarijs ad primum de
 Plantis, ubi sic de hac re loquitur. *Adeo exagitati sumus
 sapientes* [videlicet in explicanda Formarum origine] *ut
 Deum quendam subalterum creaverit Avicenna, cujus tum
 officio facta, tum beneficio data reciperentur in Materiam.*
 Avicennæ vestigia secutus haud dubie fuit Fernelius, qui
 in opere de Abditis rerum Causis, magno id agit apparatu,
 ut doceat omnem Formarum originem esse divinam atque
 à Cælo. Etenim Formam cæli omnes caducarum rerum
 Formas potentate comprehendere. non tamen substantiæ
 suæ quicquam rebus genitis elargiri, aut seorsim genitam
 absolutamq; Formam in corpora immittere, sed spiritu illo
 suo per omnia fulo illam in subjectis præparatis produ-
 cere. Imò Scaliger quoq; illam secutus est sententiam, ut
 fateretur omnes Formas à Deo creari, sive ab ipso proxi-
 me, sive per ministerium Angelorum. ita enim scribit,
 comment. in 1. de plantis, *Alias Formas dari ab intelli-
 gentijs, acceptas ab opifice primo; animas nostras immedi-
 ate ab ipso Deo factas ex nihilo; quanquam mox hoc rur-
 sus in dubium revocans, testatur, non satis constare inter
 primos philosophos, quis sit Formarum dator, aut unde
 proficiantur, vel in rivis emporiorum depromantur. non
 enim facilem patere ingenijs humanis aditum ad hujusce
 sacrarij penetralia. Mirum certe non est, inveteratos erro-
 res non potuisse è naturali philosophia tolli ab ijs, qui ut
 validum quodq; se offerebat ad eos extirpandos argumen-
 tum, ita convertebantur ad majorem ipsorum admirationem,
 & nescio quæ sibi mysteria fingebant, quorum profunda-
 tem non caperet humanus intellectus.* Porro valde
 inconstans fuit hac in re Scaliger. quippe non hic modo
 cum

Cap. I.

* Superioris Ordinis.
* Inferioris Ordinis.* Sic admirabilis
* & sapientia
* plurimumque* Spiritus ille quod
* quid exus subit
* pro posse pro oia
* parat subit.

Cap. I.

cum dubitatione, sed & alibi incunctanter de origine Formarum similia prodidit, quippe Exerc. 6. 2. ait: *Celestes potestates dare Formas, & qua Formam consequuntur; quare caeli sunt omnia, potestate efficiendi, sicuti Materia prima omnia potestate receptionis; Idq; ex eo loco in Indicem quoq; retulit, Intelligentias esse Formarum datrixes, & tamen paulo post in eadem exercitatione valde acriter invehitur in Fernelium, qui sentiat Formas ab externo agente introduci; Quia sic nulla generatio esset nisi equivoce, parentibus solam Materiam conferentibus: ut ubi Scaligerum hic invenias, aut quomodo pedem cum eo conferas, rationem inire vix possis; neq; mirum sit, cum intellectu difficillimam judicasse Formarum originem de qua adeo nihil certi constituere ipse potuerit. Quamquam autem ij, qui caelo aut intelligentijs acceptam tulerunt Formarum originem, eatenus laudandi sunt, quod aliquam saltem verisimilitudinis curam gesserint; neq; ausi sint eo impudentia progredi, ut simul assererent, & fieri Formas e nihilo, & haudquaquam e nihilo fieri (quod paradoxon ruetur maxima. Peripateticorum pars, uti mox videbimus) erravisse tamen eos, hinc patet, quod saniores Theologi concorditer statuunt, & verissimum est, Potestatem res ex nihilo creandi, soli Deo propriam esse, neq; ulli unquam Creaturae ab eo concessam, aut concedendam, quare a caelo aut ab intelligentijs, produci Formae non possunt, si Formae sunt substantiae; quum istis nequaquam communicaverit Deus hanc virtutem, substantias e nihilo procreandi; ut neque ulli alij creaturae: sed sibi soli eam reservaverit.*

Hoc perpendens Philoponus, quum & ipse rectissime sentiret, Formas, si substantiae sunt, & ex nihilo sunt, debere per Creationem fieri; non ad caelum aut intelligentias recurrit, sed ad ipsum Deum, a quo Formas in omni substantiarum generatione creari diceret. Et hoc sane dicendum est, velint, nolint, omnibus Peripateticis, ut sese ex his angustijs eripiant, ac probabiliter declarent, quomodo Formae, quum substantiae sint, ex nihilo fiant. Ast hoc nequaquam faciunt, & non modo Avicennae atque Fernelio

Xoporarius 7. 1.
 Joa. Datou.
 figurul de
 ficos ex daphy
 r. patu r. sua
 potestatis hui,
 in luyotina

1. sand. suitt, sand
 raiou, sand yompy
 ni qu'effort. sand alle
 quod de raiou, sand
 raiou de raiou,
 pou r. r. r. r.
 axiom. Rien sand
 raiou. Rien p. Rien
 quod est fapriant, sand
 ratione loquitur
 ratione d. huius

oporarius
 o. l. u. a.
 si pro
 sac. bio
 tantum

Fernelio non accedunt longe maxima ipsorum pars, sed ne Philopono quidem, & hujus sententiam pariter atque illorum rejiciunt, & pro falsa repudiant. Et sane justissimam habent ita faciendi causam, quum à ratione abhorreat, omni generationi adungere creationem, imò de medio tollere omnes generationes, easq; in creationes permutare. *Contra hunc Avicene errorem* (inquiunt Conimbricenses, quorum verba nihilo fecius in Fernelium & Philoponum quadrant) *reclamant tum natura ipsa, indigne ferens adimi sibi nobilissimam suam operationem, generationem substantialem, tum schola Peripatetica communis consensu.*

1. Phys. quest.
12. art. 3.

XLIX. Quodsi è nihilo fiunt Formæ, & tamen neq; ab alio superiore Agente, neq; ab ipso Deo fiunt; nihil aliud restare videtur, nisi ut ipsis agentibus ordinarijs (siquidem ab ijs Formæ producuntur) tribuatur vis creandi; quod neq; fieri potest, ob rationes modo allegatas, neq; à Peripateticis asseritur. Quin imò acriter ipsi contendunt, quanquam Formæ à Generantibus ^{fiunt}, non tamen ab ijs creari, neq; ipsarum productionem creationis nomine appellandam esse. Aiant enim, creationem non esse nisi rerum per se substituentium, ac proinde Formas (quæ omnes, Mentibus humanis exceptis, necessario Materix inhaerent, neq; per se subsistere possint) nequaquam creari, sed è Materix ^{potentia} educi; ac proinde quanquam è nihilo fiant eo respectu, quod de novo producantur ita, ut nihil ipsarum præxtiterit; non tamen è nihilo fieri eo modo, quo è nihilo fiunt ea quæ creantur. Hæc est mirabilis illa solutio, cujus beneficio evadere se sperant ex hisce angustijs, ut ubi expressissime confessi sunt, Formas ex nihilo fieri, illis hoc rursus negare liceat, atq; sic evitare, ne Formas dicant creari. Sed præxtiterit ipsos audire, suis verbis bellam hanc ac catam exceptionem explicantes. Fonseca quum posuisset hanc objectionem, *Forma non producitur ex subjecto tanquam ex parte sua, neq; ex parte sua, quæ prius in subjecto fuerit, quam ipsa in subjecto est: ergo actio,*

* proportionate
synonymic
tantum in se
a tantum in se
sive aliquando in se
sive in se
sive in se

5. Metaph. 3.
quest. 7.

Cap. I.

x mltitud inducit
qa ibi nascitur &
ibi emicat de in
Causa sicut in
man.

5 Phys. 8.

x sicut vult dicitur
a materia, vult
regit a ma, vult
ma conser for
sicut vult for
sicut ma. No
Nihil est sic ma
ad for, & No unigit
in sic for ad ma

2 Phys. quæst.
12. art. 1.

x inter pordul No
a aliquatibus sic, nulla
et proportio, nullum
et pactum, nulla et
conuictio, in nullo
aquantur et sociantur,
et conuictiua. In
pordium, et tollum
sicut ma dicitur em
ma ad o mltitudines
No confundantur, et
militant, ut pro sedem
habentur, ut pro sedem
Veniunt, et pro indifferenti
Veniunt, ut conuict in h. 12.

actio, qua ipsa incipit esse in subiecto, est Creatio: ita re-
spondet, Formam, cum inducitur in subiectum, non fieri
ex subiecto ut ex parte sua, aut ex parte sua prius ex-
istente in subiecto: verumtamen non ideo creari, nisi huius-
modi sit, ut possit suapte natura per se existere, cuiusmodi
est anima rationalis, nam ceteras, etsi non sunt ex subie-
cto ut ex parte sua, nec ex parte sua prius existente in
subiecto, fieri tamen dependenter a subiecto; quocirca nec
proprie fieri, quod Compositorum est proprium, nec proprie
creari, ut animam rationalem. Pererius quum objecisset,
Videtur Creatio effici ab agente naturali in generatione
Forma: nam per generationem, licet dicatur fieri Compo-
situm, tamen Forma verè producitur, que cum ante gene-
rationem nec secundum se totam, nec secundum aliquam
partem alicubi extiterit, sed prorsus nihil fuerit, cur non
dicatur creari? Respondet: Habet sane generatio aliquam
similitudinem creationis, propter eam rationem, que in ob-
jectione posita est. sed hoc interest, quia id quod creatur,
non requirit illum subiectum, vel certe tantum ut recipiens,
nec eiusmodi est, ut per affectiones & dispositiones eius pro-
ducatur id quod creari debet, at quod generatur, ^{exigit}
necessario Materiam, tanquam id in quo ipsum recipiatur,
sustentetur, & per cuius dispositiones & affectiones procre-
atur. Conimbricenses hanc formant objectionem: Quod
creatur, non egreditur de ^{potestate} potestate Materie, ut Philosophi
una voce confitentur. at Forma omnes, si nihil earum pre-
fuit, e nihilo sunt; quod nihil est aliud quam creari: igitur
nulla e Materie potestate egreditur. Respondent
verò: Formas ante cuiusq; rei ^{exortum} actum existere,
sic enim nihil de novo gigneretur; neq; prorsus non existere
alioqui iam aliquid, Natura ex nihilo efficeret; sed esse po-
testate in Materia, & naturalium Causarum efficacitate
de illius potentia ac quasi gremio exciri, & ad actum per
fectionemq; adduci. Ut aliqua Forma de subiecti ^{potentia}
educi dicatur, duplicem conditionem requiri, ac sufficere:
nam, ut ad id naturalis potentia subiecto insit, ac Forma
privatio cum dispositionibus in ipso præsit; alteram, ut quod
educi-

educitur, sine talis subjecti adminiculo nec effici nec permanere possit. Itaq; nullam Formam, excepta humana, proprie fieri, quia effectio non nisi in rem per se subsistentem cadat; atq; ita nullam Formam effici è nihilo. praterea id creari, quod fit è nihilo, hoc est, nullo præjacente subjecto, à quo esse ejus, quod fit, dependeat. liquere autem, quod omnes Forme naturales, excepta humana, à Materie societate pendeant, cum extra illam subsistere non possint. Piccolomineus, Formas proprie non fieri, transire tamen ex non esse ad esse. itaq; fieri ex nihilo, & in nihilum redire, quatenus neq; sunt ex aliquo, tanquam ex parte sui, neq; in illud resoluntur per interitum; non fieri ex nihilo, quatenus ^{construuntur} tradistinguuntur generatio à Creatione, que non modo fit ex nihilo sui, sed ex nihilo ^{absolute}, cum neq; habeat terminum à quo, neq; subjectum, quod utrumq; requiritur in generatione formarum, que pro adverso termino habent privationem cum Forma antecedente, ac insuper non sunt sine subjecta Materia, & præcurrente transmutatione. itaq; non fieri Formam ex nihilo ea significatione, qua ex nihilo sunt ea que creantur; & tamen vere ex nihilo fieri, cum ^{privatio} ex nihilo sui producantur. & alibi rursus, Id quod fit, esse ^{compositum} ex Materia & Forma, eiq; proprie competere principia Generationis, & de eo absolute nos dicere, non fieri ex nihilo, sed antecedere Materiam tanquam inchoationem ejus. Formam tamen quoq; aliquo modo fieri, quatenus est terminus ad quem Generationis, qui primo non erat, & deinde est; & cum ita fiat, partim fieri ex nihilo, quatenus nihil ejus antecedit, & per interitum in nihilum sui transit; partim non fieri ex nihilo, eo modo quo ea que creantur, & ejus ortum ^{excludit} contradistinguunt à Creatione, tum ex parte termini à quo, tum ex parte subjecti, quia pro creatione non requiritur subjectum, per cuius transmutationem, ab agente producatur Forma, ut requiritur pro generatione. ex parte autem termini à quo, quia pro creatione non reperitur terminus à quo, qui sit Forma antecedens, cui juncta sit privatio sequentis. Suarez sic objectionem concipit: Forma substantialis vel est aliquid ante generationem

De Creat. 7.

Sum castva p...
Unupationid

2. De Mater.
prim. 15.

Disp. 15. sect. 2.

Cap. I.

rationem, vel nihil. si est aliquid, ergo est Forma substantialis antequam fiat: hoc autem est impossibile, &c. Si verò eligatur altera pars, nimirum Formam ante generationem nihil esse, sequitur Formam ex ^{primo} nihilo fieri, quod repugnat philosophorum axiomati, Ex nihilo nihil fit. Et respondet ad hunc modum: De omnibus alijs Formis substantialibus, præter animas humanas, discendum est, non fieri proprie ex nihilo, sed ex potentia præjacentis Materia educi; ideoq; in effectione harum Formarum nihil fieri contra illud axioma, Ex nihilo nihil fit; si recte intelligatur. Nam fieri ex nihilo, duo dicit. unum est, fieri absolute & simpliciter; aliud est, quod talis effectio fit ex nihilo. Primum proprie dicitur de re subsistente, quia ejus est fieri, cujus est esse. id autem proprie est, quod subsistit, & habet esse. Ex hac ergo parte, Forme materiales non fiunt ex nihilo, quia proprie non fiunt. Sumendo ergo ipsum fieri in hac proprietate & rigore, sic fieri ex nihilo, est fieri secundum se totum, id est, nullà sui parte præsupposita, ex qua fiat. Et hac ratione res naturales, dum de novo fiunt, non fiunt è nihilo, quia fiunt ex præsupposita materia, & ita non fiunt secundum se totæ. Forme autem harum rerum, quamvis revera totam suam entitatem de novo accipiant, quam antea non habebant, quia tamen non fiunt ut dictum est, ideo neq; ex nihilo fiunt. Attamen, quia latiori modo sumendo verbum illud, fieri, negari non potest, quin Forma facta sit, eo modo quo nunc est, & antea non erat, ut probat etiam objectio proposita; ideo addendum est, sumto fieri in hac amplitudine, fieri ex nihilo non tantum negare habitudinem materialis. Causa intrinsece componentis id quod fit, sed etiam sustentantis Formam qua fit sen. cont. Ex his ergo recte concluditur, Formas substantiales materiales non fieri ex nihilo, quia fiunt ex Materia, qua in suo ^{lexo suo} genere per se concurrat & insuit ad esse & fieri talium Formarum: quia sicut esse non possunt nisi affixe Materia, à qua sustententur in esse; ita nec fieri possunt, nisi earum Effectio & generatio in eadem Materia sustentetur. Ex his etiam constat, proprie de his Formis dici non creari, sed educi de potentia

tentia Materie, nam enim illa Forma non fiant ex nihilo, Cap. I.
non creantur; quia creari, est fieri ex nihilo, &c.

L. Prolixiores fuimus in allegandis diverforum autorum
testimonijs ijsq; fufius recitandis, quia res, quam hic di-
cunt, adeo est absurda, tanq; evidentem continet contra-
dictionem, ut fufficienter illam ob oculos proponere, fit
illam refutare. Iamprimum quale quifumus illud est, quod
fufinent dicere, Formas fieri è Materia feu fubjecto, quia
è Materia potentia educantur, quum tamen ex Materia
non fabricentur Formæ, neq; ulla Materie pars affumatur
ad Formarum constitutionem, sicuti ipfi affeveratiffime
contendunt. Et tamen non hoc tantum dicere audent, fed
& eo progrediuntur, ut dicant, Formas è Materia fieri feu
educi per ipfius tranfmutationem (uti cum apud alios, tum
apud Piccolomineum lib. 1. de Creatione, cap. 5. & Fon-
fecam 5. Metaph. 2. quaft. 2. feft. 2. & Perer. 5. phyl. 8. vi-
dere est) profus quasi sentirent, Materiam in Formas con-
verti, feu Formas ex Materia in ipfas converfa fieri: quod
tamen detestantur: Ut propterea summam mereantur re-
prehensionem, qui fic omnes loquendi leges pervertant,
tamq; effrenem ac inulitatam fermonis licentiam ufurpent,
ut verba ipforum eos præ fe ferant fensus, à quibus fe fe-
effe alieniffimos profiteantur: quod tamen ipsis neceffario
faciendum est, ut fic omnia turbent ac confundant, quò ali-
quid hinc falitati ac futilitati fuorum dogmatum præfidi-
quærant, ne fcilicet tam aperte illa in oculos incurrat, hac
velut caligine offula obxcatos. Talis certe est etiam illa
phralis, qua Formas dicunt è Materia, feu è Materie poten-
tia, educi, quum tamen prædicent, neq; totas Formas, neq;
ullas ipfarum partes ullave rudimenta in Materia præcef-
fiffe, antequam ipfa de novo fimul totæ in ea producerentur.
Nihil enim aliud dicere videmur (inquit Fonscca) quum
Formam eductam esse de potentia Materie afferimus, quam
id factum esse, ut ea, qua prius non erat actu in Materia,
fed potentia duntaxat, fit actu in illa: hoc est, fi planis
verbis idipsum cloquaris, Ut jam in fit ea Forma, que prius
non

figuram fieri è Materia.

inquit ulla materia
non est in materia
autem in materia

ab ipso dicitur pariter

Cap. I.

Disp. 15. 2, 14.

2. De Mater. prima 15.

X. Duci
2x
localitate ut
nominum
localitate
localitate ut
nominum
localitate ut
nominum

X. continetur
2x
localitate
localitate ut
nominum
localitate ut
nominum

X. inducitur
2x
localitate
localitate ut
nominum
localitate ut
nominum

X. inducitur
2x
localitate
localitate ut
nominum

X. inducitur
2x
localitate
localitate ut
nominum

non inerat, sed inesse poterat. Formam enim præfuisse in potentia Materiæ, non significat, Formas prius aliqua ex parte in Materia latuisse, sed potuisse in Materia produci: quo respectu etiam Suarez dicit, Materiam solummodo continere Formam in potentia receptiva seu passiva. & similiter Piccolomineus ad quæstionem, *Quomodo Forma possit educi ex Materia, si nec tota nec ejus portio in ea præexistit*: respondet, *Formam dici educi, non quia præfuerit actu, sed quia præfuit potestate, & educitur ab agente, quatenus unà cum Materia ab agente de novo producitur.* Quæ hæc igitur est loquendi perversio, ut Forma dicatur educi è Materia, in qua nulla ipsius portio continetur; imò in qua continetur aliud ipsi in tantum contrarium, ut simul subsistere nullo modo possint, nimirum privatio ipsius, & Forma opposita. Non enim solitaria unquam in Materia est illa potentia receptiva, sed hæc duo (quamdiu Forma producenda nondum advenit) semper habet conjuncta; sicuti ab ipsis docetur. Itaq; verissime dicta sunt illa apud Pererium: *Quod vulgo dicitur, Formam educi ex Materia, nimis improprie dicitur: sonat enim illam segregationem Formarum Anaxagore, vel inchoationem quamdam Formarum ab alijs introductam, quare magis proprie diceretur, Formam induci & gigni in Materia, quam ex ipsa educi.* hæc ille quidem dicit velut ex persona objicientis, ac proinde suam postea ijs apponit responsionem, sed nimis sane imbecillam. *Non dicitur (inquit) Forma induci in Materia, nequis falso opinetur, Formam per se productam extrinsecus adjungi Materia; sed dicitur educi ex Materia, ut Forma intelligatur produci coharens, imò immersa Materia.* Profecto si ob incommodum hic memoratum nolint dicere, Formam induci in Materiam; incommodum in objectione positum debuerat habere non minus momenti ad deterrendum ipsos ab hac phrasi, ne dicerent Formas ex Materia educi; quia his verbis videtur plane innui, quod Formæ, vel totæ, vel ex parte saltem, in Materia præfuerint. Quandoquidem enim id quod non inest, non potest educi; quando aliquid dicitur eductum, omnino inferitur, quod

quod prius fuerit in eo, unde eductum memoratur. Certe ut animæ rationales dicantur è Materia seu è Materia potentia educi, ne ipsi quidem tolerare volunt, idq; ob hanc rationem, quod (ut ipse Suarez loquitur) nihil educitur, nisi ex eo in quo continetur. Ast apertum est, nihilo plus aliarum Formarum, quam animæ rationalis, contineri in Materia, antequam in ipsa producantur. Quod vero animæ humanae secundum factam, postea corpori uniuntur, aliæ Formæ verò non nisi in ipsis subjectis seu ipsa Materia gigni valent; propterea non magis dicendæ sunt è Materia educi: quum hoc non fiat, quia Materia ipsas magis continet, quam animas rationales, sed quia ipsarum hæc natura est, ut non queant per se subsistere (prout ipsi docent) ac proinde neq; per se produci. Si igitur illa potentia seu capacitas, quæ est in Materia ad recipiendas animas humanas, non sufficit, ipsorum iudicio, ut hæc dicantur ex eâ educi, quia nimirum in ea non continentur: ne illa quidem potentia seu capacitas, quæ est in Materia ad recipiendas alias Formas, sufficere potest, ut ipsa dicantur ex Materia educi: quia licet hoc inter se differant istæ Formæ, quod aliæ per se productæ, postea Materia uniuntur, aliæ verò eo ipso, quod producantur, uniuntur, quia nimirum in ipsa Materia producantur; in hoc tamen conveniunt utraq; , quod antequam fierent, nequaquam in Materia continebantur, neq; ante ipsarum ortum, quicquam ipsarum in Materia præcessit; ut in hoc quidem par atq; eadem sit utrarumq; ratio. quare neque unæ magis quam alteræ dicendæ sunt ex Materia educi; si verum est (uti est verissimum, atq; ipsi fatentur) quod nihil possit educi ex eo, in quo non continebatur.

LI. Sunt hæc adeo evidentia, ut ipse Scaliger, devotissimus alioqui Peripati cliens, ac summus passim maximarum in ea ineptiarum admirator, hanc tamen phrasin minime concoquere potuerit, neq; admittere ut dicantur è Materia educi, sed iudicavit dicendum potius esse, eas è potentia agentis educi, atq; in Materiam introduci: uti satis clare excipere licet ex ijs, quæ Exerc. 6.

X

in part. a part.
 X corporum, physicorum,
 in domo, domum, digna
 habitantem seu habitantem
 habitantem regnum,
 legibus ipsi prout
 in iudicio, domum
 ipsi: licet fortiter non
 et naturalia.

X iudicium
 iudicium
 iudicium
 iudicium

ab eo scribuntur. namque sectione ejus secundâ sic ait :
Neg enim verum est, Formas esse in Materia potestate.
 De Formis loquor ijs, quæ Materijs æquivocis imponun-
 tur; qualis est muris Forma, quæ navalibus quisquilijs pu-
 trefactis inditur. non est ea, inquam, Forma in fini po-
 testate, aut sordium illarum, nisi sit ejusmodi potestas, sicuti
 dicebamus, ^{præparatio} ^{receptendi} sed in agentis ^{non ordinariâ} vi sita est. & rursus
 sectione quinta, Educitur ergo de agentis potestate Forma.
 Forma enim, quæ ad id usq; momenti fuerat in agentis po-
 testate, producitur ab ipso agente, sicuti Forma scanni à
 fabro, & sic actû ut sit, fit, atq; ab eo in Materiam in-
 troducitur. Videtur quidem hæc ad solas æquivocas Gene-
 rationes astringere, atq; revera ita facit, quippe qui di-
 lerte testetur, se de ijs tantum Formis loqui, quæ Mate-
 terijs æquivocis imponuntur; & præterea addit, Univo-
 cas quidem Formas in Materia potestate contineri, putâ,
 in semine canino canis Formam. Sed aut seipsum non intel-
 lexit, aut sciens ambiguitate lusit, has duas generationes
 inter se comparando, quæ in quisquilijs imponitur Forma
 muris, & quæ à semine canino generatur canis. Etenim
 si in semine canis, & quorumcumq; animalium ac stirpi-
 um à semine nasci solitorum, integra Forma reapse atq;
actu continetur (sicuti Scaliger sentit, contra vulgatiorem
 Peripateticorum doctrinam) non illa proprie est canis ge-
 neratio, quando à semine canino fit canis, sed quando
 ipsum semen caninum fit, seu quando in Materiam Forma
 canis imponitur, quam omnes in universum Peripatetici
 doceant, generationem substantialem à Formæ introducti-
 one totam pendere, ac tunc vere & proprie rem dici ^{esse}
 generatam, quando Formâ in subjectum est introducta; quæ
 ipsa est Scaligeri quoq; sententia. *Est autem generatio* (in-
 quit in comment. ad 6. Cauf. 13.) *cujusq; rei, Forma ultime*
indivisibilis & momentanea introductio. & alibi, *Introdu-*
ctâ Formâ in Materiam, cessat ^{via} motus ad generationem. ac
 rursus, *Ante generationem, id est, momentum illud, quo in-*
troductâ Formâ res est id quod est, multi sunt motus. Et
 magis ad rem, quæ nunc in manu est, dicit com. ad 4. Cauf.

X Nota semine caninum
 Quo exhibit se. p. 114
 actum in instrumentis
 & p. 114 in actu in
 humanitate offingibilis
 font & spiritibus navigis
 do usq; præparatio
 vacante ut semini
 invidi synonymis
 & aquibus. dicit qd
 de obus planis dicit
 spontaneis que dicuntur
 filia. Cuius et terra qd
 se. p. 114 de uny partem
 lauj. & v. dicit qd in
 cognita cuius nihilomi-
 nus sit.

Exerc. 307. 39

Comm. in 1. Cauf. 12.

7. Sc-

7. Semen non corrumpi, quum ex eo fit animal aut planta, sed perfici. semen enim esse totum animal inarticulatum. itemq; alibi, Neq; bornum triticum gignitur, quum a terra prodit e semine, sed cum semen concreatur in spica: neq; pullus, quum excluditur, sed quum ovum, ex quo postea fit, perfectum est. Hicce ergo constitutis, inæqualis atq; inco-
 gitans est illa comparatio, qua, ut ostendatur non eandem esse æquivocæ atq; univocæ generationis rationem, quantum ad Formæ e Materia eductionem, semen canis confertur cum fimo, e quo mus producitur. unum enim considerat, uti jam habens Formam, alterum verò ut habiturum. aut ut justa sit comparatio, fimus nondum habens Formam debet conferri non cum semine, sed cum Materia seminis, in quam Forma seminis nondum est introducta: aut semen jam Formam canis possidens conferendum est cum quisquilijs jam Formam muris adeptis. Hoc pacto si comparatio instituat (ut institui certe debet) apparebit Scaligerum temere illam inter æquivoca atq; univoca differentiam constituisse, & vel horum quoque Formam non e Materia educi, sed in Materiam introduci; aut ne illorum quidem Formam introduci, sed educi. Namq; si Forma canis recte dicitur e semine educi, quia in eo continetur; eodem etiam jure Forma muris rite dicitur educi e fimo, quando eâ prius in fimum ab æquivoco generante impositâ, corpus postea dearticulatur, quandoquidem & ipsa in fimo continebatur. Sin verò respectus habeatur ad ipsam Formæ introductionem (quam Scaliger alijque Peripatetici habent pro vera ac propria generatione) semen canis nihilo magis continebatur in eâ Materiâ, in quam ipsâ introductâ, semen canis constitutum est, quam Forma muris in fimo continebatur: ac proinde ratio postulat, ut si in æquivocis generationibus non bene dicitur Forma ex Materiæ potestate educi, sed dicenda est educi e potentia agentis, atq; in Materiam induci; idem quoque de univocis generationibus statuatur. Quanquam autem absurdam hanc phrasin, qua Formæ dicuntur educi e Materia, in qua nihil ipsarum continebatur,

Cap. I.
 Comm. ad 2.
 Plant.
 animal id est
 animalit sine
 materia
 animal sine Inventionis
 de Un. Esbauch
 16070. 6070.

x æquivoca generat
 ubi patet o Synonymum.
 Univoca de ubi
 patet est hinc
 Nominis e materia
 sed iam si vult
 attendit e proprijs
 considerat quid
 Invenit magis
 e sine Univoca
 quoad oia vult
 nec vult magis
 ut unum patet
 dici aut h. vult ac
 h. ab a.

In vino In animal

Cap. I.

hic reprehendit atq; rejicit Scaliger; pro solita tamen inconstantia alibi interdum eam ut probam absq; hæsitatione usurpat. namq; commentario in Hippocratem de insomnijs scribit, *Formarum omnia plena esse, ac de potentia Materia eas elici a tribus rebus inter se ordinatis, &c.* quanquam hoc quidem novum non est, quum scripta Scaligeri (quod monstri simile sit in tanto viro) innumeris passim contradictionibus scateant.

LII. Duo autem ea, de quibus hæctenus egimus, quanquam perabsurda, non sunt maximum peccatum, quod hic peccant Peripatetici. Aliud hisce longe gravius, & omnino portento propius est, quod quum apertissimis verbis plenissime profiteantur, *Formas è nihilo fieri*; eo tamen provehuntur incogitantia, ne dicamus insaniam, ut simul atque uno spiritu tamen asserant, ac hominibus se persuadere posse putent, eas è nihilo nequaquam fieri; quæ duo simul stare non magis possunt, quam meridies cum media nocte. *Quanquam enim inter fieri è nihilo, & non fieri è nihilo, possit certo quodam casu dari aliquid intermedium, ita ut dici possit, rem neq; absolute è nihilo fieri, neq; non ex nihilo, videlicet si Compositum aliquod partim ex nihilo fiat, partim ex præjacenti, de quo tunc utrumq; verum erit, & factum illud esse ex nihilo, & non esse ex nihilo factum, nimirum loquendo secundum quid: attamen si vel de substantia simplici, vel de composita secundum omnes partes suas sumta sermo sit, tunc nullo pacto fieri potest, ut res illa & ex nihilo facta sit, & non ex nihilo; sed alterutro istorum posito, alterum necessario removeretur; ut si verum est, factam esse ex nihilo, penitus falsum sit, non esse ex nihilo factam: & contra. Sed videamus, quale id sit, cujus fiducia asserere audent, *Formas, quanquam è nihilo fiant, è nihilo tamen non fieri.* Primò aiunt, non creari, nisi ea quæ per se valent subsistere, neq; effectiorem ex nihilo, cadere nisi in res per se existentes. Sane si hoc verum est, eodem jure *Materia primæ creationem quoque denegent oportet, quippe qui ne illam quidem per se existere**

istere posse existimant; quum tamen illam creatam esse, omnes unanimiter concedant. *Materia prima revera per naturam signi non potest* (inquit Piccolomineus) *Theologi tamen recte noverunt, eam non per generationem, sed per creationem recepisse Principium.* itemq; Suarez, *Actio, qua fit Materia, est vera creatio.* & hec est communis omnium Peripateticorum doctrina, ijs duntaxat exceptis, qui ethnici, aut ethnicorum delirijs imbuti, mundum ab aeterno fuisse cum Aristotele asserunt. Quodsi Materiam primam dicunt creatam fuisse, quo primum tempore facta est; non est cur Formas, quando ipsae fiunt, à nihilo fieri negent ob hoc, quod per se subsistere non valent, quum ijs hoc sit cum Materia prima commune, quæ, ex ipsorum decretis, nihilo magis per se ac sine Forma subsistere valet, quam Formæ sine Materia. Alterum, quod hic afferunt, est, Ea quæ creantur, non requirere ullum subjectum, à quo pendeant in fieri & esse; proptereaque Formas (excepta mente humana) non creari, quum fiant dependenter à subjecto. Ast si dependenter ab alio fieri, satis Causæ est, quominus aliquid dicendum sit creari, seu è nihilo fieri; & hoc quoque respectu negare debebunt Materiam primam creatam esse. Etenim ipsi docent, quomodo Formæ in esse & fieri pendent à Materia, ita Materiam in fieri & esse à Formis pendere, cujus rei testem damus Fonseca, ita hac de re loquentem: *Dicendum est, Materiam naturaliter pendere in suo esse actuali à Formis substantialibus, & in fieri, & in conservari.* ac mox rursus, *Necessario efficitur, nullam Materiam aut fieri aut conservari posse sine Forma.* plane igitur eodem modo Materia pendet à Forma, quo Formæ à Materia. quippe Formarum à Materia dependentiam Fonseca ibidem hisce verbis explicat, *omnes Formæ inseparabiles pendent à Materia & in fieri & in conservari, neq; ullo modo fieri possunt aut conservari sine Materia.* Quodsi igitur dicendum est Formas, quanquam è nihilo fiant, tamen è nihilo non fieri, seu non creari, quia nimirum dependenter ab alio fiunt; æquum est, ut eadem ratione Materiam primam negent creatam

Comm. ad 1. phys. Text. 82. Disp. 15. sect. 3. §. 2.

Incubatione. Infactum. Sed est quia for. Sed quia dicitur. Concilio divina. quod sit una o est. ex concessione for. o est b. n. i. c. for. o o q. for. ad scribit. Sed for. negatio p. i. m. a. l. y. q. for. C. u. r. a. t. i. o. n. i. s. o. n. o. n. e. g. u. o. p. r. i. s. t. o. r. i. c. i. N. o. h. i. c. u. n. d. e. s. i. t. u. n. d. e. p. r. i. m. a. d. d. i. s. t. i. n. c. t. i. o. n. e. C. u. r. a. t. u. r. a. s. e. u. C. u. r. a. t. u. r. a. o. i. n. f. o. r. m. a. q. u. e. o. p. t. i. n. e. d. e. p. e. n. d. e. n. t. a. p. r. i. m. a. t. e. h. y. q. u. o. 5. Metaph. 2. for. quæst. 4. sect. 2. C. u. r. a. t. i. o. n. e. v. i. d. C. u. r. a. t. i. o. n. e. i. s.

naturæ

Cap.I.

^{non aliquo ens} seu è nihilo factam, quanquam plane è nihilo facta sit; quippe & ipsa dependenter à Formis facta est, ex ipsorum decretis, ac plane ^{esse habet} ~~confimilem~~ in esse & fieri habet à Formis dependentiam, quam Formæ ab ipsa, imò majorem, si vera sunt, quæ ipsi de Materiæ primæ natura docent.

^a 5. Metaph. 2. quæst. 3. sect. 2. & quæst. 4. sect. 1. & 2.
^b 1. Phys. quæst. 12. art. 5.
^c Disp. 15. 2, 17

LIII. Præterea vulgaris Peripateticorum opinio est (uti videre est apud ^{Scare Tidantium} a Fonseca, ^{de} b Conimbricenses, c Suarezium) Formas coelestium corporum ^{de} creatas fuisse. Atque quæcunq; à Materia dependentiam in esse & fieri sibi imaginantur in alijs Formis, eandem hic quoq; admittant necesse est: unde sequeretur, has quoq; Formas non creatas fuisse, sed è Materia eductas; si illis non quadrat creatio, quæ dependenter à Materia sunt. Huic difficultati ut obviam eant, eo confugiunt ut dicant, Ad educationem formarum non sufficere, ut ipsæ fiant dependenter à subjecto, sed præterea requiri, ut subjectum præexistat. Et nonnulli quidem ad omnem formarum educationem requirunt, ut tempore subjectum præexistat. De horum numero sunt Conimbricenses, sicuti non obscure indicant verbis illis supra recitatis, ubi alteram conditionum ad educationem necessariarum hanc faciunt, ut Formæ privatio cum dispositionibus in subjecto præsit. Et hoc repetunt 1. phys. 9. quæst. 12. art. 5. *Non recte ac proprie de Materiæ potestate educi censetur, nisi ea Forma, cujus privatio cum dispositionibus in Materia præfuit.* atq; ob hoc negant, non modo cælorum Formas, sed & illas aliorum compositorum, quæ in prima rerum molitione à Deo procreata sunt, fuisse de Materiæ ^{potentia} eductas; quia nimirum privatio ejusmodi formarum nequaquam tunc in Materia præfuerit, quum tam ipsæ, quàm earum Materia, & Composita, eodem instanti à Deo producta fuerint. Et ita quoque sensit Piccolomineus, uti apparet ex differentia, quam constituit inter creationem & generationem, itidem superius recitatâ. At alij contra affirmant, ad educationem formarum minime esse necessarium, ut subjectum tempore præcedat Formam ex ipsa educendum; sed sufficere, ut ^{Maturatiõe} naturâ

Id est tempo e la paglia si materiam la nelpole.

X. maâ scilicet qz. a duo nullam sui copiam faciunt, si nullum sunt usum offerunt

Substantia adsciscit dicitur

naturá præexistat. Ita Suarez, quum dixisset, Quando dicitur educi Forma de potentia Materie, quia in potentia ejus continebatur, supponitur Materia prius existens in potentia ad Formam, quam illam actu habeat; mox longam instituit disputationem, ut probet, *Ad veram educationem necessarium non esse, ut Materia tempore antecedit sub privatione, sed satis esse quod antecedit ordine naturæ.* ac proinde concludit, Formas quoque Elementorum (quas illi, qui ad educationem requirunt temporis prioritatem in subjecto, creatas esse contendunt non secus, quam illas cœlorum) quæ in mundi initio fecit Deus, non creatas fuisse, sed de Materie ^{contributione u. d. con} potentia ^{reducit} educatas; quia licet Materia illa tempore non antecefferit ut existens in potentia ad tales Formas, antecefferit tamen prioritatem naturæ. Et hoc quidem pacto strophæ hæc plane enervatur. Qui enim aiunt, ad educationem esse necessariam temporis præexistentiam; alijs tunc hoc obtrudant, ubi omnibus suæ sectæ illud persuaserint. Si vero prioritas naturæ sufficit, ut Forma dicatur de subjecto educi; nihil causa est, quin & cœlorum Formas dicant de Materie potentia educatas; quas tamen cuncti asserunt revera fuisse creatas. Namq; quod illi, qui ad educationem negant requiri ut subjectum tempore præcedat, hic respondent, Materiam cœli non itidem, ut aliarum rerum Materiam, esse Formam suam priorem naturam; in eo plane antiquum servant, ut quidvis sibi dicere permittant, non curantes, an vel suis ipsorum decretis apertissime contradicant. Sane receptissimum est in Peripato, omne subjectum esse prius naturam eo, cujus subjectum est. quare hic mirabilem (ut alibi plerumque) pugnam videre est. quippe iidem illi, qui cœli Materiam negant Formis suis priorem ordine naturæ, eo ipso in loco, ubi hoc dicunt, prioritatem naturæ ipsi concedunt: Ita enim Suarez, *Materia cœli, licet secundum propriam rationem causandi dicatur prior naturam, tamen ut existens in potentia, & aliquo modo sub privatione, nullo modo dicitur naturam prior: & ideo non habet eam prioritatem naturæ, quæ ad educationem Formæ necessaria existit.* Mirabiles profecto artifices,

x h. privatio
2x
{ natura
eig. hu
brou
[antid. de
natura
mentis
statura]

H. B.
x homo est ens
constituitur
non negat originem
quod ego qd. natura est.
negat. dicitur natura.
Ius nat. qd. inanimat.
bile, indelibile, in-
immutabile ut alijs
Deo qui nat. in amissibile
Disp. 15. 3. 8.
x in univ. ab
73. H. mac. [73. H.]
o. H. cayae r.
fueri 73. H. q. nã
offert. 2. In synonyma
x ad univ. ab
qua dicitur prioritas nã
ut dicitur priora. i. de
privatio antecedit.

Cap. I.

fices, quibus nihil arduum est, aut difficile, quiq; nullo metu in qualvis sese induant contradictiones; quippe quibus semper ad manum est bella ac cata aliqua distinctiuncula, cujus praesidio è quibusvis laqueis sese expediant. Sed ut hæc valeant inter eos, quibus propositum est quidvis pati potius, quam à receptis semel positionibus recedere; ita apud illos, qui veritati simpliciter ac libere student, ultro suam ipsorum inutilitatem manifestant; ut supervacuum sit, ijs convincendis tempus terere. & immensi foret laboris, omnia sophismata prolixè velle persequi. Contenti igitur hæc Suarezij confessione, qua Materiam cœli facit naturâ priorem Formâ suâ, atq; ipsi relinquentes eam distinctionem, quod non sit ita prior^{ius} naturâ, quomodo aliarum rerum Materiz, dicimus, quum tam cœlorum, quam Elementorum in ipso mundi primordio factorum, par in hoc sit ratio, quod Materia ipsorum, quanquam Formis suis naturâ prior, tempore tamen non præcessit; vanam esse hanc quoq; exceptionem, quæ non temporis prioritatem, sed prioritatem naturæ exigit ad Formarum educationem; quia inde sequeretur, non Elementorum tantum, sed & cœlorum Formas fuisse non creatas, sed de Materiz potentia eductas; contra quam vult ipse Suarez. Atq; ex hisce satis apparet, quàm inania sint ea, quorum argumento Peripatetici audent Formas, quas è nihilo factas fatentur, rursus eximere ex earum rerum numero, quæ creatæ sint seu è nihilo factæ: quippe quibus admisisse sequeretur alias quoq; res diversas, quanquam è nihilo factas, creatas non fuisse; quas tamen ipsi creatas fuisse, constanter asserant.

*x Non ad hominem
sed ad rem agamus
et consultamus*

LIV. Quodsi autem hisce omissis, non cum alijs ipsorum placitis comparemus, sed ad ipsam rei veritatem examinemus hoc dogma, quo Formæ simul & è nihilo fieri, & non fieri è nihilo asseruntur; longe adhuc magis elucescet summa atq; immanis ipsius absurditas. Etenim omne ipsius firmamentum situm est in ea propositione à Suarezio proposita, *Fieri ex nihilo, duo dicit: unum est, fieri ipsum absolute*

absolute & simpliciter; aliud est, quod talis effectio est ex nihilo: quæ propositio est falsissima, sumendo, fieri absolute & simpliciter, in eo sensu, quo Suarez alijq; Peripatetici sumunt, pro, fieri aliquid seorsum per se, atq; ut per se subsistat. ipso enim fieri ex nihilo haud aliud dicitur, nisi ejus rei, quæ sit, nullam partem præcessisse; si nimirum hoc quoq; secundum quid, & secundum eam portionem, qua ex nihilo facta est, intelligatur. Namq; si aliquis, loquendo de rebus, quæ secundum quid ex nihilo factæ sint, velit sustinere, dari res, quæ factæ sint ex nihilo, ac de quibus tamen non sit verum nullam earum partem præcessisse; is aut stupiditatem suam manifestò prodat, aut perversitatem, quippe seposita omni ambiguitate, & æqualiter utrobq; loquendo, si verum est, hujusmodi rerum aliquam partem præcessisse, verum quoq; est, eas non ex nihilo factas: & si verum est, eas ex nihilo factas, verum quoq; est, earum nullam partem præcessisse. Et enim si de ijs secundum se totas sumtis loquamur; dici non potest, nullam earum partem præcessisse; sed neq; dici tum potest, eas è nihilo factas. Sin vero de ijs loquamur secundum quid, & respiciendo ad portionem è nihilo factam; non magis verum de ijs est hoc respectu, quod è nihilo factæ sint, quàm quod nulla ipsarum pars præcesserit. Quare sèmpèr verum est, quod dicimus, fieri ex nihilo, unum hoc duntaxat dicere, nimirum quod rei ex nihilo factæ nulla pars præextiterit. & si res ex nihilo factæ per se subsistant, hoc tamen ad naturam seu essentiam ipsius fieri ex nihilo haudquaquam pertinet; quæ sibi nihilo seocius constabit, etiamsi res ex nihilo facta non per se, sed in altero aut cum altero subsistat, atque alterius rei pars sit. Et quod nos hic dicimus, idem nobiscum univèrsus mundus dicet, ijs tantum sepositis, qui præconceptis opinionibus mancipati, earum amore seiplos sponte ita excecaverunt, ut videre non possint res cuius etiam idiote clarissimas, qualis hæc est, nihil enim facilius intellectu est, quam quid sit, ex nihilo fieri; resq; per se adeo aperta est, ut nulla declaratione indigeat; ac nemo, qui communibus duntaxat notionibus sit præditus, dubitaturus sit, quin,

¶ LV. Ac si autem parum esset hæc vel amentia vel impudentia, qua duas propositiones tam directo contradictorias, [Quod Formæ fiant è nihilo; & quod non è nihilo fiant;] asserere non erubescunt: ulterius adhuc progrediuntur, aliamq; viam præcedenti mirabiliorem, seu potius monstruosiore, insistant, ut se expediant ex hac difficultate, quomodo substantiæ creatæ non exercent vim creandi, si Formas substantiales procreant, & Formæ ex nihilo fiunt. Etenim pro secunda hujus nodi solutione afferunt, tantum abesse ut Formæ è nihilo fiant, ut ne fiant quidem omnino, aut saltem non proprie ac primario fiant. Et quia incredibilia videmur narrare, rursus, ut paulo ante fecimus, ipsorum verba apponemus, ubi hoc disertim declarant.

Vicomercatus scribit, *Formam non esse Principium rerum naturalium eodem modo ac Materiam, quum non sit æternæ, ut illa, sed tum esse incipiat aut desinat, cum res oriuntur aut occidunt. nullo enim temporis spatio eam ante rerum generationem existere, sed eodem temporis momento & Formam, & rem cuius Forma est, incipere existere, genitamq; dici. cum enim tot sint Forma, quot res generabiles, & neq; absq; Materia esse queant, nec simul multa in una Materia portione, necesse esse ut non sint æternæ, sed incipient esse, atq; orientur. Nec tamen proprie aut gigni, aut interire, propterea quod simplices sint, & Aristoteles multis in locis tradiderit, nihil nisi Compositum ex ea & Materia gigni. Incipere autem esse, cum antea non essent, & desinere, cum fuerint, tametsi nec orientur nec intereant, nisi ortus & interitus vocabulis communiori significatione usurpatis. Perspicuum tamen esse, Formas naturales, cum antea non fuissent, esse incipere, &c. Toletus, Constare, quod Compositum Materiâ conficiatur & Formâ, & Materia sit ingenerabilis, Forma verò de novo producantur. nihil enim earum præcedere in Materia, ante ipsarum introductionem. negandum tamen prorsus esse cum Aristotele, fieri Formas aut produci. id enim, quod primo & per se generatur & corrumpitur, esse Compositum ipsum, ita ut actio non terminetur primo, nisi in Compositum; fieri enim Leonem, aut ignem, non Formam, aut Materiam; qua conclusio sit ma-*

2. Princ. nat. tur. 9.
in ens. in. g. off.
nomine
æternæ
2. Princ. nat. tur. 9.
Phyf. cap. 9. quæst. 19.

si quo sde invenit nia raptly coit n ad, Nox erit, vgo adit Juvibul
g. Juvilla Janu Hyonibila n e Juvu Juvita vi Juvina. Juvu nalluy vhu & nulluy
utilitatis o Juvu qm, nna .at nia rifat de vlluy vlla, qe Juvudicta, cassi, vacant,
supertua, otiosa; cedat nna est cedat dnt vt vnuu n nna Juvitatio vuvvudi ad lora.
si nia Ratio, dicyludi, n nna nca Juvud. Juvud d'fuit

Cap. I.

xime tenenda, quum ex ea pendeant multa graves physica
 determinationes. Itaq; Formam non produci ex se, sed com-
 produci ad productionem Compositi; quod idem fit, ac si di-
 cas, actionem in ipsum Compositum terminari primo, &
 consequenter ac veletur per accidens in ipsam Formam. ex
 quo pateat, quid sit, Formas educi de potentia Materia:
 non enim esse aliud, quam eadem actione consequenter fieri &
 habere esse, qua fit Compositum. Cum igitur Composita fi-
 ant, non ex nihilo, sed ex Materia, Forma verò consequen-
 ter fiant & comproducantur, non creari Formas; quia crea-
 tio est actio, qua aliquid primo fit, Forma verò non primo
 fiunt. hanc autem esse vim concessam agentibus naturalibus,
 ut Compositum producerent, ac simul immediate Formas
 comproducerent, quod non est creare. Suarez, Formam pro-
 prie ac per se fieri, falsum est, & repugnat revera Aristo-
 teli; secundum quem proprie Forma dicitur congenerari.
 Ratio est, quia ejus est per se primo fieri, cujus est esse, cum
 fieri tendat ad esse: sed id proprie est, quod subsistit; ergo
 id proprie fit. sed he Forme non subsistunt, sed Composita
 ex ipsis: ergo ad Composita proprie & principaliter termi-
 natur actio. Confirmatur. n. m actio est una, ut supponimus:
 ergo & terminus adequatus unus. sed hic non potest esse
 Forma. quia Compositum re vera fit, & non est Forma.
 Majoris autem claritatis gratia distingui solet duplex ter-
 minus, scilicet ut quod & ut quo, seu qui absolute fit, vel
 quò aliud fit. Compositum ergo est terminus Qui seu Ut
 quod, quia illud per se primo fit: nam illud maxime inten-
 ditur per Generationem, & in illud ultimate terminatur ge-
 neratio. Terminus autem Quo est Forma, quia fit ut per
 eam Compositum constituatur. Profecto intellectu facile est,
 quomodo his admissis vitetur illa difficultas, ne Cause Ge-
 nerantes creare seu substantiam facere è nihilo dicendæ sint.
 Sed quomodo hæc duo stare simul possint, ut & Forme fiant
 improprie, sive ne fiant quidem omnino, sicuti nonnulli
 ipsorum hic dicunt; & tamen fiant è nihilo, quod ipsi
 prius diserte falsi sunt; hoc verò omnem captum superat. & nisi
 ab hominibus, qui sibi ipsis iponte oculos eruant, aut saltem
 occludunt, ne lucem rationis ac veritatis videant, tam ve-
 cors

qd paret est qd quod
 dicitur ad istum.

& ministrativa est
 actio.

cors assertio proficisci nequaquam posset. Sane passim ita se gerunt, ut nihil ipsorum referre videatur, quàm falsum aliquid sit, quàm insipidum, quàm insulsum, dummodo Aristotelem ejus habeant autorem; utpote cujus omnia effata qualiacunq; pro oraculis venerari, ipsorum animo sedit. itaq; hoc quoq; ejus dictum; *Sola Composita generari seu fieri*; sine ulteriori disquisitione pro verissimo susceperunt; quum tamen aut ipsum necessario falsum esse debeat, aut falsa ipsius de Formis doctrina, quas in omni substantiæ generatione de novo vult fieri, atq; entitatem suam, quam prius non habebant, tunc demum accipere, quando ipsum Compositum generatur. Nullæ enim machinæ effecerint, ut utrumq; hoc simul esse verum queat.

LVI. Sed quia tanti faciunt hoc magistri sui dogma Peripateticū, ut ejus solius objectu putent sufficienter excusari monstruosissimas suas contradictiones, faciantq; vim sibi ipsis & alijs, ut credunt id, quod nemo nisi mente captus credere potest, Aliquid factum esse, cujus antea nihil erat, neq; tamen ex nihilo esse factum, imò ne factum quidem esse omnino; juvat paulo exactius illiud examinare, ut sic extrema ejus futilitas omnibus fiat tanto manifestior. Meminerit autem lector ejus, quod supra diximus, Aristotelem passim, dum Formam suam substantialem declarare nititur per exempla à Formis accidentalibus petita, eo prolabi imprudentem, ut quæcunq; istis competunt, illis etiam attribuat, ac si ^{æqua} par esset utrarumq; conditio; indeq; ortum esse inter alia hoc axioma, Quod nec Forma nec Materia fiat aut intereat, sed Compositum tantum, quia neq; accidentales Formæ fiant aut intereant, sed Compositum ex ijs & Materia. ostendimus autem in ipsius exemplis, dupliciter ipsum errare: tum sumendo falsas hypotheses; tum eas, etiamsi veræ essent, Formæ substantiali accommodando, cum nequaquam sit eadem substantiarum atq; accidentium ratio. nunc quædam ijs, quæ illic dicta sunt, addantur, ac paulo uberius Aristotelis exempla consideremus; septimo igitur Metaphysicorum, capite octavo,

ad

Y 3

ad

globofitatem, neq; globofitatem in æs introducere, sed ab-
 solute facere æs globosum, aut globum æneum. Globofita-
 tem autem fieri negat propterea (ut paulo ante quoque at-
 tingebamus) quia quicumq; fit, requirat Materiam è qua
 fiat, cum ex nihilo non possit quicquam fieri. Εν ἀπαίτι
 (inquit in conclusione hujus tractationis) ἡ γιγνομένη
 ὕλη ἐνεστί, in omni eo, quod fit, materia inest. & in capite
 præcedenti, ἀδύνατον γενέσθαι, εἰ μὴδὲν προὔπαρχει. Im-
 possibile est, aliquid fieri, si nihil præexistat. Iam si globo-
 fitas fiat, quando fit globus æneus; quum non fiat ex ære
 (æs enim non esse Materiam globofitatis, sed subjectum)
 requiri aliud quid, ex quo illa fiat. Τὴ δὲ σφαίρα εἶναι
 ὅλως εἰ ἔστι γενεαί, ἐκ ἑνὸς ἢ ἑσῶν. Globofitatis autem
 omnino si est generatio, ex aliquo erit aliquid, [hoc est, è
 subjecto fiet.] Iam quum hoc pacto semper debeat id, quod
 fit, esse Compositum è Materia & Forma, δεήσει ἢ ἴσθαι
 εἶναι εἰν αἰεὶ τὸ γιγνόμενον, καὶ εἶναι τὸ μὲν, τόδε, τὸ δὲ,
 τόδε. λέγω δ' ὅτι τὸ μὲν ὕλην, τὸ δὲ, εἶδος, oportebί
 enim semper id, quod fit, esse divisibile, & esse partim hoc,
 partim verò illud, hoc est, partim Materiam, partim verò
 Formam: intert, generationes sic abituras in infinitum.
 Quippe in globofitate, si illa fiat, futuram Materiam &
 Formam. si autem fiat id, quod Formæ rationem obtinet
 in globofitate, recursuram eandem difficultatem, que in
 globo æneo occurrebat. Statuendam enim fore Materiam;
 è qua illa Forma fiat. Illic autem iterum, eodem modo
 rem se habituram; & sic hanc difficultatem, semper ascen-
 dendo, in infinitum processuram. Summa totius disputatio-
 nis (quæ etiam 12. Metaph. 3. breviter attingitur) huc re-
 dit. Quidcumq; fit, fieri ex aliqua Materia. itaq; non fieri
 cum illa in Materia quidem fiant, è Materia
 verò nequaquam; sicut apertum fit, quando globus vel cir-
 culus fit ex ære. Etenim æs quidem fieri globosum vel
 circulare, ipsam autem globofitatem aut circularitatem ne-
 quaquam fieri. Est igitur sententia Aristotelis, Accidentia
 non fieri, (& proinde neq; interire) sed fieri rem ipsam
 talia

προϋπαρτῆς
 ἀπαιτίας

privatio

calor ὁ καλῶς
 ἢ καλῶς

1107

talia

Cap. I.

alia accidentia habentem. φανερόν ἄρα (inquit) ὅτι ὅτε ἢ εἶδος, ἢ ὅτι δὴ ποτε χρὴ καλεῖν τὴν ἐν τῷ αἰσθητῷ μορφῇ, ἢ γίνεταί, ἢ δ' ἐστὶν αὐτῆς γένεσις, ἢ δὲ τὶ ἢν εἶν τῶτο. *Manifestum ergo est, quod Forma, aut quocumque nomine appellare libeat rei sensibilis speciem, nequaquam fit, neque est ipsius generatio, neque [fit] esse hoc aliquid, sive quidditas. Quae verba non de sola Forma substantiali dicta esse, sed tum de illa, tum de Forma artificiali, tum de quibuscunq; accidentibus (quae cur Formae rationem obtinere velit, nunc non quaerimus: voluisse apertim est) verbis proxime sequentibus ita significat. Τοῦτο δ' ἔστιν ὃ ἐν ἄλλῳ γίνετ', ἢ ἀπὸ τέχνης, ἢ ἀπὸ φύσεως, ἢ ἀπὸ δυνάμεως. hoc enim est, quod in alio fit, aut ab arte, aut à natura, aut à facultate. Itaq; de omnibus illis tribus accipienda sunt etiam verba haec, praecedentibus parvo intervallo subjuncta: φανερόν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι τὸ μὲν ὡς εἶδος ἢ ὡς εἶδος λεγόμενον, ἢ γίνεταί, ἢ δὲ σύνολος, ἢ κατὰ ταύτην λεγόμεν, γίνεταί. Manifestum est ex dictis, id quod venit appellatione Formae aut essentiae, non fieri, sed concursus, qui hinc denominatur, fit. haec, inquam, ille de Forma, tum substantiali, tum accidentali, vi illorum exemplorum globi aenei, vel circuli aenei, decernit.*

LVII. Primo autem in hac tractatione observandum est, falsam esse illam hypothesein, qua sumitur, accidentia non fieri. Namq; illa probatio, *Si fiant, debere fieri è materia*: omnino vana est, utpote ad solas substantias perti-
nens, quarum nulla (nisi immediate ab ipso Deo per creationem) fieri potest nisi ex Materia, aut accidentia & fiunt ex nihilo, & in nihilum abeunt rursus. falsitas autem hujus hypotheseos vel seipsam aperte prodit. Quomodo enim non fit globositas, quando fit globus aeneus? certe globositas non est nihil, aut si est aliquid (ut re vera est) necesse est facta sit, si ibi est, ubi antea non erat. Nam quod antea non extabat, si nunc existit, necesse est existendi Principium acceperit, aut tale principium accipere, hoc est fieri.

non igitur rectius loquatur in philosophia, qui dicat factum esse globum, quam qui factam esse globositatem. illud enim verum est ratione totius, hoc vero ratione Formæ, quæ compositi illius altera pars est. imò si non sit globositas, aliave talis Forma, sed tantummodo compositum, quid sibi volunt ista verba, ποιεῖν τὸ εἶδος ἐν ἄλλῳ τὸ εἶδος ἔστιν ὃ ἐν ἄλλῳ γίνεται, ἢ ἀπὸ τέχνης, ἢ ἀπὸ φύσεως, ἢ ἀναγκῆς. εἰς τοῦτ' ἵδ' τοῦτ' ἢ εἶδος ποιεῖ. Formam facere in alio. Forma est qua in alio fit, aut ab arte, aut à natura, aut à facultate. In hoc [subiectum] facit hanc Formam. & consimilia plura, in loco proxime citato ? en, diserte dicit, fieri Formam : ut propterea apertissime secum pugnet, dum eandem rem & ait & negat in eodem sermone. Itaq; ne minimam quidem verisimilitudinem habet hæc hypothesis, quæ accidentia negat fieri & interire, nisi ut simul ponatur, Accidentia non esse entia. Quod cum alibi diserte professus sit Aristoteles, non dubitamus, quin in hujus quoq; thesæos disputatione eo respexerit, atque rem ita se habere supposuerit. Est quidem & hoc quoque falsum, uti alibi à nobis monstrabitur. Sed etiamsi Aristoteli hoc quoque concederetur; attamen ne sic quidem quod vult efficeret. Namq; hoc posito, facile quidem est ad intelligendum, quomodo accidentia non fiant, quando res aliqua fit, hisce vel illis accidentibus instructa: si quidem generatio non est nisi entis: accidentia autem (ut impræsentiarum quidem ipse vult; quum illa duo Axiomata, Accidentia esse entia; & Accidentia non fieri, nequaquam possint simul consistere) non sunt Entia. Sed hoc supposito; quomodo inde sequatur, Formas quoque substantiales non fieri, in substantiarum generatione; hoc verò animo capere non possumus. De hisce enim (ex ipsius doctrina) diversissima res est; quippe quas non modo vult esse ens, sed multo magis ens, quam Materia, quæ vix entis aut substantiæ nomine digna sit: quare etiam Compositum totam suam essentiam à Forma accipiat. Omne autem ens vel æternum sit oportet, vel si aliquando non fuit, generatum sit. hoc est enim generari, incipere esse, quod

7. Metaph. 8.

x accidentia sunt
 composita, sunt
 compositiva,
 sunt adiuncta,
 sunt contraria
 ad esse, qui dat
 finem, dat modum
 qui dat esse, dat
 sequitur ad esse,
 qui dat finem dat
 finem (si si spiritus
 est, unum comit)
 ergo distinctio actus
 compositi debet per
 distinctio requisita
 sed non in modo igne
 qui dat arborum dat
 folia, flavus, fructus.

Z

Cap. I.

quod antea non erat. Si igitur hæc ab accidentibus simili-
tudo valebit in Forma quoq; substantiali, ad probandum,
quod non ipsa generetur, sed totum ^{συνελημμένον} *συνελημμένον*; con-
cedant, ne illam quidem esse Ens, æque ac Accidentia non
sunt Ens. Si verò hoc concedere noluerint, & defendant,
Formam esse Ens, ac quidem nobilissimum: desinant posthac
ingerere, eam non generari, nihil enim eos juvare possunt
illæ similitudines, petita ab ^{accidentibus} *accidentibus*, quæ cum non sint
Ens, mirum non est, si ne generentur quidem. Quod enim
non est, quomodo esse inceperit? Formæ autem cum sint,
neceffe est habuerint essendi (ut sic dicamus) principium;
& proinde generatæ sint. Nam quod antea non extabat,
si nunc existit, necesse est existendi principium acceperit.
aut tale principium accipere, hoc est (ut dicebamus) fieri
vel generari; sicuti desinere esse, est corrumpi. Qui igitur
dicit aliquid & incipere esse, & desinere, idque tamen &
fieri negat, & interire; sibi ipsi manifestissime contradicit:
quod facit Aristoteles ejusdem septimi Metaph. capite de-
cimo quinto, in hæc verba: Επει δὲ εἴσα ἐτέρα, ἢ τὴν
σύνολον, καὶ ὁ λόγος, λέγω δ' ὅτι ἢ μὲν οὕτως εἴσιν εἴσα,
σὺν τῇ ὕλῃ συνελημμένον ὁ λόγος, ἢ δὲ, ὁ λόγος ὅλως ὄψε-
ται μὲν οὖν εἴτω λέγεται. τούτων μὲν ἐστὶ φθορὰ, καὶ ἢ γέ-
νεσις τὸ δὲ λόγος ἐκ εἴσιν εἴσας, ὡς φθίρεσθαι εἴσα ἢ
γένεσις. εἴ ἢ γίνεται, ἢ οὐκ εἶναι, ἀλλὰ τὸ τῆδε τῆ οὐ-
κία. ἀλλ' ἀνευ γενέσεως καὶ φθορᾶς εἴσιν καὶ ἐκ εἴσιν. Δὲ
δεικνύται ἢ ὅτι εἴσιν ταῦτα γεννᾶ εἴσα ποιῆ. *Quoniam*
autem diversimode sunt essentia ipsam Totum, & Ratio;
hoc est, aliusmodi essentia est Ratio sumta cum ipsa Mate-
ria, aliusmodi ipsa per se Ratio. quæcumq; ergo illo modo di-
cuntur, eorum est corruptio, ut & generatio. Ratio autem
non ita se habet, ut corrumpatur, namq; nec generatio ejus
est, non enim fit esse domum, sed fit hac domus, sed absq;
generatione & corruptione sunt & non sunt [Formæ sen-
tiones] ostensum enim est, quod nemo hæc generat sive
facit, & rursus octavo Metaph. 5. Επει δ' ἀνευ εἴσας γε-
νέσεως καὶ φθορᾶς εἴσιν, καὶ οὐκ εἴσιν, οἷον αἱ συγμάται εἴσας
εἴσιν.

x ἢ μὲν οὕτως εἴσιν
εἴσιν. καὶ ὁ λόγος
καὶ ἢ γένεσις
καὶ φθορᾶς
εἴσιν καὶ οὐκ εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

25 ἢ μὲν οὕτως εἴσιν

είσιν, καὶ ὅπως τὰ εἶδη καὶ αἱ μορφαὶ ἔσθ' τὸ λευκὸν γί-
 νεται, ἀλλὰ τὸ ξύλον λευκόν. *Quandoquidem nonnulla*
absq; generatione & corruptione sunt & non sunt, veluti
puncta (si modo ipsa sunt) & univrsim species ac Forma.
non enim albedo fit, sed lignum album. In quibus locis
 quum agat conjunctim de Formis substantialibus & acci-
 dentalibus, de illis hoc quidem peccat, de quo nunc agimus,
 quod eas neget generari & interire, quum fateatur, quod
 & incipiant esse, & definant. de his verò nimis impruden-
 ter ait., Eas esse & non esse; quum ipse Accidentia ha-
 beat pro non Entibus, omnesq; hæ similitudines, ab ijs pe-
 titæ, quod nimirum non fiant ipsa, sed τὸ σωμαλημμένον,
ipsum Totum seu Compositum, nitantur isto fundamento,
 Quod Accidentia non sint Entia. aut alioqui falsum de ijs
 quoque est, æque ac de Formis substantialibus, quod nec
 generentur, nec intereant, utrumq; enim fieri necesse est,
 si & ipsa sunt entia.

*accidentia sunt entia
 non sunt, sed entia sunt.
 & nunc est entia
 sua sed entia sunt,
 sic sed inter accidentia.*

LVIII. Sed alium adhuc ludum in hoc negotio dat mi-
 rabiliorem Aristoteles. Ac si enim capite octavo hujus se-
 ptimi Metaph. istam thesin, *Formam non fieri nec interire,*
sed Compositum; de ipsa substantiali Forma primario pro-
 basset, non in accidentalibus Formis probatam, (seu potius
 tentatam) ad substantialem transtulisset; ita loquitur capite
 nono, Non de substantia tantum hoc verum esse, quod For-
 ma non fiat; sed & in omnibus Accidentibus eodem mo-
 do se rem habere. ita enim inquit: Οὐ μόνον δὲ περὶ τῆς 7. Metaph. 9.
 εἰσίας δηλοῖ ὁ λόγος, ἢ μὴ γινεσθαι τὸ εἶδος, ἀλλὰ περὶ
 πάντων ὁμοίως τῶν πρώτων κοινὸς ὁ λόγος, οἷον ποσοῦ, ποιῶ,
 καὶ τῶν ἄλλων κατηγοριῶν. γίνεται ἢ ὡσπερ ἡ χαλκῆ
 σφαῖρα, ἀλλ' ἔσφαιρα, ἔσδὲ χαλκός, καὶ ἐπὶ χαλκῶ γί-
 νεται ἀεὶ ἢ δὲ πρὸν εἶναι τὴν ὕλην ἢ τὸ εἶδος, ἔστω
 δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ τί ἔστι, καὶ ἐπὶ τῶ ποιῶ, καὶ ποσοῦ, καὶ
 τῶν ἄλλων ὁμοίως κατηγοριῶν ἔσθ' γίνεται ἢ ποιῶν,
 ἀλλὰ ἢ ποιῶν ξύλον, ἢ ζῶον. *Non de substantia tantum de-
 clarat sermo, quod non fiat Forma, sed similiter de omni-*
 bus

Cap. I.

bus primis communis est sermo, ut de Quanto, Quali, alijsq; categorijs. sunt enim sicut aeneus globus, sed non globus, neq; as, atq; exare fit. semper enim oportet prius existere Materiam, quam Formam. itidem autem [se res habet] quantum ad Quidditatem, & Qualitatem, & Quantitatem, & reliquas similiter categorias. non enim fit Qualitas, sed quale lignum aut animal. qua sane vel levitate vel obliuositate, in tantulo praesertim intervallo, vix major ulla cogitari potest. Et tamen Aristoteli nihil frequentius, quam eiusmodi iactationes & fluctationes pati, ut ipse videatur plerumque nescivisse, quid aut quomodo probandum haberet: ita & theses cum probationibus, & probationes cum thesibus confundit: sicuti hoc in loco, cum thesin illam, Quod Forma substantialis nec fiat, nec intereat, probandam suscepisset exemplo artificialium atque accidentalium Formarum, ac plurima jam in eum finem dixisset; adeo sui obliuiscitur in sermonis progressu, ut plane contrario modo argumentetur, Formas accidentales non fieri, nec interire, quia neq; in substantiales Formas illud cadat: quum tamen illud de Formis substantialibus paradoxum sit ipsum τὸ ἐν ἀρχῇ κείμενον, ac pro quo nullam aliam probationem affert unquam, nisi illam ab accidentibus petitam similitudinem. Gloriatur quidem plus semel, se planam fecisse hanc thesin, quod Forma substantialis nec oriatur nec occidat, ut 8. Metaph. 3. Δέδεικται δὲ καὶ δεδιώλωται ἐν ἄλλοις, ὅτι τὸ εἶδος ὁδεῖς ποιεῖ, οὐδὲ γεννᾶται, ἀλλὰ ποιεῖται τὸδε, γίγνεται δὲ τὸ ἐκ τῶνδε. *Ostensum est ac declaratum alibi, quod Formam nemo facit, quodq; ipsa non generatur, sed fit hoc aliquid; fit autem Compositum ex istis.* Verum tamen est nullam uspiam ipsius probationem extare in ipsius scriptis, praeter egregiam istam ab Accidentium similitudine ductam. quae aut falsa est, si accidentia sunt entia: aut si entia non sunt (quod ipse potius sensit) vera quidem est, sed ad Formam substantialem pessime accommodatur, sicuti paulo ante monstravimus. Itaq; pronuntiatum illud, primo physicorum positum, & plurimum in locis repetitum, τὸ γινόμενον ἅπαν ἀει οὐδέποτε.

Cap. 7.

ἄλλον ἔστι, Compositum esse semper id, quod generatur; cuius sensus est, neq; Materiam Compositi generari, neque Formam, quomodo ipse & alibi explicat, & 12. Metaph. cap. 3. Οὐ γίνεται οὕτε ἡ ὕλη, ἔτε τὸ εἶδος. Neq; Materia fit, neq; Forma: planissime falsum est, si datur talis Forma substantialis, qualem Aristoteles ponit.

LIX. Aristotelici tamen, ac si firmissimis & invictis argumentis illud stabilivisset ipsorum præceptor, ita ipsi illud credunt, ac tantum non pro oraculo recipiunt: unde præfidentia illa Scaligeri verba: *Formam vero qui dicat generari, is sese in Philosophia parum prodat exercitatum; generatur namq; solum Compositum: quod toties dictum, repetitum, inculcatum est, ut fateri pigeat.* itaq; sumunt hoc tanquam Principium demonstrationis, unde deducant bellas istas conclusiones, Formas, quanquam generentur, nec æternæ sint, proprie tamen non gigni, quia simplices sunt, & Aristoteles multis in locis tradiderit, quicquid gignitur Compositum esse, & ex Materia gigni; ut supra dividimus. Sed isti homines nimium faciles non debebant præceptori suo tam leviter credere rem tanti momenti, qualis est Origo Formarum substantialium, quam nulla demonstratione astruxerat, sed sola ^{comparatione} comparatione, eaq; à rebus dissimillimis, Formis nimirum accidentalibus; neq; adeo seipso excæcare, ut postquam rei evidentia coacti sunt fateri, Formas ex nihilo fieri: id quasi retractent, autoritate huius axiomatis, Quod Formæ non generentur aut intereant, sed Compositum. Namq; si hoc verum est, Formæ ne sunt quidem entia. Si autem sunt entia, & quidem adeo ^{intra} nobilia, ut totam Composito essentiam ipsæ largiantur; omnino falsum est hoc axioma. Quod enim nunc est, & aliquando non fuit; factum sive generatum sit necesse est. Quum autem factæ non sint ex præexistenti sive Materia, sequitur ut factæ sint ex nihilo, ac proinde creatæ. Ubi ridere libet Peripateticorum insulsi-
tatem, quæ ubi se in hæc angustias adactos vident, ut fateri cogantur, Formas ex nihilo fieri; audent tamen id

retractare rursus, præsidio futilium hujusmodi distinctiuncularum; quas si ipsis vel maxime concederemus esse veras, nihil amplius inde lucrarentur, nisi ut seipos falsi convincerent in eo, quod fatentur Formas è nihilo fieri. Si autem hoc est verum (uti omnino esse debet, si Formæ sunt substantiæ, neq; vetustiores Compositis, sed simul cum ipsis existere incipientes) falsum ac vanum est quidcunq; ab ijs porro adfertur, quo ista assertio infringatur. Quippe è nihilo fieri, & non è nihilo fieri, sunt contradictoria, inter quæ nullum datur medium; quare nullo pacto de quacunq; re utrumq; simul verum esse potest; sed inevitabilis necessitas urget, ut si aliquid factum sit ex nihilo, non sit ex aliquo factum; & contra. Sicuti igitur plane ineptiunt Peripatetici, quando coacti fateri, quod Formæ è nihilo fiant; negant rursus, eas ex nihilo fieri, quia nimirum per se non subsistant, atq; è Materiæ potentia educantur: ita multo ineptiunt magis, quando hoc ipsum negant ob alteram istam exceptionem, quia ne fiant quidem omnino; non fieri autem eas, probant hoc axiomate, quod neq; Materiam fieri aut interire dicit, neq; Formam, sed solum Compositum. hoc est enim, ignotum aut incertum probare per æque ignotum & incertum. imò notum & certum est, & eam assertionem, & hoc axioma, utraq; esse falsissima: quum & illa hoc solo subnitatur, & ipsum autem non habeat aliud fulcimentum, nisi nudam Aristotelis autoritatem, qui nullis unquam rationibus, sed solis similitudinibus, ijsq; proposito ipsius adversissimis, illud stabilire annisus est. Quam rem ita se habere, sicuti nos & antea, & hic fecimus planissimum; ita & ipsis promptum fuerat, idem deprehendere, si maluissent dicta ac decreta præceptoris examinare, quam pro oraculis venerari. Miserrimum igitur est hoc probationis genus, quo Formas non oriri ex nihilo excipitur, vi istius Axiomatis Aristotelici, quod vult, Sola composita generari & interire; quo pacto efficitur necessario, Formas non esse Ens: si vero sint Ens, ipsum est falsissimum: nisi si Formæ, æque ac Materia, præexistent, ac non tum demum, quando Compositum fit, initium

eium sui accipiant, sed prius productæ, ad Compositi constitutionem assumantur: id quod non Aristotelicorum modo maxima pars, sed & ipse Aristoteles quam maxime abhorret atq; averfatur. Videtur autem Aristoteli hic accidisse id, quod alibi ipsi accidit quam sæpissime, & à nobis non uno hujus operis loco adnotatur; ut nimirum aliena dogmata, suæ doctrinæ directo atq; è diametro adversantia, pro suis usurpet, atq; ad suas traditiones, quibuscum stare nullo pacto queunt, accommodet; quæ nulla major in docendo incogitantia reperiri potest. Etenim omnes præsci ante Aristotelem Philosophi (solo forsitan Platone excepto; qui tamen ipse nobis excipiendus haud videtur) quum ^{non citaverint} ignoraverint Formas substantiales; omniaq; Composita, secundum omnes sui ^{partes} partes substantiales, fabricaverint ex præexistentibus, nimirum ex corporibus simplicibus, seu ex Elementis, quæ ipsi omnis ortus expertia, ab æterno fuisse statuebant; in ipsorum schola dictu verum erat, *sola Composita generari*; quippe quorum nullæ partes tunc demum fierent, sed prius existentes, ad ipsorum constitutionem concurrerent: ac proinde probabile est, in eorum scriptis, ubi de Generationibus ageretur, familiarem fuisse hanc sententiam: unde arreptam pro more suo Aristoteles, suæ Philosophiæ temere intulerit; quum debuerit considerare, longe aliam esse suam rationem, qui Composita non itidem, ac illi, ex ^{maturalibus} præexistentibus tota procrearet, sed ^{partem} potissimam eorum ^{partem} tum demum, quando ipsa fiunt, fieri doceret; unde necessario sequeretur, non sola Composita generari, sed simul cum ipsis generari eam quoq; partem, quæ prius non existens, cum ipsis existere inciperet. quare dictum hoc debuit à se, atq; doctrina sua, utpote ipsi aperitissime repugnans, procul relegare, atq; repudiare, ac non ut suam sibiq; congruum toties inculcare. Sed fraudi ipsi fuit, quod id tentaverit prius in Compositis accidentalibus, ut vocant; hoc est, ijs quæ ex subjecto & inhaerentibus ipsi accidentibus conflata sunt: in quibus quum ipsi probe successisset, cum illa nimirum hypothefi Quod accidentia non sunt entia: inde porro, absq; ulteriori disquisitione,

Cap. I.

quisitione, ad Composita ^{naalia huj} substantialia transtulit; acsi quicquid in illis verum sit, in his quoq; verum esse debeat; quum tamen diversissima sit ipsorum ratio; sicuti per se liquet, & ex ijs, quæ modo super hac re diximus, amplius fit manifestum. Sane in omnia se vertat licet Aristoteles cum suis, nunquam vel ad minimam progredientur probabilitatem, in tuendis duabus hisce propositionibus adeo inter se repugnantibus, Quod sola Composita generentur, quodq; proinde non generentur Formæ; & Quod Formæ sint aliquid. imò quod sint substantiæ, quæ ante Compositum non extiterint, sed cum ipso Composito esse incipiant.

LX. Est quidem usitatus hîc Aristotelicis alter paulo modestior hujus axiomatis, quod sola Composita generari dicit, explicandi modus; quo non quidem absolute negant Formas fieri, sed tantum dicunt, eas non fieri, ^{proprie} ac per se, sed ad generationem Compositi congenerari seu confieri: quo loquendi genere etiamsi nonnulli promiscuè cum præcedenti utuntur, acsi nihil inter hæc interesset; alij tamen uti ab eo diversum, quomodo revera est, usurpant. Sed neq; isto modo explicata ista sententia, quæ sola Composita dicit generari, veritati est consentanea; & si esset, nihil inde juvarentur Peripatetici; qui tamen eandem inde expectant utilitatem, quam ab altera illa impudentiori explicatione, quæ vi hujus axiomatis Formas omnino fieri inficiatur. Quod ad expediendam hanc difficultatem, quomodo Formæ & substantiæ sint, & ex nihilo fiant; nihil juvet hæc evasio, quæ Formas non fieri primo ac per se, sed confieri dicit; ita ostendimus. Rem aliquam congenerari seu confieri, non significat (uti cuius ex ipsa vocabuli vi per se apertum est) non fieri omnino, sed non primariâ operâ fieri; seu ita fieri, ut ipsius generatio non per se instituatur, verum ad alterius rei generationem sit veluti consecutaria: quare etiam Suarez castigans Thomam, quod vi istius axiomatis Aristotelici dixisset, Formas per accidens fieri; ait, sano modo hoc intelli-

Disp. 15. sect. 4.
§. 4.

telligendum esse, late utendo verbo *per accidens*, prout idem est quod *cum alio*. & præterea non debere aliter hanc phrasin accipi, ex eo patet, quod non ipsi *fieri* absolute sumto, sed *primò ac per se fieri* opponitur. Iam si illud, quod congeneratur seu confit, quanquam secundariâ operâ fiat, fit tamen; æque de ipso, ac de eo quod per se fit, quæri potest, ex aliquo fiat, an ex nihilo: & quum nihil inter hæc duo sit intermedium (uti supra diximus) necesse est ut ea, quæ confunt seu congenerantur, æque perfecte vel ex aliquo fiant, vel ex nihilo, quàm quæ primo ac per se generantur. Si itaq; Formæ ex non præexistenti sive ex nihilo fiant; integra manet questio, quomodo hoc fieri queat, si Formæ sunt substantiæ, & substantia ex nihilo fieri non potest; quum illa generationis & congenerationis distinctio nihil ad hujus rei enodationem faciat, eaq; quæ ex nihilo fiunt, non minus absolute & perfecte ex nihilo fiant, si alteri rei congenerentur, quam si generentur ipsa per sese: quandoquidem ipsum *fieri ex nihilo* nullam habet latitudinem, nullamq; recipit variationem: quare omnia, quæ ex nihilo fiunt, eodem modo ex nihilo fiant necesse est.

LXI. Quod vero neq; veritati congruat hæc expositio, Formas ad generationem Compositi congenerari dicit; & ipsum facile probari potest. Eorum enim, quæ priora sunt, generatio prior esse debet; id autem, quod prius generatur, non potest dici congenerari alteri rei, cujus generatio est ipsius generatione posterior: sed si alterum horum fieri, alterum confieri dicendum est, ratio postulat, ut posteriora potius dicantur prioribus congenerari, quàm contra. & nimis absurdum sit, dicere, quod res posterior *primò* generetur; res autem prior generetur *non primò*, seu *secundario*. Hisce ita constitutis, si docemus partes esse toto priores, ac proinde Formas esse priores Composito; scopum attigerimus; atque confecerimus, Composita potius Formis; quàm Formas Compositis dicendas congenerari. Quum ergo Prioritatis duo tantum sint modi, qui quidem ad præsens negotium faciant; una temporis, altera naturæ:

Cap. I.

illa quidem temporis prioritate saepe partes constituentes esse Toto ex ipsis constituto priores, per se apertum est: altera vero (quae magis huc facit) semper priores esse, vel ex ipso Aristotele doceri potest. Etenim in Postpradicamentis, capite de Priori, secundum modum Prioritatis (qui, consensu interpretum, & ex ipsius loci evidentia, est prioritas naturae vulgo dicta) ita exponit, ut dicat ea esse hoc modo priora, quae non pendent ex alijs, sed ex quibus alia pendent, quomodo unum non pendet à duobus, sed duo pendent ab uno; quum unum esse queat, ut non sint duo; duo esse nequeant, quin sit unum, quum duo nihil sint aliud quam bis unum. Δεύτερον δὲ [ἕτερον ἕτερον πρότερον λέγεται] ἢ μὴ ἀντιστρέφον κατὰ τὴν τῶ εἶναι ἀπολύτως, ἢ ἐν τῶν δύο πρότερον. Δυσὶν μὲν ἄν ὄντων, ἀπολύτως ἑστὶν ἑνὸς ἢ ἐν εἶναι. ἐνὸς δὲ ὄντος, οὐκ ἀναγκαῖον δύο εἶναι, ὥστε οὐκ ἀντιστρέφει ἀπὸ τῶ ἐνὸς ἢ ἀπολύτως τῶ εἶναι ἢ λοιπόν. Secundo [aliquid altero prius dicitur] quod non recipitur secundum existendi consecutionem. ut unum duobus est prius: nam si duo sunt, statim sequitur unum esse. quare non recipitur, ut, si unum sit, sequatur reliquum esse. Idem repetit, sed planioribus verbis, quinti Metaphysicorum undecimo: Τὰ δὲ κατὰ φύσιν [πρότερα λέγεται] ἢ ἐνδέχεται εἶναι ἀνευ ἄλλων, ἐκεῖνα δὲ ἀνευ ἐκείνων μὴ. Alia autem naturā [priora dicuntur] quae ejusmodi sunt, ut sine alijs esse possint, non item sine eis alia. & in eadem sententiam ibi ait, accidens esse ratione prius ipso toto, quod ex subjecto & accidente constat. καὶ κατὰ τὸν λόγον δὲ ἢ συμβεβηκὸς τῶ ὅλα πρότερον, οἷον ἢ μουσικὸν τῶ μουσικῷ ἀνθρώπῳ, ἢ ἄν εἶναι ὅλος ὁ λόγος ἀνευ τοῦ μέρους, καίτοι οὐκ ἐνδέχεται μουσικὸν εἶναι, οὐκ ὅλος μουσικῷ ἄνθρωπος. Ratione etiam accidens prius est toto ipso, ut musicum, homine musico, non enim erit tota ratio sine parte; tamen fieri non potest, ut musicum sit, nisi aliquid sit musicum. ad eum verba ita Fonseca in commentarijs, Est musicum est ratione posterius homine, ut accidens subiecto, tamen ut est pars hominis musici, prius est ratione quam homo musici.

Ex.

Ex hisce evidentissime sequitur, & qualvis partes totis suis, & Formas compositis esse natura priores, ex ipsius Aristotelis judicio; quod ipsum & Aristotelici non pauci aperte profitentur. Eteuim Pererius ait, *Prioritate natura Formam sine dubio esse priorem composito; quia ordine natura causa sit prior effectu, simplex composito, pars toto.* Et similiter Mercenarius, *In generatione ex Materia jam disposita id, quod primo oritur, & in esse erumpit, Forma est, enim verò quum Forma ipsius compositi Causa sit, necessario ipsam praire debet: non prius inquam tempore, quoniam hac simul tempore sunt, sed natura & causalitate.* Imo ipse Suarez, qui in hac tractatione ita loquitur, ut Formae prioritatem absolute neget, postea tamen Disputatione 26. sect. 2. diserte ait, generale illud Aristotelis pronunciatum, *Causam esse naturam priorem effectu suo*, in Forma quoque, non minus quam in alijs Causis, verum esse; Formamque naturam prius esse, quam Compositum. Si ergo non veritas modo, sed Aristoteles quoque decernit, Partes atque Elementa esse priora natura Totis atque Compositis; sique id, quod naturam prius est, non potest esse generatione posterius eo, quod est naturam posterius; omnino absurdum dictum est, Compositum prius fieri quam Formam; contraque potius dicendum, Formam primo fieri, ac Compositum secundario, & si id, quod secundario fit, confit seu congeneratur ei quod fit primo, non Forma Composito, sed Compositum Formae congeneratur.

Cap. I.

6. Phys. 4.

x o no generatione
Dilucid. 48.x. de virtutibus, 1. ad 2. 1.
per pro intentione.

LXII. Ad eam verò rationem, quae à Suarezio alijsque affertur, cur Compositum debeat primo fieri, Forma autem confieri; facilis est responsio. *Ejus est (inquit) per se primo fieri, cujus est esse; idque proprie est quod subsistit. Formae autem non subsistunt, sed Composita, ad quod nos breviter dicimus, non ea tantum esse proprie, quae subsistunt (quo pacto ab ipsis subsistendi vocabulum sumitur pro eo existendi modo, quo supposita existunt) sed & ea, quae rerum ita subsistentium partes sunt. sane totum suppositi esse veluti precarium est, ac pendet à partibus ipsius*

subsistentium, ut A 2
accipitur.

essen-

Cap. I.

x Soc. falsissimum
 x Sc. sumpta quaeq;
 privatur in obligat
 o ut utruq; sit in
 reo sumpta.

primò in executione
 primò in absolute
 in completionem in
 totalitate in intentione
 x magis digna parte
 Compositi. It. sed
 o i magis digna
 ipso ipso qd. it
 unde parte at parte
 duplicari a toto;
 it qd. parte totum. It
 o ergo it sui Juris

essentialibus, quum ipsarum partium esse non pendeat à Composito, sed ex sese sint id quod sunt, suumq; esse conferant ad esse Compositi constituendum. Quamobrem Materia prima & Forma (si illa sunt partes essentielles substantiarum compositarum, ut in Peripato supponitur) non modo sunt prius naturâ, quam compositum, uti modo ostendimus; sed & sunt magis proprie, quam ipsum: uti ex hac dissertatione liquet. nam quod non existunt per se (hoc est, ex eorum sensu, separata) hoc nihil ad se in facit, neq; vera rei essentia ex eo spectanda est, quod ita per se vel non per se existat, quum hoc nihil faciat ad verum rei esse constituendum aut variandum; cujus assertionis vel sola anima humana fidem fecerit, cujus una eademq; est essentia, quando corpori juncta; unum Compositum cum eo constituit; & quando ab eo sejuncta, per sese existit separata. Si ergo ejus est primò ac proprie fieri, quod primò ac proprie est; non Compositum primò ac proprie fit, sed ipsa Forma, quæ uti naturâ prior est Composito, ita & magis proprie est; quippe quidquid est, id est ex sese ac suoapte parte, quum Compositum esse suum non ita habeat, sed totum dependens ac tanquam communicatum à partibus suis, quarum Peripatetici Formam dicunt esse principalem; adeo quidem ut multi ipsorum totam Compositi essentiam sive quidditatem, ut loquuntur, à Forma arcessant. Quodsi igitur actio, qua Forma fit, & qua Compositum, Formâ ad Materiam adjuncta, constituitur, una est, ut Suarezius supponit; non est ejus terminus adæquatus ipsum Compositum, sed Forma; quandoquidem illa & prius naturâ fit, & magis proprie, quam Compositum, cujus productio & naturâ posterior est Formæ productione, & minus propria, quippe quod non ipsum per se producit, sed ex partium prius productarum unione confurgit. Habent quidem & aliam pro se rationem, quæ breviter atq; obscurius à Suarezio in loco supra recitato tacta, apertius à Mercernario sic proponitur: *Ab Aristotele dicitur Compositum primo ac per se generari & corrumpi; non quia prius origine oriatur aut intereat, quàm Forma;*

Dilucid. 48.

Forma; sed quoniam ^{intendit} objectum est, quod primo & per se ab ipsa generatione respicitur. proinde Compositum dicitur primo & per se generari, ac objectum generationis esse, non autem Forma, tametsi Forma prius in actum erumpat intereatq; quam Compositum. Volunt nimirum, ipsum Compositum esse primarium generantis scopum, ac proinde ejus generationem primario ac per se intendi; generationem autem Formæ non propter se, sed propter ipsum Compositum, in quantum ad ejus generationem est necessaria, neq; generari Compositum potest, nisi ut Forma generetur. Sed hoc adeo eos non juvat, ut potius contrarium, quam ipsi volunt, inde sequatur, videlicet generationem Compositi esse generationem Formæ posteriorem, idcircoq; non Formam Composito, sed Compositum Formæ comproduci: idq; ex receptissimo illo ac decantato Aristotelis axioma, quo dicitur Finem, qui sit ^{sedus, dicitur} primus in intentione, esse ultimum in executione; quo ad propositam rem applicato, concludendum erit, quod, si ^{subordinatur} Compositum est ultimus generantis finis, Forma autem ^{subordinatur} subordinatus, Forma prius effici debeat à Generante (si non tempore, saltem ordine naturæ) quam Compositum; quod quidem illud, quod non propter se, sed alterius acquirendi aut ^{producendi} causa acquiritur aut producit, omnino ordine acquisitionis vel productionis antecedere oportet illud, cujus acquisitioni vel generationi intervit; uti & per sese liquet, & illa Aristotelis de Fine doctrina manifesto flagitat.

LXIII. Quandoquidem ergo ad tollendas aut minuendas illas de Formarum ortu difficultates, nihil plane faciunt, quæcunq; de Formarum è Materix potentia eductione, deq; earum comproductione, aliq; in eandem rem comminiscuntur Peripatetici, sed vana ac frivola, summaq; absurditatis plena deprehenduntur, sicuti superiori sermone planum fecimus; omnino nihil aliud Aristotelicis restat, ad tuendam suam hanc doctrinam, quod Formæ & sunt Substantiæ, & tum demum sunt, quando aliquid generatur,

A a 3

finis dicitur ipse
Operans
medus ut dicitur
Subordinatus
nota diligenter sic
3. finis qui potest
significatio
finis cui
finis qui est forma boni
finis quo formatur
finis cui oppositus
non ideo forma est
finis subordinatus
et subordinatus quod forma
est materialis, tunc finis
materialis, et forma
quod dicitur, et tunc sic
formale et intrinsecum
rei completivum finis
vel consummationis
beatitudinis et
ipsius, et quo fit
ut tunc dicitur dicitur
et capax beatitudinis
gratio
gratio
et beatitudinis
et beatitudinis est
quod subordinatus, et
substantia, quod formatur.

X. circa hoc loco supranaturalitas, iam marginalis, dicitur marginalis, dicitur

Cap. I.

1. Phys. 9. & 6.
Metaph. 3. & 7.
7 & 12. 1.

tur, idq; ex non præexistenti : quam ut ad Deum ipsum cum Philopono recurrant, ab eoq; dicant Formas in rerum generationibus creari ; quod & Ramus vidit, ac propterea ipse secutus est, ut Formas ab ipso Deo ex nihilo fieri diceret : imò ostendere quoq; laborat, quòd ipse Aristoteles ita senserit. sed hoc quidem inane est, cum sit omnibus, quicunq; Aristotelis scripta vel à limine salutarunt, quòd ipse illam summam potentiam, substantias ex nihilo faciendi, nullo modo agnovit, sed plane contrarium, docuerit, uti & alij ante ipsum Philosophi pleriq; omnes. & ipsis Peripateticis hoc optime compertum est, qui proinde ipsi quoq; damnant (uti & supra diximus) hanc Philoponi opinionem, & in quavis potius incommoda se induant, quam ut huc confugiant, dicantq; Formas à Deo fieri : solis mentibus humanis exceptis, quas quotidie ad singulorum hominum productionem ab eo creari asserunt. De reliquis autem omnibus Formis contentissime negant, Dei omnipotentiam se ad earum productionem interponere : & sic omnem sibi ipsis viam intercludunt, ex hac difficultate evadendi ; quum nulla creatura, ipsis itidem fatentibus, polleat hac vi, ut substantiam ex nihilo producere valeat ; & Formæ tamen è nihilo producantur, ex planissima ipsorum confessione, damnatis etiam omnibus ijs, qui in hoc ab ipsis dissentiunt, Formasq; ex præexistenti fieri affirmant. Herculeum est igitur hoc contra Formas substantiales argumentum, ab earum origine desumptum ; siquidem substantia nulla ex nihilo fieri potest, nisi à vi infinita, quam ab hoc negotio ipsi Aristotelici excludunt ; & Formas ex nihilo fieri, ipsi fatentur ; neq; quicquam efficiunt ineptissimis effugijs, quibus planissimæ huic confessioni postea rursus oblectantur : quum nos planum fecerimus, quicquid ex nihilo fit, simpliciter & absq; ulla exceptione ex nihilo fieri debere.

*X. in dicitur quod lo-
faut*

*X. in Committitur lo-
gionis dicitur
employe la force
Maurice. auoir. com-
a la force main d'...*

*X. in a. h. y. b. u. l. o. l. a. t. a.
libra, Inalligata,
à Nullo Inadretu. s. d.
plena, angustia dicitur
nanti, Natura et
X. illud est, postiori,
supiori. s. supiori.*

LXIV. Una videtur illis relicta ratio ad effugiendum ex his angustijs, si nimirum Alexandro accedant, qui nullam aliam agnoscit Formam, ne in hominibus quidem, nisi Formas Elementorum certa proportionè in quocunq; misto

misto concurrentium, atq; sua harmonia velut unam Formam constituentium. hoc enim si sequantur, non urgebuntur illa difficultate, ut substantiam creent ex nihilo. sed hæc opinio dum unam vitat absurditatem, in alias incidit complures, quas Aristotelica de Formis doctrina ferre nullo modo potest, unde & Peripatetici pleriq; illam damnant pro ineptissima, & quovis potius se redigi patiantur, quam ut illam approbent; qua in re sufficet Scaligerum produxisse testem, qui & alibi multis in locis in Alexandri hanc opinionem invehitur, & præcipue Exerc. 307. 20. ubi hunc ad modum scribit: *Sunt enim invenustissimi, inscitissimi, infelicissimi omnium mortalium, qui putant ex multiplici Materia (hoc enim sunt Elementa) atq; ejus Formis contaminatis, posse per se fieri Formam unam, que totius molis autor sit existendi, sine adventu Forma externa unius, qua totum istud in fide atq; officio continuitatis atq; unitatis contineatur.* & multa addit in eandem sententiam. Nam de opinione illa, quam in Controversijs secutus est Cardanus, & Averroi quoq; ascribit, Formam Mixti inanimis, & simularium quoque partium in stirpibus & animalibus, esse Formam Elementi prædominantis, nihil attinet verba facere, essent enim omnia Mixta nihil nisi terra aut aqua, quippe in quibus terræ aut aquæ Forma prædominatur, argumento ipsius Cardani, qui Elementum illud dominari concludit, cujus motu Mixtum movetur. at moventur omnia Mixta deorsum; qui motus cum soli terræ & aquæ competat, vel hujus vel illius Forma in omni Mixto prædominabitur; & quia Forma dat esse rei, necessario omnia Mixta crunt aut terra aut aqua, quum terræ vel aquæ Formam obtineant; quod delirium indignum est, de quo plura verba faciamus.

LXV. Et hætenus quidem de Formarum origine. sed & ab earundem interitu desumere licet eandem argumentationem. Etenim substantiam aliquam in nihilum redigi æque est impossibile, atq; ex nihilo creari, nisi ab ipso & solo Deo. quare si Formæ in nihilum abeunt, neq; id fit ab ipso Deo (quod certe neq; est verisimile, stante hac mundi machina,

*De loy, Jean tudy,
Philosophe, Didacteur
à la Cour de France
Jean Suét.*

Cap.I.

machina, quotidie aliquas ejus partes à Deo in nihilum re-
 duci; neq; ab ipsis dicitur usquam) relinquitur, ut nequa-
 quam sint substantia, quod per se evidens, juvat tamen ex
 ipso Scaligero amplius deducere. Is commentario in pri-
 mum de Plantis probaturus ex Aristotelicis principijs ani-
 me immortalitatem, ita fatetur: *Si è nihilo nihil fieri po-
 test, igitur id quod est aliquid, in nihilum reverti nequit.*
 par enim ratio creationis & corruptionis. Præterea cum
 triplex substantia sit, Materia, Forma & Compositum ex
 utroq;, hoc quidem Compositum dicitur generari, Materi-
 am scilicet inente Forma; eadem verò abeunte corrupi.
 Sane ipsa Materia neutiquam per se corrumpitur, nempe
 semper obtinet suum *esse*: sed per accidens corrumpitur,
 cum aliam subit Formam, at Forma quum longe sit no-
 bilior quam Materia, tanto minus corrumpi illam decet. si
 enim quod fit, ut sit hoc, id est Materia ipsa, non abole-
 tur; tanto minus abolebitur quod facit ut illa sit hoc. Ad
 id confugient ut dicant in Materia potentiam reverti, un-
 de etiam Forma omnes educantur. sed cum Materia, quæ
 est ignobilior, existat aliquid actu semper; igitur extare
 quoq; semper actu Formam, quæ nobilior est, necesse est:
 præterea non esse Formas in Materia potestate, nisi quate-
 nus earum susceptibilis est: hæc ille quidem non pro omni
 Forma, sed pro anima humana. quominus tamen cunctis
 Formis ista sint cõmunita, causa dici nulla potest.
 quod cum ipse videret, neque tamen vellet alias Formas
 ab interitu Compositi manere, in fine disputationis illius
 ait, ista à se prolata, ut eorum, qui anime immortalitatem
 negant, desperatam contumaciam quatefaceret, non quod
 ipse sic sentiret: sequeretur enim, Formas certo numero
 esse circumscriptas, id quod à Veritate profus penitusq;
 sit alienum. Nihil attinet nunc querere, quam sapienter
 factum sit, tantam rem, quanta est anima immortalitas,
 contra tam desperatæ contumaciæ adversarios, ejusmodi
 probare argumento, quod ipse pro verò admittere non
 audeas, hoc dicimus, sive ita senserit Scaliger, sive non, in-
 evitabiliter sequi ut illa, quæ ibi dixit, vera sint, non de

non tantummodo, sed
 etiam in dicitur
 non tantummodo, sed
 in dicitur, sed non
 alia dicitur in
 (comparativum) est
 nihil.
 dicitur in dicitur
 nihil. non tantummodo
 dicitur nihil in
 aliquid. in nullo
 communi sumum
 nihil in aliquid.
 in nullo potest. sem
 aliquid nihil sibi adu
 cant in optare nequit
 nisi in officio utq; ut
 ma ad neq; ut form
 Rien ut sit bonu dicitur
 tenent ut ut bonu
 Rien. de rien, dicitur
 factu rien. rien ne vian
 de rien, Rien n'a rien
 ut bonu nihil. rien nihil
 potest nihil dicitur. rien
 ne cessat nihil, rien
 ne va pour rien.
 pour quoy demandis voy
 ut R pour rien
 pour rien. vobiscum
 communi adu
 quid; est pour quoy
 n'a cessé vout yab
 R. pour rien, pour viny
 rien ne cessat pour rien.
 ut total Name est
 impossible in dicitur
 uelle. (ut Name dicitur
 in dicitur, ut
 aliquid total dicitur
 (ad dicitur est non
 vultis in dicitur dicitur)

anima
 queis Soe s'it Camy R pour rien, Nulle ce, nullafundunt.
 queis Just aqua it calida, R Nulle. nullo pacto, nulli aut
 N'it calida ad Just Nulle, alqui in nullo pacto it
 Just N'it it op. è ad nullo. aliquid, Non it calidum.
 non it illud it

anima tantum, sed de omni Formâ, si Formâ est substantia. Itaq; & quæ alibi in eundem disputat finem, nihilo magis pro Anima faciunt, quam pro Formâ, & si vera sunt de illa, sunt etiam de ista, ita enim argumentatur; *Animam esse simplicem & omnis compositionis expertem; propterea cum è partibus non constet, ne in partes quidem resolvablem esse. & neq; ita posse corrumpi, ut in nihilum evanescat; quia sic è converso fieri etiam aliquid ex nihilo naturaliter posset, quod est contra decreta omnium Peripateticorum.* hæc quin in omnes ^{partes} ^{quæ} ^{quadrent} Formas, ac in mentes humanas, afferri nihil potest; ac propterea, si intereunte composito intereunt etiam Formæ, substantiæ non erant, siquidem in nihilum redigi substantia nequaquam potest. ast interire eas, tum sequitur necessario ex isto axiomate, Quod Formæ, præter Mentem, sunt inseparabiles, neque aliter nisi in subjecto subsistere ullo modo possunt: tum ab ipsis dicitur Peripateticis. Scribit enim Vicomercatus, *Post rei interitum nullam manere Formam, excepta sola anima humana;* & sic alij quoq; scribunt, *Omnem Formam materiales autem vocant Formas omnes præter Mentem.* Pleriq; tamen silentio hunc scopulum prætervehunt, & in fulissimis de Naturali philosophia tractationibus, inter innumeras, & sæpe admodum futiles questionibus, verbum de hac re nullum faciunt, neq; omnino attingunt, quid de Formis fiat, ubi res, quarum Formæ sunt, intereunt. si tamen urgeantur, dicere aliud non poterunt, quam quod quidam eorum ingenue confessi sunt, Re intereunte, Formas unâ interire. namq; si non intereunt, manere necesse est. ast manere neq; in Materia illa, quam prius informabant, neq; extra illam possunt. non in ipsa, quia Formâ specifica nova introduci in Materiam ex eorum decretis non potest, nisi pristina prius aboleatur, non extra ipsam, cum statuunt Formas esse inseparabiles. itaq; interire necesse est.

LXVI. Nimis autem est puerile, hunc nodum solvere axioma isto Aristotelico, de quo supra tam multa diximus,

Cap. I.

mus, nimirum non Formæ aut Materiæ, sed composito, ut Generationem, ita & Corruptionem competere; proptereaq; Materiam & Formam non nisi per accidens, ut generari, ita & corrumpi. hanc evasionem tanti facit Averroes, ut plurimis in locis illam repetiverit, sed nihil facilius, quam ipsius facilitatem ostendere. etenim de Materia prima quid sibi velint, quando eam interire negant composito intereunte, facile est intellectu. de Forma autem adeo est absurdum, ut quomodo id fiat, ne imaginari quidem possis. Materiam enim manere aiunt, & nihil aliud pati, nisi quod novam Formam induat. ^{nam} ast Formam manere, aut per sese existentem scorsim, aut immigrantem in Materiam novam, hoc verò ipsi pernegant, ast si non manet, interit. aut quæ dementia est, fateri aliquid desinere esse, & negare tamen illud interire? Interit igitur Forma; & si interit, nihil nostra interest, per sese an per accidens interire dicatur. Et tamen hoc ipsum falsum est, interire illam per accidens, cum potius è contrario ipsum Compositum per accidens interire dicendum sit, quippe quod non interiret, si Forma maneret. interit igitur, quia ^{nam} Forma interit, & propterea interit per accidens, quippe interiens ad interitum alterius. & certe Compositum non est re ipsa aliquid extra partes componentes; neq; corpus naturale, ex Materia & Forma ^{nam} Compositum, est aliquid tertium ab illis, nisi in intellectu. revera enim nihil est aliud, nisi Materia Forma ^{nam} juncta, ex Peripati decretis, proptereaq; ne datur quidem ulla affectio, quæ primario sit ipsius, sed quicquid ipso fit, id fit aut ^{pro parte} ratione Materiæ, aut ^{pro parte} ratione Formæ, aut utriusq; simul. jam Materiæ neq; per se soli, neq; junctim cum Forma, competit aut ortus aut interitus, nisi improprie loquendo, quandoquidem & ante ortum Compositi ipsa erat, & post ejusdem obitum ipsa manet, ne mutationem quidem ullam passa ^{essentialem}, sicut ipsi docent. ast Forma cum Composito & esse incipit & desinit, neq; aliud est Compositi generatio & corruptio, quam ipsius Formæ in Materia ortus & obitus. tunc enim namquamq; rem generatam esse dicunt, quando in Ma-
teria

teria incipit. existere talis Forma; & tunc corruptam, quando Forma illius interijt. unde facile est colligere, rem prorsus contrario modo se habere, quam Aristoteles dixit, erit, & ortum atq; interitum ipsi Formæ primario ac per se competere, Composito tantum per accidens, quippe quod nequaquam totum aut generetur aut corrumpatur, sed altera tantum sui parte, nimirum Formâ, quæ sola & principium habet & finem, cum neutrum cadat in Materiam, utpote æternam ex ipsorum sententia: quod adeo sequitur ex illis Principijs, ut ipse effugere nequiverit Aristoteles, quin id aliquando confiteretur; quod fecit undecimo Metaphysicorum planissimis verbis, Μάλλον ἀρχὴν κρείττερον τῆς ὕλης δόξαιεν ἐν εἶναι τὸ εἶδος καὶ ἢ μορφήν, τὸ το δὲ φθαρτὸν. ὡς δ' ὅλως οὐκ ἐστὶν αἰδῖος οὐσία, χωρὶς ἢ καὶ κατ' ἐαυτήν. *Videtur principalius Principium, quam Materia, esse species & Forma. hoc autem est corruptibile. itaq; haudquaquam est essentia aeterna, separabilis & per se [existens.]* Phrasin autem, *Per accidens*, ita hic usurpamus, quomodo usurpatur in ista re ab ipso Aristotele, & Aristotelicis: quum alioquin haudquaquam probemus, ut ea, quæ necessaria consequentiâ fiunt, per accidens fieri dicantur, sed cum balbis sæpe nobis, vel invitis, balbutiendum est, ut tanto melius eos in ruborem demus. Confectum igitur est, Formam interire & in nihilum recidere: sicuti antea probatum est, illam ex nihilo oriri

x. i. quæ o e filia, quæ o e sim pater huius mater, huius gignit, huius gignit.

LXVII. Libet autem tractationem hanc, de Formæ in nihilum reductione, concludere verbis Pererij, viri acutissimi, & Peripatetici percelebris, qui Physicæ lib. 5. cap. 8. expressis verbis dicit, omnes Formas physicas in rei interitu non solum separari à Materia, ut fit in anima rationali, sed penitus interire: nec tamen Forma naturalis interitum, esse annihilationem. Quæ verba profecto talia sunt, ut indignationem moveant vel moderatissimis viris. Quis enim non gravissime indignetur, magnos alioquin viros eo usque θαυμασιώτατι illi philosophiæ fascinandos sese præbere, uti ad tuenda vanissima ejus ac falsissima

Separari à materia, ut huius mater ab interitu. huius forma natura finiunt. id est huius mater huius interitum. huius mater huius interitum.

Cap. I.

decreta, ea proferant, quæ nemo nisi vecors crediderit? Quis enim sibi persuaderi patiatur, posse aliquid penitus interire; & tamen talem interitum non esse reductionem in nihilum, aut (ut ipsi amant loqui) annihilationem? Sed audiamus mirificas sane rationes, quibus inverecundum hoc effatum suffulciatur. prima est: *Alioquin ejus quoq; generatio deberet dici creatio.* cujus argumenti ineptia ex ijs, quæ supra diximus de Formarum origine, per se apparet. sive enim Forma abeat in nihilum, sive non abeat; ejus tamen ortus nullus relinquitur, nisi ut ex nihilo creetur: quandoquidem nulla substantia aliter nisi vel ex præexistente sit, vel ex nihilo creatur; ipsi autem Formam ex præexistente fieri, acerrime negant; ut necessarium sit, si substantia est, ex nihilo creari: quod cum non fiat, neq; ipsi fieri velint, inde confecimus quod ipsa nequaquam sit substantia. Altera Pererij ratio, cur Forma, cum penitus intereat, tamen dici non possit, in nihilum redigi, hæc est: *Quod per eandem vim & dispositiones, quibus una Forma deditur ex Materia, continuo excitatur altera inherens in eadem Materia; & sic corruptionem naturalem semper immediate consequitur generatio: cum necesse non sit, ut annihilationem sequatur semper alterius rei productio.* Profecto tam inanis est hæc ratio, ut nos pudeat eam refellere. faciendum tamen est, cum jam succum nobis sit, cum vanissimis opinionum & axiomatum larvis luctari. Dicimus igitur ad rem nihil pertinere, an aliquid in rei abolite locum succedat; neq; eo effici, quominus illa dici possit esse abolita penitus, & si ita fors ferat, in nihilum redacta. alioqui ne aeris quidem frigus annihilatum erit (ut sic dicamus) quando à Sole vel igne calor in eum introducit. namq; & hic abolitionem unius rei sequitur immediata alterius productio. Quod si ne accidentia quidem inveniunt à successore solatium aut auxilium, quominus in nihilum abierint; imò si hoc ipso in nihilum abierunt, quia successorem acceperunt; sane potiori jure id de substantijs dicendum erit. Si enim Formæ sunt substantiæ, neq; duæ Formæ possunt magis subsistere simul in una Materia,

ad id nihil pertinet.

non sicut nullus habet.

ad id nihil spectat.

ad quod pertinet sicut libet.

Et si pertinet quodammodo

quodammodo. non sicut

nihil sibi avocatur.

Ad id sicut nullus habet

in quodammodo; non sicut

non sicut quodammodo videtur.

ria, quam summus calor & summum frigus eodem tempore in eodem subjecto; neq; tamen Forma uni plus unâ assignatur Materia, è qua ubi emigraverit, nullum aliud in mundo pateat miscellæ receptaculum: quis non videt, à succedente Forma adeo nullum esse pereuntis Formæ præsidium, quominus in nihilum abeat; ut ex eo ipso, quod altera ipsi Forma successit, certissime concludere liceat, eam in nihilum redactam. eo ipso enim indivisibili temporis momento, quo nova Forma in Materiam fuit introducta, pristinam emigrare necesse erat. emigranti autem cum nullum alibi præsto esset domicilium, neq; consistere sola posset; nihil aliud relinquebatur, nisi ut in nihilum abiret. nimis igitur mirabiles sunt ista præstigia, dicere, aliquid non esse ubi, ubi fuerat prius, neq; esse alibi usquam in universa rerum natura, & non esse quiequam omnino; & tamen non in nihilum esse redactum. sed de Pererij verbis satis.

Quandoquidem igitur confecimus, Formam & oriri è nihilo, & in nihilum abire; cum neutrum cadat in substantiam (ex unanimi ipsorum quoq; Peripateticorum consensu) ut nimirum aut fiat ex nihilo, aut in nihilum abeat: efficitur necessario, Formam minime esse substantiam, proptereaq; vanam esse ac futilem totam Peripateticorum de Forma doctrinam, utpote nixam hoc fundamento, Quod Forma sit substantia.

LXVIII. Namq; sensisse Averroem, quod ipsi attribuit Fernelius, propriam partium similarium Formam esse ipsius temperamenti rationem; veremur ut pro vero admittant Peripatetici. dixit id quidem tum alibi, tum præcipue 1. Coll. cap. 1. sed & contrarium dixit locis non paucioribus; & si non dixisset, erroris illum notassent haud dubie Aristotelici, quibus nihil agrius est, quam quod Galenus nullam aliam agnoscit Formam, non in Elementis modo, sed & in Compositis, præter illas quatuor qualitates, & illarum temperamentum: adeoq; hæc res cunctis videtur absurda, ut ne ipsi quidem Galenici audeant hic præceptoris sui partes tueri, sed eo deserto in Aristotelis ca-

* Si nã cedat.

* ibi { loci. spatia
2^a { unid.

* in medicina Negotia,
quod Medicandum
at aliud in negotio
visus sed obicitur.

Cap. I.

stra transfugiant, aut omnes; aut maxima saltem pars. hoc ipsum tamen debuerat illis ansam haud spernendam ministrare, altius de fictitia illa Forma substantiali cogitandi, quam à tanto viro non repudiatam modo scirent, sed tantopere damnatam, ut indignam duxerit, cuius vel mentionem ullam faceret. namq; in immensa ista librorum turba, que ad manus nostras pervenit, ne ipsum quidem nomen ^{Formæ} Aristotelicæ unquam comparet, nisi semel aut ite-

*ἡ δὲ ἰσχυρὴ ἢ ὑπερβολὴ
ἢ ἡ ἀδυναμία τῆς
ἰσχυρίας ἢ ἡ ἀδυναμία
ἢ ἡ ἀδυναμία τῆς
ἰσχυρίας ἢ ἡ ἀδυναμία
ἢ ἡ ἀδυναμία τῆς
ἰσχυρίας ἢ ἡ ἀδυναμία*

rum. Per Totam enim Substantiam, & Proprietatem Substantiæ, quam toties ad partes vocat, ubi cum sua Crasi expedire se in reddendis causis non potest, qui Formam intelligendam putet, haud satis se in scriptis ipsius versatum ostendat. utcunq; enim interdum Temperamentum & Totam Substantiam velut res admodum diversas inter se opponat, semper tamen eo revolvitur, ut hæc rursus inter se confundat, quod jam ante nos annotavit, & exemplis ali-

5. Inst. part. 1. sect. 1. cap. 2.

quot docuit, magnum Medicinæ columen Sennertus. idq; ut magis etiamnum constet, nos ijs, quæ ab eo allata sunt, nonnulla adhuc addemus. Quarto simpl. cap. 15. disertè scribit, ut plus de hoc vel illo Elemento inest in aliquo Composito, ita exurgere illam substantiæ proprietatem. *Ἐνια μὲν ἢ πλεονέχει ἢ ὑπολείπει, ἢ τῶν ἄλλων στοιχείων, ἢ ἕνα δὲ ὑδατος, ἄλλα δὲ, ἐν οὕτως ἔστιν, γῆς, ἕνα δὲ ἀέρος. ἔξ ὧν ἢ τοιαύτης ἀνισότητος αἰ τῶν κατὰ μέρος σωματίων ἰδιότητες ἀποτελεῖσθαι.*

Quadam enim habent plus ignis, quam aliorum elementorum, quadam plus aqua, alia, si ita usu veniat, plus terra, quadam autem aeris. ex tali igitur inaequalitate particularium corporum proprietates constituuntur.

1. Facul. nat. 10 2. de usu par. 8.

& qui passim totam alimentorum rationem, & cur illo, quo unum animalis genus nutritur, aliud nequaquam nutriti possit, referat ad *κοινωνίαν τινὰ καὶ συγγενεῖαν καὶ οἰκειότητα ἐν ταῖς ποιότησι, communicationem quandam & affinitatem & familiaritatem in qualitativis*: & tertio Simpl. 6. dicat illam *οἰκειότητα* fieri κατὰ τὴν ἰδιότητα ἢ ὅλης ὁσίας, *secundum proprietatem totius substantiæ*: quod & repetit 4. simpl. 10. *Τροφαὶ μόνον τὰ σύμφυλα καὶ οἰκεῖα ταῖς ὅλης τῶν τρεφομένων ὁσίαις καὶ ὅλα τὸτο καὶ τῶν*

τῶν ἐδεσμάτων καὶ τῶν φαρμάκων ἔχ' ἐν εἶδος ἀπὸσι τοῖς
 ζώοις ἐστὶ κατὰ τὸ τὴν οἰκείαν ἔχασον αὐτῶν ἴσιν τε ἄμα
 καὶ διάθεσιν ἠδεται τε καὶ ἀφελείται πρὸς ἀμφοῖν. *Ea
 sola alimentorum vicem prabent, qua sunt cognata & fa-
 miliaria totis substantijs eorum qua nutriuntur. ideoq; non
 est omnibus animalibus unum idemq; ciborum atq; medica-
 mentorum genus. quippe ipsorum unumquodq; pro peculiari
 substantia simul atq; dispositione del. Etatur & jnvatnr ab
 ambobus: alibi tamen hanc totius substantia affinitatem ad
 temperamenti leges revocat.* Ἐπειδὴ τὰ μὲν μᾶλλον ἐστὶν
 οἰκεία τῇ τῷ σώματι ἡμῶν φύσει, τὰ δὲ ἥττον, καὶ τὰ
 μὲν ἐν τῇδε τῇ συζυγίᾳ τῆς κρύσεως, τὰ δὲ ἐν τῇδε.
*Quandoquidem alia sunt magis familiaria naturis corpo-
 rum nostrorum, alia verò minus: & alia quidem in hac
 temperamenti conjugatione, alia verò in alia. & capite fe-
 quenti nihil nisi calorem, frigus, humiditatem, & siccita-
 tem crepat, quorum moderatione aut excessu fiat, ut aliud
 alijs sit familiare alimentum, vel fecus. Similiter cum 5.
 simpl. 1. dixisset, Deleteria, sicut & purgantia omnia, & an-
 tidotorum ac attrahentium pleraq; ἀλλοῖον καὶ ὅλην ἐκυ-
 τῶν τὴν ἴσιν, alterare secundum totam sui substantiam,*
 quod & repetit cap. 17. inquires attrahentia illa agere
 οἰκειότητι ποιότητος, ὅπερ εἶδεν ἄλλο ἐστὶν, ἢ ὁμοιότητι τῆς ὅλης
 ἴσεως. *proprietas qualitatis, quod nihil aliud sit, quam to-
 tius substantia similitudine. quam totius substantia simili-
 tudinem, mox directo opponit crasi, quippe Antidota
 ἀλλοῖον ἢτοι κατὰ ἕνα ποιότητα μίαν, ἢ συζυγίαν ἐκ δυοῖν,
 ἢ κατὰ τὰς ὅλας ἴσεως: alterare aut secundum unam
 aliquam qualitatem, aut conjugationem ex duabus, aut se-
 cundum totas substantias: eodem tamen in loco ad tempera-
 mentum rursus recurrit, εἰδέναι γὰρ τὰς διληπτικὰς ἀπά-
 ρας δυνάμεις ἐναντιωτικὰς ἕως τῆς κρύσεως τοῖς ὑπ' αὐτῶν
 βλαπτομένοις σώμασι: sciendum est, omnes leihiferas qua-
 litates maxime contrarias esse temperamento corporum, qua
 ab ipsis laeduntur.* E quibus satis apparet, cum ex aliorum
 sententia locutum esse libro περὶ συστάσεως cap. 11. quando

4. Simpl. 15.

ἴσιν
 Cvasista figurista
 calide. totand. etc.
 frigid. quadrat. etc.
 siccitat. diffundit. etc.
 siccitat. angulat. etc.

Cap. 18.

ait

Cap. I.

vousra tñ non
mais au fonds.

αὐτὴ τὴν ὕλην ἄσπερον συνίστασθαι ἐκ συναμφοτέρων, τοῦ τε εἶδους, καὶ τῆς ὑποδεχομένης αὐτὸ ὕλης ; totam substantiam constare ex duobus, è Forma, atq; ex Materia ipsam suscipiente, quæ verba videntur omnino Aristotelicam Formam approbare. reverà tamen ne illic quidem aliam intelligit Formam, quam temperamentum, quod evidentè apparet ex his verbis ; καὶ ἴδ' ἔ' μόνον, ὅτι θερμὸς καὶ ψυχρὸς καὶ ἕκαστος καὶ ὑγρὸς κεραιοθέτων, ἕκαστόν τε γίνεται μορίον, ἐγεραιέναι τὸν ἰατρὸν, ἀλλὰ καὶ κατ' εἶδος ἐπελθόντα, ἡς μὲν ἢ τῶν ὀσῶν ἔστι κρᾶσις, ὅποια δ' ἢ τῶν ὀστικῶν τε καὶ νεύρων καὶ φλεβῶν, ἕκαστα τε τῶν ἄλλων τῶν ἀπλῶν. Oportet enim medicum nosse, non modo quod calido, frigido, humido, atq; sicco inter se contemperatis, unaquaq; pars sit, sed & specialiter inquirere, quod sit temperamentum ossium, qualeq; illud carniū, nervorum, venarū, & uniuscujusq; similarium. Alias autem per τὸ εἶδος intelligit non Aristotelicam sed Democriteam Formam, τὸ σχῆμα nimirum καὶ τὴν σύνθεσιν, figuram atq; compositionem, quod apparebit, si quis cap. 12. & 13. sexti de Usu partium legerit ; ubi longo sermonis tractu de Causis agens, quatuor illis, quas ipse ponit, Scopo, Efficienti, Materiæ, Instrumentis, vix dignam putat quæ ἀριθμῆται quintam hanc, quam τὸ κατὰ & τὴν κατὰ τὸ εἶδος ἄλλων, id secundum quod, & formalem Causam, appellat. qualia etiam sexti de Sanitate tuenda capite tertio ab ipso proferuntur.

foa { ad αὐτὸν ἀπὸ τῆς
ad αὐτὸν ἀπὸ τῆς

LXIX. Cum igitur viderent tum Medici tum Philosophi, repudiata fuisse à Galeno Formam substantialem, in iuspicionem venire debuerant, non siue Causa factum id ab ipso fuisse. Quamquam enim nos nullius hominis auctoritatem in quacunq; Philosophiæ parte valere quicquam velimus, nisi quatenus argumentis tueri se ipsam potest ; cum illis tamen alia res est, qui omnia auctoritatibus metiuntur. quare illi in tanti momenti re tanti viri iudicium non debuerant ita neglectui habere ; qui præsertim nec primus nec solus hoc Formæ commentum rejecit : quandoquidem

dem universa Stoicorum secta illam similiter damnavit, quamquam informem illam Materiam primam cum Aristotele agnoscerent. Attamen & ex illa communi Materia quatuor Elementa, & ex Elementis omnia fabricabant, absq; ulla Forma substantiali, sola novarum qualitatum introductione contenti: quae ipsa Platonis quoq; fuit Philosophia, uti ex Timaeo clare apparet, quicquid Aristotelici in contrarium dicant. Non solus igitur Galenus, sed cum Stoicis secutus Platonem, veteresq; Philosophos ad unum omnes, quorum nemo istam ^{substantialem Formam} agnovit, hac in parte ab Aristotele discessit. neq; obest, quod a veritate & ipse non minus aberraverit cum sua Crasi, quam Peripatus cum Forma substantiali. ^{facilius enim est, etiam maximis ingenijs, committos ab alijs errores animadvertere, quam Verum invenire, inq; eorum locum substituere.} Scimus quidem mancipia Aristotelicorum deliriorum solere amarulento dente Galenum profcindere, quod avidissimus carpens se meliorem, sola obtrectandi prurigne, non Veritatis amore, in Aristotelem incurfaverit, quoties aliquid in ipso redarguit. ast non Galenum, sed ipsos calumniandi studio nimium indulsisse, satis notum est omnibus, qui in Galenicis scriptis versati. quippe quod de seipso praedicat, *ὅτι δουλοῦς ὀνομάζει τῶν ἐαυτῶν ἀναγορεύοντας ἀπὸ ἑνὸς ἀνδρῶς, ἐπὶ λέγοι δὲ τὰ πρὸς εὐκλείδους καλὰ*, quod servos nominet eos, qui ab ullo viro denominationem sibi assumunt, quodq; eligat quae apud unumquemq; egregia sint, apparet illum re ipsa studuisse implere. & si non semper optima elegit, non ipse, sed communis mortalium caecitas accusetur. fecit quod in se erat: elegit quae optima ipsi videbantur; neq; quicquam ipsi propterea minus placuit, quia Aristoteli placuerat, si verum id esse judicaret. imo in talibus solet cum perhonorifica mentione laudare Aristotelem ejusdem sententiae autorem. & venia illi esse debuit Aristotelem reprehendendi, qui ne Hippocratem quidem (cui tantum ipse tribuit, quantum nemo ignorat) sustineat parcere, ubi ipsum Veritati parum consentanea locutum esse existimat: praesertim cum illa, in quibus Aristotelem castigat, sint pleraq;

*Id quo sunt stabunt
in Naâ illa q' dicitur
quaeo radice illam
quaeo Radice Turis.*

De propr. libr.

Cc

pleraq;

Job. 6. 24. Si viderent
doctores in, taerbo.
doctores in, taerbo.
arguta & Conuictis

pleraq; adeo enormia ac portentosa, ut ipsa illa monstra, in quæ sententias Priscorum nequaquam ita pravæ, sepe etiam optimas, passim transformavit ac deformavit Aristoteles, aut æquent, aut antegrediantur; quicquid obstinati nudentur pro suo Præceptore ac contra Galenum Peripatetici. Et quam non obtrectandi studio ista coarguerit Galenus, vel hinc apparet, quod tam pauca attigit è tam grandi sylva. certe præter illa, quæ nos toto hoc opere, ipsa instituti hujus necessitate coacti, in medium producimur, tot adhuc Aristotelis errores supersunt, ut magna ijs volumen implere possemus, neq; tamen quicquam eorum, quæ Ramus aut alij ante nos exagitaverunt, attingeremus. Sed & à candore nostro plurimum abest illa alienam Famam ex professo traducendi rabies, & ab instituto nostro, cum propositum nobis sit, Veritatem docere, non aliena errata *περὶ ἀεὶ ἰσχυρῶς*, illis tantum exceptis, quæ nisi demoliamur, nostra introducere non possumus.

Et eundem quoq; Galeni animum fuisse, nemo nisi odio & iræ indulgens negabit; ac proinde ille, qui & vivebat eo tempore, quo Peripatetica Philosophia summopere in scholis florebat, & amicis ex illa secta utebatur quam conjunctissimis, & permulta ejus placita retinebat ac sequebatur, nunquam principale hoc illius caput sustulisset, nisi multæ magnæq; absurditates, quibus id est implicatum, hoc ipsi suassent. quod tamen non in eum finem proficimus, ac si Galeni de Forma judicium pro argumento valere deberet: imo nisi aliunde, ac solidis rationibus, fecimus planissimum, Formam Aristotelicam esse figmentum merum, fidem nullam aut nobis aut ipsi haberi postulamus.

x In alius in
a marvia.

LXX. Iis autem ex abundantia addatur locus ille ex Aristotele, ubi Formam statuens extrinsecus advenire, & esse aliquid per se subsistens, etiam priusquam compositum constituere incipiat, apertissimè suis de Forma placitis ipse contradicit, inter quæ Inseparabilitas est unum ex præcipuis, sicut omnibus notum est, qui Peripateticam Philosophiam

sophiam vel à limine tantum salutaverunt, & nos jam antea attigimus. Est autem ille locus in primo de partibus, cap. 1. ubi longa oratione deducit, Animæ considerationem ad Naturalem philosophum pertinere, quia Naturæ vocabulum etiam Materiam quoque tribuatur, præcipue tamen Formæ competat, quæ etiam sit καὶ ὡς ἢ κινήσεως, καὶ ὡς ἢ τέλος, & tanquam Causa movens, & tanquam finis, Forma autem in animalibus sit Anima, aut Animæ pars una, vel plures. non dicit Animam simpliciter, quia ἢ νοητικὸν ^{facultatem} partem intelligendi vi præditam, diserte excludit, quippe quod non sit κινήσεως ἀρχὴ, ^{principium} motus. itaque vult tribus tantum illis Animæ partibus (partes ipse appellat) competere, ut Naturæ sint ac dicantur, Vegetativæ, Sensitivæ, ac loco motivæ: quarum unaquæque sit Principium certi motus, prima ἀυξήσεως, augmenti, altera ἀμειώσεως, alterationis, (quam recte hoc, ipsius discipuli viderint) tertia φθορᾶς, latioris. Hisce ita constitutis, pergit, hoc motus Principium ac Causam nos habere ex Universo, sicuti indidem habemus Elementa, è quibus corpora nostra conflata sunt, φαίνεται ὅτι ὡσαύτε ἐν τοῖς τεχναστοῖς ἐστὶ ἢ τέχνη, οὕτως ἐν αὐτοῖς τοῖς πράγμασιν ἄλλη ὡς ἀρχὴ καὶ αἰτίη τινῶν, ἢν ἔχομεν, καὶ ὁμοίως ἢ θερμὸν καὶ ἢ ψυχρὸν, ἐκ τῶ πάντων. Apparet enim, sicuti in arte factis est ars, sic in ipsis rebus [naturalibus] aliud quoddam Principium & Causa ejusmodi, quam habeamus ex Universo, itidem ac calidum & frigidum. Verba sunt apertissima, neque ullus patet effugio aut excusationi locus. neque enim de Mente hæc intelligi possunt, quam expressissimis verbis ibi negat, esse tale motus Principium, ac sunt reliquæ Animæ partes; neque de spiritu illo cœlesti, quem Animæ ac Corporis vinculum facere solet: quia Spiritus ille non est ipsi Anima, aut Animæ pars; & propterea non illud motus Principium. Videtur quidem in prioribus istius disputationis verbis tanquam dubitandum in incerto posuisse, ipsane anima sit Forma animalis, an aliquid præter ipsam, sed ipsi tamen conjunctum individuo nexu, spiritum illum haud dubie innuens, ἄλλο τῶν ἑα ἐκ ὁμοίων λέγουσι,

x quo tenet?

x ultimus, o plus
blava, istum,
quid, viderit.

Cap. I.

καὶ οὐα κενόν ὡς τοιοῦτον τὸ ζῶον, καὶ περὶ ἐκείνης, καὶ
 ὡ καὶ ποῖόν τι τῶν μορίων ἔλασον, ἀπὸ τῆς καὶ περὶ τῆς ἐπι-
 σταξ τῆς κλίνας, εἰ δὴ τοῦτο ἔστι ψυχὴ, ἢ ψυχῆς μέρος, ἢ
 μὴ ἀνεῦ ψυχῆς ἀπελθούσης γέν. ἐκεῖ ζῶον ἔστιν, ὅτι
 τῶν μορίων ὅσον τὸ αὐτὸ λείπεται, πλὴν τῆς σχήματι μόνον.

Liquet itaq; quod non recte dicant, & quod dicendum sit,
 quod ejusmodi est animal, ac de ipso, quid sit ac quale quid
 unumquodq; membrum, sicuti & de Forma lecti, si modo
 hoc est anima, aut anima pars, aut non absq; anima. sane
 ubi abierit, non amplius animal est, neq; ullum membrum
 relinquitur idem, nisi figura duntaxat. sed in progressu
 satis mentem suam aperit, neq; aliud quid ab ipsa anima
 ad illam dignitatem admittit, ut sit animalis Forma & Na-
 tura.

Cum autem dicat, nos habere hanc Naturam
 ἐκ τῆς παντός, omnino sensit, eam aliquid fuisse, etiam antea
 quam nos illam haberemus. Non enim hæc ita exponere licet,
 ac si id intellexisset tantum de ratione effectiois, ut τὸ πᾶν
 sit cælum, quod & alibi sic appellat, & multis in locis
 vult concurrere ad rerum generationem. hæc, inquam,
 expositio locum habere non potest, ob adjuncta illa verba;
 καὶ ἀπὸ τῆς θεοῦ καὶ τῆς ψυχῆς, quæ etiam cogunt τὸ πᾶν
 non de cælo accipi, sed de Universitate rerum, non enim
 è cælo veniunt Elementa in mixta (cum ibi nulla sint Ari-
 stotele.) sed è mole Universi. Apparet igitur vel ex ipso
 Aristotele, quid de Forma illa substantiali inseparabili sen-
 tiendum sit, cui ipse tam parum confusus sit, ut pro ea ne-
 scio quid extrinsecus accessitum in mixta introduxerit,
 quod ejus officio fungeretur. Nam quæ de Animalium
 Forma dixit, generalius ad omnes aliarum rerum Formas
 transferri nihil vetat, cum nullam hic differentiam con-
 stituant Peripatetici, & omnem Animæ aut partem aut spe-
 ciem, præter solam Mentem, faciant ejusdem conditionis,
 ac Formam aliam quamcunque, quantum ad existentiam
 earum, ortumq; ac interitum attinet. itaq; ut reliquas
 Formas, ita Animas quoq; illas & è Materia potestate
 educi, & Materia illigatas, sive ut, ipsi loquuntur, materi-
 ales esse volunt, & inseparabiles; quæ omnia hoc Aristo-
 telis

telis loco planissime evertuntur. Neq; ab eo multum ab-
 lādunt illa, quæ Exere. 307. scripsit Scaliger, *Non animam*
modo & mentem humanam, sed omnem cujuscunq; perfecte
misti Formam esse naturam quintam & rem caelestem, longe
aliam à quatuor Elementis. quanquam admirari licet, cur
 imperfecte mixta, & ipsa Elementa non sit profecutus pari
 liberalitate; præsertim qui ita agre ferret Averroem di-
 minutas Formas Elementis assignare, quas propterea non
 debuit ipse à reliquarum Formarum societate velut in ex-
 ilium misellas prourbare, sed ut hoc ipsi donemus, sequi-
 tur ex illis verbis, Omnes perfecte mistorum Formas, æque
 ac Mentem; individuo illo Materix nexu nequaquam te-
 neri, sed & separabiles esse, & separari re vera; ac post
 compositi interitum superesse; siquidem Mentem esse im-
 mortalem, atq; à morte manere, patat abunde probari ex
 hoc Principio, *Quod ipsa est quinta natura, & res caele-*
stis: nullam enim naturam caelestem esse corruptibilem.

Cap.I.

Sect. 20.

Sect. 20. in
princip.

LXXI. Ut igitur seponamus multas illas ac maximas
 planeq; inextricabiles difficultates atq; absurditates, ex ipsa
 Peripateticorum de Formis doctrina orientes, eamq; inse-
 parabiliter comitantes, quarum unaquæq; per se sufficit ad
 eas plane abrogandas, atq; de medio tollendas: qua fronte
 tantum in Philosophia caput, atq; est illud de Substantia-
 libus Formis, obrudi mundo potest ob solam Aristotelis
 auctoritatem (quippe nullo alio ipsæ fundamento nituntur,
 uti superior sermo declaravit) qui quum eam in Mundum
 primus omnium mortalium introduxerit, non modo nul-
 lis eam argumentis astruxit, sed & ipse alicubi ea planis
 verbis tradit, quæ præcipuis suis de ea decretis apertissime
 repugnent: sicuti hoc loco ea dicit, unde liquido sequa-
 tur (quod alibi, ubi suam de Formis doctrinam pertractat,
 summopere abhorret) Formas omnes & ante compositi
 ortum existere, & post ejusdem obitum manere: sicuti &
 Scaliger, tenacissimus alioquin atq; pugnacissimus totius
 Aristotelicæ de Formis doctrinæ, uti & reliquorum Peri-
 pati somniorum, sectator ac defensor, hunc tantum in pro-

C c 3

pria

Cap. I.

pria schola solacissimum commisisse deprehenditur. Certe præstitisset tales Formas semper ab ijs traditas fuisse. Potuissent enim & defendere illas sine ulla ingenti absurditate, & omnes illas difficultates, in quas nunc cum illa sua commenticia Forma se ipsos conjiciunt, effugissent; præsertim illam omnium maximam, quod substantiæ & oriatur è nihilo, & in nihilum revertantur; & metui Scaligeri, *Quod sic darentur Formæ certo numero circumscriptæ*, facile erat moderi: siquidem animæ plantarum, bestiarum, hominum (præter Mentis: coecutiunt enim, qui unam tantum in homine animam, neque aliam quam immortalē, vident) nequaquam sunt certo numero circumscriptæ, & tamen existunt, antequam in corpora sua ingrediantur, manentq; postquam ex ijs emigraverint: neq; ob hoc est una generalis Mundi anima, quam invicissima Veritate introductam fuisse in Philosophiam, nos libro quarto prolixè monstraturi sumus. Quomodo autem sublatâ Animâ Mundi, verum tamen illud sit, quod nos de animis dicimus; ejus rei explicatio debetur alteri itidem hujus operis loco, ubi animarum conditio ex professo excutietur. Si itaq; talem invexisset Formam Aristoteles, qualem isto loco videtur animo concepisse, multo firmior erat futura ipsius philosophia, neq; ita subversu facilis, utpote veritati longe proximior; quanquam ne sic quidem ex toto vera. Est enim in plerisque perfecte mistis talis aliqua natura, multorum effectuum, quos Formæ ascribere ipsi solent, autor; quæ propterea, ut & stirpium ac animantium animæ, Formæ appellationem sustinere quodammodo posset; quanquam multæ aliæ conditiones illi desunt, quas Formæ suæ ascribunt Peripatetici, cum tamen neq; has habeat, neq; illas, utpote quæ nihil est ipsa, sicuti superiori sermone abunde est demonstratum; unde novum quoq; exurgit contra Materiam primam argumentum, quippe quæ sublatâ Formâ esse nulla potest; quod per se ita perspicuum est, ut probationis non indigeat, & satis sit verbo id indicasse.

SECTIO

SECTIO QUARTA.

DE PRIVATIONE.

I. Aristotelis sententia de Privatione. II. Privatio ever-
 titur ex Aristotelica Principiorum descriptione. III.
 Ridicule expositiones, quibus Aristotelici illud Aristo-
 telis dictum, Principia semper manere oportet, in ali-
 um sensum trahunt. IV. Vanitas istius effugy, quod
 Privatio, etiamsi non componat res ipsas, componat ge-
 nerationes rerum; sive quod sit Principium generatio-
 nis & rei generande, non rei genite. V. Examinatur
 alterum commentum, quod dicit Privationem esse Prin-
 cipium rerum; non ut partem componentem, sed ut
 terminum à quo. VI. Privatio non potest esse Prin-
 cipium, cum sit nihil termino. VII. Privationem con-
 sistere cum Forma expellenda (quod multi dicunt Pe-
 ripatetici) absurdum esse ostenditur. Vana distinctio
 inter Negationem & Privationem. Privationis non
 possunt esse ulla differentie. VIII. Conimbricensium
 somnium, Privationem in instanti tantum existere, &
 rursus evanescere. IX. Privationis & devotutu ipse
 agnoscit Aristoteles, & tamen ejus inventionem, tan-
 quam placari mysterij, magna sibi gloria ascribit. X.
 Privatio nihil; quum nunquam existat. XI. Privatio
 non contraria Forma. XII. Vana distinctio inter
 Privationem, & Materie potentiam. immodestia Sca-
 ligeri adversus eos qui Privationem tollunt; quum
 tamen ipse fateatur alibi, Privationem nihil esse. In-
 anis Conimbricensium conatus, negantium Privationem
 esse ens intentional.

sum Invidiosabile
 Inamullabile
 In-
 Invidiosabile
 Invidiosabile
 Invidiosabile

Invidiosabile

Nunc tempestivum erit, ad tertium Aristotelis Prin-
 cipium transire, nempe Privationem: quanquam
 fortassis nonnullis videbitur supervacuis hic labor, cum
 sublata Materia prima & Forma, sponte illam evanescere
 sit

esse, neq; ex alijs, sed ex ipsis omnia. & adhuc clarius ejusdem libri capite septimo: εἴτερον εἶσιν αἰτίαι καὶ ἀρχαὶ τῶν φύσει ὄντων, ἐξ ἧν πρώτων εἶσι καὶ γεγόναι, Siquidem rerum natura constantium Cause atq; Principia ea sunt, ex quibus primis constant atq; orta sunt. Et eodem spectat, quod capite sexto dicit, Τὰς δὲ ἀρχὰς αἰεὶ δεῖ μένειν, Principia semper manere oportet: quod idem est, acsi diceret, Quamdiu res manet, Principia ipsam constituenta debere manere, quippe quæ ita essentialēs ipsius partes sunt, ut sine ijs nec constitui nec manere aut perseverare ullo pacto queat. Iam ex Privatione res non gignuntur aut constant, neq; Privatio semper manet, quum & ipse i. phys. 7. satis clare innuat, & omnes ejus sectatores magno consensu affirmant, Privationem non manere in re genita, sed adveniente Forma evanescere. Aut igitur falsam tradidit Aristoteles Principiorum descriptionem, perperamq; hoc ijs attribuit, ut semper manerent, utq; res ex ipsis fierent & constarent; aut male inter Principia ascripsit Privationem, è qua res nequaquam fiunt & constant, & quæ nequaquam in rebus manet.

III. Aristotelicis quidem aliter videtur, & manifestissime huic contradictioni se mederi posse non desperant; quod ut faciant, multa & mirifica excogitant, sed admodum sane futilia, uti ex sequentibus apparebit. Etenim quantum ad illum locum, quod dicitur, quod Principia semper manere oporteat; verum ac genuinum sensum, qui ex illis verbis sponte fluit, nequaquam admittentes, aliam atq; alienissimam ipsius expositionem comminiscuntur, eaq; in re haud parum inter se dissentiunt, quum varij varias explicationes, diversissimas ac plurimum inter se discrepantes, afferant: quæ cujusmodi sint, facile erit judicium facere ex duabus illis, quas Conimbricenses ut omnium optimas selegerunt. Prima est, *Manere Principia, non omnia, sed quæ in rei compositionem coeunt.* sed hoc ex illo loco haberi non potest; imò contrarium prorsus apparet, cum tota illa prioris capitis parte loquatur Aristoteles tantum

1. Phys. quæst.
10. art. 2.

Cap. I.

de duobus Principijs contrarijs, Forma & Privatione, quum de tertio principio, nimirum Materia, nihil adhuc constituerit. itaq; si hac conditio competit Materia, de qua vix ullum adhuc verbum fecit, multo magis competere debet reliquis duobus Principijs, de quibus illic ex professo agitur. Altera solutio a Conimbricensibus posita, est, quod verba illa, *oportet principia manere*, ita explicanda sint, Quod omnia tria debeant concurrere ad singulorum rerum generationem: quae solutio risu diluenda est, quippe contrarium dicens ijs verbis, quorum explicationem profiteretur, revera enim hoc dicit, Non esse necessarium ut Principia maneat in re generata, cum sufficiat illa concurrere ad ejus generationem. At Aristoteles non dicit, quod debeant concurrere, sed quod debeant manere. Et nihilo meliores esse reliquas quoq; expositiones, tum illam Alexandri, qui, *Principia semper manere*, in hoc sensu intellexit, quod Principia aeterna sint; neq; eam Averrois (quam secutus est Mercengius Dilucid. 9.) quae istorum verborum hunc dicit esse germanum intellectum, Quod semper debeant manere in ratione principij, & ex alijs minime fieri; ita ut, *Principia semper manere*, nihil aliud sit, quam *Principia ex alijs non fieri*: unusquisque, sobrie ista considerans, nullo negotio percipiet; & ex ijs quoque, quae alij Peripatetici, alijs expositionibus addicti, contra istas disputant, poterit intelligere: ut nobis necesse non sit, pluribus commonstrare earum vanitatem; quam tamen ut alibi passim, ita hic effugere non valent Peripatetici, quamdiu summæ Aristotelis inconstantia summam suam pertinaciam adjungunt, ut quidvis pati, ac in quavis se malint vertere, quam veram ipsi medicinam adhibere; ut quando adeo fluctuatur, ac sibi ipsi aperte repugnat, atq; *ἀόισα τὰ* statuit, detegerent ipsius vanitatem, aut saltem agnoscerent, eumq; sic agentem desererent: à quo tantum absunt, ut nulla tam absurda tamq; inconcinnata in eo occurrant, quae non propugnare atq; inter se conciliare adnitantur: quod dum agunt, plane nugae agant necesse est.

* Inevitabilia sunt
J. Duplex Regnum

IV. Quo-

IV. Quomodo autem, ut Aristotelem à contradictione vindicent, ac Privationem salvis omnibus ipsius dictis in Principiorum numero retineant, valde incongruas istius sententia, *Quod Principia semper manere oporteat*, expositiones moluntur Peripatetici; ita illud quoque dictum, quo ex Principijs res fieri ac constare dicit Aristoteles, non minus mirabiliter intorquent, quo ejus vim effugiant, neque propter ipsum cogantur fateri, quod Privationem male principijs annumeravit ipsorum Praceptor, legesque Principiorum à se ipso scriptas eo violavit; quum omnes pro confesso ponant, quod Privatio non ^{veniat} in rerum compositionem, quodque res minime ex ea constent. Et duabus quidem hic utuntur solutionibus, quibus efficere se posse sperant, ut quamvis Privatio non ingreditur rerum compositionem, in eam tamen quadrare valeat ista sententia, quae definit Aristoteles, *Res ex principijs fieri*. Primo aiunt, Privationem esse Principium intrinsecum productionis naturalis, etiamsi non sit ipsius Compositi; & quanquam rei ortae principium nuncupari non possit, quum in ea non permaneat, sed accedente Forma aboleatur, esse tamen Principium ipsius generationis. Admitto (inquit Toletus l. Phys. quaest. II.) *omnia Principia componere, sed generationem & mutationem rei: at vero rem ipsam tantum dea componunt, puta Materia & Forma, privatio vero non: unde est intrinsecum generationis Principium (& hoc sufficit) non autem ipsam rei.* Et similiter Vicomercatus, *Quomodo enim artus à re, qua oritur, differt, tametsi ad eam referatur, in eamque desinat, ita & ejus principium aliquod esse potest, quod rei genita non erit. Quid autem sibi velint per hæc, quod Privatio sit Principium generationis, non rei genita, breviter indicat Toletus, aiens quid sit Principium rei in fieri, non rei factæ; & prolixius declarat Vicomercatus, Privationem esse rei partem, dum oritur nondumque perfecta est; ipso ortus momento terminari. itaque rei, quamdiu sit, partem dici posse: mox tamen ubi genita est, & complementum suum nacta, desinere in ea esse ut partem, utpote Formæ adventu deperditam:*

in conditionariis de conditionibus non est.

Tolet. 1. phys. q. 1. art. 21.

Comib. 1. phys. c. 9. quaest. 8. art. 2.

Vicom. 1. Princip. nat. 18.

1. Princ. nat. 18

exigo ut videtur originem, utrumque i. pangenitatem, utrumque, medietatem utrumque, nihilitatem utrumque.

augot

D d 2

ditam:

Cap. I.

non est illud quod dicitur,
quod proprietas,
quod attributio, quod
naturalitas in se.

Si dicitur ad hoc autem
sui quod dicitur dicitur
esse potest esse audiat
solum necessitate sui
et audiat partem solam
nihil est hoc quod
dicitur dicitur ad
nihil, et dicitur nullum
sui nullitate sui
non est dicitur.

Non est dicitur est parte
est, non dicitur in parte
ullam. Non dicitur
est dicitur ullum
est dicitur ullum
officiam ullam.

Nulla dicitur.
Nulla dicitur.
Non dicitur
mali.
Nulla dicitur
Nulla dicitur dicitur
sui dicitur.

Tolet. I. phys.
quest. II.

ditam: ad quod nos ita respondemus. Cum unaquaque res
per Formam sit id quod est, ne esse quidem omnino,
quamdiu Formam non accepit, aut non entis partes esse
non possunt. & si pars est rei, non est pars rei quae gene-
ratur, sed ejus quae interit, cum ipsi fateantur, simulatque
introducitur Forma, Privationem evanescere. & si illa sunt
rei partes, quae ipsi inerant, antequam fieret hoc aliquid
per novam Formam, Forma amissa erit rei genitæ pars,
quippe quae in Materia fuit ad illud usque momentum, quo
nova Forma introducebatur. Si igitur, esse generationis
principium est (ut ipsi explicant) esse principium rei dum
generatur; male aiunt privationem esse principium gene-
rationis rerum, seu principium rerum dum generantur.
Quamquam enim duplex statuitur generatio, quarum altera,
quae est velut preparatio quaedam ad prioris Formae abje-
ctionem, & novae acquisitionem, habet aliquod temporis
spatium, ac non subjecto tota, sed veluti per gradus per-
agitur; generatio tamen proprie dicta, ipsa nimirum For-
mae introductio, non fit aliquo temporis tractu, sed in in-
divisibili momento, secundum ipsorum placita: ipso au-
tem illo momento, quo Forma introducitur, privatio esse
desinit. Quod si igitur, dum privatio est, res nondum est,
neque in totum, neque ex parte (quum res non per partes,
sed repente integras generari statuunt) & simulatque res
esse incipit, privatio confestim aboletur atque evanescit:
nullo iure dicunt, privationem esse rei partem, dum gene-
ratur; atque ita dicendo, suis ipsorum de Forma ac Gene-
ratione decretis evidenter contradicunt.

V. Alter modus, quo illam Principiorum conditionem,
quod res ex ijs fiant & consent, Privationi aptare student
Aristotelici, in eo consistit, quod dicant in illis verbis, Prin-
cipia neque ex se invicem sunt, neque ex alijs, sed ex ijs omnia,
vocalam, Ex, aequivoce sumi, ita ut illa duo priora ex,
dicant habitudinem partis componentis; tertium ex dicat
habitudinem termini; ut illorum verborum, Et ex ipsis
omnia sunt, sensus sit, Aut ex partibus, ut ex Materia &
Forma.

Forma, aut ex termino, ut ex Privatione. quippe Privationem esse terminum à quo ipsius generationis, & sic Principium rei genitæ. Id unde per se generatio proficiscitur (inquiunt Conimbricenses) verè ac proprie principium illius est, ac proinde Privatio est principium per se generationis, quum generatio per se oriatur à privatione, quia generatio est progressio à non esse ad esse, ut à termino à quo; qui terminus quum non sit Materia (siquidem terminus, à quo res oritur, utpote Forma geniti contrarius, non manet: Materia autem semper manet) consequens fit, ut sit ipsa forma privatio. Sed hæc distinctio, quod fieri ex in illa Principiorum definitione dupliciter sumendum sit, (pro fieri ex aliquo, vel tanquam parte componente, vel tanquam termino à quo) ex ipso Aristotele haberi non potest, qui in illo libro verbum faciat nullum termini à quo, aut quod privatio concurrat ad generationem tanquam terminus à quo. & si recte dicitur, fieri res ex aliquo, tanquam termino à quo, inepta est illa Aristotelis interrogatio I. phys. 6. πᾶς ἐν μὴ ὄντι ὄντι ἂν εἴη; quomodo ex non substantis substantia fieret? Præterea si satis est Privationi ut rei Principium dicatur, quia res ex ea generetur, tanquam ex termino à quo; nihil impedit, quin ipsius quoque Formæ Principium dicatur, cum & Forma fiat ex Privatione, ut ex termino à quo, sicuti ex nocte fit dies, atque ex tenebris lumen. Ast si hoc recipiatur, & si vocula, ex, ita late sumatur in illa Principiorum descriptione, non constabit illa conditio, quam ipsis ibi attribuit Aristoteles, Non fieri ex se mutuo.

VI. Sed ut hæc omittamus, atque ipsis concedamus, ut particulam hæc pro libitu explicent, aliamque prioribus locis, aliam posteriore significationem ipsi attribuant: quomodo erit principium alterius rei, quæ non est ipsa quicquam. Non esse quicquam, ipse fatetur Aristoteles, qui dicit eam esse μὴ ὄν, neque id per accidens, sicuti Materia est, & ὄν, sed simpliciter & per sese, quippe quæ nullo pacto sit substantia, sicut illa, est non ens nequit esse Principium entis, neque nihil potest conferre quippiam ad corporis naturalis

D d 3.

gene-

I Phys. 8. & 9.

x Animalis virtus
 patet virtus
 Ius ad virtus
 factus ad virtus
 optant ad virtus
 Ite bonum ad aliquid
 Ite bonum a quibus, est.

Cap. I.

generationem, nedum ut ejus Principium statui mereatur, nimis enim vanum est, quod afferunt Conimbricenses, *Quaquam ens non possit dependere à non ente, ut ab influente aut ab impartiente aliquod esse, posse tamen ab ea dependere, tanquam à termino, atq; ut ab eo, quod essentialiter ad suum conceptum requirit.* Profecto & locum omnis res essentialiter ad sui conceptum requirit, quippe sine quo fieri nullo modo potest, quare & illum facere Principium debuerant, neq; est quod causentur, disparem esse loci ac Privationis rationem, cum ille sit extra rem, hæc verò intra ipsam. neq; enim intra ipsam esse potest, neq; extra, quod est nihil omnino. & si vel maxime esset aliquid, non tamen esset quid internum, cum dicant esse terminum à quo: talis autem terminus non est intra rem ipsam. & quomodo sit intra eam, cum qua aut in qua ne ad minimum quidem temporis momentum subsistere potest, ut ipsi dicunt.

VII. Quaquam mirum est, tantam intercedere Privationi imicitiam cum Forma illa, cui viam & aditum munivit ad Materiam, & nullam intercedere cum ipsa, cui exitium molitur: quæ tamen adeo ipsam non aspernatur, ut uno in contubernio admodum socialiter vivant; ubi altera illa Forma, quæ tantum ipsi beneficium debet, ne ad punctum quidem temporis consortium ipsius vult tolerare. etenim si privatio non est cum illa Forma, cui interficiendæ navat operam, non est unquam omnino. oporteret enim dari tempus aliquod, in quo Materia post amissionem prioris Formæ, & ante susceptionem novæ, omni prorsus Forma careret; quod validissime omnes negant Peripatetici, asserentes Materiam ne indivisibili quidem temporis momento posse sine Forma subsistere. cum itaq; in instanti fiat prioris Formæ excessus, & novæ introductio, Privatio autem cum illa Forma, ad quam habet relationem non possit consistere: oportet aut non sit unquam, aut sit cum prioris Formæ. & hoc posterius multi affirmant Peripatetici, Simplicius, Piccolomineus, Zabarella, Vicomercatus, Toletus;

Toletus; nempe, Privationem in subjecto, in quo inest, ponere aliquam Formam positivam, aut contrariam, aut aliquo modo oppositam Formæ producendæ. & hoc coguntur dicere necessario, quippe qui statuunt, Omnem generationem præsupponere aliquod compositum, ex quo res generanda per transmutationem fiat, cum Materia nuda non subjiçiat actioni agentis, quod debet generare. imò Zabarelle adeo necessaria conjuncta est Privationi Forma, ut dicat ex Materia nuda & penitus inaffecta, si daretur, fore ut nihil penitus generari posset, quia apta non esset ad sustinendam actionem agentis. Sed æque absurdum esse, ut conjungatur huic Formæ, quam ut illi, facile monstrare possumus. Dicendum enim est, aut unicam tantum esse Privationem, omni Formæ contrariam, aut plures esse Privationes, ita ut alia aliæ Formæ sit contraria. Prius si dicant, per se evidens est, quod cum una Forma non possit Privatio magis constere, quam cum alia, si omnibus simpliciter adversatur, contraria autem in eodem subjecto simul moveri non possunt. necesse igitur est, ut dicant alterum. Et hoc quidem dicunt omnes, quippe nullo modo cupientes admittere, quod Privatio ideam sit cum negatione. hanc enim, quæ sit universalis omnium Formarum absentia, & nihil sit, ac esse penitus tollat, & solum removeat, nec quicquam ponat, multum differre à Privatione, quæ connotet subjectum definitum: esse enim absentiam Formæ in subjecto apto recipere Formam, & habilitatem ad id habenti namq; eam importare potentiam quandam proximam in eo subjecto, in quo inest, ad eam Formam, cujus est Privatio. itaq; duplicem esse Privationem, aliam in Materia prima, quæ dicit potentiam primam ad quamlibet Formam, & unam tantum esse hanc; aliam in Materia proxima ad quamlibet Formam, quæ sit terminus propinquus generationis: & hanc esse multiplicem, sicuti multiplex est Forma introducenda. Sed hæc Privationis multiplicitas (ut sic dicamus) facile everti potest, & proinde totum hoc de Privatione commentum, quæ absq; illa proxima potentia non differet

Tolet. 1. Phys. quæst. 15.

De Mat. 8.

Zab. 1. de Mat. 7.

Averr. 4. Metaph. com. 4. Vicom. 1. Princ. nat. 17.

Tolet. 1. Phys. text. 49. & text. 70. & text. 83. Piccol. 1. Phys. text. 61.

Cap. I.

differet à negatione, quod tantopere ipsi reformidant. Et enim illa potentia proxima ad certas Formas suscipiendas, dicunt differentias Privationis. Ast in Privationem non cadunt differentia, quippe quæ est non ens, non entis autem nec sunt nec esse possunt ulla differentia, nec est quod cavillentur, non ens multipliciter sumi: nos enim capimus pro eo, quod simpliciter & absolute non est quicquam omnino; quod à nobis sumi debere si negaverint, tanquam ἢ ἐν ἀρχῇ, meditentur jam non quid nobis, sed quid Aristoteli respondeant, cujus hoc est axioma, & Privationem esse non ens simpliciter, quippe quæ nec substantia sit nec accidens; & propterea non admittere ulla differentias. Οὐκ ἔστι δὲ ἀσφοδὰ σείσεως, ἢ σείσεως, ἀδύνατον ἢ εἶδη εἶναι τῶ μὴ ἔντος. non est differentia privationis, inquantum est privatio. impossibile enim est, ut sint species non entis. & in quarto Phys. quoque contra eos, qui ponebant vacuum, ob motum, ita argumentatur, ut dicat, Posito vacuo contrarium, prorsus sequi, quam ipsi volunt.

1 De part. 3. cap. 8.

in Vacuo Insubstantia
 ubi, sic accidens
 vacant. In Vacuo ubi
 sic dicitur vacant.
 In Vacuo domini, omni
 legati vacant. In
 Vacuo hanc, sic hanc
 vacant. In Nullitas
 fundi, omni punctum
 amittantur. in
 Vacuo persona, omni
 sua vacant hanc omni
 substantia vacam
 omni substantia vacant
 ego impossibilis motus
 in in digno, debet
 mobile in digno vacat
 digno d. finiri, et sibi
 ipsi. hanc suo fundo,
 suo circulo ubi
 Incumbent. id est
 o. o. moventi per vacuum
 in in vacuo. In digno
 Insubstantia d. quod
 o. o. moventi.

neccesse enim esse, ut in vacuo omnia quiescant, quia non erit, quorsum moveantur; quia inanis nullæ sint differentia. vacant. ἢ ἐν κενῷ ἀνάγκη ημεμεῖν. & ἢ ἔστιν, & μᾶλλον ἢ ἥττον κινηθίσεται ἢ ἢ κενόν; ἐν ἔχει ἀσφοδόν. in vacuo necesse est quiescere. non enim est, quò magis aut minus movebitur. inquantum enim vacuum, non habet differentiam. Differentias Privationis nullas esse differentias per sese, sed ratione Formarum, quibus opponuntur; & sic revera differre Privationes Formarum, quomodo realiter differunt Privationes habituum, & diversa est Privatio lucis à Privatione saporis. sed hoc pacto etiam negationis crunt differentia. non potest enim ulla negatio physica esse indefinita, sed necesse est semper exprimat id, cujus est negatio, ut cum aqua negatur esse amara aut calida. & sic Causam nullam habebunt, cur negationem tam enixe à Privatione separent. nam quantum ad potentiam proximam attinet, illa non est à Privatione, sed ipsius Materia: & quod aer tenebrosus habet potentiam proximam ad suscipiendum lumen, hoc non habet à tenebris, quippe quæ potius

potius deberent obistere luci, propter contrarietatem; **Cap. I.**
 cum privatio sit habitui ac Formæ contraria, ex decretis
 Aristotelis. non dabunt nobis vitio; quod exemplum sumi-
 mus ab accidentibus, cum Aristoteli & ipsis nihil sit ma-
 gis solenne, quam generationem & corruptionem substan-
 tialem exemplis generationum & corruptionum acciden-
 talium declarare. Et cum illa proxima potentia ac aptitudo
 sit accidens aliquod in Materia non coeternum ipsi, sicuti
 generalis illa potentia, quam Materiæ primæ attribuunt, &
 semper manere volunt, sub quacunq; Forma, sed per vices
 & oriens in ea, & interiens, Privatio ipsius causa esse ne-
 quit, cum omne accidens (ex ipsorum doctrina) fluat ab
 aliqua Formâ. Et si vel maxime ipsa per se Pri-
 vatio esset causa istius affectionis, esset tamen plane ineffi-
 cax, quia obscuraretur à contraria affectione, Materiæ im-
 pressa à Formâ præsentî. cum enim dicant omnes Formam
 querere sui perpetuitatem, & totam Materiam esse in For-
 mæ imperio ac potestate, haud dubie Materiam ita dispo-
 net, ut velit præsentî suo statu contenta, novationem nul-
 lam appetere; neq; causa ulla est, cur affectio à Privati-
 one fluens debeat esse potentior illâ, quæ fluit ab ipsa præ-
 sentî Formâ, imo cur hæc illam non penitus expellat, &
 veluti perpetuo edicto extra fines suos releget, quippe cum
 Materia, ex eo quod absentium Formarum Privationem in se
 cohibet, actum Formæ, cui velut matrimonio conjuncta
 erat, repudiet, ut actum Formæ, quo caret, admittat, ita
 adulterina quadam ratione maleficio committens; quæ
 sunt ipsa Conimbricensium verba. nullum igitur relinquitur
 tempus. quo unquam sit Privatio. siquidem cum illa For-
 ma, cujus est Privatio, consistere posse ipsi negant Peri-
 patetici: cum præcedenti non posse morari nos ostendi-
 mus, quia generalis Privatio omni æque Formæ contra-
 ria est; particularis Privatio neq; datur, & si daretur, For-
 ma per illam abolenda nullo modo eam secum in eodem
 subjecto tolerare vellet.

1 Phys. cap. 9.
 quæst. 7. art. 2.

VIII. Et certe ipsi quoq; Conimbrincenses, soli fere
 E c inter

1 Phys. cap. 9.
 quæst. 8. art. 2.

Cap. I.

x

inter eos quos novimus Peripateticos, non audent dicere, quod Privatio introducendæ Formæ sit cum priori Formâ conjuncta, quanquam paulo aliud ob argumentum; quia cum Privatio sit negatio Formæ in subjecto naturâ apto, ante punctum generationis Materia non est apta ad Formam, cum nondum habeat dispositionum omnium apparatus ad eam excipiendam, non possit Privatio tempore antecedenti esse in Materia. hæc quidem velut ab alijs objecta dicunt, volentibus probare nunquam dari Privationem. sed ipsorum responsio eodem recidit. nam quanquam dicunt Materiam, quandiu Formam non habet, esse illa absolute privatam, aptamq; ex sese ad eam excipiendam; addunt tamen, Quod proximam & completam aptitudinem tunc solum obtineat, cum perventum fuit ad terminum complementumq; omnium accidentium, quibus ab agente disponitur, qui terminus in ipso tantum generationis momento datur. itaq; in ipso puncto generationis Materiæ, antequam Formam recipiat, inesse summam aptitudinem ad eam recipiendam, quæ sit exactissima Formæ Privatio: Nec repugnare, quod in eodem instanti temporis secundum aliam & aliam considerationem detur in Materia & Privatio Formæ, & ipsa Forma; licet talis Privatio in eodem instanti reipsa ac simpliciter aboleatur.

Profecto piget tædetq; tantis ineptijs an delirjjs confutandis diutius immorari, sed cum hæc ipsa plus quam febriculosa somnia per immensi temporis præscriptionem tam alte hominum animis infederint, ut præ ijs sanam doctrinam contumacissime respuant, devorandum nobis est hoc tædium, & prolixè refutanda illa, de quibus apud animos à præjudicio liberos vix tria verba commutare opus esset; cum Luciani Vera narrationes non contineant majora portenta in Historia, quam pleraq; Aristotelica dogmata in Philosophia: quæ dum mordicus retinent Peripatetici, necesse est ab uno absurdo ad aliud absurdum trandantur (falsas enim theses nisi falsis argumentis tueri haud promptum est; & quod Asclepiadæ olim exprobat Galeius, Οὐκ ἔστι μὴ ἀληθῆς λόγος ἂν ὑπεδέσσει χερσὶν ὀφθαλμοῦ

x bonum ex integra causa.
 defectus de quoq; deficient.
 in causa effectus pariter, admittit cognoscitur. at effectus suspensus in miraculo sury.
 effectus agnoscerit in sua causa naturalitatis reddat in miraculo sury.
 1. multo magis miraculosum si sury naturalis sit.
 ita sit a natura litur si excludat quod modum in quod substituitur

οφθαλμοῦ

οόμενον τινα, μη δ' κατὰ γέλοσον ἄριστον. (Saepe praesertim fieri non potest, quin qui pravis dogmatum hypothesebus nititur, undequaq; ridiculus inveniatur) & non modo cum Veritate, quacum semper male ijs convenit, sed & secum ipsis pugnent passim. Quale enim hoc est, quod hic nugantur Conimbricenses, in eodem instanti & gigni Privationem, & aboleri, & Formam introduci, si fatis est dicere, quod haec non repugnant secundum aliam atq; aliam considerationem, eodem jure nihil non dicere licebit. & si haec non è diametro repugnant doctrinae Aristotelicae, qua τὸ οὐν statuitur indivisibile, non repugnat etiam, dicere, quod summus calor ac summum frigus possint esse simul in eodem subjecto.

*hanc laudant
r. sigl.*

IX. Et quid disputamus diutius contra Privationem, cum ipse Aristoteles in eodem illo libro, ubi tam operose illam astruit, fatis manifesto illam repudiet? Quippe dicit Causas & Principia, è quibus res essentialiter consent ac genitæ sunt, esse Materiam & Formam. *Φανερόν οὖν, ὡς ἔπαρ' εἰσὶν αἰτίαι καὶ ἀρχαὶ τῶν φύσει ὄντων, ἐξ ἧν πρώτων εἰσὶ καὶ γέγονασι, μὴ κατὰ συμβεβηκός, ἀλλ' ἕκαστον ὃ λέγεται κατὰ τὴν οὐσίαν, ὅτι γίνεται ἄπου ἐκ τῆς ὑποκειμένης καὶ τῆς μορφῆς.* Manifestum igitur est, siquidem rerum naturam constantium Cause sunt ac Principia, ex quibus primis constant atq; orta sunt, non per accidens, sed unumquodq; quod dicitur secundum essentiam, omnia fieri ex Subjecto atq; Forma. non esse modo dicit res ex his duobus Principijs, sed & generari, ut appareat futilitas illius distinctionis, quod Privatio non sit Principium essentiae, sed generationis, & postea addit, καὶ διπλὸν ἔστι, ὅτι δεῖ ὑποκεῖσθαι ἢ τοῖς ἐναντίοις, καὶ τὰ ἐναντία δύο εἶναι. τρόπον δὲ τινὰ ἄλλον ἐκ ἀναγκαῖον ἰκανόν, ᾧ ἕσται ἢ ἕτερον τῶν ἐναντίων ποιεῖν τῆ ἀπείρῃ καὶ παρουσίᾳ τὴν μεταβολήν. Et apertum est, quod oporteat aliquid esse subiectum contrarijs, & contraria duo esse, alio autem modo non est hoc necesse, alterum enim contrariorum sufficet ad faciendam

1 Phys. 7.

*contraria dum
contraria Contrarijs*

Cap. I.

De Gener.
corr. 9.

faciendam mutationem suâ absentia & presentia. quibus verbis suam ipsius levitatem prodit quam apertissime, qui hoc pro Principio necessario invexerit in Philosophiam; quod non esse necessarium ipse ultro ac gratis fateatur, quia sola Materia cum Forma sufficiat: qui tamen alibi præceptorem suum Platonem, hoc ipsum dicentem, ac Privationem à generatione excludentem, graviter incesstat: & in eodem isto primo physicorum, paulo post supraposita verba, acriter invehatur in priscos philosophos, quod ob Privationem ignoratam in tam crassum prolapsi sint errorem, ut simpliciter negarent quicquam fieri, quandoquidem absq; illius mysterij cognitione non poterant comprehendere, quomodo aliquid fieret *ἐκ μὴ ὄντος*, *ex non ente*. Hoc autem se invenisse, & introducta Privatione monstrasse; nihil quidem fieri simpliciter *ἐκ μὴ ὄντος*, fieri tamen per accidens *ἢ μὴ ὄν*, *in quantum est non ens*. quasi vero tam bardi ac stupidi fuerint primi illi naturalium rerum indagatores, ut non possent comprehendere, in omni mutatione rem fieri aliquid quod non erat prius, & inducere illum habitum, quo prius carebat ac privata erat. ingens verò hoc secretum, ut tot tantiq; viri nequiverint ad ejus perceptionem aspirare. non igitur ob ejus ignorantiam negaverunt generationem, quam tu generationem vocas, qua nimirum aliud fit ex alio; sed illam negaverunt, qua substantia fit ex nihilo, & verissime negaverunt, quod ne tu quidem ipse potes negare, quantumcunq; tergiverferis.

X. Sed de hoc Veterum axioma & dictum fuit antea plus semel, & dicendum alibi erit rursus; quare nunc eo misso, revertamur ad Privationem, de qua ex prius dictis apparet, eam, posita tali generatione, qualem somniat Peripatus, ex Materia prima & Forma, nihil tamen esse, ac propterea absurde poni pro Principio rerum naturalium; siquidem Forma Formæ immediate succedit, & ne punctum quidem temporis intervenit inter excessum prioris Formæ, & introductionem recentis, quo illa sit in Materia. & nec

& nec postea est in Materia, omnium confessione, nec antea, ut partim ipsorum fatentur, partim nostris argumentis ostensum est: quare relinquitur ut nunquam sit, propterea; entium Principium esse nullo modo potest, ne ita quidem, ut sit terminus à quo; siquidem nihil proficisci potest à termino, qui nec existat, neq; unquam existerit.

XI. Imo falsum est totum fundamentum, cui Privationem Aristoteles superstruxit, nimirum omnem mutationem, & proinde etiam generationem, esse motum à contrario in contrarium; quod alibi probabitur, & si vel maxime verum esset, deberemus illam contrarietatem in in ipsis Formis quarere, quia habitus & privatio non sunt vere contraria, siquidem vera est illa definitio, contraria esse quæ sub eodem genere plurimum distant. ^{communis} est Forma & Privatio non possunt sub eodem genere comprehendi, cum illa sit substantia (ut ipsi volunt) hæc vero ne accidens quidem, ut ipsi dicunt (quod quam belle cohæreat cum eo, quod eam dicunt esse in Materia, ipsi viderint) quare temperare sibi non potuit Themistius, quin diceret plus semel, Privationem & Formam nimis licenter vocari contraria. cum non possint invicem agere ac pati, & Privatio nihil sit nisi Formæ absentia.

*contraria sunt
sub eodem, secundum
generale est.*

*i Phys. text. 69.
& 5. Phys. 9.*

XII. Sed si omnia velimus exequi, quæ de hoc inutili figmento chartis illeverunt homines alienis nugis nimium feriati, nimis infructuosum laborem sumereus. Quis enim sine indignatione aut risu legere queat anxias illas distinctiones inter Materiæ potentiam tum primam tum secundam, sive generalem & specialem, & Privationem, cum omnia eorum dicta eo recidant, ut Privatio nihil sit aliud, nisi propinqua illa Materiæ potentia, atq; ipsa recipienda Formæ aptitudo; cum qua licet re ipsa penitus confundant, verbis tamen se jungere coguntur, ne prodant præceptorem suum, cujus honori parum consulerent, si faterentur id rerum naturalium Principium ob eo factum fuisse, quod

Cap. I.

Exerc. 365.

Comm. in 6.
Caus. 6.

1. Phys. in digress.

1 Phys. cap. 9.
quest. 7. art. 1.

*Sic in subjectu nra
causa à Nat. constituitur
x situm tempore
à Nat. constituitur
situm qd quod hanc
ho constituitur
quod quod nra
ista sit?
quo flos qui vult
o in tempore à Nat
constituitur ope mi-
vaculo sit.
situm hanc constituitur
qui in puelle vult
sicut via vult à
Nat constituitur ope miraculosa sit et admi in nat. curio.*

alterius Principij & quidem ignobilissimi, non nisi acci-
dens esset, & quidem evanidum. Ut appareat quid
censendum sit de furiosa illa Scaligeri invectiva, qua eos,
qui Privationem de numero Principiorum exemerunt,
stultos vocat & vecordes mundi novatores, putidos gram-
maticos, Aristotelis obtrectatores; quæ scurrilia convitia
tanto sunt intolerabilia in ipso, quanto ipse fatetur alibi,
Privationem nihil esse nisi in intellectu, ita enim inquit:
*Privatio sequitur omnium essentiam predicamentorum, quæ
essentia cum abest, illud abesse dicitur Privatio, cuius esse
est, non esse, neq; aliquid est nisi intellectu.* si enim omnia
alia argumenta desint, hæc una confessio suffecerit, ad Pri-
vationem à Principiorum senatu ejiciendam. quid enim
insulsius dici aut cogitari potest, quam inter Principia, è
quibus substantiæ naturales constant ac generentur, illud
collocare, quod nihil sit nisi mentis conceptus? certe non
est satis mirari Themistium, qui cum dixisset *Privatio-*
nem nullibi subsistere; addit, *necessariam esse tamen, cum al-*
teram naturam, quæ alteri nature accidat. nullum est mon-
strum, quod dicere non audeant mirabiles isti philosophi,
neq; enim est intelligere, quomodo id alteri nature acci-
dat, quod non est usquam, nisi in ipsius Intellectus conce-
ptu. Negant quidem hoc multi Peripatetici, Pri-
vationes in sola mentis notione esse, inter quos sunt Con-
imbricenses, sed nihil solidi afferunt, quo negationem suam
tueantur. omnis enim eorum probatio petita est ex illis
Aristotelis verbis, *Quod Forma & Privatio versantur circa
idem subjectum.* ergo [inquirunt] *quoties in tempore à
naturâ constituto subjectum Forma caruerit, inerit ei For-*
mae Privatio: hoc autem contingit seclusa qualibet mentis
actione: igitur Privatio inest in rebus formaliter sine in-
tellectu. sed hæc consequentia nihili est, cum ipsi fatean-
tur, subjectum nunquam vel ad minimum temporis pun-
ctum Forma carere. & sua ipsorum dicta verbis se-
quentibus manifestissime evertunt, quando Privationi
omnem denegant existentiam; quia cum existentia positivum
quippiam sit, fieri non potest, ut negationem re ipsa pro-
prie

*at qd in miraculosa sit dicitur in nat. curio.
non creatura sicut creatur vult, o in miraculosa sit
nat in miraculosa, dicitur in nat. creatura vult.*

prie informet. Sed jam *de his* hoc dicitur; verbum non amplius addimus de Privatione. & sicui hæc omnia nondum satisfaciunt (animis enim pertinaciter in aliqua secta obfirmatis nulla rationum momenta satisfacere queant) ille Materiam primam & Formam substantialem asserat prius à nostris objectionibus, & postea super Privatione pedem nobiscum conferat. namq; illis sublati hanc ne ipsi quidem posuerint Peripatetici.

SECTIO QUINTA.

Transitur ad examinandam Aristotelis sententiam de Causis. Principia sua Aristoteles & Aristotelici etiam Elementa vocant. A Causis potius quam à Principiis incipere debuerat Aristoteles. II. Aristotelis scopus in tractatione de Principiis ac Causis. III. In quibus culpe in tractationem Aristotelis de Causis, in secundo Physicorum institutam. IV. Vanitas istius axiomatis, Efficiens, Formam & Finem, idem esse in naturalibus. V. Difficultas, quomodo Agentia naturalia, cognitionis expertia, agant propter finem: & Aristotelis ad eam responsio. VI. Cavillatoria vanitas istius responsio; aliæq; in eo absurda. VII. Quod Aristoteles statuit, Naturam agere propter finem; in eo nihil novi dixit, quum recepta Veterum hæc fuerit sententia. VIII. Vera Veterum assertio, Agentia naturalia agere ex congenita necessitate: explicatur. IX. Aristotelis inconstantia. sententiam modo dictam maligne detorquet. X. Incusatur Aristoteles, quod nihil de natura ac modo operandi Finalis Causæ tradiderit. Absurda plerorumq; Aristotelicorum opinio, Finem agere secundum esse reale. XI. Absurditas Peripateticorum, negantium Causalitatem Finis consistere in motu, quo ciet appetitum. Finis non est peculiare Causæ genus, sed Efficientia quedam species. XII. Alij defectus in hac tractatione de Fine. Epilogus totius dis-

quæ, cum, quæ dicitur
quomodo, quo tunc,
quo pacto.

par, tantummodo,
Inductio, promissio,
cum, consideratio,
modum, finem, con-
fundit, & distinguit,
pro aliquo hoc, aliquo.

qui-

Cap. I.

quæstionēs de Principijs Aristotelicis.

de præcipuis obij.

annullavimus.

non employes p. l. m. t. m. d. m. t. m. v. l. b. u. p.

I. **H**Actenus igitur Aristotelis de internis rerum Principijs, è quibus consent ac generentur, sententiam exanimavimus, & quæ ille trita ponit, Materiam primam, Formam, & Privationem, nulla esse omnino ostendimus. nunc consequens esset, ut nostram de Principijs opinionem aperiremus: sed quia adeo conjuncta est apud Aristotelem Principiorum ac Causarum tractatio, ut divelli sine maxima perturbatione non possint, statuimus prius ipsius de Causis quoq; placita perpendere; & sic postea nostram de Principijs ac Causis sententiam proponere. Repetendum autem nobis est, quod supra attigimus, Principium ac Causam nihil prorsus differre Aristoteli, ac passim in omnibus ejus scriptis pro eodem usurpari promiscue, & per ipsas etiam utrumq; simul jungi plane synonymos, neq; alia cum significatione, quam si alterutrum tantum positum esset; ut non possit dici, alterum altero esse generalius, aut hoc sub illo comprehendi. in solo primo Physicorum discrimen invexit, & Principij vocabulum duobus illis, Materiam & Formam (addita etiam Privatione, sed quæ in Materiam ratione intelligenda sit) proprie assignavit, excluso Efficiente ac Fine, & solo Causam nomine ijs relicto; quod prioribus illis, quanquam peculiariter attributa ijs Principij appellatione, non auferret: sicut è secundo physicorum apparet, ubi, quemadmodum semper alibi, in Causarum enumeratione Materiam & Formam de novo ponit. Ex his itaque sequitur, in illis libris generalius esse Aristoteli Causam quam Principij vocabulum, cum hoc sub comprehenderit, non contra. & Principij vocabulum hoc pacto usurpatum, nihil differt ab Elemento; quomodo ipse Elementi vocabulum usurpat, non modo de Materia secunda, & de ijs, quæ vulgo Elementa dicuntur, sed & de Materia prima ac Forma, imo & de Privatione. itaque ipse in primo physicorum semel iterumq; στοιχείον pro ἀρχῇ posuit, cap. 6. τὸ μὲν οὖν τρία φάσκουσιν τὰ στοιχεῖα εἶναι, λόγον ἂν εἶναι τὸ ἀλόγον, τὸ δὲ πλείον τριῶν, οὐκ ἔστι. Dicere igitur, quod

quod tria sint Elementa, videtur aliquam rationem habere: *Cap. I.*
 plura autem tribus, nequaquam. & μοχ, ὅτι μὲν οὐν οὐτε
 ἐν τῷ σοιχείῳ, οὐτε πλείω δυοῖν ἢ τριῶν, φανερόν. Quod
 igitur neq̄, unum sit Elementum, neq̄, plura duobus aut
 tribus, manifestum est. & 12. Metaph. 4. ἄρα σοιχείᾳ μὴ
 κατὰ ἀναλογίαν τρία. ἄλλα δὲ καὶ ἀρχαὶ τέσσαρες. Itaq̄,
 Elementa quidem secundum analogiam tria sunt, Cause au-
 tem & Principia quatuor. (ubi Principij vocabulum la-
 tius usurpat, ut Cause synonymum) Et quanquam Priva-
 tionem non competit Elementi definitio, cum non sit rei
 pars, extenditur tamen ad eam ex accidenti, quia quatenus
 est Principium internum, est eadem cum Materia; & ali-
 quo modo Forma, inquit Piccolomineus; quod quale sit, ^{1 Phys. text. 99.}
 hic non discutiemus, cum nunc tantum velimus ostendere, in dubit.
 Principij vocabulum, quatenus tribus illis attribuitur, nihil
 ab Elemento differre. & certe illis, praesertim Materiae &
 Formae (si talia essent, ac ab ipso ponuntur) omnino com-
 petit Elementi definitio ab ipso tradita 5. Metaph. 3. ἐξ οὗ
 συγκροταὶ πρῶτον εὐπαράχοντες, ἀδιαρέτῃ τῷ εἶδει ex
 quo compositum est primo inexistente, indivisibile secundum
 speciem, non solis Elementis corporeis; ut asseverat etiam
 a Piccolomineus. Imò b Averroes dicit Elementum in pro-
 pria significatione sumtum, de Causis intrinsicis, Materia
 & Forma, dici; quod secutus est & c Zabarella. ita etiam
 d Scaliger, Sane Forma Elementum est. & e alibi, Materia
 & Forma, compositi partes atq̄, Elementa sunt. & Exerc.
 364. 2. Elementum, ex quo quid constituitur, duplex, Ma-
 teria & Forma. cum igitur Principia (ut hic sumuntur)
 non differant ab Elementis, hinc quoq̄; sequitur, Causam
 ipsi latius patere quam Principium, in hoc primo Physi-
 corum libro; quare quod proposuerat à maxime genera-
 libus incipere, non praestitit. Non tamen hoc dici-
 mus, quod ab Efficiente & Fine potius, ^{ab efficiente} quam a Materia
 & Forma ordiri Physicam debuerit, sed quod proposita
 in Principio rerum naturalium Causa, ita illi partiendae
 fuerint, ut diceret duas istarum peculiariter hoc sibi nomen
 vindicare; reliquas duas, etiamli & ipia generico hoc no-
 mine

Cap. I.

mine vocari consueverint, magis tamen speciali Principiorum nomine gaudere. & sic deinde nihilominus a Principiorum pertractatione potuisset incipere, Efficiente & Fine in secundum librum, sicuti nunc quoq; fecit, rejectis: ubi tunc non opus habuisset Materiam & Formam otiose de novo repetere, & sic plurimos bonos viros, sectatores atq; interpretes suos, magna molestia liberaisset, qui nunc causam istius repetitionis dum exquirunt, mira sibi somnia confingunt, sicuti ante latius executi sumus.

II. Perro ut hoc mittamus, Aristotelis scopus in tractatione Principiorum ac Causarum (de quo tot tamq; differentes sunt ipsius interpretum opiniones) hic videtur fuisse. Primo tradere voluit interna rerum Principia, è quibus constant atq; generantur. & quia duplex est eorum consideratio, vel quatenus partes rerum sunt atq; Elementa, vel quatenus operationum authores; priore quidem respectu de ijs egit prius, in primo libro physicorum; altero, in principio secundi, sub nomine Naturæ, quod ijs competat, quatenus effectiones ab ijs proficiuntur. Tunc deum transijt ad Principia externa, Causam efficientem & finalem; de quibus solis cum illic verba facere debuisset, Materiam & Formam cum ijs rursus supervacue posuit.

Hæc est Aristotelis methodus, qua rerum naturalium Principia & Causas executus est in duobus primis physicorum libris, per se bona satis, hoc vitij habens, quod in principio dicere neglexit, quomodo se haberent Principia ad Causas, & quid inter hæc duo interesset, quodq; Materiam & Formam inter Causas non recte repetivit. absq; hoc methodus illa est proba, quanquam non exactissima, si ad ipsius scita exigatur; cum dicat, in principio primi physicorum, non modo à maxime generalibus, sed & ab omnium primis ordiendam esse Physicam: Causa autem Efficiens est magis prima, quam Materia aut Forma; imo & Finis quoque, ex ipsius doctrina. Non tamen, ut ipsa nobis non multum displicet, ita & res quæ eâ tractantur namq; illo ordine agi de rerum naturalium Causis & Prin-

* sine effectu, sine
proprietate. de la
viro. d'au vider.
* cæm cæm,
cæm pæniam, ad
pæniam, cæm qui
cæm qua scita quæ
Mag. & vider. pæniam,
o vider. loc. pæniam.
cæm conclusivam
sigillatim, com-
prehensivam. de cæm
Inventionis, cæm boni
cæm acquisitionis, cæm
optati, cæm vider.
cæm auctoris

& Principijs; possumus quodammodo probare; Principia ipsa & Causas ab Aristotele tradita, nequaquam: cum partim falsa sint, partim manca, quæ ab ipso traduntur. & de Principijs quidem generationis ac constitutionis, jam diximus. sed neq; placent nobis, quæ de iisdem tradit, quatenus sint Principia operationum, & Naturæ nomine ab ipso insigniuntur; quod postea peculiari ac proluxa tractatione (ita enim rei dignitas postulat) persecuturi sumus.

III. Restat igitur impressenti, ut de Causis, quid dicatur ab Aristotele perpendamus: ubi imprimis id nobis displicet, quod ita levi pede illas pertransiverit. Quamquam enim, aggressurus Causarum explicationem, dicat id necessarium esse, ut ortum ac interitum, omnesq; naturales mutationes ad eas referre sciamus; ita tamen laxè id fecit ac negligenter, ac si in tyrocinio Logicæ, non in Disciplina Naturali versaretur; quod de Efficienti præcipue intelligi volumus: quam nequaquam subjecto suo accommodavit, aut accommodare aggressus est, adeoq; oscitanter eam transcurrit, ut fere nihil aliud de ea dicat, nisi quum Causarum sint quatuor genera, unam de isto numero esse Causam Efficientem. & de Finali quoq; Causa diligentiam haud multo majorem præstitit. de Materia & Forma paucissima delibavit, sed ea ipsa sunt nimia, cum nullum de ijs verbum hic facere debuerit, utpote de quibus antea tam verbosè seorsim egerit.

Itaq; multi accusant Aristotelem, quod illa de Causis in secundo physicorum tractatio nequaquam physica sit, sed logica penitus. & ipse Zabarella, qui multum laborat, ut ostendat, rite & loco dicta esse, quæ ibi de causis dixit Aristoteles, fateri tamen cogitur, Quod de illa tractatione, quæ in primo libro habetur, dicere possumus, nos per eam cognovisse primas Causas rerum naturalium; sed de illa, quæ habetur in secundo libro, nihil tale dicere nos posse, quia per eam nullas cognoscimus rerum naturalium Causas, ex quarum notitia aliorum cognitionem adipiscamur: namq; eo in loco agi tantum de

Cap. I.

generibus modisque causarum, non de causis ullis effectuum naturalium. & Simplicius, tam pauca, ac tam parum ad propositum quae facerent, de Efficienti Causa dicta videns, in eam venit opinionem, ut crederet, Aristotelis intentionem fuisse, ut de solo Fine ageret; & quia Finis Causae speciei sit, per eam occasionem de Causis in genere nonnulla locutum esse.

IV. Nimis igitur leviter Efficientem causam transcurrit Aristoteles, neque eam physice accommodavit; quippe non amplius quam nominans ipsam; quum plurima, ac scitu perquam digna & necessaria, de ipsa dicenda sint Physico, qui muneri suo vel tolerabiliter velit satisfacere. quin interdum velut somnians, ita de ipsa loquitur; quippe tria haec, Formam, Finem, Efficiens, unum & idem esse in naturalibus. sic enim ait. 2. Phys. 7. ἐρχεται δὲ τὰ τρία εἰς ἓν πολλάκις. *Saepe tria ista in unum veniunt.* & clarius 2. de Anim. 4. Ὅμως δὲ ἡ ψυχὴ κατὰ τὸς διηρημένους τρόπους αἰτία. καὶ ἢ ὄθεν ἢ κίνησις αὐτῆ, καὶ ἢ ὅθεν ἐνεχούσιν καὶ ὡς ἢ ὅτι τῶν ἐμψύχων σωμάτων ἢ ψυχὴ αἴτια. *At tamen anima secundum triplicem illum modum Causa est. namque, & Principium motus est haec, & Causa finalis; & tanquam essentia corporum naturalium causa est anima.* quae verba nimis odiosam ludunt homonymia. Animam enim esse Efficientem, nemo sanus negaverit. namque & actiones omnes ab ipsa fluunt, & corpus ipsa fabricavit, quod ut verissimum est, ita ipse quoque sensisse videtur. 7. Metaph. 9. qua de re alibi agendum erit. Propterea tamen ipsa Efficientis Plantae aut animalis, cujus Anima est, dici nullo pacto debet. non enim corpus tantum est animal aut planta, sed corpus animae junctum; proptereaque quando Efficientis queritur, non solum corporis Efficientis afferendus est, sed totius, hoc est, ipsius quoque Animae. & quanquam Anima, quae erat in semine canis, corpus ipsius architectata est; quando tamen de Efficienti canis quaestio est; non Anima alleganda est, sed illud, quod ipsam quoque animam fecit, & semini implantavit, ac viribus illis donavit, ut ex semine corpus sibi

↑ nati bonum, seu optatum a debent
↑ nati fortissimi
↑ significavit, ratio nam, sed efficientem seu animam, sed potentem ad motum hoc a emanat
↑ hoc a v. v. Efficientis habitudine, Dico Efficientis synonymi

moliri ipsa posset, non enim seipsam anima fecit, sed cum aliquando non esset, a Principio Efficiente ut esset accepit; proptereaq; animalis Efficiens Anima diei non meretur, cum ipsa, nobilissima animalis pars, aliud Efficiens agnoscat; quod ut per se manifestum est, ita ipsi quoq; alicubi testatum, illis verbis, γεννᾷ δ' ἑδὲν αὐτὸ ἐαυτῶ. *Nihil autem genērat seipsum.* Itaq; prorsus absurda est illa sententia, Animam esse Efficiens animalium. Et secundo physicorum mirificos dat lusos, in explicatione istius theos supra citatae, ἐρχομαι τὰ τεῖρα εἰς τ' ἐν πολλάκις, cum enim dicendum illi esset, quo pacto Anima esset ejusdem rei Forma & Efficiens, eo revolvitur ut dicat, Efficiens esse idem specie cum Forma. τὸ μὲν γὰρ εἶναι, καὶ τὸ οὐ εἶναι, ἐν εἶσι. τὸ δὲ οὐδεὶς ἢ κινῆσις πρῶτον, τὸ εἶδαι τὸ αὐτὸ τῶ τοῖς ἀνθρώποις γὰρ ἀνθρώπων γεννᾷ. *Etenim Forma & Causa finalis, idem sunt, id autem, unde motus primus est, idem specie est cum hisce, namq; homo hominem generat, si esse idem non est aliud, quam esse specie idem, omnino recte dixerit, Animam esse idem cum Efficiente, sed si plurimum inter hæc interest, temere illud posuit, quod explicando ipse everteret. namq; si homo generat hominem, non generat homo seipsum, ac proinde Anima hominis non est hominis Efficiens, ejusdem nimirum hominis. nam cum de uno queritur, de alio respondere, sophistæ potius est, captionum laqueos nectentis, quam Philosophi veritatem docere profitentis. itaq; frivolum dictum est, Efficiens esse idem quod τὸ εἶδαι, Formam, quia sit idem τὸ εἶδαι, specie. in ista enim τὸ εἶδαις homonymia fundatum est hoc axioma, qua sane & alibi abutitur, ut quod dicendum suscepit τὸ εἶδαις in significatione Forma; id de eo explicet in significatione speciei; vel contra. itaq; plane extra chorum saltat, dum istam offert probationem, cur Forma & Efficiens sint unum, quia sunt unum specie; ad quod suis ipsi verbis respondemus, Οὐκ ἐν ἀπαντα, ἀνμια ἢ ἕσια, ἀλλὰ πολλα καὶ διάφορα. *Non sunt unum omnia, quorum eadem est substantia, seu essentia; sed multa**

*nisi sibi pater qd
mortuus sibi ad vita
Noy est.
+ dicitur sibi ad luctu
ē .yt.
quod genitū ē, Noy
yt qd sibi dicitur
genitū.
+ absurdū pater illud
τὸ εἶδαι τὰ βέλτα
Noying τὸ εἶδαις
scant.
scantium τὸ εἶδαις
aveat.
scantū ipsū τὸ fabu
utimū domū.*

*synonymia ἢ ἀναλογία.
3. Metaph. 4.*

Cap. I.

22. Metaph. com. 6.

& differentia. Averroes tamen (cui pessima quæq; in Aristotele maxime placuerunt) non dubitavit hoc tanquam probatum a præceptore usurpare. scribit enim, Quod Causa formativa, finalis, & movens, sint idem secundum subiectum; neq; differant nisi secundum modum: & alibi quoq; similia repetit: estq; hoc axioma apud reliquos quoq; Peripateticos vulgatum & receptum.

V. Profecto sæpe ita agit Aristoteles, ut non tam docete, quam ludere velle videatur, ac captata ambiguitate, sophisticas captiunculas nectere: quod non modo in cuedendo hoc axioma, quod tria in unum sæpe veniant, sed & alibi rursus in secundo hoc physicorum libro ipsi accidit, in solvenda quadam circa Causam Finalem objectione; quomodo agentia naturalia, quæ id quod faciunt, sine cognitione faciunt, agant propter Finem, quum hoc videatur ijs tantum competere, quæ cum cognitione & rationatione agunt. Etenim id, ^{rationem} cuius gratia aliquid fit, scopum ^{rationem} obtinet: atq; hac appellatione a Philosophis affici solet, uti videmus inter alios fecisse Galenum sexti de Usu partium; cap. 12 & 13, ubi plurimum de hac Causa sermonem habet. & frivola est illa inter scopum, & Finem, seu ^{rationem} quæ est, distinctio, à Scaligero tradita, quod nimirum scopus sit opera sive officium; finis, quod movet artificem ad operam, id est opera perfectio. operam quidem movere etiam artificem, sed non simpliciter, quia movet propterea quod movetur, neq; primo, quia finis primo movet. Inanis, inquit, est illa distinctio, neque ipsa actio sive opera, ut ipse vocat, est scopus, sed ^{operam} medium, & iter, quo ad scopum & finem pervenitur. & propterea non modo non movet primo, sed ne secundo quidem, namq; medici scopus non est medicari, sed id quod medicando obtineri potest, sive id sit sanitas, sive duntaxat morbi levamentum, etenim scopus ^{corona} (nili omnino pervertere velimus ordinem loquendi) est id quod ^{optatur} expetitur & intenditur; non autem per se ^{optatur} expetitur ulla earum actionum, quæ aliquid efficere nata sunt, sed illud ipsum, quod ab ijs ^{obtinetur} efficitur, neq;

x finitiam, con-
clusionem, quæta-
tionem. est contra-
tionem.
x qd ay in nãa Noionã
citandus, laudandus
simil. in outil
Utensil. vtilo
vtilo. vtilo
ab vtilo. vtilo
ab vtilo. vtilo
ita qd de equis
Comm. in I.
Roh. g. Plant.
intentione de lusu
nãali, de vtilo nãali,
de fungi nãali. no fido
naturat
qd ay in physica sit
plurimum de hac
causa?
finis est corona operis

neq; si aliquid, quod intendebamus, non assequimur, pro-
 pterea minus est ^{ὅτι ἐνεκά} illius actionis, quæ propter
 illud suscepta erat. & sane mirabilis est illa distinctio apud
 autorem Introductionis, *Id quod optatur, & non attingi-
 tur, dici scopum: dum vero attingitur, dici finem*; quali
 vero id, quod attingitur, propterea scopi nomen amittere
 debeat. itaq; superfluum illam subtilitatem merito repudi-
 ant Piccolominus & Sennertus; neque scopus quid-
 quam omnino differt ab eo, quod aliter finis sive ^{ὅτι ἐνεκά}
 appellari solet. Tam scopum sibi proponere, eumq; sibi fe-
 riendum destinare, sicuti in scôpo proprie dicto fieri sine
 cognitione haudquaquam potest; ita & in scopo meta-
 phorico locum id habere videtur, quum propterea præci-
 pue Finis scopi nomine afficiatur, quod Agens eum sibi
 assequendum proponat, actionesq; suas ad eum dirigat ac
 collimet. Hinc porro oritur difficultas, quomodo agentia
 naturalia, cognitionis expertia, dicantur agere propter Fi-
 nem, quum eum sibi proponere, seseq; ac suas operationes
 ita ad eum dirigere non valeant. Hanc objectionem ut sol-
 vat Aristoteles, ait, non opus esse ut id, quod propter Fi-
 nem operatur, deliberatione utatur, quum ars non delibe-
 ret, & tamen propter Finem agat. eandem autem esse hic
 naturæ, quam artis, rationem. ἀπορον δὲ, ὅτι μὴ οἶεσθαι
 ἐνεκά τῆς γίνεσθαι, ἐὰν μὴ ἴδωσι ὅτι κινῆν βουλευτὰ μιν.
 καίτοι καὶ ἡ τέχνη ὁ βουλευτὰ καὶ ἴδῃ εἰ εἴνῃ ἐν τῷ
 ξύλῳ ἢ ναυπηγικῇ, ὁμοίως ἂν τῇ φύσει ἐποιεῖ. ὡσεὶ εἰ ἐν τῇ
 τέχνῃ ἐνεστὶ ὅτι ἐνεκά τῆς, καὶ τῇ φύσει ἐνεστὶ. μάλιττα δὲ
 διὰ τὸν ὅταν ἴσῃ ἰατρικῆ αὐτὸς ἐαυτὸν τῷ ἴδιῳ ὅτι οἴκειν ἡ φύσις.
 Absurdum autem est, putare rem non fieri alicujus gratia,
 si non videant causam moventem deliberare, namq; & ars
 non deliberat. si enim in ligno inesset ars fabricandi naves,
 eodem modo, ac natura, ageret. itaq; si arti inest hoc, ut
 alicujus gratia operetur, eam natura inest. maxime autem
 manifestum hoc est, si aliquis sibi ipsi medicatur. huic enim
 similis est natura. An idonea sit hæc responsio, & an ab-
 surditati, quam alteri parti impingit, ipsa non multo ma-
 gis

Introd. 23. coup radue.
 I. Infr. I. coup radue.
 coup vain.
 fatiguel.
 amon. fatua.
 Coup fou.
 Coup nul.

Agencia naturalia non
 sibi o faciunt. Item
 non sicut patet fuit
 magis utitur. agenda
 naturalia sibi ad suam
 operationem o faciunt.

Item de indifferencia
 de a. Tiddit. Uminata
 amindat

medicet sibi ipsi
 pra se vobis, de medicato
 sibi medetur, de sanato
 de ipsius curat. ita
 ego nra st finitoy
 Interim qui de
 finit Operoy de de
 Operat Operato.

non deliberat. si enim in ligno inesset ars fabricandi naves, eodem modo, ac natura, ageret. itaq; si arti inest hoc, ut alicujus gratia operetur, eam natura inest.

Cap. I.

gis sit affinis, & quidem non uno modo; nemo, qui eam perpenderit, poterit dubitare.

x finis requiritur & Concludantur
x Ignorantiam, dubitatio opinionum, incertitudinem
est loquens colunt, loquens dicitur & utique a deliberatione & utique a deliberatione & utique a deliberatione
atque natura & deum
Inventa Disp 23. lect.
6. S. 2. & 3.
cap. dicitur & proxima in via sua. id est omni via determinatione
sum determinatione ad unum. sum determinatione
sum determinatione factiva, fortitudo, virtus, & virtus
factiva. sum determinatione in via sua
sua inquit. i. propria, & natura & determinata
quodam sum determinatione
sum, dicitur proxima dicitur virtutem.

Nam agit certum
Nam agit necessitate
Nam necessitate insistit viam suam. in via sua.

VI. Sane, qui hanc moverunt dubitationem, quomodo agentia naturalia agant propter Finem, quam ita agere, proprium sit ijs, quae cum deliberatione agunt; non aliud ijs verbis voluerunt, quam ad actiones non temerarias nec fortuitas, sed quae in certum Finem tendunt, necessarium esse, ut Finis sit praecognitus, atq; appetatur, ac proinde actio cum certa intentione ad eum assequendum dirigatur: quae suppositio veritati est omnino consentanea, nec a quoquam negari potest, fatentibus ipsis Aristotelicis, e quibus sufficiat nominasse Suarezium, qui discrete ait, *Ut finis causet, necessarium omnino esse, ut praecognitus sit; hanc esse omnium philosophorum receptam sententiam: & saepe quidem fieri, ut finis causet, quando non existit; nunquam autem, si non sit, cognitus.* Sed Aristoteles cavillationis anam invenit in ambiguitate vocis βουλευεσθαι, deliberare; quia deliberatio intelligi solet de ijs rebus, quae in utrumq; agitari ac ventilari ita solent, ut queratur, utrum potius faciendum sit; & quod agendum est, hoc potius an illo modo agi debeat: quod certe concedimus Aristoteli, in artibus plerumq; locum non habere; quum in magna illarum parte artificibus absq; ulla consultatione certum sit, quid ac quomodo agere debeant. Sed hac non est sola vocis βουλευεσθαι significatio, quippe quae saepissime etiam sumitur pro eo, quod est, in animo habere, & certo consilio apud se statuere; quo pacto non est ut artifex ατεν βουλευεσθαι operetur, sed quotiescunq; aliquid agere aggreditur, necesse est ut constitutum apud se habeat, quid agere velit, certa; intentione in illud, quod agendum sibi proposuit, feratur. Solutio igitur hac, quae nihil impedire ait, quominus natura agat propter certum Finem, quanquam non adhibita deliberatione, quia & ars agat ob Finem, nec tamen deliberet; absurda est, quippe vocabulum Deliberationis in diverso sumens sensu, quam autores objectionis sumi id voluerunt: quotum non alia mens fuit, nisi

Cap. I.

atq; à proposito in tantum discrepantia, ut diligentissimi quoq; atq; addictissimi ejus interpretes, ubi plus satis fadaverunt, cogantur re infecta discedere, neq; alterum alteri queant accommodare: aut si quid afferunt, (uti in desperatissimis quoq; locis afferre tamen aliquid semper fatagunt) frigidissima loquantur, & quæ nemini libere ac sane judicanti queant persuaderi. unde etiam fit, ut inter se discordijs collidantur, dum alius aliud commiscitur, ac socij commenta repudiat, ipse nihilo saniora apportans: cujus rei specimen rursus habemus mox post hunc ipsum locum, videlicet capite nono, ubi ad illa verba, *Ἐπεὶ δὲ τὸ οὐδὲν*. &c. ita Conimbricenses, *Adverte, non parum esse difficultatis & dissensionis in explicando exemplo mathematico, quod hic Aristoteles adhibuit. & ejusmodi exempla innumerata in omnibus Aristotelis libris Physicis ac Metaphysicis sparsa sunt. sed hoc quidem nunc omitatur: atque ad propositum de Fine sermonem revertamur.*

VII. Profecto hoc quidem recte Aristoteles, quod naturam alicujus ^{via} gratia agere sentit, atq; opera ipsius nequaquam esse ^{fortuita}, sed certâ ac summâ ratione constantia, in quo tamen non putamus eum quicquam novi attulisse, neq; quicquam abstrusi aut obscuri, namq; res adeo est evidens, & ita in oculos sponte incurrit, ut negari haud possit, nisi summa cum stoliditate ac vecordia. Exstitit quidem post Aristotelem Epicurus, qui brutam hanc opinionem, qua omnia naturæ opera ^{substantia} calu fieri, neq; certum in Finem spectare asseritur, auderet profiteri; è cuius schola Lucretius pro magno damnat errore, si quis oculos factos dicat, ut ijs videremus, aut pedes, ut ijs progredieremur, aut manus, ut ijs res apprehenderemus; eosque, qui sic statuunt, perverfam ait ac præposteram inire rationem. & pergit: *Nil adeo natum est in corpore, ut uti Possimus: sed quod natum est, id procreat usum, ac postea repetit, prius ipsa Nata, dedere sua post notitiâ utilitatis. concluditq; ita, Quare etiam atq; etiam procul est, ut credere*

*Namq; via procedit
via uti, via agere
x. Aristoteles, Iam
tunc, Iam utitur,
Iam propositum, Iam
rationem, Iam utilitatem
Iam quod accipit
Iam utitur, Iam utitur
Iam utitur, Iam utitur
Iam utitur, Iam utitur*

Cap. I.

ἐπιπέδῳ τῶν ὀρίων
 ἀνὰ τὴν φυσ. 7.
 φυσ. ἀνὰ τὴν φυσ.
 ἀνὰ τὴν φυσ. ἀνὰ τὴν
 φυσ. ἀνὰ τὴν φυσ.

X quo orditur, quā
 n. e. H. i. s. t. a. t. a. q. u. o.
 Iny. o. d. i. t. a. ?

agentia naturalia sic agere, ^{quāvis quo Iny. e. se.} quia sic agere ^{prædita} nata sunt, & ^{animata} quia ipsis necessitas sic agendi imposta est; quod ipse testatur Aristoteles his verbis: Εἰς ταύτην τὴν αἰτίαν ἀνάγκησι πάντες, ὅτι ἐπειδὴ ἢ θερμὸν τοιοῦδι πέφυκε, καὶ ἢ ψυχρὸν, καὶ ἕκαστον διὰ τῶν τοιούτων, ταῦτι ἐξαναγκησὶ ἐσι καὶ γίνεται καὶ πέφυκε. Omnes ad hanc Causam reducunt, quod quandoquidem tale natum est calidum, & frigidum, & unumquodq; ejusmodi rerum, hac necessario sint, & fiant, ac nata sint: quæ sane sententia verissima est, si recte explicetur; quod nimirum, sicuti calida necessario calefaciunt, & frigida frigefaciunt, ita omnia agentia naturalia necessario agant id quod agunt, & eo modo ac agunt, quia ipsis vis sic agendi indita est, ac congenita. Quum enim agant propter certum Finem, & ad ita agendum requiratur ut Finis præcognitus sit, atq; intendatur; quod ipsa facere non valent, quum ratione ac cognitione in totum careant: alterutrum necesse est, ut Causa superior, atq; ratione prædita (sive ipse Deus, sive, ut vocant, Intelligentia) vel cooperetur ijs, atq; ad omnes ipsorum actiones concurrat, easq; quod ipsa facere non possunt, ad certum Finem dirigat; quomodo nimirum magister pueri scribere ^{discipulis} manum suam manu apprehensam dirigit, ut certos atq; ^{instructis} destinatos literarum ductus efformet: vel ut cuiq; agenti naturali simpliciter eas vires indiderit, quibus ad Finem, sibi quidem præcognitum ac destinatum, ipsi autem agenti ignotum, perveniret; ut quanquam ipsa nesciant, quid agant ac propter quid, & quis actionis sive operationis suæ exitus sit futurus, certus tamen illis scopus sit propositus, quem sua actione debeant attingere, ac quem, viribus suis utendo, attactura sint nihilo fecius, neq; minus certo, quam si cognitione prædita essent, cumq; sibi ipsa proponerent: sicuti asinus molarius operæ suæ scopo, qui est comminutio frumenti, æque satisfacit cum ista ignorantia, ac si eam vel maxime cognitum haberet, sciretq; se propterea circumcursare, ut frumentum commoleretur. Horum modorum alterum necessario amplecti debent, quotquot Agentia naturalia, cognitionis exortia, propter certum Finem

Cap. I.

in natura lo fait
 dussit p. dicit.
 a facto, ad ius
 facit valit sequi
 us partes, et
 te quae. Id la
 fait, il a de raisoy
 de la fait.
 de la fait, il a
 fait le dire de la
 change. est qu'il y a
 de raisoy.
 fractione sicuti vbi
 du ut ambulat
 in ipso ambulat
 mouet in ipso
 mouet mouet
 mouet, mouet
 nihil quod mouet
 nihil nominat
 quod mouet, nihil
 aliter quod agit
 agit inmoderate
 agit solutary
 agit effatue
 agit sibi pmissum
 sibi relectum, sibi
 sufficere, sibi oia,
 agit ipsum ipsum
 omnibus sicuti dicitur
 x curando sc. o no
 tang curato super
 curando
 x natura ma curando
 a curando; natura
 mouet curando a
 curando 2 Phyl. 9.
 sicuti sc. qd

του, εἴτε πέφυκε. καὶ ὡς πέφυκε, ἀν μὴ ἐμποδίζῃ, εἴτε
 πρῶτιστα. ^{si in natura} ~~unumquidq;~~ ergo, quomodo agitur, sic agi na-
 tum est: & quomodo natum est agi, ita agitur, nisi quid
 impediat. Et tamen postea toto capite nono impugnat
 hanc sententiam, facitq; eos, qui eam tuentur, extirpare
 Finem & ὅ ὄν ἐνεκα ex natura; acsi propterea, quia di-
 cunt naturalia agentia necessario agere id quod agunt, di-
 cerent, actiones eorum ad nullum certum Finem ^{inaturali} dirigi;
 quod & in alijs multis suorum librorum locis repetit.
 Sed hęc male colligit, neq; ex eo, quod agentia naturalia
 dicuntur ^{videtur} agere ^{ex} congenita necessitate, statim sequitur,
 ea non agere ^{videtur} ob certum Finem. Exempli gratia, qui ho-
 minis dentes anteriores acutos, molares planos ac latos
 factos dicit, quia ^{non} vis illa formatrix, quę dentium fabrica-
 tioni præsidet, necessario alios dentes sic habentes, alios
 vero aliter, efficit; non propterea dicit, dentes non esse
 cum ista varietate factos ad commodiorem cibi commo-
 litionem: sed hoc tantummodo dicit, facultatem illam
 huic quidem scopo satisfacere; non tamen propterea sic
 operari, quia sic manducationis utilitas & commoditas re-
 quirebat (quum nullam istius rei cognitionem habeat, ut-
 pote omnis cognitionis expers) sed quia πέφυκεν εἴτε ποιεῖν,
 nata est sic agere, ut ipsius actio necessario hunc Finem
 attingat: idq; moderatione superioris Agentis, qui cum
 hunc Finem & cognosceret, & obtineri vellet, Agens hoc
 inferius ita instituit, ut sic operetur ex necessitate, quo-
 modo operaretur μετὰ βουλευσεως atq; ex destinatione, si
 ratione atq; cognitione præditum foret. Ipse tamen Ari-
 stoteles longe aliter torquet hanc, quam veteres isti phy-
 sici loquebantur, necessitatem, atq; eò redire, ac si quis
 diceret parietem ita factum; quia quę gravia erant, sponte
 ac necessario in inferiorem locum descenderunt; quę le-
 viora, superiorem occuparunt. ^{causa} vñ ἅ ὄνται τ' ἐξ ἀνάγκης
 εἶν ἐν τῇ γενέσει, ὥσπερ ἂν εἴης τὸν τοῖχον γεγενῆ-
 σθαι ἐξ ἀνάγκης νομίζοι, ὅτι τὰ μὲν βαρῆα κάτω πέφυκε
 φέρεσθαι, τὰ δὲ κοῦφα: ἐπιωρῆς. διὸ οἱ λίθοι μὲν κάτω
 καὶ

καὶ τὰ θεμέλια· ἢ δὲ γὰρ ἄνω, ὅτι τὴν κορυφήν ἐπιπο-
 λῆς δὲ μέλισσα τὰ ἐύλα. καὶ πότατα Ἰ. Nunc enim putant
 necessitatem esse in generatione ita, ac si quis existimaret
 parietem necessario factum esse, quia gravia nata sunt do-
 orsum ferri, levia autem sursum: quare lapides quidem
 & fundamenta sint inferius: terra autem superius, ob le-
 vitatem: ligna verò maxime in summo, quum sint levissi-
 ma. Sed, ô bone, (respondere illi possent) non hæc, quam
 tu nobis affingis, est illa necessitas, de qua nos loquimur,
 sed alia longe diversa: quod in tuo ipsius exemplo facile
 est nobis declarare. Quomodo enim faber parietem ita
 ædificat, partesq; ejus sic disponit, quia sic melius ipsi vi-
 detur, atq; usus ita requirit; ita si ars parietem ita ædifi-
 candi posset lapidibus atq; lignis indi (cujusmodi supposi-
 tione tu ipse in hac tractatione uteris) sic quidem ut hoc
 tantum modo, & non alio, posset parietem ejusq; partes
 extruere atq; disponere; recte diceremus parietem neces-
 sario ita factum fuisse, quia Principium ædificativum ita
 erat determinatum, ac veluti circumscriptum, ut non pos-
 set aliter ædificare, quippe instam habens necessitatem ita
 ædificandi. Hanc igitur volumus in rerum generationibus
 intelligi necessitatem, non quæ a proprio ac spontaneo
 ipsius Materia motu pendeat, sed quæ a certa ac conge-
 nita Principiorum activorum, Materiam regentium, fa-
 cultate pendeat. Sane hanc fuisse istorum Philosophorum
 mentem, quoad necessitatem in generationibus, longe est
 credibilis, quam quæ illis attribuitur ab Aristotele, qui
 nimium sane exercitatus est in bonis atq; probis, aut saltem
 non valde improbabilibus Priscorum sententijs, in aliena
 atq; oppido quam monstrosa figmenta detorquendis. Quod
 si omnino ita fenserunt, quomodo eos hic sensisse facit Ari-
 stoteles, attamen ne sic quidem pejori sunt loco, quantum
 ad præsentem quæstionem, quam ipse, qui contentus dixisse,
 quod actiones agentium naturalium non sint temeraria
 nec fortuita, sed certos Fines, ad quos perveniant, habeant
 propositos; in medio reliquit hanc difficultatem, quo-
 modo res cognitionis expertes possint actiones suas ad
 certos

matéria univ
 citata & laudata.
 salicr

x q. ay mouerit
 sit ædificativum
 sit artificis
 ay deaurit
 sit ædificativum
 ay p. d. c. b. g. sit
 p. d. c. b. g.
 ay deaurit sit fabrica
 citando & laudando

Cap. I.

certos Fines dirigere (quod omnino est rationis & intellectus opus) neq; ad ejus enodationem quicquam omnino attulit, quum tamen hic proprius esset ejus pertractandę ac decidendę locus.

X. Sed & de natura hujus Causę, ac modo operandi, dictum aliquid oportuit. quanquam enim ad aliam forte scientiam plenior istius negotij disquisitio pertinet, omnino tamen & physiologo aliquid de ea dicere opportunum est, ne rem tanti in sua disciplina usus, ac ^{namque} Finalem Causam in Physicā ipse facit Aristoteles, totam aliunde emendicare habeat necesse. & qui tantum sermonis in libris hęcce physicis infumisset de loco, tempore, infinito, alijsq; rebus, ad investigandas corporum naturalium generationes non admodum necessarijs, excusatus ac majori jure aliquam saltem in eo operam posuisset, ut ejus Causę, cujus summam in physiologia dignitatem toties ac tantopere nobis commendat, conditionem ac naturam quadamtenus saltem nobis explicaret. Iam verò non modo hic non fecit istuc, sed ne alibi quidem uspiam: ac proinde uberem, pro more suo, discipulis dubitationum atq; rixarum messem reliquit, qui multum in eo astuant, ac inter se digladiantur, utrum Finis moveat, ac Causę vim obtineat, secundum esse suum reale an secundum esse (ut vocant) intentionale. Et quanquam res, sobrie considerantibus, ita plana sit, ut nullus videatur relinqui dubitandi locus, utrum ex duobus sequendum sit; longe tamen major numerus abiit in deteriorem partem, ac statuit Finem movere secundum esse reale; quod sane non parvam habet absurditatem. Sape enim id, quod Finis rationem obtinet, atq; ob quod actio faciuntur, nondum exiit in rerum natura, sed illa ipsa actione producendum est: imo interdum non modo nondum est, sed ne futurum quidem est, atq; aliquando ne esse quidem potest. Dictu autem absurdum est, ejusmodi res movere per esse suum reale, quod ipsę nullum habent, quum ipsę realiter non existant. Iphis quidem pro nihilo est, Gordium hunc nodum solvere (sicuti mirifici sane sunt homines,

A quo videndum est
id est -

homines, & quibus nihil tam arduum aut desperatum occurrit, ad quod non aliquid in promptu habeant: quum semel apud se statuerint, hypotheses suas custodire, quidcunq; tandem ipsis futurum sit) ac explicare, quomodo id, quod non est omnino, possit aliquid agere realiter, & secundum esse suum reale. Aiunt enim, se intelligere illud esse reale, non quod est verum & positivum Ens, & non dependens ab intellectus notione; sed ita fuisse, ut complectatur omne esse, quod quoquo modo est possibile obtineri, vel saltem tanquam possibile aut non impossibile offertur appetitui, sive positivum aliquid sit, sive habeat esse in rebus, sive in sola mente, prout tamen predictam possibilitatem vel non impossibilitatem in ordine ad possessionem induit. sed iudicant certe nimis proterviter in vocabulis, qui id vocant Esse reale, quod nihil sit positivum, neque habeat esse in rebus, sed in sola mente, atq; ab intellectus notione dependeat. nam si hoc non est Ens intentionale, cui omnia ista competunt, nullum profecto est in Mundo, nam quod ad ista probanda dicunt, Rem, qua ^{Finis} dicitur, secundum id, tanquam secundum rationem formalem causandi, movere, quod cum obtinetur, desiderium sariat: hoc autem non convenire ei secundum esse, quod habet in mente, quia sic appetitum acuit, non explet, sed secundum esse reale, quo adepro quiescit agens: neq; esse objectivum Finis expei aut procurari ab agente, neq; agrotum desiderare esse intentionale valetudinis, sed esse reale: speciosa quidem sunt, sed errore plena, in quem impulsi sunt, dum speciem rei animo oblatam, a re ipsa non discernunt. Certum enim est, nos appetere res, ut realiter subsistunt, non ut in mentis conceptibus foventur. Attamen id, a quo movemur ad appetendum, non est res ipsa, sed species rei animo obversans; quam speciem esse ens rationis, non reale, neq; ipsi negare queunt. Et res haec declarari potest exemplo, qui amat alterum, non ab ipso movetur, aut ab esse ejus reali, sed ab ejus specie, hoc est ab esse ejus intentionali; idq; inde manifestum est, quod amamus etiam absentes, imo jam mortuos, ita ut multi charorum morte

Conimbr. 2.
Phyl. cap. 7.
quest. 23. art. 2.

Ibid.

X mal. n. species
& obversata s. d.
Obversans

Hh

sibla

Cap. I.

sublatorum desiderio contabescant : cujus amoris ac desiderij causa non est esse reale, quod ipsi tunc nullum habent, sed esse intentionale, species nimirum ipsorum, animo amantium impressa, neque est quod cavillentur, animas a morte manere, non enim anima hic inter mortales est amoris objectum, sed homo integer, ex anima & corpore compositus : & si alterutrum seorsim amatur, corpori sapius quam animæ hoc accidit, & corporis magis quam animæ amatoribus illud evenit, quod hic dicimus. Quod si res realiter existens, non tamen movet animum secundum esse suum reale, sed secundum esse intentionale ; multo minus id fecerint Fines, qui plerumq; esse reale nullum habent, nisi postquam ab agente id acceperunt, quippe qui agentis actioni non præxistunt, sed ab eo efficiuntur. & certe sibi ipsis contradicunt, qui itidem dicant, *Et si Finis, cum actu causat, non existat secundum esse, quod habet in rebus, existere tamen secundum esse intentionale, quod in mente obtinet, dum apprehenditur, qua apprehensio sit conditio, sine qua Finis suam causalitatem exercere non possit. Itemq; motionem, qua res sub ratione convenientis appetitui objecta, ipsum allicit, esse rationem causandi Finalis Cause.* hujusmodi enim species appetitui objecta non est ipsum esse reale objecti ; ac proinde verum non est, quod dicunt Finis rationem formalem causandi, esse ipsius ens reale : idq; non modo sinceræ rationis dictamini, sed & ipsorum confessioni, vel invitis, expressæ, adversari deprehenditur.

Conimb. 2.
Phyl. 7. quæst.
20. art. 2.

Quæst. 21. art.
2.

XI. Sicuti autem discipulis male hac in parte cum suo silentio consuluit Aristoteles, ita nihilo melius de ijs meruit, aut plus adjumenti attulit, quantum ad alteram quæstionem, ingentem sane ac difficillimam, uti ipsis videtur ; quippe quæ aut omnino tollit Finem à Causarum numero, aut saltem efficit, non constituere eum peculiare Cause genus, sed ad Efficiens esse reducendum. Etenim duobus tantum modis Finis considerari potest ; vel ut est ultimum simpliciter, atq; id in quod actio desinit, & quod ab agente
videt
est
 te tan-

te tandem vel efficitur, vel acquiritur: vel ut ^{ad gaudium, bonum, & coronam. nō male} movet appetitum agentis, eumq; ad sese obtinendum ^{adquisitum} excitat. Sed utrumvis horum elegerint, aqua ipsis heredit. Priori enim modo, Finis nequaquam Causæ, sed ^{obtinere} effecti duntaxat ^{nomine} rationem obtinet, uti per se perspicuum est, atq; ipsi fatentur. Altero autem modo ipsi quoq; aiunt, Finem obtinere ^{nomine} rationem efficientis. *Finis* (inquit Toletus) *si consideretur in ratione objecti moventis intellectum & appetitum nostrum ad operandum, habet rationem Cause Efficientis; quum objectum ad potentiam apprehensivam & appetitivam se habeat ut Agens.* taliaq; passim est apud alios Peripateticos reperire. Et hoc adeo in confesso ponunt, ut proinde omnes absq; ulla cunctatione pronuntient, *In hoc non consistere rationem Finis, neq; eum Cause lacum obtinere, in quantum movet appetitum:* quo certe nihil mirabilius cogitari potest. nam si Finis non est Causa; quatenus movet, non est Causa omnino; quum omnis Causa necessario aliquam debeat habere effectiōnem, quo Causa ^{nomine} mereatur. Fini autem non alia relinquatur effectio, nisi illa, ^{nomine} quia Agens movet, ejuſq; appetitum excitat ad se persequendum. quare qui Fini hoc eripiunt, neq; Finalis causæ rationem in eo consistere volunt, nihil sibi reliqui faciunt, ob quod Finem in Causarum censum recipiant. Sane tam inextricabilia sunt, quæ in hoc negotio proferunt Peripatetici, adeoq; cum veritate ac inter se pugnancia; ut vix animo capere queamus, quomodo fieri potuerit, ut viri non dicimus acuti ac docti, sed vel communi sensu præditi, animo suo quiverint imperare, ut ejusmodi opinionum monstra crederent, atq; alijs credenda proponerent. Sed non tam ipsorum hæc culpa est, ac rei, quam tuendam susceperunt, quæq; aliter defendi non potest, nisi ut quis monstrosis ejusmodi assertionibus atq; contractionibus se involvat. Hujus enim difficultatis unicum remedium est in eo, quod tantopere ipsi reformidant, nimirum quod Finis non peculiare aliquod Causæ genus constituat, sed ad Efficiens pertineat, ejuſq; quædam species sit; quam

Cap. I.

quam longe diversa ab Efficiente vero ac proprie dicto : quum effectio ipsius sit duntaxat metaphorica, ac proprie loquendo non efficiat quicquam omnino (quantum quidem ad animi impulsionem attinet) sed totum hoc, quod efficere ipse dicitur, sit actio ipsius animi seipsum libere ac sponte moventis : qua de re alias plura dicentur. Hanc rem (cognitu non adeo difficilem, si quis paulo diligentius eam rimetur) si ignoravit Aristoteles, tanti nominis Philosophus, effugere non potest quin reprehensione dignus sit. Si autem cognovit eam, multo majorem castigationem meretur, qui eam non patefecerit : quod si fecisset, sectatores suos à magno labore, àq; multis & ingentibus absurditatibus, in quas nunc prolapsi sunt, liberasset.

XII. Quodsi autem vel maxime & hæc, & alia, quæ prius attigimus, de Fine pervidisset ac tradidisset, ne sic quidem erat ut pensum suum se absolvissè, propositoque satisfecissè arbitraretur : quum instituta in hoc libro de Causis, in quantum ad Physicum earum consideratio pertinet, tractatio requireret præterea, ut aliquid de diversis Finium generibus diceret, ac nos edoceret, omnesne æqualiter ad Physicam spectent, paremq; in rerum generationibus vim ac dignitatem obtineant; an verò diversa sit eorum ratio : et si qua hac in parte inter ipsos intercedat differentia, quinam præcipue ac primario cadant sub physici considerationem, quive minus exactam ipsius contemplationem requirant. Hæc aliæque plura de Fine dicenda fuerunt Aristoteli in hoc secundo Physicorum, quem librum ex professo pertractandis Causis, (in quantum Physiologi interest eas cognoscere ad investigandas rerum generationes) dicavit : quum nunc paucissima dixerit de illo, uti & de Efficiente, ac ne minimam quidem partem ejus disquisitionis, quæ ipsi hic incumberebat, impleverit quod sicuti jam nunc partim apparet ex ijs, quæ à nobis ea de re dicta sunt; ita multo fiet manifestius, si ea, quæ ipse in hoc libro de Causis perstrinxit, cum ijs, quæ nos postea
super

super hoc negotio edissertaturi sumus, conferantur: quando ex ipsa comparatione clarissime dilucescet, quam immani labore defectu, quamq; extreme jejūnus sit ac mancus Aristotelicus hic de Causis naturalibus sermo.

Et sic quidem modus fiat hūic examini Aristotelicæ de Principijs ac Causis Doctrinæ: in quo mirum videri non debet, si qua proluxius à nobis fuerunt tractata, quum summa hic Peripateticæ Philosophiæ capita versentur, quibus reliqua omnia superstructa sunt; quæq; proinde non nimis strictim aut perfunctorie delibanda fuerunt. Quum enim ista secta per tot secula tantam habuerit celebritatem, ut hodieq; vel ob hanc solam causam, maxime nimirum vetustatis prerogativam, plurimorum animis pertinacissime infederit, qui infelicissimo iudicio contemnentes seculi sui felicitatem, & præfracta admodum pertinacia obdurati ad defensionem veterum nugarum, oculos adversus Veritatem occidunt, seq; ipsos perpetua rerum ignorantia condemnant: non erat satis, breviter ipsorum errores perstringere, sed præcipui saltem ad vivum fuerunt rescandendi, cunctaq; absurditates ex ipsis pullulantes, evidenter ob oculos ponendæ, atque suis quæq; rationibus coarguendæ, ut apparet nihil à nobis leviter factum, neque novandi studio, sed multis atq; gravissimis de causis nos eam repudiassè philosophiam, quæ uti ex nugis atq; commentis conflata fere tota est, ita in ipso statim limine erroribus tota implicatur: ad quorum nonnullos digitum ante hac intendit Ramus, sed cursim nimis atq; *ἐνδὲας* omnia delibans, utpote Aristotelis vitia magis, quam Aristotelicæ philosophiæ defectus detegere allaborans. Recenter autem vir magni spiritus Sebastianus Basso valde animose versatus est in hoc argumento, ut Aristotelicæ Philosophiæ Principia refutaret. in cuius tamen labore non debuissè nos acquiescere, facile erit cuivis animadvertere, qui hæc nostra cum ipsius scriptis contulerit. Quippe nec omnia, de quibus nos egimus, attigit; & in ijs, quæ juxta nobiscum pertractavit, etiamsi multa ac bona (præfer-

tim in disputatione contra Formam) dixerit, nobis plurima reliquit dicenda. Quare omnino de novo suscipiendum nobis fuit hoc fundamentorum Aristotelicæ Philosophiæ examen; à quo nunc tempestivum erit ad nostram de Principijs & Causis sententiam aperiendam transire.

DE

CAPUT SECUNDUM.

DE
PRINCIPIIIS
AC
CAUSIS
NOSTRA SENTENTIA.

SECTO PRIMA.

I. Notio ac ^{U. s. u. e.} vis vocabuli Principij in vulgato loquendi usu. Principium & Initium, idem. II. Suarezij fluctuationes, super ^{primaria} ac vulgata hujus vocis notione. Primus in ^{ordine} ^{loci} non recte dicitur Principium eorum, qui post ipsum. III. Ita neq, Primogenitus, Principium dicendus reliquorum liberorum. Hebraica vox Reschish, multo ^{latius} patet, quam Graeca ἀρχή, aut Latina Principium. IV. Philosophicus vocis Principij usus, ^{incondignissimus} apud Aristotelem, atq, ad plurimas diversissimas res promiscue accommodatus. V. Enumeratio significationum hujus vocabuli, non rite facta ab Aristotele in initio quinti Metaphysicorum. VI. Ineptissimus Aristotelicorum conatus, ad distorquendum illud magistri sui dictum, ubi conceptis verbis fatetur, Causam & Principium reciproce dici. VII. Censura Aristotelis, super isto vocum abusu.

* L'employ. le
Suyt a l'el
Employ de l'employ
de l'employ de l'employ
de l'employ de l'employ
de l'employ de l'employ
de l'employ de l'employ
de l'employ de l'employ

vaga.

vaga atq; incertissima ipsius in libris *Physicis & Metaphysicis fluctuationes. Immethodica Aristotelis in docendo ratio, à Scaligero castigata: idemq; adhuc acerris ab eo factum per latus Theophrasti. Rami tamen in temperantia in lacerando Aristotele, non approbata.*
VIII. *Vera notio vocis Principij in Philosophia.*

Pincipij vocabulum è medio desumptum, suo proposito accommodaverunt, qui rerum originem primi indagare aggressi sunt prisca Philosophi. Neq; enim in vulgata loquendi consuetudine cum habet usum, quem ab ipsis accepit: sed eodem modo ac Finis, qui est ipsius correlativum, ita ipsum quoq; de Dimensionibus tantum usurpatur, ita ut in quantitate continua id sit Principium & Finis, quod in discreta est Primum & Ultimum. neque vero omni competit quantitati continua, sed lineæ tantum & tempori: neque ulli rei tribuitur Principium aut Finis, nisi quatenus longitudinem habet, aut in spatio aut in tempore; quod in plerisq; manifestum, verum etiam est in ijs, ubi minime videtur. nam & Principium libri dicitur non alio respectu, nisi ratione longitudinis: quam qui in libro videre non potest, nequeat etiam in Mæandro, Serpentinis, Glomis, Spiris, quorum nullum habet suam in directum protensam longitudinem, & longitudinem tamen habent ista omnia certissimam, sic etiam bello, miserijs, felicitati, Principium & Finis competit ratione longitudinis, quam in tempore obtinent; idemq; de actionibus quoq; & passionibus cunctis, quæ aliquam habent durationem, dictum esto. & tale Principium & Finis non est aliquid extra rem ipsam, sed cum ipsa, & in ipsa, neq; enim rei Principium statim potest, nisi ubi jam est aliquid de ipsa, neque Finis, nisi ubi adhuc est (nam quod interdum illud, quod post rem ipsam est, Finis ejus vocatur, ut si gaudium voces tristitiæ Finem, minus exacte loquentium est) sensibile enim Principium intelligimus, non punctum aliquod indivisible. Et quidem videntur Principium & Finis oppo-
sita

X. employ

X. Mæandri, spatio, suis, Mæandri, comæ

sita esse sub uno genere Extremitatis; ut Principium sit
 extremitas rei incipientis, quomodo Finis est extremitas
 rei desinentis: quod & Aristoteles agnovit, quando dixit
 ἡ μὲν ἀρχὴ πέρους ἡ δὲ πέρας, & πᾶν ἀρχὴ. Prin-
 cipium est extremitas quadam: non autem omnis extremi-
 tas est Principium. eodem spectant illa tertij Physicorum
 quarto, τὰ δὲ ἀρχαὶ ἐν ἐσσι ἀρχὴ. ἐν δὲ ἀνὰ πέρας.
 Infiniti nullum est Principium: esset enim extremitas ipsius.
 Sumpsit autem à Platone, cujus hæc est in Parmenide sen-
 tentia: καὶ μὴν τελευτὴν γέ καὶ ἀρχὴν, πέρας ἐκείνης: Finis
 & Principium sunt cuiusq; rei extremitas. Illa autem sig-
 nificatio, qua Principium reidicitur id, quod primum in ea
 fit, quomodo carina navis, & fundamentum domus Prin-
 cipium appellare solent, ad primam ejus notionem perti-
 net. ejusmodi enim res dicuntur Principia, habita ratione
 temporis. fiunt enim in Principio istius temporis, quod
 faciendæ toti rei inpenditur, & eadem ratione Principium
 alicujus scientiæ dicitur ea pars, unde primum auspicari
 solent, qui eam tradunt & discunt: quopactò physiologia
 est Principium Medicinæ; & orthographia, principium
Grammaticæ. hunc igitur usum Principij atq; initij (nam
 de Fine non est ut nunc dicamus) cum invenissent primi
 philosophi, ad aliam illud peculiarem notionem transtule-
 runt. Principium & initium conjungimus, quia duobus
 istis vocabulis unica res significatur, ut vel ex Græca lin-
 gua apparet, quæ non nisi unum vocabulum hic habet,
 ἀρχὴ, quod Latine utrovis istorum apte exprimitur: quare
 etiam Cicero & Seneca in philosophicis Initia rerum &
Principia indifferenter dicunt. Videtur quidem
 aliquod discrimen constitui posse, ut initium actionibus
 tantum accommodetur; principium reliquis. sed loquendi
 usus non agnoscit tale discrimen: atque ut Hebræis
Reschith & Techilla, ita Latinis Initium ac Principium
 promiscue usurpantur. Quia tamen Latinis Philosophis
 Principij tantum vocabulum placuit, non Initij, ad illum
 usum, ad quem Græci philosophi vocem ἀρχὴν transtule-
 runt, nos illos hac in re sequemur; quippe quibus non
 placet

Cap. II.

Commencement par un
 bout & fin par l'autre
 5. Metaph. 17.

110. 111. 112.

& γρηγορολογία est
 φησὶ μορὰν δὲ τῆς
 γλώσσης. & ἀρχὴν
 λογία πρὸς τὸν
 αἰῶνα.

Vnde inveniuntur
 τριωνυμια. 1. 1. 1.

Cap. II. placet novare quicquam, ubi novandi nulla necessitas incumbit.

Metaph. Disp.
12. Sect. 1.

I. Post. 2.

Disp. 12. Sect.
1. § 30.

x capo di latte
in d. la. C. 10.

II. Et hac quidem de vocabulo Principij præfari placuit, deq; vulgato ipsius usu; super quo multa turbat Suarez, aiens latissimum esse, & varijs modis posse multiplicari: quum tamen omnes modi, tum quos ipse affert, tum quos à se omitti significat, commode ad duo illa capita à nobis posita possint revocari, illis duntaxat exceptis, qui plane fictitij sunt, sicuti quum ait, *In ordine loci eum, qui sedet primus, dici principium cæterorum*, falsum enim hoc est, & nemo ita loquitur. Nam quod Aristoteles ait, *Τὸ δὲ λέγω πρῶτον ἢ δὲ ἀρχὴν, idem dico primum & principium*, aliam habet mentem, & neq; de Principio vulgari, neq; de Philosophico aut Physico ab eo prolatum est, sed de Dialectico. Omne quidem principium (nimirum in vulgari significatione) est primum ejus rei, cujus principium dicitur: non tamen, quicquid primum est, potest propterea principium appellari: quum illa (ut sic dicamus) primitas, quæ in ordine loci consistit, omnino sit à Principij notione aliena.

III. Ita etiam neque primogenitus quidem recte datur Principium liberorum, & ne in vulgari quidem sermone hoc fieri solet, contra quam Suarez asserit. Locutus quidem sic est Vetus Scripturæ interpres, Genes. 49. 3. & Deuter. 21. 17. sed decepit eum ambiguitas vocis Hebraicæ *Reschith*, quæ ita Principium significat, ut significet etiam alia, quæ nullo modo vi Græcæ vocis, *ἀρχή*, aut Latine, Principium, continentur. Durissimus enim sit sermo, & consuetudinem Latine Græcæq; linguæ planissime violans, si quis pro primitijs dicat *ἀρχήν* aut Principium. Ast Hebraeis illa non aliud nomen, quam *Reschith* habent, ut cuiusvis istius linguæ perito notum est. *Reschith* etiam illis dicitur, quod in quaq; re præcipuum est ac principale, ut Amos 6. 6. *Reschith schemanim*, primum unguentorum, *id est*, unguentum primum, pro quo Vetus transtulit, Optimum

Optimum unguentum. & in ejusdem capitis versu primo, *reschith baggoim*, præcipuum gentium, id est, genus præcipua. Sic Iob 40. 14. elephas dicitur *reschith darce el*, præcipuum operum Dei, id est, unum de præcipuis operibus. & sic vulgatissimum illud verbum, Principium sapientia est timor Domini, quod in Hebraico est, *Reschith chachum Irath Adonai*, Timor Domini, sive pietas, est præcipua sapientia. Alio etiam modo, *Reschith* Hebræis, dicitur, primus alicujus rei inceptor, sive autor, sic enim Prov. 17. 14. *reschith madon*, quod Vetus convertit, *Caput iuramentorum* à Rabbi Salomone Iarchi, doctissimo commentatore, exponitur, *Hammatabil hammersiba*, qui litem incipit. Quum igitur *Reschith* habeat tot significationes, quas Latina voce Principij nequicquam exprimas, non est ut Scripturæ testimonio confirmetur, Primogenitum rite dici Principium liberorum. Videtur autem, exponendum, Primitia liberorum: quod non mirabitur, qui legerit apud Hieremiam Prophetam illa verba, *Israel sacer Domino, primitia frugum ejus*, qua phrasi in Novo fœdere etiam Christus vocatur ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων, primitia defunctorum, I Cor. 15. vers. 20. & 23: & familia Stephane, ἀπαρχὴ Ἀχαίας, primitia Achaiae. Falsum igitur est hoc Suarezij exemplum: ac falsum quoq; alterum, quod à Damasceno ponens, ipse etiam rejicienti quam approbanti proximior videtur, nimirum, *Regem dici principium eorum quibus praestitit*: nisi si Principium capias pro Principe, quod in Latina lingua plane inusitatum in Græca fit interdum, ut ἀρχὴ προάρχων ponatur. sed plane ridiculum est, in philosophia ejusmodi amphibologijs ludere. ubi enim quaeritur, quotupliciter vel in vulgo, vel apud philosophos, dicatur ἀρχὴ, ut Principium significat, insulse isti disquisitioni immiscetur altera illa diversissima significatio, quæ imperium aut magistratum, vel eum qui imperio aut magistratu fungitur, denotat. Namq; Aristoteles sane hic excusandus videtur, qui & ipse τὰς κατὰ πόλεις ἀρχὰς *Urbanum magistratus* affert, ubi de multiplici hujus vocis usu tractat; sed alia ratione, quatenus nimirum Magistratus

Cap. II.

sunt species Efficientis: omnis autem Efficiens principij philosophice sumti species est.

IV. Porro cum vulgari hujus vocabuli usu, de quo hactenus dictum, magna habet similitudinem philosophicus ejusdem significatus: qui cum unus debeat esse & certus, magnopere sane culpandus est Aristoteles, qui in suis scriptis ita laxè & promiscue eo usus est, ut præter illam vulgarem notionem, de qua modo egimus, illud adhibeat passim novem aut decem adhuc alijs inter se diversis significationibus; ita ut divinandum sit, ubicumq; hoc vocabulum occurrit, quid per illud in eo loco voluerit intelligi, hoc ne quis calumniam putet, appositis testimonijs docuimus. 1. Facit Principij vocabulum generalius quam Causæ, quippe cujus ambitu & omnes Causæ, & alia præterea contineantur. Privationem enim inter Principia numerat; inter Causas vero nunquam, nisi 12. Metaphysicorum 2. ad quem locum omnes dicunt interpretes (quos etiam sequitur Suarez) Aristotelem ibi improprie Causa nomen usurpasse, atq; vulgari modo, prout Causa dicitur, quicquid ad aliud quovis modo requiritur. 2. Alibi vero passim ista duo, ἀρχαὶ καὶ αἰτίαι, usurpat plane pro synonymis, ac si nullum profus discrimen inter illa intercederet; & proinde nihil referat, sive utrumq; nomen conjunctim, sive alterutrum separatim ponatur. itaq; secundo Physic. in proœmio tractationis de Causis, cum dixisset necessarium esse in unaquaq; scientia, scire τὰ δυνάμει καὶ ἐκείνων, καὶ τὴν πρόωτην αἰτίαν, propter quid unumquodq; est, & primam ejus causam, subjungit, idem faciendum quoq; in physicis, ὅπως εἰδότες αὐτὰν τὰς ἀρχὰς, ἀνάγειν εἰς αὐτὰς πειρώμεθα τὰν ἰσχυρὰν ἐκείνων, ut cognitio ipsorum Causis, conemur ad eas reducere unumquodq; eorum qua quaruntur. item quarto de Gener. Animal. in fine. ὅτι τὰ πολλὰ ἀρχαὶ, αἰ τὰς γενέσεις τὰς κατὰ φύσιν καὶ τὰς φθορὰς ἐπιπορεύουσαι, πολλὰν αἰτίαν τῶν πορὰ φύσιν συμπτύσσων ἐστὶ. quia multa existunt principia, natura-

Disp. 12. sect. i. §. 29.

les

les ortus & interitus impediencia, saepe causa sunt leorum
 qua contra naturam eveniunt. sic cum secundo de Part.
 Animal. septimo dixisset, περι τούτων εν ταῖς τῶν νόσων
 ἀρχαῖς ἀρόττει λέγειν, de his convenit agere in principijs
 morborum: nihil aliud intellexit per Morborum principia,
 quam quae alias Morborum causae dicuntur, & passim loci
 occurrunt, ubi ἀρχὰς καὶ αἰτίαι ut ταυτοδυναμοῦντα con-
 jungit, de quorum numero & hic est. ὡς στοιχεῖα μὲν,
 τρία, αἰτίαι δὲ καὶ ἀρχαὶ τέσσαρες. itaq; *Elementa quidem
 sunt tria: Causae autem & Principia quatuor.* 12. Metaph.
 4. Alias verò uni alicui ex illis suis quatuor causis hoc
 nomen facit peculiare, modo Efficienti, modo Materix,
 modo Fini. nam de Forma nihil attinet dicere, quando-
 quidem dictum de eo satis est antea, quomodo ipsi, cum
 Materia prima, & Privatione, hoc nomen peculiariter at-
 tribuerit. 3. Pro Efficienti usurpavit primo de Ortu &
 Interitu septimo. Ἡ δὲ ἀρχὴ, πρώτη τῶν αἰτίων. namq;
Principium; est prima Causarum. item in hisce. τὸ δὲ
 δυνάμενον πέτλειν σπέρμα ἔχον ἀρχὴν εἶδος, ἀρεν. λέγω
 δὲ ἀρχὴν ἢ ποιούτην, ἐξ ἧς ὡππερ ὕλης γινεται τοῖστων, ὅον
 ἢ γενεῶν, ἀλλὰ τὴν κινούσαν πρώτην. *Id quod potest co-
 quere semen habens Principium speciei, mas est. dico autem
 Principium non tale, è quo tanquam è Materia fit tale, ac
 est ipsum generans, sed primum movens.* b' Ἐστὶ δὲ ἡ σε- b 4 De Gen.
 ληνι ἀρχὴ δὲ τὴν πρὸς τὸν ἥλιον κοινωσίαν. *Est autem luna Anim. 10.*
Principium ob communicationem cum sole. c' τῆς δὲ τῶν ἀστρῶν c Ibid.
 τῶτων περιφορᾶς, τάχα ἀν' ἑτεροῖ ἕνεσ ἔιεν ἀρχαί. *Circu-
 laris motus astrorum fortasse quadam alia sunt Principia.* d' Ti- d 3. De Anim.
 μῶστερον ἢ πρῶτον τὸ πάσχοντος, καὶ ἡ ἀρχὴ τὸ ὕλης. Pra- 4
 stantius est agens patiente, & *Principium Materia.* Ἡ μὲν
 οὖν τέχνη, ἀρχὴ ἐν ἄλλῳ. *Ars est principium in alio.* & 9.
 Metaph. 12. Αἱ τέχναι, ἀρχαὶ μεταβλητικαὶ εἰσι. 4. Pro
 Materia seu Elementis posuit in hisce: a' τῶτων οὖν ταῦτα a 12. Metaph.
 στοιχεῖα καὶ ἀρχαί. *Horum igitur ista sunt Elementa &
 Principia.* dicit hac de calido & frigido, è quibus caro
 & ossa componantur. b' τὰς ἀρχὰς. τὰ καλέμενα ὑπὸ ἡ- b 11. Metaph.

Cap. II.

c. 2. De Ortu
& Inter. 2.

καὶ στοιχεῖα. Principia, quae à nonnullis vocantur Elementa.
 c. Ὅτι μὲν οὖν τὰ πρῶτα ἀρχὰς καὶ στοιχεῖα καλῶς ἔχει λέ-
 γειν, ἔσω συνομολογῶμεν, ἐξ ὧν μεταβαλλόντων, ἢ κατὰ
 σύγκρισιν καὶ διακρίσιν ἢ κατ' ἄλλην μεταβολὴν, συμβάι-
 νει γίνεσθαι εἶν καὶ φθάν. *In confesso igitur sit, quod recte
 Principia et elementa dicantur prima illa, e quibus mutatis, per
 seu concretionem et discretionem, seu per quā aliam mutationē,
 accidit ortum & interitum fieri.* 5. Pro Fine sumit 9. Metaph.
 3. Ἀπαν ἐπ' ἀρχὴν βαδίζει τ' γινόμενον καὶ τέλος, ἀρχὴ δ'
 τ' οὐ ἐνεκα. *Omne ortum vadit ad Principium, & ad Finem.
 Id enim, cuius gratia aliquid fit, Principium est.* 6. Praeterea
 usurpat interdum pro eo, quod Latine Rudimentum di-
 cas; illud nimirum è quo quaeq; res oritur, & in quo
 primam existentiam accepit; quale in plerisq; est semina,
 in alijs quid analogum. exempla sunt in hisce: α Τὰ ζῶα
 καὶ τὰ φυτὰ, ἀμφοτέρω γεννητὰ. γεννητὰ δ' ἐκ τῶν ἀρ-
 χῶν, οἷον τ' ἀνδρῶν ἐκ τοῦ σπέρματος. αὐτὰ δ' ἐξ ἀρχῆ.
 τ' δὲ μετὰ τὰς ἀρχὰς, οὕτως ἔχει. ὡς δ' ἂν ἔχωσιν αἱ ἀρ-
 χαὶ οὗτοι καὶ τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν ἔχει. *Animalia et stirpes, ambo
 sunt generativa; & quidē generativa è Principijs, veluti arbor
 fit è semine. hoc enim est Principium quoddam, quod autem
 Principia consequitur, perinde se habet prout enim se habent
 Principia, ita et ea se habent, quae ex Principijs fiunt.* β Τῶν μὲν
 οὖν μικρῶν, καὶ ὅσα γίνεται μὴ ἐξ ἀλλήλων, αἴτιον τοιαῦτα
 γίνεσθαι, διὰ ἐξ ἀρχῆς ἐγεννήθησαν, ἢ τὸ σπέρματος μικρό-
 τῆς. τὸ δ' ἐλάττω, καὶ ἡ ἀρχὴ ἐλάττω. *Parvorum
 igitur, eorumq; quae non ex se invicem fiunt, Causa est (ut
 talia fiant, qualia à principio genita sunt) seminis exili-
 tas, minoris enim & principium minus est.* in quo loco,
 verbis proxime antecedentibus; duo diversa hujus voca-
 buli significata ridicule confundit. ἡ μὲν δ' ἀρχὴ, παντὸς
 ἔργου μέγιστον ἡμῶν δ'. τ' δὲ σπέρμα, ἀρχὴ. *Principium
 enim est cujusq; operis maximum, utpote dimidium ipsius.
 semen autem est Principium.* in hac autem oratione pre-
 ter illam absurditatem, quod quae de Principio in una sig-
 nificatione dicta sunt, illi in altera significatione applicat;
 altera

x. Ἰσχυρῶς
 ἀφροσύνησιν
 Νοῦνο. Νοῦνο.

α. 1. Eth. magn.

b. 10. Probl. 15.

altera etiam inest, quod pro verbale dictum hyperbolicum, **Cap. II.**
 sumit pro certo axioma: unde deberet sequi, Semen,
 aut analogum, habere dimidiam magnitudinem ejus, quod
 ex eo nasciturum est. nisi si in animo habuit Formam suam
 substantialem, cujus ratione mereatur semen ἢ ἡμῶν dici,
 aut plus quoque: quo respexerit & illis verbis, Ἡ ἀρχὴ ἢ
 δυνάμει μείζων ἢ μεγέθει. διότι τὸ εἶν ἀρχὴ μικρὸν ἐν τῇ
 τελευτῇ γίνεσθαι παμμέγεθες. *Principium maius est potesta-*
te, quam magnitudine. propterea quod in Principio parvum
est, in Fine fit maximum. sed Formam τοῦ γεννηομένου
 σώματος, *corporis quod nasciturum est,* esse in semine aut
 analogo, acriter negat permagna pars Peripateticorum.
 In hac significatione frequens est Theophrasto Principij
 vocabulum, ut 1. *Caus. 4. Ράδιον γεννῆσαι τὰ ἀτελέεστα,*
καὶ ἀπ' ἐλάττω ἀρχῆς. Facilius est gignere imperfecti-
ora, & a minori Principio. 7. Alias per Principium id
 designant, quod Medicis vulgata phrasi Pars Princeps di-
 citur: quia nimirum quasi imperium habeant in vitam
 ejusmodi partes. exempla sunt hæc: *Ἐνια τῶν μορίων, ἀρ-*
χαὶ εἰσιν ἀρχῆς διὰ κινήσεως, ἀνάγκη πολλὰ μεθίστασθαι
τῶν ἀκολοῦθόντων. Quedam partes sunt Principia. Prin-
cipio autem moto necesse est multa de consequentibus dimoveri.
 Rationem hujus usurpationis ibidem indicat his verbis:
 ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ τῷ μορίῳ τῷ ἔχοντι τὴν τῆ φυσικῆς θερ-
 μοτικῆς ἀρχὴν. *in principio, inq; parte habente caloris na-*
turalis principatum, quasi diceret ἀρχὴν esse μορίον ἔχον ἀρ-
 χὴν: quare eodem in loco pro eodem dicit etiam μορίον
 ἐπίκαιρον, *Ἐνὸς δὲ μορίῳ ἐπικαίρῳ μεταβάλλοντος ὅλη ἢ*
ὀυστασις τῶν ζῴων πολὺ τῷ εἶδει διαφέρει. Una præcipua
parte immutata, tota animalis constitutio multum specie
differit. Hoc sensu Theophrastus dixit, *Αἱ ῥίζαι ἀρχαὶ τῶν*
τῶν δένδρων. Radices sunt quedam Principia arborum.
 Interdum sumit pro parte, quæ prima formatur (qui usus
 à vulgari non multum abhorret) *Ἀρχὴ ἢ καρδία τῶν ὁμο-*
μερῶν καὶ τῶν ἀνομοιομερῶν. Cor est Principium simila-
rium & dissimilium. 8. *Ἰνό & pro parte, à qua aliæ ex-*
oriuntur;

1 De Calos.

4 De Gener.
Anim. 1.

2. Caus. 19.

1. De Gener.

Anax. 4.

Cap. II.

oriuntur; quo pacto ejusdem libri capite octavo dicit Cor esse ἀρχὴν τῆς αἱματός καὶ τῶν φλεβῶν. *Principium sanguinis & venarum.* quod etiam dicitur 3. de Part. 4. cum subjunctis verbis, quæ rationem hujus appellationis ostendunt: ἢ δὲ καρδία τῶν φλεβῶν ἀρχή. φαίνονται γὰρ ἐν ταύτης οὐρα, καὶ οὐδε ταύτης. *Cor autem est Principium venarum.* apparet enim quod ex ipso sunt, & non per ipsum. 9. Alibi vero pro parte præcipua sumit, non quod principatum obtineat, sed quoad molem, aut ob alias utilitates. ita 2. de Part. anim. 8. dicit Carnem esse ἀρχὴν καὶ σῶμα τῶν ζώων. *Principium & corpus animalium.* & alibi dicit, τὴν τοῦ αἱματος φύσιν, καὶ τὴν τῶν φλεβῶν, ἀρχὴν εἰκέναι. *naturam sanguinis & venarum, Principij instar se habere.* 10. Est & ubi ἀρχὴν usurpat pro eo, quod vulgo subjectum dicitur. ita certe sumit 12. Probl 2. ubi dicens bonum odorem non ita bene percipi, si quis nimis aut prope aut procul a re odorata absit, ait: Οὐτε ἐγγύς οὐτος ἢ ἀρχῆς, πλείστον γίνεται τ' ῥέον, οὐτε λίαν πόρρω. *Neq; prope constituto Principio, plurimum est id quod effluit, neq; valde longe.*

V. Tot significationibus hoc vocabulum passim adhibet Aristoteles, & alijs adhuc pluribus, uti comperiet quiscunq; ejus scripta evolverit; in quæ omnia non optime quadrat illa nota, τὸ πρῶτον εἶν' ὅθεν ἢ ἐξ ἧς ἢ γίνεται ἢ γινώσκεται: esse *primum*, unde *quid aut est, aut fit, aut cognoscitur.* quam tamen vult πᾶσιν κοινὴν εἶν' τῶν ἀρχῶν *communem esse omnium Principiorum*, 5. Metaph. 1. quo in loco varias hujus vocabuli significationes enumerat. Est autem illa enumeratio non uno modo culpanda. ait enim Principium esse, ὅθεν ἂν ἴσ' τὰ πράγματα κινηθεῖν πρῶτον, unde aliquid primo movetur, ut longitudinis & vitæ: vel ὅθεν ἂν κάλλιστα ἕκαστον γένοιτο, unde quidq; rectissime incipitur, ut in disciplinis interdum ab eo incipitur, quod non est rei Principium, ἀλλ' ὅθεν εἰς ἂν μάθοι: vel ὅθεν πρῶτον γίνεται ἐνπάρχοντα, quod in quaq; re primum fit, ut carina in navi: vel, ὅθεν πρῶτον ἢ κίνησις ἀρχεῖ, unde

unde primum motus incipit, quomodo parentes sint Principium liberorum, & convitium pugnae: vel, ὅτι καὶ προαίρεσιν κινεῖται τὰ κινούμενα, cujus arbitrio res geruntur; ut magistratus & principes, itemque artes: vel, ὅθεν γινώσκον τὸ πρῶτον, unde res primò cognoscibiles, quomodo hypotheses sint principia demonstrationum. deinde adhuc duo addit, Materiam sive Elementum, & Finem, sic inquit: ἢ τε φύσις ἀρχὴ, καὶ τὸ στοιχεῖον, καὶ διάνοια, καὶ ἡ προαίρεσις, καὶ οὐσία, καὶ τὸ οὐ ἐνεκα: & natura est Principium, & Elementum, & mens, & propositum, & essentia, & id cujus gratia quid fit: ubi fortasse per οὐσίαν intellexerit Formam. & sic in universum novem erunt Principiorum species illic ab ipso enumeratae. Ast mirum sane est, quod non paucas earum significationum, in quibus hoc vocabulum usurpare ipse solet (ut ostendimus) in isto catalogo omiserit, cum tamen adeo liberalis fuerit in recensendo Principiorum numero, ut ea quoque diltraxerit, quae conjungi omnino postulabant; & Parentes fecerit unam Principij speciem; Magistratus & Artes, alteram: cum utraq; sub una & communi Efficientis ratione sibi Principij nomen vendicent. Imo illud quoque; erratum ejus non parvum est, quod tres illas Principij species, quas primo loco posuit, huc attulerit; siquidem istarum significationum hic nullus erat commemorandi locus, ubi Philosophice duntaxat Principij significationes erant exponendae, vel ipso mox teste, quando ait, Causa vocabulum aequè late patere, ac Principij. ἵσχυρῶς δὲ καὶ τὰ αἷα λέγεται. πάντα γὰρ τὰ αἷα ἀρχαί. totidem modis & causa dicuntur. omnes enim Causa sunt Principia. hoc enim falsum, si omnes Principij significationes ibi recitatas respexeris. quippe tres illae priores nullo pacto ad ullam quatuor Causarum ab ipso assignatarum revocari possunt. ut neque illa, qua hypotheses demonstrationum vocantur Principia. Ista igitur quatuor perperam, ipso iudice, illic adducta sunt. reliqua omnia quae illic nominat, praeter Elementum & Formam, ad Efficiens pertinent. Ut igitur verum esset quod ipse dicit, Principium & Causam

est Commemorationem.

causa, novum, titulu.

Kk

aque

Cap. II.

æque latè patere; debuerat illorum quatuor priorum non meminisse. Quanquam ne sic quidem effugisset reprehensionem. Sic enim eadem est utriusq; vocabuli vis, Principij & Causæ, & æque amplius utriusq; ambitus; quorsum attinebat de utroq; seorsim dicere, & Principiorum prius, deinde Causarum species distincta tractatione persequi: cum potuerit longe minori & ipsius labore, & lectorum radio, utrumq; conjungere, & quideunq; de eorum notione ac speciebus dicendum erat, simul ac semel expedire.

Metaph. c. 7.
q. 1. sect. 5. & 5.
Metaph. 1. q. 7.
art. 2.
Disp. 12. sect. 1.
S. 27.

VI. Namq; ridere sana libet inanem Interpretum conatum, qui nullum non movent lapidem, ut negent Aristotelem hic dicere, quod causa æque latè pateat ac Principium. Itaque verba illa, quæ apertissime dicunt id, quod ipsi postea dictum negant, alius aliter torquet. *Quod Aristoteles plane dicit* (ait Fonseca) *tot modis dici Causas, quot Principia, intelligendum est negative, quasi dicat, non pluribus dici Causam quam Principium.* hoc est, (ut Suarez amplius exponit) *Causam non dici alijs modis quam his, quibus dicitur Principium, licet non necesse sit dici omnibus illis modis.* Alij aiunt, Causam hic ab Aristotele sumi lato & vulgari modo, non ita arte, ut quando de quatuor illis dicitur. Alensis verò exponit; Tot modis dici Principium, quot dicitur Causa, quia omnis Causa est Principium; ita ut post enumeratas significationes Principij subjunxerit Aristoteles quasi generalem regulam, qua Principium etiam dicitur omnibus modis, quibus dicitur Causa, quamvis non illis solis. Thomas vero ea verba sic explicat, quasi eorum sensus sit, principij acceptiones ibi enumeratas omnes convenire causæ, quamvis non sub eadem ratione: nam ex causa incipit motus; & sic de alijs. Et hanc expositionem amplectitur ipse Suarez, eamque amplius enarrat ad hunc modum: *Iuxta hanc expositionem* (inquit) *probatio Aristotelis aliter est inducenda, scilicet, ut inde confirmet, illas acceptiones habere locum in principia, quia etiam locum habent in causa, quia omnis causa principium est: inde tamen non sequitur, causam & principium reciproce dici, quia licet acceptiones ibi enumerata*

rata

rate secundum alias rationes possint causa accommodari, tamen principium latius patet, quia dicitur omnibus illis modis, quibus dicitur causa, & secundum propriam rationem causa; & preterea dicitur alijs modis secundum generalem principii rationem. Sed has omnes expositiones esse totidem depravationes, verba Aristotelis manifestissime pervertentes; in proelivi est ostendere. Et de secunda quidem, ipsi fatentur Fonseca atque Suarez esse absurdam, & aperte contra mentem Aristotelis pugnare. Etiam tertiam, quanquam vehementer illi faveat, rejicere cogitur Suarez, quia non possit accommodari ad Aristotelis verba. Quantum ad primam, quae est Fonseca, & à qua Suarez quoque ostendit se non esse alienum; & illa planissime contradicit verbis, quorum expositionem profitetur. quis enim tam bardus est, qui sibi persuaderi patiatur, quando aliquid dicitur totidem modis accipi, quot aliud hoc significare, non totidem modis, sed non pluribus? quod eodem redit, ac si dicas, totidem modis, significare, paucioribus modis, qua expositione ineptius nihil cogitari potest. Sed non minus inepta est ratio, quam ipsi praeceperit Fonseca, quamque tanti facit Suarez, ut dicat illam videri cogere ad admittendam hanc expositionem, licet proprietatis huius vocis, tot modis, ipsi videatur refragari. Ratio autem haec est; quod post illa verba, Totidem modis causa quoque dicitur; subjungatur, Quoniam omnes causa principia sunt: ex qua ratione (inquiunt) ineptissime inferretur, causam dici omnibus modis, quibus dicitur Principium: esset enim argumentatio à superiori ad inferius affirmative, ut si quis colligeret, Omnis substantia est ens: ergo quot modis dicitur Ens, totidem dicitur substantia. sed haec ratio nulla est. primo enim nihil vetat, quo minus concedamus id quod ipsi inferunt, vitiosam fore Aristotelis illationem sub ista argumentationis forma. non enim hoc insolens est Aristoteli ut ἀόυστα loquatur. Non est necesse tamen, ut eo confugiamus; sed dicimus alterum illud membrum priori subiectum esse, ad mentem suam clarius exprimendam, quasi deceret: Totidem modis, quot dicitur Principium, dicitur etiam Causa; quod ne cui videatur durum ob finem,

Cap. II.

quem inter causas numero, quam tamen videatur cum ipsius natura pugnare, ut sit Principium: assero tamen illum quoque esse Principium, ac proinde omnes Causas esse Principia: hæc est vera illorum verborum, *Omnes enim Cause, Principia*, expositio, aut saltem æque verisimilis, ac ulla alia; ideoque cadit argumentum ex ijs desumptum à Fonseca, à Suarezio; qui eo solo argumento, quod hæc verba cum præcedentibus non satis apte videbantur congruere, ausi sunt fabricari aut amplecti absurdissimam illam interpretationem, quod *Totidem modis* significet *Paucioribus modis*: cujus perversiois insulsiatatem vel puer deprehendat. Quantum verò ad Thomam attinet; argute ille quidem, sed parum probabiliter. Nulla enim est hæc consequentia: motus fit à causa: igitur principium viæ, unde motus incipit, potest quodammodo appellari viæ causa, aut Efficiens: ab Efficiente enim fit motus. Et æque absurdum fit, Carinam appellare Efficientem navis, quia fiat ab Efficiente. Et sic de cæteris. Miros autem hic Suarez ludos dat, qui cum profiteatur se hanc Thomæ expositionem amplecti, ita eam enarrat, ut fiat diversissima. Eo enim evadit ipsius oratio, ut dicat, eam esse verborum Aristotelis mentem, Quod principium dicatur omnibus illis modis, quot causa, non autem Causa omnibus modis, quibus principium. quam ipsam quoque expositionem palam respuunt verba textus, siquidem in eo non dicitur Principium dici totidem modis, quot dicitur causa, sed causam dici totidem modis, quot dicitur Principium. Cum itaque commenta mera sint, quæcunq; ad hunc locum asserunt interpretes, insoluta manet, ac veritatem habet objectio, quam hinc sibi formavit Fonseca, *Aristotelem hic plane asserere, tot modis hic dici causam quot principium, proptereaque dubium non esse, quin sentiat æque late patere causam ac principium. Si enim putaret latinus patere Principium, non minus falso diceret, tot modis dici causam quot principium, quam si affirmaret, tot esse homines, quot animalia.* Et sane non hoc tantum loco istud dixit Aristoteles, Causam & Principium æque late patere. ut enim nunc omittamus locos superius adductos ubi illum hæc

capo di tauola
Capo d'anno.
scilicet 11
letere

3. Metaph. i. q.
7. sect. 2.

hæc duo vocabula promiscue usurpare monstravimus; 4. Metaph. 2. ait, ita inter se comparari causam & principium, quomodo ens & unum, Τὸ ὄν καὶ τὸ ἐν ταυτῶν, καὶ μία φύσις, ἢ ἀκολουθεῖν ἀλλήλοις, ὡς αὐτὸς ἀρχὴ καὶ αἶνον, *Ens & unum sunt idem, & una natura, eo quod se invicem consequantur, itidem ac principium & causa,* quibus verbis planius nihil dici potest, ad significandum, quod Causa & Principium inter se reciprocentur. Nam quantum ad strophas illas, ad quas ex more suo hic quoque confugiunt Expositores, ut vim tam aperti loci effugiant, ac præceptorem suum aliud loqui faciant, quam quod loqui ipse voluit; adeo sunt, ut semper, frigida ac ridicula, ut pigeat illas huc referre, aut refellere. sufficit enim civi illas bello permittere, atque invicem conficiendas dare. non magis enim cum verbis Aristotelis pugnant omnes illæ, quam ipsæ inter sese. quæ enim solutio uni cata videtur & lepida, illam alter absurdam judicat & insulsam. Estque sane hoc perpetuum illorum hominum, qui adeo serviliter Aristoteli sacramento dixerunt, fatum, ut dum præceptorem ab antilogijs vindicare contendunt, sibi que consentanea ubique loqui cogunt, ipsi in maximas ac manifestissimas incidant absurditates; quum possent longe leviori negotio se expedire, ubicunque tale aliquid in eo occurrit quod cum ipsius placitis minus bene quadrat; fatendo ingenue, illum sibi ipsi contradicere, propterea que non quid ibi, sed quid alibi dicat, attendendum esse. Sed illis hoc facere non permittit sacrosancta Magistri Majestas, quam vilem ac protritam futuram vident, si ipsi hoc iter ingrediantur, quum innumeris antilogijs scateant ipsius scripta, quas omnes cum excusare ac conciliare nitantur, mirum non est, si ad summas ipsi ineptias redigantur. Sed hi homines, quandoquidem ita ipsi volunt, infelicitati suæ relinquendi sunt.

VII. Hoc tamen sciant, non habere ipsos iustam querendi de nobis Causam, qui sicuti in alijs fere cunctis Physiologiæ partibus, ita in hac quoque de Principijs ac Causis tractatione deseruimus ipsorum præceptorem, apud

Cap. II.

quem non modo falsa sunt, quæ de re ipsa tradidit (quo de satis in superiori capite dictum est) sed & tam immanis in vocabulis hallucinatio, ut ea non modo ad plurimas & diversissimas significationes passim in suis scriptis adhibeat, lectori divinandum relinquens, quomodo quoquo in loco accipenda sint; sed & ibi, ubi ex professo de ipsorum vi ac significatione agit, adeo & se ipsum contradictione, & negotium totum partim absurdis, partim supervacuis atq; à proposito alienis divisionibus intricet, ut nulla major liberalibus atq; erectis ingenijs crux figi possit, quam ut ejusmodi senticeta rimentur.

Ut sane condonandum quodammodo Ramo videatur, si intemperantius subinde Aristotelem incessit, præsertim in Physicis & Metaphysicis; qui libri adeo scatent toti istis non modo falsis, sed amethodis prorsus atq; pugnantibus sermonibus, ut vel adamantinam patientiam expugnare, atq; contra se irritare possint. Et quisquis ita affectus est, ut servili alienorum dogmatum necessitati manifestam audeat anteponeere veritatem (quod paucissimi hætenus cum ratione facere sustinuerunt aut sciverunt) fateatur necesse est, pessime de Re philosophica meritum esse Aristotelem cum libris istis Physicis ac Metaphysicis, quæ & veritatis vix scintillam habent, & præterea falsas atq; absurdissimas theses tanta enarrant cum fluctuatione & confusione, ut videantur ad aliud nihil comparata esse, nisi ut animos hominum atq; ingenia non modo erroribus penitus involverent, sed & infinito in plerisq; rimandi ipsam auctoris sententiam labore, miserrime exercerent atq; attererent. Nihil hic à nobis frustra dici, testantur enormia illa atq; ridicula opinionum portenta, quæ ex Aristotelicis fundamentis necessario sequentia, tantum abest ut sectatores ejus ad sanam mentem redire, atq; de ejusmodi fundamentis attentius cogitare faciant, ut illa pro verissimis axiomatis unanimiter excipiant omnes, atq; alijs obtrudant; ob illud ipsum, quod ex ipsis hypothefibus sequuntur: cum pleraq; eorum talia sint, ut si quis Peripateticis figmentis non imbutus ea audiat, juraturus sit, nisi ab insanis talia pronunciar

x amethodia . . .
 Vult Imperator
 dicitur . . .
 advocat qui dicitur
 a C. J. C. d. M.
 dicitur Cogan
 q; cum C. p. v. s.
 Chap. 10. d. v. y
 malad. qui va
 angulais q. d. d.
 v. advocat p. la
 maladi.

Videtur se tu quæ
 hestricus maurus
 ad eum Gilbertum
 angulais p. d. d.

ciari aut credi non posse. Testantur rursus ex altera parte id quod nos dicimus, innumerabiles atq; acerrimæ summorum Peripateticorum de præcipuis quibusq; suæ disciplinæ capitibus concertationes, unoquoq; Aristotelem in suis partibus collocante, atq; suam sententiam in ipsius scriptis contineri affirmante: cujus rei, ut & præcedentis, multa ac magna jam dedimus specimina, plura procedente opere, atq; sic efflagitante nostri instituti ratione (cum veritatem intro lucere, nisi exagitatis atq; sublatis erroribus non possumus) exhibituri.

Certe immodicus ille Aristotelis admirator atq; laudator & animosissimus omnium ipsius figmentorum propugnator Scaliger, altero tamen illo, quod hic attingimus, scriptorum ipsius vitio, incertissima nimirum atq; inconditissima fluctuatione, tantopere offensus fuit, ut non raro ipsum super hoc culpaverit, partim quidem tacite sua in ipsum dicta jaciens, partim nomine quoque ipsius expresso, in ijs commentarijs, quos ad Theophrasti de Causis libros scripsit. *Confusa* (inquit) *non raro capita, haud facile tam apud hunc, quam etiam apud Præceptorem, explicari possunt. Et alibi, Prisci illi viri, domi forisq; magni nominis, methodos quidem docuere nos, nobisq; earum curam injecere; ipsi plerumq; nullam aut perexiguam habuere.* Ac rursus, *Sane laxiuscula fuit veterum Philosophia multis in locis, quæ non nisi cognitionis jecerit fundamenta.* Libro etiam tertio, capite quarto Aristotelem perstringit, quod incondita sint ejus & fluctuantes in topicis ac metaphysicis vestigationes. Sic libro sexto, capite tertio. *hoc est peculiare vitium Peripateticis, ut non semper statuant, quid in animo certi habeant, sed simul cum discipulo venentur conclusiones. sic pene per totos Metaphysica libros.* Et libro sexto, capite decimo quinto, *Utinam vero unum quempiam ex Scotistis & Walteristis audirem tractantem hæc: paucissimis verbis plura, meliora, ordinatiora, quasi ex rebus ipsis explicita, longe commodius perciperemus. Caterum isti Græci semper in suis disputationibus jactationem patiuntur; id quod ad fastidium vexati, ad fastidium monuimus.* Ac rursus eodem libro,

Lib. 1. cap. 18.

Lib. 2. cap. 20.

Lib. 4. cap. 4.

Cap. II.

libro, capite decimo nono. *Simillimis labyrinthis animadvertimus apud hos Græcos errationes. videntur enim tanquam elausis oculis circumferre se, quoad ostium nanciscantur. interea offendunt saepe ipsi; auditorem vero ad cruces sistunt.*

Et multo plura haud dubie dicturus fuerat de hoc argumento, nisi eum pudor deterruisset. Qui enim ubiq; se profiteatur Aristotelis discipulum, idq; sibi gloriæ ducat; non potuit non contentissime ipsius honorem tueri, ac vitia dissimulare; quanquam ipsorum enormitas omnem interdum ejus patientiam ac dissimulandi studium expugnavit, & velut invito justas expressit querelas. Sed quam non ausus est in præceptore nisi parce & carptim exercere censuram, illam in discipulum ejus Theophrastum plenissime destrinxit: quem acriter persape & acerbe, nec sane immerito castigat. ast nihil est eorum, quæ in ipso reprehendit, quod non & in Aristotelem æque bono jure dici possit. Fuit enim non degener discipulus, eamque scribendi formam, quam à magistro acceperat, ad vivum suis scriptis expressit; quæ adeo Aristoteli placuerunt, ut ob illa, qui prius Tyrtaus dicebatur, Theophrastum appellaverit, quasi divina quadam disserendi ac scribendi facultate præditum; quare ex universa quoque sectatorum suorum cohorte hunc potissimum delegit loci sui ac magisterij successorem. Et qui utriusque scripta contulerit, inveniet eadem profus venâ utraque fluere, nisi quod amcenior & aliquando copiosior paulo est Theophrastus. Quæcunque igitur in hoc culpat Scaliger, quantum ad methodum & docendi modum, eadem omnia in Aristotelem quoque ab eo dicta existimare debemus. Sunt autem illa ejusmodi, ut nos omnino clementes Aristotelicorum vitiorum exagitatores debeamus videri, si cum tali censore conferamur: id quod manifestum erit cuivis, si aliquot ipsius locos è modo dictis commentarijs ascribamus. In præfatione igitur conqueritur, non pauca à Theophrasto coacervata, alia repetita, plurima inculcata, nec pauciora præpostera. Et mox, *Multa confundit, multa repetit: quædam tam perplexe & misere tractat, ut explicatio longe majorem pariat dubitationem, quam ipsa qua-*
stio

Laert. in vita
Theophr.

Agell. 13. 5.

stio. Alibi, solere perplexissime & morosissime implicare potius quam explicare questiones. Et rursus, Plane subsultare ipsius disceptationes, & hoc vitium ipsi maxime peculiare esse, ut perplexissime doceat. Acutiora judicia nunquam satis con- queri posse de istius viri securitate. Item, Autorems cum meritum esse non de nobis, ut speremus ab eo doceri nos posse: ceterum nobis plus esse laborandum ad sententiarum perceptionem, quam ipse in scribendo sumserit opera. omnino vero indignum esse, quem in scripturis nostris ullo modo imi- temur. In hisce verbis qui non Aristotelem aequae ac Theophrastum scribendi genus vivis coloribus delineatum vident, illum quavis talpa caecioem esse oportet. Et cum ita se res habeat, nemo nobis vitio vertere potest, quod non ipsarum modo rerum falsitatem, sed perplexissimam quoque & morosissimam docendi rationem in Aristotele culpa- mus.

Peccavisse tamen Ramum quoque nimia Aristotelem insectandi immodestia, haud gravate concedi- mus; quandoquidem multa mala multis bonis pensavit, & non prava tantum atq; damnosa scripta, sed & egregia atq; fructuosa nobis reliquit; ut oporteat nos & pro hisce gratias agere, & eorundem respectu, aequanimiores nos ipsi atq; ignoscibiliore, in quibus peccavit, praeberere; ijs duntaxat exceptis, ubi non ignorantia, sed malitia erravit. Quod enim veterum sententias in ejus nodi portenta convertit, ac potius pervertit, de quibus illi ne per somnium quidem cogitaverant, ut tanto majorem & favorabiliorem haberet eos, insectandi pretextum, (quod fecit nimis quam saepe) pro- fecto veniam nullam meretur: ut neq; in ijs, ubi cum erro- re insignis aliqua impietas conjuncta est. In alijs vero er- ratis, quantum vel ad res ipsas, vel earum tradendarum modum, quanquam & creberrima illa sunt & gravissima, cle- menter tractari meretur, ita ut vitia quidem ipsa, quoties id res poscit, suis coloribus depicta detegantur, & quantum satis sit refellantur; convitijs vero in ipsum autorem, & acerbis insectationibus absteineatur. Nobis enim vehemen- ter placuit semper illud Nostri Senis, qui de veterum errori- bus loquens alicubi, sic inquit: Μεμφομένην μὲν ἐστὶν ἀνθρώπων

Lib. 1. cap. 41.
Lib. 1. cap. 17.
Lib. 1. cap. 23.
Lib. 2. cap. 22.

Lib. 1. de Dig-
ta in princip.

Cap. II.

6 Natur quæst.
L

ἀξιὸν ἔστιν, εἰ μὴ ἐδωκὴν ἑαυτῶν ἐξευρεῖν ἐπιπέσει δὲ μάλλον πάντας, οὐκ ἀλλ' ἐπεχειρήσαντο ζήτησαι. *Nullum ipsorum culpæ æquum est, quod non potuerint invenire; sed potius omnes laudare, quod saltem aggressi sunt querere.* Itemq; illud Senecæ, qui opiniones Veterum parum exactas fuisse dicens, & rudes, ac circa verum erravisse; illis tamen, si quid inventum est, referri vult acceptum. Magni enim animi rem fuisse, rerum naturæ latebras dimovere, nec contentum exteriori ejus superficie, in ipsius secreta descendere, plurimum ad inveniendum contulisse, qui speravit reperiri posse. itaq; cum excusatione veteres audiendos esse.

VIII. Ut igitur ex hoc diverticulo in viam rursus redeamus; sua certa ac physiologica vocabulo Principij significatio, non ex Aristotele, (qui ipse scivit nunquam, si ex scriptis ejus haurienda est ipsius mens) quis proprius esset ac genuinus hujus dictionis in Philosophia usus (sicuti modo ostendimus) sed ex ipsa rei veritate assignanda est. quod ut recte faciamus, repetendum est, quod supra diximus, philosophicæ hujus vocabuli notioni magnam intercedere cum vulgari ejusdem usurpatione cognationem. neq; sane fieri aliter potest. Quum enim hoc vocabulum non sit de numero eorum, quæ Causa æquivoca dicuntur in scholis, quemadmodum Gallus & avis nomen est, & nationis, & sacerdotis: sed deliberato consilio secundaria hæc significatio invecata sit à priscis illis viris, qui vocabulum è medio sumtum ad usus suos accommodaverunt; necesse est id fecerint ratione alicujus convenientiæ, quam in utroq; Principiorum genere perspexerint: ac proinde ratio Principij vulgaris analogice Principio philosophico competat. Est autem ratio Principij vulgaris, (sicuti ex ijs, quæ dicta sunt superius, apparet) *Esse id, unde res cujus principium dicitur, incipit:* nimirum, vel secundum longitudinem, vel secundum durationem, sicuti antea latius declaravimus. hanc rationem Principio quoq; philosophico quodammodo, & per analogiam, competere; sic discere licet. [Quidquid non est æternum, aliquando non fuit,

* Minus, carum, sui
responsum Nullo, ~
Inequivoc. sibi sibi
Involutum sibi.

est ob. sibi
quodammodo

In-incipit
In-nouum

fuit, & cum non esset prius, esse postea ^{debut} incepit. At incipere esse, nihil est aliud, quam quod Oriri aut Nasci vulgo dicimus. Illas igitur res, unde res aliqua oritur, Principia ipsius vocaverunt Prisci, quia & ab illis res incipiunt. Sicuti vero in hoc conveniunt utraq; Principia, quod ab ijs res incipiunt (in quo ratio analogiz consistit) ita in eo discrepant, quod admodum diversus est in utrisq; incipiendi modus. namq; ab altero principio initium dimensionis res ducunt; ab altero initium Essendi, ut sic dicamus, trahunt. potest itaq; talis assignari Principij Philosophici definitio. Principia rei sunt res, per quas factum est, ut ipsa, cum non esset prius, esse postea incepit. vel brevius sic, Principia rei sunt res, per quas ipsa ortum accepit. Sic igitur vestigando, quo respectu sumptam à vulgo Principij dictionem, ad usus suos converterint prisci philosophi, veram Principij philosophici rationem invenimus. Nunc porro tota ipsius natura ac vis latius nobis explicanda est, in qua re ita progrediemur, ut primò numerum principiorum rimemur, & an omnia omnibus rebus ^{competant} competant, dispiciamus. Posteriore autem loco proprietates, quas Principijs in universum attribuit Aristoteles examinabimus, & quatenus Principijs veris congruant, considerabimus.

^{quo dicitur}
^{quo dicitur}
^{quare}
^{ut ratio laonde}
^{quamobrem}

SECTIO SECUNDA.

DE NUMERO PRINCIPIORUM.

^{supplicis nominis} Duo Principia habent ^{clarum} Substantia, Effectivum & Compositivum; & hoc rursus ^{dupplicis nominis} ~~geminitum~~ Materiam, & Naturam. II. Accidentium alia unum tantaxat ^{citam} habent Principium, alia utrumq;. III. Vulgata Partium divisio in Essentiales & Integrantes, proponitur. ^{dupplicis nominis} Abusus nominis Integrantium. Partes Dissimilares ^{dupplicis nominis} Quantitativis male annumerantur. IV. Plura super vocabulo Integrantium Partium. V. Divisio Partium à Malinco facta, proponitur, & examinatur. VI. Vul-

L 1 2 ^{si conseruat} in comparat. gatam

Cap. II.

gatam partium divisionem ^{non recte} factam, ex eo arguitur, quod differentia, quas assignant, Essentialium partium & Integrantium, stare non possunt. VII. Differentia à Zabarella allata; cui opponitur è Suarezio locus plane contrarius dicens. VIII. Suarezij opinio, Quod in omni compositione inveniatur aliquid ^{Materialis} Materiale, & aliquid ^{Formale} Formale; expenditur. Ridicula opinio, Totum se habere inftar ^{Formae} Formae. IX. Hujus figmenti absurditas ostenditur. X. Discrimen inter Partes constitutum à Zabarella, convellitur. XI. Ex Potentia & Actu non fit Compositum. XII. Partium divisio nostra. Partes Quantitativa. XIII. Qualitates Intendi & Remitti, negat Scaliger, ridiculo argumento. absurdissima ipsius opinio de qualitatum Intensione. XIV. Gradus intensionis non habendos pro Partibus quantitativis, amplius asseritur. XV. Proprietas & Characterismus Partium Quantitativarum. XVI. Dissimilares partes, quantitativis opposita: earum distinctio in Essentiales, & Conformantes. XVII. Partibus Conformantibus etiam Naturalium appellationem convenire, & magis etiam, quam precedentem. XVIII. Partium dissimilariarum quacumq; sublata, totum aut tollitur, aut violatur. Mutilationem qua Tota dissimilariaria sustineant, & quatenus. XIX. Aristotelis doctrina de Mutilis & Mutilatione, proponitur. XX. Examinatur. XXI. Etiam accidentia composita mutilantur. Amplius declaratur, in quo consistat ratio mutilationis. XXII. Partitio semper facienda in partes proximas. XXIII. Discrimen partium à nobis traditum, Compositis artificiosis & fortuitis breviter accommodatur. XXIV. Varij modi compositionis Partium Essentialium. Accidentia non uniuntur, nisi ⁱⁿ unione subjecti. XXV. Suarezij contraria opinio. Quaedam accidentia alijs accidentibus inhaerere; examinatur. XXVI. Opinio Scaligeri, Accidentia omnia componentis è Potentia & Actu. XXVII. Everitur. XXVIII. Contra Suarezium ostenditur, Subjectum non esse ^{Materialis} Materialis Accidentium.

IN

Cap. II.

IN disquisitione illa, qua numerus Principiorum quari-
 tur, primo se offert Efficiens. Quum enim nulla res ef-
 ficere se ipsam possit (quod adeo est evidens, ut probari
 non debeat, neq; refelli is, qui id negaverit, utpote in-
 dignus, cujus ratio habeatur) necessario eam debet praece-
 dere Efficiens, quod sua vi ^{producere} possit, atq; facere ut
 sit, cum non esset prius: ac proinde id omnino inter Prin-
 cipia, & quidem primo loco, collocandum est. Sunt au-
 tem multa res, quibus solum hoc Principium competit;
 illa nimirum, quae compositionis essentialis expertia, sim-
 plicissimam essentialiam constant. haec enim cum simpliciter fi-
 ant, non nisi Principio producente opus habent. At
 compositorum alia est ratio, quippe quae non ita simplici-
 ter fiunt, sed per partium componentium coalitionem.
 Quum enim nihil aliud sit compositum, quam Partium
 componentium unio, aut potius ipsae partes unitae; ac sine
 partibus suis esse ac subsistere nequaquam possit: ne oriri
 quidem sine ipsis poterit; quum oriri nihil sit aliud, quam
 incipere esse. Omnino igitur, ut compositum existere in-
 cipiatur, partes ipsum componentes concurrere, atq; inter
 se uniri necesse est; unde sequitur, ut Partes Compositi,
 pro Principijs ipsius habendae sint. Itaq; Composita praeter
 Effectivum Principium, aliud insuper Principium habent, ni-
 mirum Compositivum: quod Principium Elementi quoque
 nomine indigetare licet. Namq; Elementa rei sunt id, e quo
 res ipsa componitur, hoc est, partes rei. Loquimur autem
 nunc de partibus rei essentialibus, non integrantibus (ut vo-
 cari vulgo solent) quandoquidem compositio e partibus In-
 tegrantibus non obstat, quo minus totum integrale possit esse
 simplex. Partes enim integrales omnes ejusdem sunt inter se
 naturae, sicuti in corporibus primis, ut aqua & aere, itemq;
 compositis homogeneis, ut carne & osse, videre est; quae om-
 nia, ac similia, non stat per partes integrales; quo minus fiat
 essentialiter simplicia. Talia tamen non sunt, quia praeter istam
 compositionem, habent etiam alteram illam e partibus essen-
 tialibus, quae cum simplicitate consistere nequaquam potest,
 quum

non aeterna sed
p[ro]p[ri]a & p[ro]p[ri]a

11. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

5 7 17 dimidiatur
et h[ic] q[ui] a[li]a dicitur
s[ed] dicitur
v[el] t[er]tia dicitur
8 10 dimidiatur
v[el] quatuor ipsa
dicitur s[ed] t[er]tia
dimidiatur.

Visceralia rei.
i. visceralis causa.
Et circa 175. Navis
s[ed] dicitur s[ed] s[ed] s[ed]
s[ed] dicitur s[ed] s[ed]
s[ed] s[ed] s[ed].

Et ad 175. s[ed] s[ed]
s[ed] s[ed] s[ed].

Ll 3.

Cap. II.

quum partes essentielles necessario diversa sint inter se sententia, cujus rei in anima & corpore, quæ partes sunt essentielles ipsius animalis, manifestum exemplum habemus. sed de hac re, ut de nomine ipso Integralis, (quod nequaquam nobis placet) mox plura dicturi sumus. Ut sciamus igitur, unum ne an duo habeat Principia unaquæq; res, sciendum prius est, simplex ne sit, an composita. Simplex enim si est, simplicitate scilicet essentiali, solum effectivum Principium agnoscat. si vero composita est, præter Efficiens, etiam Elementa, (nimirum illas partes, è quibus componitur) pro Principijs habebit. Hujus autem generis sunt substantiæ, quæ ad unam omnes, (nullâ, præter Deum, exceptâ) ex Materia constant & Natura, non modo hæ nostrates & corruptibiles, sed & cælum, ac cœlestia imò ipsi quoq; Angeli, atq; Mentēs humanæ: id quod impræfens ita supponentes, in tractatione de Natura, volente Deo, probatum dabimus: ubi etiam planum fiet, quid per Naturam intelligamus, videlicet rem non solo nomine à formâ Aristotelica diversam, sed reali ac peringenti discrimine ab ea differentem. Materiam autem dicimus, non illam commentitiâ, quæ Materia prima Peripateticis dicitur (hanc enim supra ipsi explosimus) sed aliam longe diversam, sicuti suo in loco postea declarabimus.

x. V. significanda ut
Compositio quæ
verificatur per
dissolutionem
Ipoliationem
Nudationem
x. Simplicitas in
Uninominitas
Nulla nominis
amittitur post
nullam dissolutionem
Unici nominis
o. Divergentia
in. Indivisibilitas
Unici ut sit
Simplicitas
non plus nominis

x. pluribus aut
non, uno aut

x. Invisitate, sibi
Nulla, sibi
Incognita, sibi
incomparabilia.

x. Sic aqua
substantia, sicut
duo. Uno col
nominis aqua
substantia & accidentia
duo & sicut
duo & sicut

compositio
a quo sunt esse ad
sua esse nisi
non sicut nisi ad
non sicut nisi ad

Quum igitur omnis substantia sit composita, duplex Principium necessario obtinet, Effectivum, & utrumq; Compositivum, Materiam ac Naturam: quæ duæ partes etiam si diversissimæ sint ^{conditionis} (altera enim Substantia est, altera Accidens) non tamen duo diversa Principiorum genera constituunt; quippe quæ in ista diversitate, convenient in eo, cujus ratione Principiorum appellationem sortiuntur; quod est, substantiam, cujus Principia dicuntur componere. Quandoquidem, ergo ad componendam Substantiam ex aquo utraq; concurrat (sive enim hæc desit, sive illa, Compositi ortus, æquè impediatur) uno communi Principiorum Componentium nomine utraq; censenda est: sicuti rursus ubi multæ materiæ assumuntur ad Compositum aliquod constituendum, non aliter, quam ut una totius Materia, omnes illæ materiæ simul junctæ considerantur, de qua Materia notandum quoq; est, si

considerere

consideretur seorsim, habere & ipsam Principium Compositivum. quum enim concipiatur sub ratione unius, unum autem è multis fieri non possit, nisi per ^{contributionem} compositionem; apparet & illam Materiam, è diversis materijs constam, esse quasi quoddam compositum. & quum partes illam componentes sint Essentiales (quacunq; enim earum sublata, Essentia ejus læditur) pro Principio compositivo omnino sunt habenda.

II. Substantiæ igitur omnes utroq; Principio indigent, <sup>stant, sunt involuente, Tem-
placanti, etc.</sup> Effectivo, & Componenti, quum nulla ipsarum sit absolute simplex. ^{non sunt} Accidentia autem non una est ratio propterea; in universum determinari de ijs non potest, quod vel unum Principium habeant, vel utrumq;. Nam pleraq; quidem ipsorum sunt absolute simplicia, omninq; ^{compositio} compositionis essentialis expertia, nihil præter simplicem Essentiam habent: quæ proinde solum desiderare Principium Effectivum, ex antedictis patet. Alia autem composita sunt, atq; ex diversorum ^{nomina} accidentium unione emergunt, quæ proinde indigent utroq; Principio, æque ac Substantiæ, Effectivo, & Compositivo, ut ortum accipere possint. Prioris generis exempla recensere nihil attinet, cum obvia passim sint, de quibus nemo ^{litem} controversiam moveat; ut calor, frigus, lumen, aliaq; innumera: Sed & composita quænam sint, facile est intellectu; quæcunq; nimirum è variorum ^{nominum} accidentium concursu constant, seu potius, quæ nihil sunt aliud, quam ipse variorum ^{nominum} Accidentium concursus. nihil enim refert, hoc ne an illo modo dicas, sicuti & in substantijs eodem redit, dicasne corpus humanum, verbi gratia, esse ^{concursum} concursum capitis, thoracis, ventris, artuum, aliorumq; membrorum, an ex illarum partium concursu constare. Quippe Totum sive Compositum est quidem aliquid diversum à singulis partibus suis seorsim consideratis: idem verò est cum illis simul sumptis, unitisq;. quod etiam si controversum est, major tamen & melior philosophorum pars nobiscum sentit, & ita sentiendum esse, Tole- i. Phys. quest. 8.
tus firmis argumentis convincit. Omne itaq; compositum est concursus suorum Elementorum, sive partium componentium; &, quod idem est, ex concursu suorum Elementorum, hoc

Cap. II.

fortuita dō
 Multorum quovis
 quilibet nihil
 ad quilibet.
 X quo dicitur
 quia v.
 quo dicitur
 quoniam dicitur.
 X qua dicitur

X dicitur dicitur

hoc est, ex Elementis suis inter se concurrentibus, constat; neque aliud est, quam ipsa Elementa concurrentia, sive unita. Quippe concursus cum dicimus, non intelligimus fortuitam conglomerationem, sed decentem ac ordinatam ^{concurrentibus} partium inter se conspirantium adunationem.

Sunt autem Accidentium compositorum duo genera. alia enim ex accidentium congenerum, alia ex diversi generum concursu oriuntur. E congeneribus Accidentibus illa constare dicimus, quae constant ex Accidentibus idem genus proximum fortitis. Inter haec primo loco collocare possumus figuras, quae omnes in univ[er]sum (recta simplici duntaxat excepta) sunt compositae ex alijs figuris. Multo autem magis composita est figura corporum organicorum, verbi gratia, corporis humani. Etenim totum corpus quatenus unum compositum, unam figuram habet. sed quomodo ipsius unitas ex partium diversarum concursu nata est atque constat, ita & figura ipsius non simpliciter una est, sed ex diversarum cuiusque partis figurarum adunatione consistit. Ita multarum rerum saporum sunt compositi. alia enim ex acido & dulci, alia ex acido & amaro, alia ex dulci & amaro, alia ex dulci, amaro, acido, constat habent saporum, multaque; alia saporum permixtiones dantur, quas hic omnes enarrare, nequaquam est necesse. In omnibus autem illis idem tenendum est, quod de figuris modo dicebamus, saporum totius esse omnes illos partium saporum simul sumptos atque inter se unitos. Idem quoque de coloribus deque odoribus habendum est. quaecumque enim alium in alia parte colorem habent, aut odorem, illorum univ[er]sus vel color, vel odor, compositus est. Sic etiam multi habitus, multae itidem potentiae naturales, ex diversorum habituum, ac diversarum potentiarum collectione aut concursu constant. nulla enim fere est ars aut scientia, in qua non diversi habitus ^{nomine} inveniuntur. omnes tamen illi habitus simul sumpti unam tantum artem, aut unam scientiam, hoc est, unum habitum constituent. idemque de multis quoque vitijs ac virtutibus verum est: & pariter tum nutriendi animae facultas, tum sentiendi, tum intelligendi, multas quoque ambitu suo facultates

tates comprehendunt, ex quibus concurrentibus atq; adunatis ipsæ constant. hi autem habitus compositi, hæcque potentia, partim ad prius generis Accidentium compositorum, quæ nimirum constant ex accidentibus congeneribus, pertinent; partim verò ad alterum. Non enim omnes habitus, omnesque potentia, quæ aliquem superiorem habitum, aut aliquem superiorem potentiam constituunt, sub eodem genere proximo semper comprehenduntur. Ad secundum etiam Accidentium compositorum genus pertinet Natura, quæ nihil est aliud, quam cœtus proprietatum omnium congenitarum; istarum autem proprietatum multæ sub diversis admodum generibus continentur. qua de re in tertio libro fuse tractabitur. Eiusdem classis est & Sanitas, quæ ipsa quoque accidentium diversigenarum est concursus. sanitas enim totius corporis, in singularum partium sanitate consistit. omnium autem partium non eadem est ratio recte se habendi, ac præinde aliter hæc, aliter illa affecta esse postulat, ut sanitatem suam habeat. illæ autem diversæ diversarum partium sanitates, concursu suo unam constituunt totius sanitatem. imò sanitas, si quis recte rem perpendat, nihil aliud est, quam ipsa Natura, ac solo nomine, aut saltem non plus quam externo respectu, ab ea differt, nimirum in subjectis sanitatis capacibus, sive quibus sanitas tribui solet. Quanquam enim omnis sanitas est natura, non omnis natura est sanitas, quum plurima habeant Naturam, quibus sanitas tribui non potest. sed de hac re fusius infra tractabitur. hujus quoque ordinis est Pulchritudo, quæ ex debito partium situ, & accurata figura, atque bono colore, aut bonis coloribus confurgit. hæc igitur sunt Accidentia composita, quæ sicuti non subsistunt nisi per partium suarum unionem, ita neque oriri possunt, nisi ex illarum concursu: atque propeterea illas pro altero sui principio, nimirum compositivo, agnoscunt.

III. Porro cum dixerimus supra, duplicem esse compositionem, è partibus integralibus, & essentialibus; paulo accuratius nobis hoc negotium enucleandum est, tum ut

M m

expe-

* coitus

* congruuntur. bndt.

* sanitas est natura
sanitas est natura
omnis natura est sanitas
omnis natura est sanitas* unde dicitur illud
unde dicitur illud
unde dicitur illud
unde dicitur illud
unde dicitur illud
unde dicitur illud
unde dicitur illud
unde dicitur illud

Cap. II.

X pro illi facit
equi. Hanc
ut puer facit
capital.

expeditius in substantijs discernere unusquisq; possit, que-
nam ipsarum compositio sit hujus generis, quæ illius; tum
ut constet quoq; hanc ^{Accidentium} compositionem ^{essentiali} ^{Integrali} esse, non ^{Integrali} ^{Essentiali}. Tractant quidem & Peri-
patetici de hac Materia, tum in Logicis, tum in Metaphy-
sicis: sed nihil hactenus apud quenquam, quod animum
expleret, ac Veritati probe concordaret, invenire potui-
mus. Namq; Aristotelem ipsum quod attinet, is sibi, ut
semper, similis est, qui in duobus illis capitibus quinti
Metaphysicorum, in quibus de Partibus & de Toto ^{agit},
admodum confuse & sine delectu congerat illa, è quibus
nemo fiat doctior.

Antequam autem nostram
super hac re sententiam expromamus, volumus prius vul-
garem de ea doctrinam breviter examinare. Illa secundum
Fonssecam ita se habet. *Partes reales aut Essentiales sunt,*
aut Integrantes. Essentiales vere ac reipsa ^{in huiusmodi} *essentiam com-*
ponunt, suntq; Materia & Forma. atq; ad hanc divisionem
revocantur partes compositi accidentalis: ac enim & figu-
ra sunt quasi partes essentialis aris figurati: quia nimi-
rum in hisce alia pars Materia, & alia Forma analoga
est. Partes integrantes sunt ea, quibus tota aliqua magni-
tudo aut multitudo extensa est: suntq; aut similes, ejus-
dem nature ac appellationis cum toto, ut partes carnis, &
partes aquæ; aut dissimiles, ut membra corporis huma-
ni, partes domus, ordines Reipublicæ. Ad partes integran-
tes revocantur etiam Potestates sive Vires rerum: quia ut
res extensa constat partibus integrantes, sic res, que
multa potest (quomodo animus habet intellectum & volun-
tatem) constat suis viribus potentisve, quoad totam pote-
statem.

Hæc ibi Fonsseca, estq; recepta apud omnes
Peripateticos hæc partium realium (namq; de Partibus ra-
tionis, Genere & Differentia, nihil attinet dicere) divisio:
in qua nos id primum culpamus, quod Materiam tantum
& Formam, atq; analoga, pro partibus ^{essentialibus} ha-
bent. namq; etiamsi per Materiam & Formam intelligas
non illa duo commenta à nobis explosa, sed Meteriam ve-
ram, & Naturam (quæ aliquo modo Formæ respondet)
formisat non

4 Dial. cap. 3.
& 4.
X a decompositi. sic
volunt accidentaly
X ad non uniformem
ita unius generis
q; subtra. & figurati
o sum unius genis
circa unum. Sumptu
a unius generis

Calliditas
Sicut dicitur in
philosophia naturalis

non tamen hæc tantum, & analogæ, pro partibus essentialibus habenda sunt, quum multæ dentur partes essentielles, in quibus ista analogia, ut altera se habeat ^{in omni} instar Materiæ, altera ^{in omni} instar Formæ seu Naturæ, frustra quaratur; sicuti in accidentibus illis compositis paulo ante enumeratis (quorum partes certe sunt essentielles) manifestum est. Sed multo etiam magis in altero membro peccant, non in re tantum, sed & in nomine ipso. Partes enim integrantes cur appellari debeant hæc magis, quam præcedentes, nihil causæ est. Quippe ratio nominis haud alia dari potest, nisi quod integrant rem, sive integritatem rei constituunt, aut hoc faciunt essentielles quoque partes. Totum enim seu integrum dicitur compositum, quod habet omnes partes sibi debitas, ^{ov. m. θ. èν ἀρ. ε. σ. τ. μ. ε. ρ. ο.} cujus nulla pars abest. Omnes igitur cujuscumque (Totius sive Integri) partes, sunt partes integrantes: quippe integritatem sui compositi unaquæque per se constituit. Non magis igitur partibus quantitativis (namque & sic appellare vulgo solent) quam essentialibus competit Integrantium appellatio. Imò sunt inter illas, quæ ne possunt quidem recte ita dici. Quum enim integrum hoc sit, quod habet omnes partes sibi debitas; quomodo integrum hoc dicitur, cui nullæ certæ partes debentur? talia autem sunt omnia Elementa, ac corpora simularia, quæ ex natura sua definitam magnitudinem non habent, ac proinde neque certas partes sibi vendicant. & tantum quidem de nomine. Quoad verò rem ipsam; per summam imprudentiam partes similiares & dissimilares in idem contruduntur. dissimilaribus enim partibus injuriam facit, qui eas magnitudinem tantum aut multitudinem Totius, sive Totum quatenus magnum aut multum, constituere dicit: quam tamen constitutionem adeo propriam faciunt partibus integrantibus, ut eam non modo in definitione, aut descriptione, vel solam vel præcipue exprimant, sed eodem respectu eas Quantitativas quoque & Materiales promiscue appellent: plane ut significant, earum, quatenus partes sunt,

M m 2

non

* Indisparabilis
Inseparabilis* quo debitas?
Phyl. 7. quo hinc?
Metaph. 26.

Cap. II.

non aliud esse officium, quam solam materiae molem atq; quantitatem integrare seu explere, eamq; majorem duntaxat aut minorem sua praesentia aut absentia facere: id quod verum in similaribus (quibus propterea Quantitativarum nomen, quanquam, ut alia multa in Philosophia, horridum & barbarum, optime quadrare existimamus) in dissimilaribus plenum esse dicimus summæ absurditatis. Quanta enim stupiditas est, profiteri quod caput aut cor solam corporis quantitatem vel molem constituent? imò quæ imprudentia de quibuscunq; organis, etiam queis corpus carere sine pernicie possit, qualia sunt manus & pedes, hoc ipsum affirmare? certe qui non videt vel hæc partes, vel illas, longe alium ac nobiliorem præstare usum, quam ut ijs præsentibus corpus duntaxat majus, ablatifq; minus fiat, is neq; lucem videat in meridie.

IV. Nullo igitur modo tolerari potest hæc consuetudo, qua partes omnes, essentiam rei non constituentes, uno communi Integrantium, Quantitativarum, & Materialium nomine comprehenduntur. posteriores enim duæ appellationes nullo modo partibus dissimilaribus competunt, ac proinde ne prima quidem, si eodem cum illis sensu (ut vulgo omnes faciunt) sumatur. Si vero ipsam hujus vocis vim spectes, quæcunq; alicujus integri aut totius partes istuc nomen merentur, ac proinde non hisce magis quam Essentialibus competit, sicuti modo declaravimus. Potest quidem & alia hujus nominis ratio afferri, ut nimirum illæ peculiariter dicantur partes integrantes, quæ constituunt tale totum sive integrum, quod potest esse non integrum, hoc est, in quod cadit mutilatio. Quædam enim sunt ejusmodi, ut nisi tota sint, ne possint quidem esse omnino; quomodo animal quodcunq; , si vel corpus tollas, vel animam, statim pereat necesse est. alia vero ita se habent, ut violationem integritatis suæ sustineant, & ablata quoq; aliqua parte, maneant tamen; quomodo corpus, ablata manu aut pede, mutilum quidem fit, sed corporis tamen appellationem atq; naturam retinet. Quanquam igitur quavis cujuscunq;

quodam pacto
pulsu se jure.

inseunq; Totius aut Integri partes, sunt integrantes, specta-
to primario hujus vocis usu; non negamus tamen, quin
suo quodam jure, & hac contemplatione, quam nunc dixi-
mus, peculiariter Integrantium nomine donari possint illæ
partes, quæ constituunt totum aliquod mutilationis capax;
non tamen omnes, sed illæ duntaxat, quibus ablatis res in-
tegritatem suam ita amittit, ut ipsa non intereat. Namq;
in tali quoq; composito partes Principales (ut caput, thorax,
venter) non alia ratione Integrantes appellari debent aut
possunt, quam qua animæ duæ, & corpus, sunt partes inte-
grantes hominis. Quamobrem ne hoc quidem modo sum-
ptum istud vocabulum, rectè omnibus illis partibus, quæ es-
sentiam non constituunt, attribuunt, quum neq; similaribus
competat (Elementa enim, aliq; similia non mutilari,
planum est, & Aristoteles fatetur, sicuti mox videbimus)
neq; dissimilaribus cunctis, sed ijs duntaxat, quæ sunt mi-
nus principales.

V. Porro longè alium, quam reliqui Peripatetici, huic voci usum assignat Petrus Molinaus, qui & alias in insti-
tuenda partium divisione aliquid peculiare videtur habere. Totum enim aliud dividi dicit in partes materiales, aliud
in formales. Partes formales intelligit eas, quæ alijs sunt
partes Metaphysicæ, seu Logicæ (quas nos, utpote non
reales partes, sed rationis, à nostra consideratione rejeci-
mus) ut apparet ex exemplo quod affert. *Animal enim &
rationale* dicit esse partes formales seu essentielles hominis:
ubi essentielles non ita dicit, quomodo alij; quippe qui vere
essentials hominis partes, animam & corpus, in censu ma-
terialium partium collocet & tamen partes artificialia con-
stituentes, quas ad Essentials illi revocant, ipse hisce Es-
sentialibus sive formalibus à se dictis annumerat. addens
enim secundum exemplum, ait *Materiam ac structuram*
esse partes formales domus. Partes reliquas omnes appellat
Materiales, easq; definit, Quæ situ differunt, & in quas to-
tum dividitur actu. deinde adhibet vulgatam distinctionem,
qua partes materiales aliæ sint homogeneæ, aliæ heteroge-
neæ

M m 3

neæ

Log. l. 2. cap. 9.

x. unguis

x. partitio

x. pro materia, pro
substantia, pro
logica, pro
positiva, sola
dicitur, sine quo
sistunt, sicuti materia
de qua negatur
diffinitionem, sicuti
materia.

Cap. II.

ner. Heterogeneas autem distinguit in Integrantes seu proximas, & in non Integrantes seu remotas: ita ut integrantes sint, in quas totum proximè dividitur, ut animal in corpus & animam, civitas Romana in plebem, equites, patricios; non integrantes, ut civitatis partes minutiores sunt tribus, curia, familia. In qua divisione non parva reprehensione dignum est, quod cum Materiam ac Formam Aristotelicam ipse receperit, ut quisquam alius (quod vel ex ista Logica certissimo constat) non expriserit ad utramque classem, formaliumque an materialium partium, illas referendas censuerit. ambigendi enim occasio est, quod artificialia (in quibus subjectura se habere instar Materiam, figuram instar Formam, reliqui Peripatetici profitentur, & cum ijs ipse quoque, sicuti ex hujus libri capite decimo apparet) cum formalibus numerat, animam vero & corpus (quorum alterum esse Materiam, alterum Formam, omnes similiter dicunt) cum materialibus; quod sane nullo modo est ferendum, ut anima & corpus pro materialibus hominis partibus habeantur. etiamsi enim altera conditio in definitione posita ijs competat, posse actu dividi (namque alteram conditionem, etiamsi non minus veram, ipse non admisit, qui cum majori Peripateticorum parte opinetur animam esse totam in toto) hoc non sufficit, ad hanc ipsis appellationem conciliandam, quum alias habeant ac nobiliores conditiones sub ea ratione, qua partes sunt, nimirum ipsam hominis essentiam constituendi. Recta autem ratio non patitur, ut nobilioribus rei conditionibus insuper habitis, à viliori aliqua nomen ijs imponatur, atque ob eandem causam æque peccat ipse, Partes dissimilares materialibus accensendo (quanquam & situ differant, & actu dividi possint) quam illi, qui ijs hoc nominis dant, quatenus Materiam molem integrant. Porro quod solis proximis cujusque rei partibus attribuit Integrantium appellationem; ne hoc quidem rationem habet, non magis quam si solas partes proximas vellet partium nomine donare. Agnoscimus quidem, rem aliquam posse dici quodammodo integram, etiamsi aliqua partium remota- rum ei desit, ut si homo manu careat, quippe, ut antea diximus,

x. Iam ad physical
 quæ Motibus dicit
 in animalibus & artificialibus
 inchoat.
 x. I. Vago dicit
 Instumens dicit
 Vio lca dicitur
 Est Regit. ad Vg
 Causam, Vno for
 Logo Vno maijor,
 Vg dicitur, Vno
 dicitur, Vno dicitur
 Vg Vagiam Vg Subot
 Vagla Vg Est Oubil
 quæ est p. h. laque
 O. V. d. V. d. V. d. V. d.
 dicitur dicitur
 dicitur Vago. et
 canoy dicitur
 Vago, ut p. h. d. Vg
 dicitur, Vg dicitur
 V. d. d. d. d. d.
 V. d. d. d. d. d.
 dicitur dicitur
 dicitur dicitur

mus, integrum id est, quod habet omnes partes sibi debitas, ac propterea homo est integer, qui habet animam & corpus, sive illud integrum sit, sive mutilum. proprie tamen & absolute illa res integra non est, cujus aliqua pars est mutila, ut in prædicto exemplo patet. mutilus enim est homo, cui manus abest: sicuti mutila est manus, quæ articulum alicujus digiti amisit, quanquam articulus non sit proxima manus pars, sed ipsius digiti, itaq; etiam articulus est pars manum integrans, & manus est pars hominem integrans: sed sicuti hoc respectu partes sunt remotæ (proxime enim articulus est pars digiti, & manus est pars corporis) ita non nisi remote hæc hominem, & ille manum, integrat. Eodem igitur jure, quo partes aliæ dicuntur proximæ, aliæ remotæ, etiam aliæ proxime integrantes, aliæ remote integrantes dicantur. hoc tamen recte Molinaus, quod hoc quoq; partium discrimen (alijs fere neglectum) quo aliæ sunt propinquæ, aliæ remotæ, attigit. est enim hoc discrimen omnino necessarium, atq; non parvi momenti, quippe quod non observatum, magnæ confusionis causa esse potest, qua de re mox plura dicturi sumus.

*partium discrimen
hoc si diminuat
perditur ratio
que tangit.*

VI. Porro quam rejicula sit illa à Peripateticis allata distinctio partium in Essentiales & Integrales, præterquam quod ex supradictis abunde liquet, inde quoq; discas, quod nequeunt se in assignando inter utraq; discrimine probabiliter saltem expedire. Docebimus hoc ex Toletio, qui cum dixisset partes integrantes valde differre à partibus substantiæ Tei, tres hæc differentias ponit. 1. Quod partes integrantes sæpe sint similes; partes autem substantiæ, semper dissimiles. 2. Quod pars integralis non habet eundem adæquate locum cum altera, nec pars est in loco totius, sicuti una una medietas, adæquate non est ubi altera, nec est in toto loco ubi totum: cum circa partes substantiæ contra se res habeat. in quo enim loco adæquate est Materia, ibi esse Formam, & in toto loco, in quo compositum est, ibi & Materiam & Formam esse. 3. Quod partes integrantes possint separatim consistere, ut dux ligni partes:

6 Phys. quest.

1. *Partes*

*11. Quæ se. prior in loco
superior est ad locum
quæ est ad substantiam ipsam
est per se substantiam
etiam per se substantiam
locum, et dicitur locum.*

Cap. II.

partes: aut neq; Formam neq; Materiam per se esse posse. Haec sunt differentiae à Toletio assignatae, quae quam sint probae, nunc ostendemus. Prima sane non est melior, quam si quis hominem à brutis discriminaret eo, quod ipse sit bipes. sicuti enim haec differentia esset vitiosa, quia non generalis (nam & bruta multa, ut aves, sunt bipedia) ita haec quoque. namq; & integrantium partium multae sunt dissimilares, quod & ipse agnoscere cogitur. ait enim, hoc in viventibus locum non habere, neq; quamlibet hominis partem esse hominem, sicuti quamlibet aquae pars est aqua. Secunda differentia neq; ipsa procedit, & vel solum ab anima ac corpore exemplum illam destruat, neq; enim verum est, quod in eodem adaequate loco, ubi est corpus, sit anima, cum animae locus sit ipsum corpus, aut saltem in corpore. quam quidem assertionem scimus magnas pati difficultates, ac plerosq; omnis aevi non philosophos modo, sed & Theologos, in contrarium ire, ac fidenter asseverare, quod anima sit tota in toto. sed eos plurimum errare, ac Aristotelico commento de Forma substantiali (cui hoc itidem tribuunt multi Peripatetici, & cuius speciem faciunt animam) alijsq; ratiunculis parum solidis à ^{recto} ^{retorto} vero abreptos fuisse, suo loco demonstrabimus. Quantum vero ad posteriorem huius secundae differentiae partem; falsum est, partes integrales simul sumtas non esse in eodem loco, in quo totum est: quippe cum totum nihil sit aliud (sicuti ipse contra eos, qui id negant, defendit Toletus) quam omnes partes simul sumtae, si vero istorum verborum mens est, integrantium partium quamcunq; non esse in eodem loco, in quo totum est; ne in essentialibus quidem hoc perpetuum est; sicuti ex ijs, quae modo de anima & corpore dicebamus, apparet. & eorundem exemplo tertia quoq; differentia evertitur. namq; & Mens, & corpus, quae partes sunt essentialis, possunt separatim consistere, ac re vera consistunt, ubi per mortem distrahuntur. nam quod ad illos attinet, qui corpus mortui non esse corpus asserunt, nisi homonymice, eos planissime delirare, supra satis ostendimus.

X
 anima in fine, in parte, in loco
 locum ego nullum facio

Indynymia

VII. Diffe-

VII. Differentiæ igitur inter partes Essentiales & In-
 tegrantes à Toletò assignatæ stare non possunt, quum aut
 non veræ sint, aut non universales. Nihilò autem fir-
 mius aut melius est discrimen à Zabarella constitutum, ^{2. de Anima,}
 qui ita hanc rem expedire conatus est, ut asseveret, hoc ^{ad text. 35.}
 esse inter partes essentiales & quantitativas discrimen,
 quod partes quantitativa sint ^{nomi-que} ejusdem ordinis & natu-
 ra, nec una dicatur esse magis actu quam alia, vel
 magis potestate quam alia, ut in homine pes & manus.
 At partes essentiales habere inter se ordinem perfectibilis,
 & perfectientis, & unam ad aliam dirigi; ut Materiam
 ad Formam, ut potentiam ad actum, & perfectibile ad per-
 fectionem, & contentum ad continens. nolumus hic carpere
 sermonem admodum imprudentem, quod partes omnes
 dissimilares quoq; corporis dicat esse ejusdem inter se or-
 dinis & naturæ: quæ verba, si quis ea accipiat ita uti so-
 nant, plena sunt falsitatis; ac contenti sumus ea sic intelli-
 gere, quomodo ipse ea interpretatur, quod una non sit
 magis actu quam alia, quodq; inter se non habeant or-
 dinem perfectibilis & perfectientis. Quod verum sit nec ne,
 nos mox dispiciemus: Peripateticis omnibus non probari,
 certi sumus. Plane enim contrarium asserit Suarez asserens,
 In omni compositione esse aliquid, quod sit fundamentum & ^{Disp. 15. xi. i.}
 inchoatio rei, & aliquid quod sit terminus & consumma-
 tio rei; & ideo aliquid semper considerari ut Materiam,
 & aliquid ut Formam rei. quod adeo verum sit, ut etiam
 in compositione è partibus integrantibus, quæ maxime ma-
 terialis esse videatur, semper una pars consideretur ut Ma-
 teria, & altera ut Forma: idq; clarius apparere in rebus
 heterogeneis. sic enim in homine caput esse velut Formam
 aliarum partium, & in artificialibus tectum esse velut
 Formam ^{edificij} edificij. & addit quoq; rationem, cur sic esse de-
 beat, Quia nimirum compositio è Materia & Forma sit
 prima compositio realis, & maxime propria ac per se. Ideo
 per quandam analogiam ad illam compositionem, debere
 omnem aliam compositionem ^{declarari} declarari, quia Materia sit
 quiddam informe, & imperfectum, & inchoatio quadam &
 N n super-

Cap. II.

imperfectio natura; Forma vero sit quasi pulchritudo, & perfectio, ac consummatio natura. Hac cum ex diametro repugnent ijs, quæ de Partibus Integrantibus seu Quantitativis tradit Zabarella; palam est, si vera sint, differentiam ab ipso constitutam funditus convelli.

VIII. Pro veris tamen illa ne nos quidem habemus, neq; nobis persuaderi patimur, in omni composito inveniri aliquid, quod se habeat ^{instar} Materie, & aliquid quod instar Formæ. Reclamant enim & composita Accidentalia, sive Accidentia composita, in quorum plerisq; nihil tale cernere est; & manifestius etiam composita simularia, quorum omnes partes cum sint omni ex parte exactissime inter se similes, ne imaginari quidem in illis licet hanc differentiam, quod alia se habeant instar materie, & alia instar formæ. Est

hoc ita apertum, ut non potuerit id non videre Suarez, qui tamen propositum non mutat ob hanc difficultatem, sed solvere eam aggreditur, idq; eo modo, ut & hic putet imaginem ejus, quam dixerat, diversæ habitudinis reperiri, sed longe alio modo quam in heterogeneis. non enim, ut illic, partem aliquam principalem vult obtinere formæ vicem, sed sed ipsum Totum. *In rebus Homogeneis (inquit) ubi inter partes non potest distingui illa diversa habitudo, propter earum similitudinem & uniformitatem omnes partes dicuntur esse materia totius, compositum autem comparari ut forma ad singulas partes.*

Hæc ubi legimus, vix est ut risum teneamus: & tamen communis est hæc inter Peripateticos sententia, quod Totum se habeat instar formæ, nisi quod non de Homogeneis tantum compositis hoc dicunt, sed & de omnibus in universum. Ita enim Thomas, & ex eo Toletus, *Totum habet rationem formæ, respectu partium, partes vero rationem materie.* Zabarella hoc ipso in loco, è quo illa paulo ante posita depromebamus, *Ultima perfectio, quæ alias omnes complet, dicitur alias omnes continere, & tenere locum totius: reliqua autem essentialis partes ab ea continentur, ab ea sumunt nomen, & esse, & definitionem, & sunt loco materia & partis, respectu illius*

*X dicitur in omnibus
diversis partibus*

3. Phys. ad
text. 77.

X r. Nov. 11. 17. 18.

illius, quia illa sola simpliciter totum tenet forma; forma autem est totum; materia vero pars. Et Averroes 7. Metaph. comm. 35. Respectum partium ad totum, esse respectum materię ad formam: respectum vero totius ad partes, esse respectum forma ad Materiam: qualia & alibi iterat. Habent autem duces hujus sententię ipsum Aristotelem, qui ut partes, Materialis, ita Totum & compositionem Formalis causę rationem obtinere scribit. τούτων δὲ τὰ μὲν ὡς ἔστιν ὑποκειμενον, οἷον τὰ μέρη. τὰ δὲ ὡς ἔστιν τὸ σύνολον, καὶ ἡ σύνθεσις, καὶ ἔστιν εἶδος. *2. Phys. 3. Ec rurſus totid. verb. 5. Metaph. 2. 2*

Horum vero quaedam se habet instar subjecti, uti partes: alia vero instar essentię, ut totum, & compositio, & forma. ad quę verba ita Conimbricenses, *Tria refert ad genus causa formalis, nimirum totum, compositionem, & formam.* Mirificę autem (etsi non preter morem suum) Totum & Compositionem separatim tanquam duas diversas res recenset, quam haud dubie eandem rem sub utroq; vocabulo intellexerit. Nam quod ijdem Conimbricenses ex Alensi afferunt, cum vocare Totum, id quod coalescit ex partibus, ordine duntaxat quodam inter se junctis, ut exercitus; compositionem vero id, quod componitur ex partibus, non solum ordinem aliquem habentibus, sed in unam aliquam formam cocuntibus, ut domus: frivolum est, neq; ullum vel a ratione, vel ab ipsius Aristotelis consuetudine pretextum habet. Porro quod hic dicitur, Partes se habere instar Materię, (unde alterum illud, Quod Totum sit ut forma, sequitur) attingit etiam in principio primi de Gener. Anim. ἢ ὅλη τῶν ζῴων τὰ μέρη, παντὶ μὲν ὅλῳ τὰ ἀνομοιομερῆ. *Partes sunt materia animalibus, omni quidem Toti dissimilares, &c.* Ex quibus satis apparet, & receptam esse inter Aristotelicos, & ab ipso Aristotele fluxisse hanc sententiã, quod Totum, respectu suarum partium, sit instar Formę. Quanquam autem & ipse, & illorum pleriq; indefinite atq; generaliter loquantur, sunt tamen & alij, qui hoc non quidem ad solum totum Homogeneum cum Suarezio, attamen ad Totum Integrale ipsis dictum duntaxat revocent; de quorum numero est Archangelus Mercenarius, ita hac de re scribens:

N n 2

Per

Cap. II.

De Princip.
Indiv. cap. 3.

Per totum, intellexit totum integrale. Nam sicuti partes integrantes, ut caput, manus, & brachia, respectu totius, materia rationem habent, ita totum integrale, cum sit absolutio & consummatio quadam partium, Forma rationem habet. Certum est autem, quod huiusmodi comparatio non fit inter totum essenziale, & partes essentielles, utpote Materiam & Formam; quoniam Forma, ratione totius compositi, rationem non habet Materia & Subjecti. è quo.

IX. Non satis igitur super hac re inter ipsos convenit, quum alij de quovis Toto dicant, alij de Integrali tantum, nonnulli de solo Homogeneo, quod se habeat tanquam Forma. Sed absurdam esse quamcumq; istarum opinionum, ac proinde omnes quoq; simul, in proclivi est ostendere. Si enim partes cujusvis Totius se habent ut Materia, & Totum ipsum ut Forma sequitur Totum ipsum non esse Totum, sed partem alterius Totius, quod nimirum ex illa compositione Partium ac Totius constituatur. Materia enim & Forma, in ipsorum schola, inter se junctæ, efficiunt compositum, quod nec Materia sit, nec Forma, sed tertium quid, ex illis inter se unitis confurgens. Necessè igitur est, ut in alijs quoq; rebus, ubi aliud est instar Materiam, aliud instar Formam, eodem modo se res habeat, atq; ex illis duobus invicem adunatis constituatur tertium quid, ab utroq; separatim sumpto diversum: ac proinde Totum non erit Totum, sed alterius Totius pars, quomodo Forma non est nisi pars Totius, quod cum sua Materia constituit, id quod si est absurdissimum, pro absurdo quoq; repudiandum est hoc dogma, quod Partes se habeant ad Totum, ut Materia; & Totum ad partes, ut Forma. Hoc enim posito, illud quoq; ponatur necesse est. Et sic apparet, veritati parum consentaneum esse illud Suarezij, quod in omni compositione sit aliquid quasi materiale, & aliquid quasi formale: quum in Compositis similaribus, ubi omnium partium eadem est ratio, nihil tale ostendi possit: perfugium autem illud, Quod omnes simul partes sint instar Materiam, & Compositum instar Formam; per ea, quæ nunc diximus, interclusum sit.

X. Conce-

X. quomodo tota opus
phib. de unitate
toti. in oppositio
Incl. Indiv. &
Inclusum.

Cap. II.

X. Concedimus itaq; Zabarella id quod supponit, Partium Quantitativarum unam non esse magis actu quam aliam, neq; unam ab altera perfici. Inde tamen non sequitur, bonam esse quam assignat inter partes Essentialibus & Quantitativas differentiam. Nam quod ille ait, in partibus Essentialibus rem contrario modo se habere, id verò nos negamus, asserimusq; nec illarum unam esse magis actu quam alteram, neq; unam ab alia perfici. Quantum ad prius, partes in potentia non possunt compositum sive totum in actu constituere. si itaq; compositum quodcumq; in actu futurum est, omnes quoq; ipsius partes proximæ in actu sint necesse est, & hoc nemo ipsorum Peripateticorum negaverit; qui etiamsi soleant dicere, quod partes sint entia in potentia, id non aliter intelligunt, nisi quod non sunt entia per se substantiæ. de solis partibus continui Homogenei lis est, quas aliqui dicunt non esse actu partes, quamdiu sunt in Toto, sed ratione duntaxat, aut designatione. Sed alij has quoq; esse actu partes affirmant, in quibus est Ponteca. *Partes integrantes*, inquit, *totius Homogenei*, & si ante considerationem aut designationem actualem non sunt actu distinctæ, ut entia quædam, sunt tamen distinctæ, ut partes ejusdem entis. Cujuscunq; igitur Compositi partes, ac proinde etiam essentialis, sunt actu: & si omnes sunt actu, non est cur unam magis actu esse dicamus quam aliam. Quod si quis pro Zabarella respondeat; Materiam Compositi esse quidem actu, sed habere à Forma quod sit actu; is sciat, ista somnia de Materia prima, quæ per se non sit aliud quam ens in potentia, & per formam substantialem actuetur, nobis, qui utramq; & Materiam primam, & Formam substantialem (sola anima, quam ipsi quoq; formis accedent, excepta; id quod plus semel monuimus) firmis argumentis evertimus, non posse obtrudi. Et cum alterum illud, quod Materia sit perfectibile, forma autem perficiens, ab eodem fonte manet, eodem quoq; responso diluitur. Forma enim (hoc est, Anima aut Natura: aliam enim nos Formam non agnoscimus) non perficit Materiam, non magis quam Materia perficit Formam, sed utraq; in suo genere perfecta,

** Sed est æqualitas
respondens, quæ quæ
quod sit. Quamvis a part
seperat. ut dicitur alibi.*
*11. Si le bois n'est en so
tity au feu Jouuquoy
de beaucoup de bois
de bois pure de feu.*

*ut in
Lima de hinc ad, ut in de*

Actia divina.

*5. Metaph. 6. q.
6. sect. 3.*

N n 3

totum

Cap. II.

rationem, intelligentiam

totum simul perficiunt. Concedimus quidem Formam, id est, Animam, & Naturam (hanc tamen non omnium) esse digniorem Compositi partem, quare etiam perfectior dici quodammodo potest (quanquam proprie non potest aliud alio dici perfectius, nisi in ijs, quæ sunt ejusdem speciei) sed inde non sequitur, quod ipsa Materiam ^{officiat} perficiat. & si vel maxime sequeretur, nihil tamen hoc prodesset Zabarella. sic enim rediret sententia Suarezij; quia eodem jure tunc caput quoq; & cor possent dici perficere reliqua membra, quippe quibus ipsa similiter sunt digniora ac perfectior. ipse autem in hoc constituebat partium Integralium atq; Essentialium discrimen, quod harum alia aliam perficeret, illarum verò nequaquam.

XI. Quod verò ^{citat} addit Zabarella de Potentiâ & Actu, ne hoc quidem officit quicquam ijs, quæ hætenus diximus. Scimus quidem tritam admodum esse sententiam, quod Potentiæ à suis Actibus ^{compositum} perficiantur; sed quæ nobis non probatur: neq; ullo modo admittimus, actum recipi in potentiam, ut cum ea unum ^{compositum} constituat. Quantum enim ad potentiam receptivam, seu passivam, in educatione de potentia in actum non ipsa potentia patitur, aut mutatur, sed subjectum illa potentia præditum. non enim, quando aqua calefit, calor introducit in potentiam illam, quam habet aqua, ut possit calefieri, sed in ipsam per se aquam; sicuti sigilli imago in ipsam proxime ceram imprimitur, non in potentiam illam, cujus ratione habilis est cera ad omnem figuram recipiendam: quomodo etiam ab Aristotele dictum, *ἐκείνη ἢ ἐντελέχεια ἐν τῷ δυνάμει ὑπάρχοντι καὶ τῇ οὐσίᾳ ὅλην πέφυκε γίνεσθαι. εὐμυσθῶς* actus in eo quod est potentia, inq; propria Materiam produci nata est. actum dicit fieri non in ipsa potentia, sed in eo quod est potentiâ. quanquam ibidem pro solita inconstantia & fluctuatione, illa etiam dicit, unde contrarium concludatur. Non posse autem fieri ^{compositum} ex tali Potentiâ, & Actu ipsius, non magis quam ex Ente & nihilo, Suarez quoq; profitetur. Sed neq; potentia Acti-

2. De Anima 2.

Disp. 4. sect. 3.
§ 5.

va

va componitur cum suo actu; quippe cujus actus nihil aliud est quam actio. Actio autem non est nisi accidental^{ad accidentia}is ac temporari^{ad temporaria}us modus agentis: & talis Modus non facit compositum, cum eo, cujus est modus; de qua re alias dicetur. Et non dari ullam talem compositionem ex potentia & actu, confirmari, etiam potest eo argumento, quo omne compositum est ^{ordinatum} aliquid diversum à partibus componentibus per se consideratis, & tertium quid, ex ipsarum unione consurgens, quale autem sit illud tertium, quod è conjunctione potentix (vel receptivæ vel activæ) & actûs exurgat, ne imaginari quidem licet. Quamobrem ne hic quidem habet quicquam Zabarella, ad differentiam illam inter Partes Essentiales atq; Integrales stabiliendam.

Mirum verò est, cur Continens & Contentum huc quoq; afferat, tanquam partes Essentiales, quæ inter se habeant ordinem Perfectibilis & Perficientis. nullum enim aliud est Continens & Contentum, de quibus hoc dici possit, præter Materiam & Formam: de quibus dixit Aristoteles, quod ^{circumstantibus} Forma continet Materiam (quanquam potius contra est. namq; & anima continetur à corpore, & natura à subjecto.) At illas jam nominatim posuit: ut valde superflua sit (etiãsi verum esset quod Materia à Forma contineatur) hæc repetitio. Si verò non eo respexit, manifesto falsa dixit, Continens & Contentum esse partes Essentiales, quarum una perficiatur ab altera. Namq; & quodvis Totum continet suas partes; & non perficit illas, sed potius ab illis perficitur. Totum enim non est perfectum, nisi omnes partes suas habeat: quo respectu dixit Aristoteles, Totum & Perfectum aut idem esse, aut fere idem. τὸ ὅλον, καὶ τὸ τέλειον, ἢ τὸ αὐτὸ πάντων, ἢ συνέγωγος τῆ φύσεως ἐστίν. Atq; hinc evertitur quartum exemplum à Zabarella positum; cujus mirifica hic est oratio. quippe cum dixisset, partes essentiales se habere ut perficiens & perfectibile, inter alia exempla partium ita se respicientium ipsum quoque perficiens & perfectibile ponit. Sed cum peccare, qui ea, quæ proprie ita se habent, numeret inter partes Essentiales, ex proxime dictis de Toto, quod à partibus

3. Phys. 7.

Cap. II.

partibus suis perficitur, apparet. Et tantum quidem de recepta apud Peripateticos partium in Integrales (quas eadem & Quantitativas & Materiales vocant) ac Essentialis divisione dictum esto. Nunc tempus erit propriam super hoc negotio sententiam declarare.

x diu-impuritate
Sae diuersi tempore
vanti. diuersitate
nae, hinc, hinc, hinc
diuersi- formos-
medias. diuersino-
minabilis.

x condita- bellu

x sui non insecantur
manu,...

formis mole carnis,
loci, tempore, & ego
Nullus facio.

2. de Anim. c. II

x variatio est- variatio
alio o- variatio
to per accidens o
Impuritas in eis
o differentia eis.
Impuritas o
differentia eis
o tangit variatio
ad hanc.

Arant ad hanc
sicut. qd producantur
ad productione hanc.

XII. Partes alias Dissimilares esse dicimus, alias Quantitativas. Quantitativa partes sunt, quarum appositione & ablatione nihil aliud acquirit aut amittit Totum, cujus illae dicuntur partes, nisi quod ^{non minus} maius fit aut minus. Tales partes habent omnia Elementa; item corpora similia, ut caro, lignum, aurum, si indefinite, & absq; certa molis aut figura circumscriptione considerentur. Accidentia etiam habent ejusmodi partes, non omnia, sed sensibilia duntaxat, neq; ea cuncta: quippe figura ijs caret, nisi ^{una} recta simplex; quum alia omnes figurae constent e partibus dissimilaribus. Reliqua autem habent partes quantitativas, quando enim secatur corpus tali aliqua qualitate praeditum, una etiam secari qualitatem ipsam, manifestum est. Quod si quis dicat, secari tales qualitates per accidens, quia secantur ad sectionem subjecti (id quod ^{non suo iure at} Averroes alicubi dicit, & ex Aristotele proficitur Zabarella consentientibus ipsi plerisq; Peripateticis) is sciat, nihil hoc referre, non minus enim ^{quod hinc} vere sunt, quae sunt isto modo, quem illi appellant per Accidens, imo quae certo per Accidens fiunt, quam quae sunt ^{ipsa} primario, ac per se. fieri enim per accidens, non infert alteritatem (ut sic dicamus) in actione aut passione quae fit, inq; earum terminis, sed in modo quo fiunt: quae de re & supra diximus nonnihil, & alibi plura erunt dicenda. Non magis autem secantur Accidentia per accidens, quia secantur cum ^{non suo iure at} subjecto, neq; aliter nisi cum subjecto secari possunt, quam sunt aut ^{non suo iure at} producentur per accidens, quia ^{non suo iure at} producentur & sunt in subjecto, neq; aliter quam in subjecto esse aut produci queunt. Et dantur tamen alij quoq; modi, quibus proxime ac per se, non ^{non suo iure at} communicante subjecto, partes quantitativas amittunt aut acquirunt accidentia; sicuti manifestum est in ijs, quae calescunt, aut frige fiunt

geunt per partes, ac minutatim, ut si cylindrum ferreum altera extremitate in ignem immittas: prius enim calefcet pars igni proxima, ac deinceps vicinæ, donec totum ferrum incaluerit: quod ferrum ita calefactum si rursus altera duntaxat extremitate in frigidam immergas, frigus item successive in ipsum introducetur. Sæpè etiam videmus in panno aliquo lino, laneove aut sericeo, colorem deperdi in certis partibus, quum in reliquis salvus maneat: quod sicuti interdum fit deperditione substantiæ colorem conferentis (quo pacto ad præsentem contemplationem non pertinet) ita non raro fit simplici alteratione; & tunc est hujus ordinis. Et enim in tali subjecto minus tunc est istius qualitatis, quam ante illam jacturam: quod qui negare aufit, illi liceat eodem jure affirmare, non plus caloris esse in massa ferrea candenti mille librarum, quam in frustulo unius drachmæ, aut quam in una scintilla. Distinguendum autem diligenter est inter gradus caloris, & partes. plures enim paucioresve partes esse nequeunt, nisi in pluribus aut paucioribus partibus subjecti. intensior autem vel remissior gradus in unam eandemque partem introducitur. & quod de calore dicimus, idem de alijs quoque qualitatibus sensibilibus dictum esto. Et plurimum hæc differre, inde quoque liquet, quod quum partes quantitativas non habeant nisi qualitates sensibiles, gradus intensioris & remissionis cadunt in omnes omnino qualitates, solâ & hic figurâ exceptâ. Vbi igitur est intensior gradus caloris, majorem liceat dicere calorem, quam ubi est remissior; non tamen putandum est, plures esse partes caloris, in intensiore gradu, quam in remissione. non enim gradus gradui apponitur, ut pars parti, neque inferior gradus superiori coalescit, sed in eo obliteratur. eque enim simplex est supremus caloris, & alterius cujusque qualitatis intensioris, gradus, quam infimus.

XIII. Non enim audiendus est Scaliger, qui hæc in re ab Aristotele dissentiens (à quo vel in minimis rebus, & nequaquam huic comparandis, dissensisse, capitale est misello Cardano, quoties huic dictatori videtur) ausus est negare receptiss-

x In de gradibus caloris
agradatione Philonau.

x s. d. an datur
Simplex alterio?

an figura qualitat?
& circumscribit
Philonau.

x In appositionibus.

Cap. II.

EPIST. I.

x bande.

commodo vocant
commississima voca

3. Politic.

x utinam
utinam
utinam
utinam
utinam
utinam

receptissimum axioma, & innixum manifestissima experientia, atq; in omni vita parte se ingerenti, intensionem, in-
 quimus, qualitatum: quam qui tuentur, cum crassis ac ple-
 bijs ait sordescere: vocatoq; lectore ad altiolem contem-
 plationem, ait nullum calorem (caloris enim exemplo uti-
 tur) majorem esse eo modo, quo dicunt, calorem intendi.
 Illa enim intendi, quorum extrema coguntur longius
 distare; quod in calore fieri non possit, ne metaphorice
 quidem. Quae sane de vocabulo ipso satagentia risu digna
 est; quasi verò quisquam unquam ita delirasset, ut putaret
 intendi qualitates ita, quomodo funes intenduntur, sed in
 febricitantia hac circa voces ac phrasas vulgo usitatas dili-
 gentia, mirum quantum ille vir sibi placuerit: à quo pa-
 rum sibi cavet Cicero, & probatissimi quiq; scriptores La-
 tini, quando familiariter usurpant illas loquendi formulas,
 ut dicant aliquem intendere curam, animam, mentem,
 aciem, & similia; quorum tamen nullam intenditur ita,
 quomodo funis, ut extremitates cogantur longius distare.
 Néque talem consiliarium habuit Plato, quando dixit,
 Το θυμοειδές μάλλον ἐπιστάδεν τοῦ δεινός, σκληρότερον τε
 καὶ χελεπώτερον γίνεσθαι. Partem irascibilem, magis in-
 tensam quam pars est, duriorē ac difficiliorem fieri, & in
 alijs mille locis, ubi hoc verbum ad eundem modum usur-
 pat; quod cum ipso faciunt passim alij quoq; scriptores
 Græci. Sed missa lite de vocabulo, rem ipsam videamus.
 Quod intensio in qualitatibus dicitur, id accretionem esse
 dicit, sicut & quantitatis. accretionem autem fieri vel ipsius
 corporis calidi cōdensatione, ut si ferri calidi partes qua-
 tuor malleo condensatae cocant in unum. sic enim fore, ut
 quadruplicetur calor ille, quum ignis quatuor partes in unam
 cojerint. unamquamq; enim ferri particulam habuisse par-
 tem unam ignis, per quam caleret. adunatis igitur quatuor
 ipsius ferri partibus, quatuor quoq; ignis partes adunatas
 esse. quare eosdem esse caloris gradus, qui erant prius, sed
 ob conjunctionem efficaciores. Posse quoq; unam eandemq;
 ferri partem fieri calidiorem, non propter cōdensationem,
 sed quia quatuor ignis partes successive in eam introductæ
 sint.

sint. Ista est Scaligeri circa qualitatum intensiorem, aut, ut ipse vocat, accretionem sententia, non uno modo ridicula. Futilius enim nihil cogitari potest (vel ipso Aristotele iudice, qui t. de Generat. & Corr. 8. prolixè impugnat eos, qui omnem alterationem fieri per poros asseverabant) quam quod in ea corpora, quæ calefiunt, vult ipsam ignis substantiam introduci: quod delirium deliravit etiam Sueffanus, quippe qui dixerit (si vera de eo refert Zabarella) aquam ferventem non esse ^{ipsa} calidam, sed ^{ipsum} videri calidam, propter vapores, (hoc est, ex mente Scaligeri, particulas ignis) in ea existentes. quod ita refellit Zabarella, ut dicat, eos qui hoc statuunt, alterationem tollere de rebus: quod Scaliger facit planissime cum suis illis ignis particulis, quas in ferrum introducit, ut illud calefaciat, & ne quid de summa futilitate (tanto sane viro indigna in negotio tam manifesto) reliquum faciat: objectionem Cardani, quod sic duæ substantiæ forent in ære, verbi causa, ignito; ita solvit, ut dicat, ignem in concavitatibus aris hospitari, sicut aqua facit in concavitatibus panni vel spongiæ. Sed ut in ære ac ferro tale quid fieri possit, multa sunt, in quibus id locum habere non potest. Et præterea ipsa ignis natura aliam adhuc suppeditat validiorem rationem, cur calefactio hoc pacto fieri nequeat; sicuti in tractatione de Oleo, libro sequenti exhibendâ ubi prolixè hac de re disputandum est, clarum fiet.

Quinimo ut vel maxime Scaligero concederetur, quod de calefactione ^{quæ fiat} per ignis introductionem, & de intensiōne calorjs per partium condensationem, vel plurium ignis ^{particularum} introductionem, contendit; plurimæ tamen sunt qualitates, in quibus ne fingi quidem potest, earum ^{intensiōnem} ad eundem modum fieri. Ut enim unum de ^{numeris} exemplum deligamus, non erit, credimus, Stoicus, ut præceptoris suo neget, alios alijs posse magis justos esse, vel minus, & proinde unum eundemq; hominem posse fieri se ipso justiore. Pervelimus igitur scire, quænam sit illa substantia αἰσθητικὴ, Platoniarum Idearum fororcula, cujus partium introductione sicuti anima fiat instâ, ita si plures ejusdem partes introducantur,

O O 2

fiat

ly si dicit alterationem
loculæ seu potes
citandæ, et præterea
ipsum quæ præterea
inducta in subtile.

De Rea. l. 3.

vat quævis aqua ignis
ipso calore sit ipse
calidus. an aqua
calidus sit ipse calidus
frigidus, et o tamen
vobis frigidus

Cap. II.

fiat justior. Ex duobus enim illis modis, quibus aliquid dicebat fieri calidius, vel sui condensatione, vel plurium ignis partium introductione; prior saltem hic locum non habet, neq; enim dixerit, animam fieri justiore, si quatuor ipsius partes in unum coeant, sed & posterior modus aequae est puerilis. Videndum igitur ipsi fuerit, quem velit hic tertium modum excogitare, quo in anima fiat justitiae accretio. Quippe non de calore tantum, sed de qualitatibus in unum pronuntiat, Non intensiorem earum fieri, sed accretionem.

XIV. Non igitur per novarum ^{partium} appositionem, Qualitates intenduntur, sed imperfectioris gradus perfectione. Hoc enim voluit Deus Qualitatibus proprium esse, ut possent in se ipsis atq; essentialiter perfectiores esse & imperfectiores: quod ne recipiant, in causa multis est Aristotelis illud decretum, quo sciscit, Essentias rerum se habere instar ^{tantum} numerorum; in quos sicuti non cadit magis & minus, ita neq; in illas cadere. Sed non videtur ille latius hoc extendisse, quam ad Formas ^{substantiales} substantiales. Si vero de accidentalibus quoq; formis hoc ipsum protulit; rem dixit vel sola experientia refutandam, quare in re adeo manifesta non debebat illos à veritate admittenda detertere unius viri autoritas. Certissimo enim comperimur quotidie, unam eandemq; qualitatem posse magis aut minus esse perfectam. Et haec est perfectio proprie dicta, non illa altera, quae in omnium partium, ⁱⁿ unum totum componentium, praesentia consistit. Ista enim non tam perfectio est, quam integritas; quanquam potest aliquo etiam modo Perfectio appellari. Proprie autem Perfectio in solis qualitatibus locum habet, illa enim qualitas, quae in summo gradu, qui ejus naturaliter esse potest, constituta est, perfecta est; à quo quantum recedit, tantum abest à perfectione. Et sic etiam composita proprie perfecta aut imperfecta non dicuntur, nisi ratione perfectarum aut imperfectarum in ijs qualitatum. Gradus igitur Qualitatum, qui in earum intensione consistunt, confundendi non sunt cum partibus earundem

X Sub plus vel minus accidentis potest esse eadem substantia magis minus & cadit species.

rundem quantitativis, neq; pro partibus illi habendi.

XV. Est autem partium Quantitativarum, tum in substantijs, tum in accidentibus, hæc conditio, (qua tanquam certissimo *veritate* internosci queant, atq; à partibus essentialibus discerni) quod earum appositione aut detracti-
 one Totum quantitativum non aliam patitur mutationem, nisi quod majus sit aut minus. Unde etiam sequitur, partes quantitativas omnes esse inter se similes, nisi enim hoc sit, non potest esse ⁱⁿuniforme ipsum Totum. & si Totum diversiforme est, fieri nequit quin aliquarum partium ablati-
 one aliam, quam secundum solam quantitatem, patiatur mutationem. Est autem nonnulla Partium Quantitativarum in eo differentia, quod nonnullæ post divisionem à Toto, eandem servant essentiam, quam habebant, dum Toti essent conjunctæ; aliæ vero nequaquam. Priores non modo omnes inter se sunt similes, sed & cum Toto eandem habet Essentiam; adeo ut definitio Totius competat cuicunq; parti à Toto separatae, & per se existenti. sic enim omnia, quæ in definitione aquæ vel auri exprimuntur, æque inveniuntur in quavis minima particula, aut gutta; quam in tota massa aut mole, à qua ipsa ablata est. hoc autem nequaquam competit ijs, quas in secundo loco posuimus. tales autem sunt, partes animarum plerarumque. Plerarumq; dicimus, non omnium, sunt enim stirpes, quarum animæ partes habent non modo inter se, sed & toti similes, ideoq; in apospasmatis manentes, ibiq; integrarum animarum conditionem servantes. quales etiam sunt fortasse nonnullorum insectorum animæ. Aliarum autem stirpium, & plerorumq; insectorum, omniumq; animalium perfectorum animæ (excepta Mente, quæ nullam patitur actua-
 lem divisionem, non magis quam Angeli) quanquam partes habent invicem similes, proptereaq; earum amissione aut acquisitione majores tantum aut minores fiant; partes tamen illæ, simulatq; à Toto separatae sunt, desinunt esse quod erant, depositaq; totâ naturâ, qua participabant dum Toti erant juncta, redeunt ad statum simplicis Elementi.

Cap. II.

menti, ejus nimirum, ex quo omnes animæ per naturæ introductionem constituuntur.

Quod autem de hisce animabus dicimus, eas è partibus quantitativis componi, id non de ipsis integris intelligendum est, sed ~~et~~ duntaxat. Etenim hæ omnes animæ, si universæ considerentur, composita sunt dissimilaria, atq; è partibus plurimum inter se diversis constituuntur. Namq; ea animæ pars, quæ in jecore radices egit, (ut sic dicamus) plurimum differt ab ea, quæ in testibus habitat. utraq; autem non parum diverfa est ab ea portione, quæ vel in corde vel in cerebro domicilium sortita est. Omnes autem hæ multa sunt diversæ ab ea parte, quæ per totam venarum capacitatem fusa est. Et in plantis quoq; (ijs duntaxat exceptis, quarum è quovis apospalmate integra rursus planta nasci potest) idem quoq; obtinet per analogiam, quanquam non cum tanta varietate: quæ omnia, nova sane, & in Lyceo inaudita, faciemus suo loco planissima. Quod igitur dicimus de hisce animabus, earum partes esse quantitativas; id non de partibus ipsis totas constituentibus, sed de partium partibus, ijs nimirum, quæ magnas has atq; diversiformes portiones constituunt; accipiendum est. In quibus autem partibus non invenitur generalis illa conditio, hic à nobis assignata, ut omnes sint inter se similes, utq; earum accessu aut abscessu compositum duntaxat majus fiat aut minus; eas certum est, non esse Quantitativas, sed alterius conditionis: quæ quot qualæque sint, nunc videbinus.

XVI. Partes dissimilares duorum sunt in universum generum, Essentiales, & Conformantes. Essentiales vocamus, quæ ipsam rei Essentiam constituunt, quomodo anima & corpus constituunt animal vel plantam: Conformantes verò, quæ inserviunt vel totius corporis, vel alterius partis conformationi, quomodo caput est pars conformans corporis; facies, capitis; nasus faciei; nares, nasi; similiares, ipsarum narium. Nullæ autem partes Dissimilares excogitari possunt, quæ non ad alterutram harum specierum

rece-

quod est productum de Essentia
duntaxat. On de materia
conformant formam
materia. Sicut in duntaxat
est in Vno. Essentia. Sicut
materia.

revocandę sint. & quum partes conformantes non dentur (sicut ex ipso nomine apparet) nisi in corporibus certam conformationem sortitis, sequitur, accidentia omnia, quę concursu suo aliud accidens componunt, esse partes essentielles. atq; eodem modo liquet, pro partibus, Essentialibus haberi quoq; debere Materiam & Naturam, tum in Angelis, tum in anima quacunq; ; itemq; animam & corpus, tum in animalibus, tum in plantis. neq; enim vel planta vel animantes certam habent conformationem, quatenus ex anima & corpore constant, sed $\alpha\lambda\alpha\ \tau\iota$, quatenus altera ipsorum pars essentialis, videlicet ipsum corpus, certo modo est conformata; sicuti manifeste in morte apparet, ubi separatā à corpore animā, eadem manet, quę in vivente erat, totius conformatio. Sicuti autem hoc clarum est, ita clarum quoq; est, & utramq; illam partem essentialem, Materiam & Naturam, in corporibus quoq; Conformatis reperiri, & Partes eorundem conformantes pro essentialibus habendas non esse. Quantum ad prius; cum universa corporis moles ex partibus similaribus constet, ipsę autem partes similes ex Elementis; Elementa autem, quomodocunq; inter se misceantur, ne unam quidem partem similem constituere possint, nisi alia extrinsecus qualitates accedant; apparet plus in similaribus esse, quam nudam Materiam, e sex Elementis seu corporibus simplicibus conflatam. At hoc quod in ijs plus est, est ipsa Natura. Porro Natura hæc in duo summa capita scinditur. altera enim sui parte Materiam ^{pro intrinsecu} intrinsecus afficit, altera ^{pro extrinsecu} extrinsecus disponit. prior pars fere consistit in qualitatibus tertię classis, inq; ipso substantię modo, ex certa Elementorum proportione debitaq; mixtione consurgenti, per quę fit ut caro sit caro, & os sit os; itidemq; de ceteris partibus similaribus, altera veró Naturę pars, extrinsecus disponens, in conformatione consistit.

Usurpamus autem vocabulum conformationis non in angusta illa significatione, qua in Physiologia & Pathologia a medicis sumi solet, ubi partium organicarum compositionem in hæc quatuor consistere dicentes, Certe numero, Conveniente magnitudine,
Debito

Cap. II.

Debito situ, & Conformatione, sub Conformatione figuram decentem, Cavitatem aut Soliditatem, & superficiei levitatem vel asperitatem complectuntur: sed tum hęc, tum priora illa omnia sub hac appellatione, quę apud Galenum quoq; non raro ita late usurpatur, comprehendimus. Sicuti igitur ab interna Naturę ^{esse} parte habet unaquęq; pars similis, ut tale vel tale substantię ^{nomen} genus constituat: ita ab externa ejusdem parte habet suam Conformationem. Et quum partes omnes organicę, quas ita Medici vocant, ex similibus consent, sicuti majora organa proxime è minoribus organis, & totum corpus immediate ex majoribus organis constituitur; apparet totius corporis conformationem à partium similiarum conformatione pendere. & cum illarum conformatio proficiscatur à naturę ea parte, quam exteriorem vocavimus, liquet partes conformantes pro essentialibus haberi non debere, quum ipsarum conformatio sit quasi essentię confectaria; quippe quę ab altera duntaxat Essentię parte, nimirum Naturę, neq; eã totã, ^{proficiscatur} proficiscatur. Ex dictis autem satis apparet, quare Conformantes dicamus partes, non Organicas, vocabulo Medicis usitato. Etenim organicas partes ita dicere illi solent, ut similibus opponant: & quanquam eorum nonnulli aliquas etiam similes partes, ut ossa, in organicarum censum recipiant, reliquas tamen & ipsi quoq; ab earum numero excludunt. Usurpandum igitur nobis fuit vocabulum, quod latius pateret, quodq; ambitu suo non organicas modo, sed & similes omnes complecteretur. Quanquam enim similes partes per internam illam Naturam nullis certis conformationis terminis circumscribantur; quum tamen in corporibus viventium, cum interna Naturę externam habeant conjunctam, ejuşq; ratione certę conformationi ita astringantur, ut omnium organorum, totiusq; corporis conformatio ab earum conformatione manet; nullo modo ipsę extra partium conformantium numerum fuerunt rejiciendę, sed primę in illo ordine collocandę. Itaq; non est, quod quisquam miretur, quum Partes Essentiales & Conformantes uno generico Dissimiliarum vocabulo comprehendimus,

x *Suppositiva.*

henderimus, quo jure postea Similares Conformantibus annumeraverimus. Hoc enim facimus ea ratione, qua licet similes sint per internam sui Naturam, dissimiles tamen sunt, quantum ad exteriorem suæ Naturæ partem. Imò & priori modo possunt certo respectu dici dissimiles, si ipsæ similes inter sese, sive aliæ similes cum alijs conferantur. Sic enim per internam quoq; sui naturam sunt invicem dissimiles, non minus quam caput est dissimile manibus, aut thorax. ventri.

XVII. Monemus autem porrò, Partes conformantes nobis dictas posse suo jure etiam Partes Naturales dici: ut corpora, quæ ex illis constant, Tota Naturalia. neq; putandum est, nimis laxam esse hanc appellationem. nulla enim Tota sunt in mundo, præter corpora Naturaliter certam conformationem sortita, quæ ipsa, Tota Naturalia, aut quorum Partes, Partes Naturales dici mereantur. Nam Tota quantitativa, (qualia sunt animarum magnæ illæ portiones, de quibus modo dicebamus, ac nonnullæ animæ integræ; itemq; Elementa, ac mixta similia non Conformata, ut metalla, lapides, varia terrarum ac salium genera) quanquam sunt Corpora Naturalia, Tota tamen Naturalia non sunt; quum nullis Naturæ suæ legibus certam molem, certumq; partium numerum aut situm habeant sibi præfinitum, idcirco quæcunq; ipsis addantur aut demantur partes, Natura ipsorum una eademq; manet, neq; ullam patitur mutationem. At in Totis Conformatis longe aliter se res habet. omnia enim illic per Naturam sunt definita, nihilq; illis vel addi, vel demi, aut aliter mutari potest, quin ad ipsam Naturam novatio illa redundet. Quippe quum Natura nihil sit aliud, quàm concursus proprietatum speciei debitarum (qua de re suo loco plenius à nobis agetur) interq; illas proprietates in corporibus conformatis hæ quoq; sint, Tales habere partes, talem partium numerum, talem proportionem, talem situm, talem connexionem, & quæcunq; ad absolvendam Totius conformationem spectant: in quacunq; harum conditionum aliqua mutatio fiat, cum ipsius Naturæ dam-

**Materialis*

no illa mutatio est conjuncta. atq; hoc respectu tum ipsæ partes Conformantes, tum tota Conformata, Partes Naturales, & Tota Naturalia rite dicantur; quum hoc nomen ita sit illis proprium, ut omnibus alijs sit incommunicabile. Animis enim, Elementisq; & similaribus non conformatis, haud competere, modo ostendimus. sed neq; Totis aut Partibus Essentialibus competit, ut Naturalia aut Naturales dicantur. Quod enim homo, verbi gratia, ex corpore, & anima gemina, bruta atq; immortalis, constat, non Naturæ, sed Essentiæ ratione sit, ideoq; homo, quatenus ex tribus illis partibus constat, non est Totum Naturale, sed Totum Essentiale, ac proinde partes quoq; illæ, non partes Naturales, sed partes Essentiales. sic in Animis & Angelis Materia & Natura partes non sunt Naturales, sed Essentiales. neq; enim ratione Naturæ sit, ut ibi sit Materia, sed ratione Essentiæ, quæ ad integritatem sui & Materiam postulat & Naturam. quare ipsa quoq; Natura non sui ipsius ratione ibi est, sed ratione Essentiæ, ad quam integrandam ipsa est necessaria. & hæc eadem de Materia quoq; & Natura Corporis Conformati vera sunt. ut enim tale corpus esse possit, & Materia desideratur & Natura. quod vero corpus sit tale, ex talibus partibus factum, atq; taliter conformatum; hoc totum ad Naturam pertinet: quum omnes istæ conditiones in ipsius Naturæ Essentia sint inclusæ, atq; ad integritatem ipsius necessaria. quacumq; igitur istarum conditionum mutata, ipsius essentiam atq; integritatem lædi necesse est. Et sic patet, verum esse, quod dicebamus, Tota Conformata, ritè etiam Tota Naturalia, & Partes Conformantes, Partes Naturales dici posse. quare etiam fraudi nobis esse non debet, si ad priorem istam appellationem haud semper nos astringimus, sed promiscue modò unam, modò alteram usurpamus, quoties res feret, ut de istis partibus loquamur.

XVIII. Communis autem est utrisq; partibus dissimilibus conditio (quod vel solo nomine innuitur) ut omnes sint inter se dissimiles. Sicuti autem commune est utrisq; huic

huic partium generi, ut inter se sint dissimiles, (namq; & manus manui, & pes pedi est dissimilis aliquo respectu) commune ipsis quoq; est, ut quacunq; ipsarum ablata, Totum ipsum aut pereat, aut violetur. Quantum ad composita Essentialia; alia sunt ejus conditionis, ut ne esse quidem possint, nisi sint integra, & idcirco quacunq; parte sublatâ, ipsa intereant necessario: alia verò sustinent aliquam partium jacturam, possuntq; esse non integra. prioris generis sunt, quacunq; ex anima & corpore, & quacunq; ex Materia & Natura constant. Posterioris generis sunt Accidentia pleraq; composita, omnesq; Materiae compositae. quum enim ad corpora viventium (ut & aliarum rerum) constituenda non unum aliquod Elementum assumatur; sed Materia illa, quae cum Natura Totum constituit, sit ex cœtu variorum Elementorum composita; cujusq; elementi portio est istius Materiae pars essentialis: & quacunq; una istarum sublata, non ipsa materia tollitur, sed tantum mutilatur. Eadem verò est & Totius Naturalis ratio. Neq; enim illud statim interit, parte aliqua naturali ablata, sed mutilum fit. Et hæc verò, & illa, non unius tantum partis, sed & plurium jacturam sustinent, antequam pereant, & nomen suum amittant. terminus autem vix alius statui videtur posse, nisi ut ne plus auferatur, quam relinquatur: imò ut plus relinquatur, quam tollatur. Totorum autem Conformatorum seu Naturalium duplex hic est consideratio. si enim considerentur ut talia simpliciter, nihil habent hic peculiare, valetq; in ijs conditio proximè dicta, namq; & corde evulso, & capite amputato, non tamen desinit esse corpus, namque & cadaver, cui caput ablatum est, corpus tamen dicimus, sed truncum. Truncatio autem est nihil aliud, quam species quædam mutilationis; qualis est manciitas, quæ consistit in manus ablatione, & luscitia, quæ alterius oculi est amissio. Si verò consideratur corpus, ut vivens atq; animæ organon, tunc certæ sunt in eo partes, quarum vel unicâ ablatâ, totum destruitur, tales sunt majores illæ, caput, thorax, venter; tum minores, cerebrum, cor, jecur (quæ tria tali quodam respectu Partes Principes

Cap. II.

vulgo à Medicis dicuntur) itémque pulmones, ventriculus, intestina, aliaque partes. harum enim quavis sublata, definit corpus posse animæ instrumentum esse. Duplex igitur videtur mutilationis terminus assignari posse: unus generalis, ut plus relinquatur quam tollitur: alter Corporibus organicis animæ sociatis peculiaris, ut ne tollatur pars aliqua ad vitam necessaria.

5 Metaph. 27.

In Com. ad locum.

XIX. Ex hisce autem facile est juvare aut corrigere Aristotelem, qui explanaturus quid sit Mutilum, per magnas verborum ambages nihil tandem aliud colligit, nisi grammaticam de hujus vocis usu observatiunculam. Requirit enim ut Mutilum, seu potius Mutilabile, sit quantum, & divisibile, & totum. κολοβὸν δὲ λέγεται τῶν πρῶτων, ὃ τὸ τυχόν, ἀλλὰ μείζον τε αὐτὸ δεῖ εἶναι, καὶ ὅλον. *Mutilum in quantis dicitur, non quodvis eorum, sed oportet ut & divisibile sit illud, & totum.* item, ut plus relinquatur quam aufertur. Ἰὸν τὸ κολόβωμα καὶ τὸ λοιπὸν ἐδέσπῳ ἐστίν. *Id, cujus ablatione aliquid mutilum fit, & id quod relinquatur, nunquam aequalia sunt.* ac quinto loco, *Ut essentia maneat: τὴν ἔσσαν δεῖ μένειν. εἰ κύλιξ κολοβός, ἐστὶ δεῖ εἶναι κύλικα.* *Essentiam manere oportet, si calix est mutilus, oportet ut adhuc calix sit.* Fonseca in explicanda Aristotelis mente sicuti primam ac secundam conditionem pro una habet, ita etiam tertiam cum quarta ac quinta confundit, atq; ex tribus unam facit. *Secunda conditio est, inquit, ut sit totum, hoc est, tanto majus ipso mutilamine, ut idem adhuc secundum substantiam censeretur possit.* sed non cepit, quid Aristoteles hic voluerit per vocem ὅλον, quod tamen facillimum erat excipere è fine precedentis capituli, ubi dictum, *Id, cujus partes nullum certum situm habent aut desiderant, Omne dici;* ubi verò contra se res habet, *Totum.* Ὅσων μὴ ποιεῖ ἢ δέσσις διαφορὰν, πᾶν λέγεται, ὅσων δὲ ποιεῖ, ὅλον. *Ea, quorum differentiam non facit situs, dicuntur Omne. in quibus autem facit [situs differentiam,] Totum [dicuntur.]* Quando igitur requirit, ut mutilabile

tilabile fit ὅλον, hoc vult, ut habeat partes situ differentes; quod mox etiam repetit, & apertius exprimit, Ὅλας ὄν
 μὴ πιεῖ ἢ θείσις διαφορὰν, ὅλεν κολοβόν, οἷον ὕδωρ, ἢ
 πῦρ, ἀλλὰ δεῖ τοιαῦτα εἶναι, ἃ κατὰ τὴν εἶδον θέσιν ἔχει.
In universum nihil eorum, in quibus situs non facit differ-
rentiam, mutilum est, uti aqua, aut ignis: sed oportet ut ta-
lia sint, quæ ratione essentia [certum partium] situm habeant.
 paulo post vocem ὅλα eodem sensu rursus usurpat, Οὐδ'
 ἕξει ὅλα, ὅλε ταῦτα ὅτις ἐν μορίσιν σερήσει κολοβὰ. *Sed nec*
ipsa tota cuiusvis partis ablatione fiunt mutila. Sexta ac
 septima conditio est, ut sint dissimililaria, ac continua,
 ἀνομοιομέρη, καὶ συνεχῆ. Octava, ut non auferatur pars
 principalis, κυρία τῆς εἰδός. Nona, ut promineat in re. Ἀν
 τρυπηθῆ ἢ κύλιξ, ὃ κολοβός, ἀλλ' ἂν τ' ὄσ, καὶ ἀκροτέριον ἔ.
Calix non fit mutilus, si perforetur, sed si [auferatur]
ansa, aut [alia] quædam extremitas. Decima ac ultima
 conditio est, ut pars, quæ auferitur, sit talis extremitas, quæ
 renasci non possit, καὶ τοῦτο ὃ πᾶν, ἀλλ' ὃ μὴ ἔχει γένε-
 σιν ἀπαρεθῆν. ὅλα τοῦτο οἱ φαλακροὶ ὃ κολοβοί. *Ea, non*
omnis, sed quæ ablata non habet generationem [i. e. regeno-
rari nequit.] propterea calvi non sunt mutili. quæ postre-
 ma verba hoc miri habent, quod præ se ferunt, in calvis
 semper pilos renasci posse, cum tamen in paucissimis re-
 nascantur, & in plerisque; (ut qui per ætatem crines amise-
 runt) ne renasci quidem possint. Nam quod Fonsæca, ex-
 cusandò magistro, ait, *Etiamsi raro in calvis capilli rena-*
scantur, tamen spectata hominum natura nihil esse, cur re-
nasci non possint; non possumus scire, quibus ille oculis
 spectaverit hominum naturam, ut hoc in ea inveniret,
 quod in maxima calvorum parte falsum esse, omnis ævi ac
 loci clamat experientia. Cautior itaq; est altera excusatio,
Quod Aristoteles intelligere potuit calvos ex morbo, qui
sæpe sanantur. sed hoc mittentes, atq; Aristoteli condo-
 nantes, rem ipsam videamus.

XX. Nemo ista de Mutilo legens, non aliquid Philoso-

Cap. II.

phici in ijs latere existimet. nihil tamen esse nisi grammaticam observatiunculam, ex nona conditione apparet, quam præcedentibus cunctis ita superaddit, ut ipsas sine ea nequam esse idoneas judicet; quia fieri possit, ut omnia prius dicta in aliqua re inveniantur, quæ tamen mutila esse aut fieri non possit, nisi nona hæc conditio accedat. aut ea plane de medio petita est, neq; aliud docet, quam quomodo in vulgato loquendi usu istud vocabulum usurpetur. ibi enim certum est, mutilum seu κολοβόν id fere dici, quod aliquam extremitatem amisit, sicuti illi, qui in Græcis autoribus versati sunt, noverunt: & notabilis est ad hanc rem locus Galeni, libro 14. de Methodo medendi, cap. 16. Κολοβώματα ὀνομάζουσι τὰ κτλ χεῖλος ἢ πτερυγιον εἶδος ἢ ὄψις ἐλλείποντα, *Mutilamina appellant, labij, aut ala nasi, aut auris defectum.* quanquam non est hoc adeo perpetuum, ut non ad alia quoque interdum transferatur, sicuti exemplis vel ex ipso Aristotele petitis docere est. quippe de internis non minus quam externis partibus hoc usurpat Quarto de Part. 13. αἰεὶς, τὸ δὲ τῶν ἰχθύων γένος ἐν μάλιστα κολοβώται τῶν ἐντὸς μορίων, ὅτε ἴδ σκέλι, ὅτε χεῖρας, ὅτε πτερυγας, ἔχουσι. *Piscium genus magis adhuc mutilum est [partibus externis] quam partibus internis. namq; nec crura habent, nec manus, nec alas.* in quibus verbis cum dicat, pisces magis etiamnum mutilos esse quantum ad externas partes, quam quantum ad internas; quumq; mutilationem, aut potius (ut sic dicamus) mutilitatem externam opponat internæ, omnino intrinsecus mutilos esse pisces innuit, quia nimirum, uti dixerat supra, ἀπαρῆν τὴν τῶν σπλάγχνων οὐ ἔχουσι φύσιν, *omnem viscerum non habent naturam.* Alibi vero mirabili admodum ratione, mutilam esse dicit testudinum naturam, quia habeant vesicam, qua alia φολιδώτα, avesq; & pisces careant. Οὐδὲν ἔχει τῶν κούσιν, πλὴν ἐν χελῶναι τῶν φολιδωτῶν, καὶ ἐν ταῦθ' ἡ φύσις κολοβώται μόνον. *Nullum horum, habet vesicam, præter testudinem in genere crustatorum: atque in his solis natura mutila est.* Sed etiamsi perpetua esset veritatis ista observatio, non dicimus, quæ utilitas,

Cap. 5.

3. De Part. 8.

utilitas, eam afferre in philosophiam? sed hoc rogamus, & indignamur, si nihil nisi grammaticum præstare voluit in hac de mutilo tractatione, cur tanto verborum ambitu uti voluerit, ac tot conditionibus obtundere lectorem, quum & decima contineatur in nona (nemo enim vulgo pilos pro parte habet) & omnes præcedentes; præter octavam (quæ eadem est cum quinta) ac sextam. Et sexta quidem vera non est, potest enim & simile corpus, æque ac dissimulare, habere extremitates extantes, quarum ablatione fiat mutila, sicuti in ossibus est manifestum. reliquas autem omnes conditiones sola nona in se complectitur, ut ipsa pro omnibus potuerit sufficere, neque necesse fuerit eas tam verbosè enumerare. Quæ enim res extremitates habet à reliquo corpore extantes, eam necesse est quantam esse, ac divisibilem, partesque situ differentes habere, & majorem esse corpore, quam appendicibus (quis enim unquam vidit rem contrario modo se habentem?) & continuam. Per tot ambages igitur non plus dixit, quam si simpliciter dixisset, Rem mutilam fieri, quando extremitas ejus à reliquo corpore extans, quæ non sit principalis. Totius pars (ut caput) auferatur.

Quod si quis contendat, non Grammaticè tantum, sed & Philosophicè hanc vocem per istas octo priores conditiones ab Aristotele explicatam; & declaratum, quid sit Mutilum, quatenus Toti opponitur in prima significatione capite 26. posita: ὅλον λέγεται ὃ μηδὲν ἄπεισι μέρος, ἐξ ὧν λέγεται τὸ ὅλον φύσει, Totum dicitur, cui nulla abest earum partium, è quibus naturaliter constare dicitur, quæ est Fonseca in commentario ad hunc locum sententia: & sic quoque inutilem verbositatem culpari necesse est. Quomodo enim Totum sive Integrum breviter definiverat, Illud à quo nulla earum partium abest, ex quibus natura Totum nominatur; ita poterat & de Mutilo definire, esse illud, in quo aliqua pars naturaliter debita, quæ sine pernicie Totius abesse potest, desideratur. nunc vero cum illa verbositate, præterquam quod eandem rem bis dixit, in quinta & octava conditione, veritatis quoque damnum fecit, ad sola corpora accommodando, ut possint mutilari, sicuti ex septima conditione . apparet;

Cap. II.

apparet; quum tamen & in accidentia composita, quorum illa est conditio, ut possint aliquam sui partem amittere, revera mutilatio cadat.

XXI. Videtur quidem hoc negare Fonseca, inquiens, Neminem dicturum, concentum mutilum, nisi per translationem. sed hoc exemplum non est accommodatum. namq; neq; per translationem quidem mutilum dicere concentum licet, quum sit de ijs rebus, quæ omnino mutilari non possunt. quod & ipse hic dicit Aristoteles, ἡ ἁρμονία κολοβὸς ἢ γίνεται. *Harmonia nequit mutila fieri.* Nequit autem mutilari, quia in nullius est potestate, ut partes ejus separet. quis enim separaverit partes soni? concentus autem est soni genus. quod si quis pauciores fides aut intendat aut pulset, is non mutilat harmoniam, sed aliam adornat. Ea autem Accidentia, quæ possunt aliquam sui partem essentialem deperdere, non metaphoricè, sed maxime proprie sunt mutila, tali aliqua parte ablata, non minus quam corpus quodvis: sicuti è diverso integra sunt, juxta cum substantijs, quando omnes partes suas habent. Declaratio igitur hujus rei, quid Mutilum dici debeat, sita est in eo partium dissimilarij discrimine, supra à nobis tradito, quod nimirum aliæ sint absolute necessariae, ita ut sine ijs, aut quacunq; ipsarum, res esse nullo modo possit; aliæ verò non ita simpliciter requisitæ, quin aliquibus ipsarum carere Compositum sine interitu possit. Vbi enim priori modo se habent partes, ibi mutilatio locum non habet, quum res ex talibus partibus composita, esse, nisi tota sit, non queat: quale aliquid in quinta & octava conditione (quæ eodem recidunt) significasse Aristoteles videri possit: quamquam probabilius est, ob exemplum octavae conditioni appositum, quod per Partes principales intellexerit eas, quas in corpore organico absolute ad vivendum necessarias esse diximus. Quæ verò componuntur ex partibus essentialibus secundi modi, ea quum possint esse non integra, mutilationem admittunt; quum esse mutilum, nihil sit aliud (quod & Fonseca vidit) quam non esse integrum. Quot autem

ac quas partes tollere liceat, ut res non pereat, atq; ita non mutila sit, sed nulla, vix aliter in universum est determinare (sicuti jam diximus) nisi per illam conditionem, quam & Aristoteles inter suas conditiones quarto loco posuit, Ut plus relinquatur, quam auferatur. Et in his duabus duntaxat Mutili conditionibus, ab ipso positis, ut & in sexta, aliquod est operæ pretium: reliquæ vix ullam habent utilitatem, quippe partim superflua, partim non generales, partim à vero alienæ. Et tantum quidem de Mutilis ac Mutilatione per occasionem dictum esto.

XXII. Appendicis loco ad hanc de Partibus tractationem adjicere libet admonitionem, ut in partiendis rebus ab oculos semper habeatur distinctio illa, quam supra à Molinæo attigimus, Partium proximarum & remotarum; quippe cujus neglectus, magis sæpe confusionis causa esse possit. Est autem usus hujus discriminis, non in Totis homogeneis seu quantitativis, quandoquidem omnes ibi partes sunt æque propinquæ, sed tum in Essentialibus, tum in Naturalibus Totis. Pleraq; enim istorum è partibus constant, quæ & ipsæ rursus è partibus sunt compositæ, quæ partium partes etiam si suo jure possunt etiam Totius partes dici, non sunt tamen ipsius partes proximæ, sed remotæ, quippe quæ Totum non componunt per se, sed interventu illarum partium, quæ ex illis componuntur. Exempli gratia; partes hominis Essentiales proximæ sunt, anima gemina, & corpus. horum trium unumquodq; rursus componitur ex Materia & Natura. Natura autem cujusq; nec ipsa componitur è partibus simplicibus, sed ex ejusmodi, quæ ipsæ rursus in alias partes dividuntur. Sic in partibus Conformantibus, corpus humanum proxime dividitur in Caput, Thoracem, Venterem, Manus, & Pedes; intelligendo nimirum per Manus & Pedes, totos illos artus, quorum extremitates sunt Manus & Pedes proprie dicti. ita enim medici veteres loqui solent, sicuti doctissimus Anatomicorum Andreas Laurentius recte annotavit. Quia autem longum foret ac molestum, Lib. 10. cap. 24
singulas istas partes subdividere, sumamus solam Manum, in & 9.

Cap. II.

ea quoq; servantes, ut ex singulis divisionibus unam tantum partem persequamur. Manus partes proximæ sunt (ex Hippocratis atq; Galeni divisione) *ἄνω χεῖρ, πῦξ, ἀνώγειο*, brachium, cubitus, summa manus. Manus summa partes habet tres, carpum, metacarpium, & digiros, quisq; digitus constat ex cute, ungue, ossibus, musculis. Musculos componunt membranae, vasa, ^{fibrae} tendines, caro, in carne autem sistendum est, quum infra illam nullæ sint partes Naturales, è quibus ipsa componatur. Fibrae enim, partes sunt quantitativæ, quarum ablatione aut additione caro non aliam patitur mutationem, nisi quod majorem acquirit aut minorem quantitatem. Et hæc, satis sint in exemplum, atq; ad demonstrandum, quomodo in proximas semper partes resolutio facienda sit: unde etiam discere est, ubi de partibus rem componentibus, vel Essentialibus, vel Conformantibus seu Naturalibus, quaritur, proximas partes quæri.

X Souris eporchée
 X fibre, condruite, canaux, tuyaux

XXIII. Quanquam autem nos ea, quæ de Partium discrimine hic diximus, Compositis tantum Naturalibus accommodavimus, (quod sufficiebat pro nostro seopo, atq; hujus operis conditione) facile tamen est, illa ad Artificialia quoq; & Fortuita Composita accommodare: quod etiam si Logicum magis est quam Physicum, quamobrem jure à nobis omitti poterat, volumus tamen verbo delibare. Moneamus igitur, facile unumquemq; sese expediturum in discriminandis ejusmodi compositis, eorumq; partibus, si partium characterisimos, à nobis datos, ijs adaptet. Quæ enim composita fortuita aut artificialia deprehendet ejus conditionis, ut partibus additis aut detractis nihil eis nisi in magnitudine accedat aut decedat, ea sciat è partibus constare quantitativis. Talia sunt, verbi gratia, Fascis lignorum, acervus lapidum aut frumenti, grex pecorum, cœtus hominum. in quorum plerisq; hoc observandum est, ablationem partium debere sibi, antequam ad minimas partes ventum sit, non enim, ut Elementa & similia sub minimis portionibus nomen suum tuentur, ita & illa. Quanquam enim nullam certam & definitam habeant magnitudinem, mini-

X Juste { naturels, artificiels & fortuits
 2^e { artificiels et naturels, seu modus procedendi, modus venendi, seu modus caton.

Modicorum, admodum
 p^o quelle ait tout le
 sauto, p^o quelle soit
 equipte, q^o estat, tout
 p^o est a aller, tout
 p^o est a faire, gavinio
 a Montre de tout
 se p^o est.

ma

ma tamen quædam est magnitudo, ultra quam si procedatur, demendo partes, subsistere non poterunt. duo enim boves aut oves gregem, & quatuor aut quinque tritici grana, acervum non constituunt. & si quis de his ambigat, unum saltem pecus, gregis; aut unum granum, acervi nomen sustinere nequit. Habent autem hoc ista quantitativa cum nonnullis quantitativis naturalibus commune, videlicet cum animis, aut (si quis ita mavult) animabus, namque & illæ subsistere non valent, si nimium carpantur. Quam autem partium quantitativarum hæc quoque sit conditio, ut omnes sint inter se similes; hinc liquet, si vel fascis, vel acervus, vel grex, vel cætus ex dissimilibus constet, non debere illa composita pro quantitativis haberi, sed magis pro dissimilaribus. Ablatione enim partium, ipsa rei essentia immutatur. advertendum tamen hic est discrimen inter partes proximas & remotas, verbi gratia, sit grex, qui est decem bubus, totidem asinis, totidem mulis constet; non quodvis illorum animalium est pars essentialis totius cætus, sed totus ille numerus congenerum animalium. cum itaque animalia, si quæ demantur, non demantur proxime à toto grege, sed à grege illo partiali, totius gregis parte essentiali; singulorum animalium ablatio essentiam gregis non lædit, quamdiu aliqua ejusdem generis in eo relinquuntur. si verò omnes, quæ sunt ejusdem speciei, simul tollantur, tunc ipsa totius gregis essentia datum patitur. & quod de grege diximus, idem de varijs quoque hominum cætib; dictum esto; qui cætus possunt esse diversigenes multis respectibus, sexuum, ætatum, ordinum, functionum, aliorum. Artificialia autem pleraque Totis Naturalibus magis respondent; quam pleraque artes materiales in eo consistant, ut subjectum suum certo modo conforment; quare ablata aliqua parte, compositi conformationem lædi necesse est. Latius hæc persequi, non fert animus, quia ad nostrum institutum parum faciunt; à quo magis etiamnum abhorret, easdem hæc partium divisiones Compositis intensionalibus, ut numeris, alijsque, accommodare. Itaque hæc quidem prætereuntes, illa autem breviter perstrinxisse contenti; ad propositum nunc regredimur.

XXV. Pleriq; tamen Aristotelici, (non obstante isto Aristotelis dicto modo posito, id quod alio detorquent, ne ab ipso dissentire videantur) in diversa sunt opinione, atq; omnino statuunt, unum accidens posse in altero accidenti tanquam in subjecto proximo inesse. Inter hos est Suarezius, qui hanc rem ex professo tractat Disputationis 14. Sectione quarta: ubi tria argumenta, ad tuendam istam opinionem, ab ipso afferuntur. Primum est, *Omnia accidentia corporalia inesse substantia media quantitate*, id quod ait, videri experientia probari. nam albedinem in superficie extendi, & calorem similiter, cum per corpus diffunditur, in quantitate ejus extendi. Alterum petit à quibusdam Accidentibus, quæ non sunt res omnino distinctæ ab Accidentibus in quibus fundantur, sed modi eorum, ut est figura respectu quantitatis, & motus, & ubi seu præsentia localis respectu ejusdem, & relatio (si est modus diversus) respectu sui fundamenti. Tertium ducit à Spiritibus Accidentibus (ut & Materialibus, quæ proportionem cum illis habent) in quibus hoc ait esse certissimum. necessarium enim esse, ut habitus operativi immediate inhaereant in potentijs, ad quas juvandas ordinantur: & hac ratione scientiam recipi in intellectu, ac species in potentia cognoscente. Et sic etiam Theologos dicere, quod fides sit in intellectu, & charitas in voluntate. eandem quoque vel majorem rationem esse de actibus vitalibus, quæ essentialiter sint actus immanentes, unde necesse sit recipi immediate in proximo principio, à quo procedunt. Sed hæc partim ejusmodi sunt, ut nihil nobis adversentur; partim autem à veritate sunt aliena. Quantum enim ad illa, quæ in tertia classe ponit Suarez, etiamsi ea omnia essent certissima, atq; ita in ijs se res haberet, ac ipse asserit (id quod imprærens non est nobis discutendum) nihilominus staret axioma nostrum, quippe non universim à nobis conceptum, sed cum peculiari respectu ad ea accidentia, è quorum coetu atq; congregate natura componitur, ac quæ ad originem atq; primam rerum naturalium constitutionem concurrunt. Ista autem, quæ hic à Suarezio memorantur, alterius sunt generis, neq; rebus primitivis constituendis inserviunt, sed rebus jam constitutis atq; existentibus

Q93

x In extensione
sua extendi, utio
magis suo, ad virtus
suis sui attributio
sua sui substantiæ
quod est figuram
immobilitatis pro
circulatione quæ
causa est, & virtus
quæ ut dicitur nec
requiritur quæ.

x Judicantissima
constitutissima
res Judicata
Sic pro virtute
atque nullatenus
in Judicata
ergo virtutem nulla.

quod est primitivum
constitutionem illam
ipsam res est, & non
quo res id substantiam
nec virtutem dicitur
nec virtutem, sic est
accidentalitas n
sequens n dicitur
dicitur virtutem
n virtutem.

tibus demum accedunt. De relatione autem quod dicit Suarez, multo minus huic pertinet, quum no sit quidem ens Physicum relatio, sed mere Logicum, praeterea; adeo incertum est, quod in hoc exemplo ponitur, ut ne ipse quidem Suarez audeat id pro certo affirmare. Sed & Figura, Modus, atq; Ubi, non sunt accidentia per se, sed modi tantum accidentis, ut ipse vult; quod ipsum si vel maxime verum esset (quum revera non alicujus Accidentis, sed ipsius Substantia isti sunt modi) staret tamen quod diximus, Accidens non accidere accidenti. quippe id intellectum volumus non de ejusmodi accidentibus, quae duntaxat modi sunt aliorum accidentium (qualia, certè dantur, ut visibilitas in colore, aliaq; similia) sed quae realia sunt accidentia per se, siamq; sibi essentiam habent, ab alterius accidentis essentia nequam dependentem. Quantum vero ad Accidentia corporalia; supponit hic Suarez (quod & in ijs supponit, de quibus jam nunc diximus) Quantitatem esse Accidens Materiae inherens, realiter ab ipsa distinctum: quo etiam dato, ne sic quidem satis firmum esset, quod dicitur, Accidentia corporalia substantiae medio Accidente, nimirum quantitate, inherere. Non enim sequitur: Quantitas est accidens, & in omni corpore est quantitas: ergo quaecunque passiones corpori accidunt, accidunt ipsi ratione aut interventu quantitatis. Hoc enim non debebant sibi sumere, sed probare: quod cum non faciant, ignoscant nobis, si eadem facilitate illud negamus, quae ab ipsis asseritur. Sed & gravem praeterea habemus rationem, cur illud negemus. Quantitas enim non est Accidens, neque substantia est quanta, quia ipsi inheret accidens, quod quantitas vocetur, sed per se, & essentialiter: quae de re cum alibi agendum sit, non est ut hic plura verba fiant. Quod si igitur Quantitas non est Accidens omnino (id quod & de Peripateticis quamplurimi juxta nobiscum sentiunt) non erit sane alterius Accidentis subjectum; ac proinde corrui hæc probatio: quæ nequicquam confirmatur ex mysterio Eucharistiae, ubi in quantitate separata inheret accidentia tale enim mysterium nos nullum agnoscimus, imò illam doctrinam habemus pro immani atq; crassissimo errore: de qua re nos plura

quantitas de substantiis
et non accidentibus
non realiter a subst.
modo exclusivè
inheret, & realiter
non sui generis
a substantia aliter
a substantia generis
prohibetur, & ad se
sibi substantia, & in
dicant sibi substantiam
et substantiam
ita ut substantia si per
se existat, pro se
occupat positionem
ipsa se id fiat
accidens, superaddi
tione, superadditione
sit qd accidens
quantificandi ipsa
falsè, sicut qd
accidens calificandi
ipsa falsè.
sic ergo nulla
substantia se
quantificat. sic
et sic de materia
substantia nota
expressè in formalis
in generalitate, &
non habet in substantia
sicut materia nota expressè
in causalitate seu principio
et in qd quod quod

contractus qd. Inveniuntur permutatio et alia reciproca aequali
contractus qd. Inveniuntur permutatio et alia reciproca aequali
substantia in se
sicut quod quod in manu dicitur
quod quod in manu dicitur
et quod in manu dicitur sicut in manu dicitur. Co. by/ idem de quod
patet.

Cap. II.

Esse sanitatis est ipse concursus atq; ceteris qualitatibus: Essentia, est ipsa qualitas, qua ^{creatur} ex consensu illo, ab ipse deinde Esse, & ab ipsa Essentia saporis, procedit proprius affectus, qui est certa ratio movendi gustum. & Exercitatione 325. alijs verbis eandem rem docens, statuit, Accidentia omnia habere suam Essentiam, conflatam ex potentia & actu; hoc est habere aliquid internum tanquam potentiam, & aliquid tanquam Formam, qua sint hoc quod sint. è quibus verbis apparet, illum in hoc negotio parum sibi constare de usu vocis Essentia. namq; hic Essentiam vocat, totum id quod sunt Accidentia. In priori autem loco Essentiam ita dicit, tanquam si esset pars tantum eorum. quippe quod illic Essentiam, id hic Actum dicit; sicuti Potentiam, quod illic Esse, quod enim priori loco dicit, Accidentia constare ex Esse & Essentia, respondet ijs, quæ hic asseruntur, Accidentium Essentiam è Potentia & Actu esse conflatam. quod idem est, ac si diceret, in omni Accidente esse aliquid, quod se habeat instar Materie substantialis, & aliquid, quod instar Formæ substantialis, è quibus duobus inter se ^{convenit} unitis consurgat unum totum Accidentis, quomodo, ex Materia & Forma dicunt consurgere unam totam substantiam. Potentiam enim non ita hic intelligit, quomodo illud in Potentia esse dicitur, quod nondum habet actualem ullam existentiam. ex tali enim Potentia, & Actu illi opposito, fieri aliquid compositum, non dicunt Peripatetici, idq; fieri posse, expresse negat Suarez. Respexit igitur cum hac phrasi Scaliger illud Peripateticorum dogma, quod Materia & Forma sint due substantia incompleta, ita ut Materia se habeat instar Potentia, Forma instar actus; quorum unione, compositum substantiale constituitur: cujus compositionis proportionem dicunt etiam esse in compositione ex genere & differentia. namq; etiam genus & differentiam comparari ut potentiam & actum, per se ordinata ad constituendum unum in suo genere completum. atq; hoc pacto dicunt Angelos quoq; componi ex actu & potentia, quatenus componuntur ex genere & differentia, sicut homo componitur

X componere est
con-facere. ut
mutual operas prestare
inquali Disp. q. le. 3.
quod sitat. 5.

Duo partes, duo
nomina, duo officia,
duo prestantia, duo
Jura, duas partes
agere. solummodo
dixit per se magis.

nitur ex animali & rationali. sed hanc ex potentia generis, & actu differentiae, compositionem fatentur esse non realem, sed mere rationalem; ut certe est. Scaliger autem non talem, sed realem Accidentium compositionem inculcat. quanquam enim Exerc. 325. nonnulla admiscet de illa rationali Accidentium compositione ex Genere & Differentia (cui nos neq; in Accidentibus, neq; in substantijs refragamur, quanquam eam à Physica, utpote Logicam duntaxat & intentionalem, rejicimus) realem tamen compositionem ipsum intelligere, multa ibidem scripta manifeste evincunt, è quibus sufficiat hæc apponere in specimen: *Quamobrem colorem dicimus habere subjectam substantiam, cui inhaeret: in se verò, & potentiam & actum, ex quo unum sit in subjecto, & à subjecto. ex qua Essentia produciur proprium illud, visile. & ille quoq; locus è commentarijs ad Theophrastum adeo est clarus, ut non relinquat ullam dubitationem, quin de reali compositione sermo sit.*

*re modo aliquid n
tam est unum, et
visile ad visum.*

XXVII. Quanquam autem in hac opinione plurimum sibi placet Scaliger de ingenij acumine; manifeste tamen falsa est. Illud quidem, quod ab Essentia Accidentis procedere ait proprium affectum, qualis in sapore fit, Movere gustum, in colore visibilitas, tolerari quodammodo potest, si commode intelligatur, ut nimirum Proprius affectus non sit Accidens aliquod, quod alteri accidenti accidat, sed essentialis modus ejus. tales enim modos dari, ut in substantijs, ita in accidentibus, qui non sint aliquid realiter ab ipsis diversum, sed plane essentialia, alibi docebimus. verbum tamen Procedendi nequaquam hic quadrat, neq; commode adhiberi potest; & multo etiam minus, alterum illud Producendi, quod in eadem re usurpat. Quantum verò ad rem ipsam attinet, atq; ad realem illam Accidentium è Potentia & Actu compositionem; plurimum ea à veritate abhorret. id quod vel ipse intellexisset, si hoc suum commentum explorasset in alijs Accidentibus ipsi notioribus, qualia sunt calor & frigus, magnopere enim velimus scire,

Rr

quod

Sapor est in salo
In sulphure & Indigide
Idem.

X. in Mixtura mixti
probat & vincat.

Sect. 9.
quid sit color videtur
Sicut color videtur
Nihil color.

quod assignaturus fuerit Esse caloris, ab Essentia caloris
diversum, è quo Esse, & è qua Essentia totus ipse calor
constaretur. Nunc autem commentum vero vacuum exper-
tus est in exemplis æque falsis, saporis & coloris; in quo-
rum Accidentium origine, essentia, & proximo subjecto,
non plus ipse vidit, quam cæcus lucis videt media nocte,
secutus enim Aristotelem & Galenum, receptamq; totam
Peripato sententiam, putavit utrumq; ex Mixtione oriri,
sicut de sapore plantarum faciunt vel ipsa verba superius ex
ipso allegata, ut alios innumeros ex ipsidem commenta-
rijs locos, ubi idem prædit, non sit opus advocare. de co-
lore verò & multa in eodem opere, & Exercitatio 325.
docent, illustrata sensisse, quod calor ex elementorum mix-
tione oriatur, sed cum luce; quam etiam ad saporis genera-
tionem adhibet, sed alio respectu, quatenus nimirum cale-
facit, quod absurdissimum commentum tam vehementer illi
arrisit, ut temperare nequiverit, quin illud pro subtilissimo,
marginali nota extolleret, qua ratione tantum non interclu-
sit sibi ignorantia veniam, quam promeritus videbatur aper-
ta confessione, sect. 4. ubi ait. *Quid sit color, haud facile
est aspicere. latet enim natura hæc, sicut & alia rerum spe-
cies, in profundissima caligine inscitia humane,* hic sane ve-
rum dixit, & justissimam habuit hujus sive querelæ sive
confessionis occasionem. omnino enim Cimmeria ipsi te-
nebræ fuerunt, quemadmodum in alia pleraq; Natura parte,
ita in exploratione Coloris & Saporis; sicuti ex ijs, quæ in
secundo ac tertio hujus operis libro (quorum in hoc de
essentia, in illo de subjecto horum aliorumq; accidentium
nobis erit pertractandum) dicentur, manifestum fiet.
Propius ad verum accedunt, quæ de sanitate di-
citur, nam si pro, *Qualitatum* substituas *Accidentium* (namq;
& alia, præter qualitates, Accidentia, si non realia, saltem
ab ipso pro realibus habita, ad sanitatis integritatem re-
quiruntur) vera est sententia. Omnino enim Sanitas est
certorum Accidentium concursus. hoc tamen exemplum
nequicquam ab eo adhibetur, ad astruendum, quod omnia
Accidentia è Potentia & Actu compositam habeant Essen-
tiam.

tiam. Etenim cum in prioribus exemplis conatus sit ostendere, Accidentis essentiam, sive totum ipsum ^{accidens} ~~Accidens~~, ex illis duabus partibus, potenciali & actuali, componi: hic omnes partes componentes habet pro potentia; pro Actu autem non aliquam e partibus, ^{notas} sed ipsum compositum: quem errorem non est ut hic denuo refutemus, quum supra in eadem hac sectione alterum plane consimilem refutaverimus in Suarezio; qui eum assereret, in omni compositione esse aliquid simile materix, & aliquid simile formae, hoc est (ex consuetudine Peripateticorum, quam alibi ipse, & hic sequitur Scaliger) aliquid ^{potentiale} ~~potentiale~~, & aliquid ^{actuale} ~~actuale~~: illud in Homogeneis probaturus, non partes partibus, uti in heterogeneis fecerat, opponeret, quarum alia pro Materia, alia pro Forma essent; sed omnes simul partes, materia; ipsum autem compositum, formae vicem obtinere ajebat. Cui errori cum plane similem errorem hic erret Scaliger, non est ut actum agamus, ea, quae semel jam dicta sunt, repetendo. Apparet igitur hanc Accidentium Compositionem, a Scaligero confictam, esse admodum futilem, cum neq; ullis eam argumentorum momentis stabiliat; & exempla, quae pro omni probatione affert, manifesta falsitatis convincantur. Et sic relinquatur, ut verum sit, quod dicebamus, nullam esse Accidentium compositionem, nisi quatenus in uno ^{conclusionem} ~~conclusionem~~ subjecto concurrunt. Quare sequitur etiam, ut sicuti Accidentia simplicia solum agnoscunt Principium Efficiens, ita Accidentia componentia, praeter Efficiens, alterum quoq; habeant Principium, Constitutivum, nimirum, ipsa Accidentia particularia, sive (si ita loqui liceret) partialia.

XXVIII. Quod si auscultare Suarezio velimus, ipsum quoq; Subjectum inter Principia Accidentium erit collocandum. Materia enim rei, inter Principia locum tenet. ipse autem acriter contendit, subjectum esse Materiam Accidentis. Tractat de hac re Disp. 14. sect. 1. aitq; Subjectum esse revera causam Materialem Accidentis, quandoquidem ab illo dependet Accidens. Entitatem enim accidentalem per se subsistere

Rr 2

accidentalitate
Inutilitate

re officio paret
sicut paret materialiter
sive potentialiter
tunc dicitur sicut paret
sive potentialiter
Nota potentialitatis
sive dupliciter
potentialitatis opposita acci-
dentalitati sive materiae
sive paret, in hunc modum
potentialitatis opposita tota
sive paret, in hunc modum
paret, sive paret
X compositionem
compositionem sive
concurrentem sive paret.

accidentalitate
accidentalitate tota
trahit a substantia
accidens est per se
autem qui dicitur
autem dicitur accidens
accidens per se est
accidens requirit substantiam
accidens accidit ad substantiam
per accidens ad substantiam
sive paret est per accidens
ad substantiam, non est ergo
substantia ipsa sive substantia.

Cap. II.

^{naa. In. sup. nat.} ^{substantia}
 subsistere non posse, sed indigere ^{substantia} subjecto, in quo sustentetur, & ideo indigere causa materiali, tanquam necessaria ex natura rei, ut ^{ad id quod indiget} subsistere possit, cum Accidentis sit, inesse. in ipsa autem ratione ^{ad id quod indiget} inhaerenti, includi subjectum, & consequenter ^{ad id quod indiget} materialem causam: quae non fit modo materialis causa Accidentis quoad Unionem, sed & quoad ^{ad id quod indiget} Entitatem, quam in suo genere ^{ad id quod indiget} causat mediante unione; neq; esse causam solum in facto esse, sed etiam in fieri. unumquodq; enim Accidens pendere ab aliquo ^{ad id quod indiget} subjecto in fieri, atq; ita habere materialem causam sua effectiois, eo modo quo fieri naturaliter potest. Sed his omnibus non plus probatur, quam quod ^{ad id quod indiget} Accidens ^{ad id quod indiget} existeret per se non possit, ac propterea ^{ad id quod indiget} subjectum ^{ad id quod indiget} requirat, in quo ^{ad id quod indiget} inlit. inde tamen non sequitur, ^{ad id quod indiget} subjectum illud esse causam ^{ad id quod indiget} materialem ipsius accidentis. Et in proclivi est ostendere, quod ^{ad id quod indiget} subjectum male appellatur ^{ad id quod indiget} Materia Accidentis, hoc enim fieri omnino prater mentem Aristotelis (cujus ^{ad id quod indiget} autoritatem isti profitentur sese sequi) claret ex ^{ad id quod indiget} definitione ^{ad id quod indiget} Materiae, quam 1. Physic. 9. & 5. Metaph. 2. tradit hunc in modum, Τὸ πρῶτον ὑποκειμενον ἐκείνῳ, ἐξ ὧ γίνεται ἐνυπαρχόντων, id quod ^{ad id quod indiget} primum ^{ad id quod indiget} subjacet ^{ad id quod indiget} unicuique, ex quo ^{ad id quod indiget} fit ^{ad id quod indiget} inexistente. quae ^{ad id quod indiget} definitio ^{ad id quod indiget} falsa est, aut ^{ad id quod indiget} falsum est, ^{ad id quod indiget} Subjectum esse ^{ad id quod indiget} Materiam ^{ad id quod indiget} Accidentis. nemo enim ^{ad id quod indiget} inter ipsos ^{ad id quod indiget} ferat ^{ad id quod indiget} dicentem, quod ^{ad id quod indiget} Accidens ^{ad id quod indiget} fiat ^{ad id quod indiget} ex ^{ad id quod indiget} subjecto ^{ad id quod indiget} inexistente. namq; ^{ad id quod indiget} Accidens ^{ad id quod indiget} fieri ^{ad id quod indiget} è ^{ad id quod indiget} subjecto, quanquam ^{ad id quod indiget} dictu ^{ad id quod indiget} absurdum est, ipsi tamen, aut ^{ad id quod indiget} ipsorum ^{ad id quod indiget} pleriq; non ^{ad id quod indiget} repudiaverint. somniant enim, ^{ad id quod indiget} Accidentia ^{ad id quod indiget} educi ^{ad id quod indiget} è ^{ad id quod indiget} potentia ^{ad id quod indiget} subjecti, atq; eo ^{ad id quod indiget} respectu ^{ad id quod indiget} non ^{ad id quod indiget} dubitaverint ^{ad id quod indiget} dicere, ^{ad id quod indiget} Accidens ^{ad id quod indiget} fieri ^{ad id quod indiget} è ^{ad id quod indiget} subjecto: quandoquidem ^{ad id quod indiget} ne ^{ad id quod indiget} de ^{ad id quod indiget} Forma ^{ad id quod indiget} quidem ^{ad id quod indiget} verentur ^{ad id quod indiget} ita ^{ad id quod indiget} loqui. Ait enim ^{ad id quod indiget} Suarez, ^{ad id quod indiget} Materiam ^{ad id quod indiget} vel ^{ad id quod indiget} respectu ^{ad id quod indiget} compositi ^{ad id quod indiget} quod ^{ad id quod indiget} ex ^{ad id quod indiget} illa ^{ad id quod indiget} constat; hoc ^{ad id quod indiget} sibi ^{ad id quod indiget} permittant, non ^{ad id quod indiget} tamen ^{ad id quod indiget} sibi ^{ad id quod indiget} permittunt, ut ^{ad id quod indiget} dicant, ^{ad id quod indiget} Accidens ^{ad id quod indiget} fieri ^{ad id quod indiget} ex ^{ad id quod indiget} subjecto ^{ad id quod indiget} inexistente. ^{ad id quod indiget} ast ^{ad id quod indiget} hoc ^{ad id quod indiget} necesse ^{ad id quod indiget} erat, ^{ad id quod indiget} ex ^{ad id quod indiget} Aristotelis ^{ad id quod indiget} definitione. Et ^{ad id quod indiget} quam ^{ad id quod indiget} absonum ^{ad id quod indiget} fit, ^{ad id quod indiget} Subjectum ^{ad id quod indiget} dicere ^{ad id quod indiget} Materiam ^{ad id quod indiget} Accidentis, ex ^{ad id quod indiget} eo ^{ad id quod indiget} apparet, quod ^{ad id quod indiget} in ^{ad id quod indiget} tota ^{ad id quod indiget} Disputatione ^{ad id quod indiget} decimaquarta, quam ^{ad id quod indiget} impendit ^{ad id quod indiget} isti ^{ad id quod indiget} quaestioni ^{ad id quod indiget} de ^{ad id quod indiget} causa ^{ad id quod indiget} materiali ^{ad id quod indiget} accidentium, vix ^{ad id quod indiget} semel ^{ad id quod indiget} audeat ^{ad id quod indiget} dicere, ^{ad id quod indiget} subjectum

Sicut uide angulus
 est in se ipso
 nec substantia est
 accidens, aut
 accidens in substantia
 est per accidens
 ratio in accidens
 ut spiritus in materia
 est spiritus in se
 spiritus in materia
 accidens substantia est
 est per se
 nota substantia ratio
 accidentalitatis
 In quod dicitur quod si non
 substantia sit ad in
 quod dicitur accidens
 est in se in quod dicitur
 accidens. at 2.
 accidens est in substantia
 per se substantia est in
 accidens quod ratio
 substantia est in se
 dicitur quod in se
 substantia est in se
 substantia est in se
 substantia est in se
 substantia est in se

subjectum esse materiam accidentium, sed pro materia semper dicit causam materialem: quam tamen revera nihil interfit apud ipsos, hocne an illud dicas: quomodo etiam causam formalem & finalem pro forma & fine dicunt. Quamquam igitur revera idem sit in Peripato, Materiamne dicas an Causam materialem; maluit tamen hoc, quam illo modo dicere, quia minus eminere videtur istius opinionis absurditas, si subjectum dicatur Materialis causa Accidentium, quam si simpliciter eorum materia dicatur. hoc autem consilio Suarezium usurpasse istam phrasin, inde apparet, quod non semel aut iterum, sed creberrime in ista disputatione hanc rem inculcans, quod Subjectum sit Materia Accidentium, perpetuo hoc servat (uno duntaxat aut altero loco excepto) ut subjectum appellet non materiam Accidentium, sed Causam Materialem. Quid opus igitur est, ut demonstremus istius opinionis absurditatem, quae tanta est, ut ipse ejus autor vereatur planis verbis, quod sentit, proferre? Porro inepte subjectum appellari Accidentis materiam, praeterquam quod suam absurditatem abunde praese fert, ostendimus ex eo, quod nequaquam Subjecto competit, ut Accidentis principium dicatur. Ast si materia est, est principium, cum omnis materia sit principium. Non posse autem subjectum dici Accidentis principium, apparet ex definitione Principij, quam ex ipsa rei natura deprompsimus. Quippe Principium definebatur id; à quo res originem suam accepit. Accidens autem non accipit originem suam à subjecto, sed in subjecto. Fatemur quidem, Accidens non posse subsistere nisi in subjecto, ideoque non posse produci nisi in subjecto. sed hoc argumento si subjectum inter Principia allegimus, nihil obstat quin & locum eidem allegamus. æque enim impossibile est, ut res sit aut fiat non in loco, quam ut Accidens sit aut fiat non in subjecto. itaque incassum laborat Suarezius, qui ad probandum, quod subjectum Accidentium sit eorundem causa materialis, hoc solo utitur argumento, idque iterum ac iterum repetit, Quod Accidens necessario insit in subjecto: sicuti ex ipsius verbis, quae supra posuimus, apparet.

R. 3

P. 0

x v. g. lux & frigus sequit.
lux & In-gram sit productivitas eumino

¶ unum necess. m
¶ unum necess.

¶ Substantia sit
substantia, sit
substantia, sit
probat accidentia
physical, in quibusdam
probat. Itum probat
aliquid phys. reale, &
possessant. sed in
afficiendo, adveniendo
se dicendo. Itum
Itum aliquid noia
phys. reale qd de
accidentalitat (omni-
casus? sicut in vita
accidentalitat? sicut in
accidentalitat? sicut in
accidentalitat? sicut in
accidentalitat? sicut in

allegat

ens quoq; Principij nomine insignaverunt Veteres. VIII. Quorsum opiniones Priscorum, ubi nobis concordant, producimus. IX. Divisio Principiorum, à Peripateticis post Aristotelem facta, quid boni aut mali habeat. X. Principia Aristotelica, incorporeis accommodari non possunt. XI. Videri Veteres non solam Materiam pro Principio compositivo habuisse, sed & alterum Principium compositivum quodammodo attigisse. XII. Aristoteles Veteribus falsam hanc opinionem affingit, sibi ipsi contradicit. XIII. Raritatem ac Densitatem pro Principijs habuerunt Veteres, qui unicam uniformem Materiam statuebant. XIV. An alij quoq; Veteres, multiformis Materia autores, Principij compositivi alteram partem aliquatenus agnoverint. Veterum peccata circa hoc de Principijs negotium.

Duo esse rerum Principia, Effectivum & Compositivum, in præcedenti sectione monstratum fuit. Consentiant autem nobis, quantum ad hunc Principiorum numerum & Stoici, & Plato, & Prisci illi fere omnes, qui ante Platonem fuerunt. De Stoicis testatur Laërtius: Δικεῖ δὲ αὐτοῖς τὰς ἀρχὰς τῶν ὅλων εἶναι δύο, ἢ ποιεῖν, καὶ ἢ πάσχειν. Statuunt duo esse Principia universitatis rerum, Effectivum, & Passivum. Itemq; de Platone, δύο δὲ τῶν πάντων ἀπέφηνεν ἀρχὰς, θεῖον (ὃν καὶ νοῦν προσηγορεύει, καὶ ἄλλο) καὶ ἕτερον. Duo declaravit universi esse Principia, Deum (quem & Mentem appellat, & Causam) ac Materiam. Quanquam autem non de singularum rerum, sed de Universi, sive Mundi ortu loquatur Laërtius, qui à duobus illis Principijs, Effectivo sive Deo, & Compositivo, sive Materia, fiat Stoicis & Platoni; non est tamen ut putet quisquam, aut hunc aut illos Mundo duntaxat illa Principiorum genera adhibuisse, ac non alijs quoq; rebus omnibus, quæ quotidie oriuntur. Sed præcipuum opus sibi nominandum putavit Laërtius, in quo demonstraret; quid de Principijs Plato & Stoici sensissent; quia quæ Principia Toti Mundo assignant, ea intellectu facile

Cap. II.

cile erat, reliquis quoq; rebus attributa ab ijs fuisse. Certè Seneca epistola 65. quanquam ista Initia (sic ipse vocat ἀρχὰς) Univerſis ſive Mundo præcipue accommodat, generalem tamen eſſe hanc Stoicorum ſuper omni aliarum quoq; rerum ortu ſententiam, ut duo hæc Principiorum ^{nōmina} gênera, Efficientis & Materiæ, ad eum requirant, manifeſte oſtendit. Dicunt Stoici noſtri (inquit) duo eſſe in rerum ^{vero} Natūra, ex quibus omnia fiunt, Causam, & Materiam. ^{vacatū} Materia jacet inærs, res ad omnia parata, ſi nemo moveat. Causa autem, id eſt ratio, Materiam format, & quocunq; vult verſat: ex illa, varia opera producit. Eſſe ergo debet, unde aliquid fiat; deinde, à quo fiat: hoc Causa eſt, illud Materia. Hæc de Univerſo à ſe dicta profitetur. Deinde ſubjungit, in artibus eodem modo fieri. Statuam enim & Materiam habuiſſe, quæ pateretur artificium; & artificem, qui Materiæ daret faciem. Sermonem verò obſignat generali hac clauſula: Eadem conditio rerum omnium eſt: ex eo conſtant quod ſit, & ex eo quod facit. (ubi excuſari aut caſtigari debet catachreſis in verbo Conſtant commiſſa) & eandem quoq; Platonis mentem fuiſſe, ut non Mundo tantum, ſed & corporibus omnibus (corporum enim Principia duntaxat & illi & Stoicis memorata ſunt; qua de re dicitur infra) duo illa Principia, Efficientis & Materiam, aſſignaret, vel ex Timæo apparet. Ibi enim ſicuti Univerſo Summum Deum & Materiæ inordinatæ Chaos pro Principijs attribuit; ita alia corpora omnia à Dijs minoribus ex adunatis Elementorum portunculis conſtata eſſe ſcribit.

II. Sed quemadmodum planum eſt de Platone & Stoicis, quod eundem nobiſcum Principiorum numerum ſtatuertint; ita, quod dicebamus, Priſcos quoq; idem feciſſe, dubitationem pati videtur, utiq; ſi audire velimus Ariſtotelem, qui expreſſe ſcribit 1. Metaph. 3. plerofq; ipſorum ſolum Materiale Principium agnoviſſe. Οἱ δὲ πρῶτοι φιλοſοφῆσαιτες, inquit, οἱ πλείοι τὰς ἐν ἕλης εἶδη μόνον ἐπίθην ἀρχὰς εἶναι πάντων. Pleriq; eorum, qui Principia

loſophæſe

x vacua aut
nullius autid
niſil autid
vacuas autid
niſil actus
vacatio.
c. Natio.

Philosophi sunt, solum Materiali Principium statuerunt. quod & repetit cap. 7. περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς ἐπιχειροῦντες τὰς αἰτίας λέγειν, καὶ περὶ πάντων φυσιολογῶντες, καὶ τὴν κινήσεως αἰτίαν ἀναγεῖν. Generationis ac Corruptionis causas explicare aggressi, ac omnium naturam inquirentes, causam moventem tollunt. Nam quod ijs, qui non unam aliquam Materiam primam, sed multiplicem statuebant, imponere solet, eos multa fecisse Principia, id fundamento caret. Qui enim variam diversiformem statuerunt rerum Materiam, non tamen multiplicaverunt Principia, neq; multa fecerunt Principia Materialia, sed unum Principium in diversas species distinxerunt: quomodo nos unicum tantum ponimus Principium compositivum, sub quo non modo sex diversas Materie species, sed & alia multa, quæ Materie nomine nequaquam censeri possunt, comprehendimus: quomodo etiam varios atq; admodum numerosos Efficientes sub uno summo ac generali Principij Effectivi appellatione complectimur. Quantum vero ad priorem illam ac principalem criminationem, quod Principium Efficiens non agnoverit maxima pars veterum Physiologorum, ea haud dubie falsa est, sive de particulari singularum rerum, sive de universali ipsius Mundi generatione hoc intelligas. Nam quantum ad priorem: quis credere sustineat, magnos illos viros, Thaletem, Anaximenem, Diogenem Appolloniatem, Hippasum, Heraclitum (quos omnes in illo loco i. Metaph. 3. hujus criminis reos peragit) adeo delirasse, ut nescirent (quod ne pueri quidem nescire possunt) in omni mutatione requiri τὴν ἐτέραν ἀρχὴν, ὅθεν ἡ ἀρχὴ τὴν κινήσεως, ἐπειδὴν τὸ ὑποκείμενον ὁ ποιῆσιν αὐτὸ μεταβάλλειν ἐαυτῷ, Alterum principium, unde proficiscitur origo motus: quandoquidem subiectum non facit seipsum mutari: quæ sunt ipsius verba in eadem tractatione, ubi ait Anaxagoram, & Empedoclem, aliosq; ipsa rei evidentia contactos, Principium Effectivum Materiali adjunxisse? Quod si est hoc ita evidens (ut est certè evidentissimum) Materiam non posse ipsam se movere, ac propterea non posse quicquam ex ea generari, nisi vi Effectiva in eam agente;

Sf

quomodo

I. Phys. ad
Text. 75.Comm. ad
I. Meta, h. 3.deus et Mundus
x In-imagina

quomodo tanti viri, qui Naturæ penetralia scrutari primi sunt aggressi, quiverunt adeo bruti esse, ut ipsos hoc lateret, utq; putarent ^{itaque} ex solâ per se Materia, nullo accedente Efficiente, omnia procreari? Aut quomodo fit verisimile, eos negasse, quod parentes & genitores sint suorum foetuum Efficientes, tum in animalibus, tum in plantis? id quod ne ipse quidem Epicurus negavit? Proinde nimium credulus Magistro suo fuit Toletus, quum scripsit, Antiquos in sola Mundi constitutione adhibuisse causam Efficientem; in generationibus autem particularibus nequaquam ea usos esse, sed ad solam Materiam ^{atque} recurrisse; quæ sane calunnia si aliunde non possit, ex primo de Anima abunde diluitur. ibi enim toto capite secundo ita enarrantur Veterum de Anima sententia, ut appareat, quod omnes eam fecerint omnis motus autorem, ac consequenter etiam generationis. quod si autem animæ generationem retulerunt acceptam, falsum est, saltem in animatis, quod Efficientem à generationibus ^{concludi} excluderint, solaq; Materia fuerint contenti.

Si igitur verum est crimen, ^{assurunt} ipsi ab ipso impactum, quod Principium Effectivum non agnoverint; omnino intelligi debet de prima illa rerum Effectione, per quam omnia constituta, eamq; vim, ut ipsa quoq; efficere aliquid deinceps possent, nacta sunt, & ita sane exponit Fonseca (plane contrario modo quam Toletus) aicens, *nequaquam ita intelligendum esse Aristotelem, quasi crederet, Veteres non agnovisse, causas efficientes particulares, sed de primo Efficiente illum loqui.* Ast sic quoq; falsum esse, quod Veteribus impingit, vel ex ipsius scriptis evidentissime colligi potest: quandoquidem passim ea scribit, è quibus appareat, vix quæquam eorum, qui ante ipsum fuissent, Philosophorum, Deum ab opificio Mundi penitus exclusisse; falsamq; illam ac stultam opinionem, quæ Mundum facit æternum, & ἀγέννητον, ab ipso primo in Philosophiam fuisse introductam, namq; in primo de Cælo, capite decimo, disertè scribit, omnes Philosophos, qui ante ipsum fuerunt, sensisse, Mundum non ab æterno fuisse sed ^{originem} originem habuisse. idemq; etiam testatur in principio octavi Physicorum, *Εἶνα μὲν οὐκ κίνησι, πάντες φα-*

οὐδὲ οἱ περὶ φύσεως ἡ λέγοντες, ἢ ἡ φύσις ποιεῖν. Esse motum, omnes aiunt qui de natura aliquid dicunt, quia mundum faciunt. [hoc est, factum docent] adeo ut appareat, quod & illos falso accusaverit, & illi crimini, quod alijs injuria inurit, ipse manifestissime sit obnoxius.

III. Profecto cum Mundum habuisse initium, neq; ab eterno fuisse, asseruerint omnes fere, qui ante ipsum Physiologiam tractarunt, necesse est aut Effectorem adhibuerint, aut fortuita Materiae conglomeratione omnia extitisse statuerint. Sed hoc de fortuito rerum ortu delirium etiam si jam olim magnam apud vulgus habuit jactationem, sicuti ex Platonis Sophista, & Decimo de Legibus constat, primus tamen in Philosophiam videtur inuexisse stultissimus Epicurus. De priscis enim illis fere constat, quod statuerint Mundi Effectorem. Namq; de Thalete expresse scribit Laertius, quod solitus sit dictitare, Mundum esse τοῦ θεοῦ, Dei opus. De Empedoclis quoq; Philia, & de Anaxagoræ Mente nota res est. & de Democrito testatur Aristoteles, quod eodem fere modo, atq; Anaxagoras, Mentem sive Animam Universo præferat: ut appareat Epicurum, qui magnam Physiologiæ suæ partem Democrito suffuratus est, illud cædisimum delirium, de spontaneo Mundi ortu, ab eo nequaquam hausisse. Et quantum ad illos attinet, de quibus hodie nominatim nulla litterarum monumenta certiores nos reddunt, quid de Mundi generatione senserint; pro omnibus respondebit unus ipsius Aristotelis locus, è secundo Physicorum, ubi illustrissimum Veteribus cunctis super hac re testimonium perhibet. quippe incusat eos, quod in rimandis atq; exponendis rerum causis, nullum Casui sive Fortunæ locum fecerint, adeoq; ne vel ullam quidem ipsius mentionem habuerint. καὶ ἀπογίσειεν ἂν ἡς, ἢ τί ποτε οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων ἄφρων τὰ αἰτία περὶ γενέσεως καὶ φθογῆς λέγων, περὶ τύχης οὐδὲν διαρίσειεν, ἀλλ' ὡς εἶπεν, οὐδὲν ζῶντο οὐδ' ἐκεῖνοι εἶν' ἀπὸ τύχης. Dubitare licet, quare nemo Veterum Sapientum, generationis ac corruptionis causas pertractans, de Fortuna aliquid definiuerit, sed videtur

or sum
inceptionem
Inceptionem

vac
1° demerita τοῦ θεοῦ
vacū
vacū
Nullū
quod oporitur
vacū
Nulla vacū
vacū
Sapientia plenitudo.
non quod la raiſon
non quod

I. De Anima
2° magni sapientia
τοῦ mundi cognoscitur
3° magni sapientia est
mundum cognoscitur.
si sapientia non est
cognoscitur
si sapientia non est
efficitur, mundum

vacū, nisi deo
vacū

Cap. II.

x Non ordinis, s
 ex ordinis, Non
 via, s Rationis.

res putavisse, nihil casu fieri. Qui igitur nihil omnino opinabantur casu fieri, quomodo ipsum hoc Universum casu factum esse opinari potuerunt? certe sine summa simplicitate asseri hoc non potest; neque cuiquam cordato fiat verisimile, eos viros, qui ab omni quotidiana generatione exulare fortunam voluerunt, eam generando Universo praefecisse. Nam quod ipse ait, nonnullos eorum, qui nec animalia, neque plantas nisi a certis efficientibus produci volebant, ita male sanos fuisse, ut caeli totiusque mundi ortum fortunae & τῶ ἀτυχεῖα referrent acceptum (id quod scribit secundum physicorum quarto) haud gravate credimus, in medio vulgo semper fuisse, qui ita sentirent, non paucos. De illustribus autem illis viris, qui rerum ortum prius scrutati sunt, quoniam ita excordem fuisse, ut id assereret, nobis non fit verisimile; cum nemo id, quod sciamus, tradat, ne ipse quidem Aristoteles, utut Veterum calumnia deditus: qui neque alibi usquam id expresse prodidit, & hoc in loco simpliciter dicit, aliquos ita existimare, non expresse, quinam isti sint, qui ita opinentur.

IV. Utroque igitur modo interprete illam Aristotelis in Veteres criminationem, quod Principium Effektivum non agnoverint, sive de particulari generatione, sive de Universali; falsa esse deprehenditur. imo ad illam coarguendam sufficere poterat unicus hic à principio quinti de Generatione Animalium locus, ubi in universum de Priscorum Philosophorum circa rerum Principia sententia loquens, dicit, eos Formalem quidem & Finales causas nullam habuisse rationem, sed Efficientem duntaxat & Materiam considerasse, Οἱ δὲ ἀρχαῖοι φυσιολόγοι τὸ ἐναντίον ὡς εἶχον. τὸ δὲ αἴτιον, ὅτι οὐχ ἑάρων πλείους εἴδεις τὰς αἰτίας, ἀλλὰ μόνον τὴν τῆς ὕλης, καὶ τὴν τῆς κινήσεως. τὸ δὲ τῆς λόγου, καὶ τῆς τῆς τέλους, ἀνεπισκέπτως εἶχον. Priscorum autem physiologi contrarium opinati sunt. cuius rei causa est, quod non videbant plures esse causas, sed materialem duntaxat, & efficientem. formalis autem ac finalis ipsis in mentem non venit. in quibus verbis cum fateatur priscos
 phylis

physiologos, in tractando rerum ortu, non Materie tantum, sed & Efficientis rationem habuisse; quid aliud quam ipse salutatis condemnat illam contra eos in primo Metaphysicorum institutam accusationem? Imo alibi adhuc expressius dicit, eos in omni generatione, tum illa Mundi, tum quotidiana, utrumque Principium, Effectivum & Materiale, adhibuisse. Οἱ μὲν δὲ ἀρχαῖοι καὶ πρῶτοι φιλοσοφῆσαντες περὶ φύσεως, περὶ τῆς ὑλικῆς ἀρχῆς καὶ τῆς αὐτῆς αἰτίας ἐσκόπουν, τίς καὶ πῶς ἐν ταύτῃ γίνεται τὸ ὄλον, καὶ τίνος κινδύος, οἷον νεκρῶς, ἢ φιλίας ἢ νεῦ, ἢ τῶ ἀυτομάτως. τῆς δὲ ὑποκειμένης ὕλης τοιάνοτε τινα φύσιν ἐχέσης ἐξ ἀνάγκης, οἷον τῶ μὲν πυρὸς θερμὴν, τῆς δὲ γῆς ψυχρὰν, τῶ μὲν, κέφην, τῆς δὲ, βαρείαν. ὅπως δὲ καὶ τὸν κόσμον γεννᾶσι, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὴν τῶν ζῶων καὶ τῶν φυτῶν γένεσιν λέγουσι. Prisci, ac qui primi de natura philosophati sunt, de materiali principio, deq; istiusmodi causa inquirebant, qualis esset, ac quomodo ex ea fieret Universum, & quo movente, puta lite, aut amicitia, aut mente, aut forte: subjecta autem Materia talem quandam naturam habente necessario, puta quod ignis sit calidus, terra autem frigida; illeq; levis, & hac gravis, ita enim & mundum generant, similiter autem & de animalium ac stirpium ortu dicunt. quibus verbis nihil clarius dici potest ad absolvendos priscos ab hoc crimine, quod Efficientis de rebus iustulerint. Quanquam enim unius tantum alteriusq; , Anaxagoræ, & Empedoclis, sententiam de Efficienti tangit; id tamen non fieri nisi in exemplum, atq; de reliquis quoq; tantundem intelligendum esse, facile evincunt illa prius à nobis dicta, & ipsa quoq; prima hujus testimonij verba, quæ in generale de omnibus priscis philosophis loquuntur. Quod verò & τῶ ἀυτομάτως recenset inter Efficientes ab aliquibus ipsorum positos; parum probabilia loquitur, si quis attendat testimonio, quod ex ipsius secundo physicorum paulo ante depromebamus.

Inculcat quidem Veteres in eodem loco primi de Part. Animal. I. Quod qualitatibus illis Materie plus iusto attribuerint, eisq; acceptas retulerint varias conformationis

Cap. II.

Effectiones, que nequaquam illis, sed Efficienti erant assignandæ. & vera cum loqui hac in parte, non dubitamus; considerato, quod & Anaxagora consimile vitium objicit in Phœdone Plato, & quod generaliter in Timæo vetustiores se physiologos castigat, tanquam qui maximam Effectuum partem illis Qualitatibus ascriberent. Sed inde tamen inferendum plus non erat, nisi quod Efficienti causæ à se positæ minus tribuerent Prisci, quam deberent: id quod longe aliud est, quam Efficientes in totum tollere. Quin ipsas illas qualitates, quanquam in Materia sitas, tamen pro Efficientis specie habebant; ac proinde etiam si non aliquos tantum, sed omnes effectus illis attribuissent; ne sic quidem culpari jure poterant, quod Principium Effectivum nullum, ac solum Materiale ponerent; sed quod errarent in Efficienti assignando: quomodo Plato in Timæo eos, qui sic facerent, dicit errare in eo, quod Co-efficientes & Instrumentarium agens in ipsius principalis Agentis locum surrogarent, & ipse quoque alibi, ubi de eadem hac Priscorum, qualitatibus Materiæ effectivis tantum tribuentium, opinione tractat, fatetur eos Efficientes posuisse; in eo tantum ipsos culpans, quod Efficienti Instrumentario transcriberent Efficientis Principalis dignitatem. τὰς δυνάμεις ἀποδιδόασιν εἰς σώμασι, δι' ἃς γενῶσι λίαν ὀργανικῶς. *Facultates assignant corporibus, per quas generant nimis instrumentarie.* quid autem sit illud ὀργανικῶς γενῶν, sic explicat, Ἐπειδὴ πέρφικεν, ὡς φασι, ἢ μὲν θερμὸν ἀγενεῖεν, ἢ δὲ ψυχρὸν σιωσιάναι, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, ἢ μὲν ποιεῖν, ἢ δὲ πάσχειν, ἐν τῶν λέγειν, καὶ εἰς τῶν, ἀπαντὰ τ' ἄλλα γίνεσθαι καὶ φθίρεσθαι. *Quandoquidem natura est, ut inquit, calidum secernere, frigidum cogere, aliorumq; unumquodq; hoc vel illud facere aut pati; ex his ac per hæc dicunt omnia alia oriri & interire.* Omnibus igitur modis vim veritati facit Aristoteles, quando Veteres arguit, quod Efficientes de rebus sustulerint.

genere toto.
monachorum generis
toti imperio etc.

2. De Gen. &
Corrup. 9.

λίαν ὀργανικῶς
sic dicunt scilicet
in fabris, scilicet
in navigatione.
Et lignum est
navigatione aut
in statuificis
generans ut scilicet
generat ut scilicet
aut coloris ut
aut coloris ut scilicet
ut scilicet.

V. Sed Aristoteli nihil frequentius, quam priscis Philosophis

Sophis eiusmodi opinionum monstra affingere, quæ si vera essent, oporteret eos non modo non doctos & sapientes, sed plane bardos & blennos fuisse; & tamen rursus alijs in locis ea prodere, unde talium criminationum falsitas liquidissimo revincatur. cuius rei, in hoc ipso de Principijs negotio, insigne præ cæteris habemus exemplum in Parmenide. qui cum Deum faceret omnium rerum Principium Effectivum, quem appellat Ens unum, ^{Ens} Immobile, ^{Ens} ^{Intensivatum} infinitum, nec genitum, nec interiturum; Principium autem Materiale statueret ignem & terram: Aristoteles initio primi Physicorum ipsi hoc imponit, ac si illud Unum, ^{Unum} Immobile faceret Principium non Effectivum, sed Materiale; super quo acriter eum incesit, dicens quod ἐριστικῶς συλλογίζεται, καὶ ψευδῆ καὶ ἀσυλλογιστὰ λαμβάνει, *litigiose ratiocinetur, falsaq; & perperam collecta assumit*: ut ne disputandum quidem adversus illum sit in Physica, non magis quam Geometræ πρὸς τὸν ἀνελόγητον ἀρχῆς, *adversus eum, qui principia tollit*. ^{annullat} At in ipso illo libro postea fatetur, ^{Cap. 5.} Parmenidem alia Principia pro rerum Elementis ac Materia agnovisse, ignem & terram; quanquam ne illo quidem in loco calumnia sua (cui illis ipsis in verbis manifeste contradiceret) potuit abstinere. sic enim ait: πάντες δὲ τὸ ἀντιθέτα ἀρχῆς ποιῶσιν, οἷσε λέγοντες ὅτι ἐν τῷ πᾶν καὶ μὴ κινούμενον. καὶ ὁ Παρμενίδης ψυχρὸν καὶ θερμὸν ἀρχῆς ποιεῖ. ταῦτα δὲ προβαλομένη πῦρ καὶ γῆν. *Ommes autem contraria faciunt principia, etiam qui dicunt universum esse unum ac immobile. namq; Parmenides frigidum & calidum facit principia, eaq; appellat ignem & terram, & talia etiam primo Metaph. 5. ab eo scribuntur. Vbi sane ridere libet Toleti conatum, qui cum videret Aristotelem manifestissime sibi contradicere, dum Parmenidi tam pugnantes tribuit opiniones, ut modo aiat eum statuere unum Principium materiale immobile, modo duo contraria ignem & terram; præceptoris subsidium fert cum hac strophæ, quod Parmenides scripserit duum generum libros, alios vulgares, accuratiores alios; quorum in his unum dixerit esse rerum Principium, in illis vero duo, sed hoc figmentum cum ca-*

reat

Cap. II.

reus testimonio antiquitatis, frustra aut Toletus aut Pholoponus (qui ipsi hoc suggestit) postulant, ut ipsis hoc credamus. & neq; credunt sibi ipsis, ideoq; alteras copias circumspiciunt, dicentes, *Quod duo ista Principia posueris secundum apparentiam, que erant unum secundum existentiam.* in quo commento quum non modo non existat, sed ne appareat quidem hilum veritatis, nos illo refellendo superfedere constituimus.

Quod autem Parmenides per illud unum infinitum nihil intellexerit aliud, nisi ipsum Deum Omnipotentem, omnium rerum Effectorem, aperte declarat ipse Aristoteles, 3. Phys. 4. aiens maximam veterum Physiologorum partem Infiniti nomine Deum designasse, quotquot nimirum nullo cum peculiari appellatione (ut Anaxagoras, Mentis, & Empedocles, Philia) insigniebant; in quo numero Parmenides comprehensus est. Quod autem illud Infinitum habuerint pro Principio Mundi Effectivo, haud obscure colligas ex ijs, quæ ibidem ex ipso eum sententia de illo dicit. *Διὸ καὶ δάπερ λέγομεν, ὅ τούτης ἀρχῆ, ἀλλ' αὐτῆ τῶν ἄλλων εἶν δοκεῖ, καὶ περιέχειν ἅπαντα, καὶ πάντα κυβερνᾶν, ὡς φασὶν, εἶσι μὴ ποσοῦσιν παρὰ τὸ ἀπειρον ἄλλας αἰτίας, οἷον νοῦν, ἢ φιλίαν, καὶ τοῦτο εἶν τὸ θεῖον. ἀθάνατον δὲ καὶ ἀνώλεθρον, ὡσαύτε φησὶν ὁ Αναξίμανδρος, καὶ οἱ πολλοὶ τῶν φυσιολόγων.*

Quare, ut dicimus, huius principium non est, sed ipsum videtur esse principium aliorum, & continere omnia, omniaq; regere, sicuti aiunt, quicumq; non faciunt alias causas præter infinitum (puta Mentem, aut Amicitiam) aiuntq; hoc esse Numen, utpote immortale, & interitus expers: sicuti inquit Anaximander, ac pleriq; Physiologi. Ex huiusmodi autem locis (ut id obiter annotemus) observare possunt Aristotelici, causam se habere nullam, cur debeant nobis succensere, qui toties dissentiamus ab ipsorum Magistro, quum & ipse à cunctis ante ipsum Philosophis dissentierit. neq; contentus ab ijs dissentire in illis, quæ revera ipsi fenserant; quæsit etiam quomodo ab ijs dissentiret, ubi plane ipsorum sequebatur opinionem; idq; cum damno ipsorum ac dedecore, sententiam eorum per manifestissimam

nifestissimam calumniam in ea detorquendo commenta, de quibus illi nunquam, ne per somnum quidem, cogitaverant. Qui enim Primum Movens non mobile introductus erat in Physicam, ac plurima de eo verba facturus, tanquam de primario Physiologiae capite, ac cognitu imprimis necessario; Parmenidem, ob idem illud Principium in Physicam introductum, hostilem in modum exagitavit; quod ut faceret cum aliquo prae-textu, invitissima veritate confuxit, quod illo Principio Parmenides pro Materiali usus fuerit: qua de re à Ramo etiam in scholis Physicis multa dicta sunt.

Porro minus mirum est, quod de Veteribus illis, quorum partim nihil scripserant, partim pauca, & quae non admodum manibus hominum tererentur, ausus sit confingere Aristoteles, quod Principium Effectivum nullum posuissent, quum veritas non sit, idem de Praeceptore suo Platone alicubi prodere: quum & à plurimis condiscipulis suis, in quibus secta Platonica florebat tunc cum maxime, posset mendacij convinci; & in omnium manibus versarentur ejus scripta, in quorum infinitis locis contrarium apertissime Plato profiteretur, ita ut nemo, qui illa vel à limine unquam salutasset, posset ignorare, falsissimam esse istam criminationem. Sed quum inferius in hoc ipso capite hac de re agendum nobis sit, hic eam missam faciemus. Impræfens sufficit monstrasse, injuria accusatos ab Aristotele Priscos illos, ac si pleriq; ipso- rum alterum tantum Principium, videlicet Materiale, posuissent, quum illi utrumq; posuerint, & hoc, & Effectivum.

VI. Quod verò non posuerint tantum utrumque, sed & Principij nomine utrumq; affecerint; id non minus clarum est. Et de Materia quidem non licet dubitare. quippe non modo pro Principio eam habuerunt, sed vix alio quam generali Principij nomine eam affecerunt, quum non haberent, quomodo aliter eam appellarent; quandoquidem illa vocabula, *ὕλη* & *σοφιστικόν*, illum usum, ad quem postea translata sunt in Philosophiam, ipsorum tempore nec dum ac-

T t

cepe-

Cap. II.

Exerc. XI & I.

*ὄρνις αἰγίς
gallina.*

ceperant, sicuti libro sequente declarabitur. & hinc quoque precipuam Aristoteles arripuit occasionem eos criminandi, quod solam Materiam Principium facerent: quum tamen omni tempore satis vulgatus hic mos fuerit, ut alicui speciei, quae peculiari nomine careret, ipsum genericum nomen tanquam proprium (absque tamen aliarum specierum praedicio) attribueretur: cuius rei ex ipsius scriptis possent exempla non pauca adduci. ita nimirum alicubi ἰχθύς, sub cuius vocis ambitu omnium piscium species comprehenduntur, uni cuidam speciei, pro qua proprium nomen non inueniebat, facit peculiare. Ridet quidem hoc Scaliger (licet hoc ipsi; per quem alijs ne mutire quidem contra Aristotelem licet) sed irrisus causam nullam se habere scivisset, si tantum reputasset, quam Gallina in communi Graeca linguae consuetudine habeat appellationem. certe hae avium species commune toti generi nomen ipsa tanquam peculiare possidet. & alia ad hunc modum sunt complura. Et quid opus est longius exempla petere, quum ipsa Philosophia Peripatetica ijs abundet? Elementorum enim vocem esse generalem ad omnia, e quibus res componitur, ac propterea Materiae quoque Primae & Formae competere, fatentur ipsi. & tamen notum, solis quatuor simplicibus corporibus, quae tanquam Materiam ad constituenda mixta concurrere dicunt, hanc appellationem velut propriam attribui. Et in ipsa Principij voce (de qua nunc agimus) nonne idem jus usurpavit Aristoteles? Sane non Materiam modo Primam, Formamque ac Privationem, sed & alia hujus vocis ambitu comprehendi, ipse non distitit; & tamen tribus illis peculiariter assignavit hanc Principiorum appellationem: ut nihil nunc dicamus de abusa illo, quo multis quoque alijs rebus proprium subinde fecit hoc vocabulum; quo de satis multa dicta fuerunt prius. Causam igitur nullam habuit Aristoteles, cur ex eo, quod generico Principij vocabulo alteram Principiorum speciem, videlicet Materiam, indigetare soliti sunt Vires Physiologi, strueret hanc calumniam, quod solam Materiam pro Principio habuerint.

VII.

VII. Quod verò Efficiens quoque Principij nomine insigniverint, non est dubitandum. solet quidem Aristoteles tria illa vocabula, *Principium*, *Causa*, *Elementum*, confundere, unumque pro altero promiscue usurpare, ac proinde etiam, ubi Veterum de Principijs opiniones recitat, non Principia tantum, sed & Causas, & Elementa vocare; quomodo i. Metaphysicor. ait Anaxagoram ponere duo Elementa, Mentem atque Homojomeriam: & de Materia passim ita loquitur, ut dicat, Veteres illam Causam agnovisse: quum tamen non sit verisimile, aut Veteres illos Materiam, nomen *Causae*, aut Anaxagoram *Menti*, *Elementi* nomen imposuisse, sed ex suo sensu ista locutus est Aristoteles, quasi diceret, *ex numero earum rerum, quae mihi modo Principia, modo Cause, interdum Elementa dicuntur, has aut illas Pristis agnoverunt.* quare inde concludere non licet, quod istae appellationes Veteribus ita fuerint usurpatae, quomodo Aristoteles in suis scriptis, ubi eorum sententiae tractantur, eas usurpat. & sic neque ex illis locis, ubi Aristoteles de Efficiente opiniones Veterum recitans, illud Principium vocat, colligi firmiter potest, Efficiens Veteribus Principium dictum fuisse. Sed alij extant loci, è quibus id hauriatur. Etenim ab aliquo Veterum aut Materiam *Causae*, aut Efficiens *Elementi* nomine affectum fuisse, nusquam, quod sciamus, prodit: Principij autem appellationem Efficienti ab ijs tributam fuisse, est ubi expresse profiteatur. namque primo de Anima capite secundo ait Animam Heraclito Principium dictam fuisse; & primo Physicorum tantundem de Empedoclea Amicitia ac Lite (quae duo pro Causis Efficientibus ab Empedocle habita fuisse, notum est) testatur. Etenim Veterum consensum advocans ad confirmationem suae sententiae, *Quod Principia debeant esse contraria*, sic inquit, πάντες τὰ σοιχία, καὶ τὰς ὑπ' αὐτῶν καλεσμένας ἀρχὰς, καὶ τὴν ἀνευ λόγου ἑτέρας, ὅμως τὸ ἀναντίξ λέγουσι: *Omnes Elementa et vocata ab ipsis Principia, quanquam ea sine ratione ponant, contraria tamen esse dicunt: & paucis interjectis ita pergit: οἱ μὲν γὰρ θεμελιὸν καὶ ἄρχην, οἱ δὲ ὑγερὸν*

* cerebro.

Cap. 5.

I t 2

καὶ

καὶ ἕνεκεν, ἕτερον δὲ πρῶτον καὶ ἄλλο, οἷ δὲ ἕτερον καὶ
φύλον, αἰτίας δὲ τῆς γενέσεως. *Alij enim calidum
& frigidum, alij humidum & siccum, alij par & impar;
alij Amicitiam & Eitem, ponunt causas generationis. Quod
istā Oppositorum paria Causas vocat & Elementa, de quo
facit, ea ratione quam modo diximus. sed discrete scribit,
quod ab ipsis, qui ea ponebant, Principia vocata sunt. &
cum ea, quæ hic ponuntur, partim Materia, partim Effici-
entis locum obtineant, ex mente eorum à quibus intro-
ducta sunt; apparet itidem ex hoc loco, quod utrumq;
Veteres illi, & Materiam, & Efficiens, sub una communi
Principij appellatione comprehenderint.*

VIII. Plura hujusmodi testimonia ex Aristotele, & ex
alijs quoq; autoribus, colligi possent, per quæ apparet,
Veteres illos Efficientem & Materiam communi Principi-
orum appellatione affectisse. Sed non libet laborem aut
tempus perdere in re minime necessaria. Est enim hoc
satis per se evidens ijs, qui Veterum scripta legerunt:
quod si verò aliquis hoc neget; id nos parum moramur,
neq; videmus pretium operæ, in eo ad contrariam senten-
tiam perducendo sumendæ. Non enim ullum in eo robur
ponimus, aut ad stabilendam nostram de Principijs opi-
nionem producimus Veterum consensum: sed ut homi-
nes videant, nos nequaquam novandi studio, aut dissentien-
di prurigne ad hunc Philosophiæ Reformandæ laborem
accessisse: qui tantum abstinemus, ut dissimulemus, sicubi Ve-
teres idem nobiscum sentiunt; ut ipsi id profiteamur, ac
præ nobis feramus. Quod si quis aut hic, aut alibi, ubi
Veteres nobiscum sentire autumamus, docere potest, aliter
se rem habere, faciet id volentibus nobis: qui nihilo pro-
pterea minus in sententia nostra perseverabimus, nisi si
ostendi simul potest, nos à Veritate aberrare; quod si quis
præstet, libenter nos in viam reduci patiemur, & Reductori
quoque gratias habebimus.

IX. Porro non Veterum tantum, sed ipsorum Aristote-
lico.

licorum doctrina hac in parte aliquatenus ad nostram accedit. Corrigenes enim Magistri indiligentiam & inconstantiam, qui perpetuo fluctuans nihil certi hic definiuit, Principia faciunt alia Externa, alia Interna, quam distinctionem possint videri ab ipso didicisse, qui in primo quinti Metaphysicorum tradit, *Τὰν ἀρχῶν τὰς μὲν εἶναι ἐμπροσθεν, τὰς δὲ ἐκτός, Principia alia esse inexistens, alia externa.* sed contentus hoc tantum tradidisse, nihil amplius determinat, quanam sint hujus generis, quanam vero illius. ipsi vero hac ita definiunt, quod Principia externa sint Efficiens, & Finis: Interna, Materia, Forma, & Privatio. quæ Principiorum divisio nonnullam habet cum nostra divisione cognationem; in hoc differens, quod inter Principia externa Finis seorsum collocatur, tanquam diversum ab Efficiente Principij genus: quum reverà Fini non aliter locus sit inter Principia, nisi tanquam speciei Efficientis; id quod infra plenius explicabitur. In altero etiam membro peccant, Principijs internis annumerando Privationem; quam in hunc censum nullo modo admittendam esse, à nobis abunde antea est probatum. Hac duo igitur si excipias, nobiscum consentiunt Peripatetici in generali hac de Principijs doctrina, quod nimirum illa sint duorum generum, Effectiva, & Compositiva. Sed quemadmodum cum hac Principiorum divisione, ita correctâ, plane ad sententiam nostram atq; ad Veritatem accedunt Peripatetici, ita longissime eam relinquunt in explicatione alterius præsertim membri, sive in assignandis Principijs compositivis. Materia enim prima (cui fere servant Principij nomen, Materiâ secundâ eo spoliata) & Forma substantialis, nihil sunt nisi commentum merum: sicuti ex primo capite cuivis potest apparere.

X. Et si vel maxime vera essent, quæ de ijs tradunt, sic quoq; manca foret Principiorum Compositivorum, sive Elementorum; quam ipsi tradunt, assignatio. Etenim Aristoteles, cum suis, teneretur, eo crimine, quod Veteribus ipse objicit alicubi, dicens eos plurimum peccare, quia

Cap. II.

e Metaph. 7.

in quanta

Sect. I. §. 3.

& 1:

τῶν σώματων τὰ στοιχᾶ ἰδέασιν μόνον, τῶν δὲ ἀσωμάτων
 ἔ, ὄντων καὶ ἀσωμάτων. corporum dantaxat Elementa po-
 nunt, non item incorporeorum, quum sint & incorporea.
 Culpat hic Veteres, quod solorum corporum Elementa
 tradiderint, incorporeis omissis; quum tamen tradita ab
 ipso Elementa, sive Principia constitutiva, neq; ipsa qua-
 erent nisi in res corporeas. Materia enim & For-
 ma ne analogice quidem (uti ex superiori Sectione patet)
 accommodari possunt Accidentibus compositis. Sola autem
 Accidentia composita sunt illa Incorporea, de quibus in-
 telligi potest illa Veterum reprehensio, quod Incorporeo-
 rum Principia non attigerint. quippe Accidentia simpli-
 cia non est verisimile Aristotelem in animo habuisse cum
 ista scriberet, nisi si foyit deliram istam opinionem, quæ
 Accidentia quævis constare vult ex Materia & Forma, sive
 ex duabus partibus, quarum altera sit instar Materia, & al-
 tera instar Formæ, quod somnium multis impugnat Sua-
 rez disputatione decima quarta. & affine est, aut idem,
 cum Scaligeri commento, omnia Accidentia ex Esse &
 Essentia, sive è Potentia & Actu componentis: de quo
 nos precedenti sectione multa diximus. Aristotelem au-
 tem ita sensitse, nusquam in ipsius scriptis apparet. Sed
 neq; de Intelligentijs & Mentibus accipi possunt ista Aristo-
 telis verba. quanquam enim illas habet pro incorporeis,
 simplices tamen illas esse existimat simplicitate essentiali.
 rebus autem ita simplicibus Principia interna sive compo-
 nentia non competunt. Quare omnino Accidentia com-
 posita sunt illa ἀσωμάτω, qua intelligi necessario debent,
 quando Veteres arguit, quod τῶν ἀσωμάτων Elementa
 prætermiserint. Sed & ipse ea omisit; neq; sectatores ejus
 illa attigerunt: unde efficitur (sicuti dicebamus prius) vitio-
 sam esse Principiorum componentium assignationem à
 Peripateticis factam, etiamsi vera essent, quæcunq; de Ma-
 teria & Forma somniant:

XI. Sed & Prisci, ac Plato Stoicique, sicuti hoc quoq;
 vitio laborant, quod de Incorporeorum Elementis nihil
 dixit.

dixerunt, ita in eò præterea peccant, quod solam Materi-
 am putaverunt esse Corporum Principium internum.
 Namq; ut nihil dicamus de corporibus animatis (quorum
 proxima Elementa sunt Anima & Corpus, neutri ipsorum
 competente Materiae appellatione, nedum ut utrumq; pro
 Materia haberi possit) in reliquis quoq; corporibus verum
 non est, ea componi ex solâ Materia. Ut enim daretur
 tale corpus, deberent portiones Materiae nequaquam alte-
 rata concurrere; ac proinde ille concursus nihil esset, nisi
 acervus nterus. non datur autem ullum corpus Naturale,
 quod sit tantum acervus. Materia enim corporum è varijs
 corporibus simplicibus conflatorum, non est corpus per se,
 sed corporis pars duntaxat. Erraverunt igitur Ve-
 teres, solam Materiam facientes Corporum Principium in-
 ternum. Quanquam sane dubitare licet, an non alterum
 quoq; Principium compositivum, nimirum concursum Ac-
 cidentium, Materiae per ipsam generationem impositorum,
 agnoverint. Sanè quotquot unicam atq; uniformem sta-
 tuebant omnium rerum Materiam (ut Thales Aquam, Ana-
 ximenes Aërem) non poterant alia corpora simplicia
 multoq; minus composita, ex ea fabricari, nisi interventu
 variarum affectionum; idq; eos fecisse, Aristoteles testatur
 tum alibi pluries, tum primo Metaphysicor. 4. Οἱ ἐν ποί-
 σιντες τὴν ὑποκειμένην οὐσίαν, τὰ ἄλλα τοῖς πάθεσιν αὐτῆς
 γεννάσκει. *Qui unum faciunt Subjectam substantiam, reliqua
 affectionibus ipsius generant.* Quod verò illas affectiones
 habuerint etiam pro Principio, diserte testatur Aristoteles
 primi Physicorum sexto, ubi tamen non de omnibus Qua-
 litatibus aut Accidentibus loquitur, sed de densitate tantum
 atq; raritate, quas alio nomine ὑπεροχὴν καὶ ἔμετριν,
 excessum atq; defectum, appellat, ita tamen ut sub hac ap-
 pellatione etiam comprehendat Platonis τὸ μᾶλλον καὶ τὸ
 ἥττον, *magis ac minus*, mira sane, sed ipsi sueta, turbandi
 libidine, cum Plato per Majus & Minus nihil aliud nisi
 ipsam Materiam intellexerit, sicuti ipse confitetur tum hoc
 in loco, tum clarius etiam 1. Metaph. 6. Raritas autem
 & Densitas non Materia ipsa erat veteribus, sed Materiae
 affecti

Cap. II.

affectiones, & Compositorum Principia, quod sic testatur ipse, καὶ εἶκοι παλγία εἶν καὶ αὐτὴ ἡ δόξα, ὅτι ῥ' ἐν καὶ ὑπεροχὴ καὶ ἑμείψις, ἀρχαὶ τῶν ὄντων εἰσι. *Videtur autem prisca esse & hac opinio, quod Unum, & Excessus atq; Defectus, principia rerum sint.* & similiter initio capituli quinti, Γαρμενίδης Ἰυχρόν καὶ θερμόν ἀρχὰς πρῶτα. οἱ δὲ μακρόν καὶ πυκνόν, *Parmenides frigidum & calidum facit Principia: alij autem Densum & Rarum:* ubi tamen per Calidum, Frigidum, Densum, Rarum, fortasse non ipsæ affectiones, sed corpora istis affectionibus insignita sunt intelligenda.

XII. Quanquam si credere Aristoteli libet, non pro Principio Compositivo, sed pro Effectivo Raritatem ac Densitatem Prisci habuerunt. etenim antedicto capite sexto ait eos ita sensisse de hisce tribus, ut ῥ' ἐν dicerent πᾶσχειν, τὰ δ' ἐ δύο ποιεῖν: *Unum, pati: duo autem, agere.* sed hoc fidem nullam meretur, neq; credendum est, Veteres illos ita desipuisse, ut affectiones, quæ in Materiam introducerentur, cum Efficiente confunderent. Quanquam enim probe scimus, quantum jam olim ante Platonem non pauci, & postea etiam Peripateticorum ac Medicorum pleriq;, & ante omnes Galenus noster, drasticis (ut vocant) Elementorum qualitatibus tribuerint: longe tamen diversissima res est. frigus enim & calor magas saltem efficiendi vires habent, quæ res bonis istis viris imposuit, ut instrumenta in ipsam primarij Efficientis dignitatem subveherent. at denitatis & raritatis longe alia est ratio, quippe quæ omni agendi facultate destituta, non potuerunt viris sapientibus fraudi esse, ut ab ijs pro Principio Effectivo pradicarentur. Et obiter notetur hic fatalis Aristotelis inconstantia, qui cum in primi Metaphysic. 3. Veteres omnes, qui unam modo generalem Materiam ponebant, exagitet, ac si unum modo Principium ponerent, nimirum Materiale, non item Effectivum; hic aperte contrarium profiteatur. Non enim Anaxagoræ, Empedoclis, Democriti, Leucippi, aut Platonis est hoc dogma, *Densita-*

Denſitatem ac Raritatem eſſe Principia rerum; ſed eorum, qui unicam duntaxat uniformem omnium rerum Materiam ſtatuiebant. Illi enim, utcuq; de corpore illo primo inter ſe diſſentirent, in hoc omnes conveniebant, ope raritatis ac denſitatis alia omnia ex primo illo corpore fieri. Quare qui diceret, nullum iſtos Philoſophos Principium Effectivum agnoviſſe; non poterat, ſine levitatis ac contradictionis nota, iſdem aſcribere quod Raritatem ac Denſitatem pro Efficiente habuerint.

XIII. Et ſane alibi in hoc ipſo primo Phyſicorum libro veriora de eadem hac re loquitur, aiens, eos hoc contrariorum par non loco Efficientis, ſed pro Materiae Affectionibus habuiſſe, *Οι ἐν πυκνότητι καὶ ὀλίγωματι τὸ ὑπεκείμενον, ἢ τῶν τριῶν ἕ, ἢ ἄλλο, ὃ ἐστὶ πυρρὸν μὲν πυκνότερον, ἀέρας δὲ λεπτότερον, τὸ ἄλλα γεννώσι πυκνότητι καὶ μωρότητι, πολλὰ ποιῶντες, ταῦτα δ' ἐστὶ ἐναντία, καὶ ὄλεθρον δ' ὑπεροχὴ καὶ ἔλλειψις, ὥσπερ τὸ μέγα φύσι γ' ὁ γλάτων καὶ τὸ μικρόν. πλὴν οὐκ ὁ μὲν ταῦτα ποιεῖ ὕλην, καὶ δὲ ἐν, καὶ εἶδος. οἱ δὲ, καὶ μὲν ἐν καὶ ὑπεκείμενον, ὕλην, τὰ δὲ ἐναντία, ἁφροδὸς καὶ εἶδη.* *Qui corpus ſubjectum fecerunt unum, aut aliquod trium, aut aliud quoddam, igne quidem denſius, aëre autem tenuius, reliqua gignunt denſitate & raritate, multa facientes. hac autem ſunt contraria, in univerſum verò excessus & defectus, ſicuti magnum & parvum dicit Plato: niſi quod hic quidem iſta facit Materiam; Unum autem, Formam. illi autem, Unum ſubjectum faciebant Materiam; contraria autem, differentias & Formas.* Dicens Veteres Raritatem & Denſitatem feciſſe Materiae ἁφροδὸς καὶ εἶδη, ſatis indicat, quod eas pro Efficiente non habuerint. quippe ἁφροδὸς τῶν στοιχείων, differentiae Elementorum nihil aliud ſunt Ariſtoteſi, quam ipſa eorum πάθη, affectiones, quorum introductione aut abolitione fit alteratio, ſicuti è primo de Ortu & Interitu liquet. Et ut adhuc certius conſtet, quod Raritatem ac Denſitatem nihil aliud fecerint Veteres quam Materiae medium affecti-

YU

Cap. 1. circa
affecti-

Cap. II.

Metaph. 4.

affectiones, alterum apponimus ex Aristotele locum, superiore clariorem, qui sic habet: Οἱ ἐν πρῶτες τὴν ὕποκει-
 μένην ἴσταν, τὰ ἄλλα τοῖς πάθεσιν αὐτῆς γεννᾶσι, ὅ μὴ
 νὸν καὶ ὅ πικρὸν ἀρχὰς ἔχουσι τῶν παθημάτων. *Qui*
subjectam substantiam faciunt unam, reliqua ipsius affectio-
nibus gignunt, raritatem ac densitatem ponentes Principia
affectivum. è quo loco hoc amplius discimus, quod non
 ipsarum tantum rerum sive corporum, quæ ex primo illo
 corpore generantur, sed & aliarum affectionum, quæ ad
 talium corporum generationem requiruntur, Principia fe-
 ecerint Prisci illi, unius Materie autores, Raritatem ac
 Densitatem.

Hujus autem rei causam discere li-
 cet ex octavo Physicorum, ubi Aristoteles ex propria qui-
 dem persona, sed ex aliorum dogmatis loquens, (quod illi
 perquam familiare, haud secus quam si propriæ Philoso-
 phiæ disideret) sic inquit: Πάντων τῶν παθημάτων ἀρχὴ,
 πύκνωσις καὶ μένωσις, καὶ ὄψ βάρυ, καὶ κῆφορ, καὶ
 μαλακίον, καὶ σκληρόν, καὶ θερμόν, καὶ ψυχρόν, πικρό-
 τῆς ἀραιότες ἴσες καὶ ἀραιότες εἶναι. *Omniū affectio-*
num principia sunt condensatio & rarefactio. namq; gra-
uitas, leuitas, mollities, durities, calor, & frigus, videntur
quædam raritates ac densitates esse. Ex his autem apparet,
 quod non modo Veteres hi aliud Corporum Principium
 Compositivum, quam solam Materiam, agnoverint, sed
 quod & τῶν ἀσωμάτων, *incorporeorum* (contra quam ijs
 objiciebat Aristoteles) Elementa quodammodo attigerint.

Cap. 7.

XIV. Quanquam sane tum in hoc, quod Corporum
 tum in eo, quod aliarum Affectionum Principia faciebant
 duas illas qualitates, Densitatem ac Raritatem, locuti sunt
 parum consentanea Veritati, quam viderunt veluti per
 nubem; sicuti in eadem hac re fecerunt reliqui quoq;
 Veteres, qui non unum aliquod corpus, sed multa diver-
 siformia pro Principio Materiali posuerunt, Anaxagoras,
 Empedocles, Democritus, Leucippus. Quod enim priori-
 bus illis Densitas ac Raritas, idem fere Anaxagoræ &

Eius

Empedocli σύγκρισις καὶ ἀσύνκρισις, congregatio & sectio, Democrito. autem & Leucippo εὐσμός, τροπή, ἀσύνκρισις, sive σχήμα, θέσις, τάξις, figura, situs, ordo, fuerunt in rerum generationibus. Et de duobus quidem posterioribus expresse testatur Aristoteles, quod hæc tres Materix ἀσύνκρισις differentias dixerint esse τῶν ἄλλων αἰτίας, *reliquorum causas*, id est, Principia. notum enim est, Aristotelem solere ista duo promiscue usurpare. De syncrifi autem & diacrifi non ita aperte testatur, an illa quoque pro Principio ab Anaxagora (cujus ἕκκρισις nihil est aliud quam quædam ἀσύνκρισις & σύγκρισις) & Empedocle habitæ fuerint.

Et potius credimus, non habitas esse; quandoquidem neque Stoici qualitates, quarum in Materiam primam introductione omnia generabant, Principiorum nomine afficiebant, neque Plato τὰ εἶδη. Quanquam enim verum est, quod tradit Aristoteles, Platonem ita philosophatum fuisse, ὅτι ἕκαστον τῶν γιγνομένων λέγεται καὶ εἶδος, γέγνηται δὲ κατὰ τὴν μετέωρον, καὶ φθίσει κατὰ τὴν ἀποβολὴν, quod unumquodque eorum, quæ sunt, dicitur (esse id quod est) ratione Speciei seu Idea; sit autem per participationem [Idea,] ac interit per amissionem [ejusdem] unde Aristoteles dicit sequi, ὅτι τὰ εἶδη αἰετὰ αἰτία εἶναι καὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς, quod Ideas opinatur esse causas ortus & interitus. nusquam tamen comperitur Plato τὰ εἶδη, Ideas, Causæ aut Principij appellatione donasse, si per εἶδη intelligas illa Idearum simulacra, quorum in Materiam impositione ille omnia gignebat. si verò per εἶδη intelligas ipsas Ideas, tunc verum est, quod ea inter Causas ac Principia collocaverit Plato, sed diversissima ratione, atque à præsentī disquisitione, ubi de Principijs componentibus agimus, aliena: qua de re in ultima hujus capituli sectione plura dicentur.

Et fortasse Democritus quoque illa tria modo memorata non fecit Causas vel Principia; quum fieri possit, ut ille duntaxat docuerit, ope istorum omnia fieri à Materia, aut in Materia, Aristoteles verò ipsius opinionem re-

citans, de suo ijs Cause appellationem tribuerit: quod cum facere solere in hisce, & similibus, sciunt quotquot ejus scripta legerunt, & nos jam antea monuimus. Vtvis modo se res habeat, parum nostrá refert, quibus propositum non est, Veteres vel hic, vel alibi uspiam, in nostram pertrahere sententiam, aut ipsorum placita per calliditatem ita interpretari, ut nobis favere videantur; sed solummodo in medium proferre, si quando invenimus eas ad sententiam nostram ac veritatem aliquatenus appropinquasse, omitta patrocinatione errorum, quos Veritati immiscuerunt, sicuti hoc in negotio deprehendimus eos illatenus recte sensisse, quod utrumq; Principij genus, Essentivum, & Compositivum, agnoverunt, quodque divisionem Compositivi Principij in Materiale & Naturale, plerique ipsorum non omnino ignoraverunt. Si verò ab his generalibus ad particularem cujusq; Principij explicationem descendatur, plurima, ac ferè omnia (æque ac ipsum Aristotelem) eos errasse, ultro ipsi fatemur. namq; & de Efficientibus proximis multa nescierunt, & de Efficienti Universali paucissimi ipsorum, & fortè nulli, recte senserunt; & de Materia omnes maximòpere (quanquam alius alio magis) decepti fuerunt; & de Natura parum omnino viderunt: sicuti apparebit, si quis ipsorum dogmata cum nostris, quæ in processu hujus operis suo quodq; in loco proponentur, comparaverit. nos jam ad alia pergamus.

SECTIO QUARTA.

DE
CONDITIONIBVS PRINCIPIORUM.

Principia esse, priora eo, cujus sunt Principia, non est Physice verum de omnibus. II. Neq; verum, Principia esse ^{in secunda} $\alpha\gamma\epsilon\upsilon\upsilon\iota\alpha$ $\chi\alpha\iota$ $\alpha\phi\theta\alpha\pi\iota\alpha$. III. Ne Aristotelicis quidem Principijs hac conditio quadrat. unde eam hausit Aristoteles. IV. Plato quoq; particularibus Principijs

capis eam accommodavit, sed ^{mens} Effectivis. sola ^{mens} Anima, ^{mens} Cap. II.
 Efficiens Platoni. V. Magnus hic in Platone error, ^{mens}
 omni Efficienti tribuere has proprietates. VI. Animas
 esse corporibus ^{principia} priores, non probant Platonis argumen-
 ta. VII. Non cum Veritate tantum, sed & secum ipse
 pugnat Plato, faciendo animas ἀγενήτας. VIII. Con- ^{in secundas, à}
 ditio ^{contra dictionem} contrarietatis, ab Aristotele posita, non competit ^{nullo primas vel}
 nostris ^{h. n. n. n.} Principijs. IX. Et neq; Aristotelicis competit. ^{secundas.}
 Veterum suffragium non rite advocat Aristoteles ad
 confirmationem istius propositionis.

Quot ac quanam sint Principia, antea declaravimus.
 nunc quid in ^{dicuntur} universum ^{dicuntur} prædicari de ijs possit,
 qualq; sibi in ^{dicuntur} communi ^{dicuntur} conditiones vindicent, dispicien-
 dum est, antequam ad particularem singulorum pertracta-
 tionem progrediamur. Videtur autem de ijs in ^{dicuntur} universum
 dici non plus posse, quam quod jam in definitione dictum
 est, nimirum, Esse ea, per quæ, sive à quibus, res aliqua
 ortum accipit, & sine quibus oriri non potest. Nam quan-
 tum ad eas ^{conditiones} proprietates attinet, quas Aristoteles ac Ari-
 stotelici ascribere Principijs solent; nulla earum Princi-
 pijs, quæ à nobis constituta sunt, accommodari ^{dicuntur} universim
 potest, ne illa quidem, de qua minime omnium quispiam du-
 bitaverit, qua nimirum dicitur, Principia esse priora eo,
 cujus sunt Principia. hanc conditionem & ^a Suarez tradit, ^a Disp. 12. sect. 1.
 & ^b Fonseca, & alij plurimi; & ipse eam indicavit Ari- ^b 5. Metaph. c.
 stoteles his verbis, τὰς αὐτῶν κοινῶν ἔστιν ἀρχαὶν, ἢ πρῶτων ^c 1. q. 3. sect. 2.
 ἔστιν ἢ ἔστιν, ἢ γίνεταί, ἢ γινώσκεταί. ^c 5. Metaph. 1.
 Omnibus Principijs ^{dicuntur}
 commune est, esse primum, unde aliquid est, aut fit, aut
 cognoscitur. quod ille non de Philosophicis tantum, sive
 Phycis, sed de vulgaribus, itemq; Logicis Principijs pro-
 tulit; ad quæ omnia etiam Suarez, Fonseca, reliquiq; Pe-
 ripatetici hanc conditionem extendunt. sed nostra nunc
 non interest, de duobus istis Principiorum generibus, ut-
 pote à proposito nostro alienis, quærere. De philosophicis
 autem dicimus, quod in ijs veritatem non habeat hoc sci-
 tum. Namq; & Efficientes aliqui possunt suis effectis non
 priores

*Accidens dicitur
abstrahere a finibus,
a. 1. 1. 1. 1. 1.*

§ Metaph. cap.
1. quest. 2. sect.
2.

priores esse; & Elementa, alia possunt non ante compositum
existere, alia ne possunt quidem existere ante ipsum. Namque
& Materia potest non præexistere (sicuti non præexistit in
prima Creatione) & Natura nunquam potest præexistere.
quippe Accidens est: Accidens autem existere prius, quam
in suum subjectum introducatur, non potest: ac proinde
præexistere composito nequit. Et sanè pari ratione falsum
etiam deprehenditur hoc axioma, si Aristotelicis Princi-
pijs aptetur. Formam enim existere prius, quam in suum
subjectum introducatur, omnes uno ore negant Peripate-
tici, sed eodem momento, & fieri Formam volunt, & sub-
jecto uniri: unde omnino sequitur, quod Forma dici prior
ipso composito non possit. Nam quod Fonseca ait, *Vbi-
cunq; datur ordo, dari prioritatem unius, respectu alterius;*
*imò nihil aliud esse, duo qualibet esse ordinata inter se, quam
unum esse prius altero:* unde porro infert, *Principium esse
prius principiato, quum clarum sit, & dari ordinem inter
principium & principiatum, & principiatum non esse prius
principio:* facili negotio hoc solvitur. Etiam si enim con-
cederemus, dari prioritatem, ubicunq; datur ordo, (id quod
multi inter ipsos Peripateticos negant) inde tamen non
sequeretur, Principia esse priora principiato per realem
prioritatem; de qua nos sola quarimus. Quod si verò illud
placitum, quo omne Principium dicitur esse prius eo, cu-
jus est Principium; ita explicetur, ut non realem tantum,
sed & intentionalem prioritatem comprehendat; tunc illud
verum esse, libenter concedimus. Namque hoc pacto &
Materia in prima Creatione, & Natura in quavis genera-
tione est prior composito: quomodo nimirum omnes par-
tes sunt priores suis totis. possumus enim nobis imagina-
ri partes per se existentes, quæ deinde conjunctæ, compo-
situm constituant; quod de composito facere nequaquam
possumus, ut illud consideremus sine partibus, è quibus
constat; quippe quod non aliud est, quam partes ipsæ in-
ter se junctæ. Hac igitur ratione, & apud intellectum,
Principium est prius eo, cujus est Principium. sed cum
hæc prioritas Logica magis sit, quam Physica; non est
cur

eur huic feito, quod omne Principium dicit prius esse eo, cuius est Principium, locus in Physica hac de Principijs tractatione dari debeat; quum phylice priora sint illa duntaxat, *ἅλα ἐνδέχεται εἶναι ἀνευ ἄλλων, ἐκεῖνα δὲ ἀνευ ἐκεῖνων μὴ,* quae possunt esse absq; alijs; illa autem alia non absq; illis. sicut ex Platone ipse Aristoteles narrat ac probat. *ἐν μόνῳ*, Metaph. 23.

II. Sicuti autem hanc Principiorum conditionem rejicimus, ita multo vehementius repudiamus alteram illam, quae Principia facit aeterna, utroq; genere aeternitatis, ita uti & fuerint semper, neq; unquam desitura sint: cui conditioni connexa est haec, quae neq; ex se mutuo fieri dicit Principia, neq; ab alio superiore; quia utrovis istorum admissio, definerent fuisse ab aeterno. Loci, in quibus haec tradit, pauci ex pluribus hi sunt, *τῶν ἀρχῶν οὐκ ἐστὶν ἕτερον αἰσίων, ἀίδιων ὄντων*, Principiorum non est alia causa, quum sint aeterna, octavo Physicorum capite primo in fine. & 3. Physicor. 4. requirit in Principio, ut sit ἀγέννητον καὶ ἀφθαρτόν, non genitum, neq; interiturum. & 1. Physicorum quinto, *Τὰς ἀρχὰς μὴτ' ἐξ ἑαυτῶν εἶναι, μὴτ' ἐξ ἄλλων*. Principia neq; ex se invicem esse oportet, neq; ex alijs. additq; capite sexto, *τὰς ἀρχὰς ἀεὶ δεῖ μένειν*, Principia semper manere oportet. Item quinto de Generat. Animalium. 7. dicit, *τὸτο γὰρ ἐστὶ τὸ ἀρχὴν εἶναι, καὶ αὐτὴν μὲν αἰσίων εἶναι πολλῶν, ταύτης δ' ἄλλο ἀναδεν μηδένα*. Hoc est Principium esse, ipsum quidem esse causam multorum, ipsius autem nullam superius esse causam. haec apertissime falsa esse, si nostris Principijs applicentur, non est ut multis demonstramus, quum id per se appareat. Nam de Principijs compositivis nonnulla adeo non fuerunt ab aeterno, ut quaedam ipsorum species ne per minimum quidem temporis momentum praexistere composito possit, sicuti paulo ante diximus. Materia verò licet à principio Mundi fuerit, nequaquam tamen aeterna dici potest, quum initium habuerit; quod habuerunt etiam omnes Efficientes, solo Deo excepto. Quantum vero ad aeternam durationem; ne illa quidem est universaliter vera, namq; & Efficientium maxima pars perit quotidie;

* Insuperabilis

Cap. II.

quotidie; & Principium compositivum alterum ne momento quidem temporis composito suo superstes manere potest. Quod autem dicitur, Principia non agnoscere ullum superius Principium, aut ullam superiorem causam; & illud falsissimum est de omnibus Principiorum speciebus, præterquam de solo Deo. namq; & Elementorum quædam semper, quoties compositum aliquod generatur, & ipsa tum demum fiunt, quum antea non essent, videlicet Natura; & Materia omnis aliquando facta est: & nullum est Efficiens infra Deum, quod non factum sit vel ab alio Efficiente creato, vel immediate ab ipso Deo. Multa etiam Principia ex alijs Principijs fiunt, ut apparet in animalibus, quorum Principia compositiva cum sint Anima & Corpus, quodq; ipsorum rursus ex suis Principijs, nimirum Materia & Natura, & hæc rursus ex alijs Principijs constant. Natura etiam semper fit ab Efficiente; quare Principium Totius, est etiam Naturæ Principium. sive igitur illa verba, *Quod Principia non fiant ex se mutuo*, ita interpreteris, ut fieri ex significet fieri tanquam ex Elementis, sive ut sumatur pro eo, quod est Effici ab alio; veritatem de nostris Principijs non habent.

III. Et sanè mirum non est, axiomata hæc de nostris Principijs vera non esse, quandoquidem falsa sunt de Principijs ipsius Aristotelis, qui illa fabricavit. Et ut de externis Principijs nihil dicamus, atq; has propositiones in componentibus sive internis (de quibus ille eas præcipuè protulit) examinemus: etiamsi cum maxime vera forent, quæ de Materia prima, Forma, & Privatione, ab ipso traduntur; non nisi falso tamen dici posset ista Principia ab æterno fuisse, atq; in æternum mansura, neq; aliquam superiorem causam agnoscere. ista enim caderent in Materiam duntaxat, quam ille *αγεννητον* cum multis alijs somniavit: non in Formam, multoq; minus in Privationem. namq; hanc ne existere quidem, nisi in instanti; eodemq; momento, quo existere incipit, rursus interire, fatentur Peripateticorum acutissimi, sicuti antea audivimus. Formam vero aut existere ante

ante compositi ortum, aut eo destructo manere, nequaquam ipsi volunt, nisi de sola Anima humana; quam tamen esse ^{in malis} hominis Formam, non omnes inter se consentiunt. Non de nostris igitur magis, quam de Aristotelis Principijs falsum est hoc dogma, quod Principia absolute facit aeterna; quod ipsi quoque viderunt Peripatetici: qui propterea ad illud aliquo modo defendendum ridiculas, ut solent, & cum verbis Aristotelis planissime pugnantes opiniones commenti sunt. Namque Ammonius, Simplicius, Philoponus, Tolemus, alteram istius sciti partem, *Quod Principia semper debeant manere*, ita intelligendam dixerunt, *Quod in omni generatione adinveniantur*, ita illa dictio, *semper*, non temporis aeternitatem, sed transmutationis universalitatem significet. Archangelus autem Mercenarius hanc expositionem In Dilucid. rejiciens, ipse ait, *Germanum hujus propositionis intellectum esse; oportere Principia semper manere in ratione Principij, ita ut ex alijs minime fiant*. Sed falluntur utriusque; haud dubie, neque aliud cum hoc Axiomate sibi voluit Aristoteles, quam quod ipsa verba sonant, nimirum Principia in aeternum manere, atque sine carere, ita ut illa dictio, *semper*, temporis aeternitatem significet. De hac expositione, quae & Alexandri est, & è verbis necessario sequitur, dubitare non sinunt testimonia paralella, hic ex alijs Aristotelis locis à nobis adducta, in quibus non tantum ἀγέννητα, ortus expertia, Principia esse vult, sed & ἀφάεστα, ab intellectu immunia. Sed Aristoteli evenit hic, quod alibi lapsissimè, ut in condendis huius axiomatis magis aliorum placita, quam sui ipsius, ad oculos habuerit: aut potius ne condiderit quidem ipse hæc axiomata, sed ea transcripserit ab alijs, non observato, quod sicuti cum ipsorum placitis plane concordabant, ita à suis plurimum dissentiebant. Etenim Prisci illi quanquam omnem Effectorem omnemque Materiam Principiorum nomine appellabant, præcipuè tamen hoc vocabulum attribuebant Generali Effectori, ac Materiam; nimirum Deo, ac Corpori illi, vel illis corporibus, è quo vel quibus totum Mundum primitus factum dicebant. Materiam autem illam faciebant Deo coeternam, quippe

xx con-alam qui
sub-geov.

qui crederent (in quo sane errabant quam crassissime) nullam substantiam, ne Divina quidem virtute, posse è nihilo gigni; sicuti itidem persuasum illis erat, nullum corpus posse in nihilum redigi. hinc igitur nata sunt apud illos hæc pronunciata, Quod Principia (videlicet illa prima, Deus, & Materia communis) sint aeterna, ita ut ab aeterno fuerint, atq; in aeternum mansura sint; quodq; nec à se, vel ex se invicem, neq; ab alijs vel ex alijs orta sint, nullamq; superiorem causam, ac nullum prius Principium agnoscant. Quæ omnia sicuti verissima forent, si vera esset hypothesis cui superstructa sunt, nimirum somnium illud de Materie aeternitate; ita necesse est omnino falsa deprehendantur in tribus illis Principijs internis, Materia, Forma, & Privatione (quibus solis Aristoteles ea accommodavit, sicuti è primo Physicorum liquet) etiamsi vera essent, quæcumq; bonus vir de ijs somniavit. quare nimis imprudenter Axiomata, quæ de suis Principijs, neq; ijs omnibus, sed universalibus duntaxat, Veteres protulerant, ad sua Principia particularia interna accomodavit.

IV. Ducem verò sibi habuit in hoc errore Platonem, qui itidem Veterum hæc axiomata à Generalibus Principijs ad specialia transtulit, sed dispari tamen ratione quam Aristoteles. Non enim internis, sicut hic, sed externis sive Effectivis ipse ea applicavit, sicuti docebit insignis hic è Phædro locus, cujus tantum non ipsa verba ijs in locis Aristoteles, ubi Principiorum proprietates recenset, videntur exscripsisse. ita autem se habet: Αρχὴ δὲ, ἀγέννητον, ἐξ ἀρχῆς ὅτι ἀνάγκη πᾶν τὸ γινόμενον, γίνεσθαι, αὐτὸν δὲ, μὴδ' ἐξ ἐνός. εἰ ὅτι ἐν τῷ ἀρχῇ γίνονται, ἂν δὲ ἐξ ἀρχῆς γίνονται: Ἐπειδὴ δὲ ἀγέννητόν ἔστι, καὶ ἀδιάφθορον αὐτὸ ἀνάγκη εἶναι. ἀρχῆς ὅτι δὴ ἀπολομένης, οὔτε αὐτὴ ποτε ἐκ τοῦ, οὔτε ἐξ ἐκείνης ἄλλο γενήσεται, εἴπωρ ἐξ ἀρχῆς δὲ τὰ πάντα γίνεσθαι. *Principium autem est ortus ex pers. quippe omne id, quod fit, è principio fieri necesse est; ipsum autem, è nullo. si enim principium ex aliquo fieret.*

feret, ex principio non fieret. Quandoquidem autem ortus
 expers est, & ab interitu immunc esse necesse est. namq; si prin-
 cipium perisset, neq; ipsum unquam ex alio, neq; ex ipso aliud
 fieret, siquidem omnia è Principio fieri oportet. Non de
 omni Principio hæc dici à Platone, sed de solo Effectivo,
 Anima nimirum, patet cuius inspicienti locum; cuius sco-
 pus est, probare Animæ immortalitatem. probationem au-
 tem suam inde desumit Plato, quod omnis Anima se ipsam
 movet. Quidquid enim semper movetur, semper etiam vive-
 re: semper autem moveri Animam, quippe quæ non ab alio
 moveatur, sed à seipso. & infert. τὸ αὐτὸ κινεῖν, ἅτε οὐκ
 ἀπολείπων ἑαυτὸ, ἔπτε λήγει κινούμενον, ἀλλὰ καὶ τοῖς
 ἄλλοις, ἔξ κινεῖται, τοῦτο πηγὴ καὶ ἀρχὴ κινήσεως. Quod
 seipsum movet, nunquam cessat moveri, quippe non deserens
 se ipsum. sed & alijs, quacumq; moventur, hoc motus
 principium ac fons est. quibus verbis tunc subjungit illa,
 ἀρχὴ δὲ ἀγέννητον, & reliqua modo à nobis recitata. ut
 planissime appareat, cum non omni Principio, sed Effecti-
 vo tantum, sive Animæ, vindicare, ut sit ἀγέννητος καὶ
 ἀφθαρτος, quod etiamnum magis confirmant ista conse-
 quenter posita, Ἀθανάτου δὲ πεφασμένον τοῦ ὑπ' ἐκωτοῦ
 κινούμενον, ψυχῆς ὁσίαν καὶ λόγον τοῦτο αὐτὸ ὡς λέγων,
 οὐκ ἀσχυνεῖται. Quum planum factum sit, id, quod seipsum
 movet, immortale esse; si quis hoc ipsum dicat esse animæ
 essentiam ac rationem, non pudebit [i. e. revinci non pote-
 rit.] & μοχ, εἰ δ' ὄβι τοῦτο οὕτως ἔχον, μὴ ἄλλο ἢ εἶν
 τὸ αὐτὸ ἑαυτὸ κινεῖν, ἢ ψυχὴν, ἐξ ἀνάγκης ἀγέννητον τε καὶ
 ἀθάνατον ψυχὴν ἂν εἴη. Quodsi autem hoc ita se habet, ni-
 bil aliud esse id, quod se ipsum movet, nisi animam, neces-
 sario anima erit ortus atq; interitus expers. Quod verò
 soli Efficienti Principij generale vocabulum velut pecu-
 liare hic attribuit Plato, id facit non præter morem suum,
 qui & alijs in locis id facere soleat, & præsertim in de-
 cimo de Legibus: è quo libro addiscere etiam est (quod
 & hic in Phædro non obscure innuitur) Efficiens & Ani-
 mam apud Platonem reciprocrari, ac plane idem esse: cu-

ὁ δὲ ὁφείλει
 ἵνα ἑαυτὸν ἰσχυρῶς
 ἴσῃ. ἢ ἄρ' ὁ δὲ ὁφείλει
 ἵνα ἑαυτὸν ἰσχυρῶς
 ἴσῃ. ἢ ἄρ' ὁ δὲ ὁφείλει
 ἵνα ἑαυτὸν ἰσχυρῶς
 ἴσῃ.

ἵνα ἑαυτὸν ἰσχυρῶς
 ἴσῃ. ἢ ἄρ' ὁ δὲ ὁφείλει
 ἵνα ἑαυτὸν ἰσχυρῶς
 ἴσῃ.

jus rei ratio petenda est ex illis verbis, ubi animam dicit
 πρῶτον καὶ ἀρχὴν πάσης κινήσεως, *omnis motus fontem* (ac
principium). Motus autem dictionem non in angusta illa
 significatione sumit, qua solum motum localem denotat,
 sed in lata illa, in qua & Aristoteli est familiaris, quæq;
 omne mutationis genus comprehendit; sicuti apparet ex
 hisce locis, è decimo Legum desumptis: [ἡ ψυχὴ] πρῶ-
 τον γενέσεως καὶ φθορῆς αἰσίων ἀπάντων. *Anima est pri-*
ma causa ortus & interitus omnium, item, μεταβολῆς σω-
 μάτων καὶ μεταμορφώσεως ἀπάσης ἀρχῆς. *Omnis corpo-*
ratus mutationis ac in novum statum deductionis auctor est.
 & postea [ψυχὴ κινήσει] ἑαυτὴν τε αἰεὶ καὶ ἕτερον δυνα-
 μένη κινεῖν, καὶ τε συγκεῖσθαι, ἐν τε διακρίσει, ἀνέξαι τε
 καὶ ἑνωθῆαι, καὶ γενέσθαι, καὶ φθορῆς. *Anima est*
motus [i. e. principium motuum] *qua & seipsam semper,*
& alia movere potest, tum in congregationibus ac secre-
tionibus, tum in incrementis & in contrario, itemq; in or-
bitibus ac interitibus. ac μοχλῆ ἑαυτὴν τε κινουῦσα, καὶ ἕτε-
 ρα, ἐναρμότιζον πᾶσι μὲν ποιήματα, πᾶσι δὲ παθήματα,
 καλεσμένη δὲ ὄντων τῶν ὄντων πάντων μεταβολῆ τε καὶ κί-
 νησις. *Quæ seipsam aliq; movens, & ad omnes concurrans*
effectus atq; passiones, verè appellatur omnium Entium mu-
tatio atq; motus. (in quibus verbis quod actionum no-
 mina pro ipso Agente ponit, in eo facit rem sibi valde
 suetam) & rursus, Ἀλλὰ εἴ τι ποθῶμεν, μὴ ἰκανῶς διεξιχ-
 θῆαι, ψυχὴν ταυτὸν ἐν, καὶ τὴν πρώτην γενέσθαι καὶ κινήσει
 τῶν τε ὄντων καὶ γεγνησάντων καὶ ἐσθμένων, καὶ πάντων αὐ-
 τῶν ἐνωσίων τούτοις: ἐπειδὴ γε ἀνεφάνη μεταβολῆς τε καὶ
 κινήσεως ἀπάσης αἰσίων ἀπασί. *Numquid igitur adhuc de-*
sideramus, quominus sufficienter demonstratum sit, quod
Anima idem sit cum prima generatione ac motione eorum
quæ sunt, quæq; fuerunt ac erunt, omniumq; etiam ips con-
trariorum: postquam quidem apparuit eam omnibus cau-
sam, esse omnis mutationis ac motus. Ex hisce locis sicuti
 evidenter colligitur id, quod demonstrandum suscepimus,
 Platonem per motum intelligere omne genus mutationis:

ita

ita ex iisdem quoq; liquet, quod prius dicebamus, eundem
 solam Animam habere pro Efficiente, quippe quam omnis
 mutationis facit autorem; in quam sententiam quoq; di-
 cit eodem libro τὴν ψυχὴν ἀπάντων τε θεῶν ἄλλων, διοί-
 κῆσθαι τε καὶ ἐνοικῆσθαι ἐν ἅπασιν τοῖς πάντα κινούμενοις =
 ἄγειν τε πάντα τὰ κατ' ἔρχον καὶ γίνεσθαι δαλκῆταιν ταῖς
 ἐαυτῆς κινήσει, εἰς ἀύξεισιν καὶ φθίσειν, καὶ σύγκρισιν καὶ
 διακρισιν. *Anima ponenda est omnium causa, omnia diri-*
gens, ac in omnibus inhabitans, que ubicunq; moventur;
omniaq; in celo, in terra, atq; in mari ducens suis ipsis
motibus ad incrementum & decrementum, itemq; ad con-
cretionem & secretionem. itidemq; in Phædro (quanquam
obscuriuscule) Ἡ ψυχὴ πάσῃ πᾶσις ἐπιμελεῖται τὰ ἀ-
ψυχῶν. Omnis anima curam gerit omnis rei inanimata. Et
in Epinomide, τὸ ψυχῆς γένε προσήκει, πλάττειν καὶ
δημιουργεῖν. σῶμα δὲ, πλάττεσθαι καὶ γίνεσθαι. Ani-
me convenit effingere ac fabricari: corpori autem, effingi
& fieri. & postea, τὸ μὲν [ἡ ψυχὴ] ἄλλων ἀπάντων. τὸ
δὲ [τὸ σῶμα] ἀνάσσειν πάσης πάσης. Anima omnium cau-
sa est. corpus autem nihil confert ad quamcunq; passionem
[efficiendam.] Quanquam autem solam Animam facit
 Principium Effectivum, non propterea denegat corpori-
 bus (tum simplicibus, tum compositis, quatenus ex sim-
 plicibus constant) vires effectivas. namq; quatuor illa,
 Terram, Aquam, Aërem, Ignem, aliq; ex his conflata,
 agnoscit habere facultates suas, nequaquam ab Anima ma-
 nantes: quas etiam enumerat, calorem, frigus, gravitatem,
 levitatem, duritiem, mollitiem, colores, sapes, & si que
 sunt his similia. Iis tamen Principij atq; Efficientis ap-
 pellationem denegat, quia nullum ipsa motum incipiunt,
 sed necesse est prius ab alio, nimirum Anima, moveantur,
 quam ipsa alteram rem moveant; neq; quicquam sua sponte
 efficiunt, sed Animæ Efficienti inserviunt: quare corpora,
 cum illis facultatibus sibi proprijs, vocat κινήσεις ἕτερον μὲν
 δυναμένους κινεῖν, ἐαυτὰς δὲ ἀδυνατοῦσας. *Motus, qui alia*
quidem possint movere; se ipsa autem non possint: itemq;
ἕτερον

ἕτερον αὐτὸ κινῶντες, καὶ μεταβαλλομένους ὑπὸ ἑτέρου. qui aliud
semper movent, ac ab alio mutantur. & facultates quoq;
illas vocat δευτερευούτους κινήσεις, motus secundario operantes,
sicuti eas quæ Animæ propriæ sunt, vocat πρώτους, pri-
mariò operantes. Principium igitur Effectivum Platoni est
sola Anima, quia hæc ex ipsius opinione est in quaq; re pri-
mum movens: & Principium movens, ac Primum movens,
ab ipso pro eadem re habentur; sicuti declarant hæc verba, ex
eodem libro, è quo præcedentia omnia, nimirum Deci-
mo Legum, desumpta: Όταν ἕτερον ἄλλο ἡμῶν μεταβάλλῃ,
καὶ τοῦτο ἄλλο ἕτερον αὐτὸ, τῶν τοιούτων ἀρχὴ ἔσται τὸ πρώ-
τον μεταβάλλον; καὶ πῶς, ὅταν ὑπὸ ἄλλου κινήται, οὗτο
ἔσται ποτὲ τῶν ἀμοιούτων πρώτον; ἀδύνατον γάρ. ἀλλ' ὅταν
ἀρχὴ αὐτὸ αὐτὸ κινήσῃ, ἕτερον ἀμοιούση, τὸ δ' ἕτερον ἄλλο,
καὶ οὕτω δὴ χίλια ἐπὶ μυρίοις γίνονται τὰ κινηθέντα, μᾶλλον
ἀρχὴ ὡς αὐτῶν ἔσται τὸ κινήσεως ἀπάσις ἀλλῃ, πᾶν ἢ τὸ
αὐτὸ αὐτὸ κινήσεως μεταβολή; & ποχ, Ἀρχὴν ἀρχὴ κινή-
σεων πασῶν καὶ πρώτην, ἐντε ἔσῳσι γινόμενῃν, καὶ ἐν κί-
νημένοις οὖσιν. τὴν αὐτὴν κινήσῃν φήσομεν ἀναγκαίως εἶναι.
*Quando unum aliud immutat, idq; rursus aliud porro,
horumne aliquod erit primum mutans? & quomodo, quoniam
ab alio moveatur, hoc erit primum alterantium? sane im-
possibile id est. Sed quum aliquid seipsum movens, aliud
alteraverit, idq; rursus aliud, & sic multa millia fiant
eorum que moventur, num omnis ipsorum motus aliud erit
principium, præterquam mutatio ejus motus, qui ipse se-
ipsum movet. Itaq; necessario dicemus principium motuum
ac primum movens esse, & in ijs existens qua stant, & in
ijs que moventur, id quod seipsum movet.*

*Idem conquisitum
atque in arithmetica
consequitur faciat
hæc in arithmetica.*

V. Quanquam igitur Plato priscis in eo consenserit,
quod Deum ita facit Mundi autorem, ut Materiam ipsi
faciat cœternam, quare ijs etiam consentire debuit in eo,
ut hæc ἀγεννητίας καὶ ἀφθαρσίας αternitatis ortu atq;
interitu carentis conditiones duobus illis primis Princi-
cipijs principaliter attribueret: præter ea tamen alteri quoq;
Princi-

Principiorum particularium, videlicet omni Efficienti, eas assignavit, ut superiora testimonia docent. In quo sane non minus fallitur, quam Aristoteles, qui eas Principijs suis internis, Materiz, Formz, Privationi, attribuit. Nam quantum ad Immortalitatem, ea falso omnibus Animis attribuitur, quum solis humanis ^{concedatur} competat, reliquis omnibus statim in ipsa morte, sive compositi dissolutione, pereuntibus, non quidem in nihilum, sed eo tamen modo, ut Animz eise desinant, amittantq; eas proprietates omnes, per quas fiebat, ut in corpore dum essent, Animarum dignitatem obtinerent.

Eque igitur in hoc errat, quod omnem Animam facit immortalem, ac Aristoteles, qui omni Principio hanc prerogativam asserit, magis tamen sibi constat, quam Aristoteles. hic enim falsa loquitur, etiamsi vera esset ipsius de Principijs internis doctrina, quippe solam Materiam manere statuit; Formam autem perire, simul ac compositum perit; & privationem, simul ac compositum generatur. Plato autem vult, omnem Animam esse immortalem, atq; post excessum quoq; e corpore, manere, ac subinde nova corpora induere: ita ut omnium viventium similes sint inter se anima, & quz nunc est Formicz, Ostrei, aut Asini, alias esse possit hominis, & contra. notum enim est, tum ex alijs libris, tum precipue ex hoc legum decimo, itemq; Phaedone, ac Timao, eum amplexum fuisse Pythagoricam Metempsychosin. quz res etiamsi est delirij plenissima, sibi tamen (ut diximus) in eo constat Plato, quod omne Principium sive Efficiens facit immortale. hoc enim sequitur ex Metempsychosi, praesertim quomodo ipse eam statuit, qui in Phaedone plurima verba facit ut persuadeat, non aliquibus modo corporibus superstitem manere Animam, neq; post detrita aliquot domicilia, ipsam quoq; tandem interire: sed aeternum hunc esse ipsi immigrationis in corporea habitacula atq; emigrationis orbem, ita ut ipsa nihil unquam de suo statu deperdat, eademq; semper maneat quz erat prius.

Quantum vero ad argumentum illud, quo Animarum immortalitatem ex eo probat, quod seipsas movent, id nullius

non
siquit

plane

placere est ponderis. ^{omni} cuius enim voluntate factum est, ut se-
 ipsas movere possent, ejusdem arbitrio hanc facultatem,
 quando ipsi visum est, rursus deponunt. Quare ut hæc
 argumentatio valeret, deberent Animæ illam sese movendi
 vim non ab alio accepisse, sed semper habuisse. & hoc qui-
 dem dicitur expresse in Phædro, sed itidem collectum vitio-
 sissimo syllogismo. quomodo enim ex eo, quod Animæ se-
 ipsas movent, colligit, eas semper mansuras; ita inde etiam
 concludit, eas semper fuisse. quæ sane consequentia nulla est,
 nisi ut monstratur prius, non posse Deum rebus impertire
 hanc facultatem, seipsas movendi, quum ea prius carerent.
 Hæc enim potestas Deo si tribuatur, corrumpit totus ille syllo-
 gismus, qui Animarum ἀγεννησία, ortus carentiam, ab ea-
 rundem ἀυλοϊνυσία, facultate seipsas movendi, deducit. Tri-
 buit autem Deo hanc potestatem non Veritas modo, sed &
 ipse Plato: qui in Timæo diserte docet, Deum animas fecisse,
 non alias modo, sed & illam Mundi, de qua sic loquitur.
 τὴν δὲ ψυχὴν ἔκαστος ὡς τῶν ὑπέροχων ἐπιχειροῦμεν λέγειν, ὅτις
 ἐμνηχανήθη καὶ ὁ θεὸς νεώτερον. Non autem quomodo nos
 nunc ultimo loco de anima dicere aggredimur, ita Deus
 quoque eam novissime fabricatus est. paucisq; interjectis.
 Ὁ δὲ καὶ γενέσθαι καὶ ἀρετῆ προτέραν καὶ προεβύλευεν ψυ-
 χὴν σώματος, ὡς δεσπότιν καὶ ἀρετῶν ἀρεξόμενον, συνεστή-
 ῃ. Animam & generatione & præstantia priorem ac anti-
 quiorē corpore, nimirum Dominam & imperaturam parituro,
 constituit. & de particularibus Animis (sive Animabus quis
 mavult) itidem testatur Deum illas ἀπέχειν καὶ ὑπάραξαι, seu
 seminasse atq; existere fecisse. neq; Animas tantum à Deo
 factas, sed & Deos omnes inferiores ab eodem fabricatos
 asserit: quæ omnia quam longissime absunt ab eo somnio,
 imò illi ex diametro repugnant, quo res se ipsam movere
 potis, dicitur debere ab æterno fuisse. quare id pro futilis-
 simo explodi debet, non modo ab amatoribus Veritatis,
 sed & à discipulis ipsius Platonis; qui & in Decimo Le-
 gum, quanquam ibi verbosissime tractat illam Animarum
 se ipsas movendi vim, nusquam illam consequentiam,
 quod

* facultas inest seipis,
 Involuntabilis, inanimata
 libidinis, inaffectionis
 socialis & punit.
 αὐτονομία

* parere, obediunt.

Scriptura animarum

quod propterea oporteat eas ab aeterno fuisse, attingit, sed hoc tantummodo ibi profitetur; quod Anima sit corpore prior, atq; ante ipsum facta, γενέσεως ἐν πρώτοις ὄντων, σωμάτων ἐμπεραθεν ἀπάντων γενομένη. *Generata primò fuit, nata ante omnia corpora.* & postea, ψυχὴ πρώτων, οὐ πῦρ, οὐδὲ ἀήρ: ψυχὴ δ' ἐν πρώτοις γεγεννημένη, &c. *Anima primò fuit, non ignis, nec aer. sane anima inter prima est genita.* & plus semel dicit, τὴν ψυχὴν πρεσβυτέραν εἶναι τῶν σωμάτων. *Animam corpore vetustiore esse.* & disputationem illam de Animæ prioritate ita concludit. Οὕτως ἀρχὴ καὶ κυρία ἀληθευσαία τε καὶ τελεώτατα ἐπινοήτες εἴμεν, ψυχὴν μὲν πρεσβυτέραν σώματι γεγονέναι ἡμῖν, σῶμα δὲ δεύτερον τε καὶ ὑστερον ψυχῆς, ἀρχούσης ἀρχομένης καὶ φύσει. *Recte itaq; ac proprie, & verissime perfectissimeq; dixerimus, animam priorem corpore genitam esse, corpus autem secundo loco ac post animam, quum naturaliter hoc imperet, illud autem pareat.* In hisce Animam corpore vetustiore ita prædicat, ut eam dicat non fuisse prius, sed prius factam esse; quod adhuc expressius dicit in Duodecimo Legum versus finem, ἡ ψυχὴ πρεσβυτάτων τε καὶ θεϊοτάτων ἐστὶ πάντων, ἃν κίνησις γένεσιν παραλαβῶσα ἀένον ὄντων ἐπόρισεν. *Anima est antiquissima ac divinissima omnium, quibus motus [id est, principium movens sive Efficiens] assumta generatione, perennem essentiam exhibuit.* quæ verba subobscura mox alijs clarioribus ita explicat, ψυχὴ ἐστὶ πρεσβυτάτων ἀπάντων, ὅσας γονῆς μετείληφεν, ἀθάνατόν τε. *Anima est antiquissima omnium, quæ generationem sortita sunt, atq; immortalis.* qui loci plane contrarium dicunt illi in Phædro, ubi Animæ statuuntur ἀγέννητοι.

VI. Et ut hoc in transitu dicamus; ne illud quidem, quod Anima sit corpore prior, evincitur ipsius argumento; quod ita se habet. Anima inquit est ἀρχὴ, princeps, & corpus ἀρχομένον, sub principe positum, duplici respectu, namq; Anima & ἀρχὴ est, quatenus primò movet, & corpus

Y Y

x *superioriora.*
significatio.
in historicis.

sequens.

x *antiquissima.*

x *inammutabilis.*

corpus ἀρχόμενον utpote quod non moveat, nisi accepto
 ab Anima movendi initio: & præterea Anima est ἀρχή,
 quia imperat; corpus ἀρχόμενον, quia ipsi imperatur, ani-
 maq; imperium in ipsum obtinet. utroq; autem respectu
 indecorum putat, ἢ ἀρχόμενον ἢ ἀρχῆς ortu prius esse,
 proptereaq; Deum nequaquam voluisse committere ut ani-
 mam posterius quam corpus fabricaret. hoc indicant pos-
 trema verba testimonij ultimo loco à nobis positi, itemq;
 ista in Timæo, Οὐ γὰρ ἀν ἀρχαδαί πρεσβύτερον ὑπὸ νεώ-
 τερος δωείρεξας ἔλασε. Quippe vetustiore & juniore in-
^{animæ} conclusis, illi ab hoc imperari passus non fuisset. &
 vehementius adhuc inculcat illud in Epinomide, πρεσβύ-
 τερον ψυχῆ σώματος ἀπαλαγε πάντος. ὁ γὰρ ἀμεινον καὶ παλαι-
 ότερον καὶ θεοειδέτερον, τιθάνον δὲ τῷ χείρονος καὶ νεώτερος
 καὶ ἀδυστέρος, πανταχῆ τε ἀρχον ἀρχομένους πρεσβύτερον,
 καὶ ἄγον ἀγομένους πάντῃ. ^{Ratio} Omnis anima omni corpore anti-
^{quior} est. quod enim est ^{potius} melius, ^{et} vetustiusq; ac divinius, &
 omnimodis imperans, ac quoquo ducens, id probabile est anti-
^{quius} esse pejori, ac juniore, & viliori, eoq; quod paret & duci-
 tur. in quibus verbis hoc mirifici inest, quod ἢ παλαιότερον
 vetustius colligit esse πρότερον καὶ πρεσβύτερον, quod est
 plane ἢ ἐν ἀρχῇ κείμενον sumere. Sed ut hoc mittamus;
 quam inanis sit utraq; ista ratio, verbo monstrari potest,
 nemo enim negaverit, fabricum æque commode posse uti
 suis instrumentis, si ante ipsum, ^{in æquo} quam si post facta sunt.
 & quod natu priora sint etiam præstantiora, fallum scimus
 ex hominis creatione, qui post omnia factus est, quum di-
 gnitate esset ante omnia, faltem ante mundum hunc,
 omniaq; qua in eo continentur. & non modo ipse factus
 est posterius ijs, quibus usus & imperaturus erat, sed &
 in ipso ἢ ἀρχῇ τῷ ἀρχομένους ^{apparato} posteriorem sortita est gene-
 rationem; si quidem corpori prius ^{apparato} formato, postea Ani-
 mam Deus inspiravit. Quanquam igitur verum fortassis est
 in quotidianis atq; ordinarijs generationibus, animam esse
 corpore priorem, neq; aliter fieri potest, quia ipsa sibi cor-
 pus anima architectatur; in illa tamen generatione, ubi
^{Rationis} μοι

γ. γοητικώτατον ἢ
 Subiectivῶς ἢ Subal-
 τερῶς ἢ ὑποκει-
 μένως.

x magis eud.

γ. minorῶτατον ἢ
 τῶν, viliorῶτατον

x. ἡ δὲ
 2. καὶ ἢ ἀπὸ τῆς
 ἀρχῆς ἢ ἀπὸ τῆς
 ἀρχῆς

x. ἡ δὲ
 ἀπὸ τῆς ἀρχῆς
 ἀπὸ τῆς ἀρχῆς

non anima tantum, sed & corpus ab alio sit Efficiente, minime id necesse est, ut anima corporis ^{modum} ortum tempore precedat, & nequaquam id efficiunt Platonis rationes; qui eas non ad illum modo, sed & ad hunc ortum extendit, in quo anima non suum ipsa sibi domicilium fabricat, sed efformato ab alio Efficiente corpori imponitur.

VII. Sicuti autem ^{fructuans} fraudi fuit Aristoteli, condiciones illas, quas duobus Principijs primis attribuerant Antiqui, inconsiderate ad tria illa sua Principia transferre, non perpensa diversam admodum esse utrorumq; rationem; ita & Plato deceptus fuit, easdem Principijs Effectivis quibusvis accommodando. Namq; illa, *Principium non debere ex alio fieri, quia sic ipsum non esset Principium. neq; debere perire, quia non esset unde rursus fieret*: vera sunt, ad Veterum mentem, qui cum censerent (falso quidem, & im-
^{impie}pie, sed censerent tamen) Materiam non posse a Deo fieri, convenienter suis hypothesebus dicebant, Principia prima utraq; debere ab aeterno fuisse, & in aeternum manere: quia alterutrum, si sublatum semel foret, revocari aut reparari nullo modo posset. De Principijs autem Effectivis particularibus falsissima hæc sunt, in Platonis quoq; schola, ubi cum statuatur Deus omnes animas ab initio creavisse; posset alias, quotiescunq; vellet, de novo creare, etiam si omnes priores sublata essent. atq; quam apertissime ista sibi adversantur, tradere Deum omnium animarum Creatorem; & Animas, quia Principia sunt, non debere ex alio fieri, nam sive illud ^{in materia, in aeterno} Materiam denotet, sive Efficiens, sive utrumq;, omnino ^{in materia, in aeterno} esse facta sunt animæ, secundum ea quæ in Timæo docentur. namq; & Deum ijs dat efficientem, & Materiam ijs non potest denegare, quam fuerit in eadem cum Veteribus alijs hæresi; quod substantiam nullam ex non substantia creare Deus possit: quod si in corporibus verum est, in animas quoq; tanto nobiliores substantias expetat necesse est. & ipse discrete scribit, ex Materia factas esse illas propria quadam ac peculiari, neq; intelligibili, quales sunt Idææ, neq; corporea, quali constant Elementa (fal-

* Impietas.

no Sabar a doo
o gndur a doo.

fo enim hoc præceptorum imponit Aristoteles quod ἐν ἑρμῆσι
τὴν ψυχὴν ἐκ τῶν στοιχείων ποιεῖ, in *Timæo Animam ex Ele-*
1. De Anim. 2. *mentis faciat*, sed tertia quadam inter utramq; media : de qua
Animæ Materiâ multa nugatur absurda plane ac ridicula, ad
ostendendam scilicet intimam quandam Pythagoricæ Mathe-
maticæ scientiam : quæ pro mylterijs, ac immensæ cujusdam
sapientiæ involucris, suspiciunt ac venerantur stulti : quum
revera nihil sint aliud, nisi inanissima ac nullius frugis com-
menta. Non enim Aristoteles tantum innumera, sed & Pla-
to permulta in Philosophiam invexit ejusmodi figmenta,
quæ si ab alijs profecta essent, pro veteris agroti somnijs con-
demnari essent etiam illi, qui nunc tantopere ea admiran-
tur, ut maximos humanæ sapientiæ thesauros in ijs latere, sibi
persuadeant, quorum nos hominum infelicissimam sortem
& ridemus sæpè, & miseramur : qui ipsi sic affecti simus, ut
nemini quidem concedamus in Veteribus candidè tractan-
dis, ubi Veritatem tenuerunt, aut aliquo modo ad eam acces-
serunt, semper tamen illibatam servemus libertatem ad ea, quæ
ipsi falsa aut absurda protulerunt, aperte ac fortiter repulian-
da, ac quoties res fert etiam confutanda. Sed ut ad
rem redeamus ; apparet omnino vanam esse illam in Phædro
argumentationem, qua animæ statuuntur immortales, quia sint
Principia ; Principijs autem non competat, ut ex alio hiant, sed
ut alia hiant ex ipsis, hoc enim non omnibus Principijs pro-
prium est, sed Primis duntaxat, quæ & Veteribus plerisque,
& ipsi, duo erant, revera autem non nisi unum est, nimirum
Deus, reliqua autem Principia non eo minus sunt Princi-
pia, quia ab alio facta sunt ; sed inde id tantum habent, ut
non possint Principia primâ dici, sed secunda ; non verò,
ut omnino Principia dici non mereantur. Itaque & ipse
tum in *Timæo*, tum in *Decimo Legum*, animas vocat ἀρχάς,
Principia, quanquam ijs in libris fateatur, eas factas esse
à Deo, ac proinde ἐξ ἄλλου ex alio. Ex alio, dicimus, id est ab
alio, ita enim intelligi debere illa in Phædro, evidenter
apparet ; quandoquidem illic de Animis sub Principiorum
nomine agens, ait, omnia debere fieri ἐκ τῶν ἀρχῶν, hoc
est, à Principijs. aliter enim hoc exponi non potest, nisi
ut

ut ipsius menti manifeste contradicatur, quum nusquam dicat, aliquid fieri ex Animis, tanquam è Materia, sed omnia fieri ab illis, tanquam ab Efficiente. Et tantum quidem dictum sit de conditionibus ἀγεννητίας, atque ἀφθοροτίας, quas Principijs Primis à Veteribus attributas, ad Principia secunda sive particularia Plato & Aristoteles, sed diversis modis, transtulerunt.

VIII. Alia Principiorum conditio ab Aristotele posita, hæc est, ut sint invicem contraria. *Ἐναντίας εἰν αἰτίαι ἀφθαρτῶν*, Principia oportet esse contraria, inquit primo Physicorum, sed neque hæc conditio Principijs nostris competit. Quantum enim ad Principia Compositiva, neq; Anima Corpori, neq; Materia Naturæ, neq; partes Naturæ inter se sunt contrariæ, nisi Contrarij vocabulum latissime sumas ad significandum quicquid quocunq; modo est dissimile. & ita sumi quoq; solet, non ab Aristotele modo, sed & à Platone, Galeno, alijsque. Supervacua tamen, ne dicamus inepta, erit hæc Principiorum conditio sub ista Contrarij acceptione, quam nihil amplius inde cognoscatur, quam si omnino non poneretur. & certum est, Aristotelem non hoc voluisse, sicuti vel ista verba è capite sexto evincunt, ubi testatur se de tali agere contrarietate, qualis una est in omni genere, *ἀεὶ γὰρ ἐν εἰς γένει μία ἐναντιότης ἐστίν*. *Semper in uno genere una est contrarietas*. Ista autem contrarietas non potest accipi de illa dissimilium (quippe talia contraria permulta sunt in unoquoque genere) sed de ea, quæ est aut inter duos habitus invicem oppositos ac quam plurimum dissidentes, aut inter habitum & privationem. Talis autem Contrarietas in nullo eorum est, quæ modo nominavimus. Quanquam enim multa dentur corpora, quæ in aliâ sui parte sunt dulcia, in aliâ ^{non dulcia} amara; in alia alba, in alia nigra; inde tamen non sequitur, partes Naturæ istius corporis esse inter se contrarias. Namq; Natura corporum dissimilium non constat proxime ex qualitatibus illis, quæ sunt in singulis partibus, sed ex integris Naturis partium similium. & licet darentur corpora similia, in quorum Natura ista contrarietas inveniretur, hoc tamen non

faceret fulciendo isti axiomati, quum multo major Principiorum Componentium pars ab ista contrarietate immunis sit. Sed neq; inter Principia Effectiva & Compositiva invenitur contrarietas, neq; dici potest, cur Efficiens contrarium sit vel Materiae vel Naturae; nisi verum sit illud axioma, quod omnem actionem & passionem vult inter contraria fieri. hoc pacto enim utriq; contrarium esset, & Naturae, utpote quam generat, & Materiae, quam alterat, Naturam ipsi ingeniendo. sed nobis veritatem habere non videtur hoc effatum, sicuti in libro quarto, ad quem magis proprie pertinet haec disquisitio, demonstraturi sumus.

IX. Nostris igitur Principijs non quadrat haec conditio; quod sane mirum non est, quum ne Aristotelicis quidem congruat. Etenim neque Materiam & Formam, neq; Privationem & Materiam inter se contraria esse aut ipse dixit, aut quisquam de ipsius sectatoribus. & neq; dicere possunt, cum statuunt, unum contrarium non posse esse in altero tanquam in subjecto: aut & Formam & Privationem in Materia inesse dicunt; quare haec non possunt Materiae contraria statuere. Itaq; sola Forma & Privatio relinquuntur, de quibus verum esse queat hoc effatum, Principia debere esse contraria. quod animadvertens Toletus, sic excusare conatur: *Propositio illa indefinita est, Principia sunt contraria, id est, aliqua Principia.* Quum igitur nequaquam sit generalis haec conditio, nequaquam tot de ipsa verba facere debuerat Aristoteles, etiamsi vera essent, quaecunq; de Forma & Privatione ipse tradit: quum per se apertum esset, illa privative invicem opponi. Tantopere tamen in hac Thesi sibi placuit, ut magnam partem istius primi libri physicorum in ea consumpsit, neq; contentus varia in hanc rem ab Accidentibus exempla adduxisse, Veteres quoq; faciat hujus sententiae suffragatores: quod fecit perquam incommode, & maxima cum confusione. res enim diversissimas (quod jam supra ex parte monuimus) corrasit, atq; in unum acervum conjecit; Parmenidis Frigidum & Calidum, sive Terram & Ignem; Xenophanis Humidum & Siccum, sive Aquam & Terram; Thaletis aliorumq; Densum & Rarum; Demo-

¶ Phys. quest.
II.

Democriti Solidum & Inane, Itemq; ejusdem Positum, Figuram, Ordinem; Pythagorcorum Par & Impar, Empedoclis Amicitiam & Litem; ut mirum sit, qua ratione dicat, Veteres hosce omnes, quatenus τ' ἀνάλλια ποῖσαι τὰς ἀρχὰς, ταυτὸ δὲ λέγειν πᾶς, ἢ ἀνόλογον, *contraria habent pro principijs, idem dicere, saltem analogice*, quæ enim hic analogia, ubi unus loquitur de Principijs Materialibus, alter de Effectivis, alius de Formalibus (ut ipsius more nunc loquamur.) Sane ad confirmationem ejus theseos, quod omnis Forma substantialis oppositam sibi habeat Privationem, quodq; in omni generatione hæc illam precedere debeat, facere nonnihil fortasse potest, quod Veterum nonnulli Densitatem & Raritatem, alij Par & Impar, alij aliud quoddam par ejusmodi faciebant Principia Generationis. quomodo verò eodem pertineat, quod alij statuebant Materiæ diversas species, diversis aut contrarijs qualitibus instructas, alij verò Efficientes primos introducebant duos, invicem adversantes seu contrarios; id verò pervidere non possumus. Sed hoc misso, ad potiora prævertamur.

SECTIO QUINTA.

DE CAUSIS.

I. *Causæ nomen soli Efficienti assignamus, id fecerunt etiam Stoici.* II. *Veteres quoq; ante Aristotelem idem videntur fecisse.* III. *Eadem quoq; fuit Platonis sententia, quo respectu ille Elementa sive Materiam concausas vocaverit.* IV. *Amplius docetur, quid Platoni sint Concausa. Aristoteles quoq; Concausas eodem sensu ad Plato dixit.* V. *Causa Divina Platoni non est Finis, sed Efficiens.* VI. *Testimonia, quibus docetur, Platonem soli Efficienti proprium fecisse Causæ nomen. Valelij* *πρόλογος super doctrina Platonis de Causis.* VII. *Seneca, Toleti, aliorumq; error, Platoni ascribentium, quod quinque vel sex Causarum genera fecerit.* VIII. *Aristote-*

dic. aff. ἀπὸ τοῦ ἰσχυροῦ

stotelis in Platonem calumnia, quod solâ Materiali & Formali Causâ usus sit. IX. Idea, Platoni Causa Efficiens. X. Ideis nequaquam convenit cum Forma Aristotelica, sed Idearum simulacris. quid illa sint Platoni. XI. Ista simulacra nequaquam pro Causa ^{causâ} habuit Plato. XII. Ideas à Platone inter Causas Efficientes haberi, negat Aristoteles; & sic omnem calumniae suae (qua Platoni imponit quod Efficientem Causam neglexerit) excusationem sibi praecludit. XIII. In vulgato etiam loquendi usu Causa & Efficiens pro ipsa habentur, ^{ut Valerius Iun., & eodem modo Valerius}

QUum Principij ac Causae vocabula tam cognata sunt Aristoteli, significationeque; ita affines obtineant, ut saepe parum aut nihil inter ea distinguat, alterumque pro altero usurpet; & non raro etiam per vices alterum alterius & genus & speciem faciat (sicuti ista superius suis locis demonstravimus) mirum non est, si & tractatio ipsorum apud ipsum est conjuncta, atque adeo confusa. Nostra vero alia est ratio, atque in generali de Principijs sermone pauca nobis de Causis dicenda sunt, itidem ac de Elementis & Natura; quandoquidem uti haec, ita Causae quoque una tantum Principiorum species sunt, ac proinde peculiarem sibi atque accuratam seorsim edissertationem postulant. Quippe quod B. Augustinus quodam in loco dicit, *Omnes Causas, Efficientem esse*, eadem nostra quoque est sententia, neque discrimen inter ista ponimus, sed reciproca esse, atque inter se converti existimamus; idque inducti tum illustrium plerorumque; de Veteribus Philosophis exemplo, tum vulgata quoque loquendi consuetudine: quae sane in Philosophia quoque magni facienda est ad formandas sermonis leges, praesertim ubi ipsos hujus sapientiae Antistites habet suffragatores; id quod hic evenit. Et verum hoc esse, quod plerique praeter Aristotelem Philosophi Causam atque Efficientem promiscue usurpaverint, tanquam unius ejusdemque rei duo diversa nomina, inter quae nihil intersit, haud obscure ostendi potest. Certe Stoici ita senserunt, sicuti vel ex illo Seneca

X affinitas Sacconi
de Augustini. Dicitur
Dicitur a naturalibus
sacri a profani.

X Instructa

Senecæ testimonio, quod hujusdem Capitis Sectione ter-
tia s. i. aliâ occasione recitavimus, apparet; & non minus
clare ex isto (quod in eadem Epistola 65. extat) Stoicis
placet unam *Causam esse, Id quod facit.* idemq; à Laërtio
etiam in vita Zenonis confirmatur. Quare sui oblitus, pa-
rumq; Stoice locutus alibi est Seneca, quando Elementa,
Causas compositi nominavit, *Hoc interest* (inquiens) *inter*
Decreta Philosophiæ & Præcepta, quod inter Elementa &
Membra. hac ex illis dependent. illa etiam horum Causæ
sunt, & omnium.

*Qui est qui scit quod
est, non est scire
scire, sed est scire
quod vocat opacitas. loco
Epist. 65. quod
est, est, est, est
est, est, est, est
est, est, est, est
est, est, est, est
est, est, est, est*

II. Prisci quoq; illi ante Aristotelem & Platonem Phi-
losophi, videntur solam Causam agnovisse Efficientem.
Namq; quod Formam non habuerint pro Causa, clarum est
ex Aristotele, qui toties eos super hoc accusat, quod ne
attigerint quidem illam, ut neque Finem, nedum ut illa
inter Causas collocaverint. Materiam eos pro
Causa agnovisse, videtur indicare lib. 5. de Gener. Anim. in
principio, ubi ait eos non vidisse, *πλείους ἔσθαι τὰς αἰτίας,*
ἀλλὰ μόνον τὴν τῆς ὕλης καὶ τὴν τῆς κινήσεως, reliquas cau-
sas, sed duntaxat Materialem ac Moventem. sed revera
nihil aliud dicit, quam quod ex illo Causarum numero,
quem ipse statuebat, duo tantum fuerint priscis Physiologis
cognita; quod autem utrumq; eorum indigitaverit Causæ
nomine, id non sequitur ex illis verbis, non magis quam
ex illis i. Metaph. 7. *Ἀναξαγόραν δ' εἶναι ὑπολάβοι δύο*
λέγειν στοιχεία, μάλις ἂν ὑπολάβοι ἓν λόγον, si quis existi-
met Anaxagoram duo Elementa ponere, rationi maxime
consentanea existimet, sequitur quod Anaxagoras Mentem
Divinam; Mundi Opificem, appellaverit Elementum: de
quare & in precedenti capite nonnihil diximus. Et ve-
teres illos contrarium potius fecisse, solumq; Efficienti Cau-
sæ nomen tribuisse, ex eo colligas licet, quod ubicunq; de
Materia sola loquuntur, eam semper generali Principij vo-
cabulo (nondum inventis, aut potius ad hunc usum non-
dum translatis ut videtur, *στοιχείον Elementi & ὕλης Ma-*
terise vocabulis) appellant, Causæ vero nunquam.

III. Sed de his quidem in medio relinquatur. De Platone autem, non minus quam de Soicis, clara res est, quod soli Efficienti proprium fecerit Cause nomen, quicquid dicat *Λευκάνυμος* ille *Plutarchus*, autor nimirum libelli De placitis Philosophorum, qui inter Plutarchi opera circumfertur. ipse enim scribit, Materiam quoq; & Formam à Platone inter Causas fuisse relatas, sic inquit: *Πλάτων τριχῶς τὸ αἴτιον φησὶ ὅτι ὑφ' ἑ, ἐξ ὅυ, πρὸς ὅ.* *Plato triplicem statuit Causam, putà A quo, ex quo, Ad quod.* Addit quidem, quod Efficientem habuerit pro principali Causa, *κυριώτερον δὲ ἡγείται τὸ ὑφ' ἑ.* sed revera soli Efficienti Plato Cause nomen concessit, quod vel ex *Timæo* apparet, ubi *τὸ πρῶτον καὶ τὸ αἴτιον, Efficiens & Causam*, tanquam prorsus synonyma usurpat. Et quamquam eodem in libro Causas ita dividit, ut alie sint primariae, alie secundariae, quarum has appellat *ἑνωστικὰ & ἑνωμετάιτια, concausas*, idq; nomen Elementis attribuit, è quibus corpora componuntur, terræ, aquæ, aëri, & igni: non tamen Elementa facit Concausas, quatenus Materie vicem gerunt, sed quatenus & ipsa quoque suam efficiendi vim habent, ac *ἀεγισυρίεις efficaces* illas qualitates obtinent; quibus nonnullos tantum tribuisse ait, ut superiorem Efficientem nullam agnoscerent, illisq; solis omnem effectum ascriberent. Itaq; Elementa ipse fecit Concausas eodem respectu, quo alij illa faciebant Causas Principales, quatenus nimirum viribus effectivis prædita sunt. Et proinde etiam dicit in eodem libro, Deum, Principalem Efficientem, in operibus suis usum fuisse Elementis, sive potius Elementorum Qualitatibus, tanquam *αἰτίαις ὑπνεσίσις-τοις, causis ministrantibus*, eaq; *τὸ ἀναγκαστικὸν τὸ αἰτίαις εἶδος, necessariam causæ speciem*, appellat, opponens nimirum *τὸ θεῖον, divina*, hoc est, ipsi Deo, primario effectori.

IV. Et non solere Platonem per Concausas intelligere peculiare Cause genus, ab Efficiente distinctum, sed Efficientis quandam speciem, nimirum Efficiens minus principale;

cipale, atq; alteri Efficienti ad productionem sui Effecti ministrans, è Politico quoq; excipere licet, ubi quum dixisset, δύο τέχναις εἶναι πᾶσι τὰ ἀγόμενα, τὴν μὲν γενέσεως εἶναι συναιτίον, τὴν δὲ αὐτὴν αἰτίαν, duas artes versari circa omnia quae fiunt, quarum altera sit generationis concausa, altera vero ipsa causa. id porro ita explicat. Ὅσαι μὲν τ' ὑπερῶμα αὐτοὶ μὴ δημιουργοῖσι, ταῖς δὲ δημιουργοῖς ὄργανα παρασκευάζονται, ἂν μὴ παραγενομένων οὐκ ἂν ποτε ἐργαζομένη τ' ὑποεταγμένον ἐκάστη τῶν τεχνῶν, ταύτης μὲν συναιτίας. Ταῖς δὲ, αὐτὸ τ' ὑπερῶμα ἐργαζομένης αἰτίας. *Concausas dicimus, quae rem ipsam non efficiunt, sed efficientibus parant instrumenta, quibus non adhibitis nequeat effici id quod unicuiq; arti propositum est: Causas vero, quae ipsam rem efficiunt.*

Atq; hunc istius vocis ulum, à Præceptore acceptum, ipse etiam retinuit Aristoteles, uti apparet ex hoc loco, δοκεῖ δὲ ἕσθαι ἢ τὸ πρὸς φύσιν ἀπλῶς αἰτία τ' τροφῆς καὶ τ' αὐξήσεως. τὸ δὲ, συναιτίον πως μὲν ἐστίν, εἰ μὴν ἀπλῶς γε αἰτίον, ἀλλὰ μάλλον ἢ ψυχῆ. *videtur quibusdam ignis simpliciter causa esse nutritionis & incrementi, quum potius concausa sit, non enim ipse simpliciter est causa, sed magis Anima.* quanquam autem in verbis proxime sequentibus Ignem Materiam accenset, non tamen eum συναιτίον concausam vocat hoc respectu, sed in quantum est Agens Instrumentarium, sicuti claret è 2. de Gener. & Corrup. cap. 9. ubi similiter castigans eos, qui non aliud Efficiens agnoscunt, quam ipsam Materiam, quatenus Qualitatibus activis instructa est; ait eos errare, quod Instrumenta habeant pro principali Agente, similiterq; eos facere, ac si quis ferram faceret principalem Causam & Efficiens ejus actionis, ad quam obeundam ipsa pro instrumento adhibetur, & subjungit, ὡς εἰ ὅτι μάλιστα πῦρ καὶ κινεῖ τὸ πῦρ, ἀλλὰ πᾶς κινεῖ οὐ προδεωρεῖται, *quare licet omnino ignis efficiat & moveat, non tamen considerant quomodo moveat.* in quibus verbis quum fateatur ignem agere & movere, quanquam non principaliter; apparet quod hoc respectu in 2. de Anima cum appellaverit

2. de Anima 62

quâ ratione, quo ordinet.

Cap. II.

συναιτιον, *concausam*, non in quantum Materia aut Materia pars est. prorsus ut hac in re Magistri ductum secutus videatur.

V. Falluntur autem in eo plerique, interq; eos Galenus, quod in Timæo per τὸν θεὸν τῆς αἰτίας γένος, *divinam causæ genus*, non ipsum Deum opificem, sicuti nos modo dicebamus, sed Causam Finale[m] putant designari, ad quam etiam referunt, quæcumq; in Phædone περὶ τῆς βελτίστης, *de optimo*, disputantur: adeo ut Fonseca asseveret, Nemini, qui Phædonem legerit, dubium fore, quin ibi solum finem pro causa habeat Plato: disertis enim verbis cum hoc dicere; ceteraque quæ videntur causa esse, non pro causis habere, sed pro ijs, sine quibus causa non sit causa. Et in eandem sententiam scribit etiam Suarez; qui hoc ita solvit, ut dicat, Platonem & Socratem illo in loco Moraliter potius quam Physicè loqui. in Moralibus enim finem esse quodammodo totam causam actionum seu effectuum. sed neq; res vera est, neque solutio proba. namq; tantum abest, ut Socrates eo in loco Moraliter potius quam Physicè loquatur, ut tota illa de causis disputatio, quæ factis est proluxa, sit merè Physica, nihil Moralis admixtum habens, nisi unum alterumq; versiculum de condemnatione Socratis, ipsiusq; proposito, non aufugiendi, neq; poenæ se subtrahendi. reliqua omnia, quæ ibi dicuntur, Physica sunt ut quicquam aliud, sicuti unusquisq; locum inspiciens statim deprehendet. Quantum verò ad rem ipsam, nihilo verius est quod dicunt, solum finem ibi à Platone aut Socrate causam statui. non modo enim non statuitur sola causa, sed ne causa quidem omnino. etsi enim multa ibi dicuntur περὶ τοῦ βελτίστης, de optimo, & quædam ejusmodi verba jaciuntur, unde aliquis, cui non satis familiare aut perspectum Platonicum dicendi genus, colligere posset, ipsum illud βελτίστης, *optimum* statui causam, revera tamen res non ita habet; id quod probatu est facillimum. fateretur enim ipsi, estque per se manifestum, unam tantum causam illic à Platone poni. at manifestissimis verbis declarat, Mentem esse rerum causam, itaq; ait, cum incidisset in li-

brum

brum Anaxagoræ, in quo tradebatur, ὡς ἄρα νοῦς ἴσθιν ὁ
 θεομομαῖν τε καὶ πάντων αἰτίος, *Quod Mens sit que*
omnia ordinat, omniumq; Causa est, se gavisum fuisse ταῦτη
 τῆ αἰτίᾳ, *hac causâ,* & quod diceretur τὸν νοῦν εἶναι πάντων
 αἰτίον, *Mentem esse omnium Causam* posteaq; culpat Anaxa-
 goram, quod causâ hac à se invecâ non sit usus in reddendis
 rerum rationibus, προτῶν καὶ ἀναγινώσκων, ὅτε ἀνδραγαγῶν
 μὲν νῶ ἴδεν χρώμενον, ἴδὲ ἕνας αἰτίας ἐπιπλάμενον εἰς ἑ-
 ἑλικοςμεῖν τὰ πράγματα, αἰθέρος δὲ καὶ ἀέρος καὶ ὕδατος
 αἰσιώμενον. *Pergens in legendo, video virum Mente ad nihil*
uti, neq; ipsi causas ordinationis rerum acceptas referre,
sed ætheres aeresq; & aquas facere causas. Νῦν, *Mens*
igitur est illa Causa, quam tantopere illic depradicat So-
 crates. cur autem tam multa adjungat περὶ τῆ βέλτισσ,
de optimo, ea ratio est, quod Mentis est, facere unumquodq;
 ita, quomodo optimum factu est: ἔδοξε μοι εἶν ἔχειν ἑ-
 τὸν νοῦν εἶναι πάντων αἰτίον, καὶ ἠγασάμην, εἰ τοῦτο ἴσως
 ἔχει, τὸν γε νοῦν κοσμοῦντα, πάντα κοσμεῖν, ἢ καὶ ἔκασον
 ἰδέσθαι ταῦτα, ὅση ἂν βέλτισσ ἔχοι. *Visum mihi est recte*
habere, quod Mens sit omnium Causa, atq; existimavi, si id
ita habet, Mentem omnino ordinare omnia, & unumquodq;
disponere quàm optimè. Et exemplo rem declarat, ἀμελι-
 ῶς τὰς ὡς ἀληθῶς αἰτίας λέγειν, ὡς ἐπειδὴ ἀθηναίοις
 ἔδοξε βέλτιον εἶναι ἐμοῦ καταψηφίσασθαι, εἰς ταῦτα
 δὴ καὶ ἐμοὶ βέλτιον εἶναι ἀέδουται ἐνθάδε καθεῖσθαι,
Negligens veras Causa afferre, sicuti quod mihi melius
visum est hic sedere, quia Atheniensibus melius visum
est me condemnare. in quo exemplo evidenter declarat,
 quid sibi velit in tota illa disputatione, nimirum, non
 ipsum ἑ βέλτισον optimum esse causam, sed mentem, cui
 aliquid βέλτιον videatur, si quidem ὁ νοῦς (ut ibidem sub-
 jungit) πρᾶσται τῆ τοῦ βέλτισσ ἀρέσει. *Mens agit, eligen-*
do optimum. Et quam malè ejus mentem capiant, qui di-
 cunt eum, ipsum ἑ βέλτισον inter causas referre, apparet
 ex Hippia majore, ubi ex professio tractans hanc thesin,
conceptis verbis negat, ἑ καλὸν, pulcrum, hoc est finem,
debere

Cap. II.

habere inter causas referri. & negationem suam duplici probat argumento, tum quod solum Efficiens sit Causa, tum quod Finis & τ' καλόν, pulcrum, est Effectum, non Efficiens, τὸ γινόμενον, αἴτιον οὐκ ἔστι. id quod fit, non est Causa. quæ à nobis non eo dicuntur, ut Finem è Causam numero eximamus, (quippe Finem certo modo esse Efficiens, ac proinde Causam, statuimus) sed ut genuinam Platonis super hoc negotio opinionem aperiamus, alioquinque; male ipsius dicta capientium errorem detegamus.

Disp. 12. Sect. 3
S. 6.

VI. Solum verò Efficiens esse Causam, hæc in Hippia verbis dicit Plato, τὸ ποιοῦν δὲ γ' ἐστὶν ἕκαστον ἢ τὸ αἴτιον, Efficiens nihil est aliud quam Causa. Excipit quidem Suarez, ex hoc loco non recte tribui Platoni, quod Causam & Efficiens dixerit idem esse; quia illa propositio, Efficiens nihil aliud est quam causa; non possit simpliciter converti, sed fallitur. si enim dixisset Plato, Efficiens est causa. non poterat illa propositio converti, non magis quam illa, Causa est Principium. quippe inde non sequitur, omne principium esse causam, aut si dicamus, Causa nihil est aliud quam Principium: omnino inde recte inferas, solam causam esse Principium: & proinde etiam è verbis Platonis recte concludas, solum efficiens esse causam. recipiuntur enim tales propositiones. & Platonem voluisse ita sua verba intelligi, satis liquet, cum ex ipso disputationis filo, tum ex eo, quod ipse postea dicit, propositionibus illis inter se conversis, Οὐδ' αἴτιον ποιοῦν ἐφαίνε; πάνυ γε. Nonne confectum est, Causam esse Efficiens? Omnino. Super omnia autem sunt, quæ in Philo bo hac de re scribit. ibi enim apertissime declarat, solum Efficientem sibi pro Causa haberi, quippe dicit, Efficiens & Causam solo nomine differre, quum re ipsa unum & idem sint, Οὐκ οὖν ἡ τοῦ ποιοῦντος φύσις ἐστὶν ἅλην ὀνομασίαν ἀφ' ἑσῆς. ἢ αἰτίας. τὸ δὲ ποιοῦν καὶ τὸ αἴτιον ὁρῶντες ἂν εἴη λεγόμενον ἓν. Itaque, Efficiens nihil nisi nomine differt à Causa: & recte dicatur, Efficiens atque Causam idem esse. Itaque; Diogenes etiam Laërtius, Platonis dogmata recensens, observavit, solum

solum Efficiens causa nomine ab eo donari: Δύο τὰν πρῶτων
 τῶν ἀπεφηνέντων ἀρχῶν, θεὸν καὶ ἕλιν, ὃν τῶν προεγεγευμένων, καὶ
 ἄλλοι. Duo tantum omnium declaravit principia, Materiam
 itemq; Deum, quem & Mentem vocat, & Causam. Et Vale-
 sius I. Controv. 4. nimis perfunctorie Timæum percurrit,
 qui ex eo hanc hauserit sententiam, ac si non finem modo,
 sed & materiam ibi Plato inter causas retulisset: *Omnia*
(inquit) ex aliquo, & alicujus gratia sunt. Haec sunt duæ
causarum species, necessario distinguenda, quarum, ut Plato
inquit in Dialogo de Natura, altera necessaria est, altera
divina. sed plurimum deceptus fuit Vir Doctissimus, quum
 non modo non utrumq; sed neutrum pro Causa Plato ha-
 buerit: sicuti præter illa, quæ antea dicta sunt, ex hisce,
 quæ nunc diximus, liquido apparet. qui enim solum Effi-
 cians pro Causa habuerit, neque potuit Materiam Causis
 annumerare, neque Finem ita, ut cum (pro Mente Valelij
 & Aristotelis,) omnino distinctum ab Efficiente Causæ ge-
 nus faceret.

VII. Multo autem etiamnum gravius hallucinatus est
 Toletus, asserens Platonem sex causarum species statuisse, 2. Phys. quest. 7
 quatuor nimirum Aristotelicas, & præterea exemplarem, ac
 instrumentalem: cum quo consentit etiam Suarez, dicens Metaph. Dispa
 certum esse, quod Plato posuerit omnia genera causarum, 1. 2. sect. 3. §. 6.
 quæ Aristoteles posuit, & fortasse plura, & trita satis ac
 vulgo recepta est hæc sententia, ac vetus quoque, quam &
 Seneca secutus est. sic enim scribit epist. 65. *Quinq; causa*
sunt, ut Plato dicit: id ex quo, id à quo, id quo, id ad quod, id
propter quod: novissime, id quod ex his est. Tanquam in
statua, id ex quo, ars est: id à quo, artifex est: id quo, for-
ma est, quæ aptatur illi: id ad quod, exemplar est, quod
imitatur is qui facit: id propter quod, facientis propositum
est: id quod ex istis est, ipsa statua est. Falluntur tamen,
 quotquot statuunt, Platonem tot Causarum species statu-
 isse, quum ille, si ipsi de se credere æquum est, non
 nisi unam statuerit, puta Efficientem. Ortus autem ex eo
 error est, Platoni hæc ascribendi, quia Platonici vulgo tot
 Causas

Cap. II.

x αὐτοῦ ἰσχυροῦς ἢ
Instrumentalitat
finalitatē summam
circa Efficientem
suum modi de specie
efficienti d.

Causarum genera ponunt. Sed illi à magistro suo (utcum-
que ipsius verba torqueant) aperte desciverunt : cum nos
abunde monstraverimus , illum de quatuor illis causis , quas
ponit Aristoteles , solum Efficiens pro Causa agnovisse. ad
Efficientem autem reducit & Exemplarem causam , & in-
strumentalem : sicuti de illa quidem non multo post pro-
babimus ; de ista verò libro quarto planum faciemus. Quan-
tum verò ab eo abfuerit Plato , ut instrumenta absolutè pro
causa habuerit , aut peculiare aliquod causæ genus consti-
tuere voluerit , apparet è Phædone , ubi exemplo à parti-
bus corporis sumto , nullo modo pati vult , ut ipsa dicantur
causa earum actionum , quæ per ipsas eduntur ; magnæ
que socordix eos accusat , qui οὐκ οἶοί τε εἶσι διελεῖσθαι ,
ὅτι ἄλλο μὲν τί ἐστὶ τὸ αἴτιον (ἢ) ὄντι , ἄλλο δὲ ἐκεῖνο , ἀνευ
ἧ ἢ αἴτιον ἢ ἂν ποτε εἴη αἴτιον . nequeunt distinguere quod
aliud sit Causa rei , aliud verò illud , sine quo Causa non
posset esse Causa. Et Materiam quoq; quam non pro Causa
habuerit , quum alibi sæpe declarat , tum valde aperte in
Epinomide , ubi quum omnia entia dividisset in Animam
& Corpus (per Animam intelligendo Efficientem , & per
Corpus , Materiam) sic ait : τὸ μὲν αἴτιον πάντων , τὸ δὲ
δυνατὸν πάντων πᾶσι : horum alterum [Anima seu Effici-
ens] omnium rerum causa est ; alterum verò [corpus sive
Materia] nullius affectionis est causa.

cap. II. 1.

cap. II. 2.

cap. II. 3.

VIII. Ex hisce omnibus apparet , Platonem præter Ef-
ficientem , nullam aliam Causam agnovisse. ac propterea
judicatu facile est , quid statuendum sit de manifestissima
illa Aristotelis in Præceptorem Platonem calumnia , qua
negat illum Efficienti locum inter Causas fecisse. hoc
enim manifesto sequitur ex eo loco , ubi ausus est scribere
Platonem non nisi Materialem ac Formalem Causam agno-
visse. φανερόν δὲ (inquit) ἐκ τῶν εἰρημένων , ὅτι αὐτὸν ἀ-
τίθεν ἔστι μόνον κεραιμῶς , τῆ τε τῶ ἢ ἔστι καὶ τῆ καὶ
τῆ ὑλῆν . Ex dictis manifestum sit , quod duabus tantum
Causis usus sit , eâ quâ quid est , & materiali. ut jam
mirari non sit , si Præcis quidvis affingere sibi per-
misit.

Metaph. 6.

misit, qui veritus non est, in re tam manifesta, id scribere, quod omnes, talium curiosi, scirent esse falsissimum; nimirum, Causam Efficientem Platoni agnitam non fuisse: qui adeo eam agnovit, ut nullam aliam agnovit præter illam. Quare etiam falsum est, quod dicit, Platonem posuisse Causas Materialem & Formalem; nisi hæc exponas eo modo, ut Plato dicatur de quatuor illis Aristotelicis Causarum speciebus non nisi duas usurpasse; quibus verbis id modo falsi inest, quod Efficientem Platoni eripiunt: reliqua vero excusari possunt. non enim inferunt necessario, quod Plato Materiam & Formam Causæ nomine insigniverit, sed duntaxat, quod illa agnovit: quale quid & antea, & in hoc ipso etiam capite, de consimilibus Aristotelis locutionibus monuimus. Si verò istorum verborum hæc mens est, quod Plato istis duobus tantum Causæ nomen tribuerit; illa falsitas, qua Plato accusatur Efficientem non habuisse pro Causa, cumulat nova falsitate, quod idem Materiam & Formam numeraverit inter Causas. hoc enim à veritate alienum esse, inde apparet, quod supra ostendimus Platonem non aliud, quam Efficientem, pro Causa agnoscere.

IX. Haud quidem inficiamur, quin Ideas pro Causa habuerit Plato, non modo ob testimonium Laërtij, qui sic de ijs scribit, *Τὰς ἰδεὰς ὑφίσταται αἰτίας ἑνὸς καὶ ἀρχῆς, τῶ τοιαύτ' εἶν' ἵδ' φύσει συνεστῶτα, ὡς πῶρ' ἔστιν αὐτῶν*, Ideas statuit Causas quasdam & Principia, per quas Composita naturalia sint talia, qualia sunt; sed quia id clarum est ex verbis ipsius Platonis, apud quem in Phædone de Ideis dicturus Socrates, ita præfatur: *Ἐρχομαι ἐπιχειρῶν σοι ἐπιδείξασθαι τὴν αἰτίαν τῆς εἰδός, ὃ πᾶσα ἀγαθὰ καὶ κακά, ἄλλο καλὸν, πλὴν αὐτὸ τὸ καλὸν, ἔστι δὲ ἐν ἄλλο καλὸν εἶναι, ἢ διότι μετέχει ἐκείνου τοῦ καλοῦ. καὶ πάντα δι' ἧς λέγω. τῆ τοιαύτ' εἰς συγχαρῆς; συγχαρῶν ἔφη;* Apparet mihi, si quid aliud est pulcrum, præter ipsum pulcrum, per nihil aliud esse pulcrum, nisi quia illius pulcræ

A a a

partis

menta seu ἀφουδιαύματα assimilamenta, quorum in Ma-
teriam ingressu res generentur, ab ipsis Ideis dicit effingi,
ἵνα δένται ὅτι ἀύται. Quare hoc quidem recte, non ma-
gni alias aris autor, qui libellum περὶ φιλοσόφῃς ἰσορίας,
de philosophica historia dictum scripsit (impudentissime
enim Galeno attribuitur) observavit, ita scribens de Ideis,
ex Platonis sententia, ἰδέα ἐστὶν ἄσχημα καὶ ἀύτη
μὲν ὕπερθε καὶ ἀύτη, ἐκωνίζεσθαι δὲ τὰς ἀμύθετας ἕλας
καὶ αἰτία γινώσκου. Idea est substantia incorporea, quae
ipsa per se subsistens, informi Materia imaginem imprimit,
atq; causae vicem praestat. Neq; tamen propterea tollit pro-
prios cujusq; rei Efficientes, sed ijs Ideas συνεργῶς adju-
trices adiungit, quae opus suum faciant miro quodam &
inenarrabili modo, ἑσπρον τῶν δαυμασῶν καὶ ἀύφρασῶν.

Haud inicias imus quin hoc, quod in omni ge-
neratione quos hos Efficientes concurrere vult, Ideam, &
qui proprie Genitor vocetur, delirij plenum sit, sicuti &
totum hoc de Ideis negotium (de quibus planiora sunt
tot in locis Platonis verba, quam ut credere debeamus
hominibus istis, qui persuadere mundo conantur, non res
per se, sed in mente Divina existentes, cum Idearum no-
mine ubiq; intellexisse) non videmus tamen, cur ipsi mi-
nus hoc licuerit, quam Aristoteli Solem ac caelum omni
generationi interponere: de qua re alias dicitur.

X. Itaque pro Causis quidem habuit Ideas Plato, non
ita tamen, ut sejunxerit ab Efficiente, sed ejus speciem
fecerit. ac proinde Praeceptoris mentem manifeste perver-
tit Aristoteles, quando ipsi imponit, quod Ideas (quas
haud dubie respexit, quum scripsit quod Plato usus sit τῆ
αἰετῆς αἰτίας (Causa qua quid est) fecerit genus Causae ab Ef-
ficiente diversum, ac Formali ipsius Causae respondens; eum
qua nullam certè ipsa cognationem habent. Formis enim
Aristotelicis quodammodo congruunt non ipsa Idea, sed
earum simulacra, quorum in materiam informem receptio-
ne (quomodo & Aristoteles Formas suas materiae informi
imponit) unaquaeque res fiat. Plurimum autem inter ista

interest, sicuti cuius per se apparet, & clarius etiamnum fiet, ascriptis huc Senecæ verbis ex Epist. 58. ubi Platonis de Ideis Idearumque simulacris sententiam diligenter explicat. *Ideæ* (inquit) *vocat, ex quibus omnia, quæ videmus, sunt, & ad quas cuncta formantur. Hæ immortales, inviolabiles, immutabiles sunt. Idea enim est eorum, quæ naturâ sunt, exemplar æternum.* Et adjicit exemplum, quod rem amplius declarat: *Volo imaginem tuam facere, exemplar pictura te habeo, ex quo caput aliquem habitum mens, quem operi suo imponat. ita illa, quæ me docet & instruit facies, à qua petitur imitatio, idea est. talia ergo exemplaria infinita habet natura rerum, hominum, piscium, arborum, ad quæ, quodcumq; ab illa fieri debet, exprimitur.* Hæ igitur sunt Platonis Ideæ: quibus nihil commune esse cum Forma Aristotelica, manifestum est. Magis cum ijs, ut dicebamus, congruunt Idearum imitamenta, ut Plato vocat, qui nullum istis proprium nomen fecit, discipuli ipsius vocaverunt εἶδῆ, cum alioquin εἶδος & ιδέα pro eadem plane re promiscue usurpata sint tum ab ipso (cujus rei ex Parmenide, Phædone, ac Timæo, multa afferri possent exempla) tum ab Aristotele, sicuti passim ex ipsius scriptis apparet, ubi multo sapius εἶδῆ quam ιδέαι appellantur: sicuti contra ιδέας appellat interdum Plato ipsa idearum ἀφομοιωµαίᾳ, ut hisce in Timæo verbis, *Ἀμορφον ὄν ἐκεῖνων ἀπατῶν τῶν ιδεῶν, ὅσας μέλει δεχέσθαι ποθεῖν, In-* forme atq; *expers omnium illarum idearum, quas alicunde accipiturum est.* Platonis tamen placuit, hoc vocum discrimen invehere, ut commodiorem haberent viam ad tradenda magistri sui placita. Quid autem sint illa idearum imitamenta atq; εἶδῆ, sic explicat Seneca, *Pictor cum reddere Virgilium coloribus vellet, ipsum intuebatur: Idea erat Virgily facies, futuri operis exemplar: ex hac quod artifex trahit, & operi suo imposuit, εἶδος est. Quid intersit, quæris? alterum exemplar est, alterum forma ab exemplari sumpta, & operi imposta, alteram artifex imitatur, alteram facit. Habet aliquam faciem statua: hac est Idos, habet aliquam faciem exemplar ipsum, quod intuens opifex, statuam figuravit: hac Idea est.*

Hivam

Etiannum aliam desideras distinctionem? Idos in opere est, Idea extra opus; nec tantum extra opus est, sed ante opus. Quae omnia exacte ad Platonis mentem dicta esse, deprehendet, quisquis Phaedonem, ac Parmenidem, & praecipue Timaeum legerit.

XI. Ex praedictis autem satis patet, quod dicebamus, Aristotelem male Ideas Formae suae assimilasse. Quod si quis dicat, cum, quando dicit Platonem agnovisse *Ἰδῶν καὶ τῶν ἐστὶν αἰσθητῶν*, non Ideas in animo habuisse, sed *Ἰδῶν*, ipsa nimirum Idearum simulacra, quae in materiam imponuntur; neque sic rem expediverit. Namque fatemur quidem, illa *Ἰδῶν* magnam in multis habere cum Forma Aristotelica cognationem, ac propterea licuisse Aristoteli dicere, quod Plato Formam ipsius quodammodo agnovisset: verè tamen dicere non potuit, quod Plato *Ἰδῶν* pro causa habuerit (multo minus, quod illa duntaxat, & Materiam, Causas fecerit) siquidem Plato Idearum imagines, quae Materiae sociantur, nunquam Causas appellavit; ac neque appellare potuit, quippe qui solum Efficientem pro Causa agnoscat: Idos autem (quomodo nunc cum Seneca ac Platonicis hanc dictionem usurpamus) ipsi non est Efficiens, sed Idea Effectus.

XII. Veruntamen siue Ideas, siue *Ἰδῶν* intellexit Aristoteles, quando scripsit Platonem usurpasse *τῆν αἰσθητῶν αἰτίαν*; hoc manifestum est, cum nimis calumniose tractasse praecceptorem, scribendo, quod hac solum & materiali causa usus sit, hoc est, quod aliam Causam non agnovit, ac propterea ne Efficientem quidem; quum tamen clarum sit ex Platonis scriptis (uti supra monstravimus) quod solum Efficientem Causae appellatione donaverit. Unica restat Aristotelem excusandi ratio, si dicatur ita explicanda esse haec ipsius verba, quomodo ea explicare voluisse videtur Tolerus, Comment. ad 2. de Gener. & Corrup. 9. quod nimirum Plato putaverit Causam Formalem esse simul Efficientem illiusmet, cuius est Forma. sed haec explicatio admitti nequaquam potest; tum quia ne hoc quidem verum est, quod

Cap. II.

hic dicitur; tum quia id ex Aristotele elici non potest. Non esse verum, ex ijs liquet, quæ supra diximus; quod nimirum non Idæ respondeant Formæ Aristotelicæ, sed Idearum simulacra, efficiendi autem vim non simulacris, sed ipsis Ideis Plato tribuit, quamobrem vere dici non potest, Formam & Efficientem Platoni idem esse. Præterea hæc expositio manifeste pugnat cum verbis Aristotelis, qui cum in illo primo Metaphysicorum examen instituat, quasnam de quatuor ipsius causis agnoverint vetustiores ipso Philosophi; postquam aliorum historiam absolvit, dixitq; quosdam solam Materiam, quosdam Materiam & Efficientem, nonnullos etiam Finem agnovisse; tandem ad Platonem deveniens, ait, cum sola Materiali & Formali causa usum esse, delibata etiam quodammodo Finali; quibus verbis apertius nihil dici potest, ad asserendum, quod Plato Efficientem Causam non posuerit. Confundit ille quidem, & in illo libro, & in alijs, Exemplaria cum simulacris, atque ad eum modum de ijs loquitur, ac si sensisset Plato, ipsas Ideas esse rerum generatorum Essentiam sive Formam; ut propterea, congruenter isti confusio, potuerit etiam dicere, Causam Efficientem ac Formalem Platoni eandem esse, quum ille Ideas habuerit pro Efficiente; quod & dicit aliquatenus primi Metaphysicæ, sexto: sed pluribus tamen in locis, & quidem ijs, ubi ex professo hanc rem tractat, omnino negat, Ideas esse Efficientes, sed tantum Formam. etenim in ipso capite sexto primi Metaphysicorum, sic scribit: Τα δὲ τῶν ἐν ἐν, καὶ τῶν εἰδῶν, ὅπως μὲν εἰδὲς ἀποδέχασκε, μάλα δὲ οἱ τοὶ εἰδῶν, καὶ τὰ ἐν τοῖς εἰδέσι ὕδεντες, λέγουσιν. ὅτε ὡς ἄλλῃ τοῖς ἀιδούσι τὰ εἰδῶν, καὶ τὰ ἐν τοῖς εἰδέσι, ὅς ὡς ἐντενθεὶν τῆν ἀρχὴν ἢ κινήσεως γινόμενῃν ὑπολαμβάνουσιν, &c. *Quidditatem & Essentiam dilucidare nemo tradidit, y tamen præcipue attingunt, qui ponunt ideas, eaq; qua ad Ideas attinent. Neq; enim existimant sensibilibus Materiam esse Ideas, & que ad Ideas spectant, neq; item, id unde motus profiscitur.* Et postea rursus capitulum septimo, non procul à fine libri: Ὅπως δὲ τῶν εἰδῶν

ἡ ὁμοίως πρὸς τὴν φωνεῖσθαι τὸ αἴτιον, τοῦτο μὲν εἰσάκουσεν
 οὐδὲν ἄλλο λέγομεν πρὸς τὸ αἴτιον, οὐδὲν ἡ ἀρχὴ τῆς μεταβολῆς
 αὐτῆς. τὴν δὲ οὐσίαν οἰόμενοι λέγουσι αὐτῶν, ἐτέρας δὲ οὐσίας εἶναι
 φασί. In totum autem quam sapientia quarat causam eorum
 que manifesta sunt, hoc quidem facere omisimus. nihil enim
 dicimus de causa, unde initium mutationis. putantes autem
 nos essentiam eorum exponere, alias substantias inausimus.
 in quo sane loco non modo expresse negat, Ideas Pla-
 toni pro Efficientibus haberi, sed & renovat ac confir-
 mat calumniam illam, quod Plato nequaquam agnoverit
 Causam Efficientem, quodq; nihil de ea dixerit. quo men-
 dacio impudentius nihil fieri potest, quam adeo pro Cau-
 sa agnoverit Efficientem Plato, ut non aliam agnoverit
 nisi illam (quod jam sapius repetere coacti sumus) &
 plurima dixerit de Efficienti, tum de Universali, ipsius Mun-
 di opifice, ut ex Timæo notum est; tum de particularibus,
 sicuti vel illa, que ex decimo de Legibus allegavimus in
 Sectione quarta, abunde testantur. Quicquid igitur
 & alij dicant, & ipse Aristoteles; nobiscum in eo sen-
 sit Plato, quod solus Efficientis Causæ nomen mereatur,
 quodq; nulli rei hæc appellatio donanda sit, nisi in quantum
 vi aliquid faciendi atq; producendi prædita est. quem Pla-
 tonis, Stoicorum, aliorumq; hac in parte nobiscum faci-
 entium consensum, non est cur vereamur opponere & an-
 teferre autoritati Aristotelis, qui alijs quoq; nulla effici-
 endi vi præditis, aut saltem non eo respectu, Causæ nomen
 communicandum putavit.

XIII. Sed & vulgatus omnium hominum loquendi usus
 idem hoc confirmat, atque soli Efficienti Causæ nomen at-
 que dignitatem tribuit. Quam enim omnes τὸ αἴτιον
 sive Effectum pro Causa correlativo habeant; si quis qua-
 rat, hoc aliquid, cuius rei Effectum sit (quod plane eun-
 dem habet sensum, ac si alijs verbis queratur, que sit Causa
 hujus alicujus; quomodo eodem redit, dicatne, cuius filius
 est hic, an verò, quis est hujus pater) nemo, qui Aristote-
 lis doctrinæ non imbutus sit, materiam, nec aliud quid
 afferet,

Cap. II.

a Lib. de Ortu
& Interitu
prope finem.
b 2. Phys. 7. q.
1. art. 1.

afferet, sed Efficientem. ut si quis quærat, cujus effectum sit ensis vel scannum, non de ligno aut ferro, sed de fabro (faber autem est Efficiens) respondentes audies. dicere autem quod ensis sit effectum fabri; idem est ac si dicas (sicuti jam nunc agebamus) Fabrum esse Causam ensis: quum istæ duæ propositiones æquipolleant, eundemq; plane sensum in se contineant. Clarum hoc est, nec ipsi possunt diffiteri Peripatetici; de quibus Zabarella, *a* Efficiens ait absolute effectus Causam dici; & Conimbricenses, *b* Quando causa spectatur ut ordinem habens ad Effectum, solam Agentem Causam complecti. Quod verò ijdem, ad solvendam hanc objectionem, respondent, *nimis pressam esse hanc usurpationem, quâ Causa spectatur uti ordinem habens ad effectum*, frigidum est, neq; aliter accipiendum, quam si dicerent, displicere sibi hanc loquendi consuetudinem, utpote cum suæ scholæ institutis parum convenientem. quæ responsio nullum pondus habet contra eam argumentandi Formam, quâ nos hic utimur, quamq; in ipsa apud omnes recepta loquendi consuetudine fundamus. Jam sicuti minime nefas est in Philosophia à vulgato loquendi usu discedere, quoties id res exigit; ita non videmus, quare id faciendum sit, quando neq; evidens aliqua ratio urget (qualem hic ab Aristotelicis vix ullam posse afferri putamus, quæ præceptorem eorum permoverit, ut hanc innovationem introduceret) & insignes Philosophi vulgatæ illi sermonis consuetudini subscribunt: quod illustrissimos ante ac post Aristotelem Philosophos hic facere, monstravimus. Et has quidem rationes habuimus, quare soli Efficienti, contra quàm Aristoteles, Causæ nomen proprium faceremus, neq; ulli rei id impertiremur, nisi quatenus ad Efficientem reduci potest, ac quædam Efficientis species constitui. Atq; hinc porro apparet, quod in hujus sectionis initio diximus, quamobrem generali de Principijs tractationi Causarum tractationem (id quod Aristoteles fecit) non permisceamus. Et hinc quidem primas liber finem nobis habeto.

F I N I S.

EMENDANDA.

Per Operarum incuriam aliquam multa errata irrepperunt ;
 quorum pleraq; etiam si talia sunt, ut quivis attentus Le-
 ctor ea nullo negotio per se emendare valeat, omnia tamen
 hic representanda atq; corrigenda censuimus.

Prior numerus paginam ; alter lineam sive versum ; duo puncta
 in principio vel fine, vocem decurtatam ; A. addenda ;
 D. delenda denotat.

2, 25, possi. l. possu] 5, 6, incip. l. incep] 7, 15, riu. l. rivu] 9, 15, ..co-
 rum, l. carum] 10, 33, ir. l. ir] 12, 35, diec. l. dice] 13, 6, ..verint, l. ve-
 runt] 19, 33, sint, l. sunt] 19, 36, l. a] 20, 18, sint, l. sunt] 28, 27, ..di-
 tur, l. detur] 32, 12, ..ontem, l. onem] 32, 27, ..l. 7] 34, 21, ipse. l. ipse]
 43, 26, sint, l. sunt] 47, 32, ..mas, l. mis] 48, 23, ..gantur, l. quantur] 61, 26,
 appella. l. applica] 73, 27, equē, l. aequē] 79, 23, ullam, l. nullam] 79, 29,
 ponten. l. poten] 49, 31, ..patus, l. patas] 80, 28, ..cipo, l. cipio] 85, 33, ..on,
 l. no] 98, 13, & l. aut] 99, 21, ..vent, l. vant] 99, 34, ..mms, l. mus]
 101, 14, ipse. l. ipse] 104, 23, ut fit, l. fit ut] 106, 3, ..mns, l. mus] 106, 20,
 ..nus, l. nius] 107, 30, ..inm, l. ium] 108, 17, ..ria, l. ria] 112, 10, ..nemus, l.
 nens] 136, 24, ..l. 7] 137, 24, ..cei, l. cie] 143, 8, nu. l. un] 144, ult. re-
 quiritur, l. relinquitur] 148, 19, illum, l. ullum] 164, 5, velet, l. velut] 165,
 17, ..dunt, l. dant] 186, 6, ..quis, l. que] 168, 10, ..tim, l. tum] 177, 22, A. que
 ante formas] 182, 6, A. certum ante fit] 193, 34, ..cratem, l. crati] 199, 22,
 plz. l. prā] 204, 17, subjecto, l. subito] 207, 17, ..stere, l.
 sistere] 213, 26, ..reus, l. remus] 216, 15, ..one, l. onis] 11, ..cipis, l.
 cipijs] 14, D. alterum &] 15, seps, l. sape] 28, A. illo post sub] 35, xii, l. xia]
 217, 9, sun. l. syn] 233, 13, ..bitatem, l. bilitatem] 240, 30, statim, l.
 statui] 241, 14, ..lare, l. lari] 244, ult. is, l. is] 246, 7, D. per a quam] 247, 17
 ..nant, l. nat] 248, 33, ..l. 5] 250, 3, sic, l. si] 252, 7, à Suar. l. et Suar.] 30
 D. secundum hic] 254, 22, que, l. qui] 25, ..rata, l. rati] 257, 6, D. non]
 260, 18, tavis, l. tativis] 21, D. & magis etiam quam præcedentem] 23, dis-
 simul. l. dissimil] 261, 8, Suut, l. Sunt] 264, 7, diversi generum. jungantur
 ista in unum] 265, 32, ..perera, l. preera] 266, 36, Met. l. Mat] 270, 14, hujus
 l. istius] 273, 22, asserit, l. dicit] 274, 20, D. sed] 283, ult. insta, l. justa] 285, 13,
 divivi. l. divi] 33, fiant, l. fiunt] 286, 13, quoc; l. etiam] 287, 23, è sex, l. ex]
 299, 35, intensi ..l. intenti] 302, 2, huic, l. huc] 303, 5, ..dem, l. dam]
 304, 3, ipse, l. ipso] 306, 13, calor, l. color] 311, 11, A. compositivis post
 principijs] 313, 14, a. sex, A. quinq; vel] 320, 1, Pho. l. Phi] 324, 29, ..rer,
 l. ter] 330, 26, ..mena, l. menta] 337, 28, ab. l. ob] 342, 10, ..l. 7] 353, 23,
 ..verit, l. verint] 354, 2, So. l. Sto] 356, 4, Oim, l. Oim] 357, 6, Causa, l. Causas
 360, 19, ..dillet, l. sisset]

B b b

EMEN

EMENDANDA IN DISTINCTIONIBUS,
 aliq; extra ipsas Textus voces.

173, in summo, A. CAP. I.] 249, in summo, itemq; 252, 253, 256, 257, 259, pro SECT. II. I. SECT. I.) 210, in marg. A. & ante corr] 229, in summo pro 226, l. 229] Parenthesicos nota addatur, 348, 3, post faciat eadem tollatur 258, 15, p. mens: & 16, a. sicuti. COLON addatur: 302, 35, a. tale) 357, 5, post causam) Mutetur in comma: 280, 21, p. ...rella] 283, 9, a. sed] 358, 17, p. causa] SEMICOLON mutetur in Colon: 23, 10, p. possit] 263, 22, a. Sed] COMMA mutetur in colon: 33, 22, a. Imo) 135, 3, & 151, 1, a. Nam) in semicolon: 40, 34, p. primam] 155, 25, p. ...cular) in hypocolon: 75, 22, p. Fonseca] COMMA ADDATUR: 26, 6, p. ipsos) 78, 19, p. Veritas) 96, 32, p. deleri (auferendo id quod est ante ipsum) 100, 14, a. est) 151, 4, p. testimonijs) 176, 10, a. imo) 243, 27, p. sitatum) 252, ult. a. ubi) 258, 3, 1, p. res) 262, 14, p. celestia) 30, p. dicuntur) 263, 10, p. ratio) 273, 22, a. allcrens) 276, 15, p. Forma) 283, 20, a. ubi) 314, penult. a. sed] COMMA DELEATUR: 40, 28, a. varietas) 52, 6, a. generatio) 58, 15, a. ad) 63, 4, p. forma) 130, 34, p. effecerit) 182, 9, a. docuerit) 257, 26, p. eos) 262, 31, a. ergo) 32, p. ortus) 287, 5, p. partibus) 325, penult. a. eo.

Et alia, præter hæc, circa distinctiones errata sæpius occurrunt, sed minoris momenti, quæ propterea hic omittenda, ac lectoris correctioni relinquenda duximus: uti & ea, quæ passim in vocum Græcarum aspirationes atq; accentus peccata sunt, dum vel omittuntur, vel superflue adduntur, vel transponuntur, vel unum genus pro alio adhibetur: quæ omnia sicut sensui nullum damnum adferunt, ita à quovis lingua Græcæ vel leviter perito facillime emendari possunt.

LECTORI BENEVOLO.

Nequem turbent contrariæ expositiones axiomatis Aristotelici (Principia semper manere oportet) à nobis allata pag. 201. p. & 335. m. sciat, priore loco nos isti axiomati aptavisse eam expositionem, quæ ipsis verbis per se consideratis maxime quadrare, atq; ex omnibus minimum absurditatis aut falsitatis continere videbatur. Posteriore autem loco eum ipsi sensum tribuimus, quem collatio diversorum minimeq; dubiorum locorum postea nos docuerat ab ipso Aristotele ipsi attributum fuisse: quum alioquin id, quod verbis istis sic intellectis dicitur, sit falsissimum (uti ibi monstratur) ob quam causam Alexandri expositionem (quam nunc apparet cæteris omnibus præferendam ac veram esse, si ipsius Aristotelis mens spectetur) tunc rejiciebamus. Itaq; quæ ibi dicta sunt, innixa expositioni isti meliori quidè, sed à mente Aristotelis alienæ, pro non dictis habentor: & à nobis ipsis fuissent deleta, nisi serius hoc animadvertissemus.

Priores

Priores infra Caput ; posteriores, paragraphos indicant. Numerus Romanus, in medio positus, Sectionis index est. Cifra solitaria, vel quibus p. praemittitur, paginas libri denotant. Post ciferas p. principium : m. medium ; f. finem paragraphi aut pagina, prout alter utrius notis apponuntur, designant : ast t. declarat toto paragrapho, tota-ve pagina, rem eam, de qua agitur, pertractari. Asteriscus praefixus denotat dogmata nostra, hoc primo libro obiter tantum & per occasionem delibata, sed sequentibus libris, suo quodq; loco, plenam probationem acceptura.

ACCIDENS. ACCIDENTIA.

Accidentia alia, vera entia per se : alia, non nisi modi substantiarum, 66. f. Accidentibus nonnullis sui modi essentialibus, 305. f. Accidentia sunt non entia Aristoteli, 169. p. Accidentia neq; fieri neq; interire, sed Composito conferri & cointerire, falsum Aristotelis dogma, confutatur, 1. III. 3. & §. 56. ac 57. Accidentia alia simplicia, alia composita, 2. II. 2. Scaligeri opinio, Accidentia omnia componentis ex Esse & Essentiali, 2. II. 26. everitur, §. 27. Accidentium Principia neglecta ab Aristotele & Priscis, 326. Accidentium compositorum duo genera, 264. p. Accidentia quae habeant partes quantitativas, quae non, 280. p. Accidentium compositorum partes sunt Essentiales, 300. p.

Accidentium artissimus nexus cum subiecto, 66. f. Accidentia non ununtur, nisi unione subiecti, 300. f. Suarezij contraria opinio, [Unum Accidens posse esse alterius subiectum] examinatur, 2. II. 25. Subiectum non esse Materiam Accidentium, contra eundem Suar. 2. II. 28. Ex Accidentibus & Subiecto fit Substantia vere & essentialiter una, 66. f. Ex Accidentibus separabilibus & Subiecto posse fieri unam Essentialiam per se, contra Fonsecaam monstratur, 1. III. 21.

* Accidentium ope diversissimae Substantiae constituuntur ex eadem quoq; Materia, 48. * Accidentibus duntaxat inter se Substantiae differunt, ac novorum Accidentium introductione generatio substantiarum peragitur, 53. Accidentaliter, seu per Acciden-

tia, & Essentialiter differre, non repugant, 48. Accidentia ad Compositorum Essentialiam pertinere, vel ipsis Peripateticis velint non sint fatendum est, 67. & 75. f. Ex Elementis, & Accidentibus seu Qualitatibus, omnia fabricabant Stoici, 193. p. Ex Accidentibus tantum & Materia non posse confieri Composita, argumenta Peripateticorum, 1. III. 19. diluuntur, §. seqq.

Unde fiat, ut talia atq; talia Accidentia in quaque Specie reperiantur, 1. III. 20. p. Unde fiat, ut alia Accidentia sint separabilia, alia secus, 91.

Accidentium Operatio, vide Operatio 2 & Qualitas. *Natura, vita, virtus, forma, ratio, sunt, to. quo.*

Per ACCIDENS.

* Quae sunt per Accidens, non minus vere sunt, quam quae sunt primario, 280. f. Res potest aliquid pati per se, & tamen certo respectu dici quod id patiatur per Accidens, 131. m. Frivolum Peripateticorum dictum, Formas, quanquam partes habent, non esse tamen quantitas nisi per Accidens, excutitur, 128. m. & 129. Eorundem dictum de formarum divisione per Accidens, excutitur ; monstraturq; nullam rem posse pati id, quod non sit nata pati per se, 130. 131. Formam generari per Accidens, Thomae dictum, non placet Suarezio, 176. f. 177. p. Compositum potius dicendum interire per Accidens, quam Formam ; contra quam Aristotelici dicunt, 186. m. 187. p. Haudquaquam dicendum fieri per Accidens, quae necessaria consequentia sunt, 187. m.

Bbb 2

ACTIO

ACTIO. AGENS. AGERE.

* Actio non est nisi accidentalis ac temporarius modus Agentis, 279. p. Actionum nomina pro ipso Agente usurpare solet Plato, 349. m. Actio non est Scopus, 222. f. Agentium repassio, vi. Repassio. Actiones indiffusa, 85. p.

Ob Actionum defectum partes cadaveris Aristoteli non idem, quod erant manente vita, nisi æquivoce, 101. p. refellitur, *ibid.* f. initio, §. 32.

Agentium Naturalium vis omnem Artificum industriam longe superat, 105. f. quomodo Agentia naturalia, cum sint cognitionis expertia, agant tamen propter Finem, I. V. 5. & seqq.

Ad Agendum, aliquid ab altero fieri tribus modis: & in quo Agentis Primarij ac Instrumentarij ratio consistat, 58. f.

Plura, quæ huc referri possunt, vi. in Operatio, & in Qualitas.

ACTUS.

Actus Existentiæ, 119. f. Quod ipsum Actu non est, non potest efficere ut alterum Actu existat, 117. m. vide plura in Potentia.

ÆQUANIMITATIS non est, sed stoliditatis, velle ea nescire, quæ se noscenda ultro ingerunt, 114. p.

ÆQUIVOCA fortuita, 258. m.

ÆTERNITAS.

Mundi ^{in nouitate} Æternitas ab Aristotele primum in Philosophiam inuenta, 314. f. Æterna facit Principia Aristoteles, ortus interitusque expertia, 2. IV, 2. cuius dogmatis falsitas ostenditur *ibid.* & §. seq. Platoni quoque omne Efficiens æternum, 2. IV, 4. qui error coarguitur, §. 5. & seqq.

ALBERTI dictum, Formam omnem esse intelligibilem, & principium intelligendi, excutitur, 47.

ALEXANDRI Aphrod. peculiaris opinio de Formis, 1. III, 84.

ALIENA dogmata pro suis usurpare, atque ita doctrinæ suæ monstruosam confusionem ac falsitatem inducere, Aristoteli solenne, 2. III, 4. 5. & pag. 59, ac 75, 330. m. 337. f.

338. p.

ALIMENTA. vid. CIBUS.

ALLIARIA enata è semine Apij, 138. f. ALTERATIO.

Alterationem omnem fieri per poros, ridicula opinio, & ab Aristotele quoque damnata, Scaligero tamen hæsit, 283. p. ab Alterationibus petitur pro forma argumentum, refellitur, 1. III, 28.

AMBIGUITAS. AMPHIBOLOGIA.

Ambiguitatibus ludere in Philosophia, ineptum, 243. f. Ambiguitate vocum abusus Aristoteles ad necitenda sophismata, 1. V, 5. f. & 6. p. & pag. 246. f.

AMOREM movet species, non ipsum obiectum, 233. f.

AMYGDALINA pruna, 133. f. Amygdalo-perfica, 134. p.

ANALOGIA inter Principium vulgare & philosophicum, 258. f. 259. p.

ANAXAGORÆ ^{in expertis} 331. p.

ANGELI.

* Angeli sunt corpora ^{natura} composita è Materia & Natura, 2. I, 1. & p. 262. m. etiam Peripaterici in Angelis compositionem agnoscunt, sed longe diversam, minimeque physicam, 304. f. * Angelos movere Orbis figmentum, 105. p.

ANIMA.

Animarum plurimæ proprietates multum diversæ ab ijs, quas Formis suis ascribunt Peripaterici: quare perperam Formarum ^{natura} non in ijs imponitur, atque ad reliquas quoque Formas probandas adhibentur, 96.

Animæ consideratio Aristoteli ad Naturalem Philosophum pertinet, 195. p.

* Animæ brutorum & stirpium, & existunt antequam in corpora sua ingrediantur, & manent postquam ex ijs excefferunt (sed non sub ratione animarum) 198. p. * Animæ amissis facultatibus desinunt esse Animæ, 92. p. * Anima quæcunq; non Rationalis desinit esse Anima, simulatq; corpore excidit, omnibusq; facultatibus suis exiit, 103. p. 143. p. * Animarum plerarumque partes, simulac à Toto divise sunt, redeunt ad naturam simplicis Elementi, 285. f.

Animæ

* Anima subsistere non valent, si nimium carpantur, 299, p.

Animæ nonnullorum viventium compositæ, diversis Animis in idem conflatæ, 124, f. 125. Animæ Animalium, ex heterogeneis parentibus procreatorum, manifeste compositæ, atq; ab utroq; parente aliquid habentes, 134, m. Anima cuique, præter Mentem, heterogeneas partes assignant Peripatetici nonnulli, 135. * Anima omnes perfectiores sunt Composita Dissimilavia, 286, p. * Anima nonnullarum stirpium & insectorum constant è partibus quantitati- vis, non modò inter se, sed & Toti simili- bus, quod contra se habet in majori Ani- marum parte, 285, f.

Anima humana, vid. Mens. * Duæ dis- tinctæ in homine Anima, 87, m. 95, p. 290, p. 297, p. In homine animas tres, realiter distinctas, statuerunt Peripatetici nonnulli, 115, m. Animæ Immortalitas, vi. Immorta- litas. Animas nostras extrinsecus advenire, alicubi docet Aristoteles, 195, m.

* Anima nequaquam tota in toto, 272, m.

* Anima corporibus ita continentur, ut ipsi includantur, 26 & 300, m. * Anima corpus sibi fabricatur, 220, f. 346, f. Anima sub- stantia Facultatibus suis non cooperatur, neque eas ciet ad agendum, 1, III. 26. Ani- mam esse Animalis Formam, Finem, & Ef- ficiens; Aristotelis dictum; examinatur, 1, V. 4.

Animarum Materia Platonica, 347, f. Ani- mas esse corpore priores, Platonis opinio, 344, m. 345. argumenta, quibus id probare nititur, coarguuntur, 345, f. 346. Sola Ani- ma, Efficiens Platonis: eaq; omnes aeternæ, 1, IV. 4. Omnes Anima Platonis immorta- les, ac inter se similes, 343, m. Anima Mundi Platonica, nulla, 198, m.

ANIMAL

* Animalia, uti & alia Animata, compo- sita ex Entibus completis: neque tantum ipsa tota, sed & corpora ipsorum, 66, m. Ani- malis partes essentialis, Anima & Corpus, 282, p. Animalium heterogeneorum gene-

ratio, 134, m. Animalium cibus, 23.

* ANIMI impulsio ab Objecto, vel Ob- jecti specie, metaphorica duntaxat; quæ Animus seipsum liberè ac sponte movet, 236, p.

ANNIHILATIO, vide INTERITUS.

ANTILOGIA, v. CONTRADICTIO.

APPI è semine enata Alliaria, 138, f.

* ad APPETENDUM movemur non à re ipsa, sed à specie rei, 233, f. * motus ille est duntaxat metaphoricus, 236, p.

APPLICATIO

Applicatio, tertius eorum modorum, qui- bus unum agens ab altero cietur ad agen- dum, 59, m. duo diversi ejus modi, 61, f. Ap- plicatio Animæ ad facultates suas inter ope- randum, nulla intelligi potest, nec propria, nec metaphorica, 1, III. 26.

APPETITIO Materiae secundæ frustra ponitur à Peripateticis, si Elementa non manent in Mixto, 1, II. 6.

ARBORUM variae permutationes, 139, p. plura vi in Stirpes.

ARISTOTELES

Aristotelis pleraq; dogmata à deo porten- tosa, ut ipsa illa monstra, in quæ sententiæ Præcorum passim deformat, aut æquent aut antegrediantur, 194 p. 210, f. Ex Aristotelis erroribus, præter eos quos ipsa instituti- ne- cessitate passim producimus, & quos Ramus aliq; ante nos exagitaverunt, ingens volu- men conficere possemus, 194, p. Aristotelis non minus vera quam ingenua confessio, yespertillioni se suoq; comparantis, 103, f. 104, p. Primus in Philosophiam invexit fal- sum ac stultum dogma, de Mundi aeternita- te, 314, f.

Aristoteli non insolens, deo sula loqui, 25 1, f. sua de Formis placita ipse alicubi evertit, easque extrinsecus advenire vult, 1, III. 70. magna levitate Privationem invehit pro Principio, quam ipse fateatur non esse ad- generationes necessariam, 1, IV. 9, magnâ inconstantia sibi ipsi contraria dicit uno eodemq; in loco, 278, f. aliud inconstantie ac antilogiarum exemplum, 328, f. Scripta

Ejus innumeris antilogijs scatent, 253, f.

Mira turbandi atq; diversissimas res in idem confundendi libido, 327, f. 350, f. confusa tractatio de Principijs & Causis, 1, I, 3, & seqq. Variandi sermonis curam majorem gessit, quam accurate rerum traditionis, 1, I, 6, f. & 323, p. Confuse admodum ac perversè passim, ubi de Forma agit substantiali, delabitur in mentionem Formæ accidentalis, 1, III, 2. passim adhibet exempla, quæ rem multo magis obscurant quam illustrant, 225 f. sæpe, loco docendi, sophismata & inanes captiunculas necit, 1, V, 5, 6. & 246, f. solenne ipsi, ita fluctuare, acsi nescierit quid ac quomodo probandum haberet, thesibus cum probationibus, ac probationes cum thesibus confundere, 172, p. libri ejus physici & metaphysici scatent non falsis modo, sed amethodis prorsus atq; pugnantibus sermonibus, 254. Inconditissima eius fluctuatione vehementissimè offensus summus iphus Admirator Scaliger, qui acerrime eam castigat multis in locis, 255.

Gloriatur Aristoteles Formam à se introductam in philosophiam, & tamen ne unum quidem pro ea argumentum attulit, 1, III, 1, 2, 6. similitudines tantum afferens pro omni argumento ad probandam Formam, eas ipsas adhibet dissimillimas, & ex ijs tamen præcipua sua de Forma axiomata excudit, §. 3, 57, 58. mira ejus in hoc negotio verigo, §. 58. pro Materia prima nullum unquam argumentum produxit, 1, II, 3. Ridiculum exemplum, ferram non posse fieri è ligno aut lana, p. 21, m. Mirificum ejus dictum, Formam, Finem, & Efficiens, idem esse in naturalibus: vanitatis coarguitur, 1, V, 4.

Tractatio ejus de Causis, secundo physicorum instituta, valde manca ac mutila, 1, V, 3, 10, 12. Enumeratio significationum vocis *Principium*, facta 5. Metaphi primo, valde misera & confusa, 2, I, 5. In tractatione de Partibus & Toto, admodum confuse & sine delectu congerit illa, è quibus nemo fiat doctor, 266, p. tractatio ejus de Mutilo, plane Philosopho indigna, 295, t. quæstio

valde otiosa, de Unitate partium Definitionis, 1, III, 11.

Aristoteli familiare, aliena dogmata, propria philosophiæ haudquaquam congrua usurpare pro suis, ijsq; sermonem accomodare, & demonstrationes superstruere, 1, III, 4, 5, 59. & p. 330, m. ac 1, V, 9, p. ita conditionem Æternitatis, à Veteribus attributam Principijs primis, per summam imprudentiam, ad Principia sua interna transtulit, 337, f. 338, p.

Veterum axioma, *Ex nihilo nihil fieri*, ac, *substantias non generari*, maligne in alienum sensum detorquet, 1, II, 1. & 1, III, 47. itemq; aliud, *Agentia naturalia agere necessario*, 1, V, 9. calumnia in Veteres, quòd Principium Materiale tantum posuerint, non Effectivum, 2, III, 2. manifestissima calumnia in Platonem præceptorem, quòd sola Materiali ac Formali Causa usus sit, 2, V, 8, 12. sæpe quæsit, quomodo à Priscis dissentiret, etiam ubi planè eorum sequebatur opinionem, ideoq; eorum sententias dedita operâ in omnia alia distorsit, 320, f. suctum ipsi, Priscis mera opinionum monstra affingere, & tamen alijs in locis ea prodere, unde calumnia falsitas liquido dilateat: quod insigni in Parmenide exemplo docetur, 2, III, 5.

Aristoteles multa mala multis bonis pensavit, & non prava tantum ac damnosa scripta, sed & egregia ac fructuosa nobis reliquit: ideoq; moderatio in ipso reprehendendo servanda, 257, m.

ARISTOTELICI.

Aristotelici nimium creduli præcepti suo, 1, III, 59. Aristotelicis in more, dicta at decreta præceptoris non examinare, sed pro oraculis venerari, 174, f. Dum Aristotelis omnia dicta propugnare volunt, ad plurima summe absurda comminiscenda adiguntur, 202, f. 210, f. 211, p. 337, p. passim nihil pensi habent, quam fatuum sit aut vecors quod dicunt, dum Aristotelem habeant autorem, ejusq; propugnandi aliquam viam incant, 164, f. 165, p. 187, f. 188, p. Aristotelicis certum, hypotheses suas defendere, in quæcunq; tandem

tandem absurda derripiantur; unde saepe mirificas admodum solutiones comminisci coguntur, 232, f. 233, p. saepe mera monstra proferunt, 235, p. solenne ipsis, ut quidvis sibi dicere permittant, 159, m. 169, p. præconceptarum opinionum amore adeo seiplos excæcant, ut videre non possint res cuius etiam idiotæ apertissimas, 161, f. Non raro, ad tuendas deliras quaedam namias, in ipsorum aut Aristotelis cerebro natas, sustinent ea asserere, in quibus certissimo sensuum indicio falsi revincuntur, 103, m. suetum ipsis, contradictionibus involvi, 1, III, 17, f. Mirabilis ipsorum audacia in difficultatibus solvendis, & in quidvis fingendo, 60, m. Familiariter in probationibus suis circulum committunt: quod alicubi ingenue fatetur Suarez, 99, p. omnes loquendi leges quandoque pervertunt, 151, m. enormia opinionum portenta, ex Aristotelis hypothesebus fluentia, tantum abest ut ipsos de ijs repudiandis cogitare faciant, ut ipsa quoque pro verissimis axiomatis amplectantur, 254, f. Perpetuum ipsorum fatum, ut dum Præceptorem ab antilogijs vindicare satagunt, in maximas incidant absurditates, 253, f.

Aristotelicorum mirifica ac contrariæ excusationes, in defendenda Aristotelis confusa de Principijs ac Causis tractatione, 1, I, 4. Aristotelicorum plurimæ maximæque contradictiones super Materia prima, 1, II, 10. Absurde Formam probant per Materiam primam, quum hanc non posse probari nisi per Formam, ipsi concedant, 1, III, 7. sibi ipsis contradicunt, dum Formam probant per Operationes, & tamen Operationem omnem Qualitatibus ascribunt, 1, III, 13. Aristotelicorum pro Formâ argumentorum infirmitatem ingenue fatetur Pererius, 107, m. Aristotelici, dum Formas suas tueri satagunt, in plurimas maximas, & plerasque admodum monstrosas, difficultates & contradictiones se induere coguntur, 1, III, 35. & inde ad finem Sectionis. Ineptissimus Aristotelicorum conatus, ad distorquendum illud Magistri sui dictum, ubi ait Causam

& Principium reciproce dici, 2, I, 6.

Aristotelicæ Philosophiæ præcipua capita quare tam prolixè impugnaverimus, 237.

AR S.

Artes materiales pleræque in eo consistunt, ut subiectum suum certo modo conforment, 299, f. Artes agere duntaxat in extremitatibus, dictum Themistij, 1, III, 5.

Artificum omnem industriam vis Agentium Naturalium longe superat, 105, f.

AR S.

Duo admodum diversi hujus vocis significatus temere miscentur à nonnullis, 243, f. altera hujus vocis significatio nequaquam ita late patet, ac Hebraicæ *Reschib*, 2, I, 3.

ASCLEPIADES Medicus, secutus pecuinam Epicuri sententiam, Agentium Naturalium opera esse fortuita, 1, V, 7.

ATTENTIOR Operatio, vid. OPERATIO.

AVERROI pessima quæque in Aristotele maxime placuerunt, 222, p.

AVICENNA Formas ab Angelo quodam creari voluit, 145, p.

AUTORITAS nullius hominis in philosophia valere debet, nisi in quantum argumentis suffulta est, 192, f.

B.

BASSONIS, animosus Aristotelis adversarius, 23, & 237, f.

Id *Bilivis* quid Platonis, 356, 357.

Verbi *Bulivis* ambiguitate sophisticæ abusus Aristoteles, 1, V, 6.

È BRASSICÆ veteris semine Rapa fieri, atque contra, 138, f.

Butyrum lacti inest in potentia, 120.

C.

CADAVER.

Cadaveris forma: delirum Peripateticorum commentum, 98, m. In Cadavere partes omnes eandem servant naturam, quam habebant animâ præsentè, 1, III, 30, f. Contraria Aristotelis ac Aristotelicorum opinio, Partes cadaveris non esse id quod erant prius, nisi æquivoce, §. 31. refellitur, §. 32.

In-synonymè
Causa.

CA.

CALOR nulli Elemento naturaliter competit, 89, m. de Calcificatione, prava Suetiani & Scaligeri opinio, 282. f. 283. p.
De **CALVIS**, mirum Aristotelis dictum, 293, f.

CALUMNIA Peripateticorum in Galenum, tanquam Aristotelis obrestatorem, retunditur, 193, m. Calumnie Aristotelis in Veteres, vid. Aristoteles.

CAPRIFICUS, vid. **FICUS**.

CARDANI peculiaris ac delira opinio de Formis, 183, m.

CARO ex quantitativis partibus constat, 298, p.

CASEUS lacti inest in potentia, 120.

CASUM & Fortunam à Naturæ operibus relegantur Physici prisca, 227, m. 315, f.

CAULORAPUM, 134, p.

C A U S A.

Causæ in potentia Effectus actu esse non potest, 117. Causa per se, & secundum quid, 24, m. Causæ nomen soli Efficienti damus, quod fecerunt etiam Prisci, Platoq; ac Stoici, 2, V. 1, 2, 3, 6. id etiam in vulgari loquendi usu observari, §. 13.

Causa Aristoteli latius patet quam Principium, 1, I. 3. & 1, V. 1. pag. 216, f. (frustra id negat Piccolomineus, 1, I. 6.) interdum tamen Causa & Principium ipsæ sunt æquipollentia, 11, m. & 216, m. & 244, m. 253, p. A Causis potius quam à Principijs physicam ordiri debuit Aristoteles, 1, I. 3. Aristotelis scopus in tractatione de Principijs ac Causis, in 2, physicorum, 2, V. 2. Causas nimis perfunctorie tractavit Aristoteles, 2, V. 3.

Causarum 5. species Galeno, 192, m.

De Causis, Platonis doctrina, fuse explicatur Capituli secundi Sectione quinta; cuius disputationis summa ex istius Sectionis brevitate peratur.

CERASA lauræa, 133, f.

CRIBUS Animalium; 27. cur aliud animal alio cibo gaudeat & alatur, Galeni doctrina, 190, f. 191, p.

COELUM.

* Cælum ac Cœlestia, composita è Materia & Natura, 262, m. Cælum Aristotelis non est, ut Averroi, compositionis expert, 1, I. 4. Cœtus; quale Compositi genus, 2, II. 23. *κοίτης & ἀμφοτέρω* quid Græcis, 294, l.

COLOR.

* In Coloris origine, essentia, & proximo subiecto, plane cœcutiunt Peripatetici ac Galenici, 306, p. Coloris deperditio in panno, 281, p.

COMMUNITA, vid. **Universalia**.

COMPARATIO Scaligeriana valde imbecillata, 154, m. 155, t. vid. **Similitudo**.

Entia COMPLETA.

E pluribus Entibus Completis potest res simpliciter una consisti, 1, III. 18. & Substantia, & accidentia, rite appellantur Entia Completa, tuamli nunquam seorsim consistant, 76, m.

COMPOSITIO. COMPOSITUM.

Compositi Esse pendet à Partibus, non contra, 179, f. 180, p. Compositum reipsum non est aliquid extra partes componentes, 286, m. Compositum nihil est aliud, quam partium componentium unio, seu ipsarum partes unitæ, 261, m. Compositum est concursus suorum Elementorum, seu ex ipsorum concursu constat, 263, f. Omne Compositum est aliquid diversum à partibus Componentibus per se consideratis, & tertium quid, ex ipsarum Unione consurgens, 279, p.

Compositio è partibus integrantibus seu quantitativis, non obstat quominus Torum possit esse Simplex, 261, f. Compositivum Principiū Geminū, Materia, & Natura, 262.

Composita artificialia, & fortuita, 2, II. 23. Solum Compositum fieri & interire, falsum Aristotelis axioma, 1, III. 3. 55. 59. 66. Composita potius consieri Partibus, & coninterire, quam contra, §. 61. & 66.

Composita inter se differunt diversitate tam Materie quam Accidentium, 43, f. vide **Differentia**. Compositorum Unitas non pendet à Forma, ut Peripatetici volunt, 1, III. 11. Composita non indigent Formæ vinculo

culo

eulo, quo Elementa in pace contineantur, p. 30, m. & 51, p. Compositum verè unum potest è pluribus Entibus completis, sive è Materia & Accidentibus constitui, 1, III, 18. Compositioni Substantiarum è Materia & Accidentibus tantum, non repugnat divisio Entium in Substantiam & Accidentem, 1, III, 22. Compositio hominis, & reliquorum Viventium, ex anima & Corpore, nihil juvat Formas, 1, III, 29. & §. 33. plurimum Substantiarum connexionis ad unam rem constituendam, alij & veriores modi, quam quos Peripatus sibi somniat, 105, m. Compositio substantialis in corporibus Inanimatis, unica duntaxat: in Viventibus, gemina, 106, f. & 107, p.

Composita Accidentalia, 175, f.

Compositorum partes Essentiales varijs modis uniuntur, 300, m. Composita Essentia quædam sustinent partium nonnullarum jacturam, quædam verò minime, 291.

De Compositis, opinio Empedoclis, pag. 39. Compositi partes omnes esse in potentia, quamdiu Compositum constituunt, Aristotelis dictum, 120.

* Substantiæ omnes, præter solum Deum, physice compositæ, ne angelis quidem & Mentibus exceptis, 1, I, 1. & 262, m. Compositionem è Materia & Forma in cælo agnovit Aristoteles, contra quam Averroes, 1, I, 4.

Suarezij dictum [Quod in omni Compositione inveniatur aliquid Materiale, & aliquid Formale] expenditur, 2, II, 8. de eodem nonnulla repetuntur, 307, p. Scaligeriana Accidentium Compositio ex Esse & Essentia, 2, II, 26. fictitia est, §. 27.

CONCAUSÆ Platonis, 2, V, 34.

CONCENTUS nequit mutuari, 296, p.

CONCURSUS Partium seu Elementorum, est ipsum Totum seu Compositum, 263, f. 264, p.

CONFIERI.

Confieri aliquid, & proprie fieri, non repugnant, ut Aristotelici sibi persuadent, 1, III, 60. Compositum potius confieri Parti-

bus, quam Partes Composito, 1, III, 61.

CONFORMANS.

Partes Conformantes, earumq; ab Essentialibus discrimen, 2, II, 14. Conformationis vocabulum late sumitur in hac tractatione, 287, f. Corporis Conformatio à partium similarium conformatione pendet, 288, m. Partibus Conformantibus etiam Naturalium appellationem convenire, 2, II, 17.

CONNEXIO Facultatum. vi. Consensus.

CONSENSUS.

Tacitus atque arctior Consensus inter Animæ Facultates, 84, f.

Consensus Veterum quorsum à nobis produci soleat, 2, III, 8. & 332, p.

CONSERVATIO Temperamenti nihil facit ad probandam Formam, 1, III, 23.

CONTEMPLATIVIS disciplinis non alius scopus, quam cognitio sui subjecti, 1, I, 2.

CONTINENS & CONTENTUM, 279, m.

CONTRADICTIONIO.

Contradictiones Aristotelicorum super Materia prima, 1, II, 10. Aristotelicis solenne, Contradictionibus se involvere, 1, III, 17, f. Contradictionibus plurimis, multisq; admodum monstrosis, sese induunt Peripatetici, in defendenda Forma, 1, III, 37. & seqq. ad Finem Sectionis. Contradicit sibi ipsi Plato circa Animarum ortum, 344, 345, 347, m. Scripta Aristotelis innumeris antilogijs scatent; quas omnes dum conciliare nituntur Peripatetici, ad summas ipsi absurditates rediguntur, 253, f. Scaligeri Scripta Contradictionibus innumeris scatent, 156, p.

CONTRARIUM.

* Falsum, Omnem Mutationem esse motum à Contrario in Contrariū, 1, IV, 11. & Omnem Actionem ac Passionem debere esse inter Contraria, 350, p. Aristotelis scitum, [Principia debere esse contraria] examinatur, 2, IV, 8, 9.

CORPUS.

Corpora Viventium non ita se habent ad Animas, quomodo Materiam se habere ad

C c c

For-

CO DE INDEX DE DI

Formam dicunt Peripatetici; ac proinde perperam ab ijs Materie non esse censetur, 1, III, 30 & §. 33, p. Corpus ab Anima habet vitam, non ut sic unum & hoc aliquid, 102, f. 103, p. Corpus naturaliter esse Physicæ subjectum, à Peripateticis recte dicitur, si sano modo intelligatur, 1, I, 1. Corporum duntaxat Principia Aristoteles & Prisci tradiderunt, incorporeis neglectis, 2, III, 10.

A corporis humani structurâ, ordiendâ Medicinâ, 1, I, 2.

Corpus naturale nullum est acervus, 3, 27, p. Corporum organicorum figura, 264, m.

CORRUPTIO. VI. INTERITUS.

CRASIS. VI. TEMPERAMENTUM.

CREATIO.

Peripateticum dogma, Creationem non esse nisi rerum per se substantiarum, 1, III, 47, p. absconditatis coarguitur, §. 1. Deus post primam Mundi septimanam, nullam Substantiam creat ex nihilo, 144, m. Creari Formas, dixit Avicenna cum alijs nonnullis; quibus reliqui Peripatetici magnopere reclamant, 1, III, 48. A ratione abhorret, omni Generationi adjungere creationem, 247, p. Substantias ex nihilo creandi potentiam Deo adimunt Aristoteles ceteriq; Philosophi, 182, p. VI. NIHILUM.

CURIOSITAS non ita fugienda, ut in contrarium vitium incidamus, & pro æquanimitate stolidi inveniamur, 114, p.

D

DEFINITIO.

Definitionem nullius fere rei essentialem à se assignari posse, fatentur Peripatetici, 46, f. & 47.

Definitio Materie, 308, m. Principij Philosophici, 259, m. 309, m. 333, m. Mutilli, 295, f.

DEGENERATIO Stirpium ex una specie in aliam, 1, III, 45.

DELIBERARE, VI. *Barisio dicitur.*

DEMOCRITUS.

Democriti opinio de Forma, passim Aristoteli usurpata, quanquam ab eo damnata, 2, III, 4, & §. Democriti sententia de Mundi

ortu, 3, 15, m. Democriti & Leucippi opinio de primarijs Materie affectionibus, 331, p. DENSITAS, VI. RARITAS.

DEUS.

* Præter Deum omnes Substantie sunt corpora, physice composita, 1, I, 1. Deum Mundi opificem agnoverunt Prisci Physicologi ante Aristotelem omnes, 3, 14, f. & seqq. Deo potentiam, substantias ex nihilo creandi, ademit Aristoteles cum cæteris Philosophis, 182, p. Deus arctissimum quendam inter Animæ facultates consensu ordinavit, 84, f. * Divina institutio, unica causa, unde specificæ differentie dependent, 1, III, 20.

DIFFERENTIA.

Ad Specificas rerum Differentias, constituendas, sola Materia cum Accidentibus sufficit, 1, III, 9. * Differentie specificæ in primaria Dei institutione habent suum fundamentum, 1, III, 20. Differentia rerum Essentialis non tollitur, sublata Formâ, quod metunt Peripatetici, p. 43.

DISSENTIRE à Priscis sæpe quæsitæ Aristoteles, etiam ubi plane ipsorum sequeretur opinionem, 320, f.

DISSIMILARIA.

Partes Dissimilares perperam Inegrantibus annumerantur in Peripato, 267, f. Dissimilares Partes duorum generum, Essentialis, & Conformantes, 2, II, 16. Partium Dissimilariarum characterismus, §. 18.

DISTINCTIO frigida inter inessentialia Formæ & Accidentium, 1, II, 35. nulla tanta difficultas, è qua non alicujus Distinctiuncula ope se expediant Aristotelici, 160, p.

DIVINUM Causæ genus quid Platoni, 2, V, 5.

DIVINA Institutio, VI. DEUS.

DIVISIO.

Divisio nihil est aliud quam Partium se-junctio: ideoq; quicquid verè dividitur, necessariò est è Partibus concretum, 132, m. Peripatetici Formas suas statuunt indivisibiles, 124, p. & tamen velint nolint coguntur eas Divisioni obnoxias facere, 129, f. 130.

E K

E

ΕΚΚΡΙΣΙΣ Anaxagoræ, 331, p.

EDUCI Formas è ^{potentia} Materia, sibile Peripateticorum dogma, 1, III, 50, 51, 53. Educi nulla res ex eo potest, in quo non continetur, 152, f. 153, t.

EFFICIENS.

Efficiens tantum est Causa, vi. Causa. Ab Efficiente res habent Esse suum, 57. Efficiens primum inter Principia locum obtinet, 261, p. Multæ res non aliud Principium habent quàm Effectivum, *ibid.* Efficiens Principij nomine etiam Prisci affecerunt, 2, III, 7. Effectivum Principium sustulisse Priscos, Aristotelis calumnia, diluitur, 2, III, 2 & seqq. Efficientem Causam valde oscitanter transcurrit in Physicis Aristoteles, 1, V, 3, 4.

Efficiens non est propria causa Effectuum, quos edit res ab ipsis producta, 57. & 62, m. & 63, p. Aristotelis dictum [Efficiens, Formam, & Finem, idem esse in Naturalibus] excutitur, 1, V, 4.

Omne Efficiens, æternum Platoni; ac sola Anima, Efficiens, 2, IV, 4. contra quem errorem pugnatur, §. 5. & seqq. Platoni solus Efficiens est Causa, 2, V, 3, 6, 12. Qualitates Effectivæ. vi. Qualitates.

ΕΙΔΟΣ.

ΕΙΔΟΣ quid Galeno, 192, m. quid Platonicis, 364, m.

Vocis hujus ^{περὶ τὴν} ~~περὶ τὴν~~ plus semel abusus Aristoteles, ad ^{ἀποκρίσιν} ~~ἀποκρίσιν~~ contundenas res multum differentes, 221, f.

ΕΙΔΩΣ. ELEMENTUM.

Elementum est idem quod Principium compositivum, 261, f. 300, p. Elementa Aristoteles ac Aristotelici vocant etiam Materiam primam & Formam, 216, f. 217, t. 322, m. Elementa incorporeorum neglecta ab Aristotele & Priscis, 326. Aristotelis abusus in voce Elementi, quod interdum æquè latè parere facit, ac Principium vel Causa, 323, p. 353, f.

* Elementa non tam Accidentibus inter se differunt, quàm ipso Substantiæ modo, 43,

ἰδιότητι Subst. ἢ ἰδίᾳ γενεῖς Subst.

m. 45, m. 52, m. 89, p. * Elementorum transmutatio, est figmentum merum, 1, II, 9. non nisi Elementorum transmutatione probari potest Materia prima: eaq; datâ, omnino probatur, contra quàm Valelius voluit, 1, II, 8.

Elementa manere integra in Mixto, multi Aristotelici senserunt, 1, II, 4. 114, f. 115, f. nisi hoc statueretur, nulla erit Mixtio, 1, II, 5. nullaq; necessitas plurium Elementorum quàm unius, *ibid.* pag. 18. & 19.

Ex unico Elemento nonnullæ Substantiæ constant, 106, p. E certa Elementorum mixtione omnem Compositorum varietatem existere, Empedoclis opinio, 39. * Elementa quomodocunq; inter se misceantur, ne unam quidem Similarem partem constituere valent, nisi aliæ extrinsecus Qualitates accedant, 287, m. Elementa in Compositis non indigent Formæ vinculo, quo in pace contineantur, 50. * Elementis nulla talis inter se discordia, qualis vulgo fingitur, 51, p.

* Elementum nullum naturaliter calidum, 89. Elementorum Qualitatibus numerum tribuerunt Prisci, 317, f. 318, p. 328, m. Elementa quo respectu Concausas appellaverit Plato, 354, m. Elementorum Qualitates effectivæ, Animæ instrumentum Platoni, 341, f. 342, p.

EMPEDOCLIS opinio de ortu Substantiarum compositarum, 39, p.

ENTIA. ^{ἔντεια} Entium divisio in ^{ἔντεια} Substantiam & ^{ἔντεια} Accidentes, non repugnat compositioni Substantiarum è Materia & Accidentibus tantum, 76.

^{ἔντεια} Entia Completa. vi. Completa.

ΕΠΙCΥΡUΣ.

Epicuri bruta opinio, omnia Naturæ opera casu fieri, neq; in certum finem spectare, 1, V, 7. & de fortuito Mundi ortu, quam primus in Philosophiam invexit, 2, III, 3.

ΕΣΣΕ. ΕΣΣΕΝΤΙΑ.

Esse suum res habent ab Efficiente, 57. Essentiam Veram cum Essentia Simplici perperam confundunt Peripatetici, 67, f.

CCC 2

68. Arist.

68. Aristotelis dictum, Essentias rerum se habere instar numerorum, 284, m. Essentia rerum sunt variabiles, contra quam Aristoteles statuit, 74, 137. Essentia Compositorum, diversum à Natura, 290, m.

Essentias Formarum sibi ignotas esse, profitentur Peripatetici, 46, f. 47. Essentialis rerum differentia non tollitur, sublatâ Formâ, 48. Ab Essentia rerum excludere Accidentia, perabsurdum, etiamsi darentur Formæ, 67. Essentiam unam per se posse constitui è Subjecto & Accidentibus inseparabilibus, contra Fonseca monstratur, 13, III, 21.

Esse Suppositi totum pendet à Partibus Essentialibus, quum ipsarum Partium Esse non pendat à Composito, 179, f. 180, p. Essentiales Partes aliæ absolute necessarie ad existentiam Totius, aliæ secus, 291. quod præcipuum est ad rei Essentiam constituendam, id tolli absq; rei perniciæ non potest, 91, m. Essentiales partes necessariò diversæ inter se Essentiæ, 262, p. circa partes Essentiales, error Aristotelicorum, 266, f. 267, p. differentie à Peripateticis assignare inter Partes Essentiales & Integrantes, examinantur, 2, II, 6. Essentialium partium proprietates ac Characteristicus, 286, f. 287, p. 290, m. Totum Essentiale, 290, m. Essentiales Partes varijs modis ununtur in Compositorum constitutione, 300, m.

Esse reale omni Fini perperam attribuunt Peripatetici, 233.

EXEMPLUM, vi. SIMILITUDO.

EXISTERE, est Esse actû. 117, m.

EXTREMITAS.

Extremitas, genus; cuius species, Principium & Finis, 241, p. Formam substantialem esse Extremitatem rei, Aristotelis dictum perabsurdum, unde manaverit, 13, III, 5.

EXTRINSECUS advenire Formas, Aristoteles alicubi statuit, 195, t.

F

FACTIVÆ Disciplinæ à Subjecti cognitione ordiendæ, 1, I, 2.

- FACULTAS.

De Animæ Facultatibus, Scoti perabsurda opinio, 97, p. Zabarelle monstrosa opinio de earundem inhesionem, *ibid.* Facultas Animæ Nutriens, & Intelligens, è multis Facultatibus composita, 264, f. 265, p. Tacita quedam inter Animæ Facultates conspiratio, unde fit unius Facultatis intentior operatio alterius operationem præpediat, & ut una Facultas ab altera excitetur ad agendum, 84, f. Facultates Animæ, Platoni *ἄνυλατοι*: Elementorum, *δευτερογενῆς*, 342, p.

A Facultatibus, & Facultatum actionibus, desumpta pro Forma argumenta, refelluntur, 1, III, 13, 25, 26.

FERNELIUS.

Formarum originem arcessit è cælo, 145, m. aperte admittit rem summè monstruosam, Os non esse Os, neq; carnem, carnem, in corpore vivente, sed in cadavere demum, 118. *Ἵicut Oculus legidit qd. Oculus*

FIBRÆ carnis partes sunt quantitativæ, 298, p.

FICUS mutatio in Caprificum, & contra, 139, p.

FIERI.

Fieri, est existendi *causa* Principium accipere, 168, f. Formas non Fieri omnino, quando incipiunt existere, monstruosè stultitiæ assertio Peripatetica, 1, III, 55. Axioma Aristotelicum, istius assertionis fundamentum, [Partes non Fieri, sed Compositum] 1, III, 3, & 56. excutitur, ac falsi convincitur, §, 57, 58, 59. A Veteribus Arist. mutuatus est hoc axioma, in quorum schola verum id erat, p. 175, m. alterum aliquanto modestius axioma, quo Formæ non plane negantur Fieri, sed dicuntur Conferri seu improprie fieri, expenditur, 1, III, 60, 61, 62. Accidentia revera & fiunt & intereunt, contra quam Aristoteles statuit, 1, III, 3.

FIGMENTA inanissima quamplurima à Platone & Aristotele in Philosophiam inventa, 348, p.

FIGURA.

Figura

* Figura est ^{substantia} modus substantiæ, 302, p. Figure omnes compositæ ex alijs Figuris, Recta simplici duntaxat excepta, 264, m. Figura minus accurate dicitur extremitas rei, 1, III, 5.

FINIS.

Finis non est ^{speciosa} peculiare Causæ ^{latio} genus, sed Efficientis quædam species, 1, V, 11. & p. 325, m. 358, p. Finem movere secundum esse ^{reale} prava plerorumq; Aristotelicorum sententia, 1, V, 10. Absurditas Peripateticorum, negantium causalitatem Finis consistere in motu, quo ciet Appetitum, §. 11.

Finalem Causam valde supine in Physicis tractavit Aristoteles, neq; de ejus natura ac modo operandi quicquam tradidit, 1, V, 10. questionem [Quomodo Agentia Naturalis, cognitionis experta, agant tamen propter Finem] non solvit, sed inanissimo cavillo eludit Aristoteles, 1, V, 5. & seqq.

De Finali Causa perperam accipiunt Galenus aliq; , quæ de Effectiva dixit Plato, 2, V, 5.

Finis, Extremitas rei desinentis, 240, f. 241, p.

FONSECA.

Argumenta ejus pro Forma, 1, III, 7, & seqq. non intellexit Aristotelis ^{id est} in doctrina de Mutilo, 292, f. Falsus est in doctrina Platonis de Causis, 356, p.

FORMA.

De Forma ex professo ac fusissime agitur Capitis primi Sectione tertia : è cujus Sectionis brevuario petantur, quæ hic de Forma fuissent representanda.

FORTUNA, vi. CASUS.

FORTUITA esse Naturæ opera, belluina Epicuri aliorumq; opinio, 1, V, 7.

FRACASTORII, pag. 121.

FRUCTUS ex heterogeneis naturis compositi per Instructionem aliterq; , 133, m.

FUNCTIONES, vi. OPERATIONES.

G

GALENI.

Galenus sana opinio, de partibus Cadave-

ris, Aristotelicæ contraria, 102, m. Formam substantialem penitus repudiavit, 1, III, 68. quid ipsi sit Tota rei Substantia, *ibid.* Immerito eum carpunt Peripatetici, tanquam Aristotelis obretractorem, ejusq; insectandi avidum, 193, m. Galeni dictum de ijs, qui falsas hypothèses defendunt, 210, f. Acerrime defendit, Naturæ omnia opera ob certum finem fieri, 225. Divinum opus ejus de Usu partium, 227, p. * Nimum tribuit Elementorum Qualitatibus activis, 328, m. * Cum Crasi sua non minus erravit, quam Peripatus cum Forma Substantiali, 193, m.

GENERALIA, vi. UNIVERSALIA.

GENERATIO.

Generari, est Incipere esse quod antea non erat, 169, f. Generari pro Oriri è nihilo usurparunt Veteres; unde calumniandi ansam arripuit Aristoteles, ac si omnem Generationem sustulissent, 1, II, 1. & 143, m.

Generatio substantiarum Empedoclea, ab Aristotele reprehensa, 39. Platonis doctrina de Generatione, 362, m. Omni Generationi Ideas Plato, ut Aristoteles Solem ac Cælum, interponit, 363, m. Generatio Peripateticis duplex : Formæ introductio, quam & proprie ita vocandam censent; atq; altera minus propria, seu præparatoria, 72, f. 73, p. 154, f.

* Generationis Substantiarum varij modi, 45, m. * Generatio Substantiarum nullatales, ut ipsarum aliqua pars substantialis de novo producatur, 52. A ratione abhorret, omni generationi adjungere creationem, 147, p. * Generatio Substantiarum nihil est, nisi ^{accidentalis} mutatio, respectu Substantiæ in qua fit, 52. Generantium vis unde manet; ac unde fiat, ut sibi similia

procreent, 71, m. Generantibus præstiturum divinitus, quibus Accidentibus factus suos debeant exornare, 72. * Generantia multifariam impediuntur, quominus totam specificam perfectionem foetibus suis conferant, 75. * Generatio proprie non est, quando è ^{semine} fit animal, sed quando ipsorum semen Animam continens generatur [aut

INSTINCTUS.

Instinctus, latens quædam impulsio ad agendum, 58, f. Tacitus Instinctus, quo una Facultas alteram ad agendum impellit, 85, p.

INSTRUMENTUM.

ag. p. in * Agentis Instrumentarii tres species, 58, f. * Instrumenta alia prozretica, alia alterius nature, 58, f. 59, p. 61, m.

similia Peripatetica Instrumentorum divisio in Coniunctum & Separatum, excutitur, 60, f. & 61. Instrumentum separatum, fictio mentis, 61, m. 62, p. Qualitates esse Instrumenta formarum in agendo, inaniter asseritur à Peripateticis, 1, III, 14, 15. Facultates Animæ non agere Instrumentariè, neq; ab Animæ substantia cieri ad agendum, 1, III, 26.

Instrumenta absolute pro Causis habenda negat Plato, 360, p. Elementorum Qualitates effectivas pro Animæ instrumento habet Plato, 341, f. 342, p.

Instrumenta in ipsam primarij Efficientis dignitatem subvexisse Veteres, Aristoteles ipsi objicit, 318, m. 355, m, f.

INTEGRUM, INTEGRANS.

Integritas est quædam perfectio, 284, f. Integrum, quod habet omnes partes *libi* debitas, 267, m. 271, p.

Integrales partes, omnes ejusdem inter se nature, 261, f. circa Integrantes partes doctrina Aristotelica culpari, 267, 268, m. Integrantes partes rite dicantur Totius mutilabilis partes minus necessariæ, 268, f. 269, m. de Partibus Integrantibus Molinæ doctrina, excutitur, 270, t.

INTELLECTUS.

* Intellectus & Voluntas non sunt duæ diversæ facultates, 84, f. Intellectu comprehendi Formas, quo pacto verum sit, 46, m. Alberti dictum, [Formam omnem esse intelligibilem, & principium intelligendi] excutitur, 47.

INTENSIO.

Intensior vel Remissior Qualitatis gradus in unam eandemq; Subjecti partem intro-

ducitur, 281, m. Intensio & Remissio cadunt in omnes Qualitates, præter figuram, *ibid.* Qualitates Intendi & Remitti, temere negat Scaliger, 2, II, 13. Intensionem ag Remissionem non cadere in Formas, decretum Peripateticorum, non posse ab ijs defendi, monstratur, 1, III, 44.

Intensior unius Facultatis operatio, qua alterius Facultatis operatio imminuitur vel impeditur, non probat Formam, 1, III, 25, 26.

INTERITUS.

Interire, seu Corrupti, est Definere esse, 170, m. ab Interitu formarum, desumptum contra eas argumentum, 1, III, 65. frustra hic se tuentur Peripatetici dicto illo Aristotelis, Composita primariò interire, ac proinde Formas non interire nisi per accidens, §. 66. Pererij ridicula assertio, Formas penitus interire, & tamen in nihilum non redigi, §. 67.

L.

LACTI caseus ac butyrum insunt in potentia, 120, p.

LAUREA Cerasa, 133, f.

LENTIS in Aracos, Securidacas, atque Aparinen degeneratio, 138, f.

LEUCIPPUS. VI. DEMOCRITUS.

LEVITAS VI. GRAVITAS.

LIBERTAS fortiter repudiandi, quicquid Veteres falsi aut absurdi tradiderunt, omnino tenenda, 346, m.

LOLI permutatio in Triticum, & Tritici Hordeiq; in Lolium, 138, m.

LOQUENDI omnes leges pervertere solent Peripatetici, 151, m. Loquendi vulgata atq; apud omnes recepta consuetudo Philolophis haud spernenda, si nulla ratio urgeat, 350, f. 368, m.

LUCRETII bruta sententia de operibus Naturæ, 1, V, 1.

LUSCITIA, Mutilationis species, in alterius oculi ablatione consistens, 291, f.

LUX.

Lucem ad generationem non modò Coloris, sed & Saporis adhibet Scaliger, per absurdum, 306, m.

MA.

& Præcis ante ipsos] de omni Mutatione dicitur, 340, t. Mover Appetitum species rei, non res ipsa, 233, f. motus ille est metaphoricus, 236, p.

MUNDUS.

* Mundi Anima nulla, 198, m. Mundi originem fortuitam faciebant nonnulli ante Platonem, 227, p. A Mundi opificio vix quisquam ante Aristotelem Philosophus Deum submovit, 314, f. & seqq.

MUTATIO.

A Mutatione Substantiali nequicquam argumentum petitur ad probandam Materialiam primam, 1, II, 3, & seqq.

MUTILUM. MUTILATIO.

De Mutilatione nonnulla, 89, m. Mutilationem quædam composita sustinet, quædam vero minime, 268, f. 291, m. Intra quos terminos Mutilatio consistere debeat, ne totum pereat, 291, f. 297, p. Mutilationis terminus duplex, 292, p. De Mutilabili & Mutilatione, Aristotelis doctrina, 2, II, 19, examinatur, §. 20. Muti definitio, 295, f. Mutilatio cadit etiam in Accidentia, 2, II, 20, f. & 21, p. In quo consistat ratio Mutilationis, amplius declaratur, §. 21, m.

MYSTERIA ex inanissimis Præceptorum nugis ac figmentis exculpunt sibi Platonici ac Aristotelici, 348.

N

Natura Dei ac spiritus sancti
hæc. NATURA.

A Naturæ tractatione Physicam ordiri non est necesse, 1, I, 2. Natura est species Principij, *ibid.* Natura, qualis a nobis introducitur, Formæ aliquomodo respondet, 268, f. Non tamen solo nomine, sed peringenti discrimine ab ea differt, 262, m. Natura est cætus seu concursus Proprietatum congenitarum, Speciei debitarum, 265, p. 289, f. Natura & Essentia differunt, 290, m. Natura suam sibi habet Essentiam, 290, f. Natura est Compositi dignior pars in plerisque, 298, p.

Natura omnium hominis partium composita è partibus dissimularibus, 297, f. Natura totius corporis composita est è Naturis

partium similarium, 349, f. Natura subsistere nequit, si id quod præcipuum in ea est pereat, 91, m. Natura partium similarium organicarum veluti bipertita, partim intrinsecus afficiens subjectum suum, partim extrinsecus disponens, 287, f. 288, p.

Partes Naturales, eadem quæ alio nomine Conformantes dicuntur; & Totum Naturale, idem cum Toto Conformato, 2, II, 17.

Agentia Naturalia agunt certa ratione & quomodo id faciant, cum cognitionis sint experta, 1, V, 5, 6, 7, 8.

Scopus tractationis Aristotelis de Natura, initio secundi Physicorum instituta, 1, V, 2.

Status rerum secundum aut præter Naturam, nihil facit ad probandam Formam, 1, III, 24.

NECESSARIO propter Finem agere Agentia Naturalia, vera Veterum sententia, 1, V, 8. maligne ab Aristotele detorqueatur, §. 9. Elementa Platoni *de aeternitate mundi*, Agentia Necessaria, 354, f.

Inter NEGATIONEM & Privationem vana distinctio Aristotelicorum, 207, m. 208, t.

NIHILUM.

Nullam Substantiam è Nihilo fieri posse, unanimis Præcorum, omniumque omnis ævi Philosophorum, sententia, 2, II, 1. 143, 338, p. 347, f. ab Aristotele maligne in alienum sensum detorqueatur, 1, II, 1. & IV, 9, pag. 212. Substantiam è Nihilo facere, aut in Nihilum redigere, infinita est potestatis, & soli Deo concessa: qui alteram, si ulla futura est, novissimo tempore reservavit; alteram intra primam Mundi septimanam ita usus est, ut postea nunquam rursus uti voluerit, 144, t. 146, m. Substantiam in Nihilum redigi, æque est impossibile, ac ex Nihilo creari, nisi ab ipso Deo, 1, III, 65. Generationes ex Nihilo Aristoteles sustulit metu Vacui: quæ ratio valde infirma, 143, f.

144, p. Formas ex Nihilo fieri cum Aristotelici dicant, eas tamen creari negant, 1, III, 48.

D d d

Sub

formas, 2, II, 22.

Partes corporis omnes in morte eandem servant naturam, quam durante vita habebant, 1, III, 30, f. contraria Aristotelis ac Aristotelicorum opinio, §. 31. refellitur, §. 32. Partes similes: vi. Similares. & nonnulla alia huc pertinentia vi. in TOTUM.

Per SE, Per ACCIDENS. vi. ACCIDENS.

PERERIUUS.

Pererij ridiculus modus probandi Formam substantialem, 143, p. Unum pro Forma argumentum in tria capita frustra ducit, 1, III, 9. Portentosa ipsius de Forme interitu doctrina, 1, III, 67. mira ipsius levitas in quodam pro Forma argumento, 64, m. Ingenua confessio, de inhirmitate argumentorum pro Forma, 107, m.

PERFECTIO, PERFECTUM.

Proprie aliud alio perfectius dici non potest, nisi in ijs quæ sunt ejusdem speciei, 278, p. Qualitibus proprium est, ut possint essentialiter perfectiores esse & imperfectiores, 284, m. ista est propria Perfectio, differens ab altera, quæ potius Integritas dicenda, *ibid.* f. Perfectum aut Imperfectum proprie nihil, nisi Qualitates, aut ratione Qualitatum, *ibid.*

Natura non Perficit Materiam, nec vicissim: sed utraq; in suo genere Perfecta, Compositum simul Perficiunt, 277, f. 278, p. Torum non Perficit Partes, sed potius Perficitur ab illis; non est enim Perfectum, nisi omnes Partes suas habeat, 279, f. Potentias à suis Actibus Perfici non est verum, 278, m.

Formam quamq; in suo genere esse Perfectam, nequit defendi à Peripateticis, 136. Perfectio Substantiarum nequaquam invariabilis, ut Aristoteles sciscit, 74. suus tamen certus ac fixus est cuiq; Speciei Perfectio gradus, *ibid.* Perfectio specifica in Individuis vel in ipso ortu, vel incurrentibus postea injurijs imminuitur, 75, m.

PERIPATETICI. vi. Aristotelici.

PERMUTATIO Herbarum & Arborum: vi. Stirpium degeneratio.

PES. vi. Manus.

PHILOPONUS Formas à Deo creati docuit, 146, f.

In PHILOSOPHIA nullius hominis auctoritas valere debet, nisi in quantum argumentis suffulta est, 192, f.

PHILOSOPHI PRISCI.

Axioma eorum [E nihilo nihil fieri] maligne in alienum sensum detorquet Aristoteles, 1, II, 1. & IV, 9, pag. 212. itidemque alteram eorum sententiam [Agentia Naturæ agere necessariò] 230, t. & 231, t. Veterum sententias passim in mera portenta convertit Aristoteles, 257, f. Deum Mundi effectorem agnoverunt, 314, f. & seqq. Casum & Fortunam à Naturæ operibus relegaverunt, 227, m. 315, f. Non Materiale tantum Principium statuerunt, quod ijs impingit Aristoteles, sed & Effectivum, 2, III, 2. & seqq. Nimum attribuerunt Qualitatibus Elementorum, 317, f. 318, p. Quorsum ac quo pacto soleamus producere Veterum opiniones, ubi nobis concordant, 2, III, 8. & 328, m. Veterum peccata circa Principia, 2, III, 14, f.

PHRASES. vi. Loqui, & Voces.

PHYSICÆ subjectum, substantia naturalis, 1, I, 1. Physica ordianda à Principiorum tractatione, 1, I, 2.

PICCOLOMINEUS inaniter excusat confusam Aristotelis de Principijs ac Causis tractationem, 1, I, 6. Futilis ejus distinctio inter *Esse in Materia*, & *Esse in Subjecto*, 108, f.

PLANTÆ. vi. Stirpes.

PLATO.

A Platone accepit Materiam primam Aristoteles, 1, II, 2. Non posuit eandem Formas, ac Aristoteles, 107, f. 175, p. 193, p. Platonis sententia de Principijs, 2, III, 1. Platonem Efficiens de rebus sustulisse, Aristotelis calumnia, 321, m. Male solam Materiam pro interito corporum Principio habuit, 327, p. 331, m. Platoni sola Anima est Efficiens, 2, IV, 4. Eidem omnes Animæ immortales, inter se similes, ac de corpore in corpus migrantes, §. 5. pag. 347, m. sibi ipsi contradicit de Animarum ortu, 344.

D d d 2

345. Pla-

345. Plato solum Efficientem habet pro
Causa, 2, V, 3, 6. in qua Sectione multa
alia de Platonis circa Causas sententia do-
centur; quorum summa ex ipsis titulis pe-
tatur. Platonis doctrina de Ideis. vi. Idear.

PLINII testimonium de Fructibus com-
positis ex naturis heterogeneis, 133, f.

POLYPODIO arbor pro solo; 66, p.

POPULI albæ mutatio in nigram, 139, p.

PORI. vid. Alteratio.

PORTÆ NEAPOLITANI sententia de
diversorum feminum in unam plantam co-
alitu, 125, f. experimentum ipsius de diversis
stirpibus in unam arborem redigendis, 133, m.

POTENTIA.

Potentia non ^{efficiuntur} perficiuntur à suis Acti-
bus, neq; ex Potentia & Actu fit Compo-
situm, 2, II, 10. & 304, f. E Potentia Ma-
teriae educi: vi. Educ. Potentia Naturae:
vi. Facultates.

Causa in potentia Effectus actu esse non
potest, 117. Quot modis Substantia dica-
tur esse in potentia, 1, III, 38. Partes in po-
tentia non possunt Totum in actu consti-
tuere, 277, p. Aristotelicorum signentum,
[Plures Formas in potentia posse cum una
in actu conjungi] 1, III, 36: pag 116. ex-
cutitur, §. 37.

PRIMITIÆ liberorum, &c. 243, m.

PRIMO-GENITUS non recte dicitur
Principium liberorum, 2, I, 3.

PRIMUS in ordine loci, non recte di-
citur Principium cæterorum, 242, p.

PRINCIPES Partes, Medicis ita dictæ,
247, m. 291, f.

PRINCIPIUM ^{in Mensura}

A Principiorum tractatione Physica or-
dienda, 1, I, 2. De significato Principij,
quem habet in vulgato usu 2, I, 1. Suarezij
inaccurata super hoc tractatio, §. 2. Prin-
cipium nequaquam de omnibus illis dici
potest, de quibus hebraicum Reschith, §. 3.
Philosophicus hujus vocis usus incertissi-
mus apud Aristotelem, atq; ad plurimas
valde diversas res promiscue adhibitus, 2, I,
4. Enumeratio significationum hujus voca-
buli, non rite ab ipso facta initio quinti

Metaphyl. §. 5. Vera notio hujus vocis in
Philosophia, 2, I, 8. Principij definitio,
259, m. 309, m. 333, m.

De Principijs ac Causis confusa Aristote-
lis tractatio, 1, I, 3. Differentiam inter Prin-
cipia, Causas, Elementa non assignavit
Aristoteles, *ibid.* Principium ipsi minus ge-
nerale quàm Causa, *ibid.* vi. Causa.

Inter Principia Efficiens primum locum
obinet, 261, p. Composita præter Effecti-
vum Principium etiam Compositivum re-
quirunt, 261, m. Principium Compositivum
geminum, Materia, & Natura, 262. Prin-
cipia Compositiva variè uniuntur ad unius
substantiæ constitutionem, 300, m.

De Principijs sententia Priscorum, &
Platonis ac Stoicorum, cap. 2. sect. 3. Prin-
cipij nomine & Materiam, & Efficiens, P. i.
sci affecerunt, 2, III, 6, 7. Veteribus ob-
icit Aristoteles, quod non alia considerave-
rint rerum Principia, quàm Materiale &
Effectivum, 1, III, 1. Male solum Materi-
am pro Principio interno habuerunt Plato
& Stoici, 327, p. 331, m. De Principio in-
terno imprudens Fonseca dictum, 1, III, 8,
f. Principia Incorporeorum neglecta ab
Aristotele, æquè ac à Priscis, 2, III, 10. De
Principiorum divisione Aristotelica quid
sentiendum sit, 2, III, 9. Veterum peccata
circa Principia, 2, III, 14, f.

Principiorum condiciones, ab Aristotele
allatæ, examinantur, & quàm bene nostris
vel ipsius Principijs congruant, expenditur,
sectione quarta capitis secundi.

PRIORITATIS duo modi, unus
temporis, alter naturæ 177, f. Principia esse
Priora eo, cuius sunt Principia, non est phy-
sice verum de omnibus, 2, IV, 1.

PRISCI Philosophi. vi. Philosophi.
De PRIVATIONE agitur Capitis primi
sectione quarta.

PROPINQUÆ ac Remotæ partes, 271,
p. 297, m.

PROPRIETAS.

* Proprietates aliæ substantiales seu ef-
ficientes, aliæ accidentales, 43. versu ult.
& 44, p. Proprietates specificæ non probant
Formas.

Formas substantiales, 2, III, 9. unde eas for-
 ciantur substantia, §. 20. Proprietas sub-
 stantia quid Galeno, 1, III, 68.

PROXIMA. vi. Propinqua.

PRUNA Malina & Amygdalina, 133, f.
 Pruni ac Mali Medicæ furculi in unan ar-
 borem redacti, fructus ferunt ex utraq; na-
 tura compositos, 133, m.

PULCRITUDO, 265, f.

PUNICI *ἰνδὺκαρπυ* mutatio in *ὄζυκαρπυ*,
 139, p.

PYTHAGORICAM *πυθαγορείου* am-
 plexus fuit Plato, 243, m.

QUALITAS.

* Qualitates sunt Entia vera per se, con-
 tra quam reliqua Accidentia, 66, f. * Mul-
 ta eorum, quæ pro Qualitate Elemento-
 rum habentur, non sunt Qualitates; neq;
 Accidentia omnino, sed Modi substantiales,
 89, m. * De Quatuor Primis Qualitati-
 bus vulgaris doctrina, minime sana, 88.
 Qualitates Virtuales præter rationem à
 Suarezio rejiciuntur, 1, III, 27.

Qualitates Materiales revera dividuntur
 ad divisionem subjecti, 131, f. Qualitates
 verè secantur, quando subjectum ipsorum
 secatur, 280, m.

Qualitatum sensibilibus Gradus distin-
 guendi à Partibus, 281, m. Qualitatus
 proprium, ut possint essentialiter perfectio-
 res esse & imperfectiores, 284, m. Qualita-
 rum Intensio. vi. Intensio.

Qualitates effectivæ Elementorum, Ani-
 mæ instrumentum Platoni, 341, f. 342, p.
 Qualitatus Materie seu Elementorum ni-
 miu tribuerunt Prisci, 317, f. 318, p. 328, m.

Qualitatus omnes operationes accep-
 ptas ferunt ipsi Peripaterici, 52, f. Qualita-
 tes in operando esse Instrumenta Forma-
 rum, ijdem frustra contendunt, 1, III, 14. &
 seqq. Qualitates activæ absurde dicuntur
 Instrumenta Efficientium, à quibus produ-
 ctæ sunt, 62, m. & 63, p. Qualitates esse
 primarias suarum actionum *ἰνδὺκαρπυ*, Peripa-
 terici interdum agnoscunt, 1, III, 17, p.

et in qd. m. d. Qualitatus omnes operationes acceptas ferunt ipsi Peripaterici, 52, f. Qualitates in operando esse Instrumenta formarum, ijdem frustra contendunt, 1, III, 14. & seqq. Qualitates activæ absurde dicuntur Instrumenta Efficientium, à quibus productæ sunt, 62, m. & 63, p. Qualitates esse primarias suarum actionum ἰνδὺκαρπυ, Peripaterici interdum agnoscunt, 1, III, 17, p.

QUANTITAS.

* Quantitas non est verum Accidente,
 sed Modus *ἰνδὺκαρπυ*, 129, p. 302, f.

* Quantitatem habent omnes Substantia
 præter Deum, 1, I, 1. Quantitatem omnem
 Formis suis adimunt Peripaterici, 1, III,
 40, pag. 124. unde multa sequi absurda,
 monstratur, §. 41.

Quantitativæ partes, eadem cum Inte-
 grantibus, 267, m, f. De Quantitativis par-
 tibus nostra opinio, 2, II, 12. Quantitati-
 varum Partium proprietas & characteris-
 mus, 2, II, 15.

QUIDVIS posse fieri è quovis, si Ele-
 menta non manent in Mixtis, ostenditur, 1,
 II, 5. & 6, pag. 19. & seqq.

R.

RAMUS.

Rami argumenta contra Materiam pri-
 mam, 1, II, 9. Formas à Deo creari vult,
 182, p. Aristotelis vitia potius, quam Ari-
 stotelicæ philosophiæ defectus detegere sa-
 tegit, 237, f. Ramo quodammodo condo-
 nandum, si Aristotelem subinde intempe-
 rantius incescit, 254, m. Rami immodica in-
 sectandi Aristotelis libido non approbata,
 257, m. Parmenidem ab Aristotelis calum-
 nia rite vindicavit, 321, p.

RARITAS ac Densitas Veteribus non-
 nullis corporum Principia, & qualia, 327, f.
 & seqq. *ἰνδὺκαρπυ*. *ἰνδὺκαρπυ* *ἰνδὺκαρπυ*

RATIONALIS Anima. vi. Mens.

REDUCTIO rerum ad naturalem sta-
 tum non probat Formas, 1, III, 27. uti neq;
 Reductionis defectus in majoribus Alterati-
 onibus: §. 28. pag. 93, p.

RELATIO Ens merè Logicum, 302, p.

REMISSIO. vi. Intensio.

REMOTUS. vi. Propinquus.

REFUTATIO prolixior Aristotelicorum
 errorum quare à nobis suscepta, 237, t.
 255, p.

De REPASSIONE Agentium Natura-
 lium, pugnantes Fonseca ac Suarezij opi-
 niones, 1, III, 25.

Reschith, Hebraica vox, Principium pro-

prie denotans, multo latius patet, quam nobis Principium, 2, I, 3.

SANITAS.

* Sanitas est idem cum Natura, sola nomine & externo respectu ab ea differens, 265, m. * Sanitas est certorum Accidentium concursus, 306, f. Sanitas Totius est composita e Sanitate partium, 265, m. Sanitas & Morbus nihil faciunt ad probandam Formam, 1, III, 24.

Pro SAPIENTIA thesauris habent Platonici ac Aristotelici inanissima Præceptorum suorum fragmenta, 348.

* In SAVORIS origine, essentia, ac proximo subjecto, plane cœcutiunt Peripatetici ac Galenici, 306, p. Sapoies compositi, 264, m.

SCALIGER.

Scaliger tenacissimus & pugnacissimus omnium Peripati somniorum sectator ac defensor, 197, f. Scaligero familiare, vanissima queq; ac maxime ridicula commenta pro magnis mysterijs venditare, 100, f. frustra causatur angustias Intellectus humani, ubi validissime contra Peripatetica fragmenta rationes se offerunt: que cum repudiare propterea deberet, in tanto majorem ipsorum rapitur admirationem, 113, f. 114, p. 145, f. Fidenter admodum venditat vel falsissima Aristotelis dictata, 1, III, 59, p. Furiosa ipsius inveciva in eos, qui de numero Principiorum exemerunt Privationem; quam ipse tamen fatetur alibi, nihil esse nisi in intellectu, 214, p.

Scaliger devotissimus Peripati cliens, & summus maximarum in ea ineptiarum admirator, concoquere tamen non potuit illam vulgatam inter suos phrasin, Formas e potentia Materie educi, 1, III, 51, p. Inconditissima Aristotelis fluctuatione maxime pe-re offensus, stilum liberrime in eam defringit, 255. Idem in Theophrasto vitium acerbe passim reprehendit, 256, f. 257.

Scaligeri scripta innumeris contradictionibus scatent, 156, p. Febriculosa ejus circa

voces ac phrasas vulgo usitatas diligentia; 2, II, 13. Cimmeric tenebræ ipsi fuerunt in pleraq; Naturæ parte, quod & ipse alicubi fateri cogitur, 306, m.

Scaligeri fluctuationes & inconstantia circa ^{Formarum} originem, 145, m. 146, p. circa educationem Formarum e Materie potentia, 156, p. De Formis alicubi ea scribit, quæ à vulgata ipsiq; probata Peripati doctrina plurimum discordant, 197, p.

Imprudenter Animæ immortalitatem probat per argumenta ceteris omnibus Formis communia, 184. 185. Comparationem instituit duarum rerum minime inter se æquallium aut similium, 154, m. 155, r.

Scaligeri frivola distinctio inter scopum & finem, 222, m. Non contra verum modum, sed & contra Aristotelem, negat Qualitates intendi & remitti, ridiculis argumentis, 2, II, 13. Opinio ejus, Accidentia omnia composita esse ex Esse & Essentia, 2, II, 26. Evertitur, §. 27.

Bene sentit Accidentia Materiam non habere, 310, m.

Inter SCOPUM & Finem frivola distinctio, 222, f. 223, p.

SCOTI perabsurda opinio de Facultatibus Animæ, 97.

Per SE. vi. Per ACCIDENS.

SEGETUM alijs aliæ zizanix innascentiam, 140, m.

SEMEN.

* Semen animalium stirpiumq; esse parentum instrumentum, falsum Peripati dogma, 61, p. feminis humani exemplo futiliter aptitudinem Materie secundæ probat Zabarella, 1, II, 6. E pluribus feminibus nascens unica planta, 66, p. & latius 125. Si in semine tota Anima continetur, non illa proprie est generatio, quando e semine fit stirps aut animal, sed quando ipsum semen generatur, 154, m. quæ & Scaligeri est sententia, 155, p.

SENECÆ clemens censura de Veterum opinionibus parum exactis, 258. Platonis opinio e de Causis non recte allegat, 359, f.

SEN

J. SENNERTIUS, 190, m, 223, p. SENSUS.

In sensibus est fundamentum omnis cognitionis, 46. Sophistis proprium, manifesto lentium indicio contraire, 103, m, f.

SEPARABILITAS.

Partium Separabilitas non nocet vere rerum Unitati: seu, quod idem est, Partium inseparabilitas non requiritur ad veram rerum Unitatem, 1, III, 21. Unde fiat, ut alia Accidentia sint separabilia, alia secus, 91. Separabiles Forme multo probabilius potissent defendi, quam quales Aristoteles confinxit, 1, III, 71.

SICCITAS: vi. Humiditas.

SIMILARIA.

* In Similaribus plus quam nuda Materia, ex Elementis conflata, 287, m. Nature Partium Similarium organicarum veluti duae partes, quarum haec intrinsecus ipsas afficit, altera extrinsecus disponit, *ibid.* f. & 288, p. Totius Corporis conformatio a partium similarium conformatione pender, 288, m. Similaria habere suas Formas, a Totius Forma diversas, non modo Aristotelici multi, sed & ipse Aristoteles sensit, 1, II, 4.

SIMILITUDO.

Similitudines tantum adhibitae ab Aristotele ad probandam Formam, exq; dissimilina, 1, III, 2, 3. similitudines seu exempla ejusmodi passim adhibet Aristoteles, quae rem multo magis obscurant quam illustrant, 225, f.

SIMPLEX, SIMPLICITAS.

Simplicem Unitatem Essentiamq; cum Vera perperam confundunt Peripatetici, 67, f. 68. Compositio e Partibus Integrantibus non obstat, quo minus Totum possit esse simplex, 261, f. Compositio e Partibus Essentialibus consistere cum Simplicitate nequit, *ibid.* Intelligentiae & Mentis Aristoteli simplices simplicitate essentiali, 326, m.

Simplicitatem simplicissimam Formis suis attribuentes Peripatetici, in magnas se angustias induunt, e quibus incassum eluctari videntur, 1, III, 40. ubi, & §. 41. ac 42. id

prius de Simplicitate quantitativa probatur: uti §. 43. de Simplicitate Essentiali. SISYMBRII mutatio in Mentham a 139. p.

SPECIES.

Species moyet animum, non res ipsa, 233, f. Speciem rei intellectualem a re ipsa distinguere nequeunt Aristotelici in tractatione de Fine, 233, p.

Speciei alicui genericum vocabulum attribui non raro solet, 322, r.

* Species non omnes intra primos sex dies productae, 71, f. Specierum varietas non pender a Formis, 45. Specierum Essentialis differentia non tollitur, sublati Formis, 48. Species substantiales non desinent esse substantiales, etiam si Accidentibus tantum inter differant, *ibid.*

Speciei ratio requirit, ad rei alicujus constitutionem, ut haec vel illa Accidentia in proprio subjecto concurrant, 92, p. Specierum varietas unde primum orta sit, & unde specificas differentias quaq; substantia fortiat, 1, III, 20. Specifica cujusq; substantiae perfectio, initio Mundi ab iplo Deo constituta, in causa est, cur talia atq; talia Accidentia in quaq; specie reperiantur, 71, f.

Specierum perfectio in individuis haudquaquam invariabilis: suus tamen certus ac fixus cuiq; speciei perfectionis gradus, 1, III, 21. & §. 44. Aristotelici hic id, quod ipsi speciei debetur, ab eo quod in speciei individuis reperitur, nescierunt distinguere, *ibid.* p. 75. Specifica perfectionis damnum unde importetur Individuis, *ibid.* Specificam naturam Corpus ab Anima nequaquam habet, 99, m.

SPECULATIVIS disciplinis non alius est scopus, quam cognitio sui subjecti, 1, I, 2.

* SPHERIS coelestibus Intelligentias assistere, figmentum, 105.

SPIRITUS.

* Vulgata de spiritibus doctrina [quod sint Animae vehiculum, eamq; corpori

Stantant] est inae commēturum, 83, p.
 STATUS rerum secundum aut præter naturam, nihil facit ad probandam Formam, 1, III, 24.

STIRPES.

Plures Stirpes integræ non coalescunt in unam tertiam Stirpem, 65, f. 66, p. Diversa nonnullarum Stirpium femina, ac tenelle plantæ, in unam coeunt, 124, f. 125. Motus à Theophrasto traditus, quo diversarum arborum surculi in idem coalescant, 132, f. alius Columellæ, quo idipsum verius fiat, 133, p.

De Stirpium degeneratione, qua ex una specie in aliam transcant, traditio multis multorum testimonijs confirmata, nobis tamen suspecta, 1, III, 45.

Stirpium Animæ. vid. Anima. Stirpium cadavera, diu integra permanentia, redarguunt Peripateticorum somnium de inimicitijs & pugna Elementorum, 1, III, 11, f.

STOICI.

Stoicorum sententia de Principijs, 2, III, 1. Stoicis solus Efficiens est Causa, 2, V, 1. Stoici repudiarunt Formam substantiam, quamvis Materiam primam admitterent, 293. Male solam Materiam pro Principio habuerunt, 327, p. 331, m.

Terminus vocabulum serius in Philosophiam translatum, 321, f.

SUAREZ.

Suarezij commentum de Partibus Entitativis, 128, f. inaccurata tractatio super vulgato usu vocis Principium, 2, I, 2. Dictum ejus, Quod in omni Compositione inveniat aliquid Materiale, & aliquid Formale, 2, II, 8. coarguitur, §. 9. Opinio ejus [Unum Accidens posse alteri inhaerere] examinatur, 2, II, 25. altera ejus opinio [Subiectum esse Materiam Accidentium] refellitur, 2, II, 28. hallucinatur circa opinionem Platonis de Causis, 359, m.

SUBIECTUM.

Subiectum inhaerens Formæ in subiecto, ac argumentum inde contra eam exurgens, 1, III, 34. Subterfugia hic ab Aristotelicis excogitata

refelluntur, §. 35. De ^{advent} habitudine Subiecti ad Accidentia, aliaq; eodem spectantia, vide in ACCIDENTIA.

Subiectum Physicæ, substantia Naturalis, 1, I, 1. Subiecti rudis cognitio sufficit Physicæ initio, §. 2.

SUBSTANTIA.

Substantia Naturalis, subiectum Physicæ, 1, I, 1. Substantiæ omnes, præter Deum, sunt corpora, *ibid.* Et compositæ è subiecto ac Natura, 262, m.

Substantiæ quædam ex unico tantum Elemento, ac proprijs Accidentibus, constant, 67, m. 106, p.

Substantia Una atq; Unius Essentiæ constitui potest è pluribus Substantijs completis, 66, m. Plurium Substantiarum connexionis ad unius rei constitutionem, alij ac veriores modi, quàm qui à Peripateticis finguntur, 105, m. 300, m. Substantiam non esse in subiecto, ipsius Aristotelis scitum; repugnat doctrinæ de ^{inhabitatione} Formæ in Materia, 109. Subterfugia hic ab Aristotelicis excogitata refelluntur, 1, III, 35.

Substantiam unamquamq; esse talem à sola Forma, non à Materia [aut Accidentibus] sententia Aristotelis, p. 20.

Ad Substantiarum integritatem atq; Essentiam completam pertinere Accidentia, vel ipsis Peripateticis velint nolint fatendum est, 67. Quare substantiæ Compositæ nequeant constare ex Materia tantum & Accidentibus; argumenta Aristotelicorum, 1, III, 19. quæ paragraphis sequentibus diluuntur. Unde quæq; Substantia Proprietates suas ac differentias specificas sortitur, 1, III, 20. Substantiarum nullam esse actionem sine Qualitatibus, Peripateticum dogma, 53, f. Quo jure res naturales, è subiecto & accidentibus constatq; Substantiæ appellentur, 77, p.

Substantiam non recipere magis & minus, dogma Aristotelicum, falsum, 74.

Tota substantia, & substantiæ proprietates, quid Galeno, 1, III, 68.

substant-

pore & animâ constans, 102, f.

Viventium generatio plurimum differe ab aliarum rerum generatione, 106, f. Viventium compositio ex anima & corpore nihil patrocinator rerum compositioni ex Materia prima & Forma substantiali, 1, III, 29. & §. 33, p.

Tras vocabulum serius in Philosophiam receptum, 321, f.

UNIO, UNITAS. vi. paulo infra.

" A maxime UNIVERSALIBUS ordien-
" do Physicam ad minus Universalia progre-
" di statuit Aristoteles, sed reipsa non pre-
" stitit, 1, I, 5.

Ex UNIVERSO nos habere Animas, æque ac Elementa, alicubi docet Aristoteles, 195, m.

UNUM. UNIO. UNITAS.

Unitas Compositi non pendet à Forma, ut Peripatetici somniant, 1, III, 11, uti neq; altera rerum Unitas, ut sint Unum essentialiter, ac non acervu, §. 18. Ens simpliciter Unum potest è pluribus Entibus completis constitui, *ibid.* Unam per se Essentialiter fieri ex Subjecto & Accidentibus separabilibus, contra Fonsecaam monstratur, 1, III, 21. Unitatem Veram cum Unitate Simplici, & Unitatem Numeralem cum Naturali perperam confundunt Peripatetici, 67, f. 68. Unitas Compositi ex Partium componen-

eium concursu exurgit, 264, m. Res Unitatem simplicem sortitur, 68, m. Varij modi Unionis partium Essentialium, seu Principiorum Compositivorum, 300, m. Accidentia non uniuntur, nisi Unione Subjecti, 300, f. Diversæ plantæ in unum coalescunt quandoque, 125.

Unitatem Formæ in uno corpore, necessariò ex hypothesebus de Forma fluentem, multa premunt absurda; quibus adacti multi de Peripateticis, plures in uno corpore Formas statuerunt, 1, III, 36. sed eos, qui ita faciunt, nihilo melius sibi consulere, inq; alia haud minora incommoda incidere, monstratur, §. 37. 38. 39.

VOCABULA multa in Philosophia, horrida & barbara, sed tamen apta, 268, p.

Circa VOCES ac Phrases vulgo usitatas nimia latagencia, damnatur, 282, p.

VOLUNTAS & Intellectus non sunt due distincte Facultates, 84, f.

oguisid Z.

ZARARELLA.

Monstruosa ejus opinio de inhesionem Facultatum Animæ, 97. Differentiæ ab ipsa positæ inter Partes Essentiales & Quantitativas, 2, II, 7. excutiuntur, §. 10.

ZEX degeneratio in Bromon, 138, m.

Zizaniorum alia alibi provenire gaudent, 240, m.

FINIS.

fig: lutherano non m'amarate e credete al diavolo
come voi.

St. girolamo che sendo in toloza incontro hugonotti
~~fu~~ ^{morì} alla madonna e fu liberato.

est quoddam Jus seu rectum
Infalsificabile

proprium naturae, nãa vel naturale
Est. Indropriabile, inabolibile,
Inauffribile: qd per se est, non
pt Impertinentifari, quod per accidens
est, non pt persequari.

Deus prauum bonificare non pt.

Deus bonum malificare non pt.

Deus à Vero deuiare non pt.

Deus seipsum pervertere non pt.

Deus non est lubentiam suae rectitudinis

Deus necessario et immutabiliter rectus est.

Veritas est Nomen Necessitatis non
Libertatis.

~~1-10~~ 4# 15
 de naturali natura p. - f. 1-15
 de partibus de homine. f. - f. 3-
 glomeratio de partibus f. - f. 10-
 horum circa anap. v. - f. 1-
4-10 3# grotius de fure Belgica f. 5-
 patricius f. - f. 16-
 5-10 4# 15 laudius de via - f. 6-
 14.15 # ~~10~~
 12. 5/

